

KAYNAKLARIYLA

AHKÂM HADİSLERİ

MEZHEPLERE GÖRE FIKHİ HÜKÜMLER VE ŞERHLERİ

7

CELAL YILDIRIM

MİRAC

بسم الله الرحمن الرحيم

KAYNAKLARIYLA

AHKÂM HADİSLERİ

MEZHEPLERE GÖRE FIKHİ HÜKÜMLER VE ŞERHLERİ

7

KAYNAKLARIYLA

AHKAM HÂDİSLERİ

MEZHEPLERE GÖRE FIKHİ HÜKÜMLER VE ŞERHLERİ

Editör
Taner Çakıcı

Redakte ve Tashih
Ahmet Büyüksolak
Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sayfa Düzeni
Rabbani Düz

Kapak Tasarım
Yunus Karaaslan

Baskı
Lord Matbaası

Cilt
Desen Ciltevi

ISBN (TAKIM)
978-605-5644-62-8

ISBN (Cilt 7)
978-605-5644-69-7

MİRAC

MİRAC YAYINLARI
Güneştepe Mh. Kültür Sk. No:20/B Güngören – İstanbul
GSM: 0 535 256 29 51 Telefon: 0 212 523 38 04
www.miracyayinlari.com

7.
CİLDİN
İÇİNDEKİ KONULAR

I. KONU
KISAS

II. KONU
BÜYÜ-SİHİR VE KEHANET

III. KONU
AHKÂM-I RİDDET

IV. KONU
CİHAD

V. KONU
SPOR

OKURUN DİKKATİNE

KONUNUN ANLAŞILMASINI SAĞLAYAN ÖNEMLİ BİR AYRINTI

KONUYA DELİL OLAN HADİS-İ ŞERİFLER AKTARILIRKEN HADİS-İ ŞERİFLERİN SONUNA HANGİ KAYNAKTAN ALINDIĞINI BELİRTEN DİPNOT NUMARASI EKLENMİŞTİR.

BU DİPNOT NUMARALARI AYNI ZAMANDA O HADİS-İ ŞERİFE VERİLEN HADİS NUMARASI ÖZELLİĞİ TAŞIMAKTADIR.

BÖYLELİKLE HADİS-İ ŞERİFLERİN SONUNA EKLENEN NUMARALAR **1 -** DİPNOT ÖZELLİĞİ **2-** HADİS NOSU ÖZELLİĞİ TAŞIMAKTADIR

KONUYLA İLGİLİ DİĞER HADİS-İ ŞERİFLER VE TAHLİLLERİ BAŞLIĞI ALTINDA HADİS-İ ŞERİFLERİN KRİTİĞİ YAPILIRKEN 46 NO'LU HADİS DER. O TAKTİRDE 46 NOLU DİPNOTA ULAŞTIĞINIZDA HADİS-İ ŞERİFE ULAŞMIŞ OLURSUNUZ.

ÖRNEK BİR SAYFA

KİTAPTA BİLİNMESİ GEREKEN USÛL

BURNA SU ÇEKMEDE MÜBALÂĞA

Burun havayı teneffüs etme ve koku alma organımızdır. O bakımdan havada gözle görülemeyecek kadar küçük olan bazı mikropları, havayla birlikte ciğerlerimize aktarmaktayız. Burundaki kıllar ve sümüksü doku toz ve mikropların hemen ciğere inmesine engel teşkil eder, öyle ki, hava burundan geçerken ısınır, ıslanır, tozları temizlenir. Bununla beraber burnumuzu birkaç defa iyice yıkayıp temizlememiz, sağlığımızı koruma bakımından çok önemlidir. İslâm dini, abdest ile bu imkânı sağlamıştır. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) her abdest aldığında hem ağzını çalkalar, hem de burnuna su çekip temizlerdi. Bu O'nun sünnetlerinden ve koruyucu hekimlikle ilgili tavsiyelerinden biridir.

Lakıyt b. Sabrete (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette şöyle nakletmiştir: Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e, Ya Rasulallah! Abdestten bana haber ver, dedim buyurdu ki: "Tastamam abdest al, parmaklar arasını hilâlle ve burna su çekip temizlemede mübalağa yap, meğerki oruçlu bulunasın (o takdirde burnuna fazla ve mübalağa ile su çekme)."[46]

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette ise, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "(Abdest alırken) burna iki veya üç defa mübalağayla su çekip sümkürün."[47]

Konuyla İlgili Diğer Hadîs-i Şerifler Ve Tahliller

46 no'lu hadîsi aynı zamanda İmam Şâfiî, İbn Cârud, İbn Huzeyme, İbn Hibban, Hâkim ve Beyhakî İsmail b. Kesir El-Mekkî tarikiyle Âsım b. La-

46 Buhari / Eyman 15, İsti'zan: 18, Vudû: 29. Müslim/Taharet 5/ 25, 26, 29. Salat; 46. Ebû Dâvud / Taharet: 46, 56, Salat 144. Tirmizî / Savm: 68. Nesâî/ Taharet: 55, 70, 168, 91, 105. İbn Mâce / Taharet: 44. Taberânî / Taharet: 5. Darimî / Vudu: 34, 35. Ahmed: 1/78, 4/23, 211, 6/40, 81, 84, 99, 112, 258

47 Ebû Dâvud / Taharet: 56. İbn Mâce / Taharet: 44. Ahmed: 1/228

1. KONU

KISAS

HUDÛD (SUÇLAR VE CEZALAR)

İslâm dini hakları koruyup ayakta tutmak, mütecavizleri durdurup tesirsiz hale getirmek, adâleti sağlamak, denge ve düzeni muhafaza etmek üzere suçlar ve cezalarla ilgili hukukta özel başlıklar altında özel bölümler düzenlenmiş ve sadece manevi müeyyidelerle yetinmeyip bir de suçun nev'ine göre hafif, ağır, daha ağır cezaî maddî müeyyideler de koymuştur. Mânevî müeyyidelerle âhiret hayatını, ilahi adâletin şaşmazlığını, hakların mutlaka sahiplerine verileceğini, mütecavizlerin mutlaka hesap vereceğini ve o mutlak adâlet gününde Allah (celle celaluhu)'nun izni olmadan kimsenin kimseye şefaatçi olamayacağını iman doğrultusunda kalp ve kafalara işlemekte; maddî müeyyidelerle de suçluya müsamaha edilmeyeceğini, ilâhi hukuk nizamı karşısında herkesin eşit olduğunu kesin şekilde bildirerek caydırıcı bir sistem olarak takdim etmektedir.

Sonra da adalette sürat ve eşitlik prensiplerine sıkı sıkıya bağlı kalınmasını sağlamakta, adâletin gecikmesini adaletsizlik saymaktadır. O bakımdan din devleti olup hükümranlığın münhasıran Allah (celle celaluhu)'ya ait olduğu esasına dayalı Osmanlılar'daki adlî mekanizma ve uygulama bu çerçeve içinde cereyan etmiş ve en büyük davalar üç günde, sıradan davalar günü birlik çözülüp hükme bağlanmıştır. Böylece haksızlığa uğrayan bir vatandaş her şeyden evvel mahkemeye ve oradaki kusursuz işleyen adlî mekanizmaya güvenmiştir. 619 yıl ayakta duran bu muhteşem imparatorluk ancak adâlete hakkaniyete dayanan bir uygulama ve hâkimiyetin kayıtsız şartsız Allah (celle celaluhu)'ya ait olduğu esasına bağlı kalınma ile varlığını ve kudretini sürdürebilmiştir.

O bakımdan İslâm Hukuku'nda "hudûd" diye adlandırılan suçlar ve cezaların önemi üzerinde hemen her devirde durulmuş ve iki ana kaynakla beslenen ilim adamları devamlı suretle bu hususta da idarî kadroya ışık tutup yol göstermişler, gerektiğinde şer'i şerife aykırı olan kanunname ve uygulamayı anında reddedip yanlışlığın düzeltilmesinde nazım rol oynamışlardır.

Hudûd kapsamına giren suçlar daha çok sekiz dokuz kadar fiille ilgili bulunuyor. Mala ve ırza tecavüz, zinâ, namuslu iffetli kişiye zinâ suçu isnad etmek,

yol kesmek, devlete karşı baş kaldırıp isyan etmek, hırsızlık, riddet (dinden dönmek), alkollü içki ve uyuşturucu madde kullanmak.

Bunların dışında bir de ta'zir cezaları bulunuyor ki, onları ayrı bir başlık altında inceleyip açıklayacağız.

ZİNA SUÇU

İslâm Hukuku'nda buna "Hadd-i zinâ" denir. Zinanın büyük bir suç ve büyük bir günah olduğu, kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur. Kadının iffetini, erkeğin şeref ve güvenirliğini, ailenin namus ve bekasını koruyup toplum yapısında denge ve düzeni sağlamak için zina kesinlikle yasaklanmış ve maddî, mânevi müeyyidelerle önlenmeye çalışılmıştır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ أَنَّهُمَا قَالاَ إِنَّ رَجُلاً مِنَ الْأَعْرَابِ أَتَى رَسُولَ اللهِ ﷺ فقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ أَنْشُدُكَ اللهَ إِلاَّ قَضَيْتَ لِي بِكِتَابِاللهِ وَقَالَ الْخَصْمُ لْآخَرُ وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ: نَعَمْ فَاقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَا بِاللهِ وَائْذَنْ لِي فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ قُلْ قَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَي هَذَا فَزَنَي بِامْرَأَتِهِ وَإِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ عَلَي ابْنِي الرَّجْمَ فَافْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمَائَةٍ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي اَنَّ عَلَى اِبْنِي جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبَ عَامٍ وَأَنَّ عَلَي اِمْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ فَقَالَ رَسُولُ الله ﷺ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللهِ اَلْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ وَعَلَي اِبْنِكَ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ وَاغْدُ يَا أُنَيْسُ لِرَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ إِلَى اِمْرَأَةِ هَذَا فَإِنْ اِعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا قَالَ: فَغَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَرُجِمَتْ.

Ebû Hureyre ile Zeyd b. Hâlid (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, ikisi şöyle haber vermişlerdir:

"Bedevilerden bir adam Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Allah'ı size hatırlatırım ki benim hakkımda mutlaka Allah'ın kitabıyla hüküm vermiş olasın." Diğer hasım ki bundan daha bilgili ve an-

layışlı idi, şöyle dedi: "Evet, aramızda Allah'ın kitabıyla hükmet ve (konuşmam için) bana izin ver." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Konuş, ne diyeceksen de" diye emretti. Adam söze şöyle başladı: "Doğrusu benim oğlum bu adamın yanında ücretle çalışmaktaydı. Derken bunun karısıyla zina etmiştir ve ben de haber alıp edindiğim bilgiye göre oğluma recm cezası gerekmektedir. O bakımdan oğlumdan yana (bu adama) yüz koyun ve bir de cariye fidye olarak verdim. Arkasından ilim ehlinden durumu sordum. Onlar bana, oğluma yüz değnek vurulması ve bir yıl sürgün edilmesi gerektiğini ve bu adamın kasnımın da recmedilmesini bildirdiler."

Bu ifade üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Canımı kudret elinde tutan zata yemin ederim ki, aranızda mutlaka Allah'ın kitabıyla hükmedeceğim: Cariye ve yüz koyunun sana geri verilmesi; oğlunuza (bu suçtan dolayı) yüz değnek vurulup bir yıl sürgün edilmesi gerekir. Sen de ya Üneys -ki bu zat Eşlem kabilesinden biridir- o kadına git, şayet suçunu itiraf ederse onu recmet."

Üneys ile sözü edilen adam birlikte ertesi gün kalkıp o kadına gittiler, kadın zina ettiğini itirafta bulundu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) emretti de o kadın recmedildi."[1]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَضَى فِيمَنْ زَنَى وَلَمْ يُحْصَنْ بِنَفْيِ عَامٍ وَإِقَامَةِ الْحَدِّ عَلَيْهِ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) henüz evli olmayıp zina eden bir adamın bir yıl sürgün edilmesine ve üzerinde had cezası uygulanmasına hükmetti."[2]

Şa'bî'den yapılan rivâyete göre, Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh) kadın recmetmeyi hükmedince, perşembe günü ona (yüz değnek) vurdu ve cuma günü onu recmetti ve şöyle dedi: Ona Allah'ın kitabına göre (yüz değnek) vurdum ve

1 Buharî/İlim: 6, Şurut: 9. Müslim/Hudud: 25, 27. Ebû Dâvud/Libas: 40. Tirmizî/ Hudud: 8. İbn Mâce/Hudûd: 7, 10. Ahmed: 1/74, 163, 264

2 Buharî/Hudud: 32

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetine göre onu recmettim."[3]

وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي قَدْ جَعَلَ اللهُ لَهُنَّ سَبِيلاً اَلْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدُ مَائَةٍ وَنَفْيُ سَنَةٍ وَالثَّيِّبُ بِالثَّيِّبِ جَلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ.

Ubâde b. Sâmit (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"(Dinî hükümleri) benden alın, benden alın! Gerçekten Cenâb-ı Hak onlar ,(zina edenler) için bir (çıkış) yolu göstermiştir: Evlenmemiş olan kimse, evlenmemiş kimseyle zina ederse, her birine yüz değnek ve bir yıl sürgün cezası vardır. Evli veya dul kimse, evli veya dul kimseyle zina ederse, her birine yüz değnek ve bir de recim cezası vardır."[4]

Câbir b. Abdillah (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, bir adam bir kadınla zina etmiş bulunuyordu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) emretti de o adama had cezası olan yüz değnek vuruldu. Sonra o adamın evli olduğu haber verilince, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) emretti de o adam recmedildi."[5]

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَجُلاً زَنَى بِامْرَأَةٍ فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيِّ ﷺ فَجُلِدَ الْحَدَّ ثُمَّ أُخْبِرَ أَنَّهُ مُحْصَنٌ فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ.

Câbir b. Semure (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mâiz b. Mâlik'i recmetmiştir. Ancak râvî burada Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ona yüz değnek vurdurduğunu anma-

3 Müsned-i Ahmed: 1/93, 107, 116, 121, 141, 142. Buharî. Neylü'l-Evtar: 7/97

4 Müshm/Hudud: 12, 13. Ebû Dâvud/Hudud: 23. Tirmizî/Hudud: 8. Dârimî /Hudud:19. Ahmed: 5/312, 317,318

5 Müslim/Hudud: 18,19, 22, 23, 28. Nesâî/Cenaiz: 63. İbn Mâce/Hudud: 10. Ahmed: 1/28, 245,270, 2/286

mıştır.[6]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Mükellef kimsenin nikâh mülkünde ve elinin altında olmayan bir kadınla üreme organından cinsel temasta bulunmasıyla zina hükmü ortaya çıkar.

Bu durumda mükellef olmayan deli, bunak ve çocuğun zina etmesi haddi gerektirmez. Ancak bu gibilere ta'zîr ve benzeri cezalar uygulanabilir. Aynı zamanda kadına dübüründen yaklaşıp münasebette bulunan kimse hakkında da had cezası uygulanmaz, başka cezalar takdir edilir.

Zina suçu kişinin ikrar ve itirafıyla sübut bulacağı gibi, dört şahidin şehadetiyle de sübut bulur. Ancak şahitlerin şehadetinde birtakım şartların gerçekleşmesi gerekir, aksi halde suç sübut bulmaz. O şartlar şunlardır:

Dört şahit bir araya gelip teker teker kalkıp hâkimin huzurunda falânın filân kadınla zina ettiğini gözleriyle gördüklerini söylemesi,

Zinanın nasıl cereyan ettiğinin açıklanması,

Kimin kiminle zina ettiğinin kesin belirlenmesi,

Nerede zina ettiklerinin açıklanması,

Hangi gün ve saatte zina ettiklerinin bildirilmesi,

Üreme organından mı, yoksa dübürden mi temasta bulunulduğunun belirlenmesi bu cümledendir.

Böylece dört erkek şâhit bütün bu şartlar çerçevesinde olayı gözleriyle ayan beyan gördüklerine şehadette bulunurlarsa zina suçu sübut bulur.

Zina ettiğini ikrar ve itiraf eden kimsenin ise âkil ve bâliğ olması ve dört meclis (oturma yerin)de dört defa ikrarda bulunması gerekir. Aynı zamanda her defasında hâkimin onu reddedip "sen deli misin, yoksa aşırı derece sarhoş veya bunak mısın" demesi ve her reddedip uyarıda bulunmasına karşı o kimsenin "hayır bende bu gibi haller yoktur, ben falâncayla zina ettim" demesi söz

6 Ahmed: 5/92, 95, 96, 108

konusudur. Sonra da hâkimin zinanın mahiyet ve keyfiyetinden, nerede işlendiğinden ve hangi kadınla zina ettiğinden sorması ve hangi zamanda yaptığını belirlemesi gerekir.

Bütün bunlara olumlu cevap verdikten sonra had uygulanmadan önce veya had uygulama esnasında suçu reddederse, artık uygulamadan vazgeçilir ve adam salıverilir.

Evli kimse zina suçu sâbit olunca boş ve geniş arazide ölünceye kadar taşa tutulup recmedilir. Ancak taş atmaya önce şahitlerin başlaması gerekir. Şahitler taş atmaktan kaçınır veya orada bulunmazlar veyahut ölmüş bulunurlarsa recim hükmü sakıt olur (uygulanmaz).

İmam Ebû Yusuf'a göre, şahitlerin hepsi veya bir kısmı taş atmaktan kaçınır veya orada bulunmazsa, recim hükmü sakıt olmaz, İmam (hakim veya vâli veyahut hükümdar) taşlamaya başlar, sonra oradaki insanlar onu takip eder.

Zina ettiğini ikrar ve itiraf edenin recmine ise önce imam başlar, sonra oradaki insanlar.

Zani veya zaniye recmen öldürüldükten sonra gasbedilip namazı kılınır ve öylece defnedilir.

Evli olmayan kimsenin zina suçu sübut bulunduğunda recmedilmez, yüz değnek vurulur. Zina eden köle veya cariye ise, elli değnek vurulur.[7]

Şâfiîler'e göre: Zina suçu ya şahsın ikrar ve itirafıyla, veyahut dört şahidin şartlarına ve kurallarına uygun şehadetiyle sübut bulur. Ancak İmam Şâfiî, Ebû Hureyre ve Zeyd b. Hâlid hadisiyle çıkarım yaparak, "zina ettiğini bir defa ikrar ve itirafla suç sübut bulur. Dört meclise dört defa ikrar etmesine gerek yoktur. Aynı zamanda recim uygulanırken imamın hazır bulunup önce onun taş atması gerekli değildir. Nitekim Mâiz'in recmedilmesini emretmiş ve uygulamada kendisi orada hazır bulunmamıştır. Zina ettiği iddia eden kadına Üneys'i gönderdi ve itiraf ettiği takdirde onu recmet diye emretti ve fakat recmedeceğin zaman bana haber ver, orada bulunayım buyurmadı. Bunun gibi, Hz. Osman

7 Bedayi': 7/37, 38. Mecmau'l-Enhur: 1/543, 546. Fetâvâ-yı Hindiyye: 2/142-151. Mektebetü'l-İslâmiyye

(radıyallahu anh) da bir kadının recmedilmesini emretmiş, fakat kendisi recim uygulanırken orada hazır bulunmamıştır"[8] diyerek farklı bir görüş ve yorum ortaya koymuştur.

Zina, zeker (penisin)in, şüpheden uzak kendisine haram kılınan iştiha çağındaki kız veya kadının üreme organına veya dübürüne girmesiyle gerçekleşir ve böyle bir temas sübut bulunduğu takdirde had gerekir. Bu konuda erkek ve kadının dübürü kadının üreme organı gibidir. Her iki çeşit temastan dolayı had gerekir. Sadece kadının bacakları arasına girmek, cinsel temasta bulunmamak zina sayılmaz. Bunun gibi kendi zevcesi veya cariyesi ayhalinde bulunurken onlarla cinsel temasta bulunması veya zevcesi ve cariyesi oruç veya ihramlı iken onlarla cinsel temasta bulunması zina sayılmadığından had de gerektirmez. Tabi bu hallerde cinsel temasta bulunmak haramdır ve günahtır.

Şahitsiz nikâhın sahîh olduğunu iddia edenlerin iddiasına uyarak bir kadınla kendi aralarında evlenip cinsel temasta bulunan kimseye de had uygulanmaz. Ancak şahitsiz nikâhın caiz olmadığı dikkate alınarak ayrılmalarına hükmedilir. Ölü bir kadınla cinsel temasta bulunan kimse büyük günah işlemiş olur. Ancak bundan dolayı had uygulanmaz, başka cezalar verilir. Bunun gibi bir hayvanla temasta bulunan kimseye de had uygulanmaz, ta'zîr veya benzeri cezalar uygulanır.

Zina suçunda kişinin mükellef olması şarttır. Ancak sarhoş sekr halinde de olsa hakkında had cezası uygulanır.

Müslümanlardan uzak bir yerde eyleşen veya yeni İslâm'a girdiği için zinanın haram olduğunu bilmeyen bir kimse zina fiilinde bulunursa, hakkında had cezası uygulanmaz, başka cezalar verilebilir.[9]

Evli kimse hür ve mükellef ise zina suçunun sübutundan dolayı - isterse zimmî (gayr-i müslim vatandaş) olsun- recmedilir. Evli olmayan hür kimseye yüz değnek vurulur ve bir yıl sürgün edilir. Sürgün edileceği yerle bulunduğu yer arasında en az bir kasr-i salât (seferî namaz) caiz olacak kadar bir mesafede olması gerekin imam (hükümdar veya halîfe veya onun nâibi) sürgün için bir

8 Şâfiî/el-Ümm: 6/133, 134

9 Ebû Zekeriya Nevevî/Minhacü't-Tâlibîn: 121-Mısır. Dârü'l-Kütübi'l-Kübrâ.

yer belirlediği takdirde artık şahsın başka seçeneği yoktur.

Zina suçu sabit olan bakire kız yalnız başına sürgün edilmez. Mahremiyle birlikte gitmesi gerekir. Mahremi gitmekten kaçınırsa, kendisine ücret verilir. Ancak bu hususta zorlanmaz. En sahîh görüş de budur. Köle zina ettiğinde elli değnek vurulur ve yarım yıl sürgün edilir.

Zina suçunu ikrar ettikten sonra geri dönerse had sakıt olur.

Dört erkek kızın zina ettiğine şehadette bulunur, dört tane kadın da onun hâlen bakire olduğuna şahitlik ederse artık o kız hakkında had uygulanmaz ve onun zina ettiğini iddia eden kimseye hadd-i kazf gerekmez. Zira ortada dört şâhit delil olarak bulunuyor.

Şahitlerden biri onun evin bir köşesinde, diğeri ise başka köşesinde zina ettiğini belirtir bir şekilde söylerlerse, bu durumda suç sâbit olmaz. Had uygulanırken imam (hükümdar)ın ve şahitlerin hazır olmaları müstehabdır. Hanefiler'e göre bulunmaları gereklidir.[10]

Hanbeliler'e göre: Had cezası ancak bâliğ ve âkil olup zinanın haram olduğunu bilen kimse hakkında vâcip olur. Böylece çocuk ve delinin zina suçu sübut bulsa bile haklarında had uygulanmaz. Uykuda olan kadına yaklaşıp penisini onun üreme organına sokan kimse zina etmiş olur ve bu yüzden had gerekir. Ancak kadın uykuda iken böyle bir tecavüze maruz kaldığı için hakkında had uygulanmaz.[11]

Hür evli erkek ve hür evli kadın zina ettikleri takdirde, iki rivâyetten birine göre ölünceye kadar taşlanırlar. Aynı zamanda recimden önce onlara yüz değnek vurulur. Diğer rivâyete göre, sadece recmedilirler, ama had vurulmazlar.

Zina eden erkek ise, onu recmederken ne çukur kazılır, ne de bir yere bağlanır. Zina suçu ister dört şahitle, ister kendi ikrarıyla sübut bulsun fark etmez. Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mâiz'in recmedilmesini emrederken çukur kazdırmadı. Zina suçu dört şahitle sübut bulursa, şahitlerin de recim uygulanmasına hazır olmaları sünnettir. Aynı zamanda ilk önce şa-

10 el-Ğamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 521-523. Mısır: 1352-1933

11 Şemsüddin İbn Kudame/es-Şerhü'l-Kebîr: 10/119

hitlerin taşlaması da sünnettir. İkrar ile sübut bulursa, hükümdar veya hâkim recme hazır olur ve ilk taş atan onlar olur. Zânî veya zânîyeye önce yüz değnek vurulması, sonra recmedilmesi gerekli midir? Recmedilmeleri gereklidir. Ama yüz değnek vurulmasına artık gerek yoktur. Ashabın çoğu bu görüştedir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir iki uygulamada recimden önce yüz değnek vurduğu belirtilmemiştir.

Evli olmayan hür kimse zina ettiği takdirde yüz değnek vurulur ve bir yıl sürgün edilir.

Zina eden erkekle kadın recmedildikten sonra usûlüne göre gusledilir, namazları kılınır ve öylece defnedilir.

Sürgün edilen kadınla birlikte mahreminin de gitmesi gerekir. Ancak kadın sürgün edildiği yere yerleştikten sonra mahremi gerekirse geri dönebilir.

Recim uygulandığında mü'minlerden bir cemaatin hazır bulunması vaciptir.

Köle ve cariye zina ettiklerinde sadece her birine elli değnek vurulur ve sürgün edilmezler.

Zina eden kimse ister kadına üreme organından, isterse dübüründen münasebette bulunsun her ikisi de zina kabul edilir ve zina haddi gerekir.

Zina eden kimse zinanın haram olmadığını iddia ederse, İslâm'a yeni girmiş veya müslümanlardan uzak ücra bir yerde yaşıyorsa, o takdirde sözü doğru kabul edilir ve had uygulanmaz.[12]

Mâlikiler'e göre: Dört adamın şahitliğiyle zina ettiği sübut bulan kimse: "Ben bakireyim" veya erkek "Ben evli değilim" dediği takdirde recim uygulanmaz, sadece yüzer değnek vurulur. Ama iki kişi onların evli olduklarına şehadet ederse, o takdirde kabul edilir ve recim hükmü uygulanır.

Evli kadın veya erkek zina eder de suçu sabit olursa, sadece recmedilir, yüz değnek vurulmaz. Bekâr, yani evli olmayan kimse zina ettiği takdirde sadece yüz değnek vurulur, ama recmedilmez.

12 İbn Kudame/el-Muğni: 10/120-157'den özetlenerek.

Şahitler şehadette bulunur da hakim zina suçunun sükutundan dolayı adamı recmeder ve arkasından şahitler şehadetten geri dönerlerse, İmam Mâlik'e göre, onlara had gerekir ve aynı zamanda mallarına diyet tazmin edilir.[13]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

1 no'lu Ebû Hureyre ve Zeyd b. Hâlid hadisi sahih olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir. Hadis, evli olmayan kimsenin zina suçu sübut bulduğu takdirde ona hem yüz değnek vurulmasına, hem de bir yıl sürgün edilmesine delâlet etmektedir. Ayrıca zina suçu kişinin ikrar ve itirafıyla da sübut bulur, hükmü ortaya çıkıyor. Zânî veya zâniyenin dört defa üst üste ikrar ve itiraf etmesine bu hadiste ne delâlet, ne de işâret vardır. İkrar neticesi zânî veya zâniye sadece recmedilir. Recimden önce yüz değnek vurulacağına dair bir beyân mevcut değildir. Ancak diğer bazı hadislerde dört defa ikrar söz konusu edilmektedir.

2 no'lu Ebû Hureyre hadisi de sahîhtir. Yukarıdaki hadisi kuvvetlendirmekte ve evli olmayan kimsenin zina suçu sübut bulduğu takdirde yüz değnek vurulacağı ve bir yıl süreyle sürgün edileceği hükmü ortaya çıkmaktadır.

3 no'lu Şa'bî rivâyeti de sahîh kabul edilmiştir. Ancak yukarıdaki iki sahîh hadisin hilâfına bir hüküm taşımaktadır. Bu rivâyete göre, zina suçu sübut bulan kimseye önce yüz değnek vurulur, sonra recmedilir. Hz. Ali (radıyallahu anh)'ın bu uygulamanın Allah'ın kitabına, Peygamberin sünnetine uygun olduğunu beyân etmesi ise üzerinde durulmaya değer bir anlam taşımaktadır. Niketik Hanbelîler'in iki görüş görüşünden birine göre bu iki ceza birden uygulanır. Diğer üç mezhep bu rivâyetle çıkarım ve ihticacda bulunmamışlardır.

4 no'lu Ubade hadisiyle Şa'bî hadisi birbirini kuvvetlendirmektedir. Ancak Buharî, Ubâde hadisini tahrîc etmemiştir. Nesâî de kendi Sünen'inde buna yer vermemiştir.

5 no'lu Câbir hadisi hakkında Ebû Dâvud susup görüş beyân etmemiştir. Bu çıkarıma sâlih olduğuna delâlet eder. Böylece zina eden adamın önce bekâr olduğu kanaatine varılarak yüz değnek vurulmakla yetinilmiş ve sonra onun evli olduğu kesin anlaşılınca recmedilmiştir. O bakımdan hadis zina suçundan do-

13 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübrâ: 6/235-237

layı iki cezanın birden uygulanmasına delâlet etmemektedir.

Ebû Dâvud bu hadisi iki tarikiyle tahrîc etmiş bulunuyor. İsnadındaki ricalin hepsi rical-i sahîhtir. Ayrıca Nesâî de bu hadisi tahrîc etmiştir.

Gerek Şa'bî, gerekse Ubade b. Sâmit hadislerinden farklı bir hüküm ifade etmekte olup üç mezhebin görüş ve ictihadına dayanak teşkil etmektedir.

6 no'lu Câbir b. Semure hadisini aynı zamanda Beyhakî tahrîc etmiş ve Hafız İbn Hacer onu Telhis'te nakletmiştir. Ancak Hafız hadis üzerinde bir görüş beyan etmemiştir. Hadisi ayrıca Hafız Bezzar da tahrîc etmiş bulunuyor.

Ebû Hureyre ile Zeyd b. Hâlid hadisinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e başvuran bedevinin Allah'ı hatırlatarak Allah (celle celaluhu)'nun kitabına göre oğlu hakkında bir hüküm istemesi ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in de Allah adına yemin edip O'nun kitabına göre hükmedeceğini bildirmesi, sünnetin de Kitabullah'ı tamamlayan ve açıklayan bir kaynak olduğuna delil sayılır. Zira Kur'ân'da sadece celdden, yani yüz değnek vurulmasından söz edilmekte olup sürgünden bahsedilmemektedir.

Rasululah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kadını kendi huzuruna çağırmayıp Uneys (radıyallahu anh)'ın ona göndermesi bir incelik taşımaktadır. Zira kadının çağırılması hem dikkatları ona çekebilir, hem de kadını fazlasıyla üzebilirdi. Aynı zamanda kadın suçlamayı reddettiği takdirde suçlamada bulunan adama hadd-i kazf olarak seksen değnek vurulması gerekiyordu. Ancak günahkâr kadın âhiret azabındansa dünya azabını tercih ederek doğruyu söylemeyi daha uygun görmüştür.

Şüphesiz kadının ikrar ve itirafı üzerine Üneys hem yalnız başına bu uygulamayı yapmamıştır, hem de kadının ikrarını Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e iletmeden kendi başına bir sonuca varmamıştır. Hadis metninde olayın özeti verilmekte, detayına girilmemektedir.

Hz. Ali (radıyallahu anh)'ın zina suçu sübut bulan kadına perşembe günü yüz değnek vurdurmasına ve cuma günü de recmetmesine gelince, cuma günü mü'minlerin bir araya gelmesinin daha kolay olduğuna ve böylece recim uygulamasına mü'minlerin hazır bulunmalarını sağlamaya yönelik bulunuyor.

Aynı zamanda İmam Şâfiî bir görüşünde ve Ebû Sevr sözü edilen hadise dayanarak kişi zina ettiğini hâkimin huzurunda ikrar ettiği takdirde, başkası onun aleyhine şâhit olsun olmasın bunu araştırmadan hâkimin hüküm, yani had veya recim uygulamasına karar verebileceğini belirtmişlerdir.[14]

İmam Ebû Hanife ile Hammad'a göre sürgün ve hapis vâcip değildir. Yani zina suçu sabit olan bekâra yüz değnek vurulması vâcip, ama sürülmesi vâcib değildir. Aynı zamanda bu yüzden hapsedilmesi de gerekli olduğu söylenemez. Hâkim bu hususta serbesttir. Diğer Müctehidlerden bir kısmı sürgünün vâcip olduğuna kabul ederler.

Kimine göre ise, sürgün cezası bir had değil bir ukubettir. Oysa bu görüş isabetli değildir. Zira hudûdun hepsi ukubettir. Zira ukubetten maksat, ceza, azap ve mihnettir.

Sürgün cezasının vâcip olmadığını söyleyenler Ebû Dâvud'un şu rivâyetiyle de çıkarım yapmışlardır: "Bekir b. Leys kabilesinden bir adam Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek bir kadınla zina ettiğini ikrarda bulundu ve kendisinin bekar olduğunu belirtti. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona yüz değnek vurdurdu ve ondan delil istedi. Zira kadın onu yalanlayıp zina etmediğini söylemiş bulunuyordu. Adam şahit getiremeyince bir de hadd-ı kazf olarak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona seksen değnek daha vurdurdu."

Bu rivâyette Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in o adamı sürgün ettiği belirtilmemiştir.[15]

Tahavî de sürgün cezasının vâcip olmadığını iddia edenlerin görüşüne yer vererek zine eden cariyeye değnek vurulmasıyla ilgili rivâyetleri sıralamış ve bu rivâyetlerin hiçbirinde sürgüne yer verilmediğine dikkat çekmiştir.[16]

Recim cezasının kitap, sünnet ve icma ile sâbit olduğunu söyleyenler, kitapla ilgili kısımda şu rivâyeti esas delil kabul etmişlerdir:

14 Neylü'l-Evtar: 799. Hakimin bu kararı sadece itiraf edenle ilgilidir. Suçlanan kişinin ise ya ikrar etmesi veya suçlayanın delil getirmesi duru munda hâkim onun aleyhine karar verebilir

15 Ebû Dâvud/Hudud: 30. Neylü'l-Evtar: 7/100

16 Tahâvî/Şerhu Meani'l-Asâr: 3/135, 136. Dârü'l Kütübi'l-İlmiyye

Hz. Ömer (radıyallahu anh) diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e indirilenlerden biri de recm âyeti idi. Biz onu okuduk ve kulak verip (okuyanları) dinledik. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zina eden evli kimseleri recmetti, biz de ondan sonra aynı suçu sabit görülenleri recmettik. Tilavetin neshedilmesi hükmün neshedilmesini gerektirmez."[17]

Ayrıca bu konuda Ahmed ve Taberani'nin el-Kebîr'de yaptıkları tahrîce göre, Ebû Umame b. Sehl, teyzesi el-Acma'dan şunu rivâyet etmiştir: "Şüphesiz ki Allah'ın Kur'ân'da indirdiği (âyet ve hükümler)den biri de "eş-Şeyhu ve'ş-şeyhatu iza zeneyâ fercumûhüma elbette." âyetidir.[18]

İbn Hibban kendi Sahih'inde Ubey b. Kâb hadisini şu lafızla rivâyet etmiştir: "Ahzab sûresi Bakara sûresine denk geliyordu. Ahzâb sûresinde recim âyeti bulunuyordu: eş-Şeyhu ve'ş-şeyhatu."[19]

Celd ile recmi birleştirme ve sadece recmi uygulama hakkında muhtelif rivayetler ve görüşler bulunuyor. Ancak müctehidlerin önemli bir kısmı recimden önce celd yani yüz değnek vurulmasının vâcib olmadığını belirtmişlerdir. Kanaatimce en uygun olan görüş ve ictihad da budur. Zira recimden önce yüz değnek vurmanın fazla bir yararı düşünülemez. Evli olduğu için kişinin recmedilmesi en ağır ceza olarak yeterli sayılabilir.

Hadis-i Şeriften Çıkarılan Hükümler

1. Mükellefin nikâh mülkünde ve elinin altında olmayan bir kadınla normal yoldan cinsel temasta bulunmasıyla zina suçu gerçekleşir.
2. Delinin, bunağın ve çocuğun cinsel temasta bulunmasından dolayı had gerekmez.
3. Zina suçu kişinin ikrar ve itirafıyla sübut bulacağı gibi, dört erkek şâhidin şehadetiyle da sübut bulur.

---

17 Buharî/Hudud: 30. Müslim/Hudud: 15. Ebû Dâvud/Hudud: 23. Tirmizî/Hudud: 7. İbn Mâce/Hudud: 9. Dârimî /Hudud: 16. Taberânî/Hudud: 10. Ahmed: 1/23, 29, 36, 43. 47, 50, 55

18 Ahmed. Taberânî. Neylü'l-Evtar: 7/102

19 İbn Hibban. Neylü'l-Evtar: 7/102

4. Şahitlerin şehadetlerinin kabulü için bir takım şartların gerçekleşmesi gereklidir.

5. Zina ettiğini ikrar eden kimsenin, aynı mecliste dört yer değiştirerek dört defa ikrarda bulunması gerekir. Bu, Hanefîler'e göredir.

6. Şâfiîler'e göre bir defa ikrar etmesi yeterli kabul edilir.

7. Zina ettiğini ikrardan sonra had uygulamadan önce veya uygularken böyle bir fiilde bulunmadığını beyânla suçu reddederse, artık uygulamadan vazgeçilir ve adam salıverilir. Bu da Hanefîler'in görüş ve ictihadıdır.

8. Şahitlerin recim uygulamasında orda hazır bulunmaları vâciptir. Aksi halde recm hükmü sakıt olur. Bu da Ebû Hanife'nin ictihadıdır.

9. İmam Ebû Yusuf'a göre, şahitlerin hazır bulunması vâciptir. Aksi halde recim hükmü sakıt olmaz. Taşlamaya önce imam (hükümdar) başlar.

10. Zina ettiğini ikrar eden kimse recmedilirken önce imam (hükümdar veya onun nâibi vali veya hakim) taş atmaya başlar. Bu da Hanefîler'in görüşüdür.

11. Zina suçundan dolayı recmedilen kimse gusledilir, namazı kılınıp öylece defnedilir. Dört mezhep bu hususta görüş birliği ortaya koymuştur.

12. Zina eden kimse köle veya cariye ise elli değnek vurulur.

13. Evli olmayan kimsenin zina suçu sübut bulunduğunda recmedilmez sadece yüz değnek vurulur. Bu da Hanefîler'in görüş ve ictihadıdır.

14. Şâfiî'ye göre recm hükmü uygulanırken imam (hükümdar)ın orda hazır bulunup taş atması vâcip değildir.

15. Dübürden temasta bulunan kimse hakkında da zina suçundan dolayı gereken ceza uygulanır. Bu İmam Şâfiî'ye göredir.

16. Kadının zorla ırzına geçip cinsel temas sağlayan kimse hakkında zina

suçu cezası uygulanır, kadın hakkında bir ceza uygulanmaz.

17. Ayhalinde bulunan karısıyla cinsel temasta bulunan kimse zina etmiş sayılmaz, ancak büyük günah işlemiş olur.

18. Oruçlu veya ihramlı bulunan karısıyla da cinsel temasta bulunan kimsenin zina ettiği söz konusu olamaz. Sadece bu yüzden günâhkar olur.

19. Şahitsiz nikâhın sahîh ve câiz olduğunu sanıp evlendiği kadınla temasta bulunan kimse hakkında had uygulanmaz. Ancak nikâhları hükümsüz kabul edilir.

20. Ölmüş bulunan bir kadınla cinsel temasta bulunan kimse büyük günah işlemiş olur. Hakkında had uygulanmaz, sadece ta'zîr cezası verilir.

21. Bir hayvana temasta bulunan kimse hakkında had cezası uygulanmaz, ta'zîr cezası gerekir ve aynı zamanda büyük günah işlemiş olur.

22. Müslümanlardan uzak bir yerde yaşayıp İslâmiyet'i dosdoğru bilmeyen bir kimse hakkında da had cezası uygulanmaz.

23. İslâm'a yeni girmiş ve henüz ahkâmı ve İslâm fıkhını öğrenmemiş kimseye de zina suçundan dolayı had cezası uygulanmaz.

24. Evli olmayan kimsenin zina suçu sübut bulunca kendisine yüz değnek vurulur ve Hanbeliler'e göre bir yıl sürgün edilir.

25. Zina eden bakire kız ise yalnız başına sürgün edilmez, yanına mahreminin katılması sağlanır.

26. Sürgün edilecek yer ile asıl vatanı arasında en az seferi mesafenin bulunması gerekir.

27. Hükümdar veya hakim sürgün için bir yer belirlediği zaman artık şahsın tercih hakla yoktur.

28. Dört erkek bir kızın zina ettiğine şehadette bulunurken dört tane kadında o kızın hala bakire olduğunu beyân ederlerse, kız hakkında had

ulgulanmaz.

29. Şahitlerden üçü adamın veya kadının evin sağ köşesinde, biri de sol köşesinde zina ettiğine şahitlik ederse, suç sübut bulmaz.

30. Dört şahidin de zinanın cereyan şeklini, kimin kiminle zina ettiğini, nerede hangi gün, hangi saatte fiili işlediklerini, kadına üreme organından mı yoksa dübüründen mi yaklaşıp temasta bulunduğunu farklı bir yan olmaksızın belirtmeleri şarttır. Aksi halde suç sübut bulmuş olmaz.

31. Recim uygulamadan önce zâni veya zâniyeye yüz değnek vurulmaz. Bazı Müctehidlere göre vurulur.

32. Uykuda iken ırzına geçildiği takdirde mütecaviz hakkında had uygulanır, tecavüze uğrayan kişi hakkında uygulanmaz.

33. Köle veya cariye zina suçundan elli değnekle cezalandırılırlar, ama sürgün edilmezler.

34. Zina suçu sabit olan kimse "ben bekârım" derse, bunu ispat etmesi gerekir. Müctehidlerin çoğunun görüş ve ictihadı böyledir.

35. Zina eden erkek ile kadın bekâr olduklarını iddia eder, iki şahid de onların evli bulunduklarını söylerse, haklarında recim hükmü uygulanır.

KİTAB EHLİ ZİNA ETTİĞİNDE RECMEDİLİR

Kitap ehli denince yahudî ve hıristiyanlar kasdedilir. Zira bunlara semavî kitap indirilmiştir. O bakımdan gerek Kur'ân'da, gerekse hadislerde kitap ehline geniş yer verilmiştir.

Kitap ehlinden olanlar İslâm ülkesinde yaşıyor ve vatandaşlık statüsüne giriyorlarsa, o takdirde dört şâhidin gözleri önünda zina eder veya kendileri gelip ikrarda bulunursa o takdirde haklarında had ve recim hükmü uygulanır. Zira Tevrat'ta da zina eden kimsenin recmedileceğine dair belgeler bulunuyor.[20]

İslâm ülkesinde tacir veya turist olarak bulunurlar da işledikleri zina suçundan dolayı İslâm ahkâmına göre hüküm verilmesini talep ederlerse, taleplerine bianen İslâmî hüküm uygulanır.

28

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ الْيَهُودَ أَتَوْا اَلنَّبِيَّ ﷺ بِرَجُلٍ وَامْرَأَةٍ مِنْهُمْ قَدْ زَنَيا فقَالَ: مَا تَجِدُونَ فِي كِتَابِكُمْ ؟ فَقَالُوا: تُسَخِّمُ وُجُوهُهُمَا وَيُخْزَيَانِ قَالَ: كَذَبْتُمْ إِنَّ فِيهَا الرَّجْمَ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَجَاءُوا بِالتَّوْرَاةِ وَجَاءُوا بِقَارِىءٍ لَهُمْ فَقَرَءَ حَتَّي إِذَا انْتَهَي إِلَي مَوْضِعٍ مِنْهَا وَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ فَقِيلَ لَهُ اِرْفَعْ يَدَكَ فَرَفَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ تَلُوحُ فَقَالَ أَوْ قَالُوا: يَامُحَمَّدُ إِنَّ فِيهَا الرَّجْمَ وَلَكِنَّا كُنَّا نَتَكَاتَمُهُ بَيْنَنَا فَأَمَرَ بِهِمَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَرُجِمَا قَالَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَجْنَأُ عَلَيْهَا يَقِيهَا الْحِجَارَةَ بِنَفْسِهِ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre:

"Yahudiler kendilerinden olan bir erkekle bir kadını alıp Rasulullah Efen-

20 Tevrat/Levililer: 10. âyet

dimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldiler ki o erkekle o kadın zina etmiş bulunuyorlardı. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Onlara sordu:

"Kendi kitabınızda bu mesele hakkında ne gibi bir hüküm buluyorsunuz?" Onlar da şu cevabı verdiler: "Zina eden erkekle kadının yüzlerine ve muhtelif yerlerine siyah sürülür ve böylece (teşhir edilerek) rüsvay edilirler." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara:

"Yalan söylediniz. Tevratta recim hükmü vardır. Eğer doğrulardan iseniz Tevrat'ı getirip okuyun!" buyurdu. Onlar da Tevrat'ı ve bir de kendilerine onu okuyabilen bir adamı alıp geldiler. Gelen adam Tevrat'ın zinayla ilgili bölümünü okumaya başladı, tâ ki bir yere geldi ve elini oranın üzerine koydu. Bunun üzerine ona "elini kaldır" denilince elini kaldırdı ki recim hükmü açık biçimde görülüyordu. Böylece onlar:

"Ya Muhammed! Doğrusu Tevrat'ta recim hükmü vardır, ama ne var ki biz bu hükmü aramızda gizliyorduk. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) emretti de o iki kişi recmedildi.

Râvi İbn Ömer diyor ki: "Erkek yahudinin zina ettiği kadını atılan taşlardan kendini (siper ederek) koruduğunu gördüm."[21]

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ رَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ رَجُلاً مِنْ أَسْلَمَ وَرَجُلاً مِنَ الْيَهُودِ وَامْرَأَةً.

Câbir b. Abdillah (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Eslem kabilesinden bir adamı, yahudilerden bir adamı ve bir kadını recmetti."[22]

وَعَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ مُرَّ عَلَي النَّبِيِّ ﷺ بِيَهُودِيٍّ مُحَمَّمٍ مَجْلُودٍ فَدَعَاهُمْ فَقَالَ: أَهَكَذَا تَجِدُونَ حَدَّ الزِّنَا فِي كِتَابِكُمْ قَالُوا: نَعَمْ فَدَعَا رَجُلاً

21 Buharî/Tevhid: 51. Ahmed: 2/5

22 Müslim/Hudud: 14, 20, 22, 23. Ahmed: 3/62

مِنْ عُلَمَائِهِمْ فَقَالَ: أَنْشُدُكَ بِاللهِ لَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَاةَ عَلَي مُوسَي أَهَكَذَا تَجْدُونَ حَدَّ الزَّانِي فِي كِتَابِكُمْ ؟ قَالَ: لاَ وَلَوْلاَ أَنَّكَ نَشَدْتَنِي بِهَذَا لَمْ أُخْبِرْكَ نَجِدُ الرَّجْمَ وَلَكِنْ كَثُرَ فِي أَشْرَافِنَا وَكُنَّا إِذَا أَخَذْنَا الشَّرِيفَ تَرَكْنَاهُ وَإِذَا أَخَذْنَا الضَّعِيفَ أَقَمْنَا عَلَيْهِ الْحَدَّ. فَقُلْنَا تَعَالَوْا فَلْنَجْتَمِعْ عَلَي شَيْءٍ نُقِيمُهُ عَلَي الشَّرِيفِ وَالْوَضِيعِ فَجَعَلْنَا التَّحْمِيمَ وَالْجَلْدَ مَكَانَ الرَّجْمِ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اَللَّهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَحْيَا أَمْرَكَ إِذْ أَمَاتُوهُ فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ – يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ لاَ يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا – إِلَى قَوْلِهِ – إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ – يَقُولُونَ ائْتُوا مُحَمَّدًا فَإِنْ أَمَرَكُمْ بِالتَّحْمِيمِ وَالْجَلْدِ فَخُذُوهُ وَإِنْ أَفْتَاكُمْ بِالرَّجْمِ فَاحْذَرُوا فَأَنْزَلَ للهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَي–وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ– وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ –قَالَ: هِيَ فِي الْكُفَّارِ كُلُّهَا.

Bera b. Azib (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yanından kömürle karartılmış ve değnekle dövülmüş bir yahudiyi geçirdiler. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onları çağırdı ve:

"Siz kendi kitabınızda zinanın haddini (cezasını) böyle mi buluyorsunuz?" diye sordu. Onlar da:

"Evet." diye cevap verdiler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onların âlimlerinden bir adamı çağırdı ve ona:

"Musa üzerine Tevrat'ı indiren Allah için Onun adına söyle, kendi kitabınızda zina cezasını böyle mi buluyorsunuz?" diye sordu. O da:

"Hayır, eğer sen bana Allah için, Allah adına yemin vermemiş olsaydın sana zinanın (kitabımızdaki) zina haddini haber vermezdim. Ne var ki eşrafımız arasında zina çoğaldı. Biz bir şerifi zina halinde yakaladığımızda kendi haline bırakıyoruz. Zayıfı yakaladığımızda zina cezasını onun hakkında uyguluyoruz. (Bu farklı ve gayr-i âdil uygulamadan zayıf ve fakirler şikâyetçi ve tedirgin olunca) biz de onlara? "Geliniz (eşrafımızda, zayıfımızda) bir hüküm üzere birleşelim ki, o hükmü hem şerif hem zayıf üzerinde uygulayabilelim" dedik. Böylece zaninin yüz ve gözünü karartmayı ve değnekle dövmeyi recim yerine (bir hüküm ve ceza olarak) koyduk." diyerek durumu anlattı. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Allahım doğrusu Senin emrini (yürürlükten kaldırıp) öldürdükleri zaman onu ilk ihya eden benim" dedi ve emretti de o adam recmedildi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak şu âyeti indirdi:

يَا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِى الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ
قَالُوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ
لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَرِينَ ۙ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ
مَوَاضِعِهِ ۚ يَقُولُونَ اِنْ اُوتِيتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ
يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا ۟ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ
يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۟ لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Ey Peygamber! Ağızlarıyla inandık deyip kalpleri inanmayanlar ve bir de yahudilerden küfre koşuşanlar seni üzmesin. Onlar yalana iyice kulak verir, sana gelmeyen bir topluluktan yana kulak kabartıp casusluk yaparlar. Kelimeleri yerine koyulmuşken kaydırıp değiştirirler de: "Size (o değiştiril-

miş şekle uygun) bir hüküm verilirse alın, öyle vermezlerse kaçının" derler.[23]

Böylece onlar; "Muhammed'e gidin, eğer (zina eden kimse hakkında) yüz ve diğer yerlerini karartma ve bir de değnekle dövme ile emrederse onun bu hükmünü alıp kabul edin. Ama recim ile size fetva verirse ondan sakınıp kaçının." Bunun üzerine de Cenâb-ı Hak şu âyeti indirdi:

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"Artık kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar kâfirlerdir.

"Kim Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse, işte onlar zâlimlerdir."

"Kim de Allah'ın indirdiğiyle hükmetmezse işte onlar Hak yolunu, ilahî sınırları aşan günahkarlardır."[24]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Evli bulunan kimsenin recmedilebilmesi için üç şart söz konusudur: Hürriyet, teklif ve İslâm. O bakımdan köle ve câriye recmedilmez, çünkü hür değildirler. Çocuk ve deli de zina suçundan dolayı recmedilmez. Çünkü mükellef değildirler. Gayr-i müslimler de recmedilmezler. Çünkü İslâm'a girmemişlerdir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zina eden yahudi erkek ve kadını Tevrat'taki recim hükmüne göre recmetmiştir. Zira o sırada henüz celd âyeti inmemişti.[25]

İmam Ebû Yusuf'a göre recim hükmünü uygulamada İslâm şart değildir.[26]

---

23 Mâide sûresi: 41

24 Mâide sûresi: 44,45, 47. Ebû Dâvud/Hudud: 28. İbn Mâce/Hudud: 8. Ahmed: 4/286

25 Mecmau'l-Enhur: 1/547

26 Mecmau'l-Enhur: 1/548

Şâfiîler'e göre: Evli olan kimsenin zina suçundan dolayı haddi (cezası) recimdir. Ancak bunun şartı teklif, zinanın tahrîmini bilme ve hür olmaktır. O bakımdan hür ve mükellef olmayan kimse zina suçundan dolayı recmedilmez. Köle ve cariye ise celd (değnekle vurma) cezasına çarptırılırlar. Mükellef ve hür olan kimse isterse zimmî (gayr-i müslim vatandaş) olsun recmedilir.[27]

Böylece gerek İmam Şâfiî 'ye, gerekse İmam Ahmed'e göre, evli kimsenin recim cezasıyla öldürülmesi için İslâm şart değildir. Gayr-i müslim vatandaşlar hakkında da uygulanır.[28]

Hanbeliler'e göre: Evli hür mükellef kimse hakkında recim uygulanması için İslam şart değildir.[29]

Mâlikiler'e göre: Recim uygulamasında İslâm şarttır. Hattâ müslüman bir erkek zımmiye (gayr-i müslim bir kadın vatandaş) ile zina ederse, erkeğe had gerekir. Kadın ise kendi milletine teslim edilir.[30]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Bu bâbdaki hadislerin delâletinden, zina suçundan dolayı ceza olarak gereken haddin müslim, gayr-i müslim her vatandaş hakkında uygulanacağı anlaşılıyor. Hatta el-Bahr sâhibi harbî hakkında da celd (değnekle vurma) cezası uygulanır demiştir. Recim cezasına gelince, mezheplerin görüş bölümünde kısaca belirtiğimiz üzere İmam Ebû Hanife, İmam Muhammed, Zeyd b. Ali, en-Nâsır ve İmam Yahya'ya göre kâfirler recmedilmez, sadece değnekle dövülürler. İmam Mâlik, kâfir hakkında had uygulanmaz demiştir. Eman dileyerek müslüman ülkeye sığınan harbî hakkında ise İmam Şâfiî, İmam Ebû Yusuf ve diğer Ehl-i Beyt mensubu ilim adamlarına göre had cezası uygulanır. İmam Mâlik, İmam Ebu Hanife ve İmam Muhammed'e göre uygulanmaz.

İmam Şâfiî ile İmam Ahmed'e göre, recme mucip olan evli kimsenin zina etmesinden dolayı zâni veya zâniyenin müslüman olması şarttır. Aksi halde recim uygulanmaz.

27 el-Ğamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 522. Mısır: 1933

28 Mecmau'l-Enhur: 1/548

29 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/130, 156

30 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübrâ: 6/242. Neylü'l-Evtar: 7/105

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Medine'ye hicretinin ilk yıllarında henüz celd (yüz değnek vurma) ile ilgili âyet inmediğinden zina eden yahudiler hakkında Tevrat'taki recim hükmünü uygulamıştır. Sonra ilgili ayetler inince artık İslam şeriatına göre bu konuda hüküm verilmeye ve uygulanmaya başlanmıştır.

Ancak bu görüş ve yorum ağırlık kazanmamıştır. O bakımdan müctehidlerin çoğu hâd ve recim cezasının müslim, gayr-i müslim her vatandaş hakkında uygulanacağı görüş ve ictihadındadırlar. Ancak henüz teklif çağına girmeyen ve bir de hürriyetine kavuşturulmamış olan köle ve cariyeler hakkında recim uygulanmaz.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirilen zâni ve zâniye yahudilerin ikisi de evli bulunuyorlardı. Nitekim Ebû Dâvud'un Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyette şöyle denilmektedir: "yahudilerden bir erkekle bir kadın zina etmişlerdir ki ikisi de evli bulunuyordu."

Ancak bu hadisin isnadında Müzeyne kabilesinden ismi anılmayan bir adam vardır. O bakımdan hadis zayıf sayılmıştır. Ama bunu destekler anlamda Hâkim'in İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yaptığı şu rivâyet bulunuyor: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e evli olup zina eden yahudi bir erkekle bir kadın getirildi."

Buna benzer bir üçüncü rivayeti ise Beyhakî, Abdullah b. Hars ez- Zebîdî'den naklen yapmış bulunuyor: "Yahudiler, evli olan yahudi bir erkekle bir kadın -ki zina etmiş bulunuyorlardı- alıp Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdiler."

Bu hadisin isnadı zayıf olarak tespit edilmiştir. Bununla beraber aynı anlamda üç hadisin bulunması konuya kuvvet kazandırmaktadır.[31]

Hadis-i Şeriften Çıkarılan Hükümler

1. Hanefiler'e göre recim cezasının uygulanabilmesi için üç şart gereklidir: Hürriyet, teklif ve İslâm. İmam Mâlik de aynı görüştedir.
2. İmam Şâfiî ve diğer müctehidlerin çoğuna göre, İslâm şart değildir.

31 Neylül-Evtar: 7/106 Mısır.

3. Gayr-i müslim vatandaşlar zina suçundan dolayı, İmam Ebû Hanife ve İmam Mâlik'e göre recmedilmezler. Had cezası uygulanır.

4. Mâlikiler'e göre müslüman erkekle zina eden zımmiye kadın hakkında uygulama sadece müslüman erkek hakkında geçerlidir. Kadın ise kendi milletine teslim edilir.

5. Diğer imamlara göre, gayr-i müslimler hakkında celd (değnekle vurma) cezası uygulanır.

6. Recim cezasının uygulanması için bir de zina eden kimsenin evli olması gerekir. Aksi halde sadece celd cezası ve birde sürgünle yetinilir.

7. Celd hükmü, tilavetiyle birlikte kitap ile recm hükmü hadisle ve bir de tilâveti kaldırılıp hükmü bakı kalan âyetle sâbit olmuştur.

8. Recim konusunda gerek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, gerekse dört halîfenin uygulaması yeterli delil ve belge olarak bulunuyor.

ZİNA ETTİĞİNİ İKRAR EDENİN BU İKRARINI DÖRT DEFA TEKRARLAMASI GEREKLİ MİDİR?

İslâm, her yanı, her hüküm ve her prensibiyle rahmet ve şefkat dinidir. İnsan hayatıyla ilgili olan bir meselede çok daha duyarlı ve dikkatli davranmamızı emreder. Hattâ hâkimin öfkeli bir halde karar vermemesini, öfkesi teskin oluncaya kadar bekleyip ona göre vicdanının da sesini duyarak hüküm vermesini tavsiye eder.

Bunun gibi, zina fiilinin ispatında dört erkek şâhidin işlenen suçu bizzat gözleriyle aynı anda ve işlenen yerde görmelerini, ifadelerinin, yani şahitliklerinin uyum halinde olmasını ön görmektedir. Zira ortada bir veya iki insanın hem şeref ve namusu, hem de hayatları söz konusudur. İki veya üç kişi yalan üzerinde birleşebilirler, ama dört kişinin kolay kolay birleşebileceğini söylemek çok zordur.

Aynı zamanda dört şahit olmadığı halde kişi zina fiilinde bulunduğunu dört defa ikrar ettiği takdirde ancak suç sübut bulur. Nitekim müctehidlerin önemli bir kısmının da görüş ve ictihadı, çıkarım ve ihticacı bu anlamdadır. Zira kişi bir an için kendine mâlik olmayıp zina ettiğini söyleyebilir. Bunu ikinci ve üçüncü defa tekrar edebilir. İlim adamlarının önemli bir kısmına göre bir, iki ve üç ikrar yeterli sayılmaz, dördüncü defa ikrar etmesi gerekir. Böylece ikrarda bulunan kimse üçüncü veya dördüncü defa böyle bir ikrarda bulunurken biraz daha düşünüp hayatıyla ilgili olduğunu hesaplayıp anlayarak vazgeçebilir ve bu durumda hâkim onu zorlayamaz.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَنَادَاهُ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ إِنِّي زَنَيْتُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ حَتَّى رَدَّدَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ دَعَاهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: أَبِكَ جُنُونٌ قَالَ لاَ قَالَ: فَهَلْ أَحْصَنْتَ: قَالَ: نَعَمْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اِذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوه قَالَ اِبْنُ

شِهَابٍ فَأَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ قَالَ: كُنْتُ فِيمَنْ رَجَمَهُ فَرَجَمْنَاهُ بِالْمُصَلَّي فَلَما أَذْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ هَرَبَ فَأَدْرَكْنَاهُ بِالْحَرَّةِ فَرَجَمْنَاهُ.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Mescid'de bulunduğu bir sırada bir adam O'na geldi ve Raulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şöyle seslendi:

"Ya Rasulallah! Şüphesiz ki ben zina ettim" Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ondan yüzünü çevirdi. Tâ ki adam bu ikrarını dört defa tekrarladı. Böylece adam kendi aleyhine dört defa şehadette bulununca Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu çağırdı ve şöyle sordu:

"Sende cinnet mi var?" O da: "Hayır" deyince, Efendimiz ona:

"Sen evlendin mi (evli misin)?" diye sordu. O da:

"Evet." diye cevap verince Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bunu alıp götürün de recmedin!" buyurdu.

İbn Şihab diyor ki: "Bu hadisi Câbir'den duyan kimse bana şu haberi de verdi: Cabir (radıyallahu anh):

"Ben de o adamı recmedenler arasında bulunuyordum. Onu namazgahta recmederken atılan taşlar iyice canına yapışıp (acısı had safhaya varınca) kaçtı. Biz ona Harre mevkiinde yetiştik ve recmettik."[32]

وَعَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ رَأَيْتُ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ حِينَ جِيءَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ رَجُلٌ قَصِيرٌ أَعْضَلُ لَيْسَ عَلَيْهِ رِدَاءٌ فَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ أَنَّهُ زَنَى فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: فَلَعَلَّكَ ؟ قَالَ: لاَ وَاللهِ إِنَّهُ قَدْ زَنَى الْآخِرُ فَرَجَمَهُ.

32 Buharî/Ahkâm: 19, Hudud: 22, 25, 29. Müslim/Hudud: 16, 23. Ahmed: 2/450, 5/ 99, 217, 347, 348

Câbir b. Semure (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen diyor ki:

"Mâiz b. Mâlik'i Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdikleri zaman onu gördüm, kısa boylu adelesi gelişmiş bir görünümü vardı, üzerinde hırka (veya üstlük) yoktu. O kendi aleyhine (zina ettiğine dair) dört defa şehadette bulundu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Belki de sen (onu öptün) kucakladın sıktın" dedi. O da:

"Hayır, vallahi, gerçek şu ki bu hayırdan çok uzak olan adam zina etmiştir" diyerek yeminle ikrarda bulundu. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu recmetti (recmedilmesini emretti de emri yerine getirildi.)[33]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: لَمَا عَزِ ابْنَ مَالِكٍ أَحَقُّ مَابَلَغَنِي عَنْكَ قَالَ: وَمَابَلَغَكَ عَنِّي ؟ قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّكَ وَقَعْتَ بِجَارِيَةِ آلِ فُلَانٍ قَالَ: نَعَمْ فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ فَأُمِرَ بِهِ فَرُجِمَ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Mâiz b. Mâlik'e:

"Senden dolayı bana gelen haber hak (doğru) mudur?" diyerek sordu. O da:

"Benden dolayı sana ne gibi haber ulaştı?" diyerek soruya karşılık soruda bulundu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Bana ulaşan habere göre sen falan ailenin cariyesiyle zina etmişsin" buyurdu. O da:

"Evet." diye cevap verdi ve böylece kendi aleyhine dört defa şehadette bulundu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) emretti de o recmedildi."[34]

Diğer bir rivâyette ise şöyle belirtilmiştir:

---

33 Müslim/Hudud: 17. Ebû Dâvud/Hudud: 25. Tirmizî/Hudud: 4, 5. Ahmed: 1/238, 245, 270, 2/286, 3/2

34 Müslim/Hudud: 18, 19, 22, 23, 28. Ebû Dâvud/Hudud: 4, 5

"Mâiz, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve zina ettiğini iki defa itirafta bulundu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu huzurundan kovdu. Sonra o yine gelip iki defa daha itirafta bulundu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Sen kendi aleyhine dört defa şehadette bulundun. Artık bunu alıp götürün ve recmedin!" buyuruldu.[35]

Hz. Ebû Bekir Sıddîk (radıyallahu anh)'dan yapılan, rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında oturuyordum. Derken Mâiz b. Mâlik geldi ve zina ettiğini bir defa itirafta bulundu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu kovdu. Az sonra yine gelip ikinci defa itirafta bulundu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yine onu kovdu. Biraz sonra yine dönüp geldi üçüncü defa itirafta bulundu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yine onu kovdu. Ben de Mâiz'e: "Dördüncü defa itirafta bulunacak olursan, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) seni recmeder" diye uyarıda bulundum. Ama o dördüncü defa itirafta bulundu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu hapsetti ve durumundan sordu. Ashab da biz ancak onun hakkında hayır ve iyilikten başka bir şey bilmiyoruz diye cevap verdiler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onun recmedilmesini emretti."[36]

وَعَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ قَالَ كُنْتَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ جَالِسًا فَجَاءَ مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ فَاعْتَرَفَ عِنْدَهُ مَرَّةً فَرَدَّهُ ثُمَّ جَاءَ فَاعْتَرَفَ عِنْدَهُ الثَّانِيَةَ فَرَدَّهُ ثُمَّ جَاءَ فَاعْتَرَفَ عِنْدَهُ الثَّالِثَةَ فَرَدَّهُ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّكَ إِنِ اعْتَرَفْتَ الرَّابِعَةَ رَجَمَكَ قَالَ: فَاعْتَرَفَ الرَّابِعَةَ فَحَبَسَهُ ثُمَّ سَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا: مَانَعْلَمُ إِلاَّ خَيْراً قَالَ: فَأَمَرَ بِرَجْمِهِ.

Ebû Büreyde (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Biz Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabıyla Mâiz hakkında konu-

35 Ebû Dâvud/Hudud: 23

36 Ebû Ya'la. Bezzar. Taberânî. Neylü'l-Evtar: 7/107

şuyorduk. Kendi aramızda şöyle dedik:

"Zina ettiğini üç defa itirafta bulunduktan sonra evinde otursaydı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu recmetmezdi. Onu ancak dördüncü defa itirafta bulununca recmetmiştir."[37]

Yine Büreyde (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Bizler Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabı Gâmidli bir kadın ile Mâiz b. Mâlik hakkında konuşuyorduk: Eğer ikisi de itirafta bulunduktan sonra geri dönselerdi veya (üç defa) itiraflarından sonra bir daha (Peygamber'e) dönmeselerdi, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de artık onları aramayacaktı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o ikisini ancak dördüncü defa gelip itirafta bulunduktan sonra recmetti."[38]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Zina suçu ya dört erkek şâhidin şart ve kurallarına uygun olarak şehadette bulunmalarıyla veyahut kişinin zina ettiğine dair kendi aleyhine dört mecliste dört defa itiraf ve ikrarıyla sübut bulur. Bu meclisten maksat hakimin meclisidir. Aynı mecliste ayrılmadan önce dört defa üst üste ikrarda bulunması ise bir ikrar sayılır. Ancak İbn Ebî Leyla bunun da dört ikrar kabul edileceğini belirterek farklı ictihadını ortaya koymuştur. Dört ikrarı ayrı meclislerde yapması nasıl söz konusu ise, ikrarların aralıklı yapılmasında da bir sakınca olmadığı söz konusudur. Şöyle ki, her ikrarı bir günde veya bir ayda yapmak üzere dört günde veya dört ayda dört ikrarını tamamlarsa suç sübut bulur ve recim cezası uygulanır.

Aynı zamanda şahsın her ikrarda bulunuşunda hâkim: "Sende cinnet mi var, yoksa en aşırı derecede sarhoş musun?" demesi ve onu gözünün önünden uzaklaştırması gerekir.[39]

37 Ebû Dâvud. Neylü'l-Evtar: 7/107

38 Ebû Dâvud. Neylü'l-Evtar: 7/108

39 Mecmau'l-Enhur: 1/544, 545. İstanbul. Fetâvâ-yı Hindiyye: 2/143, 144. el-Mektebetü'l-İslâmiyye.

Şâfiîler'e göre: Zina suçu dört erkek şâhidin şehadetiyle ve bir de kişinin bir defa ikrarıyla sübut bulur. Ama ikrarda bulunduktan sonra geri döner, yani zina etmediğini beyan ederse, had cezası sakıt olur, uygulanmaz. Ama: "Bana had uygulamayın" der veyahut kaçarsa, had cezası sakıt olmaz, uygulanır.[40]

Böylece İmam Şâfiî yukardaki hadislerle değil **32** no'lu Ebû Hureyre ile Zeyd b. Hâlid (radıyallahu anh) hadisiyle çıkarım yapmıştır. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zina suçuyla suçlanan kadına, Üneys'i gönderirken, "Ona sor, eğer suçunu itiraf ederse recmet" buyurmuş ve dört defa sormasını, onun da dört defa itirafta bulunmasını emretmemiştir.[41]

Aynı zamanda zina ettiğini ikrarda bulunan kimsenin ya hâkimin veya yetkili bir makamın huzurunda ikrar etmesi gerekir. Halk arasında ikrar etmesi bir hüküm ifade etmez ve bundan dolayı cezalandırılmaz. Belki gerekirse hakim ta'zîrde bulunabilir.

Hanbeliler'e göre: Zina suçu ya dört erkek şâhidin şehadetiyle veyahut kişinin kendi âleyhine dört defa itiraf ve ikrarıyla sübut bulur. Nitekim İbn Ebî Leyla ile Hakem ve bazı ilim adamları, aynı zamanda rey taraftarları da bu görüş ve ictihattadırlar. el-Hasan, Hammad, İmam Mâlik, İmam Şâfiî, Ebû Sevr ve İbn Münzir ise bir defa ikrar etmesiyle suç sübut bulur ve had uygulanır.

Dört defa itirafa gelince, bu şart olmamakla beraber bir mecliste veya dört mecliste olması farketmez.[42]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

32 no'lu Ebû Hureyre hadisi sahih olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Ancak hadis metninde Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelip zina ettiğini ikrar eden adamın isminden söz edilmemiştir. Bunu takip eden hadislerde ise, o adamın Mâiz b. Mâlik olduğu açıklanmaktadır.

Hadisin delâletinden, kendi aleyhine zina suçuyla şehadette bulunan kimsenin bu şehadet ve ikrarını dört defa tekrarlamasıyla ancak suçun sübut bulu-

40 el-Ğamrâvi es-Siracü'l-Vehhac: 523. Mısır: 1933

41 Şafiî el-Ümm: 6 133. Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye

42 İbn Kudame el-Muğnî: 10/165167. Beyrut: 1403

nacağı anlaşılıyor. Nitekim rey taraftarlarıyla İbn Ebî Leylâ bu ve diğer hadislerle çıkarımda bulunup dört defa ikrarın gerekli olduğu üzerinde durmuşlardır.

Aynı zamanda kendi aleyhine zina ile şehadette bulunan kimseyi uyarmak için "Sende delilik mi var?" veyahut "Sen aşırı derecede sarhoş musun?" veyahut: "Sen onu sadece öptün veya çimdikledin mi?" şeklinde sorular sormasının lüzumu üzerinde durulmuştur.

Zâni veya zâniyeyi recmetmek için geniş bir alana çıkarmanın bir çok müslümanların recim olayına hazır olmalarının lüzum veya sünnet oluşu anlaşılıyor. Nitekim âyette de bu hususta emir bulunduğuna göre, mü'minlerin hazır bulunması vâcip oluyor.

Sonra da recmedilen erkeğin bir çukura yarıya kadar gömülmesinin veyahut ellerinin bağlanmasının gerekli olmadığı sonucu ortaya çıkıyor. Ve bir de recmedilirken itirafından geri dönmeyip kaçan kimsenin yaklanıp recim uygulamasının mutlaka yerine getirilmesininin gereği kesinlik arz ediyor.

33 no'lu Câbir b. Semure hadisi de sahîh kabul edilmiştir. Birinci hadisle bir birini kuvvetlendirmektedir. Mâiz'in kendi aleyhine dört defa şehadette bulunduğu açıklanmakta ve buna rağmen Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onu uyararak "Belki de sen onu öptün veya çimdikledin." gibi birtakım sözlerle geri dönmesine imkân verdiği görülmektedir. O bakımdan müctehidlerin çoğuna göre, kişi zina ettiğine dair kendi aleyhine dört defa şehadette bulunduktan sonra hatâ ettiğini, yalan söylediğini belirterek dönüş yaparsa had uygulaması sakıt olur. Müctehidlerden bir kısmı ise, döt ikrardan sonra rücu' yapsa (geri dönse) bile had sakıt olmaz demiştir.

34 no'lu İbn Abbas hadisinin ricalinin hepsi sahihtir. Nitekim Ebû Dâvud susup bir görüş beyan etmemiştir. Bu da onun sıhhatine delâlet etmektedir. Tirmizî ise bu hadisi sahihlemiştir.

Bu hadiste ise, Mâiz'in önce iki defa itirafta bulunduğu ve sonra tekrar gelip iki defa daha itirafta bulunduğu belirtilmektedir. Böylece aynı mecliste iki defa ikrar ve itirafta bulunmak bir defa değil iki defa sayılıyor sonucu ortaya çıkmaktadır. Nitekim İbn Ebî Leylâ, aynı mecliste dört defa üst üste ikrarın dört defa sayılacağına kail olmuştur. Hanbelîler'den bir kısmı da aynı görüştedir.

36 no'lu Hz. Ebû Bekir hadisini aynı zamanda Ebû Ya'la, Bezzar ve Taberânî tahrîc etmişlerdir. Ama hepsinin de isnadında Cabir el-Cu'fî bulunuyor ki, bu zat zayıftır.[43]

Bu zatın babasının adı Yezîd'dir. Küfe'nin Cu'f nahiyesinden olduğu için ona Câbir el Cu'fî denilmiştir. Şia âlimlerinden biridir. İbn Mehdî onun takva sahibi olduğundan söz etmiştir. Özellikle hadis rivâyetinde çok titiz davrandığı bilinmektedir. O bakımdan Şu'be onun sadûk olduğunu, el-Vekî' onun sikat (güvenirler) arasında sayıldığını belirtmişlerdir. Ayrıca elli bin hadis bildiği söylenir. Nesâî ise onun metruk olduğuna dikkat çekmiştir.

Böylece Câbir el-Cu'fi hakkında çok şöyler söylenmiş ve yazılmıştır. Bununla beraber ağırlık onun sadûk olduğu üzerinde toplanmaktadır.[44]

O halde Hz. Ebû Bekir hadisini sadece üzerinde farklı tespitler yapılan Câbir el Cu'fî sebebiyle bir tarafa itip çıkarım yapmamak doğru olmaz. Zira geriye kalan ravîlerinin hepsi sahîhtir. Ve bu hadis, Mâiz'in dört defa ayrı zamanlarda gelip itirafta bulunduğuna delâlet etmekte, daha çok Hanefîler'in görüş ve delillerini kuvvetlendirmektedir.

37 no'lu Büreyde hadisi, daha doğrusu ashabın görüş ve yorumu da yukarıdaki rivayetleri biraz daha açıklamakta ve kuvvetlendirmektedir.

38 no'lu Büreyde'nin diğer hadisinin isnadında Beşîr b. Mucacir el-Kûfî el Ganevî bulunuyor ki, bu zat üzerinde farklı tespit ve görüşler bulunuyor. Müslim ondan rivâyet yapmış ve İbn Maîn onun sika olduğunu belirtmiştir.[45]

Nesâî onda bir beis yoktur derken, Ahmed b. Hanbel "Münkerü'l- Hadistir" demiştir. Ebû Hâtim ise, "onun hadisi delil olarak sayılmaz" diyerek görüşünü belirtmiştir.[46]

Ancak Büreyde'nin birinci hadisi bunun sıhhatine şahitlik etmekte ve kuvvetlendirmektedir. Nitekim İbn Abbas hadisinde "Sen kendi aleyhine dört

---

43 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/108

44 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 1/379-384. Mısır: 1382-1963

45 Şevkanî Neylü'l-Evtar: 7/108. Mısır.

46 Zehebî/Mizanü'l-İ'tidal: 1/329, 330. 1243 no'lu Beşîr. Mısır: 1382-1963

defa şehadette bulundun. Bunu götürün de recmedin." ifadesiyle birleşmekte ve dört defa ayrı ayrı itirafta bulunan kimsenin zina suçu sübut bulur hükmü ortaya çıkmaktadır.

"Sen de cinnet mi vardır" sorusu ise, hâkim veya yetkili makamın, kendi aleyhine şehadette bulunan kişinin durumunu araştırmasının vâcip olduğuna delâlet etmektedir.

Sonuç olarak kişinin kendi aleyhine şehadette bulunmasının dört defa tekrarı gerekli midir, değil midir? Bu husus üzerinde farklı yorumlar, ictihadlar ve görüşler ortaya çıkmıştır. Zira diğer bazı hadislerde, meselâ Ebû Hureyre ile Zeyd b. Hâlid hadisinde dört defa ikrardan söz edilmemiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Üneys'e: "Git de o kadından sor, itiraf ederse recmet" diye emretmiş ve sayı belirtmemiştir. Ancak ağırlığın dört defa tekrar hususunda bulunduğunde şüphe yoktur. Hem bu görüş ve yorumda insan hayatını kurtarmaya yönelik bir rahmet de bulunuyor. Birinci ve ikinci itiraftan sonra belki rücu eder (geri döner) umudu yatmakta ve had hükmünün sakıt olmasına imkân tanımaktadır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Zina suçu iki şeyden biriyle sübut bulur: Dört erkek şahidin şartlarına uygun şehadetiyle ve kişinin kendi aleyhine yönelik ikrar ve itirafıyla.
2. İmam Ebû Hanife ve arkadaşlarından çoğuna göre, zina ettiğini itiraf eden kimsenin dört defa ikrarını tekrarlaması gerekir. Aksi halde suç sübut bulmaz.
3. Aynı zamanda ikrarlardan her birinin ayrı mecliste gerçekleşmesi gerekir.
4. Hâkimin veya yetkili makamın suçunu itiraf edeni uyarıp "sen deli misin?" veya "aşırı derecede şarhoş musun?" veyahut "belki de sen onu öptün veya çimdikledin?" gibi yol gösterici telkinlerde bulunması, gerekirse birinci, ikinci ve üçüncü itirafını müteakip onu huzurundan dışarı çıkarması uygun olur.
5. İmam Şâfiî ve diğer bazı müctehidlere göre, bir defa ikrar yeterlidir.

6. Kişi ikrarda bulunduktan sonra rücu ederse had sakıt olur.

7. Recmedilirken de geri dönmesiyle müctehidlerin bir kısmına göre recim sakıt olur ve kişi serbest bırakılır.

8. Recim uygulanırken geri dönmez de kaçarsa, takip edilir ve ceza uygulanır.

9. Kişi zina işlediğini ancak hakîmin veya yetkili makamın huzurunda yaparsa suç sabit olur, halk arasında yapmasıyla suç sübut bulmaz.

10. İbn Ebî Leyla ve bazı müctehidlere göre, bir mecliste dört defa ikrarda bulunması da suçun sübutu için yeterlidir.

ZİNA ETTİĞİNİ İKRAR EDENDEN AÇIKLAMA İSTEMEK

Kişi bazen dengesini kaybedip "ben zina ettim" veya "şu kadınla cinsel temasta bulundum" diyebilir. Bazen da yarı cinnet bir havaya, girip bu gibi sözleri sarfedebilir. Bazen de iyice bunamaktan dolayı bu gibi ölçüsüz söz ve hezeyanlarda bulunabilir. Zaman da olur ki, Allah korkusundan, ahiretteki hesaba, ceza ve mükafata gönlü tam yatıştığı için gizlice işlediği böyle bir günahı açığa vurmak suretiyle cezasını dünyada çekmeyi tercih edebilir.

İşte bu ve benzeri sebeplerden dolayı rahmet ve şefkat dini olan İslam, hakime veya bu konuda yetkili makama, suçunu itiraf ve ikrar edenden şüphe ve tereddüdü giderecek şekilde açıklama yapmasını istemesini tavsiye etmektedir. Gerçi müctehidlerin hepsi bu soru sorup anlama hususunda görüş birliği içinde değillerdir. Ancak Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında böyle bir uygulamanın olduğunu sahih rivayetlerden öğrenmekteyiz. Daha önceki kısımda bu mesele üzerinde durulmuş ve bazı açıklamalar yapılmıştı. Burada onu ayrı bir başlık altında tekrar ele almayı uygun bulduk.

عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لَمَّا آتَى مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ: لَعَلَّكَ قَبَّلْتَ أَوْ غَمَزْتَ أَوْ نَظَرْتَ قَالَ: لاَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: أَفَنِكْتَهَا لاَيَكْنِي ؟ قَالَ نَعَمْ فَعِنْدَ ذَلِكَ أَمَرَ بِرَجْمِهِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"(Zina eden) Maiz b. Malik, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna getirildiğinde Efendimiz ona:

"Belki de sen öptün veya çimdikledin veyahut bakmış oldun?" diye sordu. O da:

"Hayır, ya Rasulallah!" diye cevap verince, Efendimiz ona yine sordu:

"Onunla cima mı yaptın, a kinaye yapmayan?" O da:

"Evet." diye cevap verdi. İşte o zaman Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onun recmedilmesini emretti."[47]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ الْأَسْلَمِيُّ إِلَى نَبِيِّ اللهِ ﷺ فَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَنَّهُ أَصَابَ اِمْرَأَةً حَرَامًا أَرْبَعَ مَرَّاتٍ كُلُّ ذَلِكَ يُعْرِضُ عَنْهُ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ فِي الْخَامِسَةِ فَقَالَ: أَنِكْتَهَا قَالَ: نَعَمْ قَالَ: كَمَا يَغِيبُ الْمِرْوَدُ فِي الْمُكْحُلَةِ وَالرِّشَاءُ فِي الْبِئْرِ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَهَلْ تَدْرِي مَا الزِّنَا ؟ قَالَ: نَعَمْ أَتَيْتُ مِنْهَا حَرَامًا مَايَأْتِي الرَّجُلُ مِنْ اِمْرَأَتِهِ حَلاَلاً قَالَ: فَمَا تُرِيدُ بِهَذَا الْقَوْلُ قَالَ: أُرِيدُ أَنْ تُطَهِّرَنِي فَأَمَرَبِهِ فَرُجِمَ.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen diyor ki:

"Eslem kabilesinden bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi de bir kadınla haram olarak cinsel temasta bulunduğunu belirterek kendi aleyhine dört defa şehadette bulundu. Her defasında Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ondan yüzünü çevirdi ve adam beşinci defa Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in karşısına çıktı. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Sen kadınla cima mı (cinsel temas mı) yaptın?" diye sordu. O da:

Evet." diye cevap verdi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Milin (sürme çubuğunun) sürmedanlığa, urganın kuyuya girip kaybolduğu gibi mi?" diye sordu. O da:

"Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

47 Buhari/Hudud: 28. Ebu Dâvud/Hudud: 23. Ahmed: 1/270. 289, 325

"Sen zinanın ne olduğunu bilir misin?" diye sordu. Adam da:

"Evet, kişinin karısına helalinden yaklaşıp temasta bulunduğu gibi ben de haramından yaklaşıp temasta bulundum" diye cevap verdi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Sen bu sözünle ne demek istiyorsun?" diye sorunca, adam şu cevabı verdi:

"Beni temizleyip arındırmanı istiyorum." Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onun hakkında emretti de adam recmolundu."[48]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Zina suçu şahsın dört defa ikrarıyla sübut bulur. Ancak bu ikrar hakimin veya bu hususta yetkili kılınan makamın huzurunda geçerli sayılır. Bunun dışında şurada burada kişinin zina ettiğini itiraf edip belirtmesine itibar edilmez. Aynı zamanda ikrarın sarih olması lazımdır. O bakımdan dilsiz kimsenin yazılı veya işaretle ikrarda bulunmasından dolayı had gerekmez. Aynı zamanda onun bu ikrarına şahitlik etmek isteyenlerin de şahitliği kabul olunmaz. Çünkü onun şüpheli bir durumu ikrar etme ihtimali söz konusu olabilir.

Bunun gibi adam veya kadının "falan ile zina ettim" diye ikrarda bulunması halinde zina ettiğini iddia ettiği kimse onu yalanlarsa, ikisine de had gerekmez. Bu, İmam Ebu Hanife'ye göredir.

Hem kişinin zina ettiğine dair ikrarı ayık halde olmalıdır. Sarhoş bir halde ve uyuşturucu alıp dengesini kaybetmiş bir vaziyette zina ettiğini ikrar etmesinden dolayı had uygulanmaz.

Zorlanarak ikrar edenin bu ikrarına itibar edilmez. Zira ölüm tehdidi altında kalıp istemeyerek bir suçu yüklenmek geçerli sayılmaz.

Hakim veya yetkili olan zatın, zina ikrarında bulunan kişiyi bu ikrarından vazgeçirmek için isteksizlik belirtmesi ve o kişinin uzaklaştırılmasını istemesi uygun olur. Buna benzer birtakım sorular yöneltmesi ve cinsel temastan, başka bir davranışta bulunduğunu ima ederek, yoksa onu öptün mü veya çimdikledin mi? diye sorması da kişiyi ikrarından dönmeye yol açabilir. Zira maksat öl-

48 Ebu Davud/Hudud: 23. Ahmet 1/238

dürmek ve kahretmek değil, hakka yöneltip kişinin işlediği gizli suç ve günahını onunla Rabbi arasında örtülü kalmasını sağlamaktır.[49]

Şâfiîler'e göre: Zina ettiğini bir defa itiraf ve ikrar etmesi yeterli kabul edilir. Dört defa ikrarda bulunmasına gerek yoktur. Aynı zamanda adam sarih olarak kendi aleyhine şehadette bulunduğu takdirde hakimin tekrar tekrar sormasına gerek yoktur. Ancak kapalı şekilde itirafta bulunursa, o takdirde açıklığa kavuşturmak için birtakım sorular yöneltmesi gerekir.[50]

Hanbeliler'e göre: Zina ettiğini itiraf eden kimsenin bunu bir mecliste veya ayrı ayrı meclislerde tekrarlaması yeterlidir. Ancak itirafta bulunurken zinaya sarih olarak delalet eden sözler kullanması gerekir. Aksi halde hakim istifsarda, yani açıklamada bulunmasını talep eder.

Adam falan kadınla zina ettim diye ikrarda bulunur, kadın ise onu yalanlayıp isnadı reddederse, adama had gerekir, kadına gerekmez. İmam Şafiî de aynı görüştedir. İmam Ebu Hanife ve İmam Ebu Yusuf'a göre bu durumda her ikisine de had gerekmez.[51]

Malikiler'e göre: Bir defa ikrar yeterlidir. Nitekim Ebu Sevr ve İbn Münzir'in de görüşü budur.[52]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

47 nolu İbn Abbas hadisi sahih olup çıkarıma sâlihtir. Hadis, zina ettiğini itiraf eden kimseden hakimin birtakım sorular sormasının, meseleye açıklık getirmesinin meşru olduğuna delalet etmektedir. Ancak adamın zina değil de zinaya yol açan birtakım davranışlarda bulunduğu düşünülerek "öptün mü, çimdikledin mi veya ona kötü nazarla baktın mı"? gibi birtakım sorular yöneltmek vâcib midir, yoksa müstehab mıdır? İlim adamlarının çoğuna göre müstehabdır. Böylece adam öpmeyi veya çimdiklemeyi zina sanabilir ve bu tarz sorular üzerine kesin zina edip etmediği ortaya çıkmış olur.

---

49 Fetavayı Hindiyye: 2/143, 144. Mektebetü'l-İslamiyye.

50 Fetavayı Hindiyye: 2/143, 144. Mektebetü'l-İslamiyye.

51 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/165-168. Beyrut: 1403-1983

52 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/167

İmam Şafii ile İmam Malik'e göre, **47** no'lu İbn Abbas hadisinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Maiz'e: "Senden yana bana ulaşan haber hak mıdır?" sorusuna karşılık onun "evet" demesi ve dört defa şehadette bulunması, dört defa ikrarın şart olduğuna delalet etmez. Bir defa şehadet etmesi bile yeterdir.

İmam Malik'e göre, haram sınırları çiğneyip hürmeti gideren kimseden artık nasıl zina ettin diye sorularak birtakım soru ve telkinlerde bulunulmaz. İmam Ebu Sevr de ancak ilahi hükümleri bilmeyen kimseye birtakım telkinlerde ve istifsarlarda (açıklamalarda) bulunulur, der.

48 no'lu Ebu Hureyre hadisi de sahihtir. Hadis, kendi aleyhine şehadette bulunan kişinin zinanın ne demek olduğunu bilip bilmemesinde tereddüt edildiği takdirde meseleyi vüzuha kavuşturmak için hakimin ondan açıklayıcı anlamda birtakım şeyler sormasının meşruiyetine delalet etmektedir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in her defasında o adamdan yüzünü çevirmesi, işlediği bir günahı açıklamasının pek uygun olmadığına işarettir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Zina ettiğini itiraf edip kendi aleyhinde dört defa şehadette bulunan kimsenin suçu sübut bulur.
2. Her şehadetinde hakimin isteksizlik göstermesi ve onu huzurundan uzaklaştırması müstehabdır. Bu İmam Ebu Hanife'nin görüşüdür.
3. Adamın zinanın ne demek olduğunu bilip bilmediği hakimde tereddüt uyandırdığı takdirde ona birtakım sorular yöneltmesi müstehabdır. Bazısına göre gereklidir.
4. İmam Şafii ile İmam Malik ve İmam Sevri'ye göre, bir defa ikrar ve itirafta bulunması yeterlidir. Yani zina suçu sübut bulmuş olur.
5. İtiraftan sonra sözünü geri alıp zinayı reddederse, had uygulanmaz.
6. Adam kendisine dinen haram olan bir kadını öpmeyi veya çimdiklemeyi veya şehvetle ona bakmayı zina sanıyor ve o yüzden dünyada cezasını çekmek isteğiyle hakime başvuruyorsa, hakimin onun duru-

munu dikkate alarak "yoksa onu öptün mü veya çimdikledin mi veya şehvetle ona baktın mı?" gibi sorular sorması gerekir.

7. Adamın şurada burada dolaşıp zina ettiğini itiraf etmesi had cezası gerektirmez. Ancak hakim ona bu gibi sözlerden kaçınması için ta'zir cezası verebilir.

8. Zina ettiğini iddia eden kimse bunu ancak hakimin veya yetkili bir makamın huzurunda itiraf ettiği takdirde had gerekir.

9. Sokakta böyle bir itirafta bulunduğuna dair birkaç kişinin gelip hakimin huzurunda şehadette bulunmalarına da itibar edilmez.

10. Adam falanca kadınla zina ettim der, ama kadın onu yalanlayıp reddederse, İmam Ebu Hanife'ye göre, ikisi hakkında da had uygulanmaz. İmam Ahmed'e göre, itiraf eden hakkında had uygulanır, reddeden hakkında uygulanmaz.

11. Adamın veya kadının nefsine ve şeytana mağlup olarak zina etmesi şüphesiz büyük günahtır. Ancak dört adam onların bu fiiline şahit değilse, gizlemeleri ve tövbe istiğfar edip Allah (celle celaluhu)'dan af dilemeleri daha uygun olur.

12. Adamın falanca kadınla zina ettim demesi sadece kendini teşhirle kalmıyor, bir ailenin bozulmasına yol açacak bir teşhire de kapı açmış oluyor. O bakımdan ifşa etmektense gizli kalmasını sağlamak hayırlıdır.

HAD GEREKTİĞİNİ İKRAR EDİP, NEDENİNİ AÇIKLAMAYAN ADAMIN DURUMU

Adam veya kadın kendinin suçlu olduğunu ve işlediği suçtan dolayı had cezasına müstahik olduğunu ikrar eder, ama ne gibi bir su işlediğini açıklamazsa, sadece bu ikrarından dolayı had uygulanmaz. Zira her ne kadar kişinin ikrar ve itirafı delil olarak yeterliyse de suçum mahiyeti ve cinsi bilinmedikçe bu ikrar ve itirafın İslam şeriatına göre geçerliliği yoktur. Hem hakim böyle bir ikrar karşısında kişiyi, suçunun cinsini, türünü açıklamaya zorlayamaz. Zira bir suç ve günahın -bir fitneye ve hakların zayi olmasına sebep olmuyorsa- gizli kalması açığa çıkmasından, çıkarılmasından hayırlıdır.

عَنْ أَنَسٍ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَجَاءَهُ رَجُلٌ قَالَ: يَارَسُولَ اللهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًا فَأَقِمْهُ عَلَيَّ وَلَمْ يَسْأَلْهُ قَالَ: وَحَضَرَتِ لِصَّلَاةُ فَصَلَّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَلَمَّا قَضَي النَّبِيُّ ﷺ قَامَ إِلَيْهِ الرَّجُلُ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًا فَأَقِمْ فِي كِتَابَ اللهِ قَالَ: أَلَيْسَ قَدْ صَلَّيْتَ مَعَنَا: قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَإِنَّ اللهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ ذَنْبَكَ أَوْ حَدَّكَ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında oturuyordum. Derken bir adam geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Haddi gerektiren bir suç işledim, beni cezalandır (had ikame eyle)" dedi.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ondan işlediği suçun ne olduğunu sormadı ve namaz vakti girdi. O adam da Peygamberle birlikte namaz kıldı. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) namazını eda ettikten sonra o adam

kalkıp Peygamberin huzurunda durdu ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Şüphesiz ben haddi gerektiren bir suç, işledim; hakkımda Allah'ın kitabındaki hükmü uygula."

Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Sen bizimle birlikte namaz kılmadın mı?" diye sordu. O da:

"Evet." diye cevap verdi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Şüphesiz Cenab-ı Hak senin günahını bağışlayıp temizledi. (Veya senin had cezanı bağışladı.)"[53]

"Aranızdaki hududu karşılıklı hoşgörüyle bağışlayıp (anlaşarak çözün). Bana intikal eden bir had elbette gerekli olur (uygulamam gerekir)."[54]

İlim adamları, haddi gerektiren suç ve günah işlediğini itiraf edip suç ve günahını açıklamayan adama had uygulanmayacağı gibi, suç ve günahının ne olduğu da sorulmaz demişlerdir. Ancak kılınan namaz ile zina ve benzeri had gerektiren suç ve günahların bağışlanıp bağışlanmayacağı hakkında ilim adamlarının görüş ve yorumları farklıdır: İmam Nevevi, Müslim'in şerhinde diyor ki: "Bu haddan maksat günahlardan bir günahtır ki ta'ziri gerektirir."[55]

Böylece namaz ile bağışlanacağı umulan günahın küçük günahlardan biri olabileceği ihtimali ağırlık kazanmaktadır. Zira haddi gerektiren bir suçun namaz ile bağışlanacağına dair açık ve kesin bir beyan mevcut değildir. Namaz, tevbe ve istiğfarla haddi gerektiren suçtan dolayı ortaya çıkan günah bağışlanabilir, ama haddin kendisi sakıt olmaz.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), adamın haddi gerektiren ne gibi bir suç işlediğini sormaya gerek görmemiştir. Zira mü'minin ayıp ve günahının gizli kalması açığa çıkmasından hayırlıdır.

53 Buhari/Hudud: 27. Müslim/Tevbe: 44, 45, Hudud: 24. Ebu Davud/Hudud: 10. Darimî Hudud: 17. Ahmed: 3.491.4.435, 437, 440

54 Ebu Dâvud Hudud: 6. Nesai Sarık: 5

55 Şevkani Neylü'l-Evtar. 7/114

Bu hususta Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, ashabın bulunduğu mecliste şöyle buyurduğunu Ubade b. Samid (radıyallahu anh) rivayet etmektedir:

"Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmamanız, zina etmemeniz, hırsızlık yapmamanız, haklı bir sebep dışında Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı bir canı öldürmemeniz üzere bana bey'at ediniz. Artık kim buna vefa eder, sözünde durursa onun mükafatı Allah'a aittir. Kim de bunlardan birini işler de ondan dolayı (dünyevi) cezaya çarptırılırsa, bu onun için kefaret olur (günahının bağışlanıp temizlenmesine vesile kılınır). Kim de bu saydıklarımızdan bir günahı işler de Allah onu ona karşı setr ederse (gizli tutarsa) onun durumu Allah'a kalır: Dilerse onu bağışlar, dilerse ona azab eder."[56]

Bu bâbda iki hadis daha bulunuyor. Birincisi Ebu Ümame (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiştir ki, adı geçen diyor ki: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) mescid-i saadette bulunduğu ve biz de onunla beraber olduğumuz halde bir adam geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasulallah! Doğrusu ben had cezasını gerektiren bir suç işledim. Hakkımda had uygula." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) susup bir şey söylemedi. Adam yine aynı sözü söyledi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yine sustu ve o sırada namaz için ikamette bulunuldu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) namazı kılıp namaz kıldığı yerden ayrılınca o adam Peygamber'i izledi ve ben de Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ona ne cevap vereceğini görüp anlamak üzere O'nu izlemeye başladım. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz ona:

"Ne dersin, evinden çıktığın zaman abdest aldın ve abdestini güzel yerine getirdin değil mi?" diye sordu. O da: "Evet ya Rasulallah!" diye cevap verdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) devamla:

"Sonra bizimle beraber namaza hazır oldun değil mi?" diye sordu. Oda: "Evet." diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Şüphe yok ki Cenab-ı Hak senin haddini (sana verilecek cezayı) bağışlamıştır."[57]

56 Müslim/Hudud: 41

57 Buhari/Hudud: 27. Müslim/Tevbe: 44, 45, Hudud: 24. Ebu Dâvud/Hudud: 10. Darimî/Hudud: 17. Ahmed: 3/491 4/435 437 5/251

Bir adam da Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek dedi ki:

"Ya Rasulallah! Doğrusu ben Medine'nin öbür ucunda bir kadınla buluşup ondan yararlandım, cinsel temas dışında diğer şeylerin hepsini yaptım. İşte ben (huzurunuzdayım), dilediğin cezayı benim hakkımda uygula."

Bunun üzerine orada hazır bulunan Ömer (radıyallahu anh) ona şöyle uyarıda bulundu:

"Andolsun ki Allah senin o işlediğin günahı setretmiş idi, sen de onu gizleyip açıklamasaydın ya."

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ise hiçbir cevap vermeyip sustu. Adam ayrılıp gitti. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kişiyi onun arkasından göndererek onu çağırdı ve şu ayeti okudu:

"Gündüzün iki ucunda ve gecenin ilk saatlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri temizleyip giderir. Bu, iyi düşünenlere bir öğüt, bir hatırlatmadır." Bunun üzerine orada bulunanlardan biri sordu:

"Ya Rasulallah! Bu ayet sadece o adam hakkında mı hastır, yoksa bütün (mü'min) insanlar için de mi kapsamlı bir hükümdür?"

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Bütün (iman eden) insanlar içindir de" diye cevap verdi.[58]

Üç hadiste geçen "had" kelimesinin -siyak ve sibak da dikkate alındığında- ta'zir dahil bütün cezaları kapsamaktadır. İslam fıkıhçıları ise, bunu sadece konunun başında açıkladığımız üzere zina, içki içmek, kazf (namuslu kimseye zina isnad etmek), hırsızlık, yol kesmek, riddet (dinden dönmek) ve devlete karşı başkaldırıp isyan etmek suçlarına verilmesi gereken ceza hakkında kullanmışlardır.

Anlaşılan odur ki, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bu kelime bütün cezalarla ilgili olarak kullanılmış ve ta'ziri (kısas ve had cezaları dışında kalan diğer suçlara verilecek cezayı) gerektiren hususlar da "had" olarak vasıflandırılmıştır.

58 Ebu Davud/Hudud: 31. Tirmizi/Tefsir-i sure: 11

Böylece işlediği bir suçtan dolayı Hz. Peygamber'e başvurup had uygulamasını isteyen mü'minlere ne gibi bir suç işlediklerini sormamış, sadece kıldığı namazların had ve diğer günahları temizleyip bağışlanmalarına vesile olduğunu bildirmiştir. Şüphesiz Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu güzel tavrı bizim için en güzel örnektir. Her konuda olduğu gibi, suçların örtülü kalmasında ve affedilmesinde de dinin nasıl rahmet dolu kolaylık getirdiğini bu sözleriyle de bir defa daha ortaya koymuştur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Haddi gerektiren bir suç işlediğini itiraf eden kimseden ne gibi bir suç işlediği sorulmaz. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buna gerek görmemiştir.

2. Namaz ibadeti birçok iyilikleri, hayırları ve faziletleri beraberinde taşımaktadır. O bakımdan işlenen birçok küçük günahlar namaz ile affedilmekte ve kulu manevi kirlerden temizlemektedir.

3. Adamın işlediği suç ve günahı -insan haklarını ihlal etmiyor, kamu düzenini ve aile yapışım bozmuyorsa- gizli tutması, ifşa etmemesi daha uygundur.

HAD SUÇU VE CEZASI TÖHMET İLE VACİP OLMAZ

İslam Hukuk Sistemi'nde şüphe ve ihtimallere dayanılarak suç ve cezalar sübut bulmuş kabul edilmez. Haddin vacip olabilmesi için şahsın bizzat o suçu ikrarı veyahut onun o suçu işlediğine dair delil (şahit) gereklidir ve şarttır. Zira bu hukuk sisteminde beraet-i zimmet asildir. Yani suç sübut buluncaya kadar şahıs suçsuz kabul edilir; birtakım zan ve şüphelere dayanılarak şahıs cezalandırılmaz.

O bakımdan İslam Hukuku'nda şu iki kaide de yer almaktadır: "Had cezası töhmet ile vacip olmaz." "Had cezası şüphelerle sakıt olur."[59]

Böylece hiçbir şahıs hakim huzuruna çıkarılmadan ve suçu sübut bulmadan cezalandırılamaz. O kadar ki bundan bir önceki kısımda zina ettiğini itiraf eden bir kimseye had cezası uygulanabilmesi için bu itiraf ve ikrarını mutlaka hakim huzurunda veyahut o nisbette yetkili bir makam karşısında açıklaması gerekir denilmişti. Şurada burada, rastgele bir yerde "ben zina ettim" diyen kimsenin bu ikrarı suç sayılmamaktadır. Ancak şu adamla veya şu kadınla zina ettim diyen kişi hakkında suç ortağı olarak gösterdiği kimse hakime başvurup falan kişi beni zina ile suçlamaktadır. Davacıyım, iddiasını ispat etmelidir, değilse hadd-i kazf cezası verilmelidir derse, hakim onun bu davasını dinler ve ittiham edeni ispata çağırır. İspat edemediği, yani dört erkek şahitle bu iddia ve suçlamasını ispat edemediği takdirde hakkında hadd-i kazf cezası uygulanır. Bu da seksen değnek vurulmasıdır.

عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لاَ (عَنَ بَيْنَ) الْعَجْلاَنِي وَامْرَأَتِهِ فَقَالَ شَدَّادُ بْنُ الْهَادِ هِيَ الْمَرْأَةُ الَّتِي قَالَ رَسُولَ اللهِ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُهَا ؟ قَالَ: لاَ تِلْكَ اِمْرَاةٌ كَانَتْ

59 Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/116. Mısır

قَدْ أَعْلَنَتْ فِي الْإِسْلَامِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Aclani ile karısı arasında lian (mülaana) yaptırdı. (Kadının tavrı ve sarfettiği kelime, kullandığı cümleler onun zina suçu işlediği şüphesini uyandırıyordu. Bununla beraber şüpheyle amel edilmedi ve kadın cezasız olarak kocasından ayrıldı.)

Şeddad b. İlhad (radıyallahu anh) diyor ki: "Bu öyle bir kadındır ki, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun hakkında şöyle buyurmuştur:

"Eğer ben bir kimseyi delilsiz recmetmiş olsaydım, mutlaka bu kadını recmederdim! Sadece bu değil, o kadın İslam'da alenen fuhuş günahı içinde bulunuyordu." (Ama delil olmadığı için suçu sübut bulmamıştır.)[60]

وَعَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَوْكُنْتُ رَاجِمًا أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُ فُلَانَتَ فَقَدْ ظَهَرَ مِنْهَا الرِّيبَةُ فِي مَنْطِقِهَا وَهَيْئَتِهَا وَمَنْ يَدْخُلَ عَلَيْهَا.

58

Yine İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan bir diğer rivayette adı geçen şöyle demiştir: Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Eğer ben bir kimseyi delilsiz recmetmiş olsaydım, herhalde falaneyi (Aclani'nin karısını) recmederdim. Gerçekten onun anlatım tarzından ve tavrından ortaya (zina) şüphesi çıkıyordu ve kimin onun yanına girdiği az çok anlaşılıyordu." (Ama o suçunu açık ve net olarak ikrar etmiyordu ve zina suçu işlediğine dair dört erkek şahit de bulunmuyordu."[61]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: اِدْفَعُوا الْحُدُودَ مَا وَجَدْتُمْ لَهَا مَدْفَعًا.

60 Buhari/Talâk: 31, 34, 35, Hudud: 43. Müslim/Liân: 9, 12. Nesai/Talak: 36, 37. İbn Mace/Talâk: 72. Ahmed: 1/335, 365. 2/12, 57, 71. 5/334

61 Buhari/Temenni: 9, Talak: 31, 36. Müslim/Liân: 12, 13. İbn Mace/Hudud: 11. Ahmed: 1/336

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Hudûdu savma imkanı bulabildiğiniz sürece savıp uygulamaya geçmeyiniz."[62]

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: اِدْرَءُوا الْحُدُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَخْرَجٌ فَخَلُّوا سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْإِمَامَ إِنْ يُخْطِئُ فِي الْعَفْوِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعُقُوبَةِ.

Hz. Aişe (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Gücünüz yetip imkan bulabildiğiniz nisbette müslümanlardan hadleri savınız. Hadden kurtulmak için bir çıkış olduğu takdirde onları salıverip kendi hallerine bırakınız. Çünkü imamın affetmede yapacağı hata, ceza vermekte yapacağı bir hatadan hayırlıdır."[63]

وَعَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ كَانَ فِيمَا أَنْزَلَ اللهُ آيَةُ الرَّجْمِ فَقَرَأْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَرَجَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ فَأَخْشَى إِنْ طَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ: وَاللهِ مَا يَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللهِ تَعَالَى فَيَضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةٍ أَنْزَلَهَا اللهُ تَعَالَى وَالرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَحْصَنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا قَامَتِ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ الْحَبَلُ أَوِ الْاِعْتِرَافُ.

Yine İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen, Hz. Ömer Efendimiz (radıyallahu anh)'in şöyle dediğini haber vermiştir: "Allah'ın in-

62 İbn Mace/Hudud: 5

63 Tirmizi/Hudud: 2

dirdiği (ayet ve ahkam)dan biri de recim ayetidir. Biz o ayeti okuduk, akledip hafızamıza aldık ve kulak verip iyice anladık. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) (o ayete dayanarak) recmetti, ondan sonra biz de recmettik. Korkarım ki insanlar üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra bir sözcü kalkıp şöyle desin: "Vallahi Allah'ın kitabında recim (ayet ve hükmü) bulunmuyor." Böylece onlar Allah'ın indirdiği bir farizayı terkten dolayı sapıtırlar. Recim hükmü zina eden erkek ve kadın üzerine Allah'ın kitabında haktır; şu şartla ki delil ikame edildiği veyahut hamilelik veya şahsın itirafı ortaya çıktığı zaman recim uygulanır."[64]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Bundan önceki kısımlarda zina suçunun ancak dört erkek şahidin şehadetiyle ve bir de şahsın ikrar ve itirafıyla sübut bulabileceğini belirtmiştik. Mezhep imamlarıyla ilim adamları bu hususta farklı bir görüş, bir yorum, bir ictihad ortaya koymamışlardır. Hepsine göre de beraet-i zimmet asildir. Suç sabit oluncaya kadar şahıs suçsuzdur.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

60 **60** nolu İbn Abbas hadisi sahih olup çıkarıma ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir. Hadis, ortada delil (dört erkek şahit) veyahut şahsın açık ikrarı olmadıkça birtakım şüphe, ihtimal ve karinelerle kişi hakkında had cezasının uygulanamayacağına delalet etmektedir. Zira suçların tespitinde şüphelere, ihtimallere ve bazı karinelere yer vermek suretiyle kişiyi suçlu kabul edip hakkında had cezası uygulamak, hukuk sisteminin temelini oluşturan ve amacım belirleyen adalet temelinden yıkılır; haklar birbirine karışıp masum insanların bir kısmı veya çoğu kendini töhmet, şüphe ve ihtimal rüzgarından koruyamaz hale gelirdi.

Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda kocasıyla mülâanede bulunan kadının gerek tavırları, gerek kullandığı kelimeler ve halk arasında bıraktığı şüpheli durumlar onun ahlaksız bir kadın olduğunu gösteriyordu. Ancak zina ettiğine dair ne ikran ve itirafı vardı, ne de aleyhine şehadette bulunan dört erkek şahit bulunuyordu. O bakımdan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hukukun ana kaidelerine sadık kalıp onun recmine, yani

64 Müslim/Hudud:15, Buhari/Hudud: 30 31, İbn Mace/Hudud: 9.

taşlanarak öldürülmesine karar vermemiştir. Şüphesiz Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu açık beyanı ve uygulamadaki hassasiyeti kıyamete kadar İslam hâkimleri için en sağlam kıstas olarak bulunuyor.

61 nolu İbn Abbas hadisinin isnadı İbn Mace'de şöyle geçmektedir: Abbas b. Velîd ed-Dımeşk'i, Zeyd b. Yahya b. Ubeyd, Leys b. Sa'd, Ubeydullah b. Ebî Cafer, Ebu'l-Esved, Urve ve İbn Abbas. Ravilerden Abbas sadûktur. Zeyd b. Ebî-Yahya sika (güvenilir)dir. Geriye kalan ricalinin hepsi de rical-i sahihtir.

Ancak hadis metni mühtelif rivayet ve kitaplarda az değişik şekilde nakledilmiştir. Manâ ve hüküm olarak aynıdır.

Her iki hadis birbirini kuvvetlendirmekte ve delil olarak gösterilmeye salih olduklarında şüphe kalmamaktadır.

62 nolu Ebu Hureyre hadisini İbn Mace zayıf bir isnadla tahric etmiştir. Zira isnadında İbrahim İbn Fazl bulunuyor ki bu zat zayıf kabul edilir.[65]

Zayıf raviler arasında dört tane İbrahim b. Fazl bulunuyor. Bunlardan İbrahim b. Fazl b. Ebi Süveyd, sikat (güvenilir raviler) arasında bulunuyor. Diğer üçü zayıf raviler arasında yer alır. Ebu Hureyre hadisinin isnadında yer alan İbrahim ise Mahzûm kabilesindendir. Zayıf bir şeyh olarak bilinir. İbn Maîn onun hakkında: "Zayıftır, hadisi yazılmaz" derken, Nesai ve muhaddislerden bir cemaat: "O metruktur" demişlerdir.[66]

Ancak manâ ve hüküm yönünden bu zayıf hadisi destekleyen sahih hadisler bulunuyor.

63 no'lu Hz. Aişe hadisini aynı zamanda Hakim ve Beyhakî tahric etmişlerdir. Ancak isnadında Yezid b. Ebi Ziyad bulunuyor ki bu zat zayıftır. Tirmizi de bu hususa temas etmiş bulunuyor. Hem Tirmizi'nin tespitine göre, hadis mevkufen rivayet edilmiştir. Bundan maksat hadis sahabeden rivayet edilmiş, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den söz edilmemiş olan rivayettir.

Ama bu manâda ashabdan birçok rivayetler bulunuyor. Hepsi de aynı anlamda görüş beyan etmişlerdir. Ancak Buhari, Yezid'in münkerü'l-hadis oldu-

65 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/118. Mısır

66 Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 1/52, 165 nolu İbrahim. Mısır: 1382

günu belirtmiştir. Nesai de aynı görüştedir.[67]

Aynı hadis Veki' tarikiyle de rivayet edilmiştir ki, Beyhaki "Veki'in rivayeti sevaba daha çok yakındır. Yani onda isabet oranı daha yüksektir" demiştir.

Bu bâbda Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh)'dan merfuan yapılan rivayette şöyle buyurulmuştur: "Hudûdu (had suç ve cezalarını) şüphelerden dolayı savınız (uygulamayınız)."

Ancak bu hadisin isnadında el-Muhtar b. Nafi' bulunuyor ki, Buhari onun münkeru'l-hadis olduğunu söylemiştir. Bu şu demektir: "el-Muhtar zayıf bir ravi olup sika kabul edilen raviye muhalif olarak hadis rivayet etmiştir." Nesai: "O sika değildir" demiş, İbn Hibban onun münkeru'l-hadis olduğuna dikkat çekmiştir.[68]

Bu konuda en sahih hadisi Süfyan es-Sevri'nin Asım b. Ebi Vail'den onun da Abdullah b. Mesud (radıyallahu anh)'dan rivayetidir. Buyuruluyor ki: "Hudûdu (had suç ve cezalarını) şüphelerden dolayı savın (uygulamayın). Müslümanlardan da gücünüz ve imkanınız yettiği nisbette öldürme (cezasını) defediniz."

Fıkıhta ise bu konuda ortaya şu hüküm konmuştur: "İmam (hakim veya yetkili zat) kendi bilgisine dayanarak had cezası uygulayamaz. Mutlaka delil veyahut şahsın ikrarı şarttır. Nitekim Ebu Bekir Sıddık (radıyallahu anh)'ın ictihadı bu anlamdadır. İmam Malik, İmam Ebu Hanife ve İmam Şafiî ile İmam Ahmed'in görüşü de budur.[69]

64 no'lu İbn Abbas hadisi sahih olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir. Hadis, recimle ilgili ayetin indiğine ve bir süre tilavet olarak da Kur'an'da yer aldığına ve sonra da lafzı kaldırılıp hükmünün baki kaldığına delalet etmektedir.

Bu ayetin tilavetinin kaldırılmasının bazı sebepleri vardır. Ama başta geleni ayetin husus ifade etmesidir. Zira ayet metninde "şeyh" ve "şeyha" isimleri yer almıştır ki, bu daha çok yaşlı kişilere delalet etmektedir. Oysa aklı başında

67 Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/118. Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 4/425, 9696 nolu Yezîd.

68 Mizanü'l-İ'tidal: 4/80, 83 ve 81 nolu Muhtar. Mısır: 1382

69 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/191. Beyrut: 1403-1983

ergen olan her kadın ve erkeğin evli oldukları takdirde -suçun da sübutu halinde- recmedilmeleri vâcib olur. Daha önceki zina ve recim konusunda sözü edilen ayetten kısmen söz etmiştik. Burada münasebet düştüğü için tekrar naklet-memizde fayda vardır. Ayet indiğinde Ahzab suresinde yer almıştır. Ancak bize kadar ulaşan rivayetlere ayet metni iki değişik lafızla nakledilmiştir: Birincisi: "Şeyh ve şeyha (yaşlı erkek ve yaşlı kadın veya evli erkek, evli kadın) zina ettiklerinde, Allah (celle celaluhu)'dan ibret verici bir ceza olarak onları recmedin. Allah çok üstün ve yegane hikmet sahibidir."[70] İkincisi ise şöyledir: "Şeyh ve şeyha zina ettiklerinde onları (cinsel arzularını) yerine getirip tattıkları lezzet sebebiyle elbette recmedin."[71]

Arap dilinde ve edebiyatında "şeyh" daha çok şu üç manâda kullanılmıştır: Yaşı elliyi aşan. İlm-u irfanı olan. Kavim ve kabile reisi olarak bulunan.

Şeyh ve şeyha isimleri, tilaveti kaldırılan ayette, yaşı elliyi aşkın olan erkek ve kadınla ilgilidir. Bunların evli olup olmamasıyla ilgili bir kayıt mevcut değildir. O bakımdan bu ayet umum ifade etmektedir, yani evli ve bekar, dul olan her yaşlıya şamil gelmektedir. Diğer yandan husus ifade ermektedir. Zira sadece yaşlılara delalet vardır. Ergen ve evli olup yaşları henüz on beşle elli arasında olan erkek ve kadın zina ettikleri takdirde bu ayete dayanarak onları recmetmek caiz ve sahih olur mu? Böylece recim, tilaveti kaldırılan ayetle sabit olduğu gibi sünnet ile de sabit olmuştur. Ancak hadisler ve uygulamalar ayetteki bir yanar. Umum ifadeyi, diğer yandan hususiyet arz eden anlatımı açıklamakta ve ergen olup aklı başında evli hür kimseler yaşları ister elinin altında, ister üstünde olsun zina ettikleri ve suçları sübut bulduğu takdirde recmedilmelerinin vacip olduğunu bildirmektedir. Nitekim gerek Rasulullah (sallallahu alryhi ve sellem), gerekse dört halife zamanındaki uygulama da böyle idi.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Kişinin suçlu sanılmasından dolayı had cezası uygulanmaz.
2. Zina suçu ancak dört erkek şahidin şartlarına uygun şehadetiyle veyahut kişinin ikrar ve itirafıyla sübut bulur ve o takdirde had cezası uygu-

70 Ebî- Davud/Hudud: 16

71 İbn Mace/Hudud: 9. Taberani/Hudud: 1. Ahmed: 5/183

lanır.

3. Suç sübut buluncaya kadar kişi suçsuz kabul edilir.
4. Hakim veya yetkili makam sadece kendi bilgi ve ictihadına dayanarak had cezasına karar veremez.
5. Ortada delil ve itiraf yok, sadece birtakım şüpheler ve söylentiler varsa, hakim şüphe ve söylentiye istinaden had cezasına karar veremez.
6. Had cezasını savmak mümkün olduğu sürece onu savmak sünnettir.
7. Zira affetmede hata yakmak, cezada hata yapmaktan hayırlıdır.
8. Had cezasından kurtulmak için bir çıkış varsa her halde onu dikkate alıp zanlıyı salıvermek uygun olur.

ZİNADA İTİRAF VE İFTİRA DURUMUNDA NE YAPILIR?

Mükerreren belirttiğimiz üzere zina suçu ancak dört erkek şahide, değilce şahsın kesin ikrarıyla sübut bulur ve ona göre had cezası uygulanır. O bakımdan bir kadının "ben falan adamla zina ettim" bir erkeğin de ben falanca kadınla zina ettim" demesiyle zina ikrarında bulunmuş olur. Ancak onun bu iddia ve ikrarı sadece kendi nefsiyle ilgilidir. Bundan dolayı kadının onunla zina ettiği sübut bulmaz. Ancak adam dört erkek şahit getirir veyahut kadın suçlamayı kabullenip ikrarda bulunursa o takdirde evli iseler recmedilirler; bekar iseler her birine yüzer değnek vurulur.

Kadın adamı yalanlayıp onunla zina etmediğini beyan ederek suçlamayı reddederse kadın hakkında had uygulanmaz, sadece adam hakkında uygulanır.

Ancak müctehidlerin bu mesele hakkındaki görüş, yorum ve ictihadları az farklı hükümler taşımaktadır. Aşağıda buna temas edilmiştir.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَجُلاً جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهُ قَدْ زَنَى بِامْرَأَةٍ سَمَّاهَا فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَرْأَةِ فَدَعَاهَا فَسَأَلَهَا عَمَّا قَالَ: فَأَنْكَرَتْ فَحَدَّهُ وَتَرَكَهَا.

Sehl b. Sad (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelerek kendisinin -adını da belirlediği- bir kadınla zina ettiğini söyledi. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) adam göndererek o kadını çağırdı. Kadın gelince Efendimiz adamın dediğini ondan sordu. Kadın inkar etti. Böylece Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) (bekar olan) o adam hakkında had cezası uyguladı ve kadını serbest bıraktı.[72]

72 Ebu Davud Hudud: 23. Müsned-i Ahmed

عَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ عِنْدَ أَبِي دَاوُدَ وَالنَّسَائِي أَنَّ رَجُلاً مِنْ بَكْرِبْنِ لَيْثٍ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاَقَرَّ أَنَّهُ زَنَى بِامرَأَةٍ أَرْبَعَ مَرَّاةٍ فَجَلَدَهُ مِائَةً وَكَانَ بِكْرًا ثُمَّ سَاَلَهُ البَيِّنَةَ عَلَى الْمَرْأَةِ فَقَالَتْ: كَذَبَ يَارَسُولَ اللهِ فَجَلَدَهُ حَدَّ الْفِرْيَةِ ثَمَانِينَ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Bekir b. Leys kabilesinden bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve bir kadınla dört defa zina ettiğini ikrarda bulundu. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o adama bekar olduğu için yüz değnek vurdurdu. Sonra kadın aleyhine ondan delil (dört şahit) istedi. (Adam şahit getiremedi. Kadın ise:

"Bu adam yalan söylüyor" diyerek onun suçlamasını reddetti ve bu yüzden Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ayrıca hadd-i kazf cezasını uygulayarak ona seksen değnek vurdurdu."[73]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İmam Ebu Hanife ile İmam Evzai'ye göre: Sadece hadd-i kazf cezası uygulanır, had uygulanmaz. Çünkü kadının red ve inkar etmesi şüphe doğurmaktadır. Şüpheden dolayı had sakıt olur.

İmam Şafiî'den rivayet edilen diğer görüşe göre, hem had, hem de hadd-i kazf cezası uygulanır.[74]

İmam Mâlik'e göre: Adını belirlediği bir kadınla zina ettiğini ikrar eden kimseye, şahit getiremediği ve kadın da suçu reddettiği takdirde bekar ise had, evli ise recim uygulanır. Ayrıca hadd-i kazf cezası uygulanmaz.

İmam Şafiî de aynı görüş ve ictihaddadır.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

72 nolu Sehl hadisinin isnadında Abdusselam b. Hafs Ebu Mus'ab el-Medenî bulunuyor. İbn Main bu zatın sika (güvenilir) olduğunu söylerken, Ebu

73 Müslim/Hudud: 17. Ebu Davud/Hudud: 7, 30. Ahmed: 5/91

74 Neylü'l-Evtar: 7/120. Mısır

Hatim onun maruf olmadığına dikkat çekmiştir. Bununla beraber hadis sahih kabul edilmiştir. Muhaddislerden önemli bir kısmı onun sadûk olduğunu belirtmişlerdir. İbn Vehb ondan hadis rivayet etmiştir.[75]

Hadis, kadın zina suçlamasını red ve inkar ettiği takdirde hakkında had uygulanmayacağına ve onunla zina ettiğini iddia eden erkeğe ise -bekarsa- had uygulanacağına, evli ise recmedileceğine delalet etmektedir. Ayrıca kadına iftiradan dolayı hakkında hadd-i kazf uygulanmayacağı da anlaşılmaktadır.

73 nolu İbn Abbas hadisinin isnadında Kasım b. Feyyaz es- Sanânî bulunuyor ki bu zat aleyhinde çok şeyler söylenmiştir. Hatta İbn Hibban:

"Bu zat kendi rivayetiyle ihticacda bulunmayı geçersiz kılmıştır" diyerek onun rivayetiyle çıkarım ve ihticac yapılamayacağına işarette bulunmuştur. Nesai sadece onun sağlam olmadığını belirtmiştir. Ebu Dâvud ise diğerlerinin aksine onun sika (güvenilir) olduğunu kaydetmiştir.[76]

İbn Abbas hadisi, kadınla zina ettiğini iddia edip buna dair dört şahit getiremeyen adam kadının red ve inkarı karşısında iki türlü cezaya çarptırılacağına açık şekilde delalet etmektedir: Zina ettiğini ikrarda bulunduğundan had, kadına iftiradan dolayı hadd-i kazf. İmam Şafii'den az yukarıda da belirttiğimiz üzere ikinci bir rivayete göre, adam hakkında belirtilen iki ayrı ceza uygulanır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Zina ettiğini ikrar eden adama bekar ise had, evli ise recim cezası uygulanır.
2. Kadın zina suçunu kabul ederse evli ise recim, bekar ise had cezası uygulanır.
3. Kadın suçlamayı red ve inkar ederse, serbest bırakılır, hiçbir ceza uygulanmaz.

75 Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 2/615, 5147 nolu Abdüsselam, Mısır: 1382

76 Mizanü'l-İ'tidal: 3/377. Neylü'l-Evtar: 7/120

SUÇU SABİT OLANA ŞEFAATÇİ OLUNMAZ

Haddi gerektiren bir suç işlenip hakim veya yetkili zat huzurunda sübut bulunca, artık gereken ceza mutlaka uygulanır. Suçlunun affedilmesi için herhangi bir kimsenin aracı olması kesinlikle yasaktır ve günahtır. Çünkü İslam ülkesi adaletle ve adaletteki eşitlikle ayakta durur, haklar ancak tarafsız davranıp aracı ve şefaatçi kabul etmeyen hakimlerle korunur ve ülke genelinde güven ve huzur tesis edilebilir.

Kanunlar, hadlar birer örümcek ağı haline getirilip kuvvetli sineklerin onu delip geçtiği, zayıf sineklerin takılıp kaldığı adi ve tutarsız bir uygulama alanına sokulduğu takdirde mülkün temeli büyük bir sarsıntı geçirmeye başlar ve yıkılıp yok olmaya yüz tutar.

Başta Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) olmak üzere dört halife devrinde ve sonra da Büyük Selçuklular ve Osmanlılar zamanında adlî mekanizmanın tarafsız, sağlıklı ve güven verici işlemesi için büyük özen gösterilmiştir. Osmanlılar devrinde en büyük davalar üç günde, sıradan davalar günü birlik neticeye bağlanmıştır.

Kamu ahlakını tahrip eden, aile yuvasını zedeleyip huzursuzluk doğuran, insan haklarına tecavüzü mübah sayan, kan gütmeyi körükleyen ve İslam kardeşliğini, İslam birlik ve dirliğini bozup dağıtan suçlar sübut bulduğu takdirde suçlu mütecavizin cezalandırılmaması için aracı olan, şefaatçi bulunan kimse her şeyden önce işlenen suçu tasvip etmekte, suçlulara cesaret vermekte, kanun ve müeyyidelerin caydırıcılığını dumura uğratmakta ve o yüzden büyük günah işlemektedir.

Bunun için Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de, hududullah'ın uygulanmasında merhamet ve acıma duygusuna mağlup olmamamızı emretmektedir:

اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِى فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ

بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"Zina eden erkek ve zina eden kadından her birine (bekar iseler) yüz değnek vurun. Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız Allah'ın dininde (O'nun koyduğu hükümleri uygulamada) bunlardan yana bir şefkat ve acıma duygusu sizi tutmasın ve mü'minlerden bir topluluk da onlar hakkında uygulanan azaba şahid ve hazır olsunlar."[77]

Zira cezayı uygulamaktan maksat, kamu güven ve huzurunu sağlamak, ahlakî değerleri ayakta tutup yaşatmak, caydırıcı bir hava oluşturmak ve müessir bir ibret tablosu sergilemektir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: حَدٌّ يُعْمَلُ بِهِ فِي الْأَرْضِ خَيْرٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ مِنْ أَنْ يُمْطَرُوا أَرْبَعِينَ صَبَاحًا.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Yeryüzünde amel edilip uygulanan bir had (ceza) yeryüzünde yaşayanlar için kırk sabah yağmur yağmasından hayırlıdır."[78]

Diğer bir rivayette "otuz gün" denilmiştir. Ahmed b. Hanbel bu iki ifade arasında tereddüt geçirmiştir.

وَعَنْ اِبْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ حَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ فَهُوَ مُضَادَّ اللهِ فِي أَمْرِهِ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz

77 Nur suresi: 2

78 Buhari/Ahkâm: 21. Müslim/Tevbe: 45. Ebu Dâvud/Hudud: 35. Tirmizi/Hudud: 22. Ahmed: 1/322, 5/434

(sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kimin şefaati, Allah'ın hudûdundan bir hadd (suça karşılık olan cezanın) uygulanmasına engel olursa, o, Allah'ın emrinde Allah'a karşı zıt bir tavır takınmış olur."[79]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Müctehidler dahil ilim adamlarının hemen hepsi, suçlu hakimin huzuruna çıkarıldıktan sonra onun affedilmesi için aracı olmanın, şefaatçi bulunmanın caiz olmadığında müttefiktirler. Ama suçlu henüz hakim huzuruna çıkarılıp mahkeme edilmeden önce davacıyla onun arasını bulup anlaşmalarını ve davalının affedilmesi için davacı durumunda olanlar nezdinde şefaatçi olmanın caiz olduğuna inananlar çoğunluktadır. Yeter ki işlenen suç kamu düzenini, genel ahlakı ve aileyi bozup tahrip etmesin. Aksi halde mütecaviz için hakimin huzuruna çıkarılmadan önce de şefaatçi olmak doğru değildir.

Buna bir misal verelim: Ashab-ı Kiram'dan Zübeyr b. Avvam (radıyallahu anh) hırsızlık yapan bir adama rastladı. Durumu pek iyi değildi. Şikayet edilmemesi için malı çalınan adam nezdinde onun affedilmesi için şefaatçi oldu. Davacı olmak isteyen adam ise:

"Hayır, önce hakimin huzuruna çıkmalı, ondan sonra onun için şefaat edilmeli" diyerek şikayetçi olmak istediğini belirtti. Hz. Zübeyr ona:

"Olay hakime intikal ettikten sonra artık Allah şefaatçiye de hakkında şefaat edilen kişiye de lanet eder" diye cevap verdi.[80]

Nitekim bu konuda İbn Abdilberr diyor ki: "Haddi gerektiren bir suç sultana intikal ettirilince artık sultanın suçlu hakkında had uygulaması vâcib olur. Bunda icma vardır."[81]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

78 no'lu Ebu Hureyre hadisini aynı zamanda Taberani el-Evsat'ta, İbn Ab-

79 Ebu Davud/Akdiye: 14. Ahmed: 2/70

80 Taberani/Hudud: 29. Neylü'l-Evtar: 7/121

81 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/121

bas (radıyallahu anh)'dan merfuan şu lafızla tahric etmiştir:

"Yeryüzünde hakkıyla uygulanan bir had (ceza), kırk sabah yağmurundan daha uygun, daha paklayıcıdır."

Ancak Ebu Hureyre hadisinin isnadında Cerir b. Yezid b. Cerir bulunuyor ki, bu zat zayıf ve münkeru'l-hadis olarak bilinir. Nitekim Ebu Zür'a onun münkeru'l-hadis olduğuna dikkat çekmiştir. Bu anlatımdan maksat, zayıf bir râvinin sika (güvenilir) raviye muhalif olarak yaptığı rivayettir.[82]

Taberani'nin İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet ettiği hadisin isnadında ise Zureyk b. Sahb bulunuyor. Pek maruf bir ravi olmadığı söylenmektedir. Bununla beraber iki hadis ve bu bâbda rivayet edilen diğer hadisler bir araya gelince kuvvet kazanmaktadır.

79 nolu İbn Ömer hadisini aynı zamanda Hakîm tahric edip sahihlemiştir. Ayrıca İbn Ebi Şeybe de başka bir vecihle bu hadisi tahric etmiş ve sahih olduğunu belirtmiştir.

Buna benzer bir diğer hadisi Taberani el-Evsat'ta Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan merfuan rivayet etmiş bulunuyor. Ancak bu rivayette şu ifade kullanılmıştır: "Şefaatçi olan kimse Allah'ın mülkünde Allah'a zıt bir tavır takınmıştır."

Ebu Hureyre hadisinde gereken haddin uygulamaya konulmasında, yerine getirilmesinde birçok faydaların bulunduğuna ve bu hususta teşvikin uygun olacağına delalet vardır.

Nitekim sübut bulan bir suçun cezalandırılma işi yetkili makama intikal edince artık ne o makamın affetme yetkisi vardır, ne de birinin aracı olup şefaatte bulunması caizdir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu önemli meseleye parmak basarak şöyle uyarıda bulunmuştur:

"Ey insanlar! Sizden öncekiler daha çok şundan dolayı helak (yok) olup silinmişlerdir: Kendilerinden bir şerif (ileri gelen kişi) hırsızlık yaptığında onu kendi haline bırakıp (cezalandırmamışlardır). Zayıf (sıradan bir insan) hırsızlık edince onun hakkında had (ceza) uygulamışlardır."[83]

82 Zehebî/Mizanü'l-İ'tidal: 1/397, 1471 nolu Cerîr.

83 Müslim/Hudud: 8. Ebu Davud/Hudud: 4. Nesai/Sarık: 6. Darimî/Hudud: 5. Ahmed: 6/162

İbn Ömer hadisi ise, suçu sübut bulan bir adamın affedilmesi için aracı olmanın hakim veya yetkili makam nezdinde şefaatçi bulunmanın haram olduğuna delalet etmekte ve böyle hususlarda aracı olanlara engel olunmasına işarette bulunulmaktadır.

Safvan b. Ümeyye (radıyallahu anh)'nin üstlüğünü çalan kimseyi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıkardılar. Sonra Hz. Safvan o adama acıyarak affedilmesi için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in nezdinde şefaatçi oldu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Safvan'a:

"Hırsızı benim huzuruma çıkarmadan önce affetseydin ya." buyurarak artık bu durumda onun affedilmesinin caiz olmayacağını bildirmiştir.

Bu rivayeti Ebu Dâvud tahric etmiş, Hakim de sahihlemiştir.

Yine sahih bir hadiste Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Aranızdaki hududu karşılıklı hoşgörüyle bağışlayıp (anlaşarak çözün). Bana intikal eden bir had elbette gerekli olur (uygulamam gerekir)."[84]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Haddi gerektiren suç sübut bulunca artık gereken ceza affedilmeyip uygulanır.
2. Hakime veya yetkili kılınan makam ve zata intikal edip haddi gerektiren bir suçun affedilmesi ve haddin uygulanmaması için şefaat edilmez.
3. Hakime intikal edip haddi gerektiren bir suçun affedilmesi için hakime başvurup şefaatte bulunmak haramdır, büyük günahtır.
4. Hakim kendisine intikal ettirilen bir suçluyu artık affetme yetkisine sahip değildir. Gereken haddi uygulaması vaciptir. Aksi halde günahkâr olur ve muahaza edilir.
5. Haddi gerektiren suç ve suçlu hakime intikal ettirilmeden suçlunun affedilmesi için bazı şahısların aracı olup şefaatte bulunmaları caizdir.

84 Ebu Davud/Hudud: 6. Nesai/Sarık: 5

6. Kamu düzenini, genel ahlakı, aile yapısını ve dinî inançları tahribe yönelik olmayan ve fakat haddi gerektiren bir suçu davacıyla davalının kendi aralarında karşılıklı hoşgörüyle sonuca bağlayıp barıştan yana, aftan yana davranmalarında bir sakınca yoktur.

7. Ziraatçinin, kaynakların, mer'a, bağ ve bahçenin nisan yağmuruna olan ihtiyacı ne ise, adalete teslim edilip haddi gerektiren bir suçtan dolayı cezanın uygulanması da bir ülkeye o nisbette hayat, denge ve düzen sağlar.

8. Suçlu hakkında verilen cezanın uygulanmasında duygusal davranmakta, şefkat ve merhamete gelip cezanın geri bırakılmasını arzu etmekte kerahet vardır.

9. Hiç kimse Allah'tan ve O'nun rasulünden daha merhametli, daha şefkatli ve bağışlayıcı değildir. O bakımdan Allah ve rasulü câni, mütecaviz, zâni, bâği ve benzeri suçlular hakkında ceza olarak ne takdir etmişlerse, hakim ve yetkili makamın onu uygulaması gereklidir. Aksi halde görevini kötüye kullanmış sayılır.

10. Suçlunun suçu sübut bulup ondan dolayı hakkında uygulanan cezanın, onu ahiret azabından koruyan bir kefaret olabilir.

11. Suçlu cezaya çarptırıldıktan sonra işlediği suçtan dolayı tevbe ve istiğfar edip ciddi bir pişmanlık duyarsa, şüphesiz ki Allah (celle celaluhu) çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.

12. Haddi gerektiren bir suçtan dolayı nedamet duyup tevbe ve istiğfarda bulunması onu haddin uygulanmasından kurtaramaz. İşlediği günahtan kurtarabilir.

RECMEDİLEN KİŞİYE İLK TAŞI KİM ATAR ?

İslam Hukuku'nda bundan önceki kısımlarda belirttiğimiz üzere zina suçunun sübut bulması için ya dört tane erkek şahidin şart ve kurallarına uygun şehadetiyle veyahut kişinin kendi ikrarıyla gerçekleşir. Şahitlikte bulunanlar önce şunu düşünmelidirler, şahitlikleri bir kişinin hayatına son verecek ve bir aileyi sarsacaktır. Sonra da zâni ve zâniye recmedilirken ilk taşı da şahitlerin atmasını hesaba katmalıdırlar.

Aslında zina suçunda dört erkek şahidin lüzumu iki hikmete yöneliktir: Birincisi, dörtten az olan şahitlerin yalan üzere birleşmelerinin mümkün olabileceği, ama dört kişinin bir suçlama hakkında yalan üzere ittifak etmelerinin çok zor gerçekleşebileceğidir. Bu her yan ve yönüyle namuslu, iffetli kişilerin şunun bunun iftira ve suçlamasından korumaya yönelik bir tedbirdir. İkincisi, zina eden kimseyi dört kişinin ayan beyan görmesi demek, onun alenen fuhuş yapması demektir. Böylece İslam, bu hukukî kural ve müeyyidesiyle açıktan fuhşu önlemeyi, hayasızları, şehvetperestleri durdurmayı planlamıştır. Gizli fuhşun ise ağır manevi müeyyidesini koymuş ve ahirette elîm bir azabın öylelerine hazırlandığını haber vermiştir.

عَنْ عَامِرٍ الشَّعْبِيِّ قَالَ كَانَ لِشُرَاحَةَ زَوْجٌ غَائِبٌ بِالشَّامِ وَأَتَتْهَا حَمَلَتْ فَجَاءَ بِهَا مَوْلاَهَا إِلَي أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيَّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ زَنَتْ: وَاعْتَرَفَتْ فَجَلَدَهَا يَوْمَ الْخَمِيسِ مِائَةً وَرَجَمَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَحَفَرَ لَهَا إِلَى السُّرَّةِ وَأَنَا شَاهِدٍ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرَّجْمَ سُنَّةٌ سَنَّهَا رَسُولُ للهِ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَوْ كَانَ شَهِدَ عَلَي هَذِهِ أَحَدٌ لَكَانَ اَوَّلَ مَنْ يَرْمِي الشَّاهِدُ يَشْهَدُ ثُمَّ يُتْبِعُ شَهَادَتَهُ حَجَرَهُ وَلَكِنَّهَا اَقَرَّتْ فَأَنَا أَوَّلُ مَنْ رَمَاهَا فَرَمَاهَا

بِحَجَرٍ ثُمَّ رَمَي النَّاسُ وَأَنَا فِيهِمِ فَكُنْتُ وَاللهِ فِيمَنْ قَتَلَهَا.

Amir eş-Şa'bî'den yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle haber vermiştir:

"Şüraha'nın kocası vardı, ama Şam'da kaybolup gitmişti. Kadın bu sırada hamile kaldı. Onun mevlası onu alıp mü'minlerin emiri Ali b. Ebi Talib (radıyallahu anh)'in huzuruna çıkardı ve şöyle dedi:

"Şüphesiz bu kadın zina etmiştir." Kadın da zina ettiğini itirafta bulundu. (Çünkü kocası ortada bulunmadığı halde o hamile kalmıştı.) Hz. Ali (radıyallahu anh) perşembe günü o kadına yüz değnek vurdurdu ve cuma günü de onu recmettirdi. Recim işleminde göbeğine kadar gömülebilecek bir çukur kazdırdı ve ben de şahit (orada hazır) bulunuyordum. Sonra Hz. Ali (radıyallahu anh) şöyle dedi:

"Şüphesiz ki recim bir sünnettir ki Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun yolunu açmıştır. Eğer bu kadının zina suçu şahitlerle sübut bulsaydı, recim için ilk taşı şahidi atmış olurdu. Sonra da şehadetini atacağı taş izlerdi. Ne var ki kadın kendisi ikrarda bulundu. O bakımdan ona ilk taşı atan ben olacağım." Böylece Hz. Ali (radıyallahu anh) o kadına ilk taşı attı ve sonra orada hazır bulunanlar taş atmaya başladılar ki ben de onların arasında idim. Allah'a yemin ederim ki, o kadını öldürenler arasında ben de vardım."[85]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Zina suçu şahitlerin şehadetiyle sübut bulmuşsa, o takdirde zâni ve zâniye recmedilirken ilk önce şahitlerin onu taşlaması vaciptir. Şahitleri müteakip imamın (veya hakim veyahut yetkili zatın) ve sonra da orada hazır bulunan müslümanların taşlaması gerekir. O kadar ki, şahitler taş atmaktan kaçınırlarsa had sakıt olur ve artık zâni veya zâniye recmedilmez. Şahitlerden sadece birisinin taş atmaktan kaçınmasında da hüküm aynıdır, yani had sakıt olur, recim uygulanmaz.

Bunun gibi şahitlerin veya onlardan birinin ölümü veya kaybolması halinde de had sakıt olur, recim uygulanmaz. Aynı zamanda şahitlik ehliyetinden

85 Müsned-i Ahmed: 1/121

adamı çıkaran irtidad (dinden dönme), kör olma, dilsiz olma, fisk-u fucurda bulunma, hadd-ı kazften dolayı had cezası görme gibi ârızî şeyler de haddi düşüren sebeplerdendir.

Recim dışında kalan diğer had cezaları uygulanırken önce şahidin veya imamın cezayı uygulamaya başlaması gerekli değildir.[86]

Şâfiîler'e göre: Zâni veya zâniye recmedilirken ne imam (veya hakim veyahut yetkili kılınan zat), ne de şahitler hazır bulunmazlar. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir erkek ve bir kadını recm ettirdiğinde kendisi hazır bulunmadı. Aynı zamanda Hz. Ömer ve Hz. Osman (radıyallahu anhuma) devrinde el-Mektebetü'l-İslamiyye de bu iki halife birini recmettirdikleri zaman orada hazır bulunmamışlar ve kendileri gidip taş atmamışlardır.[87]

Mâlikiler'e göre: Zina suçu dört şahidin şehadetiyle sübut bulduğu takdirde zâni veya zâniye recmedilirken şahitlerin hazır bulunması ve ilk taşı onların atması gerekli olmadığı gibi, suç ikrar ile sübut bulmuşsa, imamın (veyahut hakim ve yetkili zatın) hazır bulunması gerekli değildir ve ilk taşı onun atması da gerekli görülmemiştir. Hakim veya emir, zaninin recmedilmesine hükmeder, recim de katlde olduğu gibi bir haddir, emir veya hakim sadece cezanın uygulanmasını emreder.[88]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

85 nolu Amir hadisini aynı zamanda Nesai ve Hâkim tahric etmişlerdir. Aslı ise Sahih-i Buhari'de geçmektedir ki, orada çukur kazıldığından söz edilmemiştir.

Şahitlerin ve imamın recm olayına hazır olup ilk taşı onların atmasının vücubu üzerinde daha çok Hanefiler durmuşlardır. Diğer üç mezhebin imamlarına göre onların hazır bulunmaları ve taş atmaları vacip değildir.

Hanefiler bu meselede şu hadisle de çıkarım yapmışlardır:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir kadını recmetti ve nohut

86 Fetavay-ı Hindiyye: 2/146

87 Şafii/el-Ümm: 6/154, 155. Mısır

88 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 6/241. Mısır: 1323

büyüklüğünde olan bir taşı ilk önce kendisi attı ve sonra şöyle buyurdu:

"Kadına taş atınız, ama yüzden (yani yüzüne atmaktan) sakınınız."[89]

Diğer müctehidler ise bu konuda daha çok Üneys hadisiyle çıkarım yapmışlardır. Bu hadisi hudûd, yani hadler konusunun giriş kısmında nakletmiş bulunuyoruz. Bilgi için **1** no'lu Ebu Hureyre hadisine müracaat edilmesi tavsiye olunur.

Aynı zamanda Maiz b. Malik'in recmiyle ilgili hadisle de çıkarım yapmışlardır ve Maiz'in recmine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hazır olmadığını delil göstermişlerdir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Zina suçundan dolayı kişi recmedilirken şahitlerin orada hazır bulunması ve ilk taşın onlar tarafından atılması vaciptir. (Bu Hanefîler'in görüşüdür.)
2. Şayet zina suçu ikrarla sübut bulmuşsa, imamın (hükümdarın veya hakimin) hazır bulunması ve ilk taşın onun tarafından atılması vaciptir. (Bu, Hanefîler'in görüş ve ictihadıdır.)
3. Diğer üç mezhebe göre, ne şahitlerin, ne de hükümdar veya hakimin hazır bulunması vacip değildir.
4. Aynı zamanda ilk taşın bunlar tarafından atılması da gerekli görülmemiştir.
5. Ebu Hanife'ye göre, şahitlerin hepsi veya birisi hazır bulunmazsa had sakıt olur.
6. Aynı zamanda şahitlerden biri veya ikisi veyahut hepsi taş atmaktan çekinirlerse had yine sakıt olur.
7. Şahitlik ehliyetini kaybetmeleri halinde de had sakıt olur.
8. Recimden önce şahitlerin hepsi veyahut birisi veya ikisi ölecek olursa had yine sakıt olur. Diğer üç mezhebe göre had sakıt olmaz.

89 Ebu Davud/Hudud: 24. Ahmed: 5/43

9. Üç mezhebe göre, hükümdarın veya onun yetkili kıldığı hakimin veyahut müftinin görevi, sübut bulan zina suçundan dolayı recim kararı vermek ve uygulanmasını emretmektir.

10. Nitekim Hz. Ömer ve Hz. Osman (radıyallahu anhuma)'nın hilafet yıllarında recim kararı uygulanırken bu iki halife hazır olmamış ve taş atmamışlardır.

11. Ancak hükümdarın veya kadının hazır bulunmasında bir sakınca yoktur. Aynı zamanda taş alıp atmalarında da bir beis görülmemiştir.

RECMDE ÇUKUR KAZMAK GEREKLİ MİDİR?

Recim olayı ve uygulaması, İslam'ın bu hususdaki yüce gayesini ve yönlendirici, caydırıcı hüküm ve hikmetini bilmeyenler tarafından zaman zaman yadırganmaktadır. Taşlamak suretiyle öldürmeyi gayr-i adil bir uygulama olarak vasfedenler de eksik değildir. Oysa İslâmî hükümlerden bir hükmü mutlaka onun bütünlüğü içinde değerlendirmek gerekir. Aynı zamanda sadece bir kavim, bir millete değil insanlara, kavim ve milletlere rahmet olarak gönderilen İslam, taşıdığı hükümlerle bütün insanlığın selamet ve saadetini, huzur ve güvenini hedeflemektedir.

Bu sebeple her konuda yer alan hükümleri hem o konunun, hem İslam'ın yüce maksat ve hedefinin, hem de müslümanların aile ve sosyal hayatlarının çerçevesi içinde değerlendirmemiz gerekir. Aksi halde birtakım yanlış sonuçların çıkmasına sebebiyet verilir ve anti-islami görüşlerin ekmeğine yağ sürülmüş olur.

Bilindiği gibi recim cezası bir idamdır. Dört şahidin gözleri önünde zina eden ve böylece fuhşu çekinmeden, sakınmadan halkın gözleri önünde teşhir edercesine icra eden kimsenin utanmazlığını, haddini bilmezliğini, saygısızlığını, şirretliğini, namussuzluğunu, iffetsizliğini ve kötü örnek olmaklığını kelimeyle anlatmak mümkün değildir. Böylesi herkes için ibret-i müessire olacak bir ceza görmeli değil midir? Sadece bir kılıç darbesiyle veya bir kurşunla öldürülmesi yeterli midir? Zira bu olay kadar rezilane olmayan birtakım suçlardan dolayı kılıç veya silahla idam edilmeler bulunmaktadır. İkisini aynı kefeye koymamız mümkün müdür?

İşte yüce İslam dini, açıktan zina edip çevresini hiçe sayan, Allah'ından korkup utanmadığı gibi halktan da korkup utanmayan bir ırz düşmanının, bir namussuzun recim suretiyle idam edilmesini uygun görmüş ve son derece caydırıcı bir müeyyide ortaya koymuştur. O bakımdan İslam Tarihi'nde dört şahitle zina ettiği tespit edilen zani veya zaniyeler pek azdır. Bunlar parmakla sayılacak kadar küçük bir yekûn tutmaktadır. Recim değil de günümüzde dünya milletle-

rince uygulanan hapis cezası ve benzeri bir ceza verilmesiyle yetinilmiş olsaydı, zani ve zaniyelerin sayısı artmaya devam edecekti ve caydırıcı olmaktan çok uzak kalacaktı.

Kişi recmedilirken bir çukura yarısına kadar gömülmesi gerekir mi? Bu hususta gerek rivayetler, gerekse müctehidler arasında farklı bilgi ve ictihadlar, görüş ve yorumlar bulunmaktadır.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ لَمَّا أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَرْجُمُ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ خَرَجْنَا بِهِ إِلَي الْبَقِيعِ فَوَاللهِ مَا حَفَرْنَا لَهُ وَلاَ أَوْثَقْنَاهُ وَلَكِنْ قَامَ لَنَا فَرَمَيْنَاهُ بِالْعِظَامِ وَالْخَزَفِ فَاشْتَكَي فَخَرَجَ يَشْتَدُّ حَتَّي اِنْتَصَبَ لَنَا فِي عُرْضِ الْحَرَّةِ فَرَمَيْنَاهُ بِجَلاَمِيدِ الْجَنْدَلِ حَتَّي سَكَتَ.

Ebu Said (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir:

80 "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bize Maiz b. Malik'i recmetmizi emrettiği zaman onu alıp Bakî'a götürdük. Allah'a yemin ederim ki, onun için ne çukur kazdık ve ne de onu bağladık. O ayakta bize karşı durdu ve biz de ona kemik, çanak, çömlek parçalarını atmaya başladık. (Duyduğu acıdan) şikayetçi oldu ve oradan çıktı ki duyduğu acılar iyice şiddetlenmişti. Ta ki Harre denilen mevkiye vardı ve orada dimdik ayak üstünde durdu. Biz de büyükçe taş parçalarını ona atmak suretiyle devam ettik, ta ki sesi kesildi."[90]

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ جَاءَتِ الْغَامِدِيَّةِ فَقَالَتْ: يَارَسُولَ اللهِ إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ فَطَهِّرْنِي وَأَنَّهُ رَدَّهَا فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ قَالَتْ: يَارَسُولَ اللهِ لِمَ تَرُدُّنِي لَعَلَّكَ تَرُدُّنِي كَمَا رَدَّدْتَ مَاعِزًا فَوَاللهِ إِنِّي لَحُبْلَي قَالَ: اَمَّا لاَ فَاذْهَبِي حَتَّي تَلِدِي فَلَمَّا وَلَدَتْ أَتَتْهُ بِالصَّبِيِّ فِي خِرْقَةٍ قَالَتْ: هَذَا قَدْ وَلَدْتُهُ قَالَ: اِذْهَبِي فَأَرْضِعِيهِ حَتَّي

90 Müslim/Hudud: 20. Ebu Dâvud/Hudud: 23. Darimî/Hudud: 14

تَفْطُمِيهِ فَلَمَّا فَطَمَتْهُ أَتَتْهُ بِالصَّبِيِّ فِي يَدِهِ كِسْرَةُ خُبْزٍ فَقَالَتْ هَذَا يَانَبِيَّ اللهِ قَدْ فَطَمْتُهُ وَقَدْ أَكَلَ الطَّعَامَ فَدَفَعَ الصَّبِيَّ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَحُفِرَ لَهَا إِلَى صَدْرِهَا وَأَمَرَ النَّاسَ فَرَجَمُوهَا فَيُقْبِلُ خَالِدُبْنُ الْوَلِيدِ بِحَجَرٍ فَرَمَي رَأْسَهَا فَنَضَخَ الدَّمُ عَلَى وَجْهِ خَالِدٍ فَسَبَّهَا فَسَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ سَبَّهُ إِيَّاهَا فَقَالَ: مَهْلاً يَاخَالِدُ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْتَابَهَا صَاحِبُ مَكْسٍ لَغُفِرَ لَهُ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَصُلِّيَ عَلَيْهَا وَدُفِنَتْ.

Abdullah, b. Büreyde'den, o da babasından rivayet etmiştir: Gamidli kadın geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Şüphesiz ki ben zina ettim. Beni temizleyip pakla." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu reddetti (dinlemek istemedi). Ertesi gün olunca o kadın yine:

"Ya Rasulallah! Neden beni reddedip dinlemek istemiyorsun? Maiz'i reddedip dinlemek istemediğin gibi sanıyorum beni de reddediyorsun. Allah'a yemin ederim ki ben hamileyim."

Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"İlla da günahını gizlemek istemiyorsan şimdilik hayır (senin hakkında bu durumda ceza uygulamayacağını), git de doğum yapıncaya kadar bekle" buyurdu.

Kadın doğum yapınca çocuğu bir bez parçasına sarılı olduğu halde geldi ve:

"İşte gerçekten ben doğurdum!" dedi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Şimdi git de onu emzir, ta ki sütten kesinceye kadar bekle" buyurdu. Kadın çocuğunu emzirip sütten kesince çocuğunu alıp geldi ki çocuğun elinde ekmek parçası bulunuyordu.

"İşte Ya Rasulallah! Gerçekten çocuğumu sütten kestim; artık bir şeyler yiyebiliyor" dedi. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o çocuğu alıp müslümanlardan bir adama verdikten sonra o kadın için göğsüne kadar gömülecek bir çukur açılmasını emretti ve insanlara da emretti de o kadını recmettiler. Bu arada Hâlid b. Velid (radıyallahu anh) bir taş alıp attı ve kadının başını yardı da fışkıran kan Halid'in yüzüne bulaştı. Bunun üzerine Hâlid o kadına incitici, üzücü sözler söyledi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Halid'in o kadına incitici ve üzücü söz söylediğini işitince şöyle uyarıda bulundu:

"Dur bakalım Ya Hâlid! Acele etme. Canımı kudret elinde tutan Zat'a yemin ederim ki, o kadın öyle bir tevbe etti ki eğer insanlardan haksız yere vergi ve benzeri şeyleri toplayan kimse öyle bir tevbeyle tevbe etmiş olsaydı bağışlanırdı."

Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) emretti de o kadının cenaze namazı kılındı ve defnedildi."[91]

Yine Abdullah b. Büreyde'den ve o da babasından rivayet etmiştir. Adı geçen diyor ki:

"Maiz b. Malik el-Eslemî, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Doğrusu ben zina ettim ve ben beni temizlemeni, paklamanı istiyorum." Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu reddetti. Ertesi gün olunca yine geldi ve:

"Ya Rasulallah! Şüphesiz ben zina ettim" dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onu yine reddetti. Sonra Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun kavmine adam gönderip şu hususları sordurdu:

"Onun aklında sizin hoşlanmayacağınız sakıncalı bir durumunun olduğunu biliyor musunuz?" Onlar da:

"Hayır biz sadece aramızdaki salih kişilerdeki gibi aklının yeterli olduğunu görüp biliyoruz" diye cevap verdiler. Adam üçüncü defa geldi. Peygamber

91 Müslim/Hudud: 23, Ebu Davud/Hudud: 24 Ahmed: 5/248

(sallallahu aleyhi ve sellem) tekrar onun kavmine adam gönderip sordurdu. Onlar da, onda sakıncalı bir taraf olmadığını, aklında da bir noksanlık bulunmadığını haber verdiler. Adam dördüncü defa gelince Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun için bir çukur hazırlattı ve sonra da emretti de adam recmedildi."[92]

وَعَنْ خَالِدِ بْنِ اللَّجْلاَجِ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ فَذَكَرَ قِصَّةَ رَجُلٍ اِعْتَرَفَ بِالزِّنَا فَقَالَ لَهُ رَسُولَ اللهِ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَحْصَنْتَ ؟ قَالَ: نَعَمْ فَأَمَرَ بِرَجْمِهِ فَذَهَبْنَا فَحَفَرْنَا لَهُ حَتَّي أَمْكَنَّا وَرَمَيْنَاهُ بِالْحِجَارَةِ حَتَّى هَدَا.

Diğer bir rivayette ise Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onun için bir çukur hazırlattığı ve göğsüne kadar gömülebilecek kadar derin kazdırdığı belirtilmektedir.

Halid b. Leclac'dan yapılan rivayete göre, babası ona şunu bildirmiştir: Zina ettiğini itiraf eden adamın kıssasını anlatmış ve Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ona:

"Sen evli misin?" diye sormuş. O da:

"Evet." demiştir. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun recmedilmesini emretmiştir. Biz de gidip onun için bir çukur kazdık. Ta ki o adam da bize imkan verdi (onu o çukura yerleştirdik ve ona taş atmaya başladık, ta ki sakinleşti ve hareketsiz kaldı."[93]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Kadın için çukur kazılır. Çünkü açıkta taşlandığı takdirde mahrem yerleri açılabilir. Erkekler için çukur açılmasına gerek yoktur. Bunun gibi recmedilecek bir kişinin ellerini bağlamak veyahut onu bir direk veya kayaya bağlamak da yoktur.

Aynı zamanda recim cezasını ancak imam (hükümdar veya yetkili hakim

92 Müslim/Hudud: 23, 16. Ahmed: 2/450, 5/99

93 Ebu Dâvud/Hudud: 23. Ahmed: 3/479

veyahut yetkili müfti) verir ve infazın yapılmasını ancak o emreder. O kadar ki efendi bile zina eden kölesini hükümdar veya onun yetkili kıldığı makamın emrini almadan recmedemez.[94]

Şâfiîler'e göre: Şafiîler'in de kadın hakkındaki görüş ve ictihadları bu anlamdadır.

Ancak birinci görüş daha sahihtir. Zira Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanındaki uygulama böyle idi. Sadece bir kadın recmedilirken çukur kazıldığına dair rivayet ise müctehidlerin çoğu tarafından sened olarak seçilmemiştir.

Zani veya zaniye recmedilirken önce şahitlerin taş atması sünnettir. Suç şahsın ikrarıyla sübut bulmuşsa taş atmaya önce imam (hükümdar veya hakim) başlar. Bu da sünnettir.[95]

Hanbeliler'e göre: Zina suçuyla cezalandırılan kişi erkek ise eli bağlanmayacağı gibi bedenen de bir cisme bağlanmaz ve onun için bir çukur da açılmaz; ayakta durdurularak taşlanır. Bu durumda zina suçu ister şahsın ikrarıyla, isterse delil (dört şahidin şehadeti) ile sübut bulsun farketmez. Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Maiz'in recmedilmesini emrederken ne bağlanmasını, ne de bir çukura yerleştirilmesini emretmemiştir.

Recmedilecek şahıs kadın ise, İmam Ahmed'in görüşüne göre onun için de bir çukur hazırlanmaz. Bu, imamın görüş ve ictihadını yansıtan açık rivayetin kendisidir. Hilafına da rivayet yapılmıştır. Bu ikinci rivayete göre, kadın suçunu ikrar etmişse çukura sokulmaz, şahitlerin şehadetiyle sübut bulmuşsa bir çukura yerleştirilip öylece recmedilir. Bu da göğsüne kadar gömülecek şekilde derin açılır.

Sonuç olarak Hanefiler dışında üç mezhebe göre, recim cezası uygulanırken çukur kazmaya gerek yoktur. Aynı zamanda önce şahitlerin; suç ikrar ile sübut bulmuşsa önce imamın taş atması da gerekli değildir.[96]

94 Mecmau'l-Enhur: 1/547. İstanbul.

95 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/124

96 Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/125. Mısır.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

90 no'lu Ebu Said hadisi sahihtir. O bakımdan müctehidlerin çoğu bu hadisle çıkarım yapmıştır. Hadisin açık anlatımından, recmedilen adam için bir çukur kazmanın veya ellerini bağlamanın gerekli olmadığı anlaşılıyor.

91 no'lu Abdullah b. Büreyde hadisi de sahihtir. Hadis, zina eden kimsenin suçunu gizleyip açıklamamasının daha uygun olduğuna delalet etmektedir. Zira suç yetkili makama intikal edince artık onu cezasız bırakmak söz konusu olamaz. Ancak suçunu ikrar eden zani veya zaniyenin durumunu, aklî dengesinin yerinde olup olmadığını, bunayıp bunamadığını, aşırı sarhoş olup olmadığını araştırmak gereklidir. O bakımdan zina ettiğini gelip Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda ikrar eden kadından Rasulullah yüz çevirip ilgilenmek istememiştir. Bunu dikkate alan ilim adamlarından bir kısmı, zina ikrar ve itirafın dört defa tekrarlanmasını ve ondan sonra recim kararının verilebileceğini belirtmişlerdir.

Ayrıca hadis, zina ettiğini itiraf eden kadın hamile olduğu takdirde, doğum yapıncaya kadar recmedilmesinin geciktirilmesinin vacip olduğuna delalet etmektedir. Aynı zamanda kadın doğum yaptıktan sonra da çocuğu emzirip yemek yiyecek duruma getirinceye kadar cezalandırılmaz. Çocuk süt emmeden kesilip mama ile beslenecek duruma gelince artık zâniye olan anası recmedilir. Çocuk da, recmedilen kadının hısımları varsa onlara teslim edilir. Yoksa bir müslümanın himayesine terkedilir.

Recmedilen şahsa hakaret etmenin, dil uzatmanın, ağır sözler sarfetmenin mekruh olduğu yine Abdullah b. Büreyde hadisinden anlaşılıyor. Sonra da recmin gerçekleşmesiyle birlikte kişinin günahlarının temizlendiği hükmü anlaşılıyor.

Yine hadisin zahirinden, recmedilecek kadın için bir çukur kazmanın sünnet olduğu anlaşılıyor. Nitekim ikinci rivayet de bunu destekler anlamdadır.

93 nolu Abdullah hadisi, **92** nolu hadisi desteklemekte ve kuvvetlendirmektedir. Ancak hadis, zina ettiğini gelip itiraf eden hakkında üç defa araştırma yapılmasının lüzumuna delalet etmektedir. Müctehidlerin çoğuna göre ise, böyle bir soruşturmayı üç defa tekrarlamak müstehabdır. Zira zina ettiğini ikrar

edip bunu ısrarla belirtilen bir kişi ya bunu Allah (celle celaluhu)'dan ve ahiretteki hesaptan çok korktuğu için veyahut aklî dengesinin bozulduğu, ruhî depresyon geçirdiği için yapmış olabilir. O bakımdan onun durumunu araştırıp her türlü şüpheyi bertaraf ettikten sonra recmine karar vermekte isabet vardır.

93 nolu Halid hadisinin isnadında Muhammed b. Abdillah b. Ulase bulunuyor ki, bu zat hakkında farklı tespitler ve görüşler bulunmaktadır. İbn Main onun sika (güvenilir) olduğunu, Ebu Zür'a da onun salih sayılabileceğini belirtmiştir. İbn Sa'd, "inşaallah o sikadır" demiştir. Ebu Hatim ise, "onun hadisi yazılır, ancak delil olarak sayılmaz" diyerek görüşünü belirtmiştir. İbn Hibban da aynı kanaattedir. İmam Buhari:

"Onun hadisleri hıfzetmesi üzerinde durulabilir" diyerek hafızâsmın biraz zayıf olduğuna dikkat çekmiştir."[97]

Bu hadis de recmedilecek kadın için bir çukur kazmanın sünnet olduğuna delalet etmektedir. Ancak müctehidlerin çoğu bunun hilafına bir tespit ve görüş ortaya koymuşlardır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Zina eden kimse işlediği suçu bizzat kendisi itiraf ve ikrar ederse, recmedilirken bir çukur kazmaya gerek yoktur.
2. Şahitlerin şehadetiyle zina ettiği sübut bulursa, o takdirde hakim uygun görürse onun için bir çukur hazırlatır.
3. Recmedilen kişinin elini bağlamak veya onu bir cisme bağlayıp öylece recmetmek sünnet değildir.
4. Zina ettiği ya şahitlerle veyahut kendi ikrarıyla sübut bulan bir kadın hamile olduğu takdirde hemen recmedilmez, doğum yapıp çocuğunu emzirmesi beklenir.
5. Doğum yapıncaya kadar kadın hapsedilmez.
6. Doğum yaptıktan sonra çocuğu mama ile beslenecek duruma gelinceye kadar beklenir ve öylece recmedilir.

97 Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 3/594. Mısır: 1382. Neylü'l-Evtar: 7:124

7. Zina ettiğini ikrar ve itiraf edenin aklî dengesinin yerinde olup olmadığını araştırmak sünnettir. Suçu gizli tutup ifşa etmemek daha uygundur.

HANGİ DURUMDA RECM GECİKTİRİLİR

Bundan önceki kısımda hamile kadının durumuna delalet eden hadisi kısmen açıklamış bulunuyoruz. Burada önemine binaen hem bu meseleye, hem de hasta olan suçlunun recmedilmesinin iyileşinceye kadar geciktirilmesine yer vermeyi uygun bulduk.

Zira bunlar İslam Ceza Hukuku'nda önemli konular olarak bulunuyor. Hamile kadın doğum yapmadan recmedilecek olursa, masum bir yavru da katledilmiş sayılır. Günahkâr olan kadındır, karnında taşıdığı çocuğun hiçbir günah ve kusuru yoktur.

Aynı zamanda zina suçundan dolayı recmedilmesine karar verilen kişi hasta ise, onu o vaziyette idam etmek doğru olmaz. Zira böyle bir davranış insana karşı saygısızlık sayılır. O bakımdan suçlu iyileşinceye kadar beklenir ve ondan sonra recmedilir.

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَاءَتْهُ اِمْرَأَةٌ مِنْ عَامِدٍ مِنَ أَلْأَزْدِ فَقَالَتْ: يَارَسُولَ اللهِ طَهِّرْنِي :فَقَالَ: وَيْحَكِ ارْجِعِي فَاسْتَغْفِرِي اللهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ فَقَالَتْ أَرَاكَ تُرِيدُ أَنْ تُرَدِّدَنِي كَمَا رَدَّدْتَ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ: وَما ذَاك ؟ قَالَتْ إِنَّهَا حُبْلَي مِنَ الزِّنَا قَالَ: أَنْتِ ؟ قَالَتْ نَعَمْ فَقَالَ لَهَا: حَتَّي تَضَعِي مَا فِي بَطْنِكَ: فَكَفَلَهَا رَجُلٌ مِنَ أَلْأَنْصَارِ حَتَّي وَضَعَتِ قَالَ: فَأَتَي النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ قَدْ وَضَعَتِ الْغَامِدِيَّةُ فَقَالَ: إِذَنْ لاَ نَرْجُمُهَا وَنَدَعَ وَلَدَهَا صَغِيراً لَيْسَ لَهُ مَنْ يُرْضِعُهُ فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ لْأَنْصَارِ فَقَالَ: إِلَيَّ رِضَاعُهُ يَا نَبِيَّ اللهِ قَالَ: فَرَجَمَهَا.

Süleyman b. Bürde'den, o da babasından rivayet etmiştir. Adı geçen şu bilgiyi vermiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Ezd kabilesinin bir kolu (ve Cüheyne'nin bir batnı) olan Gamidli bir kadın geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Beni temizle." Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Veyh (rahmet, şefkat senden yana olsun), dön de Allah'a istiğfar et ve Ona tevbe edip bağışlanmanı dile" buyurdu. Kadın:

"Görüyorum ki Maiz'i reddettiğin gibi beni de reddetmek istiyorsun" dedi. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"O da ne?" diye sorunca, kadın şu cevabı verdi:

"Doğrusu o kadın zinadan hamiledir." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Sen mi hamilesin?" diye sordu. O da:

"Evet diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Doğum yapıncaya kadar bekle" buyurdu.

Ravi diyor ki: O kadın doğum yapıncaya kadar Ensar'dan bir adam ona kefil oldu. Sonra o kadın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve:

"Gamidli kadın doğum yaptı" dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem);

"Bu durumda biz onu recmetmeyiz ve çocuğunu küçük bir halde (anasız) bırakmayız. Zira çocuğu emziren başka kimse yoktur" buyurdu. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam kalkıp:

"Onu emzirmeyi ben kendi üzerime alıyorum ya Nebiyyallah" dedi. Ravi diyor ki: Böylece Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onu recmetti.[98]

وَعَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ أَتَتْ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَهِيَ

98 Müslim/Hudud: 22. Darekutni. Neylü'l-Evtar: 7/125

حُبْلَى مِنَ الزِّنَا، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ أَصَبْتُ حَداً فَأَقِمْهُ عَلَيَّ، فَدَعَا نَبِيُّ اللهِ ﷺ وَلِيَّهَا فَقَالَ: أَحْسِنْ إِلَيْهَا، فَإِذَا وَضَعَتْ فَأْتِنِي فَفَعَلَ: فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فَشُدَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُهَا ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: تُصَلِّي عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللهِ وَقَدْ زَنَتْ قَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا اللهِ.

İmran b. Husayn (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre:

Cüheyne kabilesinden bir kadın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ki kadın zinadan hamile bulunuyordu. Şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Haddi gerektiren bir suç işledim. Hakkımda had cezasını uygula." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o kadının velisini çağırdı:

"Şu kadına iyilikte bulun. Doğum yapınca onu bana getir" diye buyurdu. Adam da öyle yaptı. Sonra (günü gelince) Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o kadının elbisesini iyice toparlatıp (açılmasını önleyecek şekilde) sıkıca bağlattıktan sonra emretti de kadın recmolundu. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o kadının cenaze namazını kıldı. Bunun üzerine Ömer (radıyallahu anh):

"Ya Rasulallah! Bu kadının cenaze namazını kıldın, halbuki o zina etmiştir?" diyerek durumu öğrenmek istedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şu cevabı verdi:

"Andolsun ki o kadın öyle bir tevbe etti ki, eğer onun tevbesi Medine halkından yetmiş kişi arasında taksim olunsa hepsini kapsar, aşardı. Sen canını Allah'a cömertçe vermekten çekinmeyen bir kadının tevbesinden daha üstününü

bulabilir misin?"[99]

وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ إِنَّ أَمَةً لِرَسُولِ اللهِ ﷺ زَنَتْ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا ، فَأَتَيْتُهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثَةُ عَهْدِ بِنِفَاسٍ فَخَشِيتُ أَنْ أَجْلِدَهَا أَنْ أَقْتُلَهَا ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فقَالَ . أَحْسَنْتَ اتْرُكْهَا حَتَّى تَمَاثِلَ.

Yapılan rivayete göre Hz. Ali (radıyallahu anh) şöyle demiştir:

"Şüphesiz ki Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ait bir cariye zina etti. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona değnek vurmamı emretti. O kadını alıp getirdiğimde onun daha yeni lohusa olduğunu anladım. Bunun üzerine ona (elli) değnek vurduğum takdirde ölümüne sebeb olmaktan endişe duydum. Durumu gelip Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattım. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bana: "İyi ettin." İyileşinceye kadar ona had uygulama, kendi haline bırak" buyurdu.[100]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Evli olup zina suçu sabit olan kimse hasta bile olsa geciktirilmeyip hemen recmedilir. Zira recim bir itlaftır ki hastalık sebebiyle tehir olunmaz. Ancak zina suçu sabit olan kimse bekarsa, had cezası hemen uygulanmaz; hastalıktan kurtulup iyileşmesine kadar beklenir. Zira hasta vaziyette ona yüz, köle ise elli değnek vurulduğu takdirde ölebilir. Ancak iyileşinceye kadar hapsedilir.

Hastalığı geçici değilse, had uygulanarak onun manevi kiri temizlenir.

Çok sıcak, çok soğuk günlerde de had cezası geciktirilir. Zira böyle günlerde ölüm olayı meydana gelebilir.

Hamile kadına gelince, onun hamileliğinin zinadan olduğu delil (dört şahidin şehadeti)yle sübut bulunca, doğum yapıncaya kadar hapsedilir. Ondan sonra recmedilir. Zina suçu kadının ikrarıyla sübut bulursa, doğum yapıncaya

99 Tirmizi/Hudud: 9. Ebu Davud. Nesai. Neylü'l-Evtar: 7/126

100 Müslim/Hudud: 34, 55. Tirmizi/Hudud: 13. Ahmed: 1/89, 121, 136, 145, 156

kadar hapsedilmeyip serbest bırakılır.

Evli olmayan kız ise doğum yapıncaya kadar beklenir ve öylece hakkında had uygulanır. Aynı zamanda doğumdan sonra lohusalık kanı kesilinceye kadar beklenir.[101]

Doğumdan sonra çocuğa bakacak, besleyecek kimse yoksa, o takdirde çocuk kendi karnını doyuracak duruma gelinceye kadar anası tarafından beslenir ve bu süre içinde anası recmedilmez. Aksi halde çocuğun ölümüne sebebiyet verilmiş olunabilir.

Hanbeliler'e göre: Hamile kadının zina suçu sübut bulduğu takdirde hemen recmedilmez. Doğum yapması beklenir. Hamileliği ister zinadan, ister meşru akid neticesi meydana gelmiş olsun farketmez. İbn Münzir de bu hususta icma olduğunu belirtmiştir.

Nitekim Hz. Ömer (radıyallahu anh) zina suçu sübut bulan hamile bir kadının recmedilmesini emredince Muaz (radıyallahu anh) bu hükme muhalefet ederek şöyle uyarıda bulunmuştur: "Kadını recmetmen için sana yol vardır, ama karnındaki çocuğu recmetmene yol yoktur." Bunun üzerine Hz. Ömer (radıyallahu anh) Muaz'ın bu beyanına memnun kalarak şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Senin benzerini doğurmaktan kadınlar aciz kalmıştır."

Böylece kadın doğum yapıncaya kadar recmedilmemiştir. Bu da kuvvetli delillerden birini teşkil etmektedir. Benzeri bir olay da Hz. Ömer ile Hz. Ali (radıyallahu anhuma) arasında geçmiş, hamile kadının recmine karar verilip uygulamaya geçilmek istenirken Hz. Ali'nin müdahalesi üzerine durdurulmuştur.[102]

Aynı zamanda doğumdan sonra da çocuk mama yiyecek duruma gelinceye kadar anası tarafından emzirilip beslenmesine imkan verilir.

Kadına uygulanacak ceza yüz değnek vurma ise, kadın da hamile bulunuyorsa, doğum yapmasına kadar geciktirilir. Çocuğu besleyip emzirecek biri bulunursa kadın hakkında uygulanması kararlaştırılan ceza geciktirilmez.

Doğumdan sonra kadının henüz lohusalığı kesilmeden had cezası uygu-

101 Mecme'ul-Enhur: 1/548, 549. İstanbul

102 İbn Kudame/el-Muğni: 10/138, 139

lanmaz. Aynı zamanda kadının bünyesi bu dönemde zayıf ise bir süre beklenir. Böylece kadın lohusalık halinden temizlenip güç ve kuvvetine kavuşunca had cezası uygulanır.[103]

Zina suçu sübut bulan hasta kişiye gelince, bu hususta farklı görüş ve ictihadlar ortaya çıkmıştır. İyileşmesi umulan bir hastalık ise, Hanbeliler'e göre yine de geciktirilmeyip gereken had uygulanır. İshak ve Ebu Sevr de aynı görüştedirler.

Şafiîler'e göre: İyileşinceye kadar cezanın uygulanması geciktirilir. Nitekim İmam Malik ile İmam Ebu Hanife'nin de evli olmayan kişi hakkında görüş ve ictihadı böyledir.[104]

İyileşmesi umulmayan bir hastalık ise, artık geciktirilmesine gerek kalmaz ve ceza hemen uygulanır. Ancak yüz değnek vurulurken, öldürücü olmayacak şekilde hafif değnek kullanılır.[105]

İmam Şafiî'ye göre, hurma salkımının budağından yüz tane demet yapılarak bir defada vurulur ve böylece had cezası yerine gelir. Zira hastanın ancak buna tahammülü olabilir.

İmam Şafiî ile diğer bazı ilim adamları yüz budak veya sapın birleştirerek hasta veya çok zayıf suçluya vurulmasıyla haddin yerine gelebileceği görüşlerini hem Hz. Eyyub (aleyhisselam) kıssasına, hem de Ebu Umame b. Sehl b. Hanif'in yaptığı şu rivayete dayandırmaktadırlar:

"Bir adam rahatsızlanıp sıkıntı çekmeye başladı ve ta ki iyice zayıflayıp sıskalaştı. Bu sırada yanına bir kadın girdi, derken adam kadına ilgi duyup iyice iştahlandı ve onunla cinsel temasta bulundu. Sonra da onun durumu Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den soruldu. Efendimiz yüz tane hurma salkımı budağını alıp bir araya getirmelerini ve bir defa olmak üzere onu o adama vurmalarını emretti."[106]

---

103 İbn Kudame/el-Muğni: 10/140

104 İbn Kudame/el-Muğni: 10/141

105 İbn Kudame/el-Muğni: 10/141

106 Ebu Davud/Hudud: 33. İbn Mace/Hudud: 18. Ahmed: 5/222

İbn Münzir bu hadisin isnadında birtakım sözler söylendiğini belirtmiştir. Diğer bazı ilim adamları ise özür halinde bu hadisle çıkarım edinilebilir demişlerdir.

Mâlikiler'e göre: Hamile kadın zina suçundan dolayı had cezasına ancak doğum yaptıktan sonra uğratılır. Aynı zamanda doğumdan sonra lohusalık kanı kesilinceye kadar beklenir. Zira kadının bu durumu hastanın durumuna kıyas edilebilir.

Kadın recmedilecekse, yine doğum yapması beklenir. Çocuğunu emzirip besleyecek biri bulunursa kadın doğumdan sonra recmedilir. Bulunmazsa çocuk kendi kendine bir şeyler yiyecek duruma gelinceye, yani mama ile beslenme imkanı doğuncaya kadar anası recmedilmeyip bekletilir.[107]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

98 nolu Süleyman hadisini Müslim ve Dârekutnî rivayet etmişlerdir. Dârekutnî aynı zamanda bu hadisi sahihlemiştir.

Hadis, zina suçu sübut bulan hamile kadının doğum yapıncaya kadar recmedilmeyeceği hükmünü taşımaktadır. Ancak metinde doğumdan sonra kadının recmedildiği ve çocuğun emzirilip mama yiyecek duruma kadar recmin geciktirilmediği hususu anlaşılıyorsa da Ensar'dan bir adamın çocuğa sahip çıkıp onunla ilgileneceğini ifade etmiştir.

İmran hadisinde ise kadının doğum yapıncaya kadar serbest bırakılması için birinin ona kefil olması söz konusudur. Nitekim İmam Ebu Hanife'nin de ictihadı bu anlamdadır.

99 nolu İmran hadisi de sahihtir. Süleyman hadisindeki kadın ile burada sözü edilen kadın aynı kişidir. Çünkü Gamid, Cüheyne kabilesinden bir batındır.

Ancak bu ikinci rivayet daha geniş ve ahkam çıkarımda bulunma bakımından daha kapsamlıdır. Zina suçu sübut bulan hamile kadının recmedilmesi veya hakkında had cezası uygulanması için doğum yapması beklenir. Doğum-

107 Sahnun/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 6/250. Mısır: 1323

dan sonraki durum çocuğa sahip çıkacak bir kişinin mevcudiyetiyle değerlendirilir. Bundan önce kadının velisinin çağırılarak doğum yapmasına kadar kendisine iyi muamele edilmesi tenbih edilir, bu sünnettir. Aynı zamanda velisi o kadına kefil olmuş sayılır.

Doğumdan sonra çocuğu emzirecek ve besleyecek süt ana temin edildiğinde recim yerine getirilir.

Kadın recmedilmeden önce bedeninin açılmaması için üzerindeki elbise iyice ona sarılarak sıkıca düğümler yapılır. Bu da dikkat edilecek hususlardan biridir.

Aynı zamanda recmedilen kişinin hem namazı kılınır, hem de gasil, tekfin ve teçhizi yapılarak usûlüne uygun defnedilir. Zira kişinin bu son anlardaki pişmanlık, tevbe ve istiğfarı onu temizleyecek bir anlam taşımaktadır.

100 nolu Hz. Ali (radıyallahu anh) hadisini Tirmizi sahihlemiştir. Böylece hadis çıkarım ve ihticaca salih görülmüştür. Doğumdan sonra başlayan lohusalık kanı kesilinceye kadar kadın hakkında had cezası uygulanmaz. Şöyle ki zina eden kadın bekar ise suçun sübutuyla recim gerekmez, had, yani yüz değnek vurulması gerekir. Kadının kan kaybettiği ve sarsıntı geçirdiği bir dönemde ceza geciktirilir. Bu vaciptir. Hasta olan kişinin de durumu böyle. Ancak yakalandığı hastalık geçici değilse, o takdirde ceza geciktirilmez.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Evli olup zina suçu sabit olan kimse hasta bile olsa recim cezası geciktirilmez. Bu daha çok Hanefîler'in görüşüdür.
2. Bekar olup zina eden kimse hasta ise, iyileşinceye kadar had cezası geciktirilir.
3. Hakkında had cezası tatbiki geciktirilen hasta kişi, iyileşinceye kadar gözaltında tutulur. Bu da Hanefîler'in görüş ve ictihadıdır.
4. Hastalık geçici değilse, artık ceza geciktirilmeyip uygulanır.
5. Hamile kadının zina suçu delil ile sübut bulduğu takdirde doğum yapıncaya kadar recim hükmü geciktirilir ve kadın bu süre içinde hapse-

dilir. Bu da daha çok Hanefîler'in görüşüdür.

6. Zina suçu kendi ikrarıyla sübut bulmuşsa, o takdirde doğum yapıncaya kadar serbest bırakılır.

7. Doğumdan sonra çocuğa bakacak bir kimse bulunursa, recim hükmü uygulanır.

8. Çocuğa bakacak kimse yoksa, çocuk mama ile beslenme durumuna gelinceye kadar anasının cezası geciktirilir.

9. İmam Şafiî'ye göre, adam çok hasta olup iyice güçten düşmüşse, o takdirde had cezası için, yüz tane hurma salkımı budağı veya ona benzer yüz sap bir araya getirilerek vurulur. Böylece had cezası uygulanmış olur.

HAD UYGULANACAK DEĞNEĞİN VASFI

İslam, hemen her hususta ifrat ve tefritten kaçınmayı, daha çok bu ikisi arasında ortalama bir yol izlemeyi emreder. Dünya işlerinde olduğu gibi, ahiretle ilgili ibadet, zikir, tesbih, hayır ve hasenatta da aşırı gitmenin doğru olmayacağını, yirmi dört saatlik bir zaman parçasını ona göre düzenlememizi her vesileyle tavsiyede bulunur.

Kısas konusunda devlet başkanına, şûraya sadece uygulama yetkisi verirken, öldürülenin velisine affetme yetkisini esirgememiştir. Zira birinci yetki ve tasarrufta adam kayırma, keyfî affetme ve benzeri durumlar ortaya çıkabilir ve o yüzden adalet yerini bulmaz, kan gütme davasını ayakta tutmaya teşvik verilmiş olur. İkinci yetkide ise, barış, kardeşlik, merhamet, sevgi, saygı ve duyguları tatmin, kinleri giderme vardır. O bakımdan kısasta affetme yetkisinin hükümdara veya yetkili meclis ve şûraya bırakılmasında ifrat; öldürülenin velisini affetmeye zorlamada tefrit ölçüsüzlüğü kendini hissettirmektedir. Diyet konusunda da yine affetme yetkisi öldürülenin velisine bırakılmıştır.

Zina konusunda iftirayı, maksatlı anlaşmayı, aleni fuhşu ve başkasının namusuna el uzatmayı önleme babında en adil hüküm konulmuştur. Suçun sübutu için bir iki ve üç şahid yeterli görülmemiş, dört erkek şahidin şart olduğu hükme bağlanmıştır. Dördün fazlası ifrat, azı ise tefrit olup maksada ters düşerdi. Sonra da dört şahidin ifadeleri arasında tam uyum ve tespit birliği şart koşularak olayları, daha dikkatli görüp tespitin lüzumuna dikkatler çekilmiştir.

Değnek vurma cezasının uygulanmasında da adil bir ölçü ortaya konmuş. Yara bere açacak, kemik kırılmasına sebep olacak, ölüm olayına yol açacak kadar kalın ve budaklı bir değnek kullanılması yasaklanmış, parmak kalınlığında budaksız esnek bir değneğin kullanılması emredilmiştir. Zira değneğin kalını tehlike doğurur, incesi maksada uygun düşmez. O bakımdan ikisi arasında mutedil bir vasfı olan değnek seçilmiştir.

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ أَنَّ رَجُلاً اِعْتَرَفَ عَلَي نَفْسِهِ بِالزِّنَا عَلَي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ

ﷺ فَدَعَا رَسُولُ اللهِ ﷺ: بِسَوْطٍ فَأُتِيَ بِسَوْطٍ مَكْسُورٍ فَقَالَ: فَوْقَ هَذَا فَأُتِيَ بِسَوْطٍ جَدِيدٍ لَمْ تُقْطَعْ ثَمَرَتُهُ فَقَالَ: بَيْنَ هَذَيْنِ فَأُتِيَ بِسَوْطٍ قَدْ لَانَ وَرُكِبَ بِهِ فَأَمَرَ بِهِ فَجُلِدَ.

Zeyd b. Eslem (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir adam zina ettiğini itirafta bulundu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir değnek getirilmesini emretti. Kırık bir değnek getirildi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bunun üstünde bir değnek" buyurdu. Yeni kesilmiş budakları üzerinde bir değnek getirildi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bu ikisi arasında bir değnek" diye buyurdu. Bunun üzerine esneklik kazanmış ve süvari tarafından (bir süre kullanılmış) bir değnek getirildi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o değnekle vurulmasını emretti ve o adama vuruldu."[108]

وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ قَالَ: كَانَ بَيْنَ أَبْيَاتِنَا رُوَيْجِلٌ ضَعِيفٌ مُخْدَجٌ فَلَمْ يَرُعِ الْحَيَّ إِلاَّ وَهُوَ عَلَى أُمَةٍ مِنْ إِمَائِهِمْ يَخْبُثُ بِهَا فَذَكَرَ ذَلِكَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ وَكَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مُسْلِمًا فَقَالَ: اِضْرِبُوهُ حَدَّهُ قَالُوا يَارَسُولَ اللهِ إِنَّهُ أَضْعَفُ مِمَّا تَحْسِبُ لَوْ ضَرَبْنَاهُ مِائَةً قَتَلْنَاهُ فَقَالَ: خُذُوا لَهُ عِثْكَالاً فِيهِ مِائَةُ شِمْرَاخٍ ثُمَّ اضْرِبُوهُ بِهِ ضَرْبَةً وَاحِدَةً قَالَ: فَفَعَلُوا.

Ebu Ümame b. Sehl'den rivayet edilmiş, o da Said b. Sa'd b. Ubade'den rivayet etmiştir. Adı geçen şöyle demiştir:

108 İmam Malik/Muvatta: 3/43. Beyrut. Taberani/Hudud: 12

"Evlerimiz arasında (ikamet eden) zayıf bir adamcık vardı; sakat ve yarım bir yapısı bulunuyordu. Kabileye (onların şeref ve namusuna) riayet etmeyip kabileye ait bir cariye ile zina etmeye başladı. Sa'd b. Ubade (radıyallahu anh) durumu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattı. Tabi zina eden o zayıf adam müslüman idi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Gereken haddi vurunuz" diye buyurdu. Ashabı Kiram:

"Ya Rasulallah! O sizin sandığınızdan da zayıf ve güçsüzdür. Eğer ona yüz değnek vuracak olursak öldürmüş oluruz" diyerek durumu arz ettiler. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"O halde hurma salkımı çubuklarından yüz çubuk alın ve sonra da o yüz çubukla bir defa ona vurun" buyurdu. Onlar da öyle yaptılar."[109]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Had cezasında kullanılacak değneğin budaksız, esnek ve bir parmak kalınlığında olması, aynı zamanda acı verecek bir vuruşla acı vermeyecek vuruş arasında ortalama bir yol izlenmesi gerekir. Aynı zamanda baş, yüz ve tenasül organları dışında kalan bedenin tamamı üzerinde dağınık bir şekilde vurulması söz konusudur.

Adam kusurlu, zayıf ve bitkin bir yapıda ise, yüz çubuk bir araya getirilerek bir defa vurmak suretiyle had cezası yerine getirilir. Çünkü amaç öldürmek değil caydırıcı bir müeyyide ile kişileri te'dip etmektir.

Kendisine değnek vurulan adam yere yatırılmayıp ayakta durdurulur, üzerindeki elbiseler çıkartılır, sadece iç çamaşırı bırakılır.

Kadının ise elbisesi çıkartılmaz ve oturtularak had uygulanır. Ancak üzerindeki kalınca yünlü, pamuklu hırka ve kazaklar çıkarılır.[110]

Şafiî ve Hanbeli mezheblerine göre: Onlara göre de hüküm böyledir. İmam Malik, yüz ince çubuğun birleştirilerek zayıf, bitkin kimseye vurulmasıyla

109 İbn Mace/Hudud: 18. Ahmed: 5/222

110 Mecmau'l-Enhur: 1/546, 547

had cezasının yerine getirilmiş olmayacağını belirtmiştir.[111]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

109 nolu Zeyd b. Eslem hadisi mürseldir. Yani senedinden bir sahabi düşürülmüştür. Ancak Abdurrezzak'ın Ma'mer'den yaptığı rivayet bunun şahidi olarak bulunuyor ve hadisi kuvvetlendiriyor. Ayrıca İbn Abbas'ın azatlı kölesi Küreyb'den bu anlamda mürsel bir hadis rivayet edilmiş bulunuyor. Böylece değneğin vasfıyla ilgili üç tane mürsel hadis rivayet edilmiştir ki biri diğerini desteklemektedir.

Bu bâbda Ebu Davud'un Zührî'den, onun da Ebu Umame'den, onun da ensardan bir adamdan yaptığı rivayette olay şöyle naklediliyor:

"Onlardan bir adam hastalanmış bulunuyordu. O kadar ki zayıflaya zayıflaya bir deri bir kemik kalmıştı. Onlardan bir kısmına ait bir cariye o hasta adamın yanına girdi. Derken adam ona iyice sulandı ve cinsel münasebette bulundu. Sonra kavminden bazı adamlar onun yanına girdiler. O da olayı onlara haber verdi ve şöyle dedi:

Benim için Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den istifta edin (fetva sorun). Çünkü gerçekten ben yanıma giren cariye ile cinsel temasta bulundum." Onlar da durumu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlattılar ve: "Biz kavmimizde bir kimsenin onun gibi şer olduğunu görmedik. Onu alıp size getirecek olursak kemikleri birbirinden kopup dağılır. O bir deri, bir kemikten ibaret kalmıştır." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun için hurma salkım çubuklarından yüz tanenin bir araya getirmelerini ve bir defada ona vurmalarını emretti."[112]

Nesai de Ebu Davud'un tespit ettiği lafızda aynı hadisi tahric etmiştir. Ancak bunun isnadında Abula'lâ İbn Amir es-Sa'lebî bulunuyor ki bu zat hakkında el-Münzerî:

"Onun hadisi delil sayılmaz" demiştir. İbn Hacer, Bulûğu'l-Meram'da onun hadisinin hasen olduğunu, ancak vasl ve irsalinde ihtilaf bulunduğunu

111 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/141, 142

112 Ebu Dâvud: Hudud: 33

belirtmiştir.

Böylece had cezasında kullanılacak değneğin bir parmak kalınlığında ve bir zira uzunluğunda olması halinde vasat bir değnek olabileceği belirtilmiştir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Had cezasında kullanılacak değneğin bir parmak kalınlığında, esnek ve budaksız olması gerekir.
2. Değnek fazla acı vermeyecek şekilde vurulur. Hiç acı vermeyecek şekilde ise kullanılmaz.
3. Cezalandırılan kişinin başına, yüzüne, cinsel organına vurulmaz.
4. Bedenin diğer kısımlarına dağıtılarak uygulanır.
5. Çok zayıf ve hasta olan, bir deri bir kemik kalan suçluya ise yüz sap bir araya getirilerek bir defada vurulur ve böylece had cezası uygulanmış olur.
6. İmam Malik yüz sapın bir araya getirilerek vurulmasıyla had cezası uygulanmış olmaz demiştir.

MAHREMİYLE ZİNA EDEN VE HAYVANA YELTENEN

Mahrem, bilindiği gibi hısımlarından nikahı kendisine haram olan kimse demektir. Mesela kız kardeşi, halası, teyzesi, anası, anneannesi, babaannesi bu cümledendir. Bunlarla evlenmek kesin haram kılınmıştır. Buna rağmen ahlaksızın biri sözü edilen hısımlarından biriyle evlenir veya onunla cinsel temasta bulunursa had veya recim gerekir mi?

Lût kavminin erkekleri kendi cinsleriyle cinsi ilişki kurdukları gibi, bir kimse homoseksüel olur da böyle bir ilişkide bulunursa, onun hakkında nasıl bir ceza uygulanır? Şüphesiz bir kavim bu yüzden yeryüzünden silinip yok edilmiştir.

Hayvana yaklaşıp ilişkide bulunan kimse ise önce insani vasfını kaybetmiş olur. Sonra da kendini İslam cemaatinden tecrid etme bedbahtlığına uğrar.

عَنْ بَرَاءِ ابْنِ عَازِبٍ قَالَ لَقِيتُ خَالِي وَمَعَهُ الرَّايَةُ فَقُلْتُ أَيْنَ تُرِيدُ قَالَ بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ اِمْرَأَةَ أَبِيهِ مِنْ بَعْدِهِ أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ وآخُذَ مَالَهُ.

Bera b. Azib (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir: Dayımla karşılaştım, elinde bir bayrak bulunuyordu. Ona:

"Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordum. "Babasından sonra onun karısıyla evlenen bir adam var, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) beni, onun boynunu vurup malını almam için ona gönderdi" diye cevap verdi.[113]

وَعَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ.

113 Darimî/Nikah: 43. Ahmed: 4/291, 292, 295, 297 ve beşler rivayet etmiştir.

İkrime'den, o da İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet etmiştir. İbn Abbas, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Lût kavminin ameli gibi bir amelde bulunan kimseyi bulursanız hem faili, hem de mefûlü bihi öldürün."[114]

Said b. Cübeyr ve Mücahid'in İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yaptıkları rivayete göre, Lûtiyye üzerinde yakalanan bekar erkek recmedilir.[115]

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ:

مَنْ وَقَعَ عَلَى بَهِيمَةٍ فَاقْتُلُوهُ وَاقْتُلُوا الْبَهِيمَةَ.

Amr b. Ebi Amr'den, o da İkrime'den, o da İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet etmiştir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Hayvana yaklaşıp münasebette bulunan kimseyi de, o hayvanı da öldürün."[116]

Tirmizi ve Ebu Davud'un Asım'dan, onun da Ebu Ruzeyn'den, onun da İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yaptıkları rivayete göre, İbn Abbas şöyle demiştir:

"Hayvana yaklaşıp münasebette bulunan kimseye had gerekmez."[117]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Zina suçu sübut bulduğu takdirde had veya recim uygulanır. Ancak zinanın önden, yani üreme organından yapılması ve bir de zina edenin mükellef yaşta olması şarttır. O bakımdan deli, bunak ve çocuğun zinası had ve recmi gerektirmez. Ta'zir anlamında başka cezalar uygulanabilir.

Bunun gibi hayvana yaklaşıp münasebette bulunan kimseye de had uy-

114 Ebu Dâvud/Hudud: 28. Tirmizi/Hudud: 24. İbn Mace/Hudud: 12

115 Ebu Dâvud/Hudud: 28

116 Tirmizi/Hudud: 23, 24. Ebu Dâvud/Hudud: 108. İbn Mace/Hudud: 13. Ahmed: 1/ 217, 269, 300, 301

117 Ebu Davud/Hudud: 29. Tirmizi/Hudud: 23

gulanmaz. Ta'zir cezası verilir. Zira bu gerçek anlamda zina sayılmaz. Aynı zamanda üreme organından değil de dübüründen yaklaşıp münasebette bulunan kimseye had cezası gerekmez, ta'zir gerekir.

Nikahı kendisine haram olan hışmıyla cinsel temasta bulunan kimseye -ister bunun haram olduğunu bilsin, ister bilmesin- had gerekmez. Ta'zir gerekir. Bu İmam Ebu Hanife'ye göredir. İmameyn'e ve diğer üç mezhebe göre, bunun haram olduğunu bildiği halde yapmışsa had gerekir. Yina İmameyn'e göre, Lût kavminin fiili gibi fiilde bulunan kimse hakkında da had uygulanır.[118]

Şâfiîler'e göre: Erkek ve kadının dübürü, kadının üreme organı gibidir. Buna Lût kavminin fiili benzeri fiil denir ve haddi gerektirir. Mezhebin en açık ictihadı budur.

Ölüyle ve bir de hayvanla temasta bulunmak haddi gerektirmez, sadece ta'ziri gerektirir. Mezhebin en açık görüşü budur.[119]

Kendi mahremiyle cinsel temasta bulunan kimseye had gerekir.

Hanbelîler'e göre: Üreme organından cinsel temasta bulunmaktan dolayı had gerektiği gibi, dübürden yaklaşıp münasebette bulunan, yani Lût kavminin fiili gibi fiilde bulunana da had gerekir. Çünkü bu fiil de fahişelik kapsamına girmektedir.

Ölü kadına yaklaşıp münasebette bulunan kimseye had değil ta'zir gerekir. Zira bu iştiha duyulmayacak bir temastır.

Kendi mahremiyle evlenen kimsenin nikahı hükümsüzdür. Bunda icma vardır. O halde mahremiyle cinsel temasta bulunana had gerekir. İlim adamlarının çoğu bu görüş ve ictihaddadır. Ebu Hanife ile Sevrî'ye göre had gerekmez, ta'zîr gerekir.

Hattâ Lût kavminin fiili gibi fiilde bulunanın öldürülmesi gerekir diye bir hüküm de bu mezhepte yer almaktadır. Ancak bu meselede iki rivayetten biri böyledir. Diğer rivayette ise had gerekir.

118 Mecmau'l-Enhur: 1/543-552'den özetlenerek.

119 el-Ğamravi/es-Siracü'l-Vehhac: 521,522. Mısır: 1933

Hayvana yaklaşıp temasta bulunan kimseye ta'zir cezası verilir ve edeplenmesi üzerinde durularak bu gibi kabih fiilden kaçınması sağlanır. İmam Malik, İmam Sevrî ve rey taraftarlarının da ictihad ve görüşleri böyledir. el-Hasan'a göre böylesi hakkında zina haddi uygulanır. Ebu Seleme b. Abdirrahman'a göre hem adam, hem de o hayvan öldürülür.[120]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Tirmizi bu hadisi hasenlemiştir. Ebu Dâvud ise aynı hadisi şu lafızla tahric etmiştir:

"Ben bir ara kaybolan develerimi bulmak için dönüp dolaşırken ellerinde bir bayrak bulunan bir grup süvari ile karşılaştım. Araplar benim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) nezdindeki yerimi bildikleri için ilgi gösterip etrafımda dönüp saygı gösterdiler. Derken bir kubbe (mahfe olabilir) getirdiler ve içinden bir adam çıkardılar da onun boynunu vurdular. Öldürdükleri adamı ve bunun sebebini sorduğumda, onun babasının karısıyla evlenip gelin damat olduklarını bildirdiler."

Bu hadisin birçok isnadı bulunuyor. Her isnadda olay az değişik lafızla anlatılıyor. Ama çoğunun ricali rical-i sahihtir.

Böylece hadis bütün isnadlarıyla, şeriatın kesin olarak haram kılıp yasakladığı şeyi işleyen kimsenin imam (hükümdar, devlet başkanı) tarafından öldürülmesinin caiz olduğuna delalet etmektedir. Nitekim ölen babasının karısıyla evlenen kimsenin de durumu, şeriatın kesinlikle haram kıldığı bir fiili işlemesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de:

"Babalarınızın nikahlayıp evlendikleri kadınlarla evlenmeyin" buyurulmaktadır. Aynı zamanda şeriatın kesin haram kıldığı bir fiili kendine mübah sayıp işleyen kimse küfrü tercih etmiş olur. Böylesine mürted denir ve mürtedin öldürülmesi vaciptir.

114 nolu İkrime tarikiyle rivayet edilen hadisi aynı zamanda Hakim ve Beyhâki tahric etmişlerdir. Hafız İbn Hacer bu hadisin ricalinin sika olduğunu belirtmiştir.

120 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/152-163

Tirmizi, "bu hadis ancak İbn Abbas (radıyallahu anh)'ın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivayetiyle bilinmektedir." Muhammed b. İshak ise buna yakın bir hadisi Amr b. Ebi Amr'den şu lafızla rivayet etmiştir:

"Lût kavminin ameli gibi amelde bulunan kimse melûndur." Bu rivayette faili ve mefulün bihi öldürün kaydı yoktur.

Nesai ise bu hadisi münker görmüştür. Bu bâbda İbn Mace ve Hakim'in Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan rivayet ettikleri hadisin sonunda ise şu cümle yer almaktadır:

"Evli olsun bekar olsun fail ile mefulü bihi öldürün." Ancak yapılan ciddi tespitlere göre bu hadisin isnadı zayıftır. Nitekim İbn Tallâ' kendi Ahkam'ında:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in livatadan dolayı kimseyi recmettiği veya böyle bir hüküm verdiği sabit olmamıştır" demiştir.

Hafız İbn Hacer de Ebu Hureyre hadisi sahih değildir diyerek bu hususta-ki tespitini belirtmiştir.[121]

Hafız Bezzar ise Asım b. Ömer el-Ömerî tarikiyle bu anlamda bir hadis rivayet etmiştir ki, ilim adamlarının tespitine göre hadis metruktur. Diğer yandan İbn Mace de Asım tarikiyle tahric ettiği bir hadiste:

"Üstte olanı da altta olanı da recmediniz" denilmektedir. Bu da diğeri gibi metruktur.

Beyhaki'nin Ebu Musa'dan yaptığı rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Erkek erkeğe yaklaşıp münasebette bulunursa ikisi de zanidir. Kadın kadına yaklaşıp sevicilikte bulunursa ikisi de zaniyedir."

Ancak bu hadisin isnadında Muhammed b. Abdirrahman bulunuyor ki, İbn Hatim onun yalancı olduğunu belirtmiştir. el-Ezdî de onun yalancı olduğuna dikkat çekmiş, Zehebi "O müttehemdir ve onda cehalet vardır" demiştir.[122]

121 Neylü'l-Evtar: 7/131

122 el-Kenanî/Tenzihu'ş-Şeriati'l-Merfua: 1/108. Mısır.

Beyhaki'nin Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yaptığı tahricde, Hz. Ali bir lûtiyi recmetmiştir. İmam Şafiî de biz bu rivayet ve uygulamayı delil olarak seçiyoruz demiştir.

Bu bâbda birkaç rivayet daha bulunuyor ki bir kısmında lûti öldürülür, bir kısmında önce recmedilir, sonra yakılır gibi ifadeler yer almaktadır. İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan ise bu konuda sorulunca şu cevabı verdiğini keza Beyhaki nakletmiştir: "En yüksek binanın damına çıkartılıp oradan aşağı atılır ve sonra da taşlanır."

Bu rivayetlerin tamamını dikkate alan Şahî, Zühri, İmam Malik, İmam Ahmed ve İshak "Lûti recmedilir" demişlerdir. Tirmizi ise bu anlamdaki hükmü İmam Malik, İmam Şafii, İmam Ahmed ve İshak'tan rivayet etmiştir. İmam Nehai "eğer zaniyi iki defa recmetmek doğru olsaydı lûti iki defa recmedilirdi" demiştir. el-Münzeri ise diyor ki:

"Ebu Bekir, Ali, Abdullah b. Zübeyr ve Hişam b. Abdilmelik lûtiyi ateşe atıp yakmışlardır." Said b. Müseyyeb, Ata' b. Ebi Rebah, el-Hasan, Katade, Nehai, Sevri, Evzai, Ebu Talib, İmam Yahya'ya göre, lûti hakkında, zani hakkında uygulanan had uygulanır: Bekar ise yüz değnek vurulur; evli ise recmedilir.

116 nolu Amr hadisini Nesai ve İbn Mace tahric etmiştir. Tirmizi de, biz bu hadisi ancak bu tarikle biliyoruz, demiştir.

Diğer yandan Tirmizi ve Ebu Dâvud Asım hadisini rivayet etmişlerdir ki, Asım onu Ebu Rüzeyn'den, o da İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet etmiştir: "Hayvana yaklaşıp münasebette bulunana had uygulanmaz."

Tirmizi bu hadisin bu konuda en sahih olduğunu belirtmiştir, İmam Ahmed ve İshak da amel buna göredir diyerek bunu çıkarıma salih görmüşlerdir.

Bu bâbda İbn Mace kendi Sünen'inde İbrahim b. İsmail'den o da Dâvud b. Husayn'dan, o da İkrime'den, o da İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivayet ettiklerine göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim mahremiyle cinsel temasta bulunursa öldürün. Kim de hayvana yaklaşıp münasebette bulunursa onu da, o hayvanı da öldürün."[123]

123 İbn Mace/Hudud: 13. Tirmizi/Hudud: 29

Bu bâbda birkaç hadis daha bulunuyor ki, Şevkani onları Neylü'l-Evtar'da zikretmiştir, diğer yandan İbn Dakik el-Îd de hadislerin ışığında müctehid ve ilim adamlarının çıkarım ve yorumlarına geniş yer vermiş bulunuyor.[124]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Had cezası ancak üreme organına yaklaşıp münasebette bulunan mükellef kimseye gerekir. Deli, bunak ve çocuk mükellef sayılmaz.

2. Lût kavminin fiili gibi fiilde bulunan kimseye de had gerekmez, ta'zir cezası gerekir. Zira bu gerçek anlamda zina sayılmaz.

3. Hayvana yaklaşıp temasta bulunan kimse hakkında had cezası uygulanmaz. Ta'zir cezası gerekir. Çünkü bu da zina kapsamının dışında kalmaktadır. Bu üç maddelik hüküm daha çok Hanefîler'in görüş ve ictihadıdır.

4. İmam Ebu Yusuf ile İmam Muhammed'e göre, lutîlik yapan kimse hakkında had uygulanır.

5. Nikahı kendisine haram olan kadınla evlenip münasebette bulunan kimseye had gerekmez. Bu İmam Ebu Hanife'ye göredir. Ona göre ta'zir cezası gerekir. İmameyn'e ve diğer üç mezhebe göre, bunun kesin haram olduğunu bildiği halde yapmışsa had cezası, bilmediği için yapmışsa ta'zir cezası gerekir.

6. İmam Şafii ve İmam Ahmed'e göre, kadına veya erkeğe dübüründen yaklaşıp münasebette bulunan kimseye had gerekir. Zira ister üreme organından, isterse dübüründen yaklaşma olsun her ikisi de zina kapsamına girer.

7. Ölmüş bir kadınla cinsel temasta bulunan kimseye ta'zir cezası verilir, hakkında had uygulanmaz. Zira bu tam anlamıyla zina sayılmaz.

8. Kendi mahremiyle evlenen kimsenin nikahı batıldır. Bunda icma vardır.

9. "Hayvana yaklaşıp münasebette bulunan kimseyi de, o hayvanı da öldürün" mealindeki hadisle çıkarım ve ihticac edilmemiştir. Yani dört

124 Ihkamü'l-Ahkâm Şerhu Umdeti'l-Ahkâm: 4/124. Beyrut.

mezhep imamı bununla değil "hayvana yaklaşıp münasebette bulunan kimseye had gerekmez" mealindeki İbn Abbas rivayetiyle çıkarım yapmışlardır.

10. Kendi mahremiyle cinsel temasta bulunan, onunla evlenen kimseye had gerekir hükmü ağırlık kazanmıştır.

HADD-İ SİRKAT (HIRSIZLIK CEZASI)

Hırsızlık İslam Hukukun'da "sirkat", "hadd-i sirkat", "kat-i sirkat" gibi başlıklar altında yer alır. Başkasına ait bir malı, korunduğu yerden sahibinin haberi ve izni olmadan almak bir tecavüzdür. Buna uzanan eli -şartlar gerçekleştiği takdirde- kesmek gerekir. Zira müeyyidenin ağırlığı, cezanın caydırıcılığı topluma huzur ve güven getirir. Kötü niyetlileri, mütecavizleri, asalakları durdurur. Ancak her hırsızlık el kesmeyi gerektirmez, bazısında ta'zir cezası uygulanır.

İslam ülkelerinde İslam Hukuku'nun kusursuz uygulandığı zamanlarda diğer suçlarda muazzam bir azalma göze çarptığı gibi hırsızlık suçunun da asgariye düştüğünü görüyoruz. Böylece ağır bir müeyyidenin bir iki kişi hakkında uygulanmasıyla tam bir caydırıcılık hakim olmakta ve azgınlan, mütecavizleri durdurmaktadır.

Mesela 1964 yılında Hac ibadetini yerine getirirken Mekke'de eli kesik bir kişiye rastladık. Geceleyin bir kasayı güçlü bir hamalla beraber sırtlayıp götürdükleri tespit edilmiş ve ikisinin suçu sübut bulunca elleri kesilmiş. Eli kesik zat sarraflık yapıyordu ve hayatından son derece memnundu. Suudi ülkesinde başka eli kesik bulunup bulunmadığını sorduğumuzda, "Hayır, sadece ben ve bir de sözünü ettiğim hammal varız" diye cevap verdi.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَطَعَ فِي مِجَنٍّ ثَمَنُهُ ثَلاَثَةُ دَرَاهِمَ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) değeri üç dirhem olan bir kalkandan dolayı el kesti."[125]

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَقْطَعُ يَدَ السَّارِقِ فِي رُبُعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا.

125 Müslim/Hudud: 6. Ebu Dâvud/Hudud: 12. Tirmizi/Hudud: 16. Nesai/Sarık: 8, 10. İbn Mace/Hudud: 22

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) dinarın dörtte birinden veya daha fazla nisbetinden dolayı hırsızın elini keserdi."[126]

Diğer bir rivayette şu lafız kullanılmıştır:

"Hırsızın eli dinarın dörtte birinden dolayı kesilir." Başka bir rivayette:

"El ancak dinarın dörtte bir veya daha fazla nisbetinden dolayı kesilir." Bir diğer rivayette ise:

"Dinarın dörtte birinden dolayı el kesin, ondan aşağı nisbetter dolayı kesmeyin."

O gün için dinarın dörtte biri üç dirheme tekabül etmekte idi ve böylece bir dinar on iki dirheme karşılık oluyordu.

Onun için Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha) şöyle demiştir:

- "Kalkan pahasının altında kalan bir nisbetten dolayı el kesilmez." Bunun üzerine O'na soruldu:

- "Kalkanın pahası nedir?"

- "Dinarın dörtte biridir" diye cevap verdi.[127]

وَعَنْ ٱلأَعْمَشِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَعَنَ اللهُ السَّارِقَ يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقْطَعُ يَدُهُ وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقْطَعُ يَدُهُ قَالَ الْأَعْمَشُ: كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّهُ بَيْضُ الْحَدِيدِ وَالْحَبْلُ كَانُوا يَرَوْنَ أَنَّ مِنْهَا مَا يُسَاوِي دَرَاهِمَ

A'meş'den, o da Ebu Salih'den, o da Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan rivayet etmiştir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

126 Müslim/Hudud: 1. Ebu Dâvud/Hudud: 12. Nesai/Sarık: 9, 10. Tirmizi/Hudud: 16. Ahmed: 6/36

127 Nesai/Sarık: 10

"Allah lanet etsin hırsıza, yumurta çalar eli kesilir; urgan çalar eli kesilir."

Ravi A'meş diyor ki:

"Onlar o gün "beyza"dan demir miğfer kastederlerdi. Çünkü bu kelime hem yumurta, hem de miğfer manâsına gelmektedir. Urgandan ise birkaç dirhem değerinde olanı kastetmişlerdir."[128]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Sirkat (hırsızlık) sözlükte, bir şeyi -ister mal, ister başkası olsun- sahibinin izni olmaksızın gizlice almaktır. Şeriatta ise, sirkat iki kısma ayrılır: Zararı sadece mal sahibine ait olan ve bir de hem mal sahibine, hem de kamuya ait olan hırsızlık. Birincisine küçük hırsızlık, İkincisine büyük hırsızlık denir.

Hırsızlığın had cezasını gerektirmesi için, hırsızlık yapanın mükellef olması, malı korunduğu yerden gizlice alması ve aldığı malın en az on dirhem, yani yedi miskal ağırlığında ve madrub bulunması gerekir. Gümüş para kullanılmayan yerlerde ise, on dirheme tekabül eden nakit para söz konusudur.

O bakımdan madrup basılmamış gümüş on dirhem ağırlığında çalınsa veya çalınan bir mal on dirhem basılı gümüşe tekabül etmiyorsa bundan dolayı had cezası gerekmez, ta'zir cezası uygulanır.

Aynı zamanda çalınan malda hırsızın hiçbir mülkü ve mülk şüphesi bulunmamalıdır. Bunun için hırsız dilsiz veya a'ma (iki gözden arızalı) olursa had cezası uygulanmaz. Çünkü dilsizin o malı şüphe ile aldığı, a'manın da bilmeden aldığı ihtimali vardır. Aynı zamanda hırsızın mükellef olması şarttır. Deli, çocuk, bunak mükellef sayılmadıkları için hırsızlıktan dolayı had cezası haklarında uygulanmaz.

Bunun gibi gizlice alınan mal, korunması gereken yerin dışından alınmışsa, bundan dolayı sadece ta'zir cezası gerekir. Zira bu durumda mal sahibi hırsıza imkan ve cesaret vermiş sayılır.

---

128 Buhari/Hudud: 7, 13. Müslim/Hudud: 7. Nesai/Sarık: 1. İbn Mace/Hudud: 22. Ahmed: 2/253

Hırsızlık suçu ya kişinin ikrarıyla veyahut iki erkeğin şehadetiyle sübut bulur. Şehadet üzerine şehadetle sübut bulmaz.

Hırsızlık yapan mükellef ister hür, ister köle olsun fark etmez aynı had cezası haklarında uygulanır. Bu ceza da sağ elin bilekten kesilmesiyle gerçekleşir.[129]

Şâfiîler'e göre: Çalınan maldan dolayı haddin uygulanması için dört şart gerekir: Birincisi, çalınan şeyin dinarın dörtte biri nisbetinde halis altın olması veyahut o kıymette bulunması; İkincisi, çalınan malın başkasının mülkü olması; üçüncüsü, çalınan malda şüphe bulunmaması, mesela ana babasına, evladına ait olma şüphesini taşımaması; dördüncüsü, korunması gereken yerden alınıp çalınması.

Aynı zamanda hırsızlık yapanın mükellef olması söz konusudur. O bakımdan çocuğun, delinin eli kesilmez. Tehdit edilip zorla hırsızlık yaptırılan şahsın da eli kesilmez.

Müslim ve zimmî bu hususta cezada eşittirler. Yani zimmînin malını çalmaktan dolayı müslimin, müslimin malını çalmaktan dolayı zimminin eli kesilir.

Hırsızlık davası hakime intikal ettiği takdirde suçun sübutu şu üç şeyden biriyle olur:

1. Hırsızın ikrarı,
2. İki erkek şahidin veya bir erkek iki kadının şehadeti,
3. Mal sahibinin davacı olması.

Ancak suç zanlısı suçu ikrar ettikten sonra geri dönerse kabul edilir. Hattâ hakim ona ikrardan geri dönüp etmeyeceğini sorabilir. Hakimin huzuruna çıkmadan adamın şurada burada hırsızlık yaptığını ikrar etmesi yeterli sayılmaz ve o yüzden eli kesilmez. Hakimin huzuruna çıkartılır, orada da ikrar ederse hüküm kesinleşir.

Bu arada şahitlerin gerek çalınan mal, gerek çalındığı yer ve vakit hakkın-

129 Mecmau'l-Enhur: 1/569, 570

daki ifadeleri arasında tam bir uyum bulunması şarttır. Aksi halde suç sabit olmaz.

Hırsızın, suç sübut bulunca çaldığı şeyi geri vermesi gerekir. Mal telef olmuşsa ona zâmin olur ve eli kesilir. İkinci defa hırsızlık suçu sabit olursa sol ayağı bileğinden kesilir. Üçüncü defa sol eli bileğinden kesilir. Dördüncü defa sağ ayağı bileğinden kesilir. Ondan sonra hırsızlığa devam ederse ta'zir cezası uygulanır.

Birkaç defa hırsızlık eder, sonra bütün hırsızlıkları mahkemede sübut bulursa hepsine karşılık sadece sağ elinin bilekten kesilmesi yeterli olur.[130]

Hanbeliler'e göre: Sirkat (hırsızlık) haddi (cezası) kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur.

Bu mezhebe göre, hırsızın elinin kesilebilmesi için yedi şartın oluşması gerekir:

1. Hırsızlık olayının vuku bulması, malın gizlice alınması.
2. Çalınan malın nisab miktarına ulaşması ki bu dinarın dörtte biridir.
3. Çalınan şeyin mal olması, alınır-satılır türden bulunması.
4. Korunduğu yerden çalınıp çıkarılması.
5. Hırsızın mükellef olması.
6. Hırsızlığın sübut bulması.
7. Mal sahibinin davacı olması.

Suç sübut bulunca hırsızın önce sağ eli bileğinden kesilir. İkinci defa sol ayağı bileğinden kesilir. Üçüncü defa sol eli, dördüncü defa sağ ayağı kesilir. Ondan sonra hırsızlığa devam ederse ta'zir ve hapis cezası uygulanır.[131]

Hz. Ali, el-Hasan, Şa'bi, Nehai, Zühri, Hammad, Sevri ve rey taraftarlarına göre hırsızın mükerrer hırsızlığından dolayı sadece sağ ile sol ayağı kesilir. On-

130 Ebu Zekeriya Nevevî/ Minhacü't-Talibin: 122. Mısır. Darü'l-Kütübi'l-Arabiyyeti'l-Kübra

131 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/239-271'den özetlenerek, eş-Şerhü'l-Kebir: 10/239-270

dan sonra hırsızlığa devam ederse artık eli ve ayağı kesilmez, ta'zir ve hapis cezası uygulanır.[132]

Hırsızlık haddi (cezası) hususunda hür erkek, hür kadın, köle ve cariye arasında fark yoktur, hepsi hakkında aynı ceza uygulanır.

Hırsız çaldığı malı hakimin huzuruna çıkarılmadan satın alır veya mal sahibi o malı ona hibe ederse, suç sakıt olur, ceza uygulanmaz. Ama mahkemede suç sübut bulunca artık satın almanın veya hibe etmenin hükme tesir etmeyeceği kesindir.

Çalınan mal telef olmamışsa aynen sahibine iade edilir. Telef edilmişse, o takdirde hırsız ister zengin, isterse fakir olsun onun kıymetini ödemesi gerekir.

Alkollü madde, domuz eti, ölmüş hayvan eti, çalgı aleti gibi haram bir şeyin çalınmasından dolayı had cezası gerekmez, yani hırsızın eli kesilmez. Ona ta'zir cezası uygulanır.

İmam Şafii'ye göre çaldığı çalgı aletlerinin kıymeti nisap miktarını bulursa hırsızın eli kesilir.

Babanın ve annenin kendi evladının malını, kölenin de kendi efendisinin malını çalmalarından dolayı elleri kesilmez. Dört mezhebin de ictihadı bu anlamdadır.

Hırsızlık suçu ancak iki şeyden biriyle sübut bulur:

1. Hırsızın iki defa ikrar ve itirafıyla,
2. İki adil şahidin şehadetiyle. Şüphesiz iki şahidin de erkek olması şarttır.

Birkaç kişi ortaklaşa hırsızlık yaparlar da çaldıkları malın kıymeti üç dirhemi bulursa hepsinin eli kesilir. İmam Malik ile İmam Ebu Sevr'in de ictihadı böyledir. İmam Sevri'ye, İmam Ebu Hanife ile İmam Şafii'ye göre, çaldıkları maldan her birine üç dirhem kıymetini taşıyacak nisbette isabet ederse, hepsinin eli kesilir. Aksi halde elleri kesilmez, ta'zir cezası uygulanır.

Hırsız suçunu itiraf bile etse veyahut iki adil şahit onun hırsızlık yaptığına

132 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/271

şehadet bile etse, mal sahibi gelip davacı olmadıkça eli kesilmez. İmam Ebu Hanife ile İmam Şafii'nin de görüşü budur. İmam Malik, mal sahibi davacı olmasa bile hırsızın eli kesilir demiştir.[133]

İmam Malik'e göre, çalınan malın kıymeti üç dirhemi bulduğu takdirde el kesilir. Çünkü gerek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), gerekse Hz. Osman Efendimiz (radıyallahu anh) zamanında uygulama böyle olmuştur.

Adam hırsızlık yapar ve mal sahibi onu affettikten sonra başka bir adam o hırsızı hakimin huzuruna çıkartırsa hırsızın eli kesilir mi? İmam Malik, sahibi onu affetse bile, mahkemeye intikal edince hakim onu affedemez demiştir.

Hakim şahitler hakkında araştırma yaparken hırsızı gözaltında tutar. Ancak bu durumda onu kefaletle salıvermesi için başvuranlar olursa kefalet kabul olunmaz. Zira hudûd ve kısasta kefalet geçerli değildir.[134]

Şahitler şehadette bulunduktan sonra cinnet getirir veya ölürlerse, hakim yine de hırsızın elini keser. Çünkü şahitlik gerçekleşmiş ve suç sübut bulmuştur.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

125 nolu İbn Ömer hadisi sahih olup çıkarıma sâlihtir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında üç dirhem, dinarın dörtte birine tekabül etmekteydi. O bakımdan çalınan malın kıymeti ister üç dirhem, isterse dinarın dörtte biri nisbetinde olsun el kesmeyi gerektirirdi. Bugün için ikisi arasında bazı farklar meydana gelmiş olsa bile dinarın dörtte birini taban sayabileceğimiz gibi üç dirhemi de taban sayabiliriz.

Üç türlü dirhem vardır: Gümüş dirhem. Eşya dirhemi. Dirhem-i bağli.

Gümüş dirhem 2,976 gram eder. Eşya dirhemi 3,171 gram eder, bağli dirhem ise 3,776 gram eder. Burada ise gümüş dirhemi söz konusudur.[135]

Çalınan madrup altın ve gümüş değil de başka bir mal ise, altına göre mi, gümüşe göre mi kıymeti takdir edilir? Bu hususta müctehidlerin görüşü farklı-

133 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/274-300. Sahnun/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 6/266

134 Sahnun/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 6/267. Mısır: 1323

135 Muhammed Revas. Hamid Sadık/Mu'cemu Lugati'l-Fukaha: 449. Beyrut: 1405

dır: İmam Malik'e göre dirhem esas alınır, İmam Şafiî'ye göre altın esas alınır.

İmam Ebu Hanife ve arkadaşları, diğer Irak fakihleri ise el kesmeyi gerektiren nisap 10 dirhemdir diye ictihadda bulunmuşlardır. Bundan az olduğu takdirde el kesilmez, ta'zir cezası gerekir. Bunlar ise yukarıdaki hadislere değil, Beyhâki ve Tahavi'nin tahric ettikleri İbn Abbas hadisiyle çıkarım yapmışlardır. Adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir kalkanın kıymeti on dirhem idi."[136]

Ayrıca Tahavi bu mesele hakkında, yani bir kalkanın on dirhem kıymetinde olduğuna dair yedi kadar rivayet nakletmiş bulunuyor. Onlardan bir rivayette değeri bir dinar veya on dirhem olan bir kovadan dolayı el kesilirdi şeklindedir.[137]

Bu anlamda bir rivayeti de Nesai tahric etmiş bulunuyor.[138] Ebu Dâvud ve Beyhâki de Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında bir kalkanın kıymetinin on dirhem olduğunu tahric etmişlerdir. O bakımdan bu rivayetlerle amel etmek daha uygundur.

126 nolu Aişe hadisi de sahihtir. Diğer onu takıp eden rivayetler de öyle.

128 nolu A'meş hadisi de sahih kabul edilmiştir.

Görüldüğü üzere konuyla ilgili hadislerin önemli bir kısmı sahih olmakla beraber el kesmeyi gerekli kılan hırsızlık nisbeti üzerinde farklı ifadeler bulunuyor: Dinarın dörtte biri, üç dirhem, on dirhem, bir kalkan kıymeti, bir kova kıymeti, bir miğfer kıymeti ve birkaç dirhem.

Farklı nisapları arasını te'lif çok zor görünüyor. İbn Ömer hadisiyle Hz. Aişe (radıyallahu anha) hadisi birbirini kuvvetlendirmektedir. İbn Abbas (radıyallahu anh) hadisiyle Nesai'nin tahrici, Amr b. Şuayb hadisi ve Ata' hadisi birbirini desteklemekte nisabın on dirhem olduğunu açıklamaktadır.

Bu yüzden müctehid imamlar da bu meselede görüş ve ictihad birliği

136 Tahavi/Şerhü Meani'l-Asar: 3/163. Beyrut: 1399-1979

137 Tahavi/Şerhü Meani'l-Asar: 3/163. Beyrut: 1399-1979

138 Nesai/Sarık: 8, 9, 10, 11

sağlayamamışlardır. Ebu Hanife, arkadaşları ve Irak fakihleri on dirhemle ilgili rivayetleri daha ihtiyatlı bulup onlarla çıkarım yaparken diğer müctehidler üç dirhem rivayetiyle çıkarım yapmışlardır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Sirkat (hırsızlık) haddi veya ondan dolayı el kesme cezası kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur. İnkarı küfür, terki büyük günahtır.
2. Müeyyidenin ağırlığı mal ve can emniyetini sağlamaya yöneliktir.
3. Hırsızlık yapan kişinin mükellef olması halinde ceza uygulanır.
4. Mükellef olmayan deli ve çocuğun hırsızlık yapması sebebiyle elleri kesilmez.
5. Çalınan malın korunduğu yerden gizlice alınması şarttır. Aksi halde el kesme cezası değil ta'zir cezası uygulanır.
6. Mal sahibinin izni ve müsaadesi alınmaksızın korunduğu yerden alınıp dışarı çıkarılması söz konusudur.
7. Şüpheli bir mal olmaması gerekir. Babasının veya evladının veya kendisine kalan miras malı olduğunu sanarak malı korunduğu yerden çalan kimsenin eli kesilmez.
8. Sirkat (hırsızlık) nisabı kimine göre üç dirhem, kimine göre on dirhemdir. Yani taban olarak bu iki rakam söz konusudur. Daha aşağı bir nısbetten dolayı el kesme değil, ta'zir cezası uygulanır.
9. Hırsızlık suçunun sübutu için ya şahsın ikrarı veyahut iki erkek şahidin şehadeti gereklidir. Ayrıca mal sahibinin davacı olması söz konusudur. Şafii'nin bir görüşüne göre, bir erkek iki kadının şehadetiyle sübut bulabilir.
10. Hırsız dilsiz veya a'ma ise eli kesilmez. Zira dilsizin şüpheyle aldığı, a'manın da bilmeden ona el uzattığı şüphe ve ihtimali vardır.
11. Alım-satımı, yiyilip içilmesi haram olan bir şeyi çalan kimsenin eli kesilmez. Müctehidlerin çoğunun ictihadı bu anlamdadır.

12. Suç sübut bulunca çalınan mal geri alınıp sahibine verilir. Zayi edilmesi tazmin edilir.

13. Hırsızın elinin kesilebilmesi için mal sahibinin davacı olması gereklidir. İmam Malik bu görüşte değildir.

14. Hırsızın halk arasında hırsızlık yaptığını ikrar etmesi, ceza için yeterli değildir. Mutlaka hakimin huzuruna çıkarılması gereklidir. Çünkü hüküm vermeye ve uygulamayı yürütmeye o yetkilidir.

15. Hırsızlık yaptığını hakimin huzurunda ikrar edince, hakim bu ikrarından rücu' edip etmeyeceğini sorabilir.

16. İkrardan sonra rücu ederse suç sübut bulmamış sayılır ve adam serbest bırakılır.

17. Müctehidlerin önemli kısmına göre, birinci hırsızlıkta sağ eli, ikinci hırsızlıkta sol ayağı, üçüncü hırsızlıkta sol eli, dördüncü hırsızlıkta sağ ayağı bileğinden kesilir.

18. El ve ayaklar kesildikten sonra yine hırsızlığa devam ederse, ta'zir ve hapis cezası verilir.

19. Hz. Ali, el-Hasan, Şa'bi, Nehai ve Sevrî gibi ilim adamlarına göre hırsızın sadece bir eli ve bir ayağı kesilir. Üçüncü, dördüncü defa hırsızlık ederse ta'zir cezası uygulanır.

20. Hırsızlık cezası hakkında hür ve köle eşit işlem görür. Kadın-erkek arasında da fark yoktur.

21. Çaldığı malı, mahkemeye götürülmeden hırsız satın alır veya mal sahibi ona hibe ederse suç sâkıt olur.

22. Mahkemeye intikal edip hakim huzuruna çıktıktan sonra çaldığı malı satın almasıyla veya mal sahibinin hibe etmesiyle suç sakıt olmaz.

23. Baba veya annenin kendi evladının malını, evladın da kendi ana ve babasının malını çalması cezayı gerektirmez.

24. Mal sahibi adamı affettikten sonra başka biri onu hakimin huzuruna

çıkartırsa, İmam Malik'e göre suç sakıt olmaz ve el kesme cezası uygulanır.

25. Şahitler şehadette bulunduktan sonra ölür veya cinnet getirirlerse, hakim suçu sabit görüp el kesme cezasını uygular.

26. Hırsızlıkta şahitlik üzerine şahitlik yoktur.

HANGİ SUÇTAN DOLAYI EL KESME CEZASI GEREKİR

Bilindiği gibi, yemiş, başta incir, hurma olmak üzere meyve cinsine delalet eden bir isimdir. Cumar ise, hurma ağaçlarının tepesinde oluşan ak ve leziz, tadı süte yakın bir maddedir.[139]

Hırsızlığın haddi gerektirmesi için şartlardan biri de nisab miktarı bir malı sahibinin izni olmaksızın gizlice korunduğu yerden alıp götürmektir. Bağ ve bahçelerde, ev avlularındaki meyve ağaçlarından sahibinin izni ve haberi olmaksızın meyve koparıp götürmekten dolayı el kesme cezası gerekir mi? Bu hususta az farklı rivayetler, görüş ve tespitler bulunuyor.

عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: لاَقَطْعُ فِي ثَمَرٍ وَلاَ كَثَرٍ.

Rafı b. Hadic (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duyduğunu haber vermiştir: "Yemişte ve cumarda el kesme yoktur."[140]

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الثَّمَرِ الْمُعَلَّقِ فَقَالَ: مَنْ أَصَابَ مِنْهُ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرُ مُتَّخِذٍ خُبْنَةً فَلاَ شَيْءَ عَلَيْهِ وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ فَعَلَيْهِ غَرَامَةُ مِثْلَيْهِ وَالْعُقُوبَةُ وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُؤْوِيَهُ الْجَرِينُ فَبَلَغَ ثَمَنَ لْمِجَنِّ فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ.

Amr b. Şuayb (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiş, o da babasından ve dedesinden rivayet etmiştir. Adı geçen şöyle demiştir:

---

139 Kamus tercümesi: 2/226, Cumar maddesi.

140 Ebu Davud/Hudud: 13. Tirmizi/Hudud: 19. Nesai/Sarık: 13. İbn Mace/Hudud: 27. Darimî/Hudud: 7. Ahmed: 3/63, 4/140, 142

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den ağacı asılı bulunan meyveden soruldu. Efendimiz şu cevabı verdi:

"İhtiyaç sahibi olup ondan bir şey koparıp - koltuğunun altına alıp götürmeksizin- ağzına koyup yiyen kimseye bir şey gerekmez. Kim oradan (meyvelikten) bir şey alıp dışarı çıkarsa onun iki mislini ödemesi gerekir ve bir de ceza. Kim de meyvenin harman yapıldığı, toplanıp ayıklandığı yerden bir şey çalar da onun kıymeti kalkan kıymetine ulaşırsa, onun elini kesmek gerekir."[141]

Diğer bir rivayette ise, ravi şöyle demiştir:

"Müzeyne kabilesinden bir adamın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den meyvenin toplanıp harman yapıldığı (otlağa benzer) yerden çalınmasından dolayı (ne gerekeceğini) sorduğunu duydum. Efendimiz ona şu cevabı verdi:

"Onda iki kat pahası ve bir de (caydırıcı ölçüde) azap dayağı gerekir. Bahçede korunduğu yerden alınanı hakkında ise -alınan nisbeti bir kalkan pahasına ulaşırsa- el kesme gerekir."

Adam: "Ya Rasulallah! Meyve ve bir de tomurcuk halinde bulunanından alınan hakkında (ne buyurursunuz?)" diye sordu. Efendimiz ona şu cevabı verdi:

"Kim ağzıyla alır (alıp ağzına kor), koltuğunun altına alıp götürmezse, ona bir şey gerekmez. Kim de yüklenip (götürürse) ona pahasının iki katını (ödetmek) gerekir ve bir de (caydırıcı ölçüde) dayak gerekir. Kim de meyvenin harman yapıldığı, ayıklandığı yerden alıp götürürse ve o aldığı kalkan kıymetine ulaşırsa, el kesmek gerekir."[142]

Amre bint Abdirrahman'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Bir hırsız Hz. Osman (radıyallahu anh) zamanında ütrücce (turunç, ağaç kavunu) çalmıştı. Hz. Osman çalınan o ütrücce'nin kıymetinin belirlenmesini emretti. Bir dinarın on iki dirheme tekabül ettiği dikkate alınarak üç dirhem

141 Ebu Dâvud/Hudud: 10. Nesai/Hudud: 12, Kat-i Sarık: 12. İbn Mace/Ticarat: 67. Ahmed: 2/180, 224

142 Ahmed: 2/180, 203

olarak kıymetlendirildi. Bu yüzden Osman (radıyallahu anh) o adamın elini kesti."[143]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Önemsiz, değersiz şeylerin çalınmasından dolayı el kesmek gerekmez. Aynı zamanda kısa zamanda bozulan, kokuşan maddelerden dolayı da had uygulanmaz. Bunlardan dolayı ta'zir cezasına başvurulur.

Yaş meyve, kavun, karpuz ve benzeri şeylerden, ağaç üzerindeki meyveden, biçilmemiş ekinden, sarhoş edici içkilerden, çalgı aletlerinden, oyun aletlerinden, altın, gümüş, bronz, bakır heykellerden, kitap ve mushaftan dolayı el kesilmez, sadece ta'zir cezası uygulanır.[144]

Burada Hanefîler Rafi' hadisiyle çıkarım yapmışlardır.

Şâfiîler'e göre: Meyve toplanıp harmanlandığı yerden çalındığı takdirde nisap miktarına ulaşırsa el kesilir. Ağaç üstünden çalınması sebebiyle tazir gerekir. Şafiîler bu konuda daha çok şu iki hadisle çıkarım yapmışlardır: Rafi' b. Hadic ve Amre bint Abdirrahman'dan rivayet edilen.[145]

Genel anlamda yaş, kuru meyve ve diğer yiyecek maddeleri korundukları yerden nisap miktarı çalındığı takdirde el kesmeyi gerektirir. Erken bozulması veya kokması bu hükmü engellemez.[146]

Böylece Şafiîler daha çok ayetin umum ifadesine dayanmakta ve ayette istisna yapılmadığını dikkate almaktadırlar. Malikiler de aynı görüştedirler.

Hanbelîler'e göre: İster yiyecek maddelerinden, ister giyim eşyasından, ister canlı hayvanlardan, ister kıymetli taşlardan ve diğer topraktan çıkan kireç, arsenik ve benzeri şeylerden olsun korunduğu yerden nisap miktarı çalındığı takdirde el kesme gerekli olur.

Ancak çalgı aletleri ve yenilmesi, içilmesi, kullanılması haram olan şeyler

143 İmam Malik/Muvatta': 3/48. Beyrut.

144 Mecmau'l-Enhur: 1/572, 573

145 Şafii/el-Umm: 6/148, 149

146 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/247, 248. Beyrut: 1403

bu genellemenin dışında kalır.[147]

Mâlikiler'e göre: Meyve ve diğer yiyecek maddelerinden korunduğu yerden nisap miktarı çalınma el kesmeyi gerektirir.[148]

İçki ve diğer sarhoş edici, uyuşturucu maddelerin çalınması el kesmeyi gerektirmez, ta'ziri gerektirir.[149]

Konuyu şöyle özetleyebiliriz: Çalınan malda dört şartın bir araya gelmesiyle el kesme hükmü gerekli olur. Bu dört şarttan biri noksan olursa, ta'zir ve diğer müeyyideler uygulanır:

1. Malın taşınır olması,
2. Çalınan yerdeki örfe göre kıymetli olması,
3. Korunan bir mal özelliğinde bulunması,
4. Çalınan malın nisap miktarı veya daha fazla olması.[150]

Çalınan malın el kesmeyi gerektirmesi için taşınır olması şarttır. Zira hırsızlık, bir malı korunduğu yerden alıp götürmektir. O bakımdan taşınmaz olmayan mala tecavüz hırsızlık konusuna girmez. Bunun gibi, başkasının yansıyan ışığından, klima cihazının püskürttüğü serin havadan, soba ve ocağından yayılan ısıdan yararlanmak da hırsızlık kapsamının dışında kalır.

Halk arasında kıymet ifade etmeyen, evin, tarlanın rastgele yerlerine atılan veya koparılmayıp kendi haline bırakılan kamış, asma yaprağı veya gerektiği yerde korunduğu halde necis olduğundan dinen bir kıymeti haiz olmayan rakı, şarap ve benzeri alkollü maddeler, domuz, domuz eti, ölmüş hayvan eti bu cümledendir. Bunlardan dolayı el kesme hükmü uygulanmaz. Başka müeyyideler konabilir.

Çalınan maldan dolayı hırsızın elinin kesilebilmesi için bir de korunduğu yerden çalınması şarttır. Müctehidlerin hemen hepsi aynı görüştedirler. Ancak

147 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhü'l-Kebir: 10/246-248

148 Sahnun/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 6/277278

149 Sahnun/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 6/278, 279

150 Abdulkadir Ûdeh/et-Teşriü'l-Cinaî el-İslamî: 2/543. Beyrut

Zahiriler'e göre, nereden çalınırsa çalınsın nisap miktarına ulaşıyor veya daha fazla ise el kesilir.

Bir malın muhafazası, beldenin örfüne göre takdir edilir. Mesela bir yerde bahçenin, tarlanın alet ve edevatı bahçe veya tarla kenarında yapılan küçücük bir binada korunurken, diğer bir yerde tarla ve bahçede kamış veya ağaçtan yapılmış bir korulukta korunur.

Nisap miktarı ise gerek hadislerde, gerekse ictihad düzeyinde farklı nisbetler olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim konuyu mezheplere göre açıklarken buna yeterince temas etmiş, bulunuyoruz.[151]

Allâme İbn Dakîk el-Îd, el kesine konusunu işlerken, dinarın dörtte birinden dolayı böyle bir cezanın uygulamasının hikmetine şöyle temasta bulunmuştur:

"Eğer diyet (adam öldürmeden dolayı ödenmesi gereken meblağ) dinarın dörtte biri olsaydı o zaman halk arasında cinayet olaylar devamlı artıp çoğalırdı. Ve eğer el kesme hükmünün uygulanması için nisap beş yüz dinar olsaydı, o zamanda mala karşı işlenen cinayetler çoğalırdı."[152]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

120 no'lu Rafi' hadisini aynı zamanda Hakim ve Beyhâki tahric etmişler ve Beyhâki ile İbn Hibban bunu sahihlemişlerdir. Ancak vasi ve irsalinde ihtilaf zuhur etmiştir. Yani senedinden bir sahabinin düşüp düşmediği söz konusu olmuştur. Bununla beraber çıkarım ve istinbata salih sayılır.

Ancak hadiste çok kısa bir ifade kullanılmış ve hükme medar olan iki kelimeye yer verilmiştir: Semer, keser. Diğer hadis ve rivayetler bu iki kelimenin kapsamını ve maksadın ne olduğunu açıklamaktadır.

141 no'lu Amr b. Şuayb hadisini aynı zamanda Hakim tahric etmiştir. Tirmizi ise hasenleyip sahihlemiştir. O bakımdan müctehidlerin önemli bir kısmı bu hadislerle çıkarımda bulunmuşlardır.

151 et-Teşriü'l-Cinaî el-İslamî: 2/544-580

152 Ihkamu'l-Ahkâm Şerhu Umdeti'l-Ahkâm: 4/130. Beyrut

143 no'lu Amre bint Abdirrahman rivayetini aynı zamanda Beyhakî ve İbn Münzir tahric etmişlerdir.

Bu bâbda Ahmed ve İbn Mace, Rafi' hadisinin bir benzerini nakletmişlerdir. Ancak isnadında Sa'd b. Saîd el-Makberî bulunuyor ki bu zat zayıftır ve daha çok kardeşinden dolayı bu sıfatı almıştır. O bakımdan İbn Adiy: "Onun hiçbir rivayetine uyulmaz; çünkü hepsini de kardeşi Abdullah'tan rivayet etmiştir" demiştir. Ebu Hatim ise şöyle tespitte bulunmuştur: "Sa'd hadd-i zatında müstakim bir zattır. Beliyyesi (belâ ve zahmeti, kınanma ve rivayetine uyulmama) kardeşinden kaynaklanmaktadır."[153]

Böylece meyve ve sebze gibi henüz toplanıp gerektiği yere konulmamış olan tazesinden gizlice koparıp yiyene azarlama şeklinde bir ceza verilir. Toplayıp koltuğunun altına alıp götürene, topladığı üç dirhem kıymetinde değilse iki katı ödetilir. Bu daha çok malî bir ceza olarak vasıflanabilir. Nisap miktarını bulduğu ve mal sahibi davacı olduğu takdirde el kesilir. Ancak Hanefîler'e göre, bağ ve bahçedeki yaş meyve veya sebzeden dolayı el kesme değil ta'zir cezası uygulanır.

İmam Sevri'ye göre: Bir gün kadar dayanıp bozulmayan, kokmayan meyve ve sebzelerden dolayı ve sonra da bu vasıfta olan diğer şeylerden dolayı el kesilmez. Ama daha fazla dayanabilenlerden dolayı el kesilir.

Amr hadisinden, el kesme cezası ancak ağacından koparılıp harmanlanmak üzere örtünün altına nakledilen meyveden nisap miktarı veya daha fazla çalındığı takdirde uygulanır hükmü anlaşılmaktadır. Amre bint Abdirrahman rivayetinden ise mutlak bir ifade kullanılarak çalınan meyve nisap miktarını bulduğu takdirde el kesme cezasının uygulanacağı hükmü çıkmaktadır. İhtimal Hz. Osman (radıyallahu anh)'ın turunç veya ağaç kavunundan dolayı el kesmesi, toplanıp harmanlandığı örtü altından çalınmış olabilmesindendir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Bağ ve bahçelerde henüz toplanmamış meyve ve sebzelerin çalınmasından dolayı daha çok ta'zir cezası uygulanır.

153 Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 2/120, 3110 nolu Sa'd. Mısır: 1382. Neylü'l-Evtar: 7/141

2. Kısa sürede bozulan, kokuşan maddelerin çalınmasından dolayı da el kesilmez, ta'zir cezası uygulanır.

3. Bunun gibi biçilip harmanlanmamış ekinden, oyun aletlerinden, madeni heykellerden, mushaf ve kitaplardan dolayı el kesilmez; ta'zir cezası uygulanır.

4. Bu görüş ve istinbatlar daha çok Hanefiler'e aittir.

5. Şâfiîler'e göre, meyve ve sebzenin ve diğer maddelerin erken bozulması veya kokuşması, el kesmeye engel teşkil etmez. Bunlar korundukları yerden çalınıp götürüldüğü ve nisap miktarını bulduğu takdirde el kesme cezasının uygulanmasını gerekli kılar.

6. Hanbeliler'e göre, ister yiyecek maddelerinden, ister giyim eşyasından, isterse topraktan çıkan ve kıymet ifade eden maddelerden nisap miktarını veya daha fazla çalınıp korunduğu yerden götürüldüğü takdirde el kesilir.

7. Çalgı aletleri ve yenilmesi, içilmesi, kullanılması haram olan şeylerden dolayı el kesilmez. Sadece ta'zir cezası uygulanır.

8. Ağaç üstündeki meyveden sahibinin haberi ve izni olmaksızın koparıp yemekten dolayı el kesilmez. Gerekirse ta'zir cezası uygulanır.

9. Ağaçtan kopardıklarını koltuğunun altına yerleştirip götüren kimseye bunun iki misli ödettirilir.

10. Nisap miktarı, daha önce de belirtildiği üzere, Hanefiler'e göre on dirhemdir veya o kıymette olanıdır. Diğer mezheplere göre, üç dirhem veya o kıymette olanıdır.

11. Bağ veya bahçelerdeki ağaçlardan sahibinin izni olmaksızın meyve koparıp yemek helal değildir.

12. Bahçe sahibi yola doğru sarkan dalları gelip geçenlerin istifadesine terkederse, tahrim hükmü kalkar.

MALIN MUHAFAZASI

Taşınır olup kıymeti haiz olan malın layık olduğu yerde korunması oldukça lüzumludur. Zira böyle yapmakla kişi hem ciddi tedbir almış sayılır, hem de hırsıza davetiye çıkarmış olmaz.

İslam Hukukun'da hırsızlık olayından dolayı birtakım maddî ve manevî müeyyidelere yer verilerek caydırıcı hükümler konmuştur. Mal sahibinin tedbirsizliği, kıymet ifade eden malını gerektiği yerde korumaya önem vermemesi, işsiz ahlaksızların cesaretini artırabilir ve bu sebeple birtakım nahoş olaylar meydana gelebilir. O bakımdan hırsızın elinin kesilebilmesi, yani hakettiği cezayı görebilmesi için nisap miktarı bir malı muhafaza edildiği yerden gizlice mal sahibinin izni olmaksızın alıp oradan uzaklaştırması şarttır. Örfen evin avlusuna konulup muhafazası gereken kıymetli bir malı kapının dışına koymak hem tedbirsizliktir, hem de çalındığı takdirde hırsızın elinin kesilmesini gerektirmeyen bir hırsızlıktır. Zira çalınması için mal sahibi de bir bakıma hırsıza yardımcı olmuştur.

Ancak neyin, nasıl, nerede muhafazası gerekiyor hususunu örfle belirlemek mümkündür ve sıhhatli sonuç da ancak böyle alınmış olur. Kişinin içinde yaşadığı beldenin ve toplumun örf ve âdetine göre muhafaza hususunda tedbir aldığı takdirde, hırsıza ağır ceza yani el kesme cezası verilir. Aksi halde ta'zîr cezasıyla yetinilir.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ أُمَيَّةَ قَالَ كُنْتُ نَائِمًا فِي الْمَسْجِدِ عَلَي خَمِيصَةٍ لِي فَسُرِقَتْ فَأَخَذْنَا السَّارِقَ فَرَفَعْنَاهُ إِلَي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَأَمَرَ بِقَطْعِهِ فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللهِ أَفِي خَمِيصَةٍ ثَمَنِ ثَلاَثِينَ دِرْهَمًا ؟ أَنَا أَهَبُهَا لَهُ اَوْ أَبِيعُهَا لَهُ قَالَ: فَهَلاَّ كَانَ قَبْلَ أَنْ تَأْتِيَنِ بِهِ؟

Safvan b. Umeyye (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Mescid'de kendime ait kare şeklinde siyah bir kumaş üzerinde uyuyordum. Derken bu kumaş çalını vermiş. Az sonra hırsızı yakaladık ve onu Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıkardık. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine ben:

"Ya Rasulallah! Kare şeklindeki bir kumaşın fiatı otuz dirhem etmez mi? Ben bunu o adama hibe ediyorum veya ona satıyorum (yeter ki eli kesilmesin)" dedim. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana:

"Onu bana getirmeden önce bu olsaydı ya" buyurdu.[154]

İmam Ahmed ve Nesâî'nin rivâyetinde Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hırsızın elini kesti.

وَعَنْ اِبْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَطَعَ يَدَ سَارِقٍ سَرَقَ بُرْنُسًا مِنْ صُفَّةِ النِّسَاءِ ثَمَنُهُ ثَلَاثَةَ دَرَاهِمَ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınlar suffasından fiyatı üç dirhem olan bir burnus[155] çalan hırsızın elini kesti."[156]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Malın koruma altına alınması ya belirlenmiş bir yer ile veyahut üzerine konmuş bir koruyucu ile gerçekleşir. Kendi malını bizzat koruyan kimse isterse o malın yanında uyumuş olsun, hırsızın elinin kesilmesine hükmedilir. Çünkü koruyucusu bulunuyordu. Evde korunan bir mal ise, örfe göre isterse o evin kapısı olmasın, isterse kapısı bulunsun da açık tutulsun, hır-

154 Buharî, Libas: 19. Müslim, Mesacid: 61, 63. Ebû Dâvud, Salât: 163, Libas: 2, 30. Nesâî/ Kıble: 20. Ahmed: 6/37, 46, 47

155 Bir uzun takke

156 Ebû Dâvud. Nesâî. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 7/140

sızlık vukuunda mal korunduğu yerden çalındığı için el kesilmesi gerekir.

Girilmesine izin verilen bir dükkân, han, otel, hamam ve benzeri yerden çalınan şeyden dolayı hırsızın eli kesilmez, ta'zîr cezasına çarptırılır. Ama belli bir saatten sonra girilme izni kaldırılan bu gibi yerlerden geceleyin çalınan bir maldan dolayı el kesilir.

Bunun gibi sandığı açıp içindekini çalan veya elini adamın cebine veya yanında taşıdığı çantasına gizlice sokup bir şey çalan kimsenin de -çaldığı şey üç dirhem veyahut on dirhem değerinde ise- eli kesilir. Zira sandık bizatihi muhafaza yeri sayılır. Cep, cepken, çanta da muhafızı bulunan bir ortamda bulunuyor. O bakımdan el kesmeyi gerektiriyor.

Evden çaldığı malı evin dışına çıkarmadığı takdirde eli kesilmez. Ama ev büyükçe olur da içerisindeki bir malı alıp dış sahanlığa çıkarırsa eli kesilir.

Bunun gibi malı korunduğu yerden veya muhafızının yanından alıp yola atan ve sonra da dolaşıp onu yoldan alan kimsenin eli de kesilir.

Evin duvarını delip elini oradan sokarak bir şey çalan veya adamının yeninden dışarı çıkıp sarkan kesesini yarıp para veya başka bir şey çalan kimsenin eli kesilmez, ama ta'zîr cezasıyla cezalandırılır.[157]

Şâfiîlere göre: Malın korunması veya koruma altına alınması ya gözetmekle veyahut konulan yerin engel teşkil etmesiyle gerçekleşir Bu da daha çok örfe göre tespit edilir. O bakımdan davar ahırı bizatihi koruma yeridir. Davarlar orada konur. Davar ahırına konulan giyin eşyası, kap kacak koruma altına alınmış, yani korunması gereken yen konulmuş sayılmaz. Evin avlusu eski giyim eşyası ve değeri düşük kapların korunduğu yerdir. Diğer giyim eşyasının ve kullanılmakta olar değerli kapların yeri ise mutfak veya benzeri bir odadır.[158]

Malın korunması için başına konan gözcü, yani bekçinin ya fiziksel gücüyle, değilse yüksek sesiyle hırsızı engelleyebilecek vasıfta olması gerekir. Mescidde veya boş bir arazide elbise ve nevalesini başının altına koyup uyuyan kimse onu muhafaza altına almış sayılır veya mevcut elbese ve benzeri şeyleri

157 Mecmau'l-Enhur: 1/575-578'den özetlenmiştir.

158 Ğamravi, Siracü'l-Vehhac: 257, 528, Mısır: 1933

yaygı yapıp üzerine yatarak uyursa yine de koruma altına almış kabul edilir ve bu durumda çalındığı takdirde el kesme cezası uygulanır.

Boş arazide kurulan çadırın ipleri iyice bağlanmaz da her yanından bir insanın girebilme imkânı olur ve bu durumda çadıra girilerek hırsızlık yapılırsa, el kesme cezası uygulanmaz. Ama ipleri sıkıcı bağlanır, uçları kazıklara iyice rapdedilirse, o takdirde çadır korunmuş sayılır. Şu şartla ki içinde isterse uyur halde olsun güçlü bir muhafız bulunmalıdır. Bu durumda hırsızın eli kesilir.

Mülk sahibi kiracısının malını, muîr de müsteirin (ödüne veren de ödünç alanın) malını çalmaktan dolayı el kesme cezasıyla tecziye edilir.[159]

Hanbelîler'e göre: Bir mal muhafaza edildiği yerden alını dışarı çıkarıldığı takdirde el kesme cezasını gerektirir. Zaten bu görüşe muhalefet eden olmamıştır. Müctehidlerin önemli bir kısmının da istinbat ve ictihadı bu merkezdedir. Ancak el-Hasan, Nehâî ve bir de Hz Aişe (radıyallahu anha)'dan yapılan bir rivâyete göre, çalmak istediği malı korunduğt yere giderek toplayıp bir araya getirirse, dışarı çıkarmasa bile hırsızlı eli kesilir.

Daha önce de belittiğimiz gibi, Zahirîler'e göre korunmaya ittiba edilmez. Mal nerede olursa olsun onu çalanın eli kesilir. Ancak bu hu susta sabit bir hadis ve sağlam bir delil mevcut değildir.

Böylece kilitli sandıklarda korunan altın, gümüş, mücevherat ve benzeri şeyler korunma alıma alınmış kabul edilir. Giyim eşyası, kap-kacak da bayındır yerlerde kilitli olmayıp içinde korucusu bulunan evlerde muhafaza altında demektir.

Sözü edilen evlerin kapısı kilitlenmez ve içinde de korucu bulunmazsa, artık o evler sözü edilen eşya için muhafaza yeri sayılmaz.

O halde mal korunduğu yerden alınıp dışarı çıkarıldığı takdirde çalınmış kabul edilir ve hırsızın eli kesilir. Dışarı çıkarılmadığı takdirde hırsıza ta'zîr cezası uygulanır.

Hamam ve benzeri umuma açık yerlerde meydana gelen hırsızlık olayından dolayı el kesme cezası değil, ta'zîr cezası uygulanır, İmam Mâlik ile İmam

159 Ebu Zekeriya Nevevi, Minhacü't-Talibin: 122, Mısır.

Şafiî'ye göre, sözü edilen umuma açık yerlerde muhafız bulunursa, o takdirde el kesme cezası uygulanır.[160]

Mal sahibi kiracısının evinden veya dükkânından bir şeyler çalarsa, eli kesilir. Misafir konakladığı evde açık ortada duran şeyleri çalacak olursa, sadece ta'zîr edilir. Ama evin içinde muhafaza altına alınıp kapalı, kilitli yerlerden alırsa eli kesilir.[161]

Mâlikiler'e göre: Muhafaza altında bulunan bir mal dışarı çıkarılmadığı sürece hırsızın eli kesilmez.

Eve alınan misafirin, muhafaza altına alınmış bir mal dahi olsa yaptığı hırsızlıktan dolayı eli kesilmez. Çünkü ev sahibi ona güvenerek evine konuk edilmiştir. O bakımdan ta'zîr cezası gerekir.

Hırsızlardan biri eve ve dükkâna girer, diğeri dışarıda bekler, içeriye giren topladığı malı kapı veya pencereden veya açtığı delikten dışarı atar diğeri de onları toplar ve bu durumda yakalanırlarsa, dışardaki adamın eli kesilir, içeride bulunup henüz dışarı çıkmayan adamın elinin kesilip kesilemeyeceğinde İmam Mâlik tereddüt etmiştir.[162]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

154 no'lu Safvan hadisini aynı zamanda İmam Malik Muvatta'da tahrîc etmiştir.[163] İmam Şâfiî ve el-Hakem de bunu çeşitli tariklerden tahrîc edip üzerinde birtakım tespitler yapmışlardır. O tariklerden biri Tavus'un İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyettir ki Beynakî onu sahîh olmadığına dikkat çekmiştir. Diğer bir tarik ise yine Tâvus'un Safvan'dan yaptığı rivâyettir. İbn Abdilberr diyor ki: "Tavus'un Safvan'dan rivâyeti mümkündür. Çünkü bu zat Hz. Osman (radıyallahu anh)'ın hilâfet yıllarına ulaşmıştır. Hatta bir rivâyete göre Tâvus'un yetmiş kadar sahabiye ulaştığı kaydedilmiştir.

160 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/249-253'den özetlenerek.

161 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/256, 257

162 Sahnûn, Müdevvenetü'l-Kübrâ: 6/272-274, Mısır: 1323

163 Mâlik, Muvatta: 3/49, Beyrut

İmam Mâlik bu meâlde Zührî'den, o da Safvan'ın oğlundan, o da babasından rivâyet etmiş bulunuyor ki İbn Cârûd onun sahih olduğunu belirtmiştir. Hâkim de onun sahîhlemiştir.

Aynı zamanda bunun şâhidi sayılacak bir hadisi Amr b. Şuayb babasından, dedesinden rivâyet etmiştir. Ancak Hâfız İbn Hacer senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.[164]

Ebû Hanife'ye göre mal sahibinin affedilmesiyle el kesme hükmü sakıt olur. Ancak Safvan hadisinin zahiri bu görüşü reddetmektedir. Bu olay, hâkime intikal ettirilmeden önce mal sahibi affetse, o takdirde el kesme sakıt olur. Bunda icma vardır.

156 no'lu İbn Ömer hadisinin sahîh olduğunu söyleyenler çoğunluktadır. Böylece cami ve mescidlerde kendi eşyasını altına serip oturan veya uyuyan veyahut bazı ihtiyaç maddelerini yanında tutan kimsenin uyumasından veya dalgınlığından yararlanarak hırsızlıkta bulunan kimsenin çaldığı üç dirhem nisbetini buluyorsa eli kesilir hükmü çıkıyor. Hanefîler'e göre, on dirhem değerinde bir hırsızlıktan dolayı ancak el kesilir. Zira bunu ifade eden hadisler çıkarıma daha uygundur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Hırsız ancak malı korunduğu yerden veya gözcüyle koruma altına alındıktan sonra çalarsa eli kesilir.

2. Halı, perde, yatak ve benzeri ev eşyası evin içine konulmakla korunmuş olur. Kapı kilitli olmasa bile hırsız gizlice içeri girip bunları çalarak dışarı çıkarırsa eli kesilir.

3. Sandıkta muhafaza edilen veya devamlı kilit altında kapalı bir kutuda veya kilitli bir dolapta muhafaza edilen altın, gümüş, mücevherat ve benzeri şeyler korunduğu bu gibi yerlerden alınıp dışarı çıkarılırsa el kesme cezası uygulanır.

4. Ev eşyası korunduğu yere değil de evin avlusuna bırakılacak olursa, o takdirde hırsızın eli kesilmez, ta'zîr cezası uygulanır

164 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/146

5. Adamın beraberinde taşıdığı çanta, torba ve benzeri bir şeyi bıçakla yarmak veya kilidi açmak suretiyle içindekini çalan kimsenin eli kesilir.

6. Büyükçe bir eve girip odadaki eşyayı çalmak suretiyle evin avlusuna taşırsa el kesme cezası uygulanır. Zira bu amelye de eşyayı evin dışına çıkarmak demektir.

7. Evin duvarını delerek elini sokmak suretiyle evden birşeyler çalan kimse hakkında el kesme cezası uygulanmaz, ta'zîr cezası verilir.

8. Adamın yeninden dışarı sarkan para kesesini yarıp para aşıran kimsenin de eli kesilmez, ta'zîr cezası uygulanır.

9. Korunma yeri, korunma altına alınma daha çok örfe göre belirlenir. Bir beldede o gibi yerler koruma yeri olarak kullanılmazken bir diğer beldede kullanılabilir.

10. Davar ahırı davarlar için korunma yeridir. Oraya girip davar çalanın eli kesilir. Ama davar ahırına konan ev eşyasının çalınmasından dolayı el kesme cezası uygulanmaz.

11. Mal üzerine konan gözcü veya bekçi ya fiziksel yapısıyla hırsızı def edecek güçte olmalıdır veyahut sesini duyuracak kadar ses tonu ve cesareti olmalıdır. Aksi halde el kesme cezası değil, ta'zîr cezası uygulanır.

12. Yol kenarında, açık arazide veya mescid ve benzeri bir yerde nevalesini başının altına koyup uyuyan kimse onu koruma altına almış sayılır. Bu durumda meydana gelecek hırsızlıktan dolayı hırsızın eli kesilir.

13. Boş arazide kurulan çadırın ipleri iyice gerilip kazıklara bağlanmaz ve çadırın etekleri uygun şekilde düzenlenmezse, meydana gelecek hırsızlıktan dolayı el kesilmez. Ta'zîr cezası uygulanır.

14. Mülk sahibi kiracısının, borç veren borç alanın malını çalmaktan dolayı el kesme cezasıyla tecziye edilir.

15. Misafir konakladığı evin kapalı bir oda veya sandıklarından bir şey çalarsa eli kesilir.

MUHTELİS - MÜNTEHİB - HAİN - CAHİDÜ'L- ÂRİYE

Bu dört sıfattan birini kendinde taşıyan kimse sârık (hırsız) sayılabilir mi? Aynı zamarda hırsız hakkında uygulanan el kesme cezası böylesi hakkında da uygulanabilir mi?

Muhtelis: Çalıp çırpan, alıp kaçan anlamına,

Müntehib: Yağmacılık ve çapulculuk eden anlamına;

Hâin: Hıyânette bulunan anlamına,

Câhidü'l-Âriye: Ödünç ve iğreti verilen mal veya parayı inkâr eden anlamına gelir.

Toplum yapısında gizlice, sinsice, ustaca evlere, iş yerlerine girip hırsızlık yapanlar bulunduğu gibi, başkasına ait malı bulunduğu yerde çalıp çırpan, kapıp kaçanlar, kargaşa anlarında, fırtınalı günlerde yağmacılık ve çapulculukta bulunanlar; hıyânet içinde olup zimmetine bir şeyler geçirenler ve kendisine ödünç veya iğreti verilen mal veya parayı inkâr edenler de eksik değildir.

Böyleleri hakkında cezaî müeyyide olarak neler belirlenmiştir ve uygulamada nasıl bir yol izlenmiştir? Bütün bu soruların cevabını hem hadislerde, hem de hadislerle çıkarım ve ihticacda bulunan ilim adamlarının çıkardığı hükümlerde bulmak mümkündür.

عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: لَيْسَ عَلَي خَائِنٍ وَلاَ مُنْتَهِبٍ وَلاَ مُخْتَلِسٍ قَطْعٌ.

Câbir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyeti göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Hâin, müntehib ve muhtelis hakkında el kesme (hükmü) yoktur."[165]

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَتْ مَخْزُومِيَّةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجْحَدُهُ فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ

165 Beşler rivâyet etmiş, Tirmizî sahihlemiştir.

بِقَطْعِ يَدِهَا.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Mahzum kabilesinden bir kadın ödünç veya iğreti mal ve eşya alır ve (sonra da) inkâr ederdi. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun elinin kesilmesini emretti."[166]

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتِ امْرَأَةٌ مَخْزُومِيَّةً تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجْحَدُهُ فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِقَطْعِ يَدِهَا فَأَتَى أَهْلُهَا أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ فَكَلَّمُوهُ فَكَلَّمَ النَّبِيَّ ﷺ فِيهَا فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: يَا أُسَامَةَ لاَأَرَاكَ تَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ عَزَّ وَ جَلَّ ثُمَّ قَامَ النَّبِيُّ ﷺ خَطِيبًا فَقَالَ: إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ قَطَعُوهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْكَانَتْ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ لَقَطَعْتُ يَدَهَا فَقَطَعَ يَدَ الْمَخْزُومِيَّةَ.

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"Mahzum kabilesinden bir kadın (şundan bundan) iğreti olarak mal ve eşya alır ve (sonra da) inkâr ederdi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun elinin kesilmesini emretti. Bunun üzerine o kadının ehli (hısım ve yakınları) Üsame b. Zeyd'e gelerek konuştular. Üsame da o kadın hakkında Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'le konuştu. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle dedi:

"Ya Üsame! Bir daha seni Aziz ve Celîl olan Allah'ın belirlediği hadlerden bir had (din uygulanmaması için) şefaatçi olmanı görmeyeyim." Sonra da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kalkıp insanlara şöyle hitabede bulundu:

166 Ebû Davud. Nesâî. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 7/148

"Şüphesiz sizden öncekilerden helâk olanlar ancak onlardan bir şerif (ileri gelen soylu kişi) hırsızlık yapınca onu bırakırlardı. Onlardan bir zayıf (sıradan bir kimse) hırsızlık edince onun elini keserlerdi. Canımı kudret elinde tutan yüce kudrete yemin ederim ki, eğer hırsızlık eden kişi Muhammed'in kızı Fatıma bile olsa mutlaka onun elini keserim."

Böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Mahzum kabilesinden olan o kadının elini kesti."[167]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Ödünç veya iğreti alınan ve sonra da müsteir (iğreti alan) tarafından inkâr edilen şey, korunduğu yerden gizlice alınan şeyden ayrı bir anlam ve hüküm taşımaktadır. Zira sirkatin el kesmeyi gerektirmesi için şartlarından biri de malı gizlice korunduğu yerden alıp korunduğu yerin dışına çıkarmaktır. Ödünç veya iğreti olarak alındıktan sonra inkâr edilen bir mal bu tarifin veya şartın dışında kalmaktadır. O bakımdan el kesmeyi değil ta'zîri gerektiren bir suçtur.

Ebû Cafer Tahâvî de aynı görüşte olup delil olarak Hanefiler'den yana şu hadis ve rivâyetleri nakletmiştir: İbn Vehb'in Cüreyc'den, onun da Ebû Zübeyr'den, onun da Câbir (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Haîn, muhtelis ve müntehib hakkında el kesme hükmü uygulanmaz."[168]

Haîn, hiyânet kökünden bir sıfattır. Kendisine güvenilip iğreti veya ödünç olarak bırakılan bir emanet eşyayı zayi' edip kendisine böyle bir emanetin verildiğini inkâr eden kimseye sıfat olarak kullanılır.

Müntehib: Nehb kökünden türetilen bir sıfattır. Başkasına ait malı ağız kalabalığı ve şarlatanlık yaparak yağmalayan kimse demektir.

Muhtelis ise, şunun bunun malını kapıp kaçan kimse demektir.[169]

167 Buharî/Enbiyâ: 54, Hudud: 12. Müslim/Hudud: 8, 9. Tirmizî/Hudud: 6. Nesâî/ Hudud; Sarik: 6. İbn Mâce/Hudud: 6

168 Tahâvî, Şerhu Meani'l-Asar: 3/172

169 Tahâvî, Şerhu Meani'l-Asar: 3/171

Sonra da Tahâvî bu görüş ve ictihadın İmam Ebû Hanife, İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e ait olduğunu açıklamıştır.

Mahzum kabilesine mensub kadının aldığı ödünç, iğreti şeyi inkâr etmesinden dolayı elinin kesilmesi de sahîh hadise dayanmaktadır. Ancak Hanefîler bu rivâyetlerle değil, daha çok İbn Cüreyc tarikiyle yapılan rivayeti maksada daha uygun bulup onunla çıkarım yapmışlardır.

Şâfiîler'e göre: Hıyanet yoluyla işlenen suçtan dolayı el kesilmez. Nitekim hanımefendisinin altmış dirhem değerinde olan tarağını çalan câriyenin elinin kesilmeyeceğini Hz. Ömer (radıyallahu anh) beyân etmiştir. Ortada bir hıyanet var, ama kendisine güvenilen cariye onu kötüye kullanmıştır. Bu yüzden ta'zîr cezası uygulanabilir.[170]

Bunun gibi evin içinde kocasının malını veyahut adam karısının malını veya hizmetçi ev sahibinin malını çalacak olursa bundan dolayı el kesme cezası uygulanmaz. Çünkü bu daha çok hıyânet kapsamına girmektedir.

Ödünç veya iğreti olarak emtia aldıktan sonra veya yanına emaneten bı-

rakıldıktan sonra aldığını, yanına emaneten bırakıldığını inkâr eden kimsenin de eli kesilmez. Bu da hiyânet sayılır ve ona göre ta'zîr cezası verilir.

İmam Şâfiî bu hususta şunu da söylemiştir: "İhtilas (malı kapıp kaçmak) da sirkat (hırsızlık) gibi değildir. Ondan dolayı el kesilmez. Çünkü korunduğu yerden gizlice alınıp götürülmemiştir. Aynı zamanda yol kesme anlamına da gelmez.

Mâlik'in İbn Şihab'dan yaptığı rivâyete göre, başkasına ait emtiyayı kapıp kaçan bir adamı yakalayıp Mervan b. Hakem'in huzuruna çıkardılar. Mervan onun elini kesmek istedi. Ancak ashabdan Zeyd b. Sâbit'e adam göndererek bu meseleyi sordurdu. Zeyd (radıyallahu anh) "Hılsette kati' yoktur" diye cevap gönderdi. Bunun anlamı: "alıp kaçmaktan, açıktan çalıp çırpmaktan dolayı el kesmek gerekmez" demektir.[171]

170 Şâfiî, el-Ümm: 6/151 Mısır: 1381

171 Şâfiî, el-Ümm: 6/151 Mısır: 1381-1961

Hanbelîler'e göre: Tarrar (yankesici)nin eli kesilir. Çünkü o başkasının cebinden, çantasından gizlice elini sokup bir şeyler aşıran kimsedir. İhtilas ise kapıp kaçmak, çalıp çırpmaktır ki bundan dolayı el kesilmez, ta'zîr cezası uygulanır.

Koyun ağılına girip gizlice koyunların sütünü sağıp götüren de sârik (hırsız) kabul edilir ve eli kesilir. İmam Ebû Hanife'ye göre, çabuk bozulan, kokuşan maddeleri çalmaktan dolayı ta'zîr gerekir.[172]

Mâlikiler'e göre: Beytülmaldan çalıp çırpanın ve bir de elde edilen ganimet malından kendine gizlice bir şeyler ayırıp götürenin eli kesilir.

Ama kendisiyle kitabet akdi yapılan kölenin efendisinin malından çalması sebebiyle el kesme cezası uygulanmaz. Çünkü bu daha çok hıyânet kapsamına girer.

Adam malını emanet olarak bir başka kişinin yanına bırakır da o kişi o malı inkâr eder ve asıl mal sahibi o malı gizlice çalıp götürürse bundan dolayı eli kesilir mi? Hayır kesilmez. Çünkü kendi malını kurtarmış sayılır.[173]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

165 no'lu Câbir hadisini beşler rivâyet etmiş, Tirmizî sahîhlemiştir. O bakımdan çıkarım ve delil olarak gösterilmeye sâlih görülmüş ve müctehidlerin çoğu bununla çıkarım yapmıştır.

Bu hadisi aynı zamanda Hakim, Beyhakî de tahrîc etmiş, İbn Hibban sahihlemiştir.

Diğer bir rivâyette ki bunu İbn Cüreyc, Amr b. Dinar'dan ve Ebû Zübeyr'den, onlar da Câbir (radıyallahu anh)'dan yapmış bulunuyorlar, "hain" kelimesi anılmamıştır.[174]

Hafız İbn Hacer diyor ki: "Aynı hadisi İbn Hibban başka bir tarikten rivâyetle tahric etmiştir ki orada şu lafız yer almaktadır: "Muhtelis ve hâin üzerine

172 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/260

173 Sahnûn, el-Müdevvenetü'l-Kübrâ: 6/295, 296'den özetlenerek.

174 Şevkanî/Neylül-Evtar: 7/147

kati' yoktur." Yani çalıp çırpıp kaçıran ve bir de yanına emanet bırakılan veya kendisi iğreti olarak aldığı malı inkâr eden kimsenin eli kesilmez, başka cezalar uygulanır.

Bu konuda Taberânî, Nesâî ve İbn Mâce'nin rivâyet ettikleri birtakım zayıf hadisler de bulunuyor. Ne var ki bunlar aynı mesele hakkında bir araya getirilince kuvvet kazanmaktadır.

166 no'lu İbn Ömer hadisini Ahmed, Nesâî ve Ebû Dâvud rivâyet etmişlerdir. Ayrıca Ebû Avane bunu kendi Sahih'inde başka bir vecihle Abdullah b. Ömer el-Umerî'den o da Nâfi'den, o da İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan şu lafızla rivâyet etmiştir: "Mahzum kabilesinden bir kadın zînet eşyasını ödünç-iğreti olarak almıştı."[175]

Böylece Mahzum kabilesinden hırsızlık yapan, aldığı iğreti zînet eşyasını saklayıp inkâr eden kadının -az-çok soylu sayıldığı için- Kureyşliler affedilmesinden yana idiler. Bunun için Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sevdiği Üsame'yi devreye sokup şefaatçi olmasını istediler.

140 Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu konuda Üsame'yi uyarması ve sonra da müslümanlara hitab edip adlî mekanizmanın tarafsız çalışmasının lüzumunu belirtmesi, sübut bulan bir suçtan dolayı hakkında ceza uygulaması kararlaştırılan bir kimsenin affedilmesi için aracı olmanın haram kılındığını göstermektedir.

Hâkime intikal eden bir suçlunun artık ne tevbesi, ne de onun için şefaatçinin şefaati dikkate alınmaz. Hüküm ne ise verilir ve ceza kusursuz uygulanır.

Ancak cumhura göre, iğreti veya emaneten aldığı şeyi inkâr edenin bundan dolayı eli kesilmez. Zâhirîlere ve İbn Hazm'e göre kesilir.

167 no'lu Hz. Aişe hadisi de birkaç tarikten ve az değişik lafızlarla. rivâyet edilmiştir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Sirkat, başkasına ait bir malı korunduğu yerden gizlice sahibinin izni

175 Neylül-Evtar: 7/148.

olmaksızın alıp götürmektedir. Bundan dolayı el kesme cezası uygulanır.

2. Başkasından emaneten veya iğreti olarak aldığı şeyi sahibine iâde etmeyip inkâr eden kimsenin eli kesilmez. Çünkü inkâr ettiği malı korunduğu yerden gizlice almış değildir.

3. Yanına emanet olarak bırakılan bir malı inkâr eden hâin de böyledir.

4. Yankesici sirkat kapsamına girer. Zira o, başkasının cebinden, çantasından gizlice aşırıp çalan kimsedir. O bakımdan eli kesilir.

5. Çalıp çırpan, alıp kaçan kimseye gelince, bu malı korunduğu yerden gizlice almamakta, rastladığı malı alıp kaçmaktadır. O bakımdan sirkat kapsamına girmemekte ve o yüzden eli kesilmemektedir. Ancak böylesi hakkında ta'zir cezası uygulanır.

6. Başkasının malını yağma edip götüren kimsenin de eli kesilmez. Başka cezalar uygulanır.

7. Kadın kocasının, adam da karısının malını çalacak olursa, el kesme hükmü uygulanmaz.

8. Hizmetçi ev sahibinin malını çalacak olursa, ta'zîr cezasıyla cezalandırılır, ama eli kesilmez. Zira işin içinde hırsızlıktan ziyade hiyanet mevcuttur.

9. Beytülmaldan çalan kimsenin eli kesilir.

10. Savaştan elde edilen ganimet malından kendine gizlice bir şey ayıran kimsenin de eli kesilir. Bu iki madde daha çok İmam Mâlik'in ictihadıdır.

11. Başkasının yanına emanet olarak bıraktığı malı, emanetçi kişi inkar eder de mal sahibi gizlice kendisine ait o malı çalacak olursa, bundan dolayı el kesme cezası uygulanmaz. Bu da daha çok İmam Malik'in ictihadıdır.

12. Böylece fukahanın cumhuruna göre, hiyânet, ihtilas, intihab sirkat kapsamına girmez. Çünkü bunlarda malı gizlice sahibinin izni ol-

maksızın korunduğu yerden alma hususu söz konusu değildir.

13. Ülkenin selâmeti, huzur ve güven içinde yaşayabilmesi adlî sistemin sağlıklı, tarafsız işlemesine bağlıdır.

14. Güçlüyü, soyluyu affetmek, zayıfı ve kimsesizi mahkûm etmek ülkenin yıkılıp dağılması için yeterli sebeplerden biridir.

15. Adâlette eşitlik ve sürat, tarafsızlık ve ciddiyet şarttır. Zira geciken adâlet bizatihi adâletsizliktir.

16. Suçlunun affedilmesi için aracı olanlar hem büyük günah işlemektedirler, hem de kendi toplumlanna ihanette bulunmaktadırlar.

17. Mahkemenin tarafsızlığını şaibeden uzak tutmak vâciptir.

HIRSIZLIK SUÇU İKİ İKRAR İLE SABİT OLUR

Zina suçunu ikrarın dört defa olması üzerinde duruldu ve bu hususta ki rivâyetlere yer verilerek müctehidlerin görüş, tespit ve çıkarımları açıklandı. Hırsızlık suçunun ise iki defa ikrarının gerekli olduğunu belirtenler olmakla beraber bir defa ikrarın da yeterli olduğunu savunanlar var.

Zina suçunun sübutu için iki şâhit olmadığı takdirde neden dört ikrara; sirkat (hırsızlık) suçunun sübutu için şâhit yoksa kişinin iki defa ikrarına lüzum görüldüğünün hikmeti üzerinde duranlar şu bilgiyi vermektedirler: Zina suçu dört erkek şâhidin şehadetiyle sübut bulduğuna göre, şâhit yoksa her şahide karşılık bir ikrar söz konusu olmaktadır. Hırsızlık suçunun sübutu ise iki erkek veya Şafii'nin bir görüşüne göre bir erkek iki kadının şehadetiyle gerçekleşir. Şâhit yoksa şahsın iki defa ikrarı söz konusu olur.

عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ الْمَخْزُومِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أُتِيَ بِلِصٍّ فَاعْتَرَفَ اَعْتِرَافاً وَلَمْ يُوجَدْ مَعَهُ الْمَتَاعُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا إِخَالُكَ سَرَقْتَ قَالَ: بَلَي مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا قَالَ فَقَالَ رَسُولُ للهِ ﷺ: اِقْطَعُوهُ ثُمَّ جِيئُوا بِهِ قَالَ: فَقَطَعُوهُ ثُمَّ جَاءُوا بِهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: قُلْ أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فَقَالَ: أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: اَللَّهُمَّ رَبَّ عَلَيْهِ.

Ebû Umeyye el-Mahzûmî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre:

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bir hırsız getirildi ki, o yanında çaldığı metadan bir şey bulunmadığı halde hırsızlık yaptığını itraf ediyordu. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Senin hırsızlık yaptığını sanmıyorum?" buyurdu. Adam ise:

"Hayır, iki veya üç defa hırsızlık yaptığını itirafta bulundu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bunun elini kesiniz ve sonra da onu bana getiriniz" diye emretti. Râvi devamla diyor ki:

"Onun elini kestiler ve sonra alıp Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdiler. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle telkinde bulundu:

"Estağfirullah ve etubu ileyh söyle." O da: "Estağfirullah ve etübü ileyhi" dedi. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle duâ etti:

"Allah'ım, onun tevbesini kabul buyur."[176]

وَعَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ

لَايُقْطَعُ السَّارِقُ حَتَّى يَشْهَدَ عَلَى نَفْسِهِ مَرَّتَيْنِ.

Kasım b. Abdirrahman'dan, o da Emîre'l-Mü'minin Ali (radıyallahu anh)'dan rivâyet etmiştir. Hz. Ali (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Hırsızın, iki defa kendi aleyhine şehadette bulunmadıkça eli kesilmez."[177]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Sirkat suçu iki şeyden biriyle sübut bulur: İki erkek şâhidin şehadetiyle veyahut şahsın bir defa ikrarıyla.[178]

Şâfiî, Mâlikî ve rey taraftarları şahsın bir defa ikrarıyla sirkat suçunun sübut bulacağına ve yeterli olacağına kabul ederler. İmam Ahmed, İmam Ebû Yusuf Şiâ'dan Zeydî mezhebine bağlı olanlar ise ikrarın en az iki defa olmasına kabul ederler.

Bunlara göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) devrinde cereyan eden bütün hırsızlık olaylarında şahsa iki defa ikrar ettirilmiş ve öylece el kesme cezası

176 Ebû Dâvud/Hudud: 9. Nesâî/Sârık: 3. İbn Mâce/Hudud: 29. Ahmed: 5/293

177 Müsned-i Ahmed. Neylül-Evtar: 7/151

178 Kâsânî, Bedayi': 7/81 Beyrut: 1328-1910

uygulanmıştır.[179]

Aynı zamanda İmam Ebû Hanife, İmam Şâfî ve İmam Ahmed b. Hanbel ikrarla birlikte malı çalınan kişinin davacı olması şarttır. Aksi halde hırsızın eli kesilmez.

İmam Ebû Yusuf ile diğer Hanefi fakihleri ise mal sahibinin davacı olması şart değildir demişlerdir. Ama hırsız suçunu ikrar ettikten sonra ikrarından geri dönerse had sakıt olur.[180]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

176 no'lu Ebû Umeyye hadisinin ricalinin sikat olduğunu Hafız İbn Hacer belirtmiş bulunuyor.[181] O bakımdan çıkarıma sâlih görülmüştür.

Bunu destekleyen birkaç hadis daha bulunuyor ki, onlardan biri de Ebû Derdâ (radıyallahu anh)'dan yapılan şu rivâyettir:

"Hırsızlık yapan bir cariye Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirildi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Hırsızlık yaptın mı?" diye sordu ve hemen ilâve etti:

"Hayır yapmadım de" şeklinde telkinde bulundu. Câriye de:

"Hayır yapmadım" deyince Efendimiz onu serbest bıraktı.

Ata'nın Abdurrezzak'dan yaptığı rivâyete göre, gerek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, gerekse Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer (radıyallahu anhuma) zamanında hırsızlıkla suçlanan kişiler huzura getirilince, onlardan önce "hırsızlık yaptm mı?" diye sorulur ve arkasından "hayır hırsızlık yapmadım" demesi telkin edilirdi.[182]

Böylece bu rivâyetlerin zahirine bakıp çıkarım yapanlara göre, hırsızlık suçu bir defa ikrarla sübut bulmaz. İki veya üç defa ikrar edilmesi gerekir: El ke-

179 Abdulkadır Udeh, et-Teşrii'l-Cinâî el-lslâmi: 2/615, 616. Beyrut.

180 Abdulkadır Udeh, et-Teşrii'l-Cinâî el-lslâmi: 2/616

181 Sıddık Hasan Han, Fethü'l-Allâm li Şerhi Büluğul-Merâm: 2/237, Medine.

182 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/151

silmesi için en az iki defa ikrara lüzum vardır. Nitekim İtre, İbn Ebî Leylâ, İbn Şübrüme, Ahmed b. Hanbel ve İshak da aynı görüştedirler.[183]

İmam Mâlik, İmam Şafiî, İmam Ebû Hanife ve bir rivâyete göre İmam Ebû Yusuf bir defa ikrarın yeterli olduğuna kabul ederler. Zira onlara göre Ebû Umeyye hadisi birden fazla ikrarın şart olduğuna delâlet etmemektedir.

Suç sübut bulup ceza yerine getirildikten sonra şahsın tevbe ve istiğfarda bulunması için kendisine telkinde bulunmak müstehabdır. Bu da hem bir daha o gibi günahlara dönmemesi, hem de âhirete temiz olarak göç edebilmesi içindir. Cenâb-ı Hak ise her zaman merhamet eden, bağışlayandır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Hırsızlık suçu iki şeyden biriyle sübut bulur: İki erkek şâhidin şehadeti veyahut şahsın ikrarı.
2. Davacı şikâyet etmediği sürece hırsız suçunu itiraf etse bile eli kesilmez. Müctehidlerin çoğu bu görüştedir.
3. Hırsız zanlısı hâkimin huzuruna çıkarıldığında, hâkimin "Sen hırsızlık yaptın mı?" diye sorması ve arkasından "Hırsızlık yaptığını sanmıyorum" diye ilâve etmesi müstehabdır.
4. Hırsızlık suçu iki şâhidin şehadetiyle sübut bulursa, artık hâkimin "Ben senin hırsızlık yaptığını sanmıyorum" demesi uygun olmaz.
5. Aleyhine şâhid olmayıp suçunu kendisi ikrar eden kimsenin bunu en az iki defa tekrarlaması gerekir. Aksi halde eli kesilmez. Bu, fukahadan bir kısmının görüşüdür.
6. Üç mezhebe göre ise, bir defa ikrar yeterlidir.
7. El kesildikten sonra suçlu hâkimin huzuruna getirilir. Hâkim ona "Tevbe et, bağışlanmanı dile" diye telkinde bulunur. Bu müstehabdır.
8. Şahsın da bu telkine uyarak tevbe ve istiğfar etmesi müstehabdır.
9. Hırsızlıktan dolayı kişinin elinin kesilmesi toplum arasında son dere-

183 İbn Kudame/el-Muğni: 10/289, 290

ce tesir uyandıran, caydırıcı olan bir ibret levhasıdır.

10. Kişi ölünceye kadar bu damgayı taşır gibi olur. Elinin kesik bulunması hep bu intibaı yansıtır.

11. O bakımdan İslâm Hukuku'nun cari ve geçerli olduğu ülkelerde eli kesik insanlara pek az rastlanmıştır.

12. Uygulanan ceza iki hikmete mebni bulunuyor: Toplum yapısında kötüleri ıslâh etmek ve caydırıcı bir hava oluşturmak.

HIRSIZIN SUÇU SABİT OLUP ÇALDIĞI KENDİSİNE BAĞIŞLANIRSA

İslâm Hukuku'nda haddi gerektiren suçlar sultan veya hakime intikal ettirilmeden davacı davasından vazgeçer de suçluyu affederse, artık had gerekmez. Ama davacı şikâyette bulunup hakime veya sultana başvurup suç sübut bulunca artık davacının affetmesinin veya hırsızın çaldığı malın kendisine hibe edilmesinin bir yararı olmaz, yani cezanın uygulanmasını durduramaz, gereken haddi iskat edemez.

O bakımdan bu gibi suç ve ceza teşkil eden olayları halk kendi arasında gönül rızasıyla çözer, malı çalınan veya haksızlığa uğrayan kimse hırsızı, mütecavizi affederse had sakıt olur. Bunun gibi çaldığı mal hırsıza hibe edilirse, yine had düşer. Yeter ki olay dava konusu olarak hâkime intikal ettirilmemiş olsun.

عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: تَعَافُوا الْحُدُودَ فِيمَا بَيْنَكُمْ فَمَا بَلَغَنِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجَبَ.

Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Hadleri kendi aranızda affederek (çözüme bağlayın). Haddi gerektiren bir dava bana intikal edince artık o vâcip olur. (Affetmenin bir yararı olmaz.)"[184]

وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: أَقِيلُوا ذَوِي الْهَيْئَاتِ عَثَرَاتِهِمْ إِلاَّ الْحُدُودَ.

Hz. Aişe (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

184 Ebû Dâvud/Hudud: 6. Nesâî, Sârik: 5

"Övgüdeğer güzel haslet sahiplerinin sürçmelerini (bağışlayıp) bırakın. Ancak hadler müstesna."[185]

وَعَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامَ لَقِيَ رَجُلاً قَدْ أَخَذَ سَارِقًا وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ بِهِ إِلَى السُّلْطَانِ فَشَفَعَ لَهُ الزُّبَيْرُ لِيُرْسِلَهُ فَقَالَ لاَ حَتَّي أُبَلِّغَ بِهِ السُّلْطَانَ فَقَالَ الزُّبَيْرُ: بَلَّغْتَ بِهِ السُّلْطَانَ فَلَعَنَ اللهُ الشَّافِعِ وَالْمُشَفَّعَ.

Rebîa b. Ebî Abdirrahman'dan yapılan rivâyete göre, Zübeyir b. Avvam (radıyallahu anh) hırsızı yakalayıp sultana götürmek isteyen bir adamla karşılaştı. Onu salıvermesi için şefaatçi oldu. Ama adam:

"Hayır, onu sultana ulaştırmadan affetmem" diye cevap verdi. Bunun üzerine Zübeyir b. Avvam (radıyallahu anh) şöyle dedi:

"Sen onu sultana görütüp suçunu oraya bildirince artık Allah o durumda şefaat edene de şefaati kabul edene de lânet etmiştir."[186]

وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّتْهُمُ الْمُخْزُومِيَّةُ الَّتِي سَرَقَتْ قَالُوا مَنْ يُكَلِّمُ رَسُولَ اللهِ ﷺ وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهَا اِلاَّ أُسَامَةَ حِبُّ رَسُولِ ا للهِ ﷺ فَكَلَّمَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَقَالَ: أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ ثُمَّ قَامَ فَخَطَبَ فَقَالَ: يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا ضَلَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ ا لْحَدَّ وَايْمُ اللهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعَ مُحَمَّدٌ يَدَهَا.

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyete göre, hırsızlık yapan Mahzumlu kadının durumunu Kureyşliler oldukça önemli görüyorlardı.

185 Ebû Dâvud/Hudud: 5. Ahmed: 6/181

186 Taberânî/Hudud:29

"Kim bu hususta Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'le konuşur ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sevdiği Üsame'den başka kim bunu söylemeye cesaret edebilir" şeklinde (bir görüş ortaya koydular). Üsame (radıyallahu anh) belirtilen husus hakkında Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile konuştu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Sen Allah'ın koyduğu hadlerden bir had hususunda mı şefaatçi oluyorsun?" buyurdu ve sonra hitabede bulunarak şöyle dedi:

"Ey nâs! Sizden öncekiler ancak onlardan şerefli soylu bir kimse hırsızlık edince onu bırakmalarından ve zayıf bir kimse hırsızlık edince onun âleyhine gereken cezayı uygulamalarından dolayı sapıtıp yok olmuşlardır. Allah'a yemin ederim ki, şayet Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık etmiş olsa mutlaka Muhammed onun da elini keserdi."[187]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Hırsız hâkim huzuruna çıkarılıp hakkında el kesme cezası hükmedilir ve henüz eli kesilmeden çaldığı malın kıymeti piyasada nisap miktarının altına düşerse artık eli kesilmez. İmam Muhammed'e göre eli yine de kesilir. Çünkü hâkim el kesilmesine karar verdiği zaman adamın çaldığı malın değeri nisap miktarını buluyordu.

Bunun gibi hüküm kesinleşir ve henüz uygulamaya geçilmeden hırsız çaldığı mala sahip olur (satın alır veya kendisine bağışlanır)sa artık eli kesilmez. İmam Şâfiî'ye ve bir rivâyette İmam Ebû Yusuf'a göre eli yine de kesilir. Çünkü el kesme cezası sebat eden hırsızlıktan ötürüydü.

Aynı zamanda karar verildikten sonra hırsız, çaldığı iddia edilen malın kendi malı olduğunu iddia ederse -bunu ispat edemezse bile- eli kesilmez. Çünkü şüphe haddi geri çevirir.[188]

Çaldığı malı, henüz hâkimin huzuruna çıkarılmadan sahibine geri verirse artık eli kesilmez.

187 Buhâri/Hudud:12. Müslim/Hudud: 8, 9

188 Mecmau'l-Enhur: 1/582, 583

Şâfiîler'e göre: Hırsız hâkimin huzuruna çıkarılmadan önce çaldığı mal kendisine hibe edilirse had sakıt olur. İmam Şâfiî bu hususta Safvan hadisiyle çıkarım yapmıştır. Hırkasını yastık yapıp Mescid'de uyumakta olan Safvan'ın hırkası bir hırsız tarafından çalınıyor. Ama Safvan farkına varıp onu yakaladığı gibi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıkarılıyor. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) suçu sâbit görünce hırsızın elinin kesilmesini emrediyor. Bunun üzerine Safvan:

"Ya Rasulallah! Ben bu adamın eli kesilsin diye size getirmedim. Çaldığı mal benden ona sadaka olsun" diyor. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bunu benim yanıma getirmeden önce yapsaydın ya." buyuruyor.[189]

O bakımdan henüz el kesme kararı uygulanmadan önce hırsız çaldığı mala mâlik olur, meselâ o mal hırsıza hibe edilir veya ona satış sağlanırsa, bu durum el kesme hükmünü düşürmez. Çünkü artık hüküm kesinleşmiş bulunuyor. Ama mahkemeye henüz intikal etmeden önce çaldığı malı satan alır veya o mal kendisine bağışlanırsa, el kesme sakıt olur.[190]

Hanbeliler'e göre: Hâkimin huzuruna çıkarılmadan önce çaldığı mala satın almak veya kendisine hibe edilmek suretiyle mâlik olursa had sakıt olur. Ama hâkimin huzuruna çıkarıldıktan sonra mâlik olursa bu haddi iskat etmez. Yani el kesme cezasını düşürmez.[191]

Mâlikiler'e göre de hüküm böyledir.[192]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

184 nolu Abdullah b. Ömer hadisini aynı zamanda Hâkim tahrîc edip sahîhlemiştir. Ebu Dâvud bir görüş beyan etmemiştir. Bu da hadisin sahîh olduğuna ayrı bir işarettir. Hadis Amr b. Şuayb tarikiyle rivâyet edilmiştir. İbn Hacer bu tarikin sahîh olduğuna dikkat çekmiştir.

O bakımdan ilim adamlarının çoğu bu hadisle çıkarım yapmışlardır.

189 Şâfiî, el-Ümm: 6/148

190 Mecmau'l-Enhur: 1/582

191 İbn Kudame/el-Muğni: 10/277

192 İbn Kudame/el-Muğni: 10/277

185 no'lu Aişe hadisini aynı zamanda İbn Adiy ve el-Akiylî tahrîc etmişlerdir. Hadisin birkaç tariki bulunuyor ki hiçbiri sıhhat bakımından sübut bulmamıştır.

Bu bâbda İmam Şafiî ve İbn Hibban ile İbn Adiy, aynı zamanda Beyhakî Hz. Aişe (radıyallahu anha)'dan şu lafızla rivâyet etmişlerdir: "Övgüdeğer güzel haslet sahiplerinin zelleleri (kayma ve hataları)nı (bağışlayıp) bırakın."

Gerek bunun gerekse diğer rivâyetin zayıf olduğunu belirtenler vardır. Ebû Zür'â bunun kesin zayıf olduğunu söylemiştir.

Bu bâbda aynca Ebû Şeyh "Kitabu'l-Hudûd"da zayıf isnadla bir hadis rivâyet etmiş bulunuyor. İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan ise: "Cömert âlicenap kişinin günahından vazgeçip (onu cezalandırmayın). Çünkü Cenâb-ı Hak onun kaymaları sırasında onun elinden tutar" meâlindeki hadisi Taberânî el-Evsat'ta rivâyet etmiş ve isnadı zayıftır.[193]

186 no'lu Rebîa hadisini İmam Mâlik, Muvatta'da rivâyet etmiştir. Hadis, hırsızı hâkimin huzuruna çıkarılmadan çaldığı mala malik olursa, el kesme sakıt olur hükmüne açık bir biçimde delâlet etmekte ve suçluyu sultan veya hâkime götürmeden affetmenin bir fazilet olduğuna işâret etmektedir.

187 no'lu Hz. Aişe hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Aynı zamanda bu bâbda birçok sahîh hadis rivâyet edilmiştir. O bakımdan hakkında yetkili makamca ceza hükmü verilen kimse için şefaatçi olmak haramdır ve yasaktır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Suçüstü yakalanan veya suçunu itiraf eden veyahut delil ile suçu sübut bulan hırsızı hâkimin huzuruna çıkarmadan affetmek bir faziletir.
2. Hâkimin huzuruna çıkarılmadan önce affedildiği takdirde had cezası sakıt olur.
3. Hırsız hâkimin huzuruna çıkarıldıktan sonra henüz ceza uygu-

193 Şevkanî/Neylül-Evtar: 7/154

lanmadan önce çaldığı malın piyasa değeri düşerde nisap miktarı ortadan kalkarsa el kesme hükmü sakıt olur. Bu, İmam Hanife'ye göredir.

4. Bunun gibi, hırsız mahkemeye çıkarıldıktan sonra çaldığı malı satın alır veya o mal kendisine hibe edilirse, yine el kesme cezası sakıt olur. Bu da İmam Ebû Hanife'nin ictihadıdır.

5. Diğer müctehidlere göre, hâkimin huzuruna çıkarılmadan önce hırsız çaldığı mala sahip olur, yani onu satın alır veya kendisine hibe edilirse artık hüküm sakıt olur.

6. Hâkimin huzuruna çıkarıldıktan sonra çaldığı mala sahip olması hükmün düşmesini gerektirmez.

7. Hâkimin huzuruna çıkarıldıktan sonra hırsız çaldığı malın kendisine ait olduğunu iddia ederse -isterse bu iddiasını o anda ispat edememiş olsun- hakkında had cezası uygulanmaz. Çünkü ortada bir şüphe vardır. Bu da İmam Ebû Hanife'nin ictihadıdır.

8. Çaldığı malı, henüz hâkimin huzuruna çıkarılmadan asıl sahibine iade ederse, artık eli kesilmez.

9. Ancak bütün bu durumlarda hâkim isterse hırsıza ta'zîr cezası verebilir.

10. Hırsız hakime intikal ettirilmeden önce araya bir aracı sokarsa bunda bir sakınca yoktur. Mal sahibinin onu affetmesi için biri şefaatçi olabilir. Ama hâkime intikal ettikten sonra artık hiç kimse onun affedilmesi için aracı olmaz ve şefaatte bulunmaz. Zira bu durumda gayr-i âdil bir tutum ortaya çıkar ve güveni sarsar. O bakımdan sözü edilen safhada birinin şefaatçi olması lânetle karşılanmıştır.

HAD CEZALARI NASIL YERİNE GETİRİLİR

Kur'ân-ı Kerîm'de bu konuda hazar ve sefer ayrımı yapılmaksızın genel ve kapsamlı bir anlatıma yer verilerek şöyle buyurulmaktadır:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالاً مِنَ اللهِ وَاللهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Hırsızlık eden erkeğin ve hırsızlık eden kadının (bu yoldan) elde ettiklerine (ve insan haklarına el uzatmalarına) karşılık Allah tarafından ibret verici bir ceza olmak üzere ellerini kesin. Allah çok üstündür, çok güçlüdür, yegâne hikmet sâhibidir."[194]

Ayetin zahirinden suçun her yerde suç olduğu ve o yüzden yer ayrımı yapılmaksızın cezanın uygulanmasının kaçınılmazlığı anlaşılıyor. Zira böylesine genellik arz eden bir hüküm olmasaydı, yolculukta, savaşlara çıkıldığında kötü niyetli kişilere fırsat verilir ve o yüzden birçok kötülüklerin işlenmesi kaçınılmaz olurdu. İslâm cihanşümûl bir dindir ve hükümleri son derece âdildir. O bakımdan her yerde fitne ve fesadı önlemeye, denge ve düzeni sağlamaya, hakları korumaya yönelik kapsamlı hükümler vazetmiştir.

Gerçi bu hususta birbiriyle taarruz eden iki rivâyet bulunuyor. Birinci rivâyetin zayıf olduğu kesinlik kazanmış, ikinci rivâyetin sahîh olduğu ilim adamlarınca kabul edilmiştir. Hem ikinci hadis âyetin umum ifadesiyle uyumlu bulunmaktadır.

عَنْ بُسْرِ بْنِ أَرْطَاةَ أَنَّهُ وَجَدَ رَجُلاً يَسْرِقُ فِي الْغَزْوِ فَجَلَدَهُ وَلَمْ يَقْطَعْ يَدَهُ وَقَالَ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الْقَطْعِ فِي الْغَزْوِ.

Busr b. Ertat'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen, savaşta hırsızlık yapan

194 Mâide sûresi: 38

bir adama rastladı ve ona sadece yüz değnek vurdurdu, elini kesmedi. Sonra da şöyle dedi:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi savaşta el kesmekten menetti."[195]

وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: جَاهِدُوا النَّاسَ فِي اللهِ الْقَرِيبَ وَالْبَعِيدَ وَلاَ تُبَالُوا فِي اللهِ لَوْمَةَ لاَئِمٍ وَأَقِيمُوا حُدُودَ اللهِ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ.

Ubade b. Sâmit (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Allah yolunda insanlarla yakın ve uzak yerlerde cihad edin: Allah yolunda (cihad ederken) kınayanın kınamasına aldırış etmeyin ve Allah'ın (koymuş olduğu) hadleri hazarda ve seferde uygulayıp yerine getirin."[196]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Sirkat (hırsızlık) dâr-i adl (İslâm adâletinin hâkim ve câri olduğu yer ve ülkede) yapıldığı takdirde hırsızın eli kesilir. Ama dâr-i harpte ise hırsızın eli kesilmez. Aynı zamanda dâr-i bağiy de öyle. Çünkü bu durumda imam (sultan)ın nüfuz ve hükmü dârü'l- harpte yoktur ve geçerli değildir. O bakımdan gerek dâru'l-harpte, gerekse dâr'i bağiyde meydana gelen hırsızlık el kesmeyi mucip olmamaktadır.

Bunu şöyle açıklamak daha uygun olur: İslâm ehlinden olan tüccar ve esirler dârü'l-harpte bulundukları süre içinde biri diğerinin malını çaldıktan sonra oradan çıkıp dâr-i İslâm'a girerlerse, yakalanan hırsızın elini imam (sultan veya hâkim) kesmez. Çünkü imamın nüfuz ve hâkimiyeti dâr-i harpte mevcut değildir. O bakımdan dâr-i harpte meydana gelen hırsızlık el kesmeyi gerektir-

195 Ahmed: 4/181. Ebû Davûd. Nesâî. Tirmîzî/Hudud: 20

196 Abdullah b. Ahmed. Müsned-i Ahmed. Neylü'l-Evtar: 7/155

memektedir.[197]

Böylece Ebû Hanife gerek kısas, gerekse diğer hadlerin uygulanması konusunda bunların dârü'l-harpte cereyan ettiği takdirde uygulama alanı olmadığını belirtmiştir. Ancak İmam Ebû Hanife burada iki durumun bulunduğunu belirtmiştir:

Öldürülen kimse dârü'l-harp ehlinden olur da sonra İslâmiyet'e girer ve dârü'l İslâm'a hicret etmezse, o takdirde katile kısas cezası verilmez.

Öldürülen kişi dârü'l-İslâm'dan olur, ama dârü'l-harbe verilen bir izinle girmiş bulunursa, tâcirler ve zor durumda kalan esirler gibi, kâtil olan tacir hakkında kısas uygulanır, ama esir olan katil hakkında uygulanmaz.

Diğer had cezaları da böyle.

İmam Mâlik, İmam Şâfiî ve İmam Ahmed'e göre, öldürülen kişi ister dârü'l-İslâm'dan, ister dârü'l-harpten olsun, isterse dârü'l-harpten hicret etmiş bulunsun, isterse hicret etmemiş olsun hakkında kısas uygulanır.[198]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

195 no'lu Büsr hadisi hakkında Ebû Dâvud bir görüş beyan etmiştir. Tirmizî ise hadisin garib olduğunu, yani râvinin bunu rivâyette teferrüd ettiğini belirtmiştir. Ebû Dâvud'un tahricinde Büsr'a kadar uzanan rivâyet zincirindeki ricalin hepsi sikadır. Tirmizî'nin isnadında ise İbn Lehî bulunuyor ki bu zat zayıftır. Nesâî'nin isnadında Bakiyye b. Velîd bulunuyor. Bu zat hakkında çok şeyler söylenmişse de ilim adamlarının çoğuna göre sikadır. İbn Maîn onun bin sahîh hadis bildiğini kaydetmiştir. Ancak bazen tedlîs yaptığı söz konusudur.[199] Büsr'ün sahabi olup olmadığı ihtilâflıdır. Kimine göre Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra doğmuştur. O bakımdan hadisiyle pek çıkarım yapılmamıştır.[200]

197 Kâsânî/Bedayi': 7/80 Beyrut: 1394-1974

198 İbn Kudame Şemsüddin/eş-Şerhü'l-Kebîr: 9/382, 383 Beyrut: 1403, 1983. Abdulkadir. Udeh/et-Teşriu'l-Cinâî el-lslâmî: 2/160-288

199 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 1/331-1250 no'lu Bakiyye.

200 Neylü'l-Evtar: 7/155

196 no'lu Ubâde hadisini Taberânî el-Evsat ve el-Kebîr'de tahrîc etmiştir. Mecmau'z-Zevâid'de "Gerek Ahmed'in gerekse diğerlerinin isnadları güvenilirdir" denilmektedir. Hem hadisin sıhhatine kitap ve sünnetteki genel anlatım tarzı şehadet etmektedir. Aynı zamanda hadiste hazar ve sefer denilirken özel bir seferden veya hazardan söz edilmemiştir. O bakımdan taşıdığı hüküm oldukça kapsamlıdır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Had cezalarının uygulanabilmesi için suç ve cinayetin dâr-i İslâm'da işlenmesi şarttır.

2. Dârü'l-harpte bir müslümanın işlediği cinayetten dolayı dârü'l- İslâm'a döndüğünde had veya kısas uygulanmaz. Zira imam (sultan)ın hükmünün geçmediği bir ülkede suç işlenmiştir.

3. Dârü'l-bağiy de böyledir. Bundan maksat, devlete başkaldırıp istiklâlini ilân eden ve sultanın emirlerini dinlemeyen bölge demektir. Orada da işlenen bir cinayetten dolayı cani dârü'l-İslâm'a döndüğünde had uygulanmaz. Bu üç maddede yer alan hükümler İmam Ebû Hanife'nin görüş ve ictihadıdır.

4. Diğer üç mezhebe göre, tüccar, esîr ve seyyahın dârü'l-harpte kendi din kardeşini veya vatandaşını öldürmesi veya onun malını çalması da bir suçtur ve dârü'l-İslâm'a döndüğünde hakkında had ve kısas uygulanır.

5. Dârü'l-harpten olup İslâm'a giren ve fakat İslâm ülkesine hicret etmeyen bir müslümanın bulunduğu yerde müslüman bir tüccarı veya yolcuyu veya esiri öldürür veya malını çalarsa, hakkında had uygulanmaz. Çünkü İslâm ülkesine hicret etmemiş bulunuyor. Bu da İmam Ebû Hanife'nin görüşüdür.

6. Had ve kısas cezalarının uygulanabilmesi için İslâm hükümdarının hükmü ve nüfuzu altında olan bir yerde suçun işlenmesi söz konusudur.

İÇKİ İÇEN HAKKINDA UYGULANACAK HAD CEZASI

İslâm Hukuku'nda buna "haddü'ş-şirb" denildiği gibi, "haddü şârbi'l-hamri" de denmiştir. Birincisi, içki içmenin haddi (cezası), ikincisi içki içene uygulanacak had diye tercüme edilebilir.

İçki, gerek aklî dengeyi bozması, gerek sağlığı tehdit etmesi, gerek aile bütçesini sarsması, gerekse aile bünyesinde ve çevrede nahoş hava vücuda getirmesi bakımından ve sonra da yetişmekte olan yeni kuşaklara kötü bir ahlâkî mirâs bıraktığından "kötülüklerin anası" olarak vasıflandırılmış ve bunun için birtakım ağır maddî ve mânevi müeyyideler konmuştur.

İçki, kitap, sünnet ve icma ile haram kılınmıştır. İnkârı küfür, isti'mali (kullanılması) büyük günahtır.

İslâm her hâlükârda beş şeyin titizlikle korunmasını emreder ve bütün esas prensipleriyle o beş şeyin korunmasına yönelir: Dini korumak, aklı korumak, ahlâkı korumak, nesli korumak, canı ve malı korumaktır.

İçki hemen hemen bunların hepsini zedelemektedir. O bakımdan içkinin tahrimiyle ilgili hadisler yirminin üstünde bulunuyor.

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجُلِدَ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوَ أَرْبَعِينَ قَالَ: وَفَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ اِسْتَشَارَ النَّاسَ فَقَالَ: عَبْدُ الرَّحْمَنِ: أَخَفُّ الْحُدُودِ ثَمَانِينَ فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, şarap içen bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirildi. Bunun üzerine ona iki ceride (hurma dalı) ile kırk defa vuruldu."

Ravi devamla diyor ki:

"Aynı şekilde Ebû Bekir (radıyallahu anh) da uygulamada bulundu. Hz. Ömer

(radıyallahu anh) zamanında ise, Ömer insanlarla istişarede bulundu. Hz. Abdurrahman şöyle dedi:

"Hadlerin en hafifi seksen değnektir." O bakımdan Ömer (radıyallahu anh) içki içenlere seksen değnek vurulmasını emretti."[201]

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَلَدَ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ وَالنِّعَالِ وَجَلَدَ اَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ.

"Yine Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şarap hakkında (içene) hurma çubuğu ve ayakkabı ile vurdurdu. Ebû Bekir (radıyallahu anh) da içki içene kırk değnek vurdu."[202]

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: جِيءَ: بِالنُّعْمَانِ أَوِ ابْنِ النُّعْمَانِ شَارِبًا فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ كَانَ فِي الْبَيْتِ اَنْ يَضْرِبُوهُ فَكُنْتُ فِيمَنْ ضَرَبَهُ فَضَرَبْنَاهُ بِالنِّعَالِ وَالْجَرِيدِ.

Ukbe b. Haris (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle haber vermiştir:

"Nu'man veya İbn Nu'man içki içmiş bir halde bulunup getirildi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) evde bulunanlara ona had uygulamaları için emretti. Ona değnekle vuranlar arasında ben de bulunuyordum. Biz ona ayakkabı ve hurma çubuğuyla vurduk."[203]

وَعَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ كُنَّا نُؤْتَى بِالشَّارِبِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ ﷺ

201 Müslim/Hudud: 35. Ebû Dâvud/Hudud: 35. Nesâi/Hudud: 14. Dâreıni'Hudud: 9

202 Buharî/Hudud: 2, 4. Müslim/Hudud: 36, 37. Ebû Dâvud/Hudud: 35. İbn Mâce/ Hudud: 16. Ahmed: 3/115

203 Buharî/Vekâlet: 13

وَفِي إِمْرَةِ أَبِي بَكْرٍ وَصَدْراً مِنْ إِمْرَةِ عُمَرَ فَنَقُومُ إِلَيْهِ نَضْرِبُهُ بِأَيْدِينَا وَنِعَالِنَا وَأَرْدِيَتِنَا حَتَّى كَانَ صَدْراً مِنْ إِمْرَةِ عُمَرَ فَجَلَدَ فِيهَا أَرْبَعِينَ حَتَّى إِذَا عَتَوْا فِيهَا وَفَسَقُوا جَلَدَ ثَمَانِينَ.

Said b. Yezid (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette adı geçen şöyle demiştir:

"Bizlere gerek Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, gerek Ebû Bekir Sıddîk (radıyallahu anh)'ın emirliğinde, gerekse Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın emirliğinin başlangıcında içki içen getirilirdi de ona ellerimizle, ayakkabılarımızla ve kaftanlarımızla vururduk. İşte böylece Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın emirliğinin ilk yıllarında Hz. Ömer içki içenlere kırk değnek vururdu. Tâ ki o dönemde gururlanıp (içki içenler), fısk-u fücurda bulunanlar ortaya çıkınca bu defa Ömer (radıyallahu anh) onlara seksen değnek vurmaya başladı."[204]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ فَقَالَ اِضْرِبُوهُ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَمِنَّا الضَّارِبُ بِيَدِهِ وَالضَّارِبُ بِنَعْلِهِ وَالضَّارِبُ بِثَوْبِهِ فَلَمَّا اِنْصَرَفَ قَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ أَخْزَاكَ اللهُ قَالَ: لاَ تَقُولُوا هَكَذَا لاَ تُعِينُوا عَلَيْهِ الشَّيْطَانَ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, içki içen bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirildi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Ona (değnek ile) vurunuz!" diye emretti." Ebû Hureyre devamla diyor ki:

"Bizlerden bir kısmı ona eliyle, bir kısmı ayakkabısıyla, bir kısmı elbisesiyle vurdu. Vurma işi sona erince orada bulunanlardan bazısı o adama:

"Allah seni rezîl ve rüsvay etti veya etsin" dediler. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

204 Buharî/Hudud: 4. Ahmed: 3/449

"Öyle demeyin, ona karşı şeytana yardımcı olmayın."[205]

وَعَنْ حُضَيْنِ بْنِ الْمُنْذِرِ قَالَ شَهِدْتُ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أُتِيَ بِالْوَلِيدِ قَدْ صَلَّي الصُّبحَ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قَالَ: أَزِيدُكُمْ فَشَهِدَ عَلَيْهِ رَجُلاَنِ أَحَدُهُمَا حُمْرَانُ أَنَّهُ شَرِبَ الْخَمْرُ وَشَهِدَ آخَرُ أَنَّهُ رآهُ يَتَقَيَّؤُهَا فَقَالَ عُثْمَانُ: إِنَّهُ لَمْ يَتَقَيَّاْهَا حَتَّي شَرِبَهَا فَقَالَ: يَا عَلِيُّ قُمْ فَاجْلِدْهُ فَقَالَ عَلِيٌّ: ثُمَّ يَا حَسَنُ فَاجْلِدْهُ فَقَالَ الْحَسَنُ: وَلِّ حَارَّهَا مَنْ تَوَلَّي قَارَّهَا فَكَأَنَّهُ وَجَدَ عَلَيْهِ فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ قُمْ فَاجْلِدْهُ فَجَلَدَهُ وَعَلِيٌّ يَعُدُّ حَتَّي بَلَغَ أربعين فَقَالَ: أَمْسِكْ ثُمَّ قَالَ: جَلَدَ النَّبِيُّ ﷺ أَرْبَعِينَ وَأَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلٌّ سُنَّةٌ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ.

Hudayn b. el-Münzir'den yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki:

"Osman b. Affan (radıyallahu anh)'ın yanında hazır bulunuyordum. Derken Velîd (b. Ukbe) getirildi ki (bu adam Kûfe'de vâli olarak görev yapıyordu), sabah namazını iki rek'ât olarak kıldıktan sonra cemaatine "Size daha fazla kıldırayım mı?" diye sormuştu. Bunun üzerine onun aleyhine iki kişi şehadet etti. Onlardan biri Humran idi ki o Velîd'in şarap içtiğini, diğeri ise içtiği şarabı kustuğunu gördüğünü bildirdi. Bunun üzerine Hz. Osman (radıyallahu anh):

"O şarap içmedikçe kusmaz" dedi ve Hz. Ali'ye:

"Ya Ali! Kalk da bu adama had cezası olarak değnek vur" dedi. Hz. Ali de:

"Ya Hasan , kalk sen buna değnek vur" diye emretti. Hz. Hasan ise (vurmaktan kaçınıp) şöyle dedi:

"Velli hârreha men tevellâ karreha (hilâfetin serinliğine erişen, onun hara-

205 Buharî/Hudud: 4. Ebû Dâvud/Hudud: 35

ret ve şiddetini de üzerine alsın).

Sonra da: "Ya Abdullah b. Cafer, kalk da sen ona değnek vur" diye emretti. Abdullah da kalkıp ona değnek vurmaya başladı, Hz. Ali de vurulan değnekleri sayıyordu. Kırkı bulunca Hz. Ali (radıyallahu anh) ona:

"Elini tut, vurma" dedi. Sonra şöyle bilgi verdi:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kırk değnek vurdu. Ebu Bekir de kırk değnek vurdu. Ömer ise seksen değnek vurdu. Bunların hepsi de sünnettir. Ama kırk değnek vurmak en sevimli olanıdır."[206]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Hadd-i şirb, yani içki içmenin haddi iki kısma ayrılır: Bunlardan biri, sarhoş etmese bile şaraptan isterse bir damla içmiş olsun had cezası gerekir. Diğeri ise şarab dışında kalan alkollü maddelerdir ki, bunlardan sarhoş olacak kadar içene had cezası gerekir. Sarhoş olmayacak kadar içene had vurulmaz.

Böylece müslüman olup mükellef sayılan kimse sarhoş olmayacak kadar şarap veyahut sarhoş olacak kadar diğer içkilerden içtiği takdirde had cezası gerekir. Mükellef olmayan çocuk, deli ve bir de müslüman olmayan gayr-i müslim vatandaş içtikleri takdirde had cezası uygulanmaz. Yetkili organ istediği takdirde bunlara ta'zîr cezası uygulayabilir.

İçki içmenin sübutu ya iki erkek şâhidin şehadetiyle, ya kişinin ikrarıyla veyahut içki içtiğine dair ağzının kokması ile gerçekleşir.

Yakalandığı zaman sarhoş olup ağzından içki koktuğu halde hakimin huzuruna çıkarılıncaya kadar sarhoşluğu geçer veya ağzında içki kokusu kalması, yine de getiren kişiler "biz onu yakaladığımız zaman sarhoş idi, ağzında içki kokuyordu" diye şahitlik ederlerse, had uygulanır.

Kişinin İmam Ebû Hanife'ye göre bir defa ikrarı yeterlidir. İmam Ebû Yusuf ile İmam Züfer'e göre iki defa ikrarda bulunması gerekir. Zira nasıl zina isnadında dört erkek şâhit şartsa şâhit bulunmadığı takdirde kişinin dört defa ikrarı

206 Müslim/Hudud: 38. Ebû Dâvud/Hudud: 35

söz konusu ise, burada da iki şâhit yoksa, kişinin iki defa ikrarı söz konusudur.

Kişiye sarhoş iken değnek vurulmaz. Sarhoşluk hali geçtikten sonra değnek vurma cezası uygulanır.

İçki içen hür kimse ise seksen, köle ise kırk değnek vurulur. Şüphesiz bu kırk değnek, baş, yüz, utanç yerleri hariç diğer yerlerine dağıtılarak vurulur.

Sadece ağzından içki kokması veya kusması yeterli delil sayılmaz. Çünkü zorla içirildiği şüphesi vardır. Şüphe olunca da had cezası uygulanmaz. Ama bu emarelerle birlikte iki erkek şahitlik eder veya şahsın kendisi ikrar ederse, o takdirde suç sübut bulur ve had cezası uygulanır.

Önce içki içtiğini ikrar eder ve sonra bundan geri dönerse hakkında had cezası uygulanmaz.

Haddi gerektiren sarhoşluğa gelince: İmam Ebû Hanife'ye göre, erkeği kadından, yeri gökten ayırt edemeyecek sınıra gelmiş olmalıdır. İmameyne göre, hezeyanda bulunup kelime ve cümleleri birbirine karıştıracak sınıra gelirse had cezası uygulanır.[207]

Şâfiîler'e göre: Çoğu sarhoş eden her içkinin azı da haramdır. İçene had cezası uygulanır. Ancak çocuk, deli, zimmî (gayr-i müslim vatandaş), harbî (dârü'l-harpten olan), boğazına kahren ve tehdîd edilip içirilen bu genellemenin dışında kalır. Hakkında had cezası uygulanmaz.

Aynı zamanda alkollü içki olduğunu bilmeden içen aleyhine de had cezası gerekmez. Bunun gibi daha yeni İslâm'a girip İslâm ahkâmını henüz öğrenmeyen kimse de öyledir. İçki una karıştırılıp hamur yapılırsa veya başka bir maddeyle karıştırılıp macun haline sokulursa bundan dolayı had cezası gerekmez, ama kişi günahkâr olur.

Hür kişiye içki içmekten dolayı kırk değnek, köleye yirmi değnek vurulur.

İçki içme suçu ancak şu iki hususta biriyle sübut bulur: İki erkek şâhidin şehadeti ve bir de şahsın ikrarı. Sadece ağzından içki kokması veya içki sebebiyle kusması suçu ispatlamaz.

---

207 Mecmau'l-Enhur: 1/558-560

İçki içip sarhoş olan kişinin sarhoşluğu geçmedikçe had vurulmaz.[208]

Hanbeliler'e göre: Az olsun çok olsun sarhoş edici içkiden içen kimseye seksen değnek vurulur. Böylece Hanbelîler'le Şâfiîler değnek sayısında farklı görüş ve ictihatta bulunmuşlardır.

Kendi arzu ve isteğiyle, çoğunun sarhoş ettiğini bildiği halde içki içen kimsenin sarhoş olup olmadığına bakılmaz ve hakkında had cezası uygulanır. Nitekim Hz. Ömer, Ali, İbn Mes'ûd, İbn Ömer, Ebû Hureyre , Sa'd b. Ebî Vakkas, Ubey b. Kâ'b, Enes ve Aişe (radıyallahu anhum) bu görüştedirler. Tabiînden Tâvus, Atâ', Mücahid, Kasını, Katade ve Ömer b. Abdillaziz'in de ictihadı bu anlamdadır. İmam Mâlik, İmam Sevrî, Ebû Ubeyd, Ebû Sevr ve İshak da aynı ictihadı benimsemişlerdir.

Böylece ismi geçen zevat arasında şarapla diğer alkollü içkiler arasında bir ayrım yapılmamış ve hangisi olursa, çoğu sarhoş ettiği takdirde azı da haramdır kaidesi uyarınca hepsi aynı hüküm kapsamına alınmıştır.

Zorlanarak, tehdit edilerek içki içirilen kimseye had gerekmez. Şâfiîler'de olduğu gibi, içki içme suçu ya iki erkek şahidin şehadetiyle veyahut şahsın ikrarıyla sübut bulur. Şahıs sarhoş iken had uygulanmaz, sarhoşluk halinin geçmesi beklenir.[209]

Mâlikiler'e göre: Alkollü içkinin azı da çoğu da haramdır. Bundan az vaya çok içen kimse hakkında had uygulanır. Bu da seksen değnek vurulmasıdır.[210]

Ebû Cafer Tâhavî ise içki konusuyla ilgili otuz kadar rivayet nakletmiş ve sonra da Hanefîler'in görüş ve ictihadını benimsediğini belirterek içki içene seksen değnek vurulması gerektiğine dikkati çekmiştir.[211]

Hamr ismi üzerinde durulmuş ve bunun sırf üzümden elde edilen içkiye has bir isim olduğuna dair farklı görüş ve yorumlar ortaya konmuştur. Gerçi

208 Şeyhülislâm Zekeriyya Ensarî/Menhec: 118. Ebû Zekeriya Nevevî/Minhac: 124 Mısır.

209 İbn Kudame/el-Muğni: 10/235-335. Beyrut: 1403

210 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübrâ: 6/261, 264

211 Şerhu Meani'l-Asâr: 3/152-158 Beyrut: 1399

bu kelime ilk önce üzümden elde edilen içki hakkında has bir isim olarak kullanılmışsa da sonradan sarhoş edici her alkollü içkiye ıtlak olunmuş ve böylece hapsinin ortak ismi durumuna gelmiştir. Nitekim Rağıb kendi Müfredat'ında bu manayı desteklemiş bulunuyor. Bazısına göre, üzüm ve hurmadan elde edilen içki hakkında kullanılan bir isimdir. İlim ehlinin çoğuna göre, aklı perdeleyen, şuuru altüst eden alkollü her içki "hamr"dır. Nitekim lügatçilerden Cevheri, Ebû Nasr Kuşeyrî, Dînaverdî ve Şeyh Mecdüddin Firuzâbâdî aynı görüştedirler. Doğru olan da budur.

Buhari ve Müslim başta olmak üzere sahîh kaynaklar Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın bu konuda minber üzerinde şöyle dediğini tespit etmişlerdir:

"Haberiniz olsun ki hamr haram kılınmıştır. Bu da beş şeyden elde edilir: Üzüm, hurma, bal, buğday ve arpa. Hamr, aklı örten, şuuru perdeleyen her şeydir."

Hamr konusunda birçok farklı görüş, ictihad ve rivâyetler bulunuyor. Onları nakletmekte bir fayda görmüyoruz. Aksine müslümanların zihnini karıştırabilir. Müctehid imamların ise görüş ve ictihatlarını nakletmiş bulunuyoruz. Rivâyet edilen hadislerin hemen hepsi sahîhtir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

وَعَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ اَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ مَاكُنْتُ لِأُقِيمَ حَدًا عَلَي أَحَدٍ فَيَمُوتَ وَأَجِدُ فِي نَفْسِي مِنْهُ شَيْئًا إِلاَّ صَاحِبَ الْخَمْرِ فَإِنَّهُ لَوْ مَاتَ وَدَيْتُهُ وَذَلِكَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمْ يُسَنَّهُ.

Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Ben bir kimse hakkında had uygulayıp da bu sebeple ölmesinden dolayı içimde bir sıkıntı ve üzüntü duymuş değilim. Ancak böyle bir sıkıntı ve üzüntüyü hamr (sarhoş edici içki) içenden yana hissetmişimdir. Çünkü gerçekten içki içen uygulanan haddan ölecek olursa onun diyetini veririm. Zira Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) içki içmekten dolayı gereken had (ceza) hak-

kında (taban ve tavanı belli) bir sünnet bırakmamıştır."[212]

Böylece Hz. Ali (radıyallahu anh)'ın bu anlatımından anlıyoruz ki, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) sınırı, taban ve tavanı belli bir ceza uygulamamıştır. İçki içenin vücut yapısına, mevcut şartlara ve ortama göre bir dayak cezası uygulamıştır.

Nikekim Ebû Saîd (radıyallahu anh) diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında hamr (alkollü içki)den dolayı ayakkabı ile kırk defa vurulurdu. Ömer (radıyallahu anh) zamanı olunca bu ayakkabı yerine kamçı ile vurmayı uygun gördü."[213]

Abeydullah b. Adiy b. el-Hıyar'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Hz. Osman'a şöyle demiştir:

"Velîd hakkında halkın (olumsuz tavrı) hayli çoğaldı." Bunun üzerine Hz. Osman (radıyallahu anh):

"İnşallah biz onu hakkıyla yakalayıp (gereken cezayı vereceğiz) diye cevap verdi. Sonra da Hz. Ali'yi çağırıp Velîd'e had vurmasını emretti. O da ona seksen değnek vurdu."

Bu, Buharî'den muhtasaran alınmıştır. Başka bir rivâyette ise kırk değnek vurdu şeklinde bir anlatıma yer verilmiştir. Ebû Cafer Muhammed b. Ali ise, Hz. Ali (radıyallahu anh)'ın Velîd'e iki tarafı bulunan bir değnekle vurduğunu rivâyet etmiştir.[214]

İçki içmeyle ilgili Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan şöyle dediği rivâyet edilmiştir:

"Doğrusu kişi içki içince sarhoş olur, sarhoş olunca hezeyana başlar. Hezeyana başlayınca iftirada bulunur. Müfteriye de seksen değnek vurmak gerekir."[215]

İbn Şihab'dan yapılan rivâyete göre, ondan hamr (alkollü içki) içen köle

212 Buharî/Hudud: 4. Müslim/Hudud: 39. Ahmed: 1/125, 130

213 Müsned-i Ahmed: 3/67, 98

214 Müsned-i Şâfiî. Neylü'l-Evtar: 7/162

215 Dârekutnî. İmam Mâlik/Neylü'l-Evtar: 7/163

hakkında uygulanan had cezasından soruldu. O da şu cevabı verdi:

"Bana ulaşan haberlere göre, köleye hür kişiye vurulanın yarısı vurulur. Hem Hz. Ömer, Osman, Abdullah b. Ömer ve İbn Ömer (radıyallahu anhum) kölelerine içki içmelerinden dolayı hür kişilere vurulan haddin yarısını vurdurmuşlardır."[216]

212 dipnotlu Hz. Ali hadisi sahîh olup çıkarıma sâlih görülmüştür. Böylece içki içene dayak atmaktan maksat, onu biraz hırpalayıp mahcup etmektir. O bakımdan yara bere açmayacak şekilde vurmak ve bunun için esnek fazla kalın olmayan bir değnek veya kamçı seçmek uygun olur. Öldürücü darbeler vurup adamı öldürmeye hiçbir ilim adamı cevaz vermemiştir ve böyle bir uygulama da söz konusu olamaz. Hz. Ali (radıyallahu anh)'ın sopayla vurulan kişi bu yüzden ölecek olursa, onun diyetini öderim," buyurması son derece anlamlı ve dikkat çekicidir.

Tirmizî'nin tahrîc edip hasenlediği Ebû Saîd hadisi Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu hususta çok dikkatli davrandığını, kişiye bir zarar vermek için ayakkabıyla kırk defa vurduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi ayakkabıyla normal bir ölçüde vurmak kişinin canını pek acıtmaz.

Ubeydullah hadisi ise Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh)'ın bazen seksen, bazen de kırk değnek veya kamçı vurduğunu göstermektedir. Bu da farklı tespitlerden kaynaklanmakta ve sayı farkının bundan neş'et ettiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bunun için kesin bir tavan belirlenmediği de rivâyetin akışından çıkarım yapılabilmektedir.

Dârekutnî'nin Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan rivâyet ettiği haber, İslâm Hukuku'nun ana kaidelerine uymamaktadır. Zira genel anlamda her iftiradan dolayı şahsa seksen değnek vurulmaz. Ancak namuslu bir kimseye zina isnad eder de dört şâhit getirmezse, bu iftirasından dolayı onun hakkında "hadd-i kazf' uygulanır, yani seksen değnek vurulur. O bakımdan müctehidler bu rivâyetle çıkarım yapmamışlardır.

Gerçi aynı rivâyeti İmam Mâlik Muvatta'da nakletmiş bulunuyor.[217] Bu ba-

216 Süyutî/Tenvîrü'l-Havalik Şerhun Alâ Muvatta'i Mâlik: 3/55. Beyrut.

217 Süyutî/Tenvîrü'l-Havalik Şerhun Alâ Muvatta'i Mâlik: 3/55. Beyrut.

kımdan hadisin ayrı bir yoruma ihtiyacı söz konusudur. O da, içki içmek insanı bir takım saçmalamalara itmekte, aklî dengesini kısmen bozup hezeyanda bulunmaya itmekte ve ağzına geleni sarfedip başkasına iftira bile atacak kadar kişi dengesini kaybetmektedir. O bakımdan içki içene seksen değnek veya kamçı vurulması gereklidir. Yoksa iftira ettiğinden dolayı değil. Bence en güzel yorum da budur. Aksi halde hukukun ana kaidelerine ters düşmekte ve şaşırtıcı yeni hükümlerin istinbatına sebep olmaktadır. Zaten İmam Mâlik'in rivâyeti tespit etmesinde farklı bir durum var. O da önce seksen değnek vurulmasının gerektiği belirtilmekte, sonra da içkinin ne gibi saçmalıklara yol açtığı konu edilmektedir. O bakımdan da yukarıdaki yorumumuz bu rivâyet şeklimle tam uyum halindedir diyebiliriz.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Şaraptan sarhoş etmeyecek kadar az bir miktar içen kimse hakkında had cezası uygulanır. Zira "hamr" kelimesiyle ifade edilen şarabın tahrimi, kitap, sünnet ve icma ile sâbit olmuştur.

2. Diğer alkollü maddelerden ise sarhoş edip saçmalamaya yol açacak nisbette içen hakkında had uygulanır. Diğerleri hakkında ta'zîr cezasma başvurulabilir. Bu iki madde de İmam Ebû Hanife'nin görüşüdür.

3. Hamr, şarabın has ismi olmakla beraber, sonradan sarhoş eden her alkollü maddenin de ismi olmuştur.

4. Diğer üç mezhebe göre, sarhoş eden her içkiyi içmekten dolayı, sarhoş etsin etmesin had cezası gerekir.

5. İçki içmenin sübutu ya iki erkek şâhitle veyahut kişinin kendi ikrarıyla gerçekleşir.

6. Kişi ikrar ettikten sonra bundan dönerse had cezası sakıt olur.

7. İçki olduğunu bilmeden içerse, had gerekmez.

8. Henüz İslâm'a yeni girmiş, İslâm ahkâmını bilmeyen kimsenin de içki içmesi sebebiyle had uygulanmaz. Ancak bunun haram olduğu anlatılır ve ondan sonra tekrar içecek olursa had uygulanır.

9. Zorla, ölüm tehdidiyle içki içirilen kimseye had gerekmez.

10. Haddi gerektiren sarhoşluk, mezheplere göre farklıdır: Ebû Hanife'ye göre kadını erkekten, yeri gökten ayırt edemeyecek kadar saçmalayan kimse tam sarhoştur ve had vurulur. Aksi halde ta'zîr cezası uygulanır.

11. Diğer üç mezhep imamlarına göre, içki içen kimse için bir sarhoşluk sınırı yoktur. Mücerred içmesinden dolayı ceza gerekli olur.

12. Şâfiîler'e göre, içki içmekten dolayı hür kişiye kırk, köleye yirmi değnek vurulur.

13. Hanefîlerle Hanbelîler'e göre, hür kişiyle seksen, köleye kırk değnek vurulur. Mâlikîler de aynı görüştedirler.

14. Kişinin sarhoşluk hali geçmedikçe değnek vurulmaz.

15. Kişinin içki kokar ölçüde kusması bir delil sayılmamaktadır.

16. Ağız kokusu da haddi gerektiren bir delil sayılmaz.

17. Ağzından içki kokan kimseye, içki içtiği zorla itiraf ettirilmeye kalkışılmaz.

18. Kusmuğu içki kokan kimse de içki içtiğini ikrara zorlanamaz. Zira bu gibi kokuların çeşitli sebepleri olabilir. O bakımdan şüpheyle had cezası uygulanmaz.

19. İçki için kimse hakkında biri maddî, diğeri manevî olmak üzere iki müeyyide konulmuştur. Maddi müeyyide ancak suçun sübutuyla uygulanır. Mânevi müeyyide ise, içki içen kimse tövbe edip içkiden vazgeçmeden ölürse, kıyamet gününde günahı nisbetinde cezalandırılır.

20. İçki insanı saçmalıklara ittiği, dengeyi bozduğu, sağlığı tehdit ettiği, ailede huzursuzluk doğurduğu, toplumla münasebetleri zaafa uğrattığı için haram kılınmıştır.

21. Az içen kimse bu hükmün dışında tutulamaz. Zira istisna umumi kaideyi bozmaz. Çoğu sarhoş edenin azı da haram kılınmıştır.

DÖRDÜNCÜ DEFA İÇKİ İÇTİĞİ TESBİT EDİLEN KİŞİ ÖLDÜRÜLÜR MÜ?

İslâm kaçınılmaz bir durum olmadıkça, bir cana karşılık veya yeryüzünde fitne ve fesat çıkarma olayı zuhur etmedikçe, dinden çıkıp İslâm'a karşı tavır alınmadıkça insan kanı dökmez.

İçki denilen afet ve ibtilâyı önlemek için birtakım ağır müeyyideler konmuştur. İlk yasak yılında Arap Yarımadası'nda çok yaygın olan ve girmediği ev, inmediği mide kalmayan şarap ve diğer şarhoş eden alkollü içkileri ortadan kaldırmak, içenleri vazgeçirmek için ciddi tedbirler alınmış ve her şeyden önce kalp ve kafalara nakşedilen Allah (celle celaluhu)'ya ve âhirete imân derûnî bir müeyyide olarak ön plânda tutulmuş ve sonra da caydırıcı anlamda had cezası konulmuş; ikinci ve üçüncü defa had cezası gördükten sonra ıslah-ı nefs etmeyip yine içen kişilerin öldürülmesi çok ağır bir müeyyide olarak belirlenmişti. Ancak bu müeyyide sadece hafıza, dil ve kâğıt üzerinde kalmış, uygulama alanına getirilmemiştir. Çok geçmeden bu hüküm olduğu gibi neshedilmiş ve yalnız had ve ta'zîr cezası kalmıştır.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاقْتُلُوهُ قَالَ عَبْدُ اللهِ: اِئْتُونِي بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الرَّابِعَةِ فَلَكُمْ عَلَيَّ أَنْ أَقْتُلَهُ.

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim hamr (şarap ve diğer içki) içerse celd edin (değnek veya kamçı gibi bir cisimle vücuduna vurun). Yine dönüp içerse yine celd edin. Yine dönüp içerse yine celd edin. Yine dönüp (dördüncü defa) içerse onu öldürün."

Abdullah b. Amr diyor ki:

"Dördüncü defa içki içen bir adamı bana getirin sizin namınıza ben onu öldüreyim."[218]

Tirmizî bu hadisi tahlîl ederken şöyle demiştir:

"İslâm'ın ilk yıllarında durum (Peygamberin emri) böyle idi. Sonra bu hüküm kaldırıldı. Yani dördüncü defa içki içtiği tespit edilen kimse hakkında sadece değnek vurma cezası uygulandı, öldürülmedi. Nitekim Muhammed b. İshak'ın Muhammed b. Münkedir'den yaptığı rivâyette, içki içen hakkında önceleri Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu belirtilmiştir:

"İçki içerse celd edin (değnek, kamçı vurun). Yine dönüp içerse öldürünüz!" Bu hadisi rivâyet eden Câbir (radıyallahu anh) diyor ki:

"Sonra döndüncü defa içki içen bir adamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirdiler, Rasulullah ona dayak vurdurdu, öldürmedi."

Bu rivâyet de gösteriyor ki, içkiyle ilgili "öldürülür" hükmü kaldırılmış ve ne Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, ne de dört halîfe devrinde bu yüzden hiçbir kimse öldürülmemiştir.

وَعَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ ذُئَيْبٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فِي الثَّالِثَةِ أَوِ الرَّابِعَةِ فَقْتُلُوهُ فَأُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ فَجَلَدَهُ ثُمَّ أُتِيَ بِهِ فَجَلَدَهُ ثُمَّ أُتِيَ بِهِ فَجَلَدَهُ ثُمَّ أَتَى بِهِ فَجَلَدَهُ وَرُفِعَ الْقَتْلُ وَكَانَتْ رُخْصَةً.

Zührî'den, o da Kabîsa b. Zueyb'den rivâyet etmiştir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Kim içki içerse celd edin; dönüp yine içirse yine celd edin, dönüp üçün-

218 Müsned-i Ahmed: 2/136, 166, 191, 4/93, 96, 5/69.

cü ve dördüncü defa içerse öldürünüz." Sonra içki içen bir adam getirildi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona celd (had cezası) uyguladı. Sonra yine o adam getirildi. Yine celd uyguladı. Sonra yine getirildi, yine celd uyguladı ve böylece öldürme hükmü kaldırıldı ve zaten o emir bir ruhsat anlamındaydı. "Yani İmam (sultan ve hâkim)in arzusuna bırakılmış bir hükümdü ve bu ruhsat da sonradan kaldırıldı sadece celd cezası kaldı.[219]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنْ سَكِرَ فَاجْلِدُوهُ ثُمَّ إِنْ سَكِرَ فَاجْلِدُوهُ فَإِنْ عَادَ فِي الرَّابِعَةِ فَاضْرِبُوا عُنُقَهُ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Kişi (içtiği içkiyle) sarhoş olursa celd uygulayın. Sonra yine (içip) sarhoş olursa, yine celd cezası uygulayın. Dördüncü defa dönüp (yine içer ve sarhoş olursa) boynunu vurun (öldürün)."[220]

Zührî diyor ki: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dördüncü defa içki içip sarhoş olan kimse getirildi, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu salıverdi."

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: İçki içip sorhoş olan kişi hakkında sedece celd cezası uygulanır. Bu da seksen değnek veya kamçı vurmuk suretiyle yerine getirilir.

Şâfiî ve Hanbelî mezheblerine göre: İçki içtiği sabit olan kimse -sarhoş olsun olmasın- celd cezasına tabi tutulur: Hür kişiye kırk, köleye yirmi değnek veya kamçı veya ayakkabı vurulur. Ölüm cezası uygulanmaz. Diğer inkıraz bulan mezhep imamlarının çoğuna ve İmam Mâlik'e göre de içki içen hakkında ölüm cezası yoktur ve böyle bir ceza uygulanmaz.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

218 no'lu Abdullah b. Amr hadisini aynı zamanda Ebû Üsame kendi Müs-

219 Ebû Dâvud/Hudud: 36. Tirmizî/Hudud: 15

220 Ebû Dâvud/Hudud: 35, 36. Nesâî/Eşribe: 42. İbn Mâce/Hudud: 7. Dârimî / Eşribe:10. Ahmed: 2/29, 504

ned'inde Hasan el-Basrî tarikiyle tahrîc etmiştir. Hasan el- Basrî bunu Abdullah b. Amr'dan duymamıştır. O bakımdan hadis munkatıdır. Nitekim İbn Medenî ve bazı hadis âlimleri de Hasan'ın bunu Abdullah'tan duymadığını kesin bir ifadeyle belirtmişlerdir.[221]

Bu bâbda Muaviye (radıyallahu anh)'ın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet ettiği sahîh bir hadis bulunuyor ki Abdullah hadisini daha da kuvvetlendirmektedir. Zira Muaviye (radıyallahu anh)'ın nakledeceğimiz hadisini beşler rivâyet etmiştir ve bu bâbda en sahîh hadislerden biridir: "İçki içerlerse celd uygulayın. Sonra yine içerse yine celd cezası uygulayın. Sonra yine dördüncü defa içerse öldürün."

Az yukarıda da belirttiğimiz gibi Tirmizî bunun İslâm'ın ilk yıllarında olduğunu, sonra bu hükmün kaldırıldığını kaydetmiştir.

Aynı hadisi Şâfiî, Dârimî , İbn Münzir ve İbn Hibban da tahrîc etmişlerdir. Ancak bu rivâyette "dördüncü defadan sonra içerlerse öldürün." şeklinde bir lafız kullanılmıştır.

219 no'lu Zührî hadisine gelince: Yapılan ciddi araştırmalara göre, Kabîsa b. Zueyb sahabe çocuğudur. Fetih yılında doğmuştur. Bazısına göre, hicretin birinci yılında doğmuş, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hadis duyduğu zikredilmemiştir. O bakımdan müctehidler ve hadis imamları onu tabiinden saymışlardır. Böylece onun sadece sahabeden hadis istima' ettiği (işittiği) anlaşılıyor.

Münzîrî diyor ki: "Eğer onun hicretin birinci yılında doğduğu sübut bulursa, o takdirde Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den hadis duymuş olabilir."

Diğer bir rivâyete göre, Kabîsa henüz altı-yedi yaşında iken onu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirmişler ve Efendimiz onun için duâ etmiştir. Babasının ise sahabi olduğunda hiç şüphe yoktur. O bakımdan mürsel olması söz konusudur. Buna rağmen ricalinin hepsi sikadır.

221 Neylü'l-Evtar: 7/166

220 no'lu Ebû Hureyre hadisi de sahîh olup çıkarıma sâlihtir. Diğer hadislerle birleşip konuya ağırlık kazandırmaktadır.

Sonuç olarak hadislerin ışığında ilim adamlarının görüş ve teshillerini şöyle özetleyebiliriz: Zahîrîler'den bir kısmına göre, dördüncü defa içki içen öldürülür. İbn Hazm de buna destek vermiştir. Cumhur'a göre, öldürülmez. Öldürme hükmü neshedilmiş, yani bu hüküm kaldırılmıştır. Sahîh olan da budur. Zira bu hususta icma vaki olmuştur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İçki içip iyice sarhoş olana celd cezası uygulanır.
2. Celd cezası, Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezhebine göre, hür kişi hakkında seksen, köle hakkında kırk değnek veya kamçı vurulmak suretiyle yerine getirilir.
3. Şâfiî mezhebine göre, hür kişiye kırk, köleye yirmi değnek vurulur.
4. Aynı zamanda Hanefiler dışında kalan diğer mezheplere göre, sarhoş etsin, etmesin içki içen kimse hakkında had cezası uygulanır.
5. Üçüncü, dördüncü, beşinci defa içki içen kimse öldürülmez, yine had uygulanır.

ZANLIYA VERİLECEK TA'ZİR VE HAPİS CEZASININ MİKTARI

Birini itham etmek, onu töhmet altınca tutmak, onu suçlamak, ona suç isnat etmek demektir. Böylece suç zanlısı veya kendisine suç isnat edilen adam mahkemeye çıkarıldığında, suç sübut buluncaya kadar nasıl bir işlem yapılmalıdır? Haddi gerektiren bir ceza değilse, ta'zîr veya hapis cezası ne ölçüde olmalıdır?

Bu konu hakkında müctehidlerin farklı yorum, çıkarım ve görüşleri olmuştur. Ancak hadislerin zahirinden anlaşılan odur ki, had cezaları dışında bir ceza vermek gerekiyorsa bu, on kamçıyı geçmemelidir. Zira İslâm'da işkence yoktur ve haramdır. Hiç kimseye hukuken gereken cezanın üstünde bir ceza verilmez ve suçlu oluğu için ayrıca işkenceye tabi tutulmaz. Hattâ zina, sirkat, içki gibi suçları işleyen kimse hakim huzuruna çıkarılmadan önce davacıyla anlaşır da aralarında sulh yapılırsa, had cezası sakıt olur. Hakim getirilen hırsıza veya zina suçuyla suçlanan kimseye o suçu işlemediğini ima eder şekilde yol gösterir. Ancak iki şâhidin şehadetiyle sübut bulan suçlarda artık hakimin böyle bir telkinde bulunmasının hiçbir yararı olmaz ve cezanın kaldırılmasını gerektirmez.

Bundan da anlaşılıyor ki, ceza nihaî çaredir. Zira amaç kahretmek, itlaf etmek değil ıslâhtır.

عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ نِيَارٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ لاَيُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ إِلاَّ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ تَعَالَى.

Bürdete b. Niyar'dan yapılan rivayete göre, o, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu buyurmuştur:

"On kamçı vurmanın üstünde bir ceza uygulanmaz. Ancak Allah'ın koymuş olduğu hadlerden bir had (gerektiğinde) belirlenen celd (bedene değnek,

kamçı veya benzeri bir cisimle vurma) cezası uygulanır."[222]

وَعَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ حَبَسَ رَجُلاً فِي تُهْمَةٍ ثُمَّ خَلَّى عَنْهُ.

Behz b. Hakîm'den o da babasından ve dedesinden rivâyet etmiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) suç isnad edilen bir adamı hapsetti ve sonra serbest bıraktı."[223]

Hadiste "töhmet" kavramına yer verilmiştir. Bu, kişiyi itham etmek, suçlamak, suçlu olduğunu sanmak gibi mânalara delalet eder.

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Ta'zîr cezası, had cezanın altında te'dîb ve terbiye anlamında bir cezadır. Lügatta ise bu kelîme mutlak te'dîb (edeplendirme) anlamına gelir.

Miktar ve ölçüde, sonra da delil kuvvetinde hadden daha az olan bir suçtan ta'zîr cezası hafif dövme, azarlama, kınama, kısa bir süre gözaltında tutma şeklinde olabileceği gibi, malî yönden az bir şeyle cezalandırmaya da delâlet eder. Bunlardan biri uygulanırken hiçbir zaman bir had cezası nisbetinde olmamasına dikkat edilir.

Sonra da ta'zîri gereken şahsın sosyal, ailevî, ahlâkî ve ilmî yanlarına göre ayarlanıp ona göre hareket edilir. Bu da hakimin insiyatifine bırakılır. Nitekim İmam Serahsî ta'zîr cezası her bakımdan hakimin takdirine bırakılır. Zira bu gibi cezalardan maksat halk arasında itişip kakışmayı önlemek, barışı koruyup insan haklarına saygıyı öğretmektir.

Ta'zîr cezası kimler için ve ne sebeple uygulanır?

a- Meselâ bir köle veya ceriyeye veya kâfire "ya zânî" diyen,

---

222 Buhârî/Hudud: 42. Müslim/Hudud: 40. İbn Mâce/Hudud: 32. Darimî/Hudud: 11. Ahmed: 4/41

223 Ebû Dâvud/Akdiye: 29. Tirmizî/Diyat: 20. Nesâî/Sarık: 2. Ahmed: 5/2

b- Salih bir müslümana "ya fâsık!" diyen,

c- Yine bir müslümana "ey kâfir!" veya "ey fâcir!" veya "ey habîs!" diyen,

d- Temiz bir insana "ey hırsız!" veya "ey münâfık!" diyen,

e- Namuslu bir adama "ey lutî!" veya "ey deyyus!" veyahut "ey muhannes!" diyen,

f- Temiz bir adama "ey kahpenin oğlu!" veya "ey hâin!" diyen kimse hakkında hakim ta'zîr cezası uygular. Bunun nisbeti hakimin takdirine bırakılır.

Ama halk arasında yarı şaka veya ağız alışkanlığı ile "seni sığır", "seni eşek", "seni domuz", "seni nakes", "seni çirkin", "seni hokkabaz", "seni geri zekalı", "seni aptal" gibi sözler kullananlara ta'zîr cezası gerekmez.

Ayrıca kendini kirli-paslı tutan kadını kocasının hırpalaması veya evden izinsiz çıkıp giden kadına kocasının biraz sert davranması da bir ta'zîr sayılır ve caizdir.

Dayak olarak ta'zîrin en hafifi üç kamçı en çoğu otuz dokuz kamçı vurmaktır. Ebû Yusuf'a göre en çoğu yetmiş dokuz kamçı vurmaktır.

Aynı zamanda kamçılanmakla birlikte bir süre hapsedilmek de câizdir.[224]

Alâaddin Kâsanî ta'zîri tarîf ederken şöyle bir anlatım tarzına yer vermiş bulunuyor: "Ta'zîr cezasının vücubunun sebebi, şeriâtte haddi (cezası) takdir edilmeyen bin cinayeti, kötülüğü irtikâp etmektir. Bu cinayet ve kötülük ister namaz ve orucu terketmek gibi Allah'ın hakkına karşı işlenmiş olsun, isterse haksız yere bir müslümana eziyet etmeye karşılık olsun her iki durumda da ta'zîr cezasına başvurulabilir.

Ta'zîr cezasının vücubunun şartı akıldır. O halde cinayet ve suçu işleyen kişi ister müslim, ister kâfir, ister çocuk, ister ergen, ister hür, isterse köle olsun hakkında ta'zîr cezası uygulamak vâciptir.[225]

224 Mecmau'l-Enhur: 1/565-569. Kâsânî/Bedayi': 7/6365

225 Kâsânî/Bedâyi': 7/63

Zira bu saydıklarımızın hepsi cezaya ehil olanlardır. Ancak aklı başında olan çocuk her ne kadar cezaya ehil değilse de te'diben, yani edeplendirmek için ta'zîr edilir, ukûbet için değil. Yani ona azab edip ibret olsun diye ceza verilmez.

Allâme İbn Dakik el-Îd ta'zîr konusunu ilim adamlarının ictihad ve yorumu doğrultusunda ele alıp faydalı bir özet vermiş bulunuyor. Mezheplerin çoğuna göre, dayak anlamında yerine getirilecek olan ta'zîr, hiçbir zaman had cezası nisbetini bulmamalıdır. Meselâ Şâfiî mezhebine göre, içki içmenin had cezası kırk değnek vurmaktır. O halde fazla ileri gidip din kardeşine eziyet eden bir kişiye de en çok otuz dokuz değnek veya kamçı vurulabilir. Mâlikîler de ta'zîr cezasını daha çok hâkimin takdirine bırakmışlardır. Çocuğa ise te'dip mahiyetinde en çok üç kamçı veya çubuk vurulabilir. Fazla vurulduğu takdirde misilleme cihetine gidilir.[226]

Şâfiîler'e göre: Hakkında had ve kefaret takdir edilmemiş bütün suç ve günahlardan dolayı hapis, dayak, hem hapis hem dayak, dille azarlama ve kınama gibi ta'zîr cezaları verilir. Artık hâkim veya sultan ta'zîrin türü ve miktarı üzerinde kendi ictihadına göre bir yöntem uygular. Dayak cezası düşünüldüğü takdirde köle hakkında yirmiden aşağı, hür kimse hakkında kırktan aşağı değnek veya kamçı vurulur. Kişi davacı olmadığı takdirde hâkimin ta'zîr hakkı yoktur. En sahîh görüş de budur.[227]

Hanbeliler'e göre: Hakkında had ve kefaret takdir edilmeyen suç ve günahlardan dolayı ta'zîr cezasına başvurmak vâciptir. Meselâ kadının kadınla sevicilikte bulunması, el kesmeyi gerektirmeyecek miktarda hırsızlık, kısas ve diyeti gerektirmeyen cinayetler, zinadan başka bir fiille namuslu adamı suçlamak, yağmacılık, gasb, ihtilâs ve benzeri şeylerden dolayı ta'zîr cezası uygulanır. Ancak verilen ceza hiçbir zaman had cezası sınırını bulmamalıdır.[228]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

222 no'lu Bürde hadisini her ne kadar Buharî ile Müslim ittifakla tahrîc etmişlerse de İbn Münzir onun isnadı hakkında dikkat çekici sözler söylemiştir. Beyhakî ise, Amr b. Hars'ın bu hadisin isnadını doğru tutup tespit etmiştir. O

226 Ihkâmü'l-Ahkâm Şerhu Umdeti'l-Ahkâm: 4/137-139. Beyrut

227 el-Ğamravî/es-Siracü'l-Vehhac: 535, 536. Mısır: 1352-1933

228 İbn Kudame Şemsuddin/eş-Şerhü'l-Kebîr: 10/347, 348. Beyrut: 1403

bakımdan onda noksanlık va ihtilaf görenlerin bu görüşü onun sıhhatine zarar vermez diyerek görüşünü ortaya koymuştur. Gazâlî de: "İmamlardan bir kısmının bunu sahîhlediğini belirtmiştir. O bakımdan çıkarıma salîh görülmüştür. Ancak bu hadisin mensuh olduğunu söyleyenler de var. Çünkü sahabenin bu sayı üzerine ittifakı yoktur ve farklı takdirler ortaya koymuşlardır. Nitekim müctehid imamların çoğu da bu sebeple sözünü ettiğimiz hadisle çıkarım yapmamışlardır.

223 no'lu Behz hadisini Tirmizî hasenlemiştir. Hakim ise onun isnadının sahîh olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan rivâyet edilen bir hadis de buna şâhit olarak gösterilmiştir. O da şöyledir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir töhmetten dolayı bir adamı bir gün bir gece tutuklamıştır."[229]

Abdurrahman b. Avf hadisinde "haddin en hafifi seksen değnektir" ifadesi de Bürde hadisiyle tearüz etmektedir. O bakımdan ilim ehlinden bir cemaat Bürde hadisiyle amel etmişlerdir. Ancak Şâfiî, Ebû Hanife ve Zeyd b. Ali ta'zîr cezasında on kamçı veya değnekten fazla vurmanın cevazını kabul etmişlerdir. Râfiî de aynı görüştedir.

Böylece rivâyet ve hadislerin çoğundan hapis cezasının câiz olduğu ortaya çıkıyor ve uygulama da böyle olmuştur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Hakkında had ve kefaret cezası bulunmayan suç ve günahlardan dolayı ta'zîr cezası uygulanır.
2. Ta'zîr cezası sünnet ve icma ile sâbit olmuştur.
3. Ta'zîren cezalandırılması gereken şahısların sosyal, ahlâkî, ilmî ve âilevî durumlarına göre bir takdîr yapılır.
4. Ta'zîr cezasının tavan ve tabanı, tür ve uygulama şekli daha çok hakimin takdirine bırakılmıştır.
5. Ancak uygulanacak, yani takdir edilecek ta'zîr cezası değnek veya

229 Şevkânî/Neylü'l-Evtar: 7/170

kamçı ile vurma şeklinde ise, bunun tavanı had cezasını bulmamalıdır.

6. Şâfiîler'e göre hür kişiye en çok otuz dokuz, köleye ise en çok on dokuz kamçı veya değnek vurulabilir. Diğer imamlara göre, hür kişiye çok yetmiş dokuz, köleye ise en çok otuz dokuz kamçı veya değnek vurulabilir.

7. Haddi gerektirmeyen suçlardan dolayı ta'zîr cezası uygulanır. Meselâ nisap miktarını bulmayan çalıntıdan dolayı el kesilmez, ta'zîr uygulanır.

8. Şeref ve haysiyet kırıcı, küfür ve nifakla suçlayıcı anlamdaki hakaretlerden dolayı ta'zîr cezası gerekir.

9. Halk arasında ağız alışkanlığıyla sarfedilen bazı yakışıksız sözlerden dolayı ta'zîr gerekmez.

İSLAM DEVLETİNE KARŞI BAŞKALDIRANLAR VE YOL KESENLER

İslâm'ın iki ana kaynağı olan kitap ve sünnetle şu beş şeyin korunmasını öngörüp muhafazasını emreder. Hukuk sistemini, adlî mekanizmasını, talim ve terbiye müesseselerini ve caydırıcı gücünü buna göre düzenler:

Nesli korumak, dini ve meşru çerçevede örfü korumak, aklı korumak, can ve malı korumak, namus ve iffeti korumak. Şüphesiz bu beş şeyin korunmasıyla birlikte devletin devam ve bekası da korunmuş olur.

O bakımdan İslâm devletine baş kaldıranlara, yol kesip can ve malı tehlikeye düşürenlere asla müsamaha etmez. Böyleleri çatışma anında öldürüldükleri takdirde cenaze namazları bile kılınmaz.

عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ نَاسًا مِنْ عُكْلٍ وَعُرَيْنَةَ قَدِمُوا عَلَي النَّبِيِّ ﷺ وَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ فَاسْتَوْخَمُوا الْمَدِينَةَ فَأَمَرَ لَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ بِذَوْدٍ وَرَاعٍ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَخْرُجُوا فَلْيَشْرَبُوا مِنْ أَبْوَالِهَا وَأَلْبَانِهَا فَانْطَلَقُوا حَتَّي إِذَا كَانُوا بِنَاحِيَةِ الْحَرَّةِ كَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَقَتَلُوا رَاعِيَ النَّبِيِّ ﷺ وَاسْتَاقُوا الذَّوْدَ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَبَعَثَ الطَّلَبَ فِي آثَارِهِمْ فَأَمَرَ بِهِمْ فَسَمَّرُوا أَعْيُنَهُمْ وَقَطَّعُوا أَيْدِيَهُمْ وَتُرِكُوا فِي نَاحِيَةِ الْحَرَّةِ حَتَّي مَاتُوا عَلَى حَالِهِمْ.

Katade'nin Enes (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyete göre:

Ukul ve Ureyne kabilelerinden birkaç kişilik bir grup Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldiler ve İslâm'ı din olarak kabul ettiklerini söylediler. Medine'nin havası onlara ağır geldi ve karın ağrısına yakalandılar. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) deve ve çoban (tahsisini) emretti. Ayrıca Medine dışına

çıkıp kendilerine (tahsis edilen) develerin bevl ve sütünden içmelerini emretti.

Onlar da Medine'den ayrılıp Harre mevkiine vardılar (içtikleri deve sütü ve bevl'i ile iyileştiler) ve İslâm'a girdikten sonra bu dini terkedip kâfir oldular. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in çobanını öldürdüler ve (beytülmale ait) develeri önlerine katıp götürdüler. Durum Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e haber verilince peşlerine adam taktı. Onlara gereken emri verdi. Onlar da o bir grup kişiyle yakaladılar gözlerini oydular, ellerini kestiler ve Harre mevkinin bir tarafına onları terkettiler de onlar da o hal üzere öldürdüler."[230]

Buharî bu hadisi naklederken şu fazlalıkla nakletmiştir:

"Katade (devamla) diyor ki:

"Bize ulaşan bilgiye göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu olaydan sonra sadakayı teşvik eder ve müslede bulunmaktan menederdi."

Müsle, bir canlının uzuvlarını kestikten sonra onu ölüme terketmektir.

182 Diğer bir rivâyette ise, Ahmed, Buharî ve Ebû Dâvud şunu da nakletmişlerdir: Katade diyor ki:

İbn Sirîn bana şöyle haber verdi:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Ureyne kabilesine mensup cânileri müslede bulunarak imha etmesi, had cezaları henüz inmeden önceydi."

فَأَمَرَ بِمَسَامِيرَ فَأُحْمِيَتْ فَكَحَلَهُمْ وَقَطَّعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَمَا حَسَمَهُمْ ثُمَّ أُلْقُوا فِي الْحَرَّةِ يَسْتَسْقُونَ فَمَا سُقُوا حَتَّى مَاتُوا.

Buharî ve Ebû Davud'un naklettikleri diğer bir rivâyette ise şöyle denilmektedir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) madenî çivi veya millerin

230 Buharî/Meğazi: 36, Tıb: 29, Diyat: 22. Müslim/Kasame: 10. Nesâî/Taharet: 190, Tahrim: 7, 8. Ahmed: 3/170, 186

kızdırılması ve onların gözlerinin millenmesini emretti; ellerini ve ayaklarını kesti ve kesilen yerleri (ateşle veya kızdırılmış zeytinyağıyla) dağlatmadı. Sonra da onlar bu vaziyette Harre mevkiine bırakıldılar. Su istediler, su verilmedi ve böylece öldüler."

Nesâî'nin rivayetinde ise şu lafızlara yer verilmiştir:

"Onların ellerini ve ayaklarını kesti, gözlerini oyup çıkardı ve hepsini astı."

وَعَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ عَنْ أَنَسٍ قَالَ إِنَّمَا النَّبِيَّ ﷺ اَعْيُنَ أُولَئِكَ لِأَنَّهُمْ سَمَّلُوا أَعْيُنَ الرُّعَاةِ.

Süleyman et-Teymî'den o da Enes (radıyallahu anh)'dan rivâyetle, Enes'in şöyle dediği belirtilmiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onların gözlerinin kızgın madenî mille millenmesini emretmesi sadece onların da çobanların gözlerini kızgın mille millediklerinden dolayıydı."[231]

وَعَنْ أَبِي الزِّنَادِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ لَمَّا قَطَعَ الَّذِينَ سَرَقُوا لَقَاحَهُ وَسَمَّلَ أَعْيُنَهُمْ بِالنَّارِ عَاتَبَهُ اللهُ فِي ذَلِكَ فَأَنْزَلَ إِنَّمَاجَزَاُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْيُصَلَّبُوا.

Ebû Zinnad (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendine ait develeri çalmalarından (çobanları öldürmelerinden) dolayı onların ellerini ve ayaklarını kesip gözlerini kızgın mille millenmesini emretti sadece onların ellerini ve ayaklarını kesip gözlerini kızgın mille milleyince, Cenâb-ı Hak o yüzden O'nu kınadı ve şu ayeti indirdi:

إِنَّمَا جَزَآؤُا الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَاداً اَنْ

231 Müslim/Kasame: 9. 14. Tirmizî/Taharet: 55. Nesâî/Tahrim: 7, 8, 9. Ahmed: 3/163

يُقَتَّلُوٓا اَوْ يُصَلَّبُوٓا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْد يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِى الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Allah ve Peygamberiyle savaşanların ve yeryüzünde fesat çıkaranların cezası, ancak öldürülmeleri veya asılmaları veyahut ellerinin ve ayaklarının çapraz biçimde kesilmeleri veya (eyleştikleri) yerden sürülmeleridir. Bu ceza onlar için dünyada bir aşağılık ve rüsvayhktır. Âhirette ise onlara büyük bir azâb vardır."[232]

Böylece meâlini yazdığımız Mâide sûresi 33. âyette gözlerin kızgın millerle millenmesine yer verilmemiştir.

وَعَنْ اِبْنِ عَبَّاسٍ فِي قُطِّعَ الطَّرِيقِ إِذَا قَتَلُوا وَأَخَذُوا الْمَالَ قُتِلُوا وَصُلِبُوا وَإِذَا قَتَلُوا وَلَمْ يَأْخُذُوا الْمَالَ قُتِلُوا وَلَمْ يُصْلَبُوا وَإِذَا أَخَذُوا الْمَالَ وَلَمْ يُقْتُلُوا قُطِّعَتْ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلاَفٍ وَإِذَا أَخَافُوا السَّبِيلَ وَلَمْ يَأْخُذُوا مَالاً نُفُوا مِنَ ٱلْأَرْضِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan, yol kesenler hakkında şu rivâyetler yapılmıştır:

"Yol kesenler adam öldürürler de mallarını alırlarsa (bu yüzden) öldürülür ve asılırlar. Sadece adam öldürürler, mal almazlarsa (bu yüzden) öldürürler, ama asılmazlar. Sadece yol kesip malları alır, ama adam öldürmezlerse, öldürülmezler. Elleri ve ayakları hilafından kesilir (sağ elleri ile sol ayakları kesilir). Yol kesip yolculara korku ve dehşet salarlar, ama hiç bir mal almazlarsa sürgün edilirler."[233]

Bu konuda Müslim de kendi Sahih'inde on kadar rivâyete yer vermiş bulunuyor. İleride rivayetlerin tamamında yer alan farklı lafızlar üzerinde aynca duracağız. Ortada kesin bir olay vardır, ama rivâyetler arasında birtakım farklar bulunmaktadır.

232 Ebu Dâvud/Hudud: 3. Nesâî/Tahrim: 7, 8, 9

233 Müsned-i Şafiî. Neylü'l-Evtar: 7/172

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Müslim veya zimmîden biri müslümanın veya zimmînin yolunu kesmek ister de bu tespit edilirse, yakalanıp tevbe edinceye kadar hapsedilir. Tevbe etmediği takdirde ölünceye kadar tutuklu kalır.

İmam Şafiî'ye göre, hapsedilmez sürgün edilir.

Yol kesenler mala kasdedip alırlarsa ve aldıkları maldan herbirine nisap miktan isabet ederse, sağ elleriyle sol ayakları kesilir. Nisap miktarından aşağı isabet ederse, el ve ayakları kesilmez.

Hasan b. Ziyad'a göre, iki nisap miktarı isabet ederse, ancak elleri ve ayakları kesilir.

Yol kesenler masum bir adamı öldürürler, ama mal almazlarsa, - isterse öldürdükleri kimseyi sopa veya taş ile öldürmüş olsunlar- elleri ayakları kesilmeksizin siyaseten öldürülürler. Artık bu durumda öldürülen adamın velîlerinin onları affetmesine itibar edilmez.

Yol kesenler hem masum bir adamı öldürür, hem de malını alırlarsa, önce sağ elleri ve sol ayakları kesilir, sonrada ya öldürülürler, ya da asılırlar.

İmam Muhammed'e göre, bu durumda da sadece öldürülürler, ama elleri ve ayakları kesilmez. Hanefîler'in çoğuna göre, diri olarak asılır ve mızrakla göğsüne vurularak öylece öldürülürler. Aynı zamanda üç gün teşhir edilir. Aldıkları mal öldürülen kişinin vârislerine iade edilir. Mal kaybolmuşsa, artık tazmini cihetine gidilmez.

Yol kesenlerden bir kısmı öldürme ve mal alma olayını gerçekleştirir, bir kısmı seyirci kalırsa, hepsine aynı ceza uygulanır

Yol kesip mal alır ve adam yaralarlarsa, elleri ve ayakları kesilir. Yani her birinin sağ eli eli sol ayağı kesilir. yaralamaları ise hederdir.

Yol kesenler sadece adamı yaralarlar da malını almazlar veya sadece öldürürler ve henüz yakalanmadan önce tevbe edip pişmanlık izhar ederlerse had ve katl gerekmez. Yani bu durumda ne elleri ve ayakları kesilir, ne de siyaseten öldürülürler. Kısas uygulanır. Bu durumda hak velinindir, isterse affeder, isterse kısas veya erş talep eder.

Bunun gibi yol kesenler arasında çocuk, deli veya yolu kesilen kişinin mahrem derecesinde olan yakınları bulunursa haklarında had uygulanmaz. Kısas veya erş hususu öldürülenin veya yaralananın veyahut malı almanın velisinin yetkisine bırakılır. Dilerse uygulanmasını, dilerse affedilmesini ister.[234]

Şafiîler'e göre: Yol kesen kimsenin müslüman mükellef olması ve aynı zamanda galip gelecek bir kuvvette sahip bulunması gerekir. Yolcuları arkadan izleyip ele geçirdiği malı kapıp kaçanlar yol kesici sayılmazlar. Küçük bir kafileye karşı üstünlük sağlayacak kuvvette olanlar yol kesici kabul edilirler; isterse bunlar büyük bir kafileye üstünlük sağlayacak güçte olmasınlar. O küçük kafile hakkında da onların imdadına yetişen bir kurtarıcı olduğu takdirde de yol kesici olmayabilirler. Bu haklarında verilecek hükmü değiştirmez.

Sultan veya onun yetkili kıldığı devlet adamları bir grup insanın yoldan gelip geçenleri korkuttuklarını ve fakat onların mallarına dokunmadıklarını, canlarına da kıymadıklarını bilirse, bu durumda onları hapis ve başka bir cezayla cezalandırır.

Yol kesenler nisap miktarı mal alırlarsa, sağ elleri ile sol ayakları kesilir. Aynı fiili ikinci defa işlerlerse, bu defa sol elleriyle sağ ayakları kesilir.

Yol kesen, adam öldürürse kesinlikle öldürülür. Hiç kimse onu affedemez. Hem öldürür, hem de öldürdüğü kişinin malını alırsa, önce öldürülür ve sonra asılarak üç gün öyle bekletilir. Diğer bir görüşe göre, önce bir süre asılır ve sonra indirilip öldürülür.

Yol kesicilere yardımcı olanlar ve onların grubunu çok gösterenlere gelince, onlar hapis ve sürgün veyahut başka bir ceza ile ta'zîr edilirler.

Bir grup yol kesen birleşip bir adamı öldürürlerse, aralarında kura çekilir. Kura kime isabet ederse o öldürülür ve diğerlerinden diyet alınır. Öldürülenin velîsi affedecek olursa, bu defa siyaseten öldürülür.[235]

Hanbeliler'e göre: Gerek yol kesenler, gerekse muharibin denilenler, yani Allah'a ve Peygamberine karşı savaş açanlar hakkında İslâmî ahkâmın uy-

234 Mecmau'l-Enhur: 1/585, 586. İstanbul

235 el-Ğamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 531, 532. Ebû Zekeriya Yahya Nevevî/ Minhacü't-Tâlibîn: 123, 124. Mısır

gulanabilmesi için onlarda şu üç şartın gerçekleşmesi söz konusudur:

1. Şehir dışında yollan kesip müslümanları tedirgin etme durumunda olmaları,
2. Yanlarında silah taşımaları,
3. Aşikâr bir halde gelmeleri ve müslümanların mallarını kahren almaları.

Bu şartlara bakınca, Hanbelîler hem Hanefiler'den, hem de Şâfiîler'den ayn bir yorum ve ictihad ortaya koymaktadırlar. Zira İmam Şâfiî ve Ebû Sevr'e göre sopa ve taş ile yol kesip adam öldürürce mal alırlarsa, yine de muharibin sınıfına girerler.

Bunlardan kim yol keserde adam öldürür ve öldürülenin malını alırsa o da öldürülür. Mal sahibi onu affetse bile, hüküm uygulanır. Yani öldürüldükten sonra teşhir için asılır. Onlardan kim yol kesip adam öldürür, fakat mal almazsa, o da öldürülür ama asılmaz. Sadece yolcunun malını alır, onu öldürmesze, sağ eli ile sol ayağı kesilir. Sonra da kanı durdurmak için kesilen yer dağlanır.

Böylece Hanbelîler'e göre yol kesen kimsenin durumu şu beş şeyin çerçevesi içinde kalır.

1- Adam öldürüp malını alırsa, öldürülür ve asılır. Artık hiç kimsenin onu affetme yetkisi yoktur. Öldürülen mâsumun velîsi affetse bile katil siyaseten öldürülür.

2- Öldürülen ile öldüren arasında mükâfat aranır. Bir kâfire karşılık bir müslüman öldürülmez. Bir müslüman bir zimmîyi veya hür kimse köleyi öldürür veya malını alırsa, sağ eliyle sol ayağı kesilir ve öldürdüğü için de kendisinden zimmîye karşılık diyet alınır, köleye karşılık ise kölenin kıymeti tazmin edilir.

3- Sadece öldürür, malını almazsa, o takdirde diyeti alınır ve sürgün edilir.

4- Sadece malını alır da adamı öldürmezse, sağ eli ile sol ayağı kesilir.

5- Yol kesip etrafa korku salarlar da öldürmez ve mal almazlarsa, o takdirde çeşitli cezalarla cezalandırılırlar.

Henüz yakalanmadan önce tevbe edip pişmanlık gösterirlerse, hakların-

da olan ilâhî hudud (cezalar) sakıt olur, insanlara ait haklar kalır. Böylece kesin öldürme ve asma hükmü kalkar, kısas hükmü uygulanır.

Diğer mezheblerin de görüş ve ictihadı böyledir.[236]

Mâlikiler'e göre: Zimmîler müslümanları korkutur fakat mallarını almaz ve onları öldürmezlerse durum ne olur? Sultan veya yetkili kimseler onları yakalatıp isterse öldürür, isterse ellerini ve ayaklarını keser.

Yol kesip sopa ve benzeri şeylerle müslümanları korkutur fakat ne adam öldürür, ne de mal alırsa onun hakkında kolay ve hafif bir ceza uygulanır: Sopa ile dayak atılır, hapsedilir ve sürgün edilir.

Yol kesen adam hem yolcuyu öldürür, hem de malını alırsa yakalanır ve öldürülür. Artık bu durumda eli veya ayağı kesilmez.

Sadece savaş ilân edip ne korkutur, ne öldürür, ne de mal alır ve bu durumda iken yakalanırsa imam onu affetmez, dayak cezasıyla tecziye eder.

Yol keserek korkutur ve ismini duyurarak endişe yaratırsa, imam onu yakalatır ve isterse öldürür, isterse elini ayağını keser.[237]

Böylece İmam Mâlik'in bazı hususlarda farklı ictihad ve yorumları olmuştur. İkinci defa yol kesip etrafa korku ve dehşet salarsa, imam isterse onun sol eli ile ayağını kesebilir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

230 no'lu Katade hadisi sahîhtir. O bakımdan ilim adamlarının çoğu bu hadisle çıkarım yapmışlardır. Ancak olayla ilgili rivâyetler arasında birtakım farklı lafızlar ve cümleler bulunmaktadır: Buhâri bu olaydan sonra Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in müsle yapmayı menettiğini kaydetmektedir. Müsle, canlı iken insan veya hayvanın organlarını kesmek demektir. Nitekim Ahmed, Buhâri ve Ebû Dâvud'un rivâyet ettikleri Katade hâdisinde İbn Sirîn de bu görüşe katılmış ve müslenin neshedildiğine dikkat çekmiştir. Yani hududla ilgili hükümler inmeden önce böyle bir uygulamaya cevaz verilmiş, müsle yapana müsle yapılmıştır. Sonra Maide sûresinin 33. âyeti inince artık

236 İbn Kudame/el-Muğnî. Şemsüddin (eş-Şerhü'l-Kebîr): 10/ 302-324. Beyrut: 1403

237 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübrâ: 6/298-303'den özetlenerek.

müsle yapılmamıştır.

Nitekim **231** no'lu Süleyman et-Teymî hadisi de bu manayı desteklemektedir. Yani Ureyne kabilesinden gelen bir gurup insan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in çobanının gözlerini kızgın mil sokup çıkardıkları için kendileri hakkında da aynı işkence uygulanmıştır. Ancak sonraları müsle kaldırılmış ve Mâide sûresinin 33. âyetiyle amel edilmiştir.

232 no'lu Ebû Zinnad hadisi mürsel olmakla beraber ricalinin hepsi rical-i sahîhtir. O bakımdan çıkarıma uygundur, bu da yukarıdaki rivâyet ve yorumları desteklemekte ve müsle hükmünün neshedildiğine delâlet etmektedir.

Ayrıca Ebû Zinnad bunu Abdullah b. Abdillah b. Ömer tarikiyle Hz. Ömer (radıyallahu anh)'a vasletmiştir. Nitekim Sünen-i Ebû Dâvud'da hudud bahsinde buna yer verilmiştir.

Bu hadisin taşıdığı manayı ayrıca Ebû Dâvud ile Nesâî'nin İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivâyet ettikleri şu hâdis kuvvetlendirmektedir: "İnsanlardan bir kısmı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in develerini yağma edip İslâm'dan dönüp irtidat ettiler ve Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in mü'min olan çobanını öldürdüler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onların peşine adam gönderip onu yakaladılar, elleriyle ayaklarını kestiler ve gözlerini milleyip çıkardılar. Bunun üzerine muharebe âyeti indi."

Buhâri ve Ebû Dâvud'un Ebû Kalabe'den yaptıkları rivâyette, adı geçen Ureyne kabilesinden olan o adamlar hakkında şunları söylemiştir: "Onlar bir kavim idi ki hırsızlık yaptılar, adam öldürdüler ve imândan sonra küfrü seçtiler de Allah ve rasûlüne karşı savaş ilan ettiler veya onlara karşı savaştılar." âyetinin de iniş sebebi budur.

233 no'lu İbn Abbas rivâyetinin isnadında İbrahim b. Muhammed b. Ebî Yahya bulunuyor ki bu zat zayıftır. İmâm Mâlik o ne dindarlığında, ne de hadis rivâyetinde sika bir kişi değildir, demiştir. el-Kattan ise onun yalancı olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Mu'tezilî olduğu bilinmektedir.[238]

Bununla beraber İmam Şâfiî bu rivâyete kendi Müsned'inde yer vermiş ve

238 Zehebî/Mizanü'l-İ'tidal: 1/57. 189 no'lu İbrahim. Neylü'l-Evtar: 7/173

çıkarımda bulunmuştur. Ancak Beyhakî, Muhammed b. Saîd el-Ufî tarikiyle İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan Mâide Sûresi 33. âyetle ilgili şu rivâyeti tahrîc etmiştir: "Allah'a ve rasûlüne karşı gelip savaşan kimse öldürülürse öldürülür. Ancak bu tevbe etmeden önce yakalanıp tesirsiz hale getirildiğinde böyledir. Hem savaşır, hem de öldürür ve mal alırsa asılır. Öldürmeyip sadece mal alırsa sağ eli ile sol ayağı kesilir. Savaşır da müslümanları korkutursa sürgün edilir."

Bunu aynı zamanda Ahmed b. Hanbel âyetin tefsirinde Ebû Muaviye'den rivâyet etmiştir. Ayrıca Ebû Dâvud ve Nesâî İsnad-i hasen ile İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan şunu rivâyet etmişlerdir: "Mâide Sûresi 33. ayeti müşrikler hakkında inmiştir. Onlardan biri henüz yakalanmadan tevbe edip dönüş yapsa bile bu onu had cezasından kurtarmaz."

Ne var ki bu rivâyetin isnadında Ali b. Hüseyn b. Vâkıd bulunuyor ki, bu zat hakkında birtakım şeyler söylenmiştir. Zehebî onun sadûk olduğunu belirtmiş, Ebû Hâtim ise onun zayıf olduğunu söylemiştir. Nesâî "onda bir beis yoktur" diyerek tespitini ortaya koymuştur.[239]

Medine'ye gelip oranın havasına uyum sağlayamayan ve o yüzden karın ağrısı çeken, mideleri fesada uğrayan kimselerin hem Ukul hem de Ureyne kabilelerinden karışık kişiler olduğu anlaşılıyor. Bazı rivâyetlerde bu iki ismin aynı kabile hakkında kullanıldığı belirtilmişse de doğru değildir. Nitekim Ebû Avâne ve Tâberî'nin Sâid b. Beşîr tarikiyle Katade'den yaptıkları rivâyete göre, Enes (radıyallahu anh) şöyle demiştir:

"Develeri yağma edip çobanı işkenceyle öldürenlerden dördü Ureyne kabilesinden, üçü de Ukul kabilesinden idi." Ukul kabilesi Adnan'a, Ureyne kabilesi Kahtan'a ulaşmaktadır.

Bu konudaki rivayetler deve sidiğinin tedavide kullanılmasında bir sakınca olmadığını gösteriyor. Ancak rivâyetlerin delâlet ettiği hükümler neshedilmemişse böyledir. Sadece müsle neshedilmişse, o takdirde devenin sütünün mide ağrısında sindirim bozukluğunda kullanıldığı gibi sidiğinin de kullanılabileceği bir tedavi yöntemi olarak devam etmektedir denilebilir.

Yakalanıp cezalandırılmaları için görevlendirilenlerin yirmi kadar genç ol-

239 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 3/123, 5824 no'lu Ali

duğu kaydedilmektedir.

Şehir içinde, kasabalarda yol kesip soygunculuk yapanlara "yol kesenler" denilmez. Bunlara çapulcu, bulduklarını kapıp kaçanlar denir. O bakımdan "yol kesenler" şehir ve kasaba dışında boş arazide yol kesip soygunculuk yapanlardır.

Malikiler'e göre: Şehir ve kasaba içinde soygunculuk yapanlarla şehir dışında yapanlar arasında bir fark yoktur; hepsi hakkında aynı hükümler uygulanır. Çünkü âyette böyle bir tefrik (ayrım) yapılmamıştır. Nitekim Evzâî, Ebû Sevr, Ebû Yusuf, Muhammed, Şâfiî ve İmam Yahya da aynı görüştedirler.

Yol kesenler hiçbir şey yapmayıp sadece müslümanları ve zimmîleri korkuturlarsa, ta'zîr edilirler. Bu da yetkili makamın takdirine bırakılmıştır. Ta'zîrle birlikte sürgün cezası uygulanmaz. Şâfiî'nin ashabı bu görüştedirler.

Yol kesen kimse hem öldürür, hem de mal gasbederse İmam Ebû Hanife, Ebû Yusuf, Muhammed ve Şâfiî'ye göre hem öldürülür, hem de asılırlar. Artık bu durumda el ve ayakları kesilmez.[240]

Başta Hanefî fukahası olmak üzere müctehidlerin çoğu yol kesen kişide şu şartların mevcut olması halinde belirtilen hükümler icra edilir:

1. Aklı başında olmak,
2. Ergenlik çağına girmiş bulunmak,
3. Erkek olmak,

Gerçi Tahâvî, yol kesme olayında erkek ve kadın arasında bir tefrik yapılmaksızın hepsi hakkında aynı hükümler uygulanır demiştir.

Yolu kesilip soyulan veya öldürülen kimsenin de müslim veya zimmî olması söz konusudur. Harbî veya müste'min olursa yol kesen hakkında had uygulanmaz. Ta'zîr anlamında başka cezalar uygulanır.[241]

240 Neylü'l-Evtar: 7/176, 177

241 Kâsânî/Bedâyî': 7/91, 92 Beyrut: 1328

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Yol kesip adam öldürmenin, mal gasbetmenin haram olduğu kitap, sünnet ve icma ile sâbit olmuştur.

2. İster şehir ve kasaba içinde, ister bunların dışında olsun yol kesenler hakkında aynı ceza uygulanır. Bu İmam Mâlik'in görüşüdür.

3. Yol kesme olayı ancak şehir, kasaba ve köy sınırları dışında müslümanların ve zimmîlerin gelip geçtiği boş arazide cereyan ederse, yol kesenler hakkında belirlenen cezalar uygulanır. Bu diğer imamların görüşüdür.

4. Yol kesip sadece gelip geçen müslüman ve zimmîleri korkutanlar hapis ve benzeri cezalarla tecziye edilebilecekleri gibi sürgün de edilebilirler.

5. Yol kesip adam öldürenler öldürülürler.

6. Müslim veya zımmînin yolunu kesmeyi kararlaştıran bir müslüman veya zımmî yakalanır ve tevbe edip pişmanlık duyuncaya kadar hapsedilir.

7. İmam Şâfiî'ye göre sürgün edilir.

8. Yol kesen birkaç kişi ise, sadece mal gasbederler ve gasp ettikleri maldan her birine nisap miktarı isabet ederse, sağ elleriyle sol ayakları kesilir.

9. Nisap miktarından az bir pay düşerse, elleri ve ayakları kesilmez çeşitli ta'zîr cezasıyla cezalandırılırlar.

10. Yol kesen kimse adam öldürmez de sadece mal gasbederse, siyaseten öldürülür.

11. Öldürülen masum kişinin velisi katili affetse bile siyaseten öldürülmesi gerekir.

12. Hem adam öldürür, hem de mallarını gasbederse, Hanefîler'in çoğuna göre, önce el ve ayakları kesilir, sonra öldürülür ve arkasından teşhir için asılır.

13. İmam Muhammed'e göre, el ve ayakları kesilmez, sadece öldürülür ve gerekirse asılır.

14. Gasp ettikleri mal telef olmamışsa asıl sahibine, o öldürülmüşse vârislerine iade edilir.

15. Yol kesenlerden bir kısmı adam öldürüp mal gasbeder, bir kısmı bunu yapmazsa had cezası hepsi hakkında uygulanır.

16. Yol kesenler sadece yolcunun malını alır ve onu öldürmezlerse, elleri ve ayakları kesilir.

17. Yol kesip adam öldürenler yakalanmadan önce tevbe edip pişmanlık gösterirse, siyaseten öldürülmezler ancak kısasen öldürülmeleri gerekir.

18. Çocuk yeya deli veyahut yolu kesilenin mahremi ise siyaseten öldürülmezler. Öldürülenin velîsinin tercihine bırakılırlar.

19. Yol kesenleri çok kalabalık göstermek için bir grup insan orada hazır bulunur ama olaya karışmazlarsa, onlar hapis veya sürgün cezasıyla tecziye edilirler.

20. Bir grup yol kesen bir adamı öldürürlerse, aralarında kur'a çekilir. Kura kime isabet ederse o öldürülür, diğerlerinden ise diyet alınır. Bu Şâfiî'nin görüşüdür.

21. Hanbelîler'e göre, yol kesenlerin yanlarında silah taşımaları ve silah kullanmaları söz konusudur.

22. Adam öldürüp malını da alırlarsa, sadece siyaseten öldürürler. Bu Hanbeliler'in görüş ve ictihadıdır.

23. Yol kesip adam öldüren ile öldürdüğü kişi arasında mükâfat aranır.

24. Kâfire karşılık müslim öldürülmez.

25. Köleye karşılık hür öldürülmez. Bu görüşler Hanbelîler'e aittir.

26. Yol kesip korkutur ve çevrede endişe verirse, imam onu yakalatıp isterse öldürür, isterse el ve ayağını keser. Bu İmam Mâlik'in ictihadıdır.

İKTİDARIN HAKSIZLIKLARINA KARŞI SABRETMEK

İslâm devlet sistemi belli esaslara bağlanmıştır. Hükümdarın şer'i şerife uygun karar ve kanunnamelerini tasvip edip yürürlüğe koymak, aykırı olanlarını geri çevirip yürürlüğe koymamak hakkı ve yetkisi şuraya verilmiştir. Böylece hükümdarı kitap ve sünnet çerçevesinde tutup keyfi kararlar vermekten alıkoyma durumu sistemde yer almıştır.

Aynı zamanda İslâm hükümdarı kayıtsız şartsız hükümdarlık hakkına sahip değildir. Çünkü İslâm devlet sisteminde hükümdarlık kayıtsız şartsız Allah'a ve rasulüne aittir. Hükümdar şer'i şerife uygun kabul edilen kararları hazırlar, hazırlatır ve yürütmesini sağlar.

Şer'i şerif çizgisinden sapıp keyfî kararlar verme teyamülü gösterdiği ve bu hususta şûranın görüşünü almaya yanaşmadığı takdirde gerek şura, gerekse şurayla temas halinde olan ilmiye sınıfının ileri gelenleri tarafından uyarılır. Tutumunda ısrar edip hükümranlığı kendinde toplama hevesine kapıldığı zaman azledilmesi söz konusu olur.

Bununla beraber şûra ve ilmiye sınıfı bazı sebeplerden dolayı yüklendiği sorumluluğu yerine getiremediği ve ülkede bir takım fitnelerin çıkması da muhtemel bulunduğu takdirde azil konusunu bir süre rafa kaldırır ve hükümdarı doğru yola çevirmenin çarelerini araştırır.

Bu durumda hükümdarı silâh zoruyla düşürmek çok yanlış olur ve vahim sonuçlar doğurabilir. Devletle millet arasını açıp, kapanması zor problemler ortaya çıkmasına sebebiyet verilebilir. O bakımdan böyle durumlarda çok temkinli ve sabırlı olmak ve meseleyi akl-i selimle çözmeye çalışmak gerekir.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَنْ رَأَى مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَصْبِرْ فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ شِبْراً فَمَاتَ فَمِيتَتُهُ جَاهِلِيَّةٌ **وَفِي لَفْظٍ:** مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا فَلْيَصْبِرْ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ خَرَجَ مِنَ

السُّلْطَانِ شِبْراً فَمَاتَ عَلَيْهِ إِلاَّ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Kim hükümdar (veya sultan)ından hoşlanmadığı bir şey (sadır olduğunu) görürse sabretsin. Çünkü gerçekten kim (İslâm) cemaatinden bir karış ayrılırsa, Cahiliye devrindeki ölüm üzere ölür."[242]

Diğer bir rivâyette şöyle buyurulmuştur:

"Kim emir (hükümdar) ından bir şey görür de ondan hoşlanmazsa, ona karşı sabretsin. Zira (ülke) insanından kim sultandan bir karış ayrılır da öylece ölürse mutlaka o cahiliye devrindeki ölüm üzere ölmüş olur."

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ لاَ نَبِيَّ بَعْدِي وَسَيَكُونُ خُلَفَاءُ فَيَكْثُرُونَ قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا ؟ قَالَ: فُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ ثُمَّ أَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ فَإِنَّ اللهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اِسْتَرْعَاهُمْ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"İsrâîloğullarını peygamberler kendi siyaset ve dirayetleriyle idare ederlerdi. Ne kadar bir peygamber helâk olursa onun yerine başka bir peygamber geçip (bu hizmeti sürdürürdü).

Bana gelince, benden sonra artık peygamber yoktur. İleride halîfeler olacak ve çoğalacaklar." (Yani birden fazla kişi halife olmak isteyecek.)

Bunun üzerine ashab-ı kirâm:

"Ya Rasulallah! Bu durumda bize ne emredersin?" diye sordular. Efendi-

242 Buharî/Fiten: 2, Ahkâm: 4. Müslim/İmaret: 53

miz onlara:

"Sıra tertibine göre onlara yaptığınız bey'atlara vefa gösterip (sadakat üzere bulunun) Sonra da onlara haklarını verin. Çünkü gerçekten Allah onlardan (halkı) nasıl idare ettiklerinden soracaktır."[243]

Cemaatten, sultandan bir karış ayrılan kişiler Cahiliye devrinde ölenler gibi ölüp giderler sözünden maksat, onlar gibi küfür ve şirk üzere ölürler demek değildir. O devirde insanlar nasıl kabilelere ayrılıp kuvvetli zayıfı ezmekte ve başlarında bir hükümdar bulunmamakta idiyse cemaat ve sultandan ayrılan da öylece başsız, İslâm cemaatinden kopuk bir halde ölür ve bundan dolayı kıyâmet gününde mutlaka muahaza edilir. Böylece cemaat ve sultandan bir karış olsun ayrılan kişi âsi ve günahkâr olarak ölür sonucu ortaya çıkıyor.

Hükümdarın hatalarını büyütüp halkı isyana sevketmek, bir baş yerine birkaç başa uyup kutuplar meydana getirmek İslâm devleti için büyük felaketler doğurur ve ülkeyi parçalayıp düşmana hazır yem haline getirir. O bakımdan hükümdara bey'at etmek gerekli kılınmış ve bey'atten sonra artık mü'minlere gereken ona sadık kalmaya gayret etmektir. Zira bir ülkede iki hükümdar birarada faaliyet yürütemez ve birarada mümkün değil barınamaz. Hükümdar birliğin, dirliğin denge ve düzenin mihrakı sayılır.

وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ أَلْأَشْجَعِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ خِيَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ وَشِرَارُ أَئِمَّتِكُمُ الَّذِينَ تُبْغِضُونَهُمْ وَيُبْغِضُونَكُمْ وَيَلْعَنُونَكُمْ قَالَ: قُلْنَا يَارَسُولَ اللهِ أَفَلَا نُنَابِذُهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ ؟ قَالَ: لَا مَا أَقَامُوا فِيكُمُ الصَّلَاةَ إِلَّا مَنْ وُلِّيَ عَلَيْهِ وَالٍ فَرَآهُ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ فَلْيَكْرَهْ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللهِ وَلَا يَنْزِعَنَّ يَدًا مِنْ طَاعَةٍ.

243 Buharî/Enbiya: 50. Müslim/İmâret: 44. İbn Mâce/Cihad: 42. Ahmed: 2/279

Avf b. Mâlik el-Eşcaî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duyduğunu haber vermiştir:

"Sizin hükümdarlarınızın en seçkin ve hayırlıları şunlardır: Siz onları seversiniz, onlar da sizi severler. Sizler onlar için duâ edersiniz, cenaze namazlarını kılarsınız, onlar da sizin için duâ ederler, cenaze namazınızı kılarlar. Sizin hükümdarlarınızın şerirleri ise şunlardır: Sizler onlara buğzedersiniz, onlar da size buğzederler ve sizi lânetlerler."

Râvi diyor ki: Bunun üzerine şöyle dedik: "Ya Rasulallah! O durumda onları bırakıp terkedelim mi?" diye sorduğumuzda şu cevabı verdi:

"Aranızda namazı ikame ettikleri sürece hayır. Ancak üzerine vali olarak tayin edilen kimseden Allah'a isyanı gerektiren bir şey sadır olduğunu görürse tiksinip onu sevmesin, ama itaatten de el çekmesin (yaptığı bey'atı bozmasın)."[244]

وَعَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: يَكُونُ بَعْدِي أَئِمَّةٌ لاَيَهْتَدُونَ بِهَدْيِي وَلاَيَسْتَنُّونَ بِسُنَّتِي وَسَيَقُومُ فِيكُمْ رِجَالٌ قُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الشَّيَاطِينِ فِي جُثْمَانِ إِنْسٍ قَالَ: قُلْتُ كَيْفَ أَمْنَعُ يَارَسُولَ اللهِ إِنْ أَدْرَكْتُ ذَلِكَ قَالَ: تَسْمَعُ وَتُطِيعُ وَإِنْ ضُرِبَ ظَهْرُكَ وَأُخِذَ مَالُكَ فَاسْمَعْ وَأَطِعْ.

Huzeyfe b. Yeman (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Benden sonra birtakım hükümdarlar olacak, onlar benim hidayetimle hidayetlenmeyecek ve benim sünnetimi yol olarak seçmeyecekler. İçinizden öyle adamlar ortaya çıkacak ki (başkaldıracak ki), onların kalpleri beşer cismi içinde bulunan şeytanların kalpleri gibidir." Bunun üzerine:

"Ya Rasulallah! Eğer ben (bu kötü) devreye ulaşırsam ne yapmalıyım?" diye sorduğumda şu cevabı verdi:

244 Müslim/İmaret: 65, 66. Tirmizî/Tefsir: 49. Dârimî/Rikak: 78

"O hükümdarı dinleyip itaat edersin. Sırtına vurulsa da, malın alınsa da yine dinle ve itaat et."[245]

وَعَنْ عَرْفَجَةَ الْأَشْجَعِيِّ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: مَنْ أَتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ فَاقْتُلُوهُ.

Arfece el-Eşca'ı (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duyduğunu haber vermiştir:

"Sizin iş ve idareniz bir tek adam üzerinde toplanmış iken biri çıkar gelir de sizin birlik ve itilâfınızı ayırmak, cemaatinizi bölüp dağıtmak isterse onu öldürünüz."[246]

وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ بَايَعْنَا رَسُولَ اللهِ ﷺ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَأَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ فِيهِ مِنَ اللهِ بُرْهَانٌ.

Ubâde b. Sâmit (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) neşeli ve kederli durumumuzda sıkıntılı ve rahatlatıcı halimizde ve başkalarının bize tercih edilip üstün tutulmalarında dinlemek ve itaat etmek, emirliğe ehil olup bu görevi sürdürenle emirlik hususunda çekişmemek üzere bey'at ettik. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu son kısımda şöyle bir istisnada bulundu:

"Ancak emirlik hizmetini sürdürende Allah'tan kesin delile dayalı açık bir küfür görmeniz müstesna." (yani bu durumda onunla çekişip doğru yola dön-

245 Müslim/İmaret: 52. Ahmed: 3/213, 321

246 Müslim/İmaret: 60

mesini sağlamak itaâtsizlik sayılmaz.)[247]

Ebû Zer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Ya Ebâ Zer! Şu ganimetle sana karşı (başkalarını) tercih edep üstün tutmak isteyen hükümdarlar yanında tavrın nasıl olacak?" Ebû Zer de şu cevabı verdi:

"Seni hak ile gönderen zata yemin ederim ki kılıcımı omzumun üzerinden indirip sana ulaşıncaya kadar vurmaya çakışırım." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Sana bundan daha hayırlı olanını göstereyim mi? Bana ulaşıp katılıncaya kadar sabredersin" buyurdu.[248]

Buraya kadar sıraladığımız yedi hadisin hepsi İslâm birliğini korumaya, düzen ve dengeyi sağlamaya, cemaatleşip dirliği muhafazaya delâlet etmektedir. Müslümanların bey'at ile başına geçen emîrden kitap ve sünnete göre açık ve kesin bir küfür sadır olmadıkça ona muhalefete kalkışmamamız, onunla bazı hatalarından dolayı çekişmememiz emrediliyor. Sırayla tertip üzere halîfe seçilen kimseye, açık ve kesin bir küfür sadır olmadıkça itaat etmemizde birçok faydaların bulunduğu belirtiliyor

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

242, 243 no'lu İbn Abbas ve Ebû Hureyre hadisleri sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir.

Birinci hadis dört, ikinci hadis beş kadar hüküm ihtiva etmektedir:

1- Bey'at edilip seçilen halîfe veya hükümdardan hoşlanmayacağımız bir tavır veya idaredeki aksaklık zuhur ettiği takdirde isyan etmemiz, baş kaldırmamız asla doğru olmaz. Çünkü bir hükümdar herkesi memnun ve mutlu edemez. Bir insan olarak ondan bir takım kusur ve hatalar sadır olabilir.

---

247 Buharî/Ahkâm: 43, Fiten: 2. Müslim/İmaret: 41,42, 80. Nesâî/ Bey'at: 58. İbn Mâce/Cihad: 41. Ahmed: 2/62

248 Ebû Dâvud/Sünnet: 27. Ahmed: 5/180

2- O halde böyle durumlarda sabretmemiz, onun meşru emirlerini dinleyip itaat etmemiz en uygun ve en hayırlı çaredir. İslâmî sisteme göre kurulan şura, hükümdarın hatalarını güzel bir yol izleyerek düzeltmeye çalışır. İlmiye sınıfının ileri gelenleri şurayı destekleyip âdil ve sağlam bir idarenin devamına yardımcı olurlar.

3- Hoşlanmayacağımız bir hususdan dolayı halîfeye yaptığımız bey'atı bozmamız cemaatten ayrılmamızı neticelendirir. Böylece bey'at edenlerin bir kısmı veya çoğu yaptıkları bey'ata sadık kalırken bir kısmının muhalefet bayrağı çekip onu bozmasıyla hizipleşmeler ve bölünüp parçalanmalar meydana gelir ve bunun sonu bir iç savaşa, hiç değilse fitne ve fesadın çıkmasına yol açabilir.

4- Böyle bir tefrikaya yol açıp bey'atını bozan kişiler Cahiliye devrinde olduğu gibi başsız ve idaresiz kalırlar. O bakımdan o devirde ölenler nasıl kâfir ve âsi öldülerse, bunlar da âsi ve günahkâr olarak ölürler. Aradaki benzetme küfürden dolayı değil başsız kalmadan, otorite boşluğundan dolayıdır.

İkinci hadiste yer alan beş hüküm:

1- Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hayatta olduğu sürece başkasının gelip müslümanların başına geçmesi ve idareyi ele alması düşünülemezdi. Çünkü Cenâb-ı Hak mutlak hükümran olarak bu görevi peygamberine vermiş bulunuyordu.

2- Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) son peygamber olduğuna ve O'ndan sonra peygamber gönderilmeyeceğine göre, O'nun vefatıyla birlikte bazı şahısların halîfe olma isteği kendiliğinden ortaya çıkmış olur ve bunlar birden fazla aday da olabilirler.

3- Birden fazla aday ortaya çıkınca ehl-i hallü akd denilen ülkenin bilgili imanlı, kültürlü ve umur bilen yetişkin şahsiyetleri adaylardan birini belirleyip ona bey'at ederler. Böylece bütün müslümanların bey'at etmiş olduğu kabul edilir ve halîfe seçilmiş bulunur. Artık bu durumda, diğer adayların da o seçilip bey'at edilen zata bey'at etmeleri gerekir. Aksine bir yol izleyecek olurlarsa, Allah'ın emrine dönünceye kadar tenkîl edilmelerine devam edilir.

4- Seçilen halîfenin idare ettiği halk üzerinde birtakım hakları ve vecibeleri vardır ve olacaktır. Ümmete gereken odur ki, onların bu haklarını kusursuz

vermek ve yerine getirmektir. Başta onu dinlemek ve itaatte bulunmak gerekir.

Bu hakları özetle şöyle sıralamamız mümkündür:

a- Vergi ve zekât,

b- Cihad davetine icabet,

c- Kitap ve sünnete göre kesin ve açık uu nunu gerektirmediği takdirde halîfenin emirlerini dinlemek ve yerine getirmek, küfrü açık ve net şekilde gerektiren hususlarda artık dinlemek ve itaât yoktur.

d- Kişi ehil ise hükümdarın verdiği görevden kaçınmamak,

e- Birlik, dirlik, itaat, denge ve düzeni korumada hükümdara yardımcı olmak.

5- Seçilip bey'at edilen halîfe de yetkisini, sorumluluğunu ve bunların sınırını bilip ona göre idarî, adlî mekanizmayı harekete geçirmekle yükümlüdür. Müslümanların sıkıntıya düşmesinden, zimmîlerin korunmasından o sorumludur.

Müslümanların birleşip bir halîfe veya hükümdar seçmesi bir vecîbedir. Ehl-i hallü akd bey'at ettikleri halîfe veya hükümdarın elini tutmak suretiyle bağlılıklarını bildirirler. Uzakta olanlar bunu yazılı olarak bildirirler. Geriye kalan müslümanlar ise kalben ona bey'at edip dinleme ve itaat etmeyi kabullenirler.

Nitekim İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette şöyle buyurulmuştur: "Kim Allah'a itaatten bir elini çekecek olursa, hiçbir açık ve kesin delil ve belgesi olmadığı halde Allah'a kavuşur. Kim de boyunda bey'at olmadığı halde ölürse Cahiliye devrindeki ölüm üzere ölür."[249]

Böylece bir zata bey'at eden kimse, o ölmedikçe ikinci bir şahsa bey'at edemez. Ancak birinci zat açık ve net şekilde küfre girer, ilâhî itaatten dışarı çıkarsa o takdirde şuranın ve ilmiye sınıfının ileri gelenlerinin onu azletmeleri gerekir.

Bu bâbda Hâkim'in İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan tahrîc ettiği bir hadis

249 Müslim/İmaret: 58. Ahmed: 3/446.

bulunuyor ki yukarıda naklettiğimiz hadisi desteklemektedir. Meâlen şöyledir: "Kim cemaatten çıkarsa, (Müslümanların bey'at ettiği hükümdara itaatten ayrılıp bey'atı bozarsa), tekrar dönünceye kadar boynundaki İslâm ipini çıkarmış olur. Kim de üzerinde cemaatin (İslâm cemaatinin) imamı (hükümdar ve halîfesi) olmadığı halde ölürse, gerçekten o Cahiliye devrindeki ölüm üzere ölür."

244 no'lu Avf hadisini Müslim ve Ahmed b. Hanbel tahrîc etmişlerdir. Hadis en başarılı lider ve idarî kadroyu belirlemekte ve sonrada başarısız, sevimsiz hükümdar ve kadrosunu yermektedir. Bununla beraber sevimsiz bir hükümdarla bir çekişme ve tartışmaya, ona karşı ayaklanmaya tevessül etmenin doğru olmayacağını bildirmekte ve sabırlı olmanın faydalarına işâretle hükümdar veya onun tayin ettiği vâli ve benzeri yetkili kişinin işledikleri birtakım günahlardan tiksinip kaçınmanın, uygulama alanına intikal ettirmemenin lüzumuna parmak basıyor. Bununla beraber itaatten el çekmenin sakıncalı olacağına dikkat çekiyor. Küfre sürükleyici bir karar veya hüküm söz konusu olmadığı sürece hükümdarın hata ve kusurlarını, günah ve yersiz davranışlarını gündeme getirerek halkı kışkırtmanın hiçbir zaman ülke yararına sonuç vermeyeceği dolaylı şekilde anlatılıyor.

Hayırlı ve başarılı bir hükümdarın bazı vasıfları:

a- Halkın çoğunun sevgi ve saygı duyması,

b- Hükümdarın da halkını sevip sayması,

c- Halkın hükümdarın başarılı hizmetlerde bulunması için duâ etmesi ve öldüğü takdirde halkın onun cenaze namazına koşup ona karşı duydukları yakın ilgiyi dile getirmesi,

d- Hükümdarın da halkı için duacı olması ve onların cenaze namazını severek kılması başarılı olmanın ilk şartlarıdır.

Bunun aksine bir tutum ve davranış ise, sevimsiz ve başarısız bir hükümdarın vasıfları ve belirtileridir.

245 no'lu Huzeyfe hadisini Müslim tahrîc etmiştir. Ricali sahîhtir.

Hadis, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in geleceğe yönelik mucizelerinden birini yansıtmaktadır. Fütuhatın yapılması, devlet hâzinesinin

dolması ve yabancı ülkelerle kaynaşma imkânlarının artması lüks bir hayata hayranlığın artacağına yol açabilir. Baştaki hükümdarlar Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hidâyetiyle hidayetlendikleri, O'nun sünnetiyle yollarını seçtikleri takdirde bu gibi sakıncalı sonuçların ortaya çıkmasına imkân verilmemiş olur. Ama hükümdarın ve sonra da iş başına getirdiği yetkili kişilerin bizzat lükse, israfa yönelmeleri ülkede yaşayanlar için kötü misal teşkil eder ve İslâm'ın sağladığı sadelik yavaş yavaş kaybolmaya veya unutulmaya yüz tutar. İşte böyle bir devirde görünüşte insan, fakat gerçekte içinde şeytanî kalp taşıyan dalkavuklar, arpalık arayanlar çoğalır. O yüzden ülkede denge ve düzen ciddi sarsıntı geçirmeye başlar. Müslüman cemaat bu nahoş olaylardan tiksinmekle beraber Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in açmış olduğu nurlu yolda yürümeye devam ederler ve hükümdarı lüks ve konfor fırtınasından uzaklaştırmanın yol ve çarelerini araştırır, şura ve ilmiye sınıfına geniş çapta destek sağlarsa, çok geçmeden hükümdar onların çizgisine çekilmek zorunda kalır.

Bununla beraber dinlemek ve itaattan el çekmenin, bey'atı bozmanın birtakım sakıncalı sonuçlar doğuracağını hiçbir zaman unutmamak gerekir. Hadiste özellikle bu hassas noktaya işâret edilmektedir.

246 no'lu Arfece hadisini de Müslim ve Ahmed b. Hanbel tahric etmiştir.

İslâm ülkesinin birlik ve dirliği sağlanmış ve bey'at edilen hükümdar iş başında müslümanların selâmeti için hizmet vermeye başlamışsa; aynı zamanda küfrü gerektiren bir icraati benimsememişse, o takdirde bey'ata sadık kalmak vâciptir. Bu arada baş olma sevdasına kapılıp hükümdar olmayı tasarlayan biri ortaya çıkar da müslümanların bu birlik ve dirliğini bozmaya çalışır, çeşitli şeytanî yollara başvurup ülkeyi karşıt gruplara ayırmaya yönelirse ona asla itibar etmemek ve fırsat vermemek gerekir. Ülkede kargaşa yaratmaya çalıştığı için de devletin yetkili kurulları tarafından öldürülür. Aksi halde bu tip maceraperestlerin sonu gelmez ve İslâm ülkesinde kargaşa, çekişme, vuruşma, hizipleşme ve hasımlaşmanın önüne geçilmez.

248 no'lu Ubade hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir. Hadis her yönüyle bey'atin lüzumunu ve şartlarını belirtmektedir. Ayrıca bey'at edilen hükümdar hidâyet çizgisinden ayrılıp açık ve net şekilde küfrü gerektiren davranışlar ve icraatlar içine girecek olursa artık öylesine itaatin vâcip

olmadığı vurgulamakta ve öylesini bulunduğu makamdan düşürmenin yol ve çarelerini arıştırmanın gereği işârette bulunmaktadır. Bu da daha çok şûra ve şûrayla işbirliği halinde olan ilmiye sınıfının üst düzeydeki kadrosuyla bütünleşmekle ve destek vermekle gerçekleşebilir. Rastgele kişilerin peşine takılmak suretiyle hükümdara karşı başkaldırmak büsbütün fitneyi körükleyebilir. Şûra ve ilmiyye sınıfının üst düzeydeki kadrosu hükümdarın azline karar verince işler daha da kolay çözülmeye başlar.

Hadis bey'atın yedi önemli şartını kapsamaktadır:

1- Neşeli, refah günlerinde,

2- Kederli ve nedameli günlerde,

3- Sıkıntılı, tehlikeli günlerde,

4- Rahatlatıcı, ümit verici dönemlerde,

5- Ülke siyaseti gereği bir kısım insanların makam ve mevki, ilgi ve destek bakımından bir kısmından üstün tutulup tercîh edildiği zamanlarda seçilen hükümdarı dinlemek ve ona itaat etmek üzere söz verip bey'at etmek vâciptir.

6- Bey'at edilen hükümdarda açık ve kesin bir küfür görüldüğü takdirde artık ne dinlemek, ne de itaat vâciptir.

7- Böylece küfrü gerektiren bir durum yoksa diğer bazı hata ve kusurlardan dolayı bey'atı bozmak câiz değildir.

Hükümdar haktan sapar, birtakım günahları işlemekte bir sakınca görmezse, o zaman ehl-i hal vel akdin seçtiği şura ve ilim ehlinin hükümdarı uyarmaları vâcib olur. Zira cihadın en üstünü, zalim bir hükümdara karşı hakkı söylemektir. Yeri ve zamanı geldiğinde hakkı söylemeyenler dilsiz şeytan olarak vasıflandırılmışlardır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İslâm ülkesinin birlik ve dirlik, denge ve düzen içinde ayakta durabilmesi için yetkili kılınacak şahısların bir halîfe veya hükümdar seçmeleri farzdır.

2. Belirlenen hükümdara, ülkenin ehl-i hallü akd seviyesinde olanların

fiilen bey'at etmesi, geri kalan halkın da kalben bu bey'ate katılması vâciptir.

3. Halîfe veya hükümdar mutlak anlamda hükümranlık hakkında sahip değildir.

4. Hükümranlık münhasıran Allah (celle celaluhu)'ya aittir.

5. O bakımdan hükümdar ancak Kur'ân ve sünnete göre icra-i faaliyet etmekle mükelleftir.

6. Hükümdarın çıkaracağı kanunnameler ve vereceği hükümler şer'i şerife uygun olduğu takdirde muteberdir ve amel edilir.

7. Şer'i şerife uymayan kanunname ve hükümler geçersizdir, uygulamaya konulmaz.

8. Ehl-i hallü akd tarafından ayrıca seçilen şûrâ ve şûraya destek sağlayan ilim ehlinin üst düzeyindekiler hükümdarın kanunname ve hükümlerinin kitap ve sünnete uyup uymadığını tetkik ile görevlidirler.

9. Hükümdar veya halîfe de bir insandır. O bakımdan birtakım hatalar yapabilir ve günah işleyebilir.

10. Hatalarından dolayı bey'atı bozmak câiz değildir.

11. Şura ve ilmiyye sınıfının ileri gelenleri vaki hataları en uygun yol ve yöntemle gidermeye ve düzeltmeye çalışırlar.

12. Bey'ati belirtilen sebepten dolayı bozup bey'at eden İslâm cemaatinden ayrılmak çok tehlikelidir. En azından Cahiliyye devresindeki bir ölüm üzere ölmeyi sonuçlandırır.

13. Hükümdarın bazı yanlışlarına karşı halkın sabretmesi en uygun çarelerden biridir.

14. Hafife veya hükümdar adayı birden fazla ortaya çıkar ve çıkarılırsa, ehl-i hallü akd hangisini seçip bey'at ederse diğerlerinin çekilmesi vâciptir.

15. Hükümdar seçilip bey'at edildikten sonra başka bir şahıs kendisine

bey'at edilmesini ister de ortaya çıkarsa, bundan menedilir. Aksi halde fitne, fesat ve kargaşaya sebep olacağından, birlik ve dirliği bozacağından dolayı katledilir. Arfece (radıyallahu anh) hadisi buna açık şekilde delâlet etmektedir.

16. Bey'atın şartları Ubâde b. Sâmit hadisinde yedi madde halinde belirtilmiştir. Ona sadık kalmak vâciptir.

17. Hükümdar veya halîfe şeriât çizgisinden ayrılır, haksızlıkta bulunur, gayr-i âdil davranırsa uyarılır. Geri dönmediği takdirde azledilir.

18. Azil mercii şûra ve ilmiyye sınıfının üst düzeyde olanlarıdır.

II. KONU

SİHİR - BÜYÜ KEHANET

SİHİR, BÜYÜ VE KEHANET HARAMDIR

İslâm dini iki ana kaynağıyla insanların rafah ve mutluluğunu, birlik ve dirliğini, ahlâk ve meşru ölçülerindeki örfünü koruyup ayakta tutar. Keramet ve kehaneti şer'i bir delil kabul etmez. Üstelik bunlarla amel edilemeyeceğini açıklar.

Sihir, büyü ve kehaneti, gaipten haber vermeyi, cinciliği ve medyumculuğu haram kılıp yasaklar. Bunların yerine sağlam, âdil bir hukuk sistemi ve yüksek ahlâki ölçüleri koyar. Sonra da hukuk sistemini biri mânevî, diğeri maddî olmak üzere iki müeyyideye bağlar. Mânevi müeyyide imana seslenir. Maddî müeyyide dünyevi cezayı âmirdir.

Hakim bu esaslar ve prensipler çerçevesinde hükmeder, karar verir. Kendisi keramet sahibi olsa veya cinlerden birtakım bilgiler bile alsa, onlara göre amel edemez, hüküm veremez. Bu kesinlikle haramdır ve yasaklanmıştır. Hakim davacı ile davalıyı dinler, delil ister, ona göre karar verir. Beyyine olmadığı takdirde davalıya yemîn düşer.

Keramet, cincilik, kehanetle amel etmeye cevaz verilmiş olsa, haklar zayi olur, suçsuz insanlar devamlı zan altında tutulur. Çok yanlış ve haksız kararlar verilir ve böylece ortada ne adelet, ne hakkaniyet, ne denge ne de sağlam bir düzen kalır. Her şey alt-üst olup bir fitne ve fesatların çıkmasını kolaylaştırır.

İş bu kadarla da kalmaz. Büyü, kehanet, cincilik, medyumculuk, semavî dinlerin getirdiği inanç esaslarını temelinden yıkar; âhiret, hesap, cennet ve cehennem kavramlarının gerçek olmadığını kalp ve kafalara sinsice işler. O bakımdan inanç esasları yıkılınca geriye insanı yönlendiren, disipline eden, fazilet ve yüksek ahlâk düzeyine getiren, kardeşliği, yardımlaşmayı, bütünleşmeyi ayakta tutan bütün değerle tahribe uğrar.

İlmî çalışmaları engeller. Hastası olan doktora değil büyücüye, kâhine koşar. Bir türlü mutlu olamayanlar soluğu cincinin, kâhinin, büyücünün yanında alır. Malı çalınan veya eşyası kaybolanların tek mercii gaibten haber verenler olur.

İşte bu ve benzeri sebeplerden dolayı İslâm dini sihri, büyüyü, cinciliği, kâhinliği, medyumculuğu haram kılıp yasaklamış ve bunlarla iştigal edenlerin Allah ve rasulünden ilgilerinin kopacağını ilân etmiştir. Sahîh hadiste:

"Kim bir kâhine (cinlerden bilgi alıp konuşana, yıldızlardan ahkâm çıkarana) veya bir arrafa (neyin nerede olduğunu bildiğini iddia edene) gider de onu tasdik ederse, gerçekten o Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur" buyurularak insanlar uyarılmıştır. Hatta bir arrafa uğrayıp ondan bir şey soran kimsenin kırk günlük namazının kabul olmayacağı bildirilmiştir.

İlgili hadisler bölümünde bu hususlara ve rivâyetlere geniş yer vermiş bulunuyoruz.

عَنْ جُنْدَبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: حَدُّ السَّاحِرِ ضَرْبُهُ بِالسَّيْفِ

Cündeb (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Sihirbazın (ve büyücünün) had cezası kılıçla vurulup (öldürülmesidir)."[1]

وَعَنْ بُجَالَةَ بْنِ عَبْدَةَ قَالَ كُنْتُ كَاتِبًا لِجَزْءِبْنِ مُعَاوِيَةَ عَمِّ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ فَأَتَى كِتَابُ عُمَرَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِشَهْرٍ أَنِ اقْتُلُوا كُلَّ سَاحِرٍ وَسَاحِرَةٍ وَفَرِّقُوا بَيْنَ كُلِّ ذِي رَحِمٍ مَحْرَمٍ مِنَ الْمَجُوسِ وَانْهُوهُمْ عَنِ الزَّمْزَمَةِ فَقَتَلْنَا ثَلَاثَ سَوَاحِرَ وَجَعَلْنَا نُفَرِّقُ بَيْنَ الرَّجُلِ وَحَرِيمِهِ فِي كِتَابِ اللهِ تَعَالِي.

Bücale b. Abade'den yapılan rivâyete göre, adı geçen diyor ki:

"Ahnef b. Kays'ın amcası Ceze' b. Muaviye'ye kâtiplik yapıyordum. Bu sırada ikinci halîfe Ömer (radıyallahu anh)'dan bir yazı geldi ki, bu onun vefatından iki ay önceye rastlamaktaydı. Yazıda şu emir yer alıyordu:

"Bundan böyle sihirbaz olan bütün erkek ve kadınları öldürünüz. Mecûsî-

1 Tirmizî/Hudud: 27. Dârekutnî-Neylü'l-Evtar: 7/199

lerden kendi mahremleriyle (dinen nikâhı haram olan yakınlarıyla) evli olanları birbirinden ayırınız. Ayrıca mecûsîleri birbirine acaip sesler çıkararak seslenmekten menediniz."

Bunun üzerine üç tane sihirbazı öldürdük ve kendi mahremiyle evlenenleri birbirinden ayırarak evliliklerine son verdik ve bunu Allah'ın kitabındaki açık hükümlere göre yerine getirdik.[2]

وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ زُرَارَةَ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ حَفْصَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَتَلَتْ جَارِيَةً لَهَا سَحَرَتْهَا وَكَانَتْ قَدْ دَبَّرَتْهَا فَأَمَرَتْ بِهَا فَقُتِلَتْ.

Muhammed b. Abdirrahman b. Sa'd b. Zürare'den yapılan rivâyette, adı geçene ulaşan bilgi ve habere göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eşi Hafsa (radıyallahu anha), kendisiyle sihir yapan bir cariyesini öldürmüştür. Hz. Hafsa o cariyeyle akd-i tedbîr yapmış bulunuyordu (yani kendisi vefat edince o cariye hürriyetine kavuşmuş olacaktı). Onun sihir yapması üzerine Hz. Hafsa emretti de öldürüldü.[3]

وَعَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّهُ سُئِلَ: أَعَلَى مَنْ سَحَرَ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ قَتْلٌ ؟ قَالَ: بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَدْ صُنِعَ لَهُ: ذَلِكَ فَلَمْ يَقْتُلْ مَنْ صَنَعَهُ وَكَانَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ.

İbn Şihab'dan yapılan rivayette, adı geçene şöyle sorulmuştur:

"Kendisine ahd-u eman verilmiş bir kimse sihir yaparsa onu öldürmek gerekir mi?" İbn Şihab ona şu cevabı vermiştir:

"Bize kadar ulaşan habere göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sihir, büyü yapılmış, ama o böyle yapanı öldürtmemiştir. O adam da kitap ehlinden imiş."

2 Ebû Dâvud/İmaret: 31. Ahmed: 1/190, 191

3 Taberânî/Ukûl: 14. Mâlik/Muvatta: 3/78. (Tenvîrü'l-Havalik)

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Müctehid ve ilim adamlarına göre sihir ve büyü öğrenmek ve öğretmek haramdır. Buna muhalefet eden olmamıştır. Bunun gibi kâhinlik yapmak, gaipten haber vermek, cinlerle ilgi kurup bazı şeylerin nasıl cereyan ettiğini bildirmek, medyumculuk yapmak da haramdır.

Hanefiler'e göre: Sihir yapıp bunu sanat haline getiren hakkında ölüm cezası uygulanır. Nitekim bu, Hz. Ömer, Osman, İbn Ömer, Hafsa, Cündeb b. Abdillah, Cündeb b. Kâ'b, Kays b. Sa'd ve Ömer b. Abdillaziz'in de görüş ve içtihadıdır.

Şafiîler'e göre: Şahsın sadece sihirbazlık yapması öldürülmesini gerektirmez. Zira Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Müslüman kişinin kanı ancak şu üç şeyden biriyle helâl olur: İmân ettikten sonra kâfir olmak, evli iken zina etmek, haksız yere adam öldürmek" buyurmuş ve sihirbazın kanının helâl olduğunu zikretmemiştir.

Aynı zamanda "Sâhirin had cezası kılıçla vurulup öldürülmesidir" mealindeki hadisin zayıf olduğu anlaşılmıştır.[4]

Hanbelîler'in çoğuna göre: Sihirbazlık yapanın cezası ölümdür. İmam Ahmed'den ise bunun hilafına bir rivâyet yapılmıştır.[5]

Mâlikiler'e göre: Sihirbazın cezası ölümdür.[6]

Hanbeliler'in bir kısmına göre, sihirbaz, kâhin ve arraf kâfir sayılmazlar. Ancak bu işten vazgeçip tevbe ve istiğfarda bulunurlarsa, serbest bırakılırlar.

Hanefîler ise, sihirbaz veya büyücünün veyahut kâhin ve arrafın yaptıkları hayalî şeylerin ve mânevi tesirlerin özünü şeytanlardan aldıklarına inanıyorlarsa kâfir olurlar ve haklarında mürted ahkâmı câri olur. Ama böyle hayal ettiklerini söylerlerse kâfir olmazlar.

İmam Şâfiî ise, küfrü gerektirir anlamda bir itikada sahiplerse kâfir sayılır-

4 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhü'l-Kebîr: 10/114

5 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhü'l-Kebîr; 10/114

6 İbn Kudame/el-Muğni: 10/115

lar veya sihrin helâl olduğunu iddia ederlerse yine dinden çıkmış kabul edilirler. Zira bu hususta Kur'ân, hadis ve icmada kesin beyânlar mevcuttur.[7]

Yine İmam Ahmed'e göre, sâhir, kâhin ve arraf tevbeye dâvet edilirler. Aynı zamanda tutuklanırlar ve ciddi bir pişmanlık gösterinceye, tevbe edip bir daha bu gibi şeylerle iştigal etmeyeceğine dair söz verinceye kadar tutuklu halleri devam eder.

Kitap ehlinden olan sihirbazlar öldürülmezler. Ancak sihir veya büyü yapıp birinin ölümüne sebep olursa kısas uygulanır. İmam Ebû Hanife'ye göre, kitap ehli ayırt edilmeksizin İslâm ülkesinde bulunan bütün sihirbazlar öldürülürler.[8]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

1 no'lu'Cündeb hadisinin isnadında İsmail b. Müslim el-Mekkî bulunuyor ki Tirmizî bu zatın zayıf olduğunu belirtmiştir. Hem hadis mevkuf olarak rivâyet edilmiştir.[9]

Nevevî, Müslim Şerhi'nde diyor ki: "Sihirle amel etmek haramdır. Büyük günahlardan olduğu icma ile sâbit olmuştur. Bazen küfür olur, bazen de küfür olmaz, büyük, masiyet olarak kalır. Bunun gibi sihir öğrenmek ve öğretmek de haramdır. Bize göre sâhir öldürülmez. Tevbe ederse tevbesi kabul olunur."

İmam Mâlik ise onun tevbesi kabul olunmaz ve öldürülür demiştir.

2 no'lu Bücale rivâyeti sahîhtir. Müslümanların itikadını bozacak, kültürünü zedeleyecek şeylere dikkatler çekiliyor. Sihir ve büyücülüğü cazip hale getirme gayreti içinde olan sihirbazların imhası emrediliyor ve aynı zamanda dinen nikâhı haram olan yakınlarıyla evlenen mecusîlerin bu tür evliliklerine son verilmesinin; evlenenlerinin derhal ayrılmasının lüzumu belirtiliyor.

İslam ülkelerinde zimmîlerin ve müste'min olanların İslâm ahlâkını tahriplerine imkan verilmemesinin gereğini duyan büyük devlet adamı Hz. Ömer (radıyallahu anh) bu konuda bütün eyalet valilerine bir genelge göndermiştir. Şüp-

7 İbn Kudame/el-Muğni: 10/115

8 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhü'l-Kebîr: 10/118

9 Neylü'l-Evtar: 7/200. el-Muğni: 10/115

hesiz Hz. Ömer (radıyallahu anh) böyle bir emir verip gönderirken mutlaka Kur'ân ve hadislere dayanarak hareket etmiştir.

Bugün hala yıldızlardan, burçlardan birtakım hükümler çıkartanların, yıldız falına inananların, hayatlarının burçların ve yıldızların tesiri altında olduğunu iddia edenlerin veya öyle sananların sayısı hayli kabarıktır. Ruha, kalbe, vicdana hitap etmeyen pozitif ilimler bu insanları hala hurafeden, bâtıl inançlardan kurtarmış değildir. Her yanı ve yönüyle akla, kalbe, vicdana, ruha, dünya ve âhiret hayatına seslenen İslâm dininin eğitim ve öğretim yoluyla nesillere ve kuşaklara verilmediğinin sıkıntılarını çekmekteyiz. Hâlâ cinlerden meded umanlar, medyumun peşine takılıp seanslara katılanlar, muskacıdan, büyücüden meded umanlar gün geçtikçe çoğaldığına göre, insanlara gerçek anlamda eğitim verilmiş, medenice yaşamanın yolları öğretilmiş denilemez. Yüce İslâm bu ve benzeri hurafe ve batıl inançları on beş asır önce temelinden kazıyıp atmış, gecesi de gündüzü kadar aydınlık bir hayat nizamı getirmiştir.

3 no'lu Muhammed b. Abdirrahman rivâyeti üzerinde durulmuştur. İmam Mâlik bu rivâyeti Muvatta'a almıştır. Ancak Hz. Hafsa'ya sihir ve büyü yapıp nasıl bir tesir meydana getirdiği bilinmemektedir. Eğer hadis sahihse Hz. Hafsa'nın onu öldürtmesinin ciddi bir sebebi söz konusudur. Kadının sihir ve büyüyle neler, ne entrikalar çevirdiği araştırmaya değer bir olaydır. Ancak bu hususta kaynaklarda tatmin edici bilgi mevcut değildir.

İbn Şihab rivâyetinin sahîh olduğu tespit edilmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e büyü ve sihir yapan kitap ehli kişinin bu yüzden öldürülmediği bir delil olarak gösterilmektedir. Nitekim müctehid imamlar da bu konuda tam görüş birliği halinde değillerdir. Yukarıda naklettiğimiz üzere farklı görüş, yorum ve çıkarımlar mevcuttur.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz: Sihir, büyü, kehanet ve arraflık haramdır ve kesin yasaktır. Buna muhalefet eden bir ilim adamı yoktur. Ancak sihirle uğraşan kişinin küfre girip girmediği tartışma konusudur. Sonra da bu kişilerin itikadına göre hüküm verilir: Sihrin, büyünün, kehanetin ve arraflığın helâl olduğuna itikad ediyorlarsa elbette küfre girmiş olurlar. Rücu' ve tevbe etmeleri halinde öldürülüp öldürülmeyecekleri de ihtilâftı bir meseledir.

SİHİR VE BÜYÜNÜN RUHLAR ÜZERİNDEKİ TESİRİ

Sihir, Arapça bir kelimedir. Sözlükte, nefes borusunun ucuna ve akciğere denir. Sonradan cadılık anlamında kullanılmıştır. Birinin akciğerine vurup onu sersem etmekle cadılık, büyücülük arasındaki benzerlik dikkate alınmış ve böylece sihir terim olarak tabiat kuvvetleriyle insanlar arasında birtakım gizli ilişkiler bulunduğu inancıyla insan ruhu ve zihni üzerinde birtakım tesirler uyandırma yöntemi olarak belirlenmiştir.

Fahreddin Râzî sihri sekiz ayrı bölümde incelemiş, Şeyh Mecdüddin Firuzabâdî ise onu üç bölümde değerlendirmiştir:

Sadece aldatma ve tahayyulattır ki hakikati yoktur. Buna gözbağcılık da denir. El çabukluğuyla birtakım inanılması zor değişik şeyler gösterilir.

Cin ve şeytanlara yaklaşıp ilişki sağlamak sûretiyle onların yardım desteklerine kapı açılır.

Küfrü irtikâb etmek suretiyle efsun yapıp eşyanın tabiatını değiştirir şekilde bir takım görüntüler sergilenir.

Büyü de sihrin bir başka şeklidir. Daha çok ruhlar ve zihinler üzerinde olumsuz tesir uyandırma yöntemidir. Büyücüyle kâfir cinler arasında bir ilişki bulunur ve o cinlerin yardımıyla bir takım tesirler meydana getirilebilir.[10]

Sihir ve büyünün olumsuz tesiriyle ilgili birçok rivâyetler bulunuyor. Ama daha çok dikkat çekeni, Lebîd adındaki sihirbaz büyücü bir yahudinin Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) aleyhine sihir ve büyü yapmasıyla birtakım olumsuz tesirler ortaya koymasıdır.

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَحِرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى إِنَّهُ لَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ فَعَلَ الشَّيْءَ وَمَا فَعَلَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ عِنْدِي دَعَا اللهَ وَدَعَا ثُمَّ قَالَ:

10 Celâl Yıldırım/Asrın Kur'ân Tefsiri: 1/267, 272, 268, 273, 4/2186, 7/3816, 8/4369, 13/7089

أَشَعَرْتِ يَاعَائِشَةُ أَنَّ اللهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اِسْتَفْتَيْتُهُ قُلْتُ: وَمَا ذَالِكَ يَارَسُولَ اللهِ قَالَ: جَاءَنِي رَجُلاَنِ فَجَلَسَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَلْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَاوَجَعُ الرَّجُلِ ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ قَالَ: وَمَنْ طَبَّهُ قَالَ: لَبِيدُ بْنُ الْاَعْصَمِ الْيَهُودِيُّ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ قَالَ: فِيمَاذَا ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ وَجُفِّ طَلْعَةِ ذَكَرٍ قَالَ: فَأَيْنَ هُوَ ؟ قَالَ: فِي بِئْرِ ذَرْوَانَ فَذَهَبَ النَّبِيُّ ﷺ فِي أُنَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِلَي الْبِئْرِ فَنَظَرَ إِلَيْهَا وَعَلَيْهَا نَخْلٌ ثُمَّ رَجَعَ إِلَي عَائِشَةَ فَقَالَ: وَاللهِ لَكَأَنَّ مَائَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَّاءِ وَلَكَأَنَّ نَخْلَهَا رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ قُلْتُ: يَارَسُولَ اللهِ اَفَاَخْرَجْتَهُ ؟ قَالَ: لا، أَمَّا اَنَا فَقَدْ عَافَانِي اللهُ وَشَفَانِ وَخَشِيتُ أَنْ أُثَوِّرَ عَلَ النَّاسِ مِنْهُ شَرًّا فَأَمَرَ بِهَا فَدُفِنَتْ.

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sihir (ve büyü) yapıldı. O kadar ki, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yapmadığı bir şeyi yapmış hayali gelirdi. Böylece (O'nun bu hali devam etti). Tâ ki bir gün benim yanımda bulunurken Allah'a duâ etti, tekrar duâ etti. Sonra da şöyle buyurdu:

"Bildin mi ya Aişe, kendisinden fetvâ istediğim hususta Cenâb-ı Hak bana fetvâ verdi?" **Ben de:**

"Ya Rasulallah, o fetvâ nedir?" diye sordum. Buyurdu ki:

"İki kişi (iki melek) bana geldi, biri başucumda, diğeri ayakucumda oturdu. Sonra onlardan biri arkadaşına:

"Bu adamın rahatsızlığı nedir?" diye sordu. O da:

"Sihirlenmiş, büyülenmiştir" diye cevap verdi. Diğeri: "Kim ona sihir, büyü yaptı?" diye sordu. O da:

"Lebîd b. A'sam adında Benî Zurayk kabilesinden bir yahudî" diye cevap verdi. Öteki: "Ne gibi şeyde sihir, büyü yapmıştır?" diye sordu. O da:

"Bir tarak, saç sakal tarantısı ve erkek hurmanın kurumuş çiçek kapçığında" diye cevap verdi. "O tarak ve tarantı ile kapçık nerededir?" diye sordu. O da:

"Zervan kuyusundadır" diye cevap verdi.

Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabından bir grup insanla birlikte kalkıp o kuyuya gittiler. Kuyuya nazar eyledi, üzerinde bir hurma ağacı bulunuyordu. Sonra Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'ya döndü ve şöyle buyurdu:

"Allah'a and olsun ki o kuyunun suyu kına suyu gibi kırmızı ile kahverengi arasında bir renkteydi. Hurma ağacının uçları da şeytanların başları gibiydi." **Bunun üzerine ben:**

"Ya Rasulallah! Kuyuya atılan o sihirli şeyi çıkardın mı?" diye sordum O da:

"Hayır çıkarmadım. Bana gelince, Cenâb-ı Hak gerçekten bana afiyet ve şifâ verdi. Hem de o sihri çıkarmakla halk üzerine bir şer ve kötülüğü yaymaktan endişe duydum" **diye cevap verdi. Sonra emretti de o kuyu kapatıldı.**[11]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Ehl-i Sünnet ve ilim adamlarının cumhuruna göre sihir (ve büyü) vardır. Aynı zamanda sihrin ve büyünün bir hakikati de vardır.

Diğer bazı ilim adamlarına göre, sihir ve büyünün hakikati yoktur. Bir takım gerçeği olmayan hayallerden başka bir şey değildir.

Oysa Cenâb-ı Hak kendi kitabında sihirden söz etmiş bulunuyor. Aynı zamanda yukardaki hadis de sihir ve büyü denilen ruhî bir tesirin mevcudiyetini ispat ediyor. Aynı zamanda sihir ve büyünün birtakım eşyaya ruhî nüfuzda bulunarak işlendiği ve kimsenin göremeyeceği yerlere defnedildiği anlaşılıyor.

Sadece kendi akıl ve mantıkları doğrultusunda düşünüp karar verenler ise, bu hadisi red ve inkâr etmişlerdir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve

11 Buharî/Tıb: 47. Nesâî/Tahrim: 20. Ahmed: 4/367, 6/57, 63, 96

sellem)'in sihirlenip büyülenmesini O'nun makamının yüceliğine yakıştıramamışlardır. Oysa böyle bir iddiaya gerek yoktur. Çünkü kitap ve sünnet, aynı zamanda cereyan eden bazı olaylar sihrin ve büyü denilen bir tesirin varlığını ispat etmektedir. Hem Cenâb-ı Hak Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'i dini tebliğde ve doğru olanı söylemekte yeterince korumuştur. Dünya işlerinde ise bazı hayalî şeylerin sadır olması ve tebliği ile mükellef bulunmadığı bazı dünya işleri üzerinde indî kanaat yürütmesi mümkündür. Ancak Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün bu durumlarda ve kendisine vaki olan hayalî şeylere nübüvvet ve risaletin safiyet ve yüceliğini zedeleyecek bir yanlışlık veya saçmalamada asla bulunmamıştır. Günlük mutad dünyevî işlerden birini yapıp yapmadığı şeklinde birtakım tereddütler hasıl olmuşsa da onun tesirinden derhal kurtulmak için Allah (celle celaluhu)'ya duâ etmiş ve kısa sürede o havadan kendini uzak tutmuştur. Yapılan sihir ve büyünün estirdiği hayalin belirtisi bu cümledendir.

Nitekim Kadı İyaz diyor ki:

"Bu hadisin rivâyetleri, yapılan sihir ve büyünün olumsuz tesiri sadece Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bedeninde ve dış organlarına yönelebilmiş, aklı, kalbi ve itikadı üzerinde en küçük bir tesir bırakmamıştır. Şüphesiz beden üzerindeki az bir olumsuz tesirin hiçbir zaman O'nun nübüvvet ve risaletine tesir edip bir karışıklık meydana getirememiştir. Çünkü Cenâb-ı Hak O'nun aklını, kalbini ve itikadım her türlü olumsuz tesirden korumuş ve uzak tutmuştur."[12]

Sihir bütünüyle şeytanî yollara başvurmak, kâfir cinlerle temas sağlamak ve ilâhî sınırları aşmakla meydana gelir. Sihir eşyanın hakikatini değiştirmez, değişmiş hayalini verir ve kısa bir süre sonra değiştirmediği anlaşılır. Büyü de sihirden bir şubedir. Yine şeytanî yollara başvurmak, cinlerden yardım görmek suretiyle ruhlar ve duygular üzerinde birtakım olumsuz tesirler irca etmekle kendini hissettirir. Şüphesiz bunun en tesirli ilâcı, Muavizateyn sûrelerini okuyup Allah (celle celaluhu)'dan şifa dilemektir.

Sihir ve büyü yapan kimse bunun helâl ve meşru olduğuna inanıyorsa, dinden çıkmış olur ve mürted sayılır. Tevbe edip dönüş yapmadığı, yani bu gibi şeytanî işleri bırakmadığı takdirde İslâm devletinde yaşıyorsa katledilir.

12 Neylü'l-Evtar: 7/202, 203

Böylece sihir yapan da yaptıran da, büyü yapan da yaptıranda büyük günah işlemekte ve bunun haram olduğunu kabul etmedikleri takdirde küfre düşmektedirler.

Sihirle keramet arasındaki fark çok açık ve belirgindir: Sihir ve büyü ancak ilâhî sınırları çiğneyen fasık bir kişinin işidir. Keramet ise Allah (celle celaluhu)'ya dosdoğru inanıp nefsini Kur'ân ve sünnete göre terbiye eden bir velîden sadır olur. Keramet kimseye zarar vermez, fakat imân ve irfanı artırır. Sihir ve büyü ise bütünüyle insanlara zarar verir, inançlarını sarsar ve kardeşlik bağlarının kopmasına, gerçekleri bırakıp hurafelerin peşine takılmaya yol açar. Keramet Rahmanidir, sihir ve büyü ise şeytanîdir.

Konuyu şöyle özetleyebiliriz: Sihir ve büyü vardır. Bunların peygamberin bedeni üzerinde, diğer insanların ruh ve duyguları üzerinde birtakım olumsuz tesirleri olabilir. Bu tesirden korunmak ve kurtulmak için Muavvizeteyn sûrelerini okumak yeterlidir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sihir ve büyü yapıldığı sahîh rivâyetle sabit olmuştur.

SİHİR VE KEHANETLE İLGİLİ DİĞER HADİSLER

وَعَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ خَمْرٍ وَقَاطِعُ رَحِمٍ وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ.

Ebû Musa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Üç kimse var ki cennete giremeyecekler: İçki içmeye devam eden, hısımlarından ilgisini kesen, sihri tasdik eden."[13]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَنْ أَتَى كَاهِنًا أَوْ عَرَّافًا فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ﷺ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim bir kâhine veya arrafa gider de onun dediğini tasdik ederse, o gerçekten Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in üzerine indirileni inkar etmiş olur."[14]

وَعَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ أَبِي عُبَيْدٍ عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ يُقْبَلِ اللهُ لَهُ صَلَاةً أَرْبَعِينَ لَيْلَةً.

Safiyye bint Ebî Ubey d'den rivâyet edilmiş, o da Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bazı zevcelerinden, onlarda Rasulullah Efendimiz (sal-

13 Müslim. Müsned-i Ahmed: 3/14, 03, 4/399

14 Ebû Dâvud/Tıb: 21. Müslim. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 7/204

lallahu aleyhi ve sellem)'den rivâyet etmişlerdir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Kim bir arrafaya gider de ondan bir şey sorarsa Cenâb-ı Hak onun kırk gecelik (kırk günlük ve gecelik) namazını kabul etmez."[15]

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ ﷺ نَاسٌ عَنِ الْكَهَانَةِ فَقَالَ: لَيْسُوا بِشَيْءٍ فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللهِ إِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا بِشَيْءٍ فَيَكُونُ حَقًّا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ يَخْطَفُهَا الْجِنِّيُّ فَيَقُرُّهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ يَخْلِطُونَ مَعَهَا مِائَةَ كَذْبَةٍ.

Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: İnsanlar Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den kehanetten sordular. Efendimiz onlara:

"O bir şey değildir" diye cevap verdi. Soranlar:

"Ya Rasulallah! Şüphesiz kâhinler zaman zaman bir şeyden söz ediyorlar ki o şey hak (gerçek) oluyor" dediler. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"(Onların gerçek olarak söylediği) söz haktandır ki cinnî (cinlere mensup bir cin) onu kapıp kendi dostu olan arrafın kulağına (cam bardağın veya tavuğun çıkardığı sese benzer bir sesle) fısıldıyor ve onlar da o söze yüz yalan karıştırıyorlar."[16]

Yine Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle haber vermiştir: Ebû Bekir (radıyallahu anh)'in bir hizmetçisi vardı ki onun elde ettiği gelirden yerdi. Bunun üzerine o hizmetçi:

"Bunun nereden elde edildiğini biliyor musun?" diye sordu. O da:

15 Müslim/Selam: 125. Ahmed: 2/429, 4/68, 5/380

16 Buharî/Tıb: 46, Tevhid: 57. Müslim/Selam: 122, 124. Ahmed: 1/218, 6/87

"Nereden elde edilmiştir?" diye sordu. Hizmetçi cevap verdi:

"Cahiliye devrinde ben bir kişiye kehanette bulundum ki hiç de iyi bir kehanette bulunmayı beceremezdim. Ama ne var ki ben onu aldattım. Derken (bu gün) onunla karşılaştım ve bunu o bana verdi ve siz de işte ondan yemiş bulunuyorsunuz!" Bu cevap üzerine Ebûbekir (radıyallahu anh) elini (parmağını) boğazına sokarak midesinde ne varsa hepsini kusup dışarı çıkardı."[17]

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim yıldızlardan (insanların, milletlerin ve fertlerin kaza ve kaderleriyle ilgili) bir ilim aktarıp alırsa, sihirden bir şube iktibas etmiş olur ve bunu artırdığı nisbette iktibası artar."[18]

Muâviye b. Hakem es-Sülemî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şöyle dediğini haber vermiştir:

"Ya Rasulallah! Doğrusu Cahiliye devrine yakınlığını daha pek uzak sayılmaz. Allah ise İslâmiyet'le bize yöneldi (de öylece o devirden kurtulduk). Bizden bazı kişiler kâhinlere giderdi." Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Artık kâhinlere gitmeyin" buyurdu.

"Bizden kimileri de (bazı) şeyleri uğursuz sayardı'"dedim. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Bu göğsünüzde hissettiğiniz (asılsız) bir şeydir. O bakımdan bu gibi şey (duygu)lar sizi başladığınız işten alıkoymasın" buyurdu.

"Bizden bazı adamalar birtakım çizgiler çizip bir şeyler yazarlardı" dedim. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Peygamberlerden bir peygamber de çizip çizip bir şeyler yazardı. Artık kimin çizgi ve yazısı o peygamberin çizgi ve yazısına uygun düşerse işte isabet

17 Buharî/Menakıb-ı ensar: 26

18 Ebû Dâvud/Tıb: 22, 51. İbn Mâce/Edeb: 28. Ahmed: 1/227, 311

eden o olur" buyurdu.[19]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İlim adamlarının, cumhuruna göre, sihri, sihirbazı, büyücü ve kâhini tasdik eden büyük günah işlemiş olur. Hattâ ilim adamlarından bazısına göre, sihirbazı, büyücüyü tasdik edip inanan kimse dinden çıkar.

O bakımdan müslüman bir kimse sihirbazı, büyücüyü ve arrafı tasdik eder, onun dediklerine kulak verip inanır ve tevbe etmeden ölürse cennete çok uzun bir süre giremez. Bunlara gidip inanan ve İslâm'ın bunlarla ilgili emir ve hükümlerini inkâr edenler ise ebediyen cennete giremezler.

Kadı İyaz diyor ki: "Araplar'da kehanet üç kısma ayrılırdı:

Bir kişinin cinlerden bir dostu olurdu da o, gökten gizlice kaptığı haberi getirip ona bildirirdi. Bu kısım, Allah son peygamberi Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e risâlet gönderince artık işlemez hale geldi ve göğün haberlerinden cinler ve şeytanlar menedilmiş oldu.

Yeryüzünde meydana gelen bir olayı o cinin tespit edip kendi dostuna haber vermesiyle vücut bulurdu.

Mu'tezile'den bir kısmı kehanetin bu iki çeşidinin de muhal olduğunu belirterek bütünüyle reddetmişlerdir.

Müneccimlerin yaptığı tespitlerdir. Bazı kişilerde birtakım güçler ve yetenekler meydana gelir de bir şeylerden haber verirler. Ama onların haber verdiği şeyden yalanın payı çok fazladır."[20]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

13 no'lu Ebû Musa hadisi sahîhtir. Sözü edilen üç sınıf insanın cennete giremeyeceği yorumu gerektiren bir anlatım tarzı taşımaktadır. Şöyle ki, içkiyi helâl sayıp ona devam eden, hısımlarından ilgi kesmenin caiz olduğuna inanıp onlarla ilgi kurmayan ve sihrin haram olmadığına inanıp haram ve yasak oldu-

19 Müslim/Mesacid: 33, Selam: 121. Ebû Dâvud/Salât: 168, Tıb: 23. Nesâî/Sehv: 20. Ahmed: 2/394, 5/447

20 Neylü'l-Evtar: 7/204

günu kabul etmeyen kimse haramı helâl saydığından dolayı tevbe ve istiğfar edip dönüş yapmadan ölürse cidden cennete giremezler. Ama bunların haram olduğunu bilip kabul etmekle beraber yine de kendini tutamayıp içki içmeye devam eder, hısımlarından ilgisini keser ve sihirbazı, büyücüyü doğrularsa uzun süre cennete giremez.

Cinler vasıtasıyla veya geliştirdiği bazı yetenekleriyle gaibden haber veren, hırsızın kim olduğunu belirleyen, yitik malın yerini haber veren kimseyi kim tasdik eder, yani önün dediklerinin doğruluğuna inanır ve bu haram fiili helâl sayarsa dinden çıkar. Helâl saymaz ancak kâhinlere, arraflara başvurmaktan kendini alamazsa büyük günah işlemiş olur. Aynı zamanda kırk günlük namazı kabul olunmaz.

Kâhin ve arrafın haber verdiği şey, olay aynen çıkıyorsa, buna da şaşmamak ve aldanmamak gerekir. Zira cin ve şeytanlar gök haberlerini almaktan her ne kadar menedilmişlerse de bazen kulak verip çalmaya çalışırlar ve hemen bir şihab onları kovalayıp uzaklaştırır. İşte doğru çıkan haberin sebebinin bu olduğunu Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bildiriyor. Ancak çoğu zaman gökten kapıp çaldıkları bir habere birçok yalanlar da katarlar. Kâhinler de birtakım ilâvelerde bulunurlar. O bakımdan Allah'ın kesin menettiği gök haberini kapıp çalan bir cinin veya şeytanın verdiği bilgiyi doğrulamak ve kâhinlere arraflara gidip onlardan bir şeyler sormak hem büyük günah, hem de imanı tehlikeye düşürebilir.

Böylece **14**, **15** no'lu Ebû Hureyre ile Safiyye hadisleri de sahîhtir. Safiyye hadisinde Taberânî şu fazlalığı nakletmiştir: "Kim de tasdîk etmeksizin arrafa giderse Allah onun kırk günlük namazını kabul etmez."

16 no'lu Hz. Aişe hadisi da sahîh olup çıkarıma sâlihtir. Hadis, bazı cin ve şeytanları gök haberlerinden bir şey kapıp çaldığının mümkün olduğuna ve ancak onların getirip arraf ve kâhine aktarırken bir sürü yalanlar da kattıklarına, o bakımdan onların verdiği haberle amel etmenin caiz olmadığına delâlet etmektedir.

17 no'lu Hz. Aişe hadisi ise, kâhin ve arrafın bu yolla elde ettikleri kazancın haram olduğuna delâlet etmektedir. Nitekim Ebû Bekir Sıddîk, kendisine ikram edilen yemeğin kehanette bulunmaya karşılık verildiğini öğrenince midesinden

dışarı çıkartmayı uygun görmüş ve bununla müslümanlara bir kıstas vermiştir.

18 no'lu İbn Abbas hadisi, yıldızlardan ahkâm çıkarmanın, kaza ve kaderi yıldızların hareketlerine bağlamanın da bir tür sihir olduğuna ve onun gibi haram kılındığına delâlet etmektedir.

19 no'lu Muaviye hadisi ise, üç önem hüküm ihtiva etmektedir:

1- Kâhinlere gitmenin câiz olmadığı,

2- Bazı şeyleri uğursuz sayıp başlanılan işten vazgeçmenin doğru ve câiz olmadığı,

3- Birtakım çizgiler çizip yazılar yazmak suretiyle efsunda bulunmanın her ne kadar bir peygamber tarafından yapıldığı kaydedilmişse de, o paygamberin bilgi ve ölçülerine uygun çizgi çizip yazı yazmanın mümkün olmayacağına işaret edilerek bu gibi şeylerle uğraşmanın birtakım sakıncalı sonuçlar doğuracağı belirtilmek istenmektedir.

O halde eşyayı, birtakım canlıları ve hareketlerini, tabiat olaylarını uğursuz saymak caiz değildir. Başlanılan veya başlanmak istenilen bir işi bu yüzden bırakmanın doğru olmayacağı bildirilmektedir. Bu daha çok kişinin şüphe ve vesvesesini göğsünde hissettirdiği bir evhamdır. Bu gibi evham ve vesveseyle amel zaten caiz değildir.

Bir peygamberin çizgiler çizip birtakım yazılar yazması, ilâhî vahye dayanır. Şifa ve rahmet niyetiyle ilâhî kelâmdan bir âyet yazmak bugün için de geçerlidir. Ancak bir takım çizgiler çizmenin usul ve kuralı, tesir ve neticesi nedir buna İslâmiyet yer vermemiştir. Sadece bir peygamberin böyle yaptığı bildirilerek buna muvafakatin mümkün olmayacağı aşikârdır. Zira o peygamberin izlediği usûl ve yöntemi tespit etmemiz mümkün değildir. Günümüzde hala bazı bilgisiz, kültürsüz hoca geçinenlerin birtakım karmaşık çizgiler çizip okunmayacak kadar karışık ve düzensiz yazılar yazdığı görülmekte ve duyulmaktadır. Onların yazdıklarında ne şifa, ne tesir, ne de olumlu bir sonuç vardır. Saf müslümanlar aldatılarak bir geçim vasıtası haline getirilmiş bulunuyor. Yapan da yaptıran da günahkârdır.

Bu bâbda Ebû Dâvud ile Tirmizî'nin tahrîc edip sahîhledikleri ve İbn Mace'nin de naklettiği bir hadis ise şöyledir:

"Uğursuz sayma şirktir." İbn Mes'ud (radıyallahu anh) diyor ki, Rasulullah bu cümleyi üç defa tekrarladı.

Buharî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâi'nin İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yaptıkları rivâyete göre, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Uğursuzluk evde, kadında ve atta vardır." Müslim'in yaptığı rivâyette ise:

"Uğursuzluk ancak üç şeyde vardır: Kadın, at ve ev." Yine Müslim'in bir başka rivâyetinde ise hadis şu lâfızla nakledilmiştir:

"Eğer bir şeyde uğursuzluk olmuş olsaydı, atta, meskende ve kadında olurdu." Diğer bir rivâyetinde ise şöyle buyurulmuştur:

"Eğer bir şeyde uğursuzluk olmuş olsaydı, evde, hizmetçide ve atta olurdu."

Yine Ebû Dâvud'un tahrîc edip Hâkim'in sahîhlediği Enes hadisinde ise deniliyor ki: "Bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e:

"Ya Rasulallah! Biz bir evde kalıyorduk ki o evde sayımız hayli çoktu, malımız da çoktu. Başka bir eve geçtik, derken o ikinci evde sayımız azaldı, malımız da azaldı." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurdu:

"O evi terkedin. Çünkü o ev zemîme (yerilmiş murdar)dır."

İmam Mâlik'in ise Muvatta'da Yahya b. Said'den yaptığı rivâyette deniliyor ki: "Bir kadın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi:

"Kaldığımız evde sayımız çok, malımız hayli kabarıktı. Sonra sayımız azaldı ve malımız (elimizden çıkıp) gitti." Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurdu:

"O evi terkedin, Çürkü o ev zemîme (yerilmiş yaramaz bir ev)dir."

İlim adamları bu hadisleri tahlîl ederken farklı yorumlarda bulunmuş-

lardır. İmam Mâlik'e göre, hadis zahiri üzeredir. Yani delâlet ettiği manâ ne ise onu ifade etmektedir, başka bir yorumda bulunmaya gerek yoktur. Zira Bazen Cenâb-ı Hak bir evi sakinlerine zarar getirecek duruma sokar. Kadın, at, hizmetçi de böyledir.

Hattabî ise, birçok ilim adamlarının şöyle yorumda bulunduklarını belirtmiştir: "Bu üç şey uğursuzluk getirme konusunda birer istisna teşkil etmektedir. Yani eşyada uğursuzluk yoktur, sadece bu üç veya dört şeyde uğursuzluk olabilir. Oturduğu ev kendilerini sıkmaya başlar ve huzursuzluk doğururusa, evli bulunduğu kadınla bir arada bulunmaktan tiksinip huzursuzluk hissediyorsa, beslediği at veya hizmetçiye karşı hoşnutsuzluk, isteksizlik duyuyorsa, o takdirde evi değiştirmede, kadını boşamada, âtı satmada, hizmetçiyi ayırmada fayda vardır."

Diğer bazı ilim adamları ise şu yorumda bulunmuşlardır:

"Evin uğursuzluğu dar olmasından, komşularının kötülük ve eziyetinden kaynaklanır. Kadın uğursuzluğu kısır kalmasından, dilinin bozukluğundan, mevcuda şükretmemesinden ve bir takım şüphelere kapılmasından kaynaklanır. Atın uğursuzluğu üzerinde gaza yapılmamasından ve fiyatının yükseldiğinden kaynaklanır. Hizmetçinin uğursuzluğu ise, fena huyundan, anlayışının kıtlığından, kendisine verilen hizmetleri lâyıkıyla yerine getirmemesinden kaynaklanır."

O halde umumî anlamda uğursuzluk yoktur. Hususî anlamda ise belirtilen şeylerde bazı sebeplerden dolayı uğursuzluk olabilir.

Bu konuda birkaç rivâyet daha bulunuyor. Onları nakletmeye gerek görmedik.

PEYGAMBERE SÖVEN KİMSEYE NE GİBİ İŞLEM YAPILIR?

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün milletlere ve insanlara rahmet olarak gönderilmiştir. O, peygamberler zincirinin en son ve en büyük halkasıdır. Peygamberlik O'nunla son bulup mühürlenmiştir.

Allah'a ve âhiret gününe imân edip Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e imân etmeyen kimsenin imâm sahîh değildir. Çünkü Allah (celle celaluhu)'nun son kelamını ve indirdiği hayat nizamını ancak Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ve O'na indirilen Kur'ân'a imân etmekle, öğrenip amel etmek mümkündür. Nitekim Cenâb-ı Hak:

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ ۖ وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا

"Peygambere itaât eden gerçekte Allah'a itaât eder. Kim de yüz çevirirse (üzülme. Çünkü) seni onlar üzerine koruyucu (bir bekçi) olarak göndermedik."[21] buyurarak Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e itaatin farz olduğunu ve ancak itaât ve imanın ona itaât ve imânla tamamlanabileceğini bildirmektedir. Diğer yandan Kur'ân'da on beş kadar yerde "Allah'a ve O'nun Resûlüne itaât ediniz" buyurulmaktadır. Al-i İmrân sûresinde ise bu emir iki değişik anlatımda şöyle açıklanmaktadır:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve

21 Nisâ sûresi: 80

günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayan ve çok merhamet edendir."[22]

قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

"De ki: Allah'a ve Peygamberine itaât edin. Eğer yüz çevirirseniz şüphesiz ki Allah kâfirleri sevmez."[23]

Buna benzer birçok âyetler vardır. Kurtuluş ve mutlak saadetin ancak Allah'a ve rasulü Hz. Muhammed'e itaâtle gerçekleşebileceği ise Azhab sûresi 71. âyetle net biçimde açıklanmıştır.

Gerçek bu olunca, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e inanıp O'nu sevmek, O'nunla gönderilen son dini kabul etmek ve gereğince amel etmek mükellef olan her kişiye farzdır. Peygamberi sevmek, O'na itaâti reddetmek küfürdür.

Bu açıdan konuyu incelediğimizde, Hz. Peygamber'e dil uzatıp hakarette bulunan kimse hakkında nasıl bir ceza uygulanır? İslâm devleti sınırları içinde olup böyle bir günaha cesaret eden kimse önce dinden çıkar. Dinden çıkınca da mürted olur ve mürtedin katli ise vâcip olur. İlim adamlarından önemli bir kısmının görüş ve içtihadı bu merkezdedir.

عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ يَهُودِيَّةً كَانَتْ تَشْتُمُ النَّبِيَّ ﷺ وَتَقَعُ فِيهِ فَخَنَقَهَا رَجُلٌ حَتَّى مَاتَتْ فَأَبْطَلَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ ذِمَّتَهَا.

Şa'bî'den, onun da mü'minlerin emiri Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyete göre; yahudi bir kadın sık sık peygambere sövüp O'nun aleyhinde ağır söz söylüyordu. Bunun üzerine (mü'minlerden) bir adam onu boğup öldürdü. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o kadının zimmetini iptal etti, (onun vatandaşlık ahd ve emanını, hıfz-u himayesini hükümsüz saydı ve) böy-

22 Al-i İmrân sûresi: 31

23 Al-i İmrân sûresi: 32

lece onu öldüren adam hakkında cezaî bir hüküm uygulamadı.[24]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ أَعْمَي كَانَتْ لَهُ أُمُّ وَلَدٍ تَشْتُمُ النَّبِيَّ ﷺ وَتَقَعُ فِيهِ فَيَنْهَاهَا فَلاَتَنْتَهِي وَيَزْجُرُهَا فَلاَتَنْزَجِرُ فَلَمَّا كَانَ ذَاتَ لَيْلَةٍ جَعَلَتْ تَقَعُ فِي النَّبِيِّ ﷺ وَتَشْتُمُهُ فَأَخَذَ الْمِعْوَلَ فَجَعَلَهُ فِي بَطْنِهَا وَاتَّكَاَ عَلَيْهِ فَقَتَلَهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ ذُكِرَ ذَلِكَ لِنَّبِيِّ ﷺ فَجَمَعَ النَّاسَ فَقَالَ: أُنْشِدُ اللهَ رَجُلاً فَعَلَ مَافَعَلَ لِي عَلَيْهِ حَقٌّ إِلاَّ قَامَ فَقَامَ لْأَعْمَى يَتَخَطَّي النَّاسَ وَهُوَ يَتَدَلْدَلَ حَتَّي قَعَدَ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ أَنَا صَاحِبُهَا كَانَتْ تَشْتُمُكَ وَتَقَعُ فِيكَ فَأَنْهَاهَا فَلاَ تَنْتَهِي وَأَزْجُرُهَا فَلاَ تَنْزَجِرُ وَلِي مِنْهَا ابْنَانِ مِثْلُ اللُّؤْلُؤَتِيْنِ وَكَانَتْ بِي رَفِيقَةً فَلَمَّا كَانَ الْبَارِحَةُ جَعَلَتْ تَشْتُمُكَ وَتَقَعُ فِيكَ فَأَخَذْتُ الْمِعْوَلَ فَوَضَعْتُهُ فِي بَطْنِهَا وَاتَّكَأْتُ عَلَيْهِ حَتَّى قَتَلْتُهَا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلاَ اِشْهَدُوا أَنَّ دَمَهَا هَدَرٌ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre; A'ma bir adamın bir ümmü-veled (kendisine çocuk doğuran bir cariyesi) bulunuyordu. Bu câriye sık sık Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatıp aleyhinde çok ağır sözler sarfederdi. A'ma adam ise onu bundan menetmeye çalışır, ama kadın vazgeçmeyip sövmeye devam ederdi. Bir gece yine o câriye Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) aleyhinde ağır söz söyleyip sövdü. A'ma adam dayanamayarak demir bir keskiyi onun karnına vurup bütün ağırlığıyla bastırarak kadını öldürdü. Sabah olunca olay Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlatıldı. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) insanları topladı ve şöyle buyurdu:

24 Ebu Dâvud/Hudud: 2

"Allah adına bir adama and veriyorum ki işlediği fiili işlemiştir, benim onun üzerinde bir hakkım bulunuyor, mutlaka ayağa kalksın!" Böylece o a'ma adam ayağa kalkıp oradaki insanların omuzlarını adımlayarak, hareketini sürdürerek Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in önünde oturdu ve şöyle söze başladı:

"Ya Rasulallah! O öldürülen cariyenin sahibi benim. O durmadan sana dil uzatıp söver, ağır sözler kullanırdı. Ne kadar menetsem yine de menolmaz sövmeyi sürdürürdü. Ondan inci misali iki de oğlu vardı ve o benim yakın refikam olarak bulunuyordu. Geçen akşam yine size sövüp aleyhinizde ağır söz söyledi. Bunun üzerine ben de ucu sivri demir keskiyi alıp onun karnının üzerine dayadım ve ağırlığımı kullanarak o demiri batırdım tâ ki öldürmüş oldum." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Sîzler şâhid olunuz ki o cariyenin kanı hederdir (öldürene hiçbir ceza verilmeyecektir)."[25]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ مَرَّ يَهُودِيٌّ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ السَّامُ عَلَيْكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: وَعَلَيْكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَتَدْرُونَ مَايَقُولُ ؟ قَالَ: اَلسَّامُ عَلَيْكَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ أَلاَ نَقْتُلُهُ: قَالَ: لاَ إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Bir yahudi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanından geçerken "es-sâmu aleyke" dedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de "ve aleyke" diye karşılık verdi. Sonra da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Şu yahudinin ne dediğini biliyor musunuz? es-Sâmu aleyke dedi." Ashab-ı Kiram:

"Ya Rasulullah! Onu öldürelim mi?" diye sordular. Rasulullah (sallallahu

25 Ebu Dâvud/Hudud: 2, 3. Nesâî/Tahrim: 16

aleyhi ve sellem):

"Hayır. Kitap ehli size selâm verince, siz de ve aleyküm deyiniz" diye buyurdu.[26]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövüp sayan, onun aleyhine ağır söz söyleyen dinden çıkıp küfre girer. Böylece mürted olur ve hakkında mürted hükmü uygulanır. Bunun gibi Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetlerinden bir sünnete razı olmayan, beğenmeyip reddeden kimse de dinden çıkıp küfre girmiş olur.[27]

Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövmeye zorlanıp tehdit edilen kimse Muhammed ismini anarak ağır söz kullanırsa bu onun niyetine göre sonuç verir:

"Ben istemediğim halde sövdüm" derse kâfir olmamış sayılır. "Ben Nasarâ'dan Muhammed adındaki bir adamı kasdederek sövdüm" derse yine küfre girmemiş olur. Ama "tehdit karşısında Hz. Muhammed'i kasdederek sövdüm" derse küfre girmiş olur. Zira sadece dil ile değil kalben de sövmüş oluyor. Bunun gibi Hz. Muhammed cinnet getirmiştir veya o delinin biridir derse yine dinden çıkıp kâfir olmuş olur ve hakkında mürted hükmü uygulanır.[28]

Şâfiîler'e göre: Kim İslâm'dan niyetle veya sözüyle veya fiiliyle koparsa mürted olur. İsterse söz ve fiilini istihza, inad veya itikad cihetiyle yapmış ve söylemiş olsun fark etmez. O halde bir peygamberi tekzîb eden veya onu küçümseyip hafife alan kimse kâfir olur ve hakkında mürted hükmü uygulanır.[29] Tabi Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövüp sayan, onun aleyhine ağır söz söyleyen kimsenin durumu da böyledir.

Hanbelîler'e göre: Allah'a ister şaka yollu isterse ciddi olarak söven kimse kâfir olur. Allah'ın âyetlerini veya peygamberlerini küçümseyip hafife alan

26 Buharî/İsti'zan: 22, Murtaddin: 4. Müslim/Selam: 9, 87. Taberânî/Selam: 3. Dârimî /İsti'zan: 7. Ahmed 2/9

27 Mecmau'l-Enhur: 1/630

28 Mecmau'l-Enhur: 1/631

29 el-Ğamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 1/519. Mısır: 1933

kimse de böyle.

Gayr-i müslim iken Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövüp saydıktan sonra İslâm girerse hakkında bir ceza uygulanmaz. Müslüman olduğu halde söverse, bir rivâyete göre tevbesi kabul olunmaz ve katledilir.[30]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

24 no'lu Şa'bi hadisi hakkında Ebû Dâvud bir görüş beyan etmemiştir. Bu daha çok hadisin sahîh olduğunu gösterir. Nitekim yapılan tespitlere göre isnadındaki ricalin hepsi sahîhtir.

Hadis, bir gayr-i müslim vatandaşın Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövmesi halinde katledileceğine dalâlet etmektedir.

25 no'lu İbn Abbas hadisini Ebû Dâvud tahrîc etmiş ve bir görüş beyan etmiştir. Hafız Bülûğu'l-Meram'da hadisin râvîlerinin hepsinin sika olduğunu belirtmiştir.[31]

Hadis, peygambere dil uzatıp söven kimsenin öldürüleceğine ve kanının heder olduğuna delâlet etmektedir. Söven kişi müslüman ise mürted olur ve o yüzden öldürülür. İbn Battal'a göre, tevbe etmesi talep edilmez. Evzâî ve Leys'e göre, tevbe etmesi talep edilir. Tevbe edip pişmanlık belirttiği takdirde öldürülmez. Söven kişi kendisine ahd'u eman verilmiş bir gayr-i müslim ise öldürülür. Ancak sövdükten sonra İslâm'a girerse, artık öldürülmez. İbn Münzir'in naklettiğine göre, Leys, Evzâî, İmam Şâfiî, İmam Ahmed ve İshak'a göre söven müslüman ise tevbe etmesi teklîf edilmez ve öldürülür. İmam Ebû Hanife'ye göre, kendisine ahd-u emân verilen gayr-i müslim hakkında ta'zîr cezası uygulanır, öldürülmez. Nitekim Tahâvî, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatıp "es-Samu aleyke" (yani dert, illet, hastalık ve kötülük sana olsun) diyen kimseyi öldürmediğini delîl göstermektedir.[32]

İbn Münzir, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatıp O'na sövüp sayanın öldürülmesinin vâcip olduğunda ittifak edildiğine dikkat çek-

30 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/230, 231

31 Fethu'l-Allâm'li Şerhi Büluğu'l-Merâm: 2/220. Medine

32 Sıddık Hasan Han/Fethü'l-Allâm li Şerhi Bülûgi'l-Merâm: 2/220. Medine

miştir. Şâfiî imamlarından Ebû Bekir el-Fârisî Kitabu'l-îcma'da şöyle demiştir:

"Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatıp söven sarîh kazfte bulunmuş olur. Bu da âlimlerin ittifakıyla küfürdür. Kişi bundan dolayı tevbe etse bile öldürülmekten kurtulamaz. Yani tevbe katli iskat etmez. Çünkü kazf tevbeyle sakıt olmaz. Kaffal'e göre sövmek sebebiyle kâfir olur, ama islâm ile kati sakıt sayılır. Hattabî ise "Müslüman olduğu takdirde öldürülmesi hakkında bir muhalifin bulunduğunu bilmiyorum" demiştir.

Kendilerine ahd-u emân verilen gayr-i müslim bir kimse Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövdüğü takdirde İmam Malik'e göre öldürülür. Ancak İslâm'a girerse öldürülmez. Söven kişi müslim ise, tevbe etmesi talep edilmeksizin öldürülür.

Evzâî ve Mâlik'ten yapılan bir rivâyete göre, Peygamber'e söven müslüman mürted olur ve öldürülmeden önce tevbe edip pişmanlık duyması istenir.

26 no'lu Enes hadisi sahîh kabul edilmiştir. O bakımdan çıkarıma sâlihtir. Hadis, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e "es-Samu aleyke" demek suretiyle dert, belâ, kötülük isteyen yahudinin öldürülmediğine delâlet etmektedir. Böylece gayr-i müslimin Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövmesi sebebiyle ta'zîr cezası uygulanır sonucu ortaya çıkmış bulunuyor.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatıp söven kimse mürted olur ve hakkında riddet hükmü uygulanır.
2. Bu sebeple mürted olan kimseye önce tevbe edip ciddi pişmanlık göstermesi teklif edilir. Tevbe ettiği takdirde kati sakıt olur. Bu Hanefîler'in görüşüdür.
3. Bunun gibi Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetlerinden bir sünneti beğenmeyen, hafife alıp küçümseyen kimse de küfre girer.
4. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövmesi için ölümle tehdit edilen kimse istemeyerek söverse küfre girmez.

5. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i küçümseyen, yalanlayan, onu hafife alan kimse kâfir olur ve hakkında mürted hükmü uygulanır.

6. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sövüp sayan kimse de kâfir olur ve hakkında mürted hükmü uygulanır. Bu da Şâfiîler'e göredir.

7. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ister ciddi, ister şaka, isterse öyle inanıp kabul ettiği için söver, dil uzatırsa küfre girer ve mürted olur.

8. Şâfiîler'in çoğuna göre, peygambere dil uzatıp söven kimse kazfte bulunmuş sayılır ve tevbe bile etse tevbesi kabul olunmaz katledilir. Çünkü kazf tevbeyle sâkıt olmaz.

9. Kendisine ahd-u emân verilen kimse söverse, Ebû Hanife'ye göre hakkında ta'zir cezası uygulanır. İmam Mâlik'e göre öldürülür. Ancak İslâm girerse kati sâkıt olur.

10. İmam Mâlik'e göre, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e söven kişi müslümansa, öldürülmeden önce tevbe edip pişmanlık duyması istenir. Tevbe ettiği takdirde öldürülmez.

11. İslâm hâkimi, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e söven kimse hakkında ilim adamlarıyla müctehidlerin farklı görüş ve ictihadlarından birini tercih edebilir. Günün ve ortamın şartlarına göre, bunlardan biriyle amel etmesinde bir sakınca yoktur. Zira ictihad ictihadı nakzetmez.

12. Nitekim Şa'bî ve İbn Abbas hadisleri bu yüzden öldürülen kimselerin kanlarının heder olduğuna açık biçimde delâlet etmektedir. Enes hadisi ise, bir yahudinin "es-Samu aleyke" demesine karşılık Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın ona "ve aleyke" dediğine ve ümmetine de aynı şeyi tavsiyede bulunduğuna delâlet ettiğine bakılınca öldürmenin vâcip değil müstehab olduğu anlaşılıyor. O bakımdan ilim adamlarının farklı yorum ve görüşleri söz konusudur.

III. KONU

AHKÂM-I RİDDET

İRTİDAT VE MÜRTEDİN KATLİ

Mürted, müslüman olduğu halde dinden dönüp küfre giren kimse demektir. Kur'ân-ı Kerîm'de mürtedin durumu belirtilirken şöyle buyurulmaktadır:

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"Sizden kim dininden döner de kâfir olduğu halde ölürse, artık böylelerinin amelleri dünyada da âhirette de boşa gitmiştir ve işte cehennemlikler ve orada devamlı kalıcılar bunlardır."[1] Bu âyetin ışığında Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kim dinini değiştirirse onu öldürünüz" buyurmuştur.[2]

Bu âyet ve ilgili hadise dayanan, yani bunlarla çıkarım ve ihticacda bulunan ilim adamları mürteddin katlinin vâcip olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Muâz, Ebû Musâ ve İbn Abbas (radıyallahu anhum) da aynı görüş ve ictihadtadırlar. Böylece bu mesele hakkında icma gerçekleşmiş oluyor.

Dinden dönen kimsenin öldürülmesi için akıl ve bâliğ olması şarttır. Aksi halde sadece te'dib cezası uygulanabilir. Bu da bâliğ olmayan çocuklar hakkında söz konusudur.

Riddet, İslâm Hukuku'nda önemli bir yer işgal eder. Hemen hemen bütün müctehid imamlar bunu ayrı bir başlık altında ele alıp incelemiş ve açıklamışlardır. Zira İslâm'a mensup olup sonra bu dinden dönen kimse önce münafık olduğunu ilân ediyor, sonra da hem itikadı zayıf kimselere, hem de İslâm'a ısınan gayr-i müslimlere kötü örnek oluyor. O bakımdan hakkında ağır bir müeyyide söz konusu olmuştur.

---

1 Bakara suresi: 217.

2 Buharî/Cihad: 149, İ'tisam: 28, İstitabe:2. Ebû Davud / Hudud:1. Tirmizî / Hudud: 25. Nesâî/ Tahrim: 14. İbn Mâce /Hudud: 2. Ahmed: 1/27, 282. 5/231

عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ أُتِيَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِزَنَادِقَةٍ فَأَحْرَقَهُمْ فَبَلَغَ ذَلِكَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقَالَ: لَوْ كُنْتُ أَنَا لَمْ أُحْرِقْهُمْ لِنَهْيِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ: لاتُعَذِّبُوا بِعَذَابِ اللهِ وَلَقَتَلْتُهُمْ لِقَوْلِ رَسُولِ اللهِ ﷺ: مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ.

Tabiînden İkrime'den yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle haber vermiştir: "Birkaç zındıkı alıp mü'minlerin emîri Hz. Ali (radıyallahu anh)'ye getirdiler. Hz. Ali onları ateşte yakıp hayatlarına son verdi. Bu haber ve olay İbn Abbas (radıyallahu anh)'a ulaşınca şöyle dedi:

"Eğer ben (yetkili) olsaydım, onları yakmazdım. Çünkü Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah'ın ta'zibiyle azab etmeyin" buyurarak insanları ateşte yakmayı menetmiştir. Onları elbette öldürürdüm. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Kim dinini değiştirirse onu öldürünüz" buyurmuştur.[3]

وَفِي حَدِيثٍ لابِي مُوسَي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهُ: اِذْهَبْ إِلَى الْيَمَنِ ثُمَّ اَتْبَعَهُ مُعَاذَبْنَ جَبَلٍ فَلَمَّا قَدِمَ عَلَيْهِ أَلْقَي لَهُ وِسَادَةً وَقَالَ: اِنْزِلْ وَإِذَا رَجُلٌ عِنْدَهُ مُوَثَّقٌ قَالَ مَاهَذَا ؟ قَالَ: كَانَ يَهُودِيًا فَأَسْلَمَ ثُمَّ تَهَوَّدَ قَالَ: لا اَجْلِسُ حَتَّي يُقْتَلَ قَضَاءُ للهِ وَرَسُولِهِ.

Ebû Musa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle emir vermiştir:

"Yemen'e git." Sonra da arkasından Muâz b. Cebel (radıyallahu anh)'ı göndermiştir. Muâz Yemen'e ulaşıp Ebû Musa (radıyallahu anh)'ın yanına girince, ona bir yastık hazırlayıp koydu ve "İn otur" dedi. O sırada Ebû Musa (radıyallahu anh)'ın yanında bağlı bir adam bulunuyordu. Muâz (radıyallahu anh):

"Bu nedir?" diye sordu. O da:

3 Buharî/ Mürteddîn: 2

"Bu yahudi idi İslâm'a girdi ve sonra (pişman olup) tekrar yahudi dinine döndü" diye cevap verdi. Muâz (radıyallahu anh) "Allah ve rasulünün hükmettiği şekilde bu adam öldürülmedikçe ben oturmam" dedi.[4]

Ahmed b. Hanbel'in rivayetinde ise hadisin son kısmı şu lâfızla tespit edilmiştir:

"Allah ve Rasûlünün dininden dönen kimseyi öldürün diye hükmetmiştir."

Ebû Dâvud'un rivâyetinde ise şöyle denilmektedir:

"Ebû Musa (radıyallahu anh)'a İslâm'dan dönen bir kişi getirildi. O da onu yirmi gece veya ona yakın bir süre İslâm'a davet edip dönüş yapmasını telkin etti ve sonra da Muâz (radıyallahu anh) geldi, o da onu İslâm'a dâvet ettiyse de adam dönmekten kaçındı ve bunun üzerine (Ebû Musa veya Muâz) onun boynunu vurdu (katletti)."

وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْقَارِيِّ قَالَ: قَدِمَ عَلَي عُمَرَ ابْنِ الْخَطَّابِ رَجُلٌ مِنْ قِبَلِ أَبِي مُوسَي فَسَاَلَهُ عَنِ النَّاسِ فَأَخْبَرَهُ ثُمَّ قَالَ: هَلْ مِنْ مُغْرِبَةِ خَبَرٍ قَالَ: نَعَمْ كَفَرَ رَجُلٌ بَعْدَ إِسْلامِهِ قَالَ: فَمَا فَعَلْتُمْ بِهِ ؟ قَالَ قَرَّبْنَاهُ فَضَرَبْنَا عُنُقَهُ فَقَالَ عُمَرُ: هَلا حَبَسْتُمُوهُ ثَلاثًا وَأَطْعَمْتُمُوهُ كُلَّ يَوْمٍ رَغِيفًا وَاسْتَتَبْتُمُوهُ لَعَلَّهُ يَتُوبُ وَيُرَاجِعُ أَمْرَاللهِ ؟ اَللَّهُمَّ إِنِّي لَمْ أَحْضُرْ وَلَمْ أَرْضَ إِذْ بَلَغَنِي.

Muhammed b. Abdillah b. Abdilkar'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Ebû Musa (radıyallahu anh) tarafından bir adam Hz. Ömer b. Hattab'a gelmiş bulunuyordu. Ömer Efendimiz (radıyallahu anh) ondan (Yemen'deki) insanların durumundan sordu, o da haber verdi. Sonra Ömer Efendimiz (radıyallahu anh) ona: "Yeni bir haber var mıdır?" diye sordu. O da:

"Evet vardır; bir adam İslâm'a girdikten sonra dönüp kâfir oldu" diye ce-

4 Buharî / İstitabe: 2. Müslim / İmaret: 15. Ebû Davud / Hudud: 1. Ahmed: 4/409

vap verdi. Bunun üzerine Ömer (radıyallahu anh) ona:

"Peki ona ne yaptınız?' diye sordu. O da:

"Onu yakınımıza çekip boynunu vurduk" diye cevap verdi. Hz. Ömer (radıyallahu anh):

"Onu üç gün hapsedip ona her gün bir ekmek verseydiniz ve tevbe etmeye davette bulunsaydınız ya, belki tevbe edip Allah'ın emrine dönerdi. Allah'ım, ben (olaya) hazır olmadım ve haber bana ulaşınca razı da olmadım" dedi.[5]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin Ictihad Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Dinden dönen kimseye önce İslâmiyet arz edilir. İsterse bu dönüş birkaç defa tekrar etmiş olsun, İslâm'a dönmesi istihbaben kendisine telkin ve tavsiye edilir.

İkinci defa dinden döndükten sonra tevbe ederse, imam (sultan veya hakim) onun hakkında dayak cezası uygular. Sonra da salıverir. Üçüncü defa dinden dönerse dayaktan sonra hapsedilir. Bu durumda halisane bir niyet ve tavırla İslâm'a dönerse artık serbest bırakılır. Bir daha dinden dönerse aynı şey uygulanır. Ama İslâm'a dönmemekte inat ederse artık öldürülür.[6]

Hz. Ömer, Hz. Ali ve İbn Ömer (radıyallahu anhum)'a göre, üçüncü dönüşten sonra tevbesi kabul olunmaz. Çünkü o bu durumda alaycı, olayı hafife alıcıdır, gerçek anlamda tevbe edici değildir. Ve öldürülür.

İslâm'dan dönüp küfre giderse yakalanır ve tevbe etmesi teklif edilir. Mühlet isterse, üç gün hapsedilir. Üç günden sonra tevbe edip iki şehadet kelimesini açık ve net biçimde söylerse, artık öldürülmeyip serbest bırakılır.

Mürteddi, İslâm'a dönmesini arzetmeden öldürmek, mendub olanı terketmek olur. Bundan dolayı tazminat ve diyet gerekmez.

Kişi İslâm'dan dönüp küfre girince mülkü de kendisinden zâil olur. Çünkü bu durumda o ölmüş hükmündedir. İslâm'a dönerse mülkü kendisine avdet eder. İmameyne göre mülkü zâil olmaz.

---

5 Şafiî. Neylü'l-evtar: 7/217

6 Mecmau'l-enhur 1/620.621

Mürteddin İslâm dininde bağlı bulunduğu süre içinde kazandığı mal vârislerine verilir. Mürted olduktan sonra kazandıkları beytülmala intikal ettirilir. İmameyne göre, bu da vârislerine intikal eder. Diğer üç mezhebe göre, müslümanlara fey' olup beytülmala intikal eder.[7]

Şâfiîler'e göre: Riddet (dinden dönme) niyet ile İslâm'dan kopup ayrılmakla ve bir de küfre delâlet eden bir söz veya fiille gerçekleşir, isterse küfre açık biçimde delâlet eden sözü istihza veya inat veya itikat yoluyla söylemiş olsun farketmez. Meselâ kâinatı yaratıp düzen ve dengede tutan o yüce kudret sahibi Allah'ı veya peygamberleri inkâr eden veyahut Peygamberi yalanlayan veya haramı helâl sayan kimse dinden çıkıp mürted olur.

Ancak bu belirtilen durumlarda kişinin mürted olabilmesi için aklî melekesi yerinde ergen bir mükellef olması şarttır. O bakımdan çocuğun, delinin ve tehdit edilip zorlananın riddeti sahîh değildir.

Sarhoşun riddeti sahihtir. Kendine gelip sarhoşluk hali gelince İslâm'a dönmesi teklîf edilir.

Riddet konusunda şahitlerin şehadeti yeterli sayılır. Riddet eden adamın bu durumunda red ve inkâr etmesine itibar edilmez. Şahitlikle hükmedilir.

Dinden dönen erkek ve kadının tevbe edip İslâm'a dönmeleri teklif edilir. Şu bazı fakihlere göre vâcib, bazısına göre ise müstehabdır. Diğer bir görüşe göre mürted ve mürtedde üç gün bekletilir, bu süre içinde tevbe edip dönüş yaparsa serbest bırakılır; küfürde ısrar ve inad ederse katledilir.

Mürteddin çocuğu müslüman sayılır. Bununla beraber bu mesele hakkında farklı görüş ve ictihadlar vardır.[8]

Hanbelîler'e göre: Riddet Allah (celle celaluhu)'ya ortak koşmak, O'nun rububiyetini inkâr etmek veya sıfatlarından bir sıfatı kabul etmemek veya Allah (celle celaluhu)'ya evlâd ve eş nisbet etmek veya bir peygamberi veya semavî kitabı inkâr etmek veya Kur'ân'dan bir âyeti red ve inkâr etmek veya Allah'a ve Peygamber'e sövmekle gerçekleşeceği gibi farz ibadetleri kabul etmemek, haram olan

7 Mecmau'l-enhur: 1/620, 622

8 Ebû Zekeriya Nevevî / Minhacü't-talibîn: 12. Şeyhülislam Zekeriya Ensarî /Menhec: 114.

bir fiili helâl saymakla da gerçekleşir.[9]

Mâlikîler'e göre: Dinden dönüp mürted olan kimse henüz başkaldırmadan yakalanırsa erkek ise hemen öldürülür. Kadın ise cumhura göre tevbe edip İslâm'a dönmesi teklif edilir. Kabul etmediği takdirde öldürülür, İmam Mâlik'ten yapılan bir rivâyete göre, erkek olsun kadın olsun tevbe teklif edilmeden öldürülmez. Bu şarttır.

İrtidat eden, yani dinden dönen kimse başkaldırıp savaşmaya başlarsa, artık yakalandığı takdirde tevbe teklif edilmeden öldürülür.[10]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

3 no'lu İkrime rivâyeti sahihtir. Hadis, ateş ile ceza vermenin haram veya mekrûh olduğuna delalet etmektedir.

Zındık, Ebû Hâtim Sicistanî'ye göre Farsça'dır, sonradan Arapçaya geçmiştir. Aslı "zende", "kerd" dir. Daha çok hakkı red ve inkâr edip kâinatın öncesizliğini ve sonrasızlığını inkâr eden mülhid hakkında kullanılır. Bazı ilim adamlarına göre Allah'la birlikte başka ilâhların varlığına itikat eden kimse hakkında da kullanıldığı vakidir. Bunu Manî ve Mazdek itikadına bağlı olanlar, nur ve zulmete inanıp bu ikisinin birleşmesiyle kâinatın meydana geldiğini iddia edenlere nisbette bulunanlar da olmuştur. Kısacası her müşrik hakkında kullanılabilir.

5 no'lu Ebû Musa hadisinin senedi hasendir. Bu konudaki ihtilafı bertaraf etmede delil olarak gösterilebilir. Nasıl zina, hırsızlık, kazf konularında kadın ile erkek arasında fark gözetilmemişse, riddet konusunda da gözetilmemelidir. Nitekim Ebû Saîd hadisi buna açık biçimde delâlet etmektedir. Ayrıca Hafız İbn Hacer de aynı görüşü belirtmişlerdir.[11]

Riddetten maksat, İslâm'dan çıkıp başka bir dine intisab etmek veya dinsiz kalmayı yeğlemektir. Zira küfür tek bir millettir. O bakımdan yahudi veya hristiyan vatandaşın kendi dininden dönüp İslâm'a girme veya kendi dinini bırakıp başka bir dine intisap etmesi riddet sayılmamıştır.

---

9 Şemsüddin İbn Kudame /eş-Şerhu'l-kebîr: 10/74, 75. Beyrut: 1403

10 İbn Rüşd / Bidayetü'l-Müctehid: 2/459. Beyrut: 1398/1978

11 Neylü'l-evtâr: 7/219

Yapılan rivâyete göre, birkaç kişi Hz. Ali (radıyallahu anh)'a gelip şu haberi verdiler:

"Ya Emîral-mü'minîn! Mescidin kapısında beklemekte olan birkaç kişi bulunuyor ki, bunlar senin Rab olduğunu iddia ediyorlar ve Ali bizim Rabbımızdır diyorlar." Bunun üzerine Hz. Ali (radıyallahu anh) onları çağırdı ve:

"Veyl olsun size, neler söylüyorsunuz?" dedi. Onlar da: "Sen bizim rabbımızsın, halıkımızsın, razıkımızsın" diye cevap verdiler. Hz. Ali (radıyallahu anh) onlara:

"Yazıklar olsun size, ben de sizin gibi bir kulum; sizin gibi yemek yerim, sizin gibi su içerim. Allah'a itaat edersem, inşaallah sevaba erişirim. O'na isyan edersem O'nun azabından korkarım. Artık Allah'tan korkun ve İslâm'a dönün" diye uyarıda bulundu. Buna rağmen onlar İslâm'a, tevhîde dönmekten kaçındılar. Ertesi gün olunca Kamber gelip onların aynı şeyi iddia ettiklerini haber verdi. Hz. Ali (radıyallahu anh):

"Onları benim yanıma getir" diye emretti. Aynı şeyleri hatırlatıp uyarıda bulundu. Üçüncü gün yine uyarısını tekrarladı ve:

"Eğer vazgeçmeyip aynı iddiayı tekrarlarsanız sizi en kötü şekilde öldürtürüm" diye son ihtarını yaptı. Onlar yine Hakk'a, tevhide dönmekten kaçındılar, Bunun üzerine Hz. Ali Mescid'le kendi konağı arasında bir çukur kazdırdı. Bol miktarda odun getirip yaktırdı ve o kişileri ateşe atıp yaktı."

Hafız İbn Hacer bu rivâyetin isnadının sahîh olduğunu belirtmiştir.

Müctehidlerin çoğuna göre zındık da önce tevbe etmeye, pişmanlık duymaya çağrılır. İnad ederse o takdirde öldürülür. Nitekim İmam Şâfiî ile İmam Ebû Hanîfe'nin görüş ve ictihadı bu anlamdadır. Ebû Hanîfe'den bunun aksine bir diğer rivayet daha bulunuyor.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in: "Dinini değiştireni öldürünüz" meâlindeki hadisini şu manada anlayıp yorumlamıştır:

"Dini değiştirip dönüş yapmayanı öldürünüz." Nitekim 5 no'lu Muhammed b. Abdillah rivâyeti bu manayı desteklemekte ve Hz. Ömer (radıyallahu an-

h)'ın "Onu üç gün hapsedip her gün bir ekmek yedirseydiniz ve tevbe etmesi için teklifte bulunsaydınız ya. Umulur ki tevbe edip Allah'ın emrine dönerdi." diyerek uygulamanın böyle olmasını istemiş bulunuyor. Hanefî ile Şâfiî de bu rivâyet ile çıkarım yapmışlardır. Zira Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın bu görüş ve ictihadına karşı sahabe-i kiram susarak katılmışlar ve böylece belirtilen görüş ve ictihad cumhurun görüş ve ictihadı olmuştur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Dinden dönüp mürted olan kimseye tevbe edip İslâm'a dönmesi teklîf edilir. Böyle yapmak müstehabdır.
2. İslâm'a döndükten sonra yine irtidad ederse, yine tevbe edip İslâm'a geri dönmesi teklîf edilir. Bu daha çok Ebû Hanîfe'nin görüşüdür.
3. İkinci defa irtidad edeni yetkili makam dayak ile cezalandırır. Tevbe edep İslâm'a dönerse sahverir.
4. Üçüncü defa irtidad ederse, bu defa hem dayak, hem de hapisle cezalandırır. Tevbe edep İslâm'a dönerse salı verir. Bu sayıyı artırmak mümkün.
5. İrtidad eden tevbe etmeyip mürted kalmakta ısrar ederse öldürülür.
6. Hz. Ömer, Hz. Ali ve İbn Ömer'e göre, üçüncü defa irtidad ederse artık tevbesi kabul olunmaz ve öldürülür.
7. Mürtedi, İslâm'a dönmesini teklif etmeden önce öldürmekten dolayı tazminat gerekmez. Çünkü bu teklif sadece müstehabdır.
8. İrtidad edenin mülkü kendisinden zail olur. Çünkü o artık ölmüş hükmündedir. İslâm'a dönerse mülkü kendisine geri döner.
9. Mürteddin irtidaddan önce kazandıkları vârislerinedir. İrtidaddan sonra kazandıkları beytülmala intikal eder. (Ebû Hanîfe'ye göredir).
10. İmameyn'e göre irtidaddan önce ve sonraki kazancının tamamı vârislerinedir.
11. Riddet niyet ile ve bir de küfre açık şekilde delâlet eden söz veya fiil ile

gerçekleşir.

12. Küfre delâlet eden söz isterse alay, isterse inat, isterse itikadî anlamda olsun farketmez.

13. Sarhoşun irtidadı sahihtir. Sarhoşluk hali geçince tevbe etmeye ve İslâm'a dönmeye çağrılır.

14. Riddet konusunda şâhitlerin şehadeti yeterli kabul edilir.

15. Riddet konusunda kadın ile erkek eşittirler.

16. Mürteddin çocuğu müslüman sayılır.

17. İmam Mâlik'e göre, irtidad eden erkek ise, tevbe teklif edilmeksizin öldürülür. Kadın ise tevbe teklif edilir, İslâm'a dönmesi teklif edilir.

18. İrtidad eden kimse henüz yakalanmadan devlete başkaldırırsa o takdirde yakalanınca tevbe teklif edilmeden öldürülür.

19. Allah (celle celaluhu)'nun varlığını ve birliğini kabul etmemek küfürdür. Kişi bununla mürted olur.

20. Allah'ın sıfatlarından bir sıfatını kabul etmemek de böyle.

21. Allah (celle celaluhu)'ya evlâd veya eş nisbet etmek de küfürdür.

22. Allah'a veya Peygamberine sövmek de küfür olup irtidadı sahih kılar.

23. Dinen haram olan şeyi helâl saymak, kabul etmek de küfürdür.

24. Kur'ân'ı küçümsemek, hafife almak veya bir âyeti küçümsemek, beğenmemek de küfürdür.

25. Nass ile sâbit olan bir hükmü red ve inkâr etmek de küfürdür.

26. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hakaret etmek, O'nu küçümseyip alaya almak da küfürdür.

KAFİR NE İLE MÜSLÜMAN OLUR?

Şüphesiz İslâm dini her konuda olduğu gibi bu konuda da büyük bir rahatlık getirip sağlamıştır. Bir kâfirin İslâm'a girip müslim sayılması için sıkıcı bir merasime yer verilmemiştir. Çünkü İslâm'a göre niyet ve amel yeterlidir. Kişi diliyle İslâm'a girdiğini söylemesiyle veya iki şehadet kelimesini teleffuz etmesiyle müslüman kabul edilir. Bu arada yani müslüman olunca gusletmesi ve sünnet olması müstehabdır. Bununla beraber gusül ve sünnet hususunda birtakım farklı ictihadlar da ortaya çıkmıştır. Yeri gelince gereken açıklama yapılacaktır.

Hatta hadislerin zahirinden, bir kâfirin "Ben şehadet ediyorum ki sen Allah'ın resulüsün" demesiyle küfürden çıkıp İslâm'a girdiği anlaşılmaktadır.

عَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ قَالَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ ابْتَعَثَ نَبِيَّهُ لادْخَالِ رَجُلٍ الْجَنَّةَ فَدَخَلَ الْكَنِيسَةَ فَإِذَا يَهُودُ وَإِذَا يَهُودِيٌّ يَقْرَأُ عَلَيْهِمُ التَّوْرَاةَ فَلَمَّا أَتَوْا عَلَي صِفَةِ النَّبِيِّ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْسَكُوا وَفِي نَاحِيَتِهَا رَجُلٌ مَرِيضٌ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَقَالَ الْمَرِيضُ: إِنَّهُمْ أَتَوْا عَلَي صِفَةِ نَّبِيٍّ فَأَمْسِكُوهُ ثُمَّ جَاءَ الْمَرِيضُ يَحْبُوا حَتَّي أَخَذَ التَّوْرَاةَ فَقَرَاَ حَتَّي أَتَي عَلَي صِفَةِ النَّبِيِّ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأُمَّتِهِ فَقَالَ: هَذِهِ صِفَتُكَ وَصِفَةُ أُمَّتِكَ أَشْهَدُ أَنْ لااِلَهِ إِلا اللهُ وَأَنَّكَ رَسُولَ اللهِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّي للهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لاصْحَابِهِ: لُوا أَخَاكُمْ

İbn Mes'ûd (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette adı geçen şöyle demiştir:

"Şüphesiz ki azîz ve celîl olan Allah bir adamı cennete sokmak için Peygamberini gönderdi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) kenîse (havra)ya girdi. Orada bir çok yahudiye tevrat okuyan bir yahudi ile karşılaştı. Tevrat'ta Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sıfatından söz eden âyetlere gelin-

ce okumayı kesip durdular. Yanı başlarında bir de hasta bir adam bulunuyordu. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz onlara:

"Size ne oldu da okumayı kesip durdunuz?" diye sorunca o hasta adam şöyle dedi:

"Onlar bir peygamberin sıfatını açıklayan yere gelince okumayı kesip durdular" dedi ve sonra o hasta adam emekleyerek yaklaştı. Tevrat'ı alıp okumaya başladı, tâ ki Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sıfatıyla ilgili âyetlere geldi ki orada hem O'nun hem de ümmetinin sıfatları anılıyordu. Hasta adam:

"İşte bu sizin ve ümmetinizin sıfatıdır. Ben şehadet ediyorum ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve sen de O'nun Rasulüsün." Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına şöyle buyurdu:

"Bu kardeşinizin durumuyla ilgilenin, ona sahip çıkın."[12]

وَعَنْ أَبِي صَخْرٍ الْعُقَيْلِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ ألاعْرَابِ قَالَ: جَلَبْتُ جَلُوبَةً إِلَى الْمَدِينَةِ فِي حَيَاةِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَلَمَّا فَرَغْتُ مِنْ بَيْعَتِي قُلْتُ: لالْقَيَنَّ هَذَا الرَّجُلَ وَلاسْمَعَنَّ مِنْهُ قَالَ: فَتَلَقَّانِي بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ يَمْشُونَ فَتَبِعْتُهُمْ فِي أَقْفَائِهِمْ حَتَّى أَتَوْا عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْيَهُودِ نَاشِرًا التَّوْرَاةَ يَقْرَؤُهَا يُعَزِّي بِهَا نَفْسَهُ عَلَي ابْنٍ لَهُ فِي الْمَوْتِ كَأَحْسَنِ الْفِتْيَانِ وَأَجْمِلِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَنْشُدُكَ بِالَّذِي أَنْزَلَ التَّوْرَاةَ هَلْ تَجِدُ فِي كِتَابِكَ هَذَا صِفَتِي وَمَخْرَجِي: فَقَالَ بِرَأْسِهِ هَكَذَا: أَيْ لا فَقَالَ ابْنُهُ: إِي وَاللهِ الَّذِي: أَنْزَلَ التَّوْرَاةَ إِنَّا لَنَجِدُ فِي كِتَابِنَا صِفَتَكَ وَمَخْرَجَكَ أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللهِ فَقَالَ: أَقِيمُ

12 Ahmed: 6/25

الْيَهُودِيَّ عَنْ أَخِيكُمْ ثُمَّ وَلِيَ دَفْنَهُ وَجَنَنَهُ وَلَصَّلاةَ عَلَيْهِ

Ebû Sahr el-Ukaylî'den yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Bedevilerden bir adam bana haber vererek dedi ki:

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatta iken, satmak üzere bir şey (davar veya herhangi bir madde) alıp Medine'ye getirdim. Satışımı tamamladıktan sonra kendi kendime "Andolsun ki bu adam (Peygamber)le karşılaşıp O'ndan bir şeyler dinleyeceğim" dedim ve derken Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e Hz. Ebu Bekir ile Ömer (radıyallahu anhuma) arasında birlikte yürürken rastladım. Onları arkadan takip etmeye başladım. Tâ ki yahudîlerden bir adama vardılar ki adam Tevrat'ı açmış, ölmek üzere olan, gençlerin en güzeli ve en yakışıklısı oğlundan ötürü okuyor ve kendi kendini ta'ziyede bulunuyordu. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o adama:

"Tevrat'ı indiren Allah için sana and veriyorum söyle, şu kitabında benim sıfat ve çıkışımla ilgili bir ayet buluyor musun?' diye sordu. O da başını yukarıya doğru kaldırıp "Hayır" diye cevap verdi. Bunun üzerine ölmek üzere olan oğlu şöyle dedi:

"Evet Tevrat'ı indiren Allah'a yemin ederim ki biz kendi kitabımızda senin sıfatını ve çıkışını buluyoruz. Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve Sen de O'nun Resûlüsün." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yanındaki ashabına:

"Şu yahudiyi (İslâm'a giren) kardeşinizin yanından kaldırıp uzaklaştırın" buyurdu ve sonra onun defin ve kabir işiyle meşgul olup namazını kıldı.[13]

وَعَنْ أَنَسٍ اَنَّ يَهُودِيًّا قَالَ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللهِ ثُمَّ مَاتَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: صَلُّوا عَلَي صَاحِبِكُمْ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, yahudi olan bir adam, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e:

13 Ahmed: 5/411. Tirmizî /Edâhî: 7

"Ben şehadet ediyorum ki sen Allah'ın resulüsün" dedi ve bir süre sonra vefat etti. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına:

"Arkadaşınızın namazını kılın" diye buyurdu.[14]

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Halid b. Velîd'i Benî Cüzeyme kabilesine gönderdi. Hâlid b. Velid (radıyallahu anh) onları İslâm'a dâvet etti. Onlar da "biz müslüman olduk" demesini iyi beceremedikleri için O'nun yerine "Sabe'nâ, sabe'nâ" (Sabia dinine girdik) dediler. Bunun üzerine Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh) harekete geçip onları öldürdü ve esir aldı ve bizden her birimize esirini verdi. Tâ ki sabah oldu, Hâlid b. Velîd (radıyallahu anh) bizden her birimizin kendi esirini öldürmesini emretti. Bunun üzerine ben:

"Vallahi ben kendi esirimi öldürmem ve arkadaşlarımdan da hiçbiri kendi esirini öldürmeyecektir" dedim ve tâ ki Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e vardık. (Durumu ona arz ettiğimizde) şöyle buyurdu:

"Allah'ım Hâlid'in işlediği fiilden dolayı sana yönelip kendimi beri kılarım" ve bu cümleyi iki defa söyledi.[15]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin Ictihad Ve Yorumları

Bir Müslüman irtidad ettikten sonra tekrar İslam'a dönmek isterse Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın rasûlü olduğuna şehadet etmesi kâfidir. Samimi olup olmadığı araştırılmaz. Bir kâfirin durumu da böyledir. Şehadet getirdikten sonra başka bir ikrarına lüzum görülmeksizin şehadeti kabul edilir. Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"İnsanlarla, La İlahe İllallah demelerine kadar savaşmakla emrolundum. La İlahe İllallah deyince artık kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar." buyurmuştur.[16]

Hanefîler'e göre: İrtidad eden kimse, dönüş yapıp kelime-i şehadeti ge-

14 Ahmed: 2/290,381.3/296

15 Buharî /Ahkâm: 35, Cizye: 11, Meğâzî: 58. N/Kudat: 17

16 Buharî / İman: 18,28, Salât: 28, Zekât: 1, İ'tisam: 2,28. Müslim / İman:32,36. Ebû Davud/ Cihad: 95. Tirmizî / Tefsir: 1,3. Dârimî / Siyer: 10. Ahmed: 4/8

tirdiği takdirde İslâm'a yeniden girmiş kabul edilir.[17]

Kafir olarak tanınan bir kişinin müslüman cemaatiyle birlikte namaz kıldığı görüldüğünde onun müslüman olduğuna hükmedilir. İmam Muhammed'e göre, yanlız başına İslâm kıblesine yönelmiş halde namaz kıldığı görülürse yine de müslüman olduğuna hükmedilir. en-Nâtıfî'ye göre, kâfir bir kişi namaz vaktinde münferiden olsa bile Kâbe'ye yönelerek namaz kılarsa İslâm'a girdiğine hükmedilir.

Bunun gibi zımmî (gayr-i müslim vatandaş) bir müslümana uyup namaz kılarsa onun da İslâm'ı kabul ettiğine hükmedilir. Bu görüş daha çok Hz. Ebu Bekir, Muhammed b. Fazl'a aittir.

Bezzaziye'de deniliyor ki: Ölen bir hristiyan için bir müslüman şehadette bulunarak onun İslâm'a girdiğini söylerse artık o müslüman sayılır. Ama ölen bir müslümanın mürted olarak öldüğüne şehadet ederse, bu hususdaki şehadeti kabul olunmaz. Zira müslümanlar haber-i vahide dayanarak onun namazını terketmezler.

İki hristiyan ölen bir hristiyanın İslâm'a girdikten sonra öldüğüne şehadet ederlerse şâhitlikleri kabul olunur.[18]

Böylece Hanefî mezhebine göre, kâfir kelime-i şehadeti getirmekle İslâm'a girmiş kabul edileceği gibi, cemaatle namaz kıldığı veyahut yalnız başına Kâbe'ye yönelip namaz kıldığı görülürse, müslüman olduğuna hükmedilir.

Bir putperest "Lâ İlâhe İllâllah" derse müslüman olur. Sonra bundan geri dönerse hakkında mürted hükmü uygulanır.

Yahudi ve hristiyan kimselerin sadece "Lâ İlâhe İllâllah" demeleri yeterli kabul edilmez. Zira onlar zaten Allah'a inanıyorlar. Buna "Muhammedun Rasulullah" cümlesini de eklerlerse ancak müslüman olduklarına hükmedilir.

el-Hâniye kitabında meşayih-i fukahanın bir kısmından şöyle rivâyet edilmiştir: "Bir yahudi "ben İslam dinine girdim" derse, artık onun İslâm olduğuna hükmedilir. Mecûsî de "ben müslümanım" derse onun da İslâm olduğuna

17 Mecmau'l-Enhur: 1/6330

18 Mecmau'l-Enhur: 1/627

hükmedilir. Ve aynı zamanda bir kâfir, "Hz. Muhammed'in inandığına ben de inandım" derse o da müslüman olmuş kabul edilir. Yine bir kâfir "Allah birdir" derse müslim kabul edilir. Ama bir müslümana "senin dinin haktır" derse İslâm'a girmiş sayılmaz."[19]

Hanbelîler'e göre: Kişinin riddeti sübut bulduktan sonra Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in de Allah'ın peygamberi bulunduğuna şehadet etmesiyle İslâm'a dönmüş olur. Artık bu dönüşüyle samimi olup olmadığı araştırılmaz.

Bir kâfir de böyle şehadette bulunursa İslâm'a girmiş kabul edilir. Kâfir'in sadece Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın rasulü olduğuna şehadet etmesi yeterli midir? Bu hususta iki rivâyet mevcuttur. Birine göre İslâm'a girmiş kabul edilir. Diğerine göre, Allah'ın birliğine de şehadet etmesi gerekir.[20]

İslâm'a giren tevhîd ehlinden değilse, sadece Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in risaletini tasdik etmeleri yeterli olmaz. Allah'ın birliğine de şehadet etmesi gerekir. Sahih olan da budur.

Kâfir olan kişi ister darü'l-harpte, ister darü'l-islâmda olsun, cematle veya münferiden namaz kıldığı takdirde İslâm'a girdiğine hükmedilir.

Zekât, oruç ve hac ise kişinin İslâm'a girdiğine kesin delil sayılmaz. O bakımdan hacca giden veya oruç tutan veyahut zekât veren bir kâfirin İslâm'a girdiğine hükmedilmez. Namazı ise kıblesiyle, rüku ve secdeleriyle yerine getirdiği takdirde hükme medar olur, yani İslâm'a girdiğine hükmedilir.[21]

İmam Şâfiî'ye göre, kâfir kişi dârü'l-harpte namaz kılarsa İslam'a girdiğine hükmedilir. Dârü'l-İslâm'da namaz kılarsa İslam'a girdiğine hükmedilmez.[22]

Böylece İmam Şâfiî namaz kılmayı hükme medar saymamıştır. Daha çok kelime-i şehadeti getirmesi söz konusudur.

---

19 Mecmau'l-Enhur: 1/627,628

20 İbn Kudame/ el-Muğnî: 10/101

21 İbn Kudame/ el-Muğnî: 10/100-103

22 İbn Kudame/ el-Muğnî: 10/103

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

12 no'lu İbn Mes'ûd hadisini aynı zamanda Taberânî tahrîc etmiştir. Mecmau'z Zevâid'de, hadisin isnadında Atâ İbn Sâib bulunduğu ve bu zatın bazen hadisleri birbirine karıştırdığı belirtilmiştir.[23]

Ata' aslında Tabiîn'in ileri gelen ilim adamlarından biridir. Ne var ki ömrünün sonuna doğru hafızası kısmen değişmiştir. O bakımdan Ahmed b. Hanbel: "Ata'dan daha önceleri yapılan rivâyet sahihtir. Sonraları yapılan rivâyete itibar edilmez" demiştir. Yahya b. Maîn ise onun rivâyeti delil olarak gösterilmez diyerek görüşünü belirtmiştir. Buharî de onun hafızası değişikliğe uğramadan önceki hadisleri sahihtir diyerek sonraki hadislerinin sahîh olmayacağına işarette bulunmuştur.

Ata'ın her gece bir hatim yaptığı söylenir. Hafızası değişikliğe uğramadan hep sika olarak anılmıştır. Ebû Hatim ile Nesâî de aynı görüştedirler.[24]

O bakımdan İbn Mes'ûd hadisi çıkarıma pek sâlih görülmemiştir. Ancak bunu destekler anlamda Sahr ve Enes hadisleri bulunuyor.

13 no'lu Sahr el-Ukaylî hadisine gelince, Mecmau'z Zevâid'de, Ebû Sahr'in maruf olmadığı kaydedilmiştir. Ama geriye kalan ricalinin hepsi rical-i sahihtir.

Buharî, Müslim ve İbn Hibban ise, Ebû Sahr'in Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sohbetine eriştiğini kesin bir anlatımla belirtmişlerdir. O bakımdan bu hadisin çıkarıma salîh olduğu söylenir.

14 no'lu Enes hadisini aynı zamanda Ebû Ya'lâ tahrîc etmiş bulunuyor. İsnadındaki ricalin hepsi sahihtir. Böylece bu bâbdaki hadislerin biri diğerine şehadet etmekte ve kuvvetlendirmektedir.

Bu bâbda birkaç rivâyet daha bulunuyor: İmam Mâlik'in ensardan bir zattan tahrîc ettiği bir hadis de deniliyor ki: "Ensardan bir adam kendisine ait bir cariye ile birlikte Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasulallah! Benim üzerime vâcib olan bir mü'mine cariye azad etmekliğim vardır; bu cariyeyi azad edeyim mi?" Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu

23 Şevkânî / Neylül-evtâr: 7/223

24 Zehebî / Mîzanü'l-i'tidal: 3/70-5641 no'lu Ata'.

aleyhi ve sellem) o cariyeye sordu:

-Allah'tan başka ilâh olmadığına şehadet ediyor musun?

-Evet, ediyorum diye cevap verdi.

-Muhammed'in Rasulullah olduğuna şehadet ediyor musun?

-Evet ediyorum.

-Ölümden sonra dirilip kalkmaya imân ediyor musun?

Evet ediyorum.

Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o adama: "Sen bu cariyeyi azad et (hürriyetine kavuştur)" buyurdu.[25]

Buna benzer bir diğer hadisi Ebû Hureyre (radıyallahu anh) şöyle rivâyet etmiştir: "Bir adam Arap olmayan siyahi bir cariyeyle birlikte Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi: "Ya Rasulallah! Doğrusu üzerimde vâcip olarak bir mü'mine cariyeyi azad etmekliğim var (ne buyurursunuz)?" Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o câriyeye sordu:

"Allah nerededir (yani Allah'ı biliyor musun)?" O da şehadet parmağıyla göğe işâret etti. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Ben kimim?" diye sordu. Cariye yine şehadet parmağıyla önce Rasulullah'ı sonra da göğü gösterdi, bununla O'nun Rasulullah olduğunu anlatmak istedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o adama:

"Bu câriyeyi azad et" diye buyurdu.[26]

Ayrıca Müslim, Malik, Ebû Dâvud ve Nesâî'nin tahrîc ettikleri Muâviye b. Hakem es-Sülemî'nin rivâyetinde deniliyor ki: "Muâviye b. Hakem'in bir kefaretten dolayı azad etmek istediği bir câriyeye Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sordu:

Allah nerede? O göktedir (yani saltanatını gök üzerine kurmuştur). Ben kimim? Sen Rasulullahsın, dedi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sel-

25 Ahmed: 3/451. Taberânî /Itk: 9. Muvatta'

26 Taberânî /Itk: 8,9. Dârimî / Nuzûr: 10. Ahmed: 2/291, 3/451, 6/263

lem) o adama: "Bunu azad et" diye buyurdu.[27]

15 nolu İbn Ömer hadisi sahihtir. Metinde geçen "sabe'na, saba'na'" lafızları "sabia dinine girdik, sabia dinine girdik" demektir. Zira Cahiliye devri insanları İslâm'a girenler için "sâbiûn, sabiîn sıfatlarını kullanmışlardır. Bununla "Biz müslüman olduk" demek istemişlerdir. Ne var ki Hâlid b. Velîd bu sözü ciddiye almayarak onlardan bir kısmını öldürmüş bir kısmını da esir almıştır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onların bu kelimeyle ne kasdettiklerini çok iyi bildiğinden Hâlid'in ne kadar fahiş bir hata yaptığına işarette bulunmuş ve aynı zamanda onun bu fiilinden Allah'ı şâhit tutarak taberri etmiştir. (Bu olayı sevmediğini bildirmiştir.)

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İrtidad eden kimse kelime-i şehadeti getirdiği takdirde İslâm'a girmiş kabul edilir.
2. Kâfir bir kişinin cemaate katılıp namaz kılması İslâm'a girdiğine yeterli delil sayılır ve müslüman olduğuna hükmedilir.
3. Yalnız başına kıbleye yönelip rükû ve secdeli namaz kılan kâfir de İslâm'a girmiş kabul edilir. Bu İmam Muhammed'e göredir.
4. Zimmî (gayr-i müslim) vatandaş bir müslümana uyup namaz kılarsa, İslâm'a girmiş kabul edilir.
5. Ölen bir hristiyanın İslâm'a girdikten sonra öldüğüne bir müslüman şehadette bulunursa, şehadeti kabul edilir.
6. Ölen bir müslümanın mürted olarak öldüğüne bir kişi şehadet ederse kabul olunmaz.
7. İki hristiyan ölen bir hristiyanın İslâm'a girdikten sonra öldüğüne şehadet ederse, kabul edilir. Bu maddeler Hanefîler'in görüşüdür.
8. Bir putperest sadece "Lâ İlâhe İllâllah" derse, müslüman olduğu kabul edilir.

27 Neylü'l-evtâr: 7/223

9. Bir yahudî veya hristiyan sadece "Muhammedun Rasulullah" deyip şehadette bulunursa, müslüman olduklarına hükmedilir. Çünkü zaten Allah (celle celaluhu)'ya inanıyorlardır.

10. Bir yahudî veya mecusî "Ben İslâm dinine girdim" derse bu yeterli sayılır.

11. Bir kâfir "Hz. Muhammed'in inandığına ben de inandım" derse, onun müslüman olduğuna hükmedilir.

12. Tevhid ehlinden olmayan bir kişinin sadece Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmesi yeterli değildir. Tevhîd ehlinin ise yeterlidir.

13. Zekât, oruç ve hac ibâdetini yerine getiren bir kâfirin müslüman olduğuna hükmedilmez.

14. İmam Şâfiî'ye göre, kâfir bir kişi darü'l-harpte namaz kılarsa İslâm'a girmiş kabul edilir. Darü'l-İslâm'da kılarsa İslâm'a girmiş kabul edilmez.

15. Böylece İmam Şâfiî sadece namaz kılmayı yeterli bulmuyor; darü'l-islâm'da zevahiri kurtarmak için kılmış olabileceği ihtimalinin ağır bastığını belirtiyor.

GEÇERSİZ ŞARTLA İSLAM'A İNTİSAB ETMEK

İslam dini bütün esas ve kurallarıyla ilâhîdir. Kitap ve Sünnet bu dinin değişmez iki ana kaynağıdır. Bu kaynakları değiştirmeye, bozmaya ve kendi mantık ve akıma göre yorumlamaya kimsenin hakkı ve yetkisi yoktur. Ancak İslâm fıkhı fer'î meseleleri kendinden toplayan bir bölümdür. Kitap ve sünnette açık ve net şekilde çözümünü bulamadığımız bir meseleyi ya ana kaideye çevirmek veyahut ona yakın bir nasla kıyas etmek suretiyle çözme sistemi, ümmete rahatlık ve kolaylık sağlansın ve ilmî araştırmalar dondurulmasın, ortaya çıkacak olan yeni yeni meselelerin çözümü kolaylaşsın diye kurulmuştur. Ve bu sistem kıyamete kadar geçerliliğini koruyacaktır.

Böylece İslâm fıkhı (hukuk sistemi) iki asıl kaynak olan kitap ve sünnete ve fer'î kaynak sayılan icma ve kıyasa, sağlam ve yararlı örfe dayanmaktadır. Kitap ve sünnetteki nassa dayalı olan hükümleri aslâ değişmez ve değiştirilemez. Örfe dayalı olan hükümleri örfün değişmesiyle değişebilir.

Ayrıca İslâm'a kalbi ısınıp kendi istek ve iradeleriyle bu dine intisap etmeyi bazı fâsid (bozuk ve geçersiz) şart veya şartlarla kabul edebileceğini taklîf eden gayr-i müslimlere ilk adımda bir kolaylık ve rahatlık göstermek, onlan ürkütmemek için ileri sürdükleri fasid şart veya şartlar uygun kabul edilebilir. Zira henüz İslâm esaslarını bilmeyen, taşıdığı hükümlerin bütünüyle adâlet, denge ve düzeni ayakta tutmaya yönelik bulunduğundan habersiz olan, sonra da bazı farz veya vacibleri kendi kısır mantığına sığdıramayanlar İslâmiyet'i kabul ettikten sonra yavaş yavaş kalbinde kök salan imânı onu salîh amellere heveslendirir ve İslâm'ın ilâhî olan sistemine kalpini ve kafasını açık tutmaya yönlendirir. Böylece ileri sürdüğü fasid şart kendiliğinden geçersiz ve anlamsız kalır.

Bu din adına bir taviz sayılmaz, dine yaklaştırıp ısındırma ve her yönüyle rahmet olan sistemin ferahlatıcı havasına sokma hikmetini yansıtır.

İslâm ülkesinde doğmuş, müslüman bir ana ve babadan dünyaya gelmiş bir müslümana böylesine fâsid bir şart kapısı açmak, din adına taviz olur ve bu çok tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

عَنْ نَصْرِ بْنِ عَاصِمٍ اللَّيْثِي عَنْ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَأَسْلَمَ عَلَى أَنْ يُصَلِّيَ صَلاتَيْنِ فَقَبِلَ مِنْهُ.

Nasr b. Asım el-Leysî'den yapılan rivayette, adı geçen de kendi kabilelerinden bir adamdan rivayetle şu haberi vermiştir:

"Adam kalkıp Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek müslüman oldu. Ancak şu şartı ileri sürdü: Sadece iki vakit namazı kılmakla (yetineceğim). Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu İslâm'a bu şart ile kabul etti."[28]

Diğer bir rivayette ise "sadece bir vakit namaz kılmak" diye şart koştu.

وَعَنْ وَهْبٍ قَالَ سَأَلْتُ جَابِراً عَنْ شَأْنِ ثَقِيفٍ إِذْ بَايَعَتْ فَقَالَ: اِشْتَرَطَتْ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ أَنْ لاصَدَقَةَ عَلَيْهَا وَلاجِهَادَ وَأَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ بَعْدَ ذَلِكَ يَقُولُ: سَيَتَصَدَّقُونَ وَيُجَاهِدُونَ.

Vehb'den yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

Hz. Câbir'den Sakîf kabilesi bey'at ettiği zaman takındıkları tavırdan sordum. Câbir (radıyallahu anh) şu cevabı verdi:

"Bu kabile Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e karşı zekâtsız ve cihadsız olmak üzere bey'atı şart koştular." Hem Cabir (radıyallahu anh) bu bey'attan sonra Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini duymuştur:

"Onlar ileride hem zekât verirler, hem de cihada katıldılar."[29]

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ: أَسْلِمْ قَالَ: أَجِدُنِي كَارِهًا قَالَ: أَسْلِمْ وَإِنْ كُنْتَ كَارِهًا.

28 Müsned-i Ahmed: 5/363

29 Ebû Davud / İmaret: 26. Ahmed: 3/341

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bir adama:

"İslâm'a intisap edip müslüman ol" dedi. O da (çaresizlik içinde):

"Kendimi istemeyerek kerhen girmiş görüyorum" dedi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: İsteksiz de olsan İslâm'a gir" diye buyurdu.[30]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Bu üç hadis, kâfirin İslâmiyet'i veya Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bey'atı bâtıl bir şart ileri sürmek suretiyle kabul etmeye yanaşacağını ileri sürmesinin câiz olduğuna delâlet etmektedir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) İslâmiyet'in derin hazzını henüz almayan, onun rahmet havasını dosdoğru teneffüs etmeyen bu kişilere karşı çok mülayim davranmış ve ileri sürdükleri fâsid ve batıl şartı kabul buyurmuştur.

Aynı zamanda şart ve ortamın tesiri altında kalıp istemeyerek, kerhen İslâm'a giren bir kişinin de bey'atını kabul etmenin caiz olduğu anlaşılıyor.

28 no'lu Nasr hadisini Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiştir. Bu hadisin zayıf olduğuna dair bir tespite rastlanmamıştır. O bakımdan hasen-sahîh olduğu anlaşılıyor. Ancak bu hadisin, Ebû Dâvud'un tahrîc ettiği hadisle te'lîfî gerekmektedir. Zira Ebû Dâvud'un tahririnde şöyle denilmektedir:

"Sakif kabilesinden temsilci olarak gelen Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna varınca, Efendimiz onları kalpleri daha incelsin diye Mescid'e indirdi. Onlar da (İslam'a girmek ve bey'at etmek için) cihada çıkmamaları, uşur (zekât) vermemeleri ve namaz kılmamaları şartını ileri sürdüler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'de:

"Cihada çıkmamanızı, uşur (zekât) vermemenizi sizden yana kabul ediyorum. Ama içinde rüku (namaz) olmayan bir din (ve dindarlık)da hayır yoktur" buyurdu.[31]

30 Ahmed: 3/109, 181

31 Ahmed: 4/218. Ebû Davud. Neylü'l-evtâr: 7/226

Nasr hadisinde ise iki veya bir vakit namaz kılmayı şart koştukları ve Peygamberin de onların bu şartını kabul ettiği belirtiliyor. O halde hayrın olumsuzluğu namaz kılmamayı şart koşanın İslâm'a girmesini kabul etmenin câiz olmadığını gerektirmeyeceği sonucu ortaya çıkıyor.

29 no'lu Vehb hadisinin isnadında bir beis yoktur. Ebû Dâvud'un yukarıda tahrîc ettiği hadisi ise Hasan el-Basrî Osman b. Ebî-As'dan rivâyet etmiştir. Bazı ilim adamlarına göre, Hasan el-Basrî hadisi Osman b. Ebî As'dan işitmemiştir. Bununla beraber ilim adamlarının çoğu hadisi çıkarıma salîh görmüşlerdir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İslâm bütün esaslarıyla ilâhîdir.
2. Nassa dayalı hükümlerde ictihada cevaz yoktur.
3. Örfe dayalı hükümler örfün değişmesiyle değişebilir.
4. Henüz İslâm'ın derin hazzını almamış gayr-i müslimler birtakım bâtıl şartlarla İslâm'a girmeyi ileri sürerlerse kabul edilebilir.
5. Mesalâ hac veya zekât farzlarını yerine getirmemek şartıyla İslâm'a girerim diyen kimsenin bu şartı kabul edilir.
6. Namaz kılmamak şartıyla derse, ilim adamlarının farklı görüş ve ictihadları vardır: Kimine göre kabul edilir, kimine göre kabul edilmez.
7. İslâm'a göre ileri sürülen bu ve benzeri şartlar fâsid ve bâtıldır. Gerçekte bir hüküm ifade etmez.
8. Önce birtakım şartlarla İslâm'a giren kimse, sonra bu dinin ilâhî havasını safiyetiyle teneffüs etmeye başlayınca kendiliğinden ileri sürdüğü şartın anlamsızlığını ve geçersizliğini anlar.
9. Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ileri sürülen bâtıl şartı kabul ettikten sonra, "bunlar yakında yapmayacağız, yerine getirmeyeceğiz dedikleri farzları yapmaya başlayacaklardır" buyurarak konuyu neticesiyle değerlendirmiştir.
10. İslâm'a girdikten veya İslâm ülkesinde müslüman ana- babadan dün-

yaya gelip ergen olduktan sonra şu farzı yaparım, şu farzı yapmam diye bir şart ileri süremez, buna cevaz yoktur.

11. İslâm'a girdikten sonra birtakım bâtıl şartlar ileri sürenler tevbeye ve bu sözlerinden vazgeçip geri dönmeye dâvet edilirler. İnat ettikleri takdirde haklarında mürted hükmü uygulanır.

12. İslâm'ı din olarak seçtikten sonra bir kavim veya millet İslâm'ın bazı şart ve hükümlerini yerine getirmeyeceğini ilân ederse, tenkil edilirler. Yani ibret-i müessire olacak bir ceza verilir.

IV. KONU

CİHAD

CİHAD: ALLAH İÇİN, ALLAH YOLUNDA SAVAŞ

Cihad, cehd kökünden türetilen bir isimdir. Allah için Allah yolunda müslümanların bütün enerji ve imkanlarını ortaya koyarak savaşmaları anlamına gelir.

Cihadın farziyeti kitap, sünnet ve icma ile sâbit olmuştur, inkârı küfür, terki büyük günahtır.

Ancak bu farz bazen farz-ı kifaye, bazen de farz-ı ayndır. Müslümanlardan düşmanı tesirsiz hale getirecek sayıda savaşa katılan olursa o takdirde cihad farz-ı kifaye sayılır. Eli silah tutan ve savaşma gücü olan her müslümanın çıkmasıyla ancak düşmanı defetmek mümkünse o takdirde cihad farz-ı ayndır. O halde düşmanı def etmeye yetmeyecek sayıda savaşa iştirak edilirse, bütün müslümanlar günâhkar olur. Bununla beraber müctehidlerin farklı tespit ve yorumları olmuştur.

Cihad kimlere farzdır? İlim adamları kitap ve sünnet ışığı altında bir kişiye cihadın farz olması için yedi şartın gerçekleşmesini belirlemişlerdir:

1. İslâm. O bakımdan cihad gayr-i müslim vatandaşlara farz değildir.
2. Bülûğ (ergenlik). Cihad henüz ergen olmayan çocuklara farz değildir.
3. Akıl.
4. Hürriyet.
5. Erkek olmak.
6. Hastalık ve sakatlıktan sâlim bulunmak.
7. Yetecek kadar nafakanın bulunması.

Böylece cihad gayr-i müslimlere, çocuklara, delilere, kölelere, kadınlara, hasta ve sakatlara, nafaka temin edemeyecek olanlara farz değildir.[1]

1 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhu'l-Kebîr: 10/366

Gayr-i müslim vatandaşların savaşa katılmalarının gerekli olup olmadığı da ihtilâf konusudur. Yeri gelince müctehidlerin görüşü belirtilecektir.

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَغَدْوَةٌ أَوْرَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Günün evvelinden zeval vaktine kadar veya zevalden akşama kadar bir süre Allah yolunda (savaşıp cihadın gereğini yerine getirmek üzere) bulunmak hem dünyadan, hem de dünyadaki şeylerden hayırlıdır."[2]

وَعَنْ أَبِي عَبْسٍ الْحَارِثِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللهِ حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النَّارِ.

Ebû Abs el-Hârisî'den yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Kimin iki ayağı Allah yolunda (cihad ederken) tozlanırsa, Allah onu cehennem ateşine haram kılar."[3]

وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: غَدْوَةٌ أَوْ رَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَغَرَبَتْ.

Ebû Eyyûb (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Sabahın evvelinden zeval vaktine veyahut zeval vaktinden akşama kadar Allah yolunda (savaşmak, savaşmak için yürümek), üzerine güneş doğup batan

2 Buharî/Cihad: 5, 6, 73. Müslim/İmaret: 112, 114, 115, Rikak: 2, 51

3 Buharî/Cuma: 18, Cihad: 16. Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 7. Nesâî/Cihad: 9 Dârimî/ Cihad: 8. Ahmed: 3/367, 479, 5/225, 6/444

her şeyden hayırlıdır."[4]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ فُوَاقَ نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim Allah yolunda iki sağım arası savaşıp vuruşursa cennet ona vâcib olur."[5]

İki sağım arası tabirinden maksat şudur: Hayvan biraz sağıldıktan sonra yavrusunun emmesine imkân verilir ve sonra tekrar sağılır. Hadiste bu "fuvak" ismiyle belirtilmiştir. Deveden iki sağım arası bir süre kastedilmiştir.

وَعَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ أَبْوَابَ الْجَنَّةِ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ.

Ebû Musa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Şüphesiz ki cennet kapıları kılıçların gölgesi altındadır."[6]

وَعَنْ اِبْنِ أَبِي أَوْفَى أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ إِنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ

İbn Ebî Evfa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki cennet kılıçların gölgesi altındadır."[7]

---

4 Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 17. Nesâî/Cihad: 11, 12. İbn Mâce/Cihad: 2, 9 24 Ahmed: 1/256, 3/132

5 Ebû Dâvud/Cihad: 40. Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 17. Nesâî/Cihad: 25. İbn Mâce/ Cihad: 15. Dârimî/Cihad: 5. Ahmed: 2/442

6 Müslim/Cihad: 20, İmaret: 146. Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 23. Ahmed: 4/354, 396, 461

7 Buharî/Cihad: 22, 112, 156. Ahmed: 4/354, 396

وَعَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ خَيْرٌ مِنَ لدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا وَمَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا وَالرَّوْحَةُ يَرُوحُهَا الْعَبْدُ أَوِ الْغَدْوَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا.

Sehl b. Sa'd (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

"Allah yolunda bir günlük ribat (düşmana karşı gözetlemede bulunmak) dünyadan da dünya üzerindeki şeylerden de hayırlıdır. Sizden birinin cennette kamçı koyduğu yer dünyadan ve dünya üzerindeki şeylerden hayırlıdır. Kulun zevalden akşama kadar veyahut sabahın evvelinden zevale kadar (Allah yolunda) yürüyüp yol alması dünyadan ve dünya üzerindeki şeylerden hayırlıdır."[8]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Düşmanı defetmek veya mağlup etmek için müslümanlardan bir kısmının cihada katılmasıyla maksat hasıl olursa, o takdirde cihad farz-ı kifaye kabul edilir. Savaşabilecek durumda olan herkesin çıkmasıyla ancak maksat hasıl olursa o takdirde farz-ı ayn sayılır.

Cihadın farziyeti kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur. Buna muhalefet eden olmamıştır. Ancak cihad çocuğa, kadına, köleye, a'maya, oturak olana vâcib değildir. Bunun gibi borçlu olan kimseye de alacaklısı onun cihada çıkmasına müsaade ettiği takdirde vâciptir. Uzman din âlimlerine de vâcib değildir. Bazısına göre islâmî ilimlerde en bilgili olana vacib değildir.

Düşman bir belde veya kasaba veyahut bir bölge üzerine hücum edip saldırırsa, o takdirde o belde veya kasaba veyahut bölgede oturanlardan savaşacak durumda olan herkes için cihad farz-ı ayn kabul edilir. Artık bu durumda kadın kocasından, köle efendisinden izin almaksızın savaşa katılır.[9]

Mezhep imamlarından bir kısmı Allah yolunda savaşmayı "cihad" başlığı,

---

8 Buharî/Cihad: 13. Müslim/İmaret: 163. Nesâî/Cihad: 39. İbn Mâce/Cihad: 7. Dârimî/Cihad: 31. Ahmed: 1/62, 65, 66, 2/177, 3/468, 5/339, 440, 441

9 Mecmau'l-Enhur: 1/587, 588. Kâsânî/ Bedayi: 7/98, 99

bir kısmı ise "siyer" başlığı altında özel bir kitap olarak ele alıp açıklamıştır.

Hanefiler'den bir kısmı cihad, bir kısmı da siyer kavramını seçerek konuyu işlemiştir.

Şâfiîler'e göre: Cihad, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında hicretten sonra farz-ı kifaye idi. Bazısına göre, farz-ı ayn idi.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra ise bu konuda kâfirlerin iki durumu söz konusudur: Biri, onlar kendi ülkelerinde olup müslüman ülkelerden bir beldeyi bir bölgeyi ele geçirmek veya saldırmak gibi fiilî bir durumları olmayanlardır. Onlara karşı cihad gerektiğinde müslümanlardan bir kısmının iştirak etmesiyle farz yerine gelmiş olur ve katılmayanların üzerinden o farz kalkmış sayılır. Diğeri ise kâfirlerin müslüman beldelerinden bir belde veya bölge üzerine saldırmasıyla ortaya çıkan durumdur ki, kadın ve köle de dahil olmak üzere eli silah tutup, savaşacak durumda olan herkesin düşmanı defetmek üzere savaşması gerekir.[10]

Hanbelîler'e göre: Cihad farz-ı kifayedir. Bazı ilim adamlarına göre farz-ı ayndır. Bunların delili aşağıdaki âyet ve hadis olarak gösterilmiştir:

"Sizler hafifliğiniz ve ağırlığınızla savaşa çıkın; Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihada devam edin. Eğer bilirseniz bu sizin için hayırlıdır."[11]

Şüphesiz bu âyet umumî seferberlik ilân edilmesiyle daha çok ilgili bulunuyor.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kim savaşmadan ve kendini savaş için ortaya koymadan ölürse, nifaktan bir şube üzere ölmüş olur" buyurmuştur.[12]

Oysa Tevbe sûresinin 122. âyeti birtakım istisnalar getirmekte ve savaşın her mükellefe farz olmadığını bildirmektedir. O bakımdan cihad üç yerde taayyün eder, belli ve belirli olur: Birincisi, düşman kuvvetleriyle İslâm kuvvetleri karşı karşıya geldikleri zaman. Artık orada hazır olan bir kimsenin savaşa katıl-

10 es-Siracü'l-Vehhac: 540-542. Mısır: 1933

11 Tevbe suresi: 41

12 Müslim/İmaret: 158. Ebû Dâvud/Cihad: 17. Ahmed: 2/374. Darimî/Cihad: 25

maması haram olur. Zira Canâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

"Ey imân edenler! (Savaşmak üzere çıkan) düşman topluluğu ile karşılaştığınız vakit (korkmayın) sebat edin, Allah'ı çokça anın ki kurtuluşa (ve başarıya) erersiniz."[13] Böylece belirtilen durumda savaşıp sebat göstermek farzdır.

İkincisi, düşman ordusunun bir belde üzerine saldırdığı zaman, o belde halkı üzerine savaşıp düşmanı defetmek farz olur. Eli silah tutup savaşacak güçte olan herkes savaşa katılır.

Üçüncüsü, imam (halîfe veya hükümdar, devlet reisi) hep birlikte savaşa katılmayı emrederse, o takdirde savaşacak durumda olan herkesin katılması belirlenmiş olur.[14]

Yine bu mezhebe göre cihadın vücubu için yedi şart söz konusudur: İslâm, akıl, bülûğ, hürriyet, zükuret, selâmet-i beden ve nafakanın mevcudiyeti. Böylece çocuğa, deliye, köleye, kadına, hasta ve sakat olanlara, nafakasını temin edemeyenlere savaş vâcip değildir.[15]

Mâlikîler de buna yakın bir görüş ve ictihatta bulunmuşlardır.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

2 no'lu Enes hadisi sahîh olup çıkarıma salîhtir. Böylece farzlardan sonra cihaddan daha üstün ve daha sevaplı bir amel yoktur. Dünya ve dünyadaki şeylerden maksat, cihadın çok üstün bir amel olduğunu ifade etmek içindir.

3 no'lu Ebû Abs hadisi de sahihtir. Halis bir niyetle ilâhî rızadan başka bir maksadı olmayan kimsenin cihadı cennet kapısını açmaktadır. Elverir ki üzerinde kul hakkı bulunduğu halde ölmüş olmasın. Zira savaşta yükselen toz ve duman ile cehennem kokusu ve dumanı bir mü'minde bir araya gelmez.

4 nolu Ebû Eyyûb hadisi de sahihtir. Bu da sabahleyin veya akşamleyin savaşa katılmasının son derece büyük ecirlere, ilâhi mükafatlara yol açacağına

13 Enfal suresi: 45

14 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/265-266

15 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhu'l-Kebîr: 10/366

delil sayılmıştır. Anlatım tarzı, konunun ve cihad amelinin önemini belirtmeye yönelik bulunuyor.

5 no'lu Ebû Hureyre hadisini Tirmizî hasenlemiştir. Hadisin şu lafızlarla da rivâyet edildiği tespit edilmiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabından bir adam bir yöreye uğramıştı. Orada tatlı bir pınarın bulunduğunu gördü. Onun tatlılığı ve nefaseti adamın hayretine mucip oldu ve kendi kendine şöyle dedi:

"İnsanlardan kopup ayrılabilsem de bu yörede ikamet etsem (ne güzel olur)!" Sonra da şöyle ilâve etti: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den izin almadan böyle yapmayacağım. Sonra gelip durumu arz etti. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurdu:

"Hayır öyle yapma. Çünkü sizden birinizin Allah yolunda (cihad ederken eriştiği) makam, evinde yetmiş yıl kılacağı namazdan daha üstündür. Allah'ın sizi affedip bağışlamasını ve sizi cennete koymasını arzu etmez misiniz? Artık Allah yolunda savaşın. Kim Allah yolunda iki sağım arası kadar bir süre savaşırsa cennet ona vâcib olur."

2 ve **4** no'lu hadislerde geçen "ğadve" ve "ravhe" lafızlarını her ne kadar birini sabahın evvelinden zevale kadar, diğerini zevalden akşama kadar diye tercüme ettikse de, gerçekte kasdedilen mana şudur: Sabahın herhangi bir saatinde ve zevalden sonra akşama kadar herhangi bir satte savaşa çıkmak üstün bir sevap ve hayreti mucip bir ameldir.

8 no'lu Sehl hadisi de sahihtir. Cennetteki anlatılması zor üstün nimetlerin dünya nimetleriyle kıyas kabul etmeyecek vasıflarda olduğu belirtiliyor. Aynı zamanda Allah yolunda düşmana karşı bir gün gözetlemede ve nöbette bulunmanın açtığı üstün sevap ve mükâfatın her türlü tasavvurun fevkinde olduğuna işâret ediliyor.

Yukarıdaki hadislerde geçen "fi-sebîlillah" lafzı, Allah yolunda cihadı yansıtmakta ve ona delâlet etmektedir. Aynı zamanda Allah yolunda silah kullanmanın cennetin yolunu açtığını ve mükâfatının da münhasıran cennet ve İlâhî hoşnutluk olduğunu Ebû Musa ve İbn Ebî Evfa hadisleri net biçimde ifade etmektedir.

وَعَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ فُوَاقَ نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ جُرِحَ جُرْحاً فِي سَبِيلِ اللهِ أَوْ نُكِبَ نَكْبَةً فَإِنَّهَا تَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرِ مَا كَانَتْ لَوْنُهَا الزَّعْفَرَانُ وَرِيحُهَا الْمِسْكُ.

Muâz b. Cebel (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Müslümanlardan bir adam Allah yolunda iki sağım arası bir süre olsun savaşırsa cennet ona vacib olur. Kim Allah yolunda cihad ederken bir yara veya bir acı ve meşakkate uğrarsa, şüphesiz ki o (o yara ve kanıyla) kıyamet gününde olduğundan daha çok gürüntüde gelir de rengi za'feran rengi, kokusu da misk kokusu (gibi) olur."[16]

وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: رِبَاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ يَوْمٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَنَازِلِ.

Osman b. Affan Efendimiz (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duyduğunu belirtmiştir: "Allah yolunda bir gün düşmana karşı gözetleme ve nöbette bulunmak, o günden başka olan bin gündeki konaklardan daha hayırlıdır."[17]

وَعَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامِهِ وَإِنْ مَاتَ جَرَي عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُهُ وَأُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفَتَّانَ.

Selman el-Fârisî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen diyor ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum: "Bir gün ve bir gece gözetleme ve nöbette bulunmak bir ay oruç tutmaktan ve geceleri ibadetle geçirmekten hayırlıdır. Gözetleme ve nöbette iken ölürse işlediği (o gü-

16 Ebû Dâvud/Cihad: 40. Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 1-7 Nesâî/Cihad: 25

17 Nesâî/Cihad: 39. İbn Mâce/Cihad: 17. Ahmed: 1/62, 65, 66, 75, 2/177, 3/468

zel) amel devamlı yapıyormuş gibi cari olup devam eder. (Mânevi) rızkı da ona doğru durmadan akıp gelir ve fitneciden güvende kalır."[18]

وَعَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: حَرَسُ لَيْلَةٍ فِي سَبِيلِ اللهِ أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ لَيْلَةٍ بِقِيَامِ لَيْلِهَا وَصِيَامِ نَهَارِهَا.

Osman b. Affan Efendimiz (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen diyor ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum: "Allah yolunda bir gecelik gözetleme, gecesini kalkıp ibâdetle, gündüzünü oruçla geçirilen bin geceden daha üstündür."[19]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ عَيْنَانِ لاتَمَسُّهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللهِ وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللهِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum: "İki göz vardır onlara ateş dokunmaz: Allah korkusundan ağlayan göz ve Allah yolunda gözetlemede bulunurken ölen göz."[20]

وَعَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ إِنَّمَا أُنْزِلَتْ هَذِهِ ألايَةُ فِينَا مَعْشَرَ لانْصَارِ لَمَّا نَصَرَ اللهُ نَبِيَّهُ ﷺ وَأَظْهَرَ لاسْلامَ قُلْنَا: هَلْ نُقِيمُ فِي أَمْوَالِنَا وَنُصْلِحُهَا فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَلَي -وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ فَالالْقَاءُ بِأَيْدِينَا إِلَي التَّهْلُكَةِ اَنْ نُقِيمَ فِي أَمْوَالِنَا وَنُصْلِحَهَا وَنَدَعَ الْجِهَادَ.

Ebû Eyyûb (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette adı geçen şöyle demiştir: "Şu âyet biz ensar topluluğu hakkında inmiştir: Cenâb-ı Hak Peygamberine yardım edip İslâm'ı üstün kılınca biz ensar şöyle dedik: "Artık mallarımızla meşgul olup oturabilir miyiz ve işlerimizi düzene koyabilir miyiz?" Bunun üzerine

18 Müslim. Nesaî. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 7/238

19 İbn Mâce/Cihad: 8. Ahmed: 1/61, 65

20 Ebu Dâvud/Cihad: 2/12. Mısır: 1371

Allah'u Teâlâ: "Allah yolunda harcamaya devam edin, kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayın" âyetini indirdi. Kendi elimizle kendimizi tehlikeye atmamız, mallarımızla meşgul olup oturmamız, mallarımızı, işlerimizi düzene koymakla vakit geçirmemiz ve böylece savaşı terketmemizdir."[21]

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Müşriklerle mallarınızla, ellerinizle ve dillerinizle savaşın."[22]

Muâz hadisini aynı zamanda İbn Mâce tahrîc etmiştir. Gerek İbn Mâce'nin gerek Tirmizî'riin isnadı sahihtir. Ebû Dâvud'un isnadında ise Bakıyye İbn Velîd bulunuyor ki bu zat hakkında çok şeyler söylenmiştir. Tirmizî ise Muâz hadisini sahîhlemiştir. İbn Hibban ile Hakim de sahîhlemişlerdir.

Osman hadisini Tirmizî tahrîc ettikten sonra "hadisin hasenun garîbun" kaydını koymuştur.

Selman hadisini yine Tirmizî tahrîc etmiştir. Hadisi, düşmana karşı gözetleme ve nöbette bulunmanın çok üstün bir amel ve büyük mükâfata yol açan bir cihad olduğuna delâlet etmektedir.

İkinci Hz. Osman hadisini Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiş, Tirmizî de ona işarette bulunmuştur. Bu da diğer hadisini kuvvetlendirmekte ve gerek serhatlerde, gerekse savaş günlerinde düşman saldırısına karşı tehlikede bulunmanın, nöbet bekleyip gözetleme yerinde uyanık kalmanın nafile namaz ve nafile oruçtan çok daha hayırlı ve sevabı gerektiren bir amel olduğunu ifade etmektedir.

Ebû Eyyûb hadisini Nesâi ve Tirmizî tahrîc etmişlerdir. Tirmizî bunu hasenleyip sahihlemiştir. İbn Hibban ile Hâkim de bunun sahîh olduğunu belirtmişlerdir.

Enes hadisinin isnadındaki ricalin hepsi rical-i sahihtir. Aynı zamanda Nesâî bu hadisi sahîhlemiştir.

Şüphesiz cihadın fazileti hakkında daha birçok sahîh ve hasen hadisler bulunuyor, hepsini -kitabın hacmi müsait olmadığından- buraya almadık. Bü-

21 Ebû Dâvud. Neylü'l-Evtar: 7/239

22 Ahmed. Ebû Dâvud. Nesâî. Neylü'l-Evtar: 7/239

tün bunlar İslâm'ın, rahat; huzur, güven, şan ve şeref içinde ayakta durabilmek için her an güçlü ve en dikkatli şekilde müslümanların hazırlıklı olmasını emrettiğini göstermekte ve kuvvetli olabilmek için de iktisadî ve ilmî yönden devamlı bir kalkınma ve gelişme içinde bulunmanın şart olduğuna işâret edilmektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Cihad'ın farziyeti kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur.
2. Cihada hazır olmak, bunun için gereken bütün tedbirleri almak ve caydırıcı bir kuvvet ve ordu meydana getirmek vâciptir.
3. Cihad, kâfirlerin azgınlık ve taşkınlıklarını önlemek, insanların din, ahlâk ve hürriyetini korumak, vatanı saldırıdan muhafaza etmek için Allah rızası gözetilerek yapılır.
4. Cihad çocuklar, deliler, hasta ve sakatlar, kadın ve köleler ve bir de yüksek seviyede olan ilim adamları dışında ergen olan her müslümana farzdır.
5. Farz ibadetlerden sonra cihaddan daha hayırlı bir amel yoktur.
6. Bir saat olsun savaşmaktan hasıl olan sevap ve mükâfatın ölçü ve sınırını belirlemek bile çok zordur. Zira Cenâb-ı Hakk'ın mücahidlere ve şehidlere yönelen inayet ve rahmeti, atıfet ve ihsanı her türlü takdirin üstündedir.
7. Allah yolunda savaşırken yükselen toz ve duman ile cehennem kokusu aynı şahısta bir araya gelmez.
8. Savaşta yaralanan veya şehîd olan mü'min kıyâmet gününde akan taze kanıyla birlikte kalkar ki o kanın kokusu misk kokusundan çok daha güzeldir.
9. Allah yolunda serhadlarda, düşmana karşı mevzilenen yerlerde gözetlemede bulunup nöbet bekleyenlerin gözlerine asla cehennem ateşi dokunmayacaktır.
10. Savaşı temenni etmek doğru değildir. Ama savaş kapısı açılınca Allah (celle celaluhu)'ya güvenip dayanarak sabr-u sebat göstermek farzdır.

CİHAD FARZ-I KİFAYEDİR

"Ey imân edenler! Size ne oluyor da "Allah yolunda seferber olup cihada çıkın" denildiği zaman (bulunduğunuz) yerde ağırlaşıp kalıyorsunuz? Yoksa âhiretten (yüzçevirip) dünya hayatına mı razı oldunuz? Dünya hayatının yarar ve geçimliği âhirete nisbetle pek azdır (ve önemsizdir)."

"Eğer seferber olup (cihada) çıkmazsanız, Allah sizi elem verici bir azabla azâblandırır ve yerinize başka bir kavim (millet) getirip koyar da siz O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah'ın kudreti her şeye yeter."[23]

Bu âyetin zahirî delâletinden, müslümanların topyekûn seferber olmalarının ve hiç kimsenin geri kalmamak üzere cihada çıkmalarının farz olduğu anlaşılıyor. Aynı zamanda: "Sizler hafifliğiniz ve ağırlığınızla savaşa çıkın; Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihada devam edin. Eğer bilirseniz bu sizin için hayırlıdır" meâlindeki 41. âyet de bu manayı destekler görünmektedir. Nitekim müminlerin önemli bir kısmı bu âyetlere bakarak cihadın şavaşabilecek durumda olan her müslüman için farz-ı ayn olduğuna sahip olmuştur. Sonra Tevbe sûresinin: "Mü'minlerin toptan (hiç kimse geriye kalmamak şartıyla) savaşa çıkmaları uygun olmaz. Her grup (kabile, eyalet ve bölge) savaşa çıkarken kendilerinden birkaç kişinin dinî ilimleri öğrenmeleri ve geri döndükleri zaman sakınırlar diye kavimlerini bu hususta uyarmaları (onlara öğrendiklerini öğretmeleri) gerekmez mi?" meâlindeki âyetle Nisa sûresinin "Mü'minlerden özür sahipleri dışında- (evlerinde) oturanlarla mallarıyla canlarıyla Allah yolunda cihad edenler eşit değillerdir. Allah, mallarıyla canlarıyla cihada katılanları derece bakımından oturup kalanlardan üstün kılmıştır. Gerçi Allah her birine en güzel (yurt olan cenneti) va'detmiştir" meâlindeki 95. âyeti inince cihadın farz-ı ayn değil fârz-ı kifaye olduğu anlaşılmıştır.

Nitekim bu konuyla ilgili hadisler de cihadın farz-ı kifaye olduğuna delâlet etmekte ve ancak bazı hallerde, meselâ bir belde veya bölgeye saldıran düşmanı

23 Tevbe suresi: 38, 39

defetmek için o belde ve bölgede savaşacak güçte olan herkesin savaşmasının her biri için farz olduğu bir istisna teşkil etmektedir.

عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ –اِلا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَبًا أَلِيمَا– مَاكَانَ لاهْلِ الْمَدِينَةِ– إِلَي قَوْلِهِ – يَعْمَلُونَ – نَسَخَتْهَا لايَةُ الَّتِي تَلِيهَا – وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ.

İkrime'nin İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyete göre, İbn Abbas (radıyallahu anh) şöyle demiştir: مَاكَانَ لاهْلِ "âyeti ile" اِلا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَبًا أَلِيمَا الْمَدِينَةِ ayeti bunları izleyen وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ ayeti ile neshedilmiştir.[24]

وَعَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْجَعْدِ الْبَارِقِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ الاجْرُ وَالْمَغْنَمُ اِلَي يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

Urve b. el-Ca'd el-Barıki'den yapılan rivâyete göre, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Cihada çıkarılan atın alnına sarkan saçlarında kıyâmet gününe kadar hayır, ecir ve ganimet düğümlüdür."[25]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: ثَلاثٌ مِنْ أَصْلِ ألايمَانِ: اَلْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ لا إِلَهَ إِلا اللهُ لا نُكَفِّرُهُ بِذَنْبٍ وَلانُخْرِجُهُ مِنَ الاسْلامِ بِعَمَلٍ وَالْجِهَادُ مَاضٍ مُذْبَعَثَنِي اللهُ إِلَي أَنْ يُقَاتِلَ آخِرُ أُمَّتِي الدَّجَّالَ لايُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلا عَدْلُ عَادِلٍ وَألايمَانُ بِألاقْدَارِ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Üç şey imânın aslındandır: Lâ İlâhe İllâllah diyen kimseden (aleyhinde

24 Tevbe suresi: 39, 120, 122

25 Buharî/Menakıb: 28. Müslim/Zekât: 25, İmaret: 96, 99. Ebû Dâvud/Cihad: 41. İbn Mâce/Cihad: 14

bulunmayıp sözlü ve fiilî tecavüzden) kaçınmak. Onu bir günah sebebiyle tekfir etmeyiz ve bir ameli sebebiyle onu İslâm dışına çıkarmayız. Allah beni peygamber olarak gönderdiğinden bu yana cihad geçerlidir, tâ ümmetimin en sonu Deccal ile savaşıncaya kadar devam edecektir. Onu (cihadı) ne bir zalimin zulmü, ne de bir âdilin adli iptal edemeyecektir ve üçüncü olarak da kaderlere imân etmek imânın aslındandır."[26]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Cihad farzdır. Aynı zamanda cihada hazırlanmak, caydırıcı bir güç oluşturmak da farzdır. Bunun için Kur'an'da çok çalışmamız ve ekonomik yönden sağlam bir temel oluşturmamız ve düşmanı korkutacak, saldırısını durduracak şekilde orduyu donatmamız şöyle emredilmektedir:

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ ۚ لَا تَعْلَمُونَهُمْ ۚ اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

"(Ey imân edenler!) Onlara (düşmana) karşı gücünüzün yettiğince her türlü kuvveti ve (savaş için) beslenen atları (gereken araçları) hazırlayın. Bununla hem Allah'ın düşmanlarını, hem sizin düşmanlarınızı ve sizin bilmediğiniz Allah'ın bildiği diğer düşmanlarını korkutup yıldırırsınız. Allah yolunda her ne harcarsanız (karşılığı) size tastamam verilir, hiç de haksızlığa uğramazsınız."[27]

"Ger ister isen sulh-u selâm. Hazır ol cenge heman" sözü ise hem bu âyete hem de yılların geniş tecrübesine dayanmaktadır.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in "Feyiz ve bereket, hayır ve saadet (savaş atlarının perçeminde (veya alnında düğümlenmiş)tir" buyururken[28] günün şartlarına ve gelişen teknik imkânlarına göre harp sanayini teşvik etmekte ve savaş atlarını buna misal vermektedir.

26 Ebû Dâvud/Cihad: 33

27 Enfal suresi: 60

28 Buharî/Cihad: 1207

Böylece kitap ve sünnet on beş asır önce savaşa ve savaş tekniğine azami önemi vermemizi emretmekte; inanmış müslümanlar olarak İslâm'ın ve müslüman ümmetin üstün kudretini sağlamamız vacip oluyor. Bunun için de bilerek çok sistemli, planlı ve programlı çalışmamız gerekir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

24 no'lu İbn Abbas hadisinin isnadındaki rical sikadır. Sadece Ali b. Hüseyn b. Vâkıd bulunuyor ki bu zat hakkında bâzı sözler söylenmişse de sadûk olduğu kesinlik kazanmıştır.

Ancak birinci ve ikinci âyetlerin üçüncü âyetle neshedildiği ilim adamlarının çoğu tarafından benimsenmemiştir. Onlara göre önce umum, sonra da husus anlamda bir anlatım tarzı söz konusudur.

Sonuç olarak cihada çıkmanın farz-ı kifaye olduğu anlaşılıyor. O bakımdan müctehidlerin çoğu da bu görüştedirler.

25 no'lu Urve hadisi sahîh olup çıkarıma sâlih görülmüştür. Savaş için savaş atı besleyip hazırlamak harp sanayini kurup geliştirmek için bir misal teşkil etmektedir. Bununla beraber zaman zaman savaşlarda ata da ihtiyaç duyulabilir.

Böylece feyiz ve bereketin, hayır ve mutluluğun savaş için bütün imkânları kullanarak üst düzeyde bir teknik geliştirmenin, caydırıcı, korkutucu bir kuvvet oluşturmanın farz olduğu ortaya çıkıyor.

26 no'lu Enes hadisi hakkında Ebû Dâvud bir görüş ve tespit belirtmemiştir. İsnadında Yezîd b. Ebî Nüşbe bulunuyor ki bu zat meçhuldür. Ondan rivâyette Cafer b. Burkan teferrüd etmiştir. Böylece Zehebî bu zat hakkında başka bir bilgi vermemiştir.[29]

Enes hadisi, cihadın kıyâmete kadar geçerli olduğuna, hiçbir zalim veya âdil hükümdarın onu engellemesine cevaz verilmediğine ve en son olarak da müslümanların Deccal ile yapacakları çetin savaşla cihad faslı noktalanacaktır. Şüphesiz bu anlatım tarzı ortada hiçbir zorlayıcı sebep yokken müslümanların durmadan savaş açmalarını emretmiyor. Ancak kıyamete kadar küfür ehlinin

29 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 4/440, 9759 no'lu Yezîd.

müslümanlar aleyhinde çeşitli entrikalar çevireceğine ve zayıf anlarını buldukları takdirde onlara saldırmakta tereddüt etmeyeceklerine ve dolayısıyla kıyâmete kadar şavaşı tahrik edenlerin, onu kızıştıranların bulunacağına dair birçok sahîh rivâyet bulunuyor. Yukardaki Enes hadisiyle o hadisleri bir araya getirdiğimiz zaman Resulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu hususta nasıl bir talimat verdiğini rahatlıkla anlayabiliriz. "Savaşmayı, düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Ama savaş açılıp düşmanla karşılaştığımız zaman sabr-u sebat gösteriniz" meâlindeki hadisle asıl maksat yansıtılmış bulunuyor.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Cihad farz-ı kifayedir.
2. Cihad için at beslemek ve dolayısıyla günün şartlarına göre gelişen teknik imkânlarla orduyu donatmak vâciptir.
3. Savaş bir sanattır, onu öğrenmek ve başarılı savaş yapmak için ciddi bir eğitime ihtiyaç vardır.
4. Kur'ân'da "Gücünüzün yettiği nisbette düşmana karşı kuvvet hazırlayın" emri hem eğitimi, hem de müslüman olarak her ferdin üzerine düşen maddî ve mânevî yardım ve desteği, hem de savaş için caydırıcı anlamda ciddi hazırlıkların yapılmasını kapsamaktadır.
5. Feyiz ve bereket, hayır ve saadetin atların alnında düğümlendiği ifadesi ise, savaş için araç ve gereç bakımından en tesirli ve caydırıcı silah ve malzemeyi hazırlamayı, harp sanayini kurmayı ilham etmekte ve ancak müslümanların bununla hürriyet içinde şan ve şerefle ayakta durabileceklerine işâret edilmektedir.
6. Lâ İlâhe İllâllah deyip Allah'ın varlığını, birliğini kabul eden, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in de Allah'ın son peygamberi olduğuna şehadet eden kimseye dokunulmaz. Ancak haklı bir sebep ortaya çıktığı takdirde adlî mekanizma gereken hükmü verir.
7. Müslüman olduğunu ilân eden bir kimse işlediği bir günahtan dolayı tekfir olunmaz. Ancak nass ile haram kılınmış bir günahı helâl saydığı takdirde tekfir edilir.

8. Bunun gibi müslüman olduğunu ilân eden bir kimse günahı gerektiren bir amelinden dolayı dinden çıkmış olmaz. Meğerki o günah nassan sabit olmuş bir günah olur da onun haram olmadığını, helâl olduğunu iddia ederse o takdirde dinden çıkar.

9. Bu durumda mürted olur. Tevbe ve istiğfara dâvet edilir ve üç gün süreyle bu telkin yapılır. Dönüş yapıp tevbe ederse serbest bırakılır.

10. Hak ile bâtıl mücadelesi ve savaşı kıyâmete kadar devam edecektir.

11. O bakımdan kıyâmete kadar ehl-i bâtıl ile ehl-i hak arasında soğuk ve sıcak savaş sürecektir.

12. Hak ehli olan müslümanların buna göre hazırlıklı olmaları farzdır.

CİHADA ÇIKAN KİMSENİN İHLAS ÜZERE OLMASI

Şüphesiz Cenâb-ı Hak ancak kendi rızasına yönelik olup ihlâs üzere işlenen amel ve ibâdetleri kabul buyurur. Şahsın şöhrete ulaşmak, mal ve ganimet elde etmek, kahramanlığını ispatlamak veyahut ırkçılıkta bulunmak niyetiyle cihada çıkması ona âhirette hiç bir mükâfat kazandırmaz ve ister gazi olarak dönebilsin, isterse savaş alanında öldürülsün mükâfatını dünyada almış olur. Bunun için Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) imân edenlere şöyle seslenmiştir: "Ey insanlar! Amellerinizi ihlâs üzere tutun. (Allah için işleyin ve karşılığını yalnız O'ndan bekleyin). Çünkü gerçekten şanı yüce Allah amellerden ancak (kendi rızasına yönelik) halis ve katıksız olanını kabul eder."[30]

Gerek Asr-ı Saadet'te, gerekse dört halîfe ve diğer âdil halîfe ve hükümdarlar döneminde müslümanları zaferden zafere, başarıdan başarıya eriştiren birçok olumlu sebepler bulunuyordu, ama onların başında "ihlâs"ın yeri çok büyüktür. Mücahitler İlâhî rızayı isteyerek ve amellerine karşılık uhrevî mükâfat arzulayarak savaştıkları sürece din ve devlet dimdik ayakta durmuş, en azılı ve güçlü düşmanların başı eğilmiş ve müslümanlar dünyada sözü dinlenir, örnek alınır tek ümmet olarak şan ve şerefle kıtalar üzerinde Allahu Ekber sesleriyle at koşturmuşlardır.

Her ibâdet ve güzel amelde olduğu gibi cihad denilen kutsal savaşta da samimi duygu, hâlis niyet şarttır.

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ الرَّجُلِ يُقَاتِلُ شَجَاعَةً وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً وَيُقَاتِلُ رِيَاءً فَأَيُّ ذَلِكَ فِي سَبِيلِ اللهِ ؟ فَقَالَ: مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ.

Ebû Musa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz

30 Hafız Bezzar. Beyhakî/et-Tergîb ve't-Terhîb: 1/19-1352-1933 Mısır

(sallallahu aleyhi ve sellem)'den kahramanlık için savaşan, ırkî gayret ve öfkeyle savaşan, gösteriş için savaşan adamdan soruldu: Bunlardan hangisi Allah yolunda savaşmış sayılır? Efendimiz şu cevabı verdi:

"Allah sözü daha yüce olsun diye savaşan kimse Allah yolundadır."[31]

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: مَا مِنْ غَازِيَةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ اللهِ فَيُصِيبُونَ غَنِيمَةً إِلا تَعَجَّلُوا ثُلُثَيْ اَجْرِهِمْ فِي الاخِرَةِ وَيَبْقَي لَهُمْ الثُّلُثُ وَإِنْ لَمْ يُصِيبُوا غَنِيمَةً تَمَّ لَهُمْ أَجْرُهُمْ.

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğunu duydum diyor:

"Allah yolunda savaşan herhangi bir gazi savaşırken ganimet elde ederse, mutlaka âhiretteki mükâfatının üçte ikisini (elde etmeye) acele etmiş olur. Geriye kendilerine üçte biri kalır. Eğer ganimet elde edemezlerse (âhiretteki) mükâfatları kendilerinden yana tamamlanmış olur."[32]

وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَي النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَهُ: أَرَأَيْتَ رَجُلا غَزَا يَلْتَمِسُ لاجْرَ وَالذِّكْرَ مَالَهُ فَقَالَ يَارَسُولُ للهِ ﷺ: لاشَيْءَ لَهُ فَأَعَادَهَا ثَلاثَ مَرَّاتٍ يَقُولُ لَهُ رَسُولُ للهِ ﷺ: لاشيْءَ لَهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ اللهَ لايَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا وَبْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ.

Ebû Umâme (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, bir adam Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelip sordu: "Ecir talep etmek ve bir de (halk arasında) anılmak için savaşan bir adam hakkında ne buyurursunuz?" Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "O adam için (uhrevî) bir şey (mükâfat)

31 Buharî/İlim: 45, Tevhid: 28. Müslim/İmâret: 150-151. Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 16. İbn Mâce/ Cihad: 13. Ahmed: 4/397, 405, 417

32 Müslim/İmaret: 153, 154. Ebû Dâvud/Cihad: 12. Nesâî/Cihad: 15. İbn Mâce/ Cihad: 13. Ahmed: 2/169

yoktur" diye cevap verdi ve şöyle ilave etti: "Şüphesiz ki Cenâb-ı Hak ancak, kendisi için hâlis olup kendi rızası arzulanan bir ameli kabul eder."[33]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Amelde ihlâsın gerekli olduğunu bütün ilim adamları belirtmiş bulunuyor. Zira bu konuda birçok âyet ve hadis mevcuttur. Aksini iddia eden bir kimse çıkmamıştır. Zira Cenâb-ı Hak ibadet ve amelde ortak kabul etmemekte ve ancak kendi rızasına uygun olup sevap ve mükâfatı kendisinden talep eden mü'minlerin amelini kabul edeceğini kudsî hadis ile açıklamış bulunuyor.

Mü'minleri ibadet ve taâtle, savaş ve mücadelede başarılı kılan en kuvvetli maya ihlas ve samimi niyettir. Bu da Allah rızası gözetilerek, mükâfatın münhasıran Allah (celle celaluhu)'dan beklenme arzusunu taşıyarak gerçekleştiği takdirde hakiki ölçü ve anlamını bulmuş olur.

Şan ve şöhret için, kahramanlık ve kin-intikam için, ırkçılık ve kavmiyetçilik için savaşan bir kimsenin başarısında gerçek anlamda feyiz ve bereket, hayır ve saadet yoktur. Yaptığı iş ülke ve milletine de hayır ve mutluluk getirmez.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

31 no'lu Ebû Musa hadisi sahîh olup çıkarıma ve delil gösterilmeye salihtir. Hadis , Allah yolunda cihada çıkıp savaşırken sırf O'nun rızasını gözetmenin ve karşılığını yalnız O'ndan beklemenin lüzumuna delâlet etmektedir. Kahramanlık, kin öfke ve intikam hırsıyla veya gösteriş için yapılan bir savaşı Allah kabul etmez ve öylesine uhrevî bir mükâfat ayırmaz.

O halde Allah sözü daha yüce olsun diye savaşan ve niyeti sadece bu ulvî gayeye yönelik bulunun kişi Allah yolundadır. Nitekim Timurlenk Şam'da karargâh kurup ilim adamlarını bir araya getirdiğinde onlara şu soruyu yöneltti: "Ey ilim adamları! Bizler de müslümanız, sizler de müslümansınız. Ama müslüman olan bu iki grup savaşmakta ve birçok ölü vermektedirler. Söyler misiniz bizden ve sizden kimler cennetliktir? İlim adamları Timur'un çok atak ve kan dökücü bir karakter taşıdığını ve hoşuna gitmeyen bir cevabın birtakım nahoş sonuçlar doğuracağını hesaba katarak susmayı tercîh ettiler. Derken devrin ünlü âlim-

33 Müsned-i Ahmed. Nesâî/Cihad: 24

lerinden Mevlâna Şeyh Abdurrahman dizleri üzerine kalkarak şöyle dedi: "Ya Emîr! Bu sorunuzun cevabını bizzat Hz. Muhammed Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) vermiştir: "Kim Allah sözü daha yüce olsun diye savaşırsa, işte o Allah yolundadır ve cennete de o hak kazanmış olur." Timur bu susturucu cevap karşısında hiçbir şey demedi ve toplantının dağılmasını istedi.

32 no'lu Abdullah hadisi de sahîh kabul edilmiştir. Ganimete erişmeyi tasarlayıp bir yandan Allah için savaşırken, bir yandan da ganimete ermeyi arzulayan kimse, savaşırken birtakım ganimetlerde elde ederse, uhrevî mükâfatının üçte ikisini elde etmekte acele etmiş sayılır. Geriye üçle bir mükâfat kalır. Böylece hadis, savaşan mü'minleri ganimetten yana bir arzu taşımaksızın savaşmalarını telkîn ve tavsiye etmektedir.

Savaşan kişi böyle bir arzu ve niyet taşımaksızın savaşır ve birtakım ganimetler elde ederse, bu onun uhrevî makâfatını noksanlaştırmaz.

Hadislerde geçen "kelimetullah"dan maksat, İslâm'a, Kur'ân ahkâmına dâvettir. Zira İslâm, insanlığın tek kuruluş yolu olsun -ki öyledir de-, Kur'ân da onların tek hayat nizamı kabul edilsin diye savaşan kimse, Allah sözünün daha yüce olmasını arzu etmiş kabul edilir.

33 no'lu Ebû Umame hadisi Ebû Musa hadisiyle birleşmekte ve biri diğerini desteklemektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Allah yolunda savaş samimi niyet ve ihlâsla olur.
2. Kahramanlık veya gösteriş için savaşan kimse Allah yolunda savaşmış sayılmaz ve öylesine uhrevî mükâfat verilmez.
3. Kahramanlık veya ırkçılık, kin ve intikam veyahut riya için savaşan kimse niyetinin karşılığını dünyada görür. Halkın onu alkışlaması, büyük kahraman demesi onun için yeterli bir mükâfattır. Böylesine âhirette ecir verilmez.
4. İhlas, yapılan ibâdeti, ameli Allah rızasına has kılıp onu her türlü art düşünceden uzak tutmak ve karşılığını da yalnız ve yalnız Cenâb-ı Hak'tan beklemektir.

CİHADA KATILMAK İÇİN İZİN ALMAK

Allah (celle celaluhu)'ya ibâdetten sonra ana-babaya karşı saygılı davranıp iyilikte bulunmak, onların meşru arzularını imkânlar nisbetinde yerine getirmek farzdır. Böylece Allah (celle celaluhu)'ya karşı günah ve isyanı gerektirmeyen hususlarda ana-babaya itaat etmek farz-ı ayn'dır.

Kur'ân-ı Kerîm'in beş ayrı sûresinde ana-babaya iyilikte bulunmamız, onlara karşı saygılı davranmamız, meşru sınırları aşmayan arzu ve isteklerini gücümüz nisbetinde yerine getirmemiz emredilmektedir.[34]

Diğer yandan ana-baba evlâdını Allah'a karşı gelmeye, günah ve isyana sevketmeye çalışırlarsa artık Allah'a karşı isyanı gerektiren hususlarda ne onlara, ne de başkasına itaât edilmez. Kur'an ve hadiste bu konu açık ve net biçimde belirtilmiş bulunuyor. Ankebût sûresinde:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"İnsana, ana-babasına iyi davranmasını, güzellikle muamele etmesini tavsiye ettik. (Bununla beraber) onlar, hakkında bilgin olmadığı birşeyi bana ortak koşman için seninle uğraşıp ağırlıklarını koymaya çalışırlarsa, o zaman onlara itâat etme. Dönüşünüz ancak banadır. Yapageldiğinizi size bir bir haber veririm."[35]

Bu konuda Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'de şöyle buyurmuştur:

"Allah'a karşı ma'siyeti (itaâtsizliği) gerektiren hususlarda hiçbir kimseye itâat yoktur. İtaât ancak ma'rûf (şeriat ve akla, sağlam örfe uygun) olan şeyde-

34 Bakara: 83, Nisa: 36, En'am: 151, İsrâ: 23, Ahkaf: 15. ayet.

35 Ankebût Suresi: 8

dir."[36]

"Halıka karşı ma'siyette (itâatsizlikte) hiç bir mahluka itâat edilmez."[37]

Yine sahih kaynakların tespitine göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir müfreze hazırlayıp bir yere gönderdi. Başlarına da ensardan bir adamı emîr olarak tayin etti. Bunlar epeyce mesafe gittikten sonra başlarındaki adam onları durdurdu ve şöyle emretti:

"Odun toplayıp getirin ve geniş çapta bir ateş yakıp oluşturduktan sonra kendinizi o ateşe atıp yakın!" diye emretti. Onlardan biri:

"Bu da neden?" diye sorunca, emîr ona:

"Ben başınızda emîr olarak bulunuyorum ve emrediyorum, emrime itaât etmeniz gerekir." Bunun üzerine onlar itiraz ettiler ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sormadıkça senin bu tür emirlerine itâat etmeyeceğiz" dediler. Medine'ye döndüklerinde durumu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e arz ettiler. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara şöyle buyurdu:

"Eğer o ateşe girseydiniz bir daha ondan çıkamazdınız. Taât ancak m'arûf olan hususlardadır." Yani şeriata, akla, sağlam örfe uygun olan hususlarda emîre itât edilir.[38] "Allah'a isyan eden kimseye itâat yoktur."[39]

Böylece gerek ana-babaya, gerekse lidere itâat ancak marûf (şeriata, akla ve köklü faydalı örfe uygun olan şeyler) de bir kural olarak bulunuyor. Bu kural ancak zarurî hallerde bir an için terkedilebilir. O da ölüm tehdidi, mal ve can güvenliğinin tehlikeye girdiği hallerde söz konusu olabilir. Cenâb-ı Hakk'a karşı günah ve isyanı gerektiren husus ve hallerde ise hiçbir şahsa itaât caiz değildir.

Ana-babanın izni olmaksızın bir evlâdın cihada katılması caiz olur mu?

Giriş kısmında belirttiğimiz gibi, ana-babaya meşru ölçüler çevresinde itaât farz-ı ayndır. Cihad ise farz-ı kifayedir. Bu durumda kişi ana-babasından

36 Câmiu's-Sağîr: 2/203- Mısır.

37 Câmiu's-Sağîr: 2/203- Mısır.

38 Buharî/Ahkâm: 4, Ahad: 1, Meğâzi: 59. Müslim/İmaret: 39, 40. İbn Mâce/Cihad: 87

39 İbn Mâce/Cihad: 40. Ahmed: 1/400, 409

izin almadan veya ana-babası izin vermeden cihada katılmaz yani savaşa çıkmaz. Bu da düşmanlar topyekûn saldırıya geçip ülke üzerine yürümedikleri veya bir belde ve bir bölgeyi işgale gelmedikleri takdirdedir. Genel bir saldırı veya belde ve bölgeyi işgal etme durumlarında artık ana-babadan izin almaya gerek kalmaz. Savaş ergen olan her erkeğe farz-ı ayn olur.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ ؟ قَالَ: اَلصَّلاةُ عَلَي وَقْتِهَا قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ: بِرُّ الْوَالِدَيْنِ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ: اَلْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ حَدَّثَنِي بِهِنَّ وَلَوْ اِسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي.

İbn Mes'ûd (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen diyor ki: Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den:

"Allah yanında hangi amel daha üstündür?" diye sordum. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Vaktinde kılınan namaz" diye cevap verdi.

"Ondan sonra hangi amel?" diye sordum. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ana-babaya iyilikte bulunmak" diye cevap verdi. Ben tekrar:

"Ondan sonra hangi amel?" diye sordum. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Allah yolunda cihad" diye buyurdu.[40]

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَاسْتَأْذَنَهُ فِي الْجِهَادِ فَقَالَ: أَحَيٌّ وَالِدَاكَ ؟ قَالَ: نَعَمْ قَالَ: فَفِيهِمَا فَجَاهِدْ.

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

40 Buharî/İman: 18, Itk: 2, Cihad:1, Tevhîd: 47. Müslim/ İman: 137

"Bir adam Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek cihad hakkında izin istedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona sordu:

"Annen baban hayattalar mı?" O da:

"Evet" diye cevap verdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Öyle ise onlar için cihad et (onların hizmetinde bulun)" buyurdu."[41]

وَفِي رِوَايَةٍ أَتَى رَجُلٌ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ إِنِّي جِئْتُ أُرِيدُ الْجِهَادَ مَعَكَ وَلَقَدْ أَتَيْتُ وَإِنْ وَالِدَيَّ يَبْكِيَانِ قَالَ: فَارْجِعْ إِلَيْهِمَا فَأَضْحِكْهُمَا كَمَا أَبْكَيْتَهُمَا.

Diğer bir rivâyette şöyle denilmektedir:

"Bir adam geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Doğrusu ben sizinle birlikte cihada katılmayı arzulayarak geldim, ama ben ana-babamı ağlar bir vaziyette bırakıp geldim." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Onlara dön de onları nasıl ağlattınsa öylece güldür" buyurdu.[42]

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَجُلا هَاجَرَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ مِنَ الْيَمَنِ فَقَالَ: هَلْ لَكَ أَحَدٌ بِالْيَمَنِ ؟ فَقَالَ: أَبَوَايَ فَقَالَ: أَذِنَا لَكَ: فَقَالَ لا قَالَ: إِرْجِعْ إِلَيْهِمَا فَاسْتَأْذِنَهُمَا فَإِنْ أَذِنَا لَكَ فَجَاهِدَ وَإِلا فَبِرَّهُمَا.

Ebû Saîd (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette ise şöyle denilmiştir:

"Bir adam Yemen'den hicret edip Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

41 Buharî/Cihad: 138, Edeb: 3. Müslim/Sirr: 5. Ebû Dâvud/Cihad: 31. Nesâî/Cihad: 5. Ahmed: 2/165

42 Ebû Dâvud/Cihad: 31. Nesaî/Bey'at: 10. İbn Mâce/Cihad: 12. Ahmed: 2/160, 194, 198, 204

"Yemen'de kimsen var mıdır?" diye sordu. O da:

"Annem ile babam vardır" dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Annen ile baban sana izin verdiler mi?" diye sordu. O da:

"Hayır." diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Annene ve babana dön de onlardan izin iste; izin verirlerse cihad et, vermezlerse onlara iyilik ve ihsanda bulun" buyurdu.[43]

وَعَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ جَاهِمَةَ السُّلَمِيِّ أَنَّ جَاهِمَةَ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ أَرَدْتُ الْغَزْوَ وَجِئْتُكَ أَسْتَشِيرُكَ فَقَالَ: هَلْ لَكَ مِنْ أُمٍّ ؟ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ: اِلْزَمْهَا فَإِنَّ الْجَنَّةَ عِنْدَ رِجْلَيْهَا رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالنَّسَائِي وَهَذَا كُلُّهُ إِنْ لَمْ يَتَعَيَّنْ عَلَيْهِ الْجِهَادُ فَإِذَا تَعَيَّنَ فَتَرْكُهُ مَعْصِيَةٌ وَلا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Muâviye b. Câhime es-Sülemî'den yapılan rivayette, Câhime, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek dedi ki:

"Ya Rasulallah! Savaşmayı arzuladım ve size gelip istişarede bulunmak istedim." Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Annen var mıdır?" diye sordu. O da:

"Evet vardır" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Git de annenin (hizmetine) gerekli ol. Çünkü gerçekten cennet onun ayağının yanındadır" buyurdu.[44]

43 Ebû Dâvud/Cihad: 31 Ahmed: 3/75

44 Nesâî. Müsned-i Ahmed: 3/429

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İslâm sisteminde ana baba bakıma, ilgiye, ihsana muhtaç durumda iseler, çocuklarının onlara bakmaları, ihtiyaçlarını karşılamaları, hizmetlerinde bulunmaları farzdır. Aynı zamanda genel anlamda zorunlu bir seferberlik yoksa veya belde ve bölgeye bir düşman saldırısı vuku bulmamışsa o takdirde savaşa katılmak için ana-babanın rızasını almak gereklidir. Zira savaşmak farz-ı kifaye, ana-babaya bakıp hizmet etmek farz-ı ayndır. Şüphesiz bu iki farz bir araya gelince farz-ı ayn tercih edilir.

Bu konuda müctehid imamların görüş, yorum ve ictihadları farklıdır.

İmam Mâlik, İmam Evzâî ve İmam Şâfiî'ye göre: Ana babası müslüman olduğu takdirde adam farz ve vâcib olmayan bir savaşa ancak onların izniyle katılabilir. Buna tetavvu cihad denilir.

İmam Ahmed b. Hanbel de aynı görüştedirler.

Ana baba kâfir olduğu takdirde evlâdının savaş için onlardan izin almasına gerek yoktur. Nitekim Bedir Savaşı'na katılan Hz. Ebu Bekir, Ebû Huzayfe b. Utbe b. Rabi'a babaları müşrik idi. Bunlar babalarından izin alma ihtiyacını dahi duymuş değillerdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onlara, babalarından izin almaları hakkında bir emir ve tavsiyede bulunmadığı kesindir, Ebû Ubeyde b. Cerrah savaş meydanında düşman safında yer alıp mü'minlere karşı savaşan babasını öldürmüştür.[45]

Diğer müctehid ve ilim adamları ise, meseleyi farz-ı ayn ve farz-ı kifaye çerçevesinde değerlendirip ona göre yorumlamışlardır. Başta İmam Ebû Hanîfe olmak üzere Hanefi fukahası da bu görüş ve ictihattadırlar.[46]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

71 no'lu İbn Mes'ûd hadisi sahîh olup çıkarıma salihtir. Hadis, üstün ameller arasında namazın bir benzerinin olmadığına delâlet etmektedir. Zira namaz dinin direği, mü'minin mi'racı, ruhun gıdası, aile ve toplumun selâmet anahtarıdır. Namazdan sonra ikinci sırada ana babaya iyilik ve hizmet üstün bir

45 İbn Kudame/el-Muğni: 10/381, 382

46 Kâsânî/el-Bedayi': 7/98. Beyrut: 1394-1974

amel olarak belirlenmiş bulunuyor. Sonra da üçüncü sırada Allah yolunda cihad yer alıyor.

Namazsız bir dinde dindarlıktan hayır olmadığı gibi, ana babaya iyilik ve ihsansız bir evde de hayır yoktur. Cihad ruhunu, azmini, gayretini kaybetmiş bir müslüman ülkede de hayır yoktur.

41 no'lu Abdullah hadisini Tirmizî sahîhlemiştir. Hadisi aynı zamanda İbn Hibban da tahrîc etmiştir. Saîd b. Mensur ise hadisin son kısmını şu lâfızla rivâyet etmiştir: "Ana babana dön onlara sohbet ve ilgide, iyilikte bulun."

Hadis, farz-ı kifaye durumunda olan cihadın, ana babaya iyilik ve hizmetten sonra ikinci kademede yer aldığını ve ana babaya iyilik ve hizmetin farz-ı ayn olduğuna delâlet etmektedir.

43 no'lu Ebû Saîd hadisini İbn Hibban sahîhlemiştir.[47]

Bu hadis de ana-babaya iyilikte bulunmanın cihaddan daha faziletli olduğuna delâlet etmekte ve zorunlu bir durum yoksa cihad için onlardan izin almanın gerekli olduğunu açıklamaktadır.

44 no'lu Muâviye b. Câhime hadisini aynı zamanda Beyhakî, İbn Cüreyc tarikiyle tahrîc etmiştir. İbn Cüreyc ise Muhammed b. Talha b. Rükane'den, o da Muâviye'den rivâyet etmiştir. Ancak hadisin Muhammed b. Talha'ya isnadında ihtilaf edilmiştir. Nesâî'nin isnadındaki ricalin hepsi sikadır, ancak Muhammed b. Talha müstesna. Bu zat saduktur ama zaman zaman hatâ yapmıştır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Amellerin Allah yanında en üstünü, vaktinde kılınan namazdır. Zira namazsız bir din ve dindarlıkta hayır yoktur.
2. Ana babaya iyilik, meşru ölçüler içinde arzu ve isteklerini yerine getirmek, ihtiyaçlarını imkânların elverdiği ölçüde karşılamak farzdır ve namazdan sonra en üstün ameldir.
3. Zorunlu bir durum olmadığı takdirde, savaşa çıkmak için ana babanın iznini almak şarttır. Aksi halde kişi günahkar olur.

47 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/248

4. Genel seferberlik, bölge veya beldeye ani saldırı durumlarında artık ana babanın izni şart değildir, eli silah tutup savaşacak durumda olan herkesin savaşması farz olur.

5. Ana baba Allah'a karşı isyan ve günâhı gerektiren bir teklifte bulunur veya böyle bir emir verirlerse, artık onlara bu hususta itaât edilmez. Zira Allah'a karşı isyan ve günahı gerektiren şeyde hiç kimseye itaât câiz değildir.

6. Böylece lider ve emîre de itaât ancak bu ölçüler içinde gereklidir. İsyan ve günaha iter anlamdaki emirlerine itaât edilmez.

7. Ancak mal ve can tehlikeye girer de kişi tam bir tehdit altında bırakılırsa o takdirde zevahiri kurtarmak için itaât edilir.

BORÇLU OLAN ANCAK ALACAKLI ŞAHSIN RIZASIYLA CİHADA ÇIKAR

İslâm, insan haklarını en üstün çizgide tutan, hak ve hürriyetleri en âdil ve en anlamlı şekilde koruyan son dindir. Kul ve millet hakkını, ödemedikçe veya affedilmedikçe hiçbir ibâdet ve duâ, tevbe ve istiğfarla affedilmeyeceğini ilân eden ve kalp ve kafalara işleyen yine bu din olmuştur. Çünkü İslâm hem Allah (celle celaluhu)'nun son mesajı olarak insanlara katkısız rahmet anlamında indirilmiş, hem de bütün esas ve hükümleriyle ilâhî olma özelliğini korumuştur.

Ciddi araştırmalar ve sahîh rivâyetler şu gerçeği ortaya koymuştur: Peygamberlikten sonra en yüksek derece ve makam olan şehitlik bile kul hakkını bağışlamasına kâfi gelmemektedir. Ancak deniz savaşında İslâm'ın yücelmesi uğrunda savaşıp şehit düşenlerin kul hakkından kurtarılacaklarına dair müjde vardır. Bu da üç yönlü bir hikmeti yansıtmaktadır:

1. Denizlere sahip olmak,
2. Deniz işletmeciliğine ağırlık vermek,
3. Deniz ürünlerini ve denizlerin taşıdığı kaynakları değerlendirmek.

İslâm'ın insan haklarına verdiği önemin en açık iki belgesini zikretmeden ilgili hadislere geçmek istemiyoruz:

Birincisi, vefat eden kişinin tekfin, teçhîz ve defin işlemi tamamlandıktan sonra ilk yapılacak şey, kullara olan borçlarının ödenmesidir. Bu borçlar, haklar ödenmedikçe ne kişinin vasiyet ettiği hayırları yerine getirirler, ne de kalan mal mirasçılarına taksim edilir.

İkincisi ise, farz-ı kifaye düzeyinde meydana gelen bir savaşa katılabilmek için şahsın önce üzerindeki vaadesi dolmuş borçlarını ödemesi veyahut alacaklılarının müsadesini alması gerekir. Aksi halde savaşa çıkması doğru olmaz, çıkacak olursa günâhkar olur. Zira yapılan savaşlar her bakımdan küfrü, tuğyanı, fitne ve fesadı, ahlâksızlık ve iffetsizliği durdurmak, insan hak ve hürriyetlerinin

korunmasını sağlamak ve en ulvî gaye olarak İslâm'ın yani Allah sözünün en yüce olmasını gerçekleştirmektir. İnsan hak ve hüriyetinin çiğnendiği, din ve vicdan hürriyetinin önüne sed konulduğu bir ülkede savaşmanın hiçbir anlamı kalmaz.

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَّهُ قَامَ فِيهِمْ فَذَكَرَ لَهُمْ أَنَّ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالْاِمَانَ بِاللهِ أَفْضَلُ الاعْمَالِ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ أَرَأَيْتَ إِنْقُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللهِ تُكَفَّرُ عَنِّي خَطَايَايَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: نَعَمْ إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ مُقْبِلٌ غَيْرَ مُدْبِرٌ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: كَيْفَ قُلْتَ قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللهِ تُكَفَّرَ عَنِّي خَطَايَايَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: نَعَمْ وَأَنْتَ صَابِرٌ مُحْتَسِبٌ مُقْبِلٌ غَيرُ مُدْبِرٍ إلا الدَّيْنَ فَإِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلامَ قَالَ لِي ذَلِكَ.

Ebû Katade (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabı arasında iken ayağa kalkıp onlara Allah yolunda cihadın ve Allah'a imanın en üstün amellerden olduğunu anlattı. Bu arada bir adam ayağa kalkıp şöyle dedi:

"Ya Rasûlallah! Allah yolunda savaşırken öldürülecek olursam benim hatam ve günahlarım temizlenip bağışlanır mı?" Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Evet, eğer Allah yolunda sabrettiğin, karşılığını yalnız Cenâb-ı Hak'tan beklediğin ve düşmana yönelip arkanı çevirip kaçmadığın takdirde öyledir." Sonra da şöyle ilâve etti:

"Sen nasıl sordun?' buyurdu. Adam da: "Allah yolunda savaşırken ölürsem hata ve günahlarım bağışlanır mı?" diye cevap verdi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle cevap verdi:

"Evet, sen sabreder, karşılığını yalnız Allah'tan bekler, düşmana yönelip arkanı döndürmezsen -üzerindeki borç dışında- bağışlanırsın. Çünkü Melek Cibril bana bu konuda böyle bilgi verdi."[48]

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: يَغْفِرُ اللهُ لِلشَّهِيدِ كُلَّ ذَنْبٍ إِلا الدَّيْنَ فَإِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلامَ قَالَ لِي ذَلِكَ

Abdullah b. Amir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah, şehidin bütün günahlarını bağışlar, ancak üzerindeki borcu bağışlamaz. Çünkü gerçekten Melek Cibril bu konuda bana böyle bilgi verdi."[49]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: اَلْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللهِ يُكَفِّرُ كُلَّ خَطِيئَةٍ فَقَالَ جِبْرِيلُ إِلا الدَّيْنَ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir: "Allah yolunda öldürülmek bütün günah ve hataları temizleyip bağışlanmasına vesile olur. Melek Cibril "Ancak borçtan dolayı olan günah bağışlanmaz" diye bana bilgi verdi."[50]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Şâfiîler'e göre: İster müeccel (vadeli) isterse muâccel (hemen ödenmesi gerekli) olsun borçlu bulunan kimse ancak alacaklısının iznini almak suretiyle savaşa çıkabilir. Ödeyecek durumda değilse ya bir kefil belirlemesi veya rehin olarak bir eşya bırakması gerekir.

Hanbelîler'e göre: Onlara göre de hüküm böyledir. Çünkü kefil tayin etmeden veyahut rehin bırakmadan savaşa katılacak olur ve bu olayda öldü-

48 Müslim/İmaret: 117. Tirmizî/Cihad: 32. Nesâî/Cihad: 32. Dârimî/Cihad: 20. Taberânî/Cihad: 31. Ahmed: 2/308

49 Müslim/İmaret: 119. İbn Mâce/Cihad: 10. Ahmed: 2/220

50 Müslim/İmaret: 117, 119,120. Tirmizî/Fezâil: 13, Cihad: 32. Nesâî/Cihad: 32. İbn Mâce/Cihad: 10

rülürse, alacaklının hakkı ödenmedik kalır. Bu da doğru değildir. O bakımdan alacaklının iznini alması vaciptir.

Mâlikîler'e göre: Borcunu ödeyecek durumda olmayan kimsenin alacaklısından izin almasına gerek yoktur. O bakımdan savaşa katılması gerekir.

Ancak savaşa katılması farz-ı ayn durumunda tecelli eder, eli silah tutan her mükellefin katılması farz olursa, o takdirde borçlunun alacaklısının iznini talep etmesine lüzum kalmaz.[51]

Hanefîler'in çoğunun da görüş ve ictihadı Hanbelîler'le birleşmektedir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

48 no'lu Ebû Katade hadisini Tirmizî tahrîc ettikten sonra sahîhlemiştir. Hadis, kullara olan borcun affedilmesi için ancak alacaklının onu affetmesiyle veyahut borçlunun veya vârislerinin onu ödemesiyle mümkün olacağına delâlet etmekte ve şehîdliğin bile kişiyi bu haktan ve doğurduğu günahtan temizlemeye yetmeyeceğini açıklamaktadır.

51 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhu'l-Kebîr: 1/382, 383

SAVAŞTA MÜŞRİKLERDEN YARDIM BEKLEMEK

Cenâb-ı Hakk, müşriklerle savaşmayı, küfür ve nifakı durdurmak için savaşa her an hazır olmayı emretmiş ve bunu müslümanlara farz kılmıştır. Savaşan müslüman bir kavim veya ülkeye düşmana karşı yeterli kuvvetleri yoksa diğer müslüman kavim ve ülkelerin yardım etmesi, gerektiğinde bilfiil savaşa katılmaları vâcibdir. Şüphesiz müslümanlar bir tek ümmettir; küfür de bir tek millettir.

Savaşan müslümanların düşmana karşı müşriklerden, münafıklardan, kitap ehlinden yardım istemesi ve yardım görmesi caiz midir? Yardımı istenen gayr-i müslimler zımmî iseler yardımları beklenebilir. Zımmî değillerse, bu hususta hadisler farklı bilgi vermektedirler. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in müslümanlara destek sağlamak üzere savaşa katılmak için gelen müşrike "Biz bir müşrikten elbette yardım istemeyiz" diye cevap vermesi, savaşta müşriklerden yardım istemenin veya yardım etmek isteyenlerin bu isteğini kabul etmenin caiz olmadığını göstermektedir. Bunun aksine bize kadar ulaşan sahîh rivâyetlerden Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Hayber'in fethinde yahudilerden bir grup insanın yardımını talep etmiş ve yardımına katılanlara elde edilen ganimetten pay ayırmıştır. Ayrıca Huneyn Savaşı'nda İslâm'a girmemiş olan Safvan b. Umeyye'nin yardımcı olma dileğini kabul ettiği bilinmektedir.

O halde bu konuyla ilgili hadis ve siyer kitaplarındaki rivâyetlerin tamamını bir araya getirdiğimizde, savaş emrinin verildiği ilk dönemde Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) herhangi bir müşrikten yardım istemeyi, yardım etmek isteyen bir müşrikin bu isteğini kabul etmeyi uygun görmemiştir. Sonra buna ruhsat verildiği anlaşılıyor.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ قِبَلَ بَدْرٍ فَلَمَّا كَانَ بِحَرَّةِ الْوَبَرَةِ اَدْرَكَهُ رَجُلٌ قَدْ كَانَ يُذْكَرُ مِنْهُ جَرَاءَةٌ وَنَجْدَةٌ فَفَرِحَ بِهِ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ حِينَ رَاَوْهُ فَلَمَّا

أَدْرَكَهُ قَالَ: جِئْتُ لاتَّبِعَكَ وَأُصِيبَ مَعَكَ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ: تُؤْمِنُ بِاللهِ وَرَسُولِهِ: قَالَ لا قَالَ: فَارْجِعْ فَلَنْ اَسْتَعِينَ بِمُشْرِكٍ قَالَتْ: ثُمَّ مَضَي حَتَّي إِذَا كَانَ بِالشَّجَرَةِ اَدْرَكَهُ الرَّجُلُ فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَقَالَ لا قَالَ فَرْجِعْ فَلَنْ اَسْتَعِينُ بِمُشْرِكٍ قَالَ: ثُمَّ رَجَعَ فَأَدْرَكَهُ بِالْبَيْدَاءِ فَقَالَ لَهُ كَمَا قَالَ أَوَّلَ مَرَّةٍ: تُؤْمِنُ بِاللهِ وَرَسُولِهِ ؟ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ لَهُ: فَانْطَلِقْ.

Hz. Aişe (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) (savaşmak üzere) Bedir mevkiine doğru çıkıp hareket etti. Harretü'l-vebere mevkiine gelince (müşriklerden) cesaret, kahramanlıkla anılan bir adam gelip Rasulullah'e ulaştı ve şöyle dedi:

"Sana (savaşta) uymak ve seninle birlikte isabette bulunmak için geldim!" Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) sordu:

"Allah'a ve Resûlüne imân ediyor musun?" O da: "Hayır" diye cevap verince, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Dön git. Ben bir müşrikten aslâ yardım istemem" buyurdu.

Hz. Aişe (radıyallahu anha) devamla diyor ki: "Sonra bir süre geçti ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Şecere mevkiine gelmiş oldu. Derken o adam yine gelip Rasulullah'a yetişti ve önce söylediğini tekrar söyledi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona ilk önce dediği gibi cevap verdi:

"Geri dön git. Ben bir müşrikten asla yardım istemem" buyurdu. Adam ayrılıp gitti ve sonra yine el-Beyda mevkiine gelip Peygamber'e ulaştı ve önce dediğini tekrar söyledi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da ona önce dediğini tekrar söyledi:

"Allah'a ve Peygamberine imân ediyor musun?" O da "Evet imân ediyorum" diye cevap verince Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Haydi (bizimle beraber) yürü" diye buyurdu.[52]

وَعَنْ خُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ يُرِيدُ غَزْواً أَنَا وَرَجُلٌ مِنْ قَوْمِي وَلَمْ نُسْلِمْ فَقُلْنَا: إِنَّا نَسْتَحِي أَنْ يَشْهَدَ قَوْمُنَا مَشْهَدًا لاَ نَشْهَدُهُ مَعَهُمْ فَقَالَ: أَسْلَمْتُمَا فَقُلْنَا لاَ فَقَالَ: إِنَّا لاَنَسْتَعِينُ بِالْمُشْرِكِينَ عَلَي الْمُشْرِكِينَ فَأَسْلَمْنَا وَشَهِدْنَا مَعَهُ.

Hubeyb b. Abdirrahman'dan, o da babasından ve dedesinden rivâyet etmiştir. Dedesi şöyle demiştir:

"Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldiğimde savaşa hazırlanıyordu. Ben ve kavmimden bir adam -ki henüz müslüman olmamıştık- dedik ki:

"Kavmimizin bir savaşa hazır olması durumunda onlarla birlikte bizim hazır olmamamızdan utanıyoruz!" Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bize sordu; "İslâm'a girdiniz mi?" Biz de:

"Hayır" diye cevap verdik. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Biz müşriklere karşı (savaşırken) müşriklerden yardım istemeyiz." Bu red cevabı üzerine bizler İslâm'a girdik ve Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber savaşa hazır olduk.[53]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لاَتَسْتَضِيئُوا بِنَارِ الْمُشْرِكِينَ وَلاَ تَنْقُشُوا عَلَي خَوَاتِيمِكُمْ عَرَبِيًا.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Müşriklerin (yaktığı) ateşle aydınlanmayın ve yüzüklerinizin üzerine Arapça (Muhammedun Rasulullah) yazıp nakşet-

52 Müslim/Cihad: 150. Tirmizî/Siyer: 10

53 Müsned-i Ahmed: 3/454

meyin."[54]

وَعَنْ ذِي مَخْبَرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ – سَتُصَالِحُونَ الرُّومَ صُلْحًا تَغْزُونَ أَنْتُمْ وَهُمْ عَدُوًّا مِنْ وَرَائِكُمْ.

Zî Mahber (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette adı geçen şöyle demiştir: Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"İleride Rumlar'la barış anlaşması yapıp siz ve onlar hep birlikte önünüz (veya arkanız)daki düşmanla savaşacaksınız."[55]

وَعَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اِسْتَعَانَ بِنَاسٍ مِنَ الْيَهُودِ فِي خَيْبَرَ فِي حَرْبِهِ فَأَسْهَمَ لَهُمْ.

Zühri'den yapılan rivayete göre: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber'de Hayber savaşı esnasında yahudilerden bir kısım adamlardan yardım istedi ve (savaşta elde ettiği ganimetten) onlara pay ayırdı."[56]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Dört mezhep imamlarına göre: Müslümanlarla birlikte savaşa katılmak isteyen müşriklere imam (emir veya onun yetkili kıldığı kumandan) izin verirse onlardan yardım sağlamak câizdir.

Böylece müctehid imamlara göre bu yetki tamamıyla devlet başkanına veya onun yetkili kıldığı kumandana aittir.

Ancak savaş neticesinde elde edilen ganimette, yardımcı olmak maksadıyla savaşa katılan müşriklere pay ayırıp verme hususunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır:

İmam Ebû Hanîfe, İmam Mâlik ve İmam Şâfiî'ye göre: Müşrikler

54 Nesâî/Zînet: 51. Ahmed: 3/99

55 İbn Mâce/Fiten: 35. Ebû Dâvud/Cihad: 156, Melâhim: 2. Ahmed: 4/91, 5/372, 409

56 Ebû Dâvud/el-merâsil. Neylü'l-Evtar: 7/253

ehl-i cihad olmadıkları için ganimetten onlara pay ayrılmaz da köleye verilen az şey nisbetinde bir şey verilir.

İmam Ahmed, İmam Evzâî, İmam Sevrî ve İshak'a göre: Müslümana ayrılıp verilen sehim nisbetinde onlara da verilir. İmam Ahmed'den yapılan bir diğer rivâyette ise, onlara sehim verilmez. Ancak birinci rivâyetin daha sahîh olduğu tespit edilmiştir.[57]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

52 no'lu Hz. Aişe hadisi sahihtir. Ancak ilim adamlarının çoğuna göre mensuhtur, yani hükmü kaldırılmıştır.

53 no'lu Hubeyb hadisini aynı zamanda Şâfiî ve Beyhakî tahrîc etmişlerdir. İbn Hacer de bunu Telhis'te nakletmiş ancak bir görüş beyan etmemiştir. Mecmau'z -Zevâid'de ise Ahmed ve Taberânî'nin tahricinden geçen ricalin hepsinin sika olduğu belirtilmiştir.

Bu hadis de Hz. Aişe hadisini desteklemekte ve kuvvet kazandırmaktadır. Ancak onun gibi hükmü kaldırılmış bulunuyor.

54 no'lu Enes hadisinin Nesâfiiin tahrîc isnadında Ezher b. Râşid bulunuyor ki bu zat zayıftır. Ebû Hâtim onun meçhul olduğuna dikkat çekmiş ve İbn Maîn de onun zayıf olduğunu belirtmiştir.[58] Geriye kalan ricalin ise hepsi sikadır.

"Müşriklerin yaktıkları ateşle aydınlanmayın" sözünden maksat, savaş ve benzeri hususlarda müşriklerden az bir şey de olsa yardım istemeyin demektir. "Yüzüklerinize Arapça yazı nakşetmeyin" den maksat, yüzüklerinizin üzerine (Muhammedun Rasulullah) ibaresini nakşetmeyin demektir. Zira bu ifade ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yüzüğüne nakşedilmiş bulunuyor ki, aynı zamanda resmî mühür hüviyetinde idi.

55 no'lu Zî Mahber hadisini aynı zamanda İbn Mâce tahrîc etmiş bulunuyor. Ebû Dâvud'un rivâyet senedinde yer alan ricalin hepsi rical-i sahihtir. O bakımdan hadis çıkarıma sâlih görülmüştür.

---

57 İbn Kudame/el-Muğni: 10/455, 456, 457. Beyrut: 1403

58 Zehebî, Mîzanü'l-İ'tidal: 1/171, 693 no'lu Ezher

56 no'lu Zührî hadisini Tirmizî mürselen tahrîc etmiştir. Bu kavramdan maksat, senedinden bir sahabinin düştüğüdür. Zührî'nin mürselen rivâyet ettikleri hadisler genellikle zayıf kabul edilmiştir.[59] Bu meâlde bir hadisi İmam Şâfiî, Hasan b. Ammare tarikiyle rivâyet etmiştir. Beyhakî bu tarikle yapılan rivâyetin zayıf olduğuna dikkat çekmiştir.

Buharî ve Müslim'in tahrîc ettikleri hadiste şöyle deniliyor: "Başında miğfer bulunan bir adam Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek şöyle dedi:

"Savaşayım mı, yoksa İslâm'a girip müslüman mı olayım?" Efendimiz ona:

"Önce İslâm'a gir, sonra savaş." Adam da önce İslâm'a girdi ve arkasından düşmana karşı çıkıp savaştı, çok geçmeden öldürüldü. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Az bir amel çok bir mükâfat!" diye buyurdu.

Bu hadis, savaşta müşriklerden yardım kabul edilmeyeceğine delil sayılmamıştır. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e başvuran müşrik savaşmakla İslâm'a girmek arasında bir tercihte bulunmak istediğini ifade etmek istemiş, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de gayet tabii olarak İslâm'a girmesini ve öylece savaşmasını emretmiştir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşta münafık ve müşriklerin yardımını kabul etmek caizdir.
2. Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ünlü münafık Abdullah b. Ubeyy b. Selûl'ün savaşa katılmasına engel olmamıştır.
3. Münafık ve müşriklerin savaşa katılıp müslümanlara yardım etmeleri teklifini baştaki İslâm emiri veya kumandanı kabul edip etmemekte serbestir. Maslahat görürse kabul eder. Bir hile ve ihanet sezerse reddedip geri çevirir.
4. Savaşa katılan münafıklara da elde edilen ganimetten pay verilir.

59 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/253

5. Savaşa katılan müşriklere ise cihad ehli olmadıkları için onlara pay verilmez de kölelere verildiği gibi az bir şey verilir.

6. İmam Ahmed, Evzâî ve Sevrî'ye göre, onlara da müslümanlara verilen pay nisbetinde pay verilir.

7. İleride müslümanlarla Rumlar'ın sulh anlaşması yapacakları ve birleşerek bir düşmanla savaşacakları haberi, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in geleceğe yönelik mucizevî haberlerinden biridir.

8. Bu haber, müslümanların gayr-i müslim bir milletle sulh anlaşması yapıp düşmana karşı birlikte harekete geçmelerinin caiz olduğuna delâlet etmektedir.

YARALILARIN TEDAVİSİ İÇİN KADINLARIN SAVAŞA KATILMALARI

Kadınların cihadı haccetmektir. Düşmanla savaşmak erkeklere farz kılınmış, kadınlara farz kılınmamıştır. Ancak sabırlı, cesur, dayanıklı kadınların savaşta geri hizmetlerde bulunmalarında bir sakınca yoktur. Şüphesiz bu geri hizmetlerin başında hemşirelik gelir. Cephe ve karargâhlarda hastalarla meşgul olmak, yaralıları toplayıp tedavi etmek de bir anlamda cihad sayılır. Ancak bu onlar hakkında farz değil müstehabdır.

Böylece İslâm, kadınları dört duvar arasında sıkıştırıp hayattan tecrîd etmemiştir. Onların ruhsal ve fiziksel, aynı zamanda cinsel yapılarına uygun birtakım iş ve hizmetlerin kapısını açık tutmuştur. Zira maksat, korumak, onun annelik duygusunu zedelememek, iffet perdesine leke sürmemek ve böylece aile yuvasını her türlü şâibeden uzak tutmaktır.

Hatta belde veya bölgeye düşman saldırısı vuku bulduğu takdirde kadınlar da nefsi müdafaa için silaha sarılıp müdafaaya geçerler. Düşmanın kirli ayaklarını harim-i ismetlerine sokmamak için gerekirse savaşıp mücadelede bulunurlar.

عَنِ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوَّذٍ قَالَتْ كُنَّا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ نَسْقِي الْقَوْمَ وَنَخْدُمُهُمْ وَنَرُدُّ الْقَتْلَى وَالْجَرْحَى إِلَى الْمَدِينَةِ.

Rübeyyi bint Muavviz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Biz kadınlar Resulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte savaşır, savaşanlara su verir, hizmet eder, ölü ve yaralıları Medine'ye alıp götürürdük."[60]

وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ قَالَتْ غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ سَبْعَ غَزَوَاتٍ

60 Buhari/Tefsir: 5, 9. Ahmed: 1/181, 186, 3/12, 379, 6/358

أَخْلُفُهُمْ فِي رِحَالِهِمْ وَأَصْنَعُ لَهُمُ الطَّعَامَ وَأُدَاوِي الْجَرْحَى وَأَقُومُ عَلَى الزَّمْنَى.

Ummu Atıyye el-Ensarîyye (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyette, şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte yedi savaşa katıldım. Onların malzeme ve nevalelerine halef olup bakar, onlara yemek pişirir, hastalarını tedavi eder, kötürümler üzerinde durup yabancı olurdum."[61]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَغْزُو بِأُمِّ سُلَيْمٍ وَنِسْوَةٍ مَعَهَا مِنَ الْأَنْصَارِ يَسْقِينَ الْمَاءَ وَيُدَاوِينَ الْجَرْحَى.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ümmü Süleym (radıyallahu anha) ve ensardan onunla birlikte bazı kadınlarla savaşa çıktı ki bu kadınlar (geri hizmetlerde bulunup) savaşanlara su verir ve yaralıları tedavi ederlerdi."[62]

وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ يَارَسُولَ اللهِ نَرَى الْجِهَادَ أَفْضَلَ الْعَمَلِ أَفَلَا نُجَاهِدُ قَالَ: لَكِنْ أَفْضَلُ الْجِهَادِ حَجٌّ مَبْرُورٌ.

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Ya Rasûlallah! Biz cihadı en üstün amel olarak görüyoruz. Biz de cihad edelim mi?" Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Ama (kadınlar için) en üstün cihad, şartlarına uygun helâl kazançla yerine getirilen hacc'dır."[63]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İlim adamları ve müctehid imamlar kadınların savaşa katılmalarının farz olmadığında birleşmişlerdir. Ancak tesettüre riâyet edip tahrîme yol açmamak kaydıyla kadınların savaşta geri hizmetlerde bulunmasına, yaralıları tedavi et-

61 Müslim/Cihad: 144, 147. İbn Mâce/Cihad: 37. Ahmed: 3/329 4/24, 5/84, 6/407

62 Müslim/Cihad: 135. Ebû Dâvud/Cihad: 32. Tirmizî/Siyer: 22

63 Buharî/Hac: 4, Cihad: 1, Sayd: 26. Nesâî/Hac: 4

mesinde, öldürülenleri belirlenen bir yere taşımasında bir sakınca olmadığı görülmemiştir. Bu da daha çok hemşirelik hizmetleri kapsamında tezahür eder.

Böylece bugünkü anlayış, davranış ve ihtilaftan uzak, tesettür kaidelerine riâyet şartıyla ve tahrîme yol açmayacak davranışlardan kaçınmak suretiyle cesur, metin, becerikli ve tecrübeli kadınların - ihtiyaç hissedildiği takdirde- savaşa katılıp geri hizmetlerde bulunmalarına, kendilerini herhangi bir tecavüzden koruyabilmek için yeterli derecede hazır ve uyanık olmakla beraber silah taşımalarına cevaz verilmiştir.

Ancak bu durumda savaşta elde edilen ganimetten kadınlara da erkeklere tahsis edilen nisbetten pay verilip verilmeyeceği ihlilâf konusudur.

İmam Mâlik, İmam Şâfiî, İmam Sevrî ve Saîd b. Müseyyeb'e göre kadınlara ganimetten bir şeyler verilir. Ancak baştaki yetkili zat isterse kadın erkek ayırt etmeden hepsine eşit biçimde pay ayırıp verir, isterse kadınlara, erkeklere nisbetle daha az birşey takdir edip verebilir,

İbn Abbas da aynı görüş ve ictihattadır.

İmam Evzâî'ye göre: Kadına da sehim ayrılır. Nitekim Cerîr b. Ziyad'ın rivâyetine göre şöyle haber verilmiştir:

"Ninem Hayber fethinde savaşa katılmıştı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona da ganimetten pay ayırıp verdi, erkeklerle eşit tuttu. Yermuk Savaşı'nda da kadınlara erkeklerinkine denk pay verildiği rivâyet edilmiştir.

Ayrıca Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn Savaşı'nda Sehle binti Asım a pay ayırıp vermiş, bir ayrım yapmamıştı.[64]

Hanefîler'e göre: İhtiyaç hissedildiğinde kadın tedavi, su dağıtma, ekmek hazırlama gibi geri hizmetlerde bulunabilir ve kendisine sehim değil de az bir şey verilebilir.[65]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Yukarıda naklettiğimiz dört hadis de sahihtir. O bakımdan ilim adamları

64 İbn Kudame/el-Muğnî: 10/451, 452. Beyrut: 1403

65 İbn Abidîn: 3/362, 363

ile müctehid imamlar bu hadislerle çıkarım yapmışlardır. İmam Buharî bu konuda kendi Sahîh'inde "Babu Gazvi'n-Nisâi ve Kıtalihinne" diye bir bab ayırmış bulunuyor.

Böylece sıkıntılı zamanlarda, zarurî hallerde kadınların mahremleri olmayan erkekleri tedavi etmelerinin caiz olduğu anlaşılıyor.

İbn Battal'ın "kadın ancak mahremi olan erkekleri tedavi edebilir, yabancı erkekleri tedavi etmesi caiz değildir. Nasıl ki kadın yabancı bir erkeğin cenazesini yıkayamıyorsa" görüşü pek sıhhatli değildir. Zira cenaze yıkamak ibâdet kapsamına girmekte, tedavi ise zaruret kapsamına girmektedir. Birini diğerine kıyas etmek farklı kıyas olur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Allah yolunda zarurî bir hal olmadığı takdirde kadınların savaşa çıkması vâcip değildir.

2. Zarurî bir durum meydana geldiğinde, meselâ düşman bir beldeyi veya bölgeyi istilaya yöneldiğinde, o belde ve bölgede eli silah tutup savaşabilen ve nefsini müdafa edebilen erkek ve kadın herkesin düşmanı defetmesi için savaşması farz olur.

3. Kadınlardan becerikli olup; tedavi, su taksimi, yemek hazırlama gibi ihtiyaçları yerine getirebilenlerin savaşa katılmasında bir sakınca yoktur. Çünkü birçok durumlarda ihtiyaç da vardır.

4. Ancak ihtiyaç olmadığı takdirde kadınların geri hizmet için bile olsa savaşa katılmaları mekruhtur, bazısına göre caiz değildir.

5. Sözü edilen ihtiyaçlardan dolayı savaşa iştirak eden kadınların hem tesettüre riâyet etmeleri, hem de tahrîmi gerektiren davranışlardan kaçınmaları vâciptir.

6. Savaşta elde edilen ganimetten erkeklere verilen eşit payın kadınlara da verilmesi caizdir.

7. Müctehidlerin bir kısmına göre, eşit pay verilmez, az bir şey verilmek suretiyle ganimetten mahrum edilmezler.

SAVAŞTA KİMLER ÖLDÜRÜLMEZ

İslam hiçbir zaman soykırımına cevaz vermez. Çünkü amaç şu ırkı, bu ırkı yok edip öldürmek, ülkelerini veya bulundukları bölgeleri coğrafyadan silmek değil, onların iman ve irfanlarını belli düzeye getirip ırkçılık duygularını çok geri plana itmek ve tesirsiz kılmaktır. Hak din çerçevesinde dini duygular kuvvetlendikçe ırkî duygular zayıflar. Bu ters orantı tarih boyunca hep böyle olmuştur.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Selman el-Farisi'ye ırkçılık açısından sataşan Sa'd b. Ebi Vakkas'ı çağırarak üzüntüsünü belirtmiş ve: "Selman bendendir, Selman Ehl-i Beytimdendir" buyurarak İslam'ın her yanı ve yönüyle ırkçılığın karşısında olduğunu bildirmiş ve Arap olmayan Selman'ı kendi ev halkından biri olarak ilan etmiştir.

Bunun içindir ki, gerek Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, gerekse dört halife döneminde hiçbir zaman ırkçılığa prim verilmemiş ve İslam'a giren Arap ile Acem arasında bir fark gözetilmemiştir.

Sonra bu yüksek ve birleştirici duygu ve kültür, esas ve prensip Emeviler devrinde uygulanmaz olmuş, ırkçılık ruhu hortlamaya başlamış ve bu yüzden Emeviler, Arap olmayan müslim, gayr-i müslim tebaya "mevali" yani hürriyetlerine kavuşturulmuş köleler demişlerdir.

Abbasiler devrinde bu zihniyete son verilmiş ve İslam kardeşliği yeniden ihya edilerek ırkçılıkla ilgili kapılar kapatılmıştır.

Konuya bu açıdan bakınca, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in savaşlarda kadınların, çocukların, mabede kendini vermiş din adamlarının ve savaşacak durumda olmayan yaşlıların öldürülmesini niçin yasakladığı kendiliğinden anlaşılmaktadır. İslam sınıf farkını kaldıran, Allah'a, Peygamberine ve Ahiret'e iman eden herkesi kardeş kabul eden, birleştirici, kaynaştırıcı ve bütünleştirici bir dindir. O bakımdan son dindir ve cihanşümuldur.

Hatta Vakidi'nin Fütuhu'ş-Şam adlı eserinde, Hz. Ömer Efendimiz (radıyallahu anh)'ın hilafet yıllarında İslam orduları Şam dolaylarında Bizans'a karşı

koyup serhadleri güven altına almaya çalışırken bir yandan da Şam ve dolayları fethediliyordu. Ancak İslam ordusunun girdiği her belde, kasaba ve köyde halkın korku ve endişesi bir anda güvene dönüşüyor, Bizans askerlerinin işlediği cinayet ve kötülüklerden hiç birinin İslam'da yeri olmadığını görünce son dine hayranlık duyarak İslam'a girmekte tereddüt bile etmiyorlardı. lyaz b. Ganem kumandasında olan askerler Şam'a girip fütuhatı başarıyla sonuçlandırma gayreti içindeyken kadınlar korkularından ağlıyor ve başlarına ne felaketlerin geleceğini hesaplayarak saçlarını yoluyorlardı. Derken lyaz b. Ganem ve etrafındaki askerlerle karşılaşıyorlar. Çeşmeden su almak isteyen bu kadınlar bir anda korkudan ellerindeki boş kaplar yere düşüyor ve kendilerinden geçer gibi oluyorlar. Kumandan lyaz onların bu halini görünce şöyle sesleniyor: "Bizler Allah'a ve son peygamber Hz. Muhammed'e iman eden bir orduyuz. Amacımız sizi kahretmek, esir alıp kullanmak değil, sizi gerçek hürriyete kavuşturmak, namus, iffet ve şerefinizi korumaktır. Üzülmeyin ve korkmayın. Hiçbir Müslüman asker sizin kılınıza dokunmayacak ve sizi asla rahatsız etmeyecektir. Bizim Peygamberimiz, iman, irfan ve ahlakımız bize bunu emretmektedir" deyince kadınlar rahatladılar ve sularını doldurup evlerine dönünce kocalarına, kardeşlerine, yakınlarına: "Ne duruyorsunuz? Bu gelen İslam ordusu Bizans askerleri gibi hayasız, namussuz, yağmacı, haysiyet kırıcı değillerdir. Biz kadınlan görünce yüzlerini çevirip bize dikkatle bakmaktan bile sakınan bu insanlar gibi neden dindar ve ahlaklı olmayalım?"

Ancak kadınlar savaşa katılır, din adamları mabedi bırakıp cepheye elinde silahla savaşa iştirak ederse, o takdirde düşman ordusuyla çarpışma halinde bunlardan da öldürülenler olabilir. Bu bir istisna teşkil eder.

عَنْ اِبْنِ عُمَرَ قَالَ وُجِدَتِ امْرَاَةٌ مَقْتُولَةٌ فِي بَعْضِ مَغَازِي النَّبِيِّ ﷺ فَنَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ قَتْلِ لنِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ.

Yapılan rivayete göre, ashabdan İbn Ömer (radıyallahu anh) şu bilgiyi vermiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaptığı savaşlardan birinde öldürülmüş bir kadın cesedine raslandı. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınların ve çocukların öldürülmesini ya-

sakladı."[66]

وَعَنْ رِيَاحِ بْنِ رَبِيعٍ أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا وَعَلَى مُقَدِّمَتِهِ خَالِدُ بْنِ الْوَلِيدِ فَمَرَّ رِيَاحٌ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَلَى امْرَأَةٍ مَقْتُولَةٍ مِمَّا أَصَابَتِ الْمُقَدِّمَةُ فَوَقَفُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهَا يَعْنِي وَهُمْ يَتَعَجَّبُونَ مِنْ خَلْقِهَا حَتَّى لَحِقَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى رَاحِلَتِهِ فَأَفْرَجُوا عَنْهَا فَوَقَفَ عَلَيْهَا رَسُولُ للهِ ﷺ فَقَالَ: مَا كَانَتْ هَذِهِ لِتُقَاتِلَ فَقَالَ لِأَحَدِهِمْ: اَلْحَقْ خَالِداً فَقُلْ لَهُ: لاَتَقْتُلُوا ذُرِّيَّةً وَلاَعَسِيفَةً.

Riyah (veya Ribah) b. Rebi' (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen zat, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber bir savaşa çıkıyor. Öncü kuvvet olarak da Halid b. Velid (radıyallahu anh) bulunuyordu. Riyah (Ribah) ve diğer ashab arkadan öncü kuvveti takip ederken öncü kuvvet tarafından öldürülmüş bir kadın cesedine rastladılar. Durup o kadına baktılar ve hilkatından dolayı hayret ettiler. Derken Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) arkadan gelip onlara ulaştı. Onlar da geri çekilip açıldılar. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bineği üzerinde durup o kadına (üzüntüyle) baktı ve şöyle buyurdu:

"Bunun savaşır bir kişi olduğunu sanmıyorum." Sonra yanındakilerden birine şu emri verdi:

"Derhal git Halid'e yetiş ve ona de ki: "Ücretle tutulmuş geri hizmet için getirilmiş kişileri ve çocukları öldürmesinler."[67]

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: اِنْطَلِقُوا بِاسْمِ للهِ وَبِاللهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ

66 Ebu Davud/Cihad: 111. İbn Mace/Cihad: 30. Darimî/Siyer: 25. Taberani/Cihad. 9 Ahmed: 2/22, 23,76, 100, 115.

67 Ebu Davud/Cihad: 111, 112. Ahmed: 3/488, 4/178

اللهِ ﷺ لاَتَقْتُلُوا شَيْخًا فَانِيًا وَلاَ طِفْلاً صَغِيرًا وَلاَامْرَأَةً وَلاَتَغُلُّوا وَضَمُّوا غَنَائِمَكُمْ وَأَصْلِحُوا وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre Rasulullah Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Haydi Allah'ın ismiyle, O'nun yardımıyla ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) milleti (dini) üzere yola çıkınız. İyice yaşlanmış kişileri, küçük çocukları ve kadınları öldürmeyin. Ganimet malını aşırmayın. Topladığınız, elde ettiğiniz ganimetleri bir araya getirin. Islah edici olun ve iyilikte bulunun. Çünkü gerçekten Cenab-ı Hak iyilikte bulunanları sever."[68]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ رَسُولَ اللهِ ﷺ إِذَا بَعَثَ جُيُوشَهُ قَالَ: اُخْرِجُوا بِاسْمِ اللهِ تَعَالَى تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ للهِ مَنْ كَفَرَ بِاللهِ لاَ تَغْدُرُوا وَلاَ تَغُلُّوا وَلاَ تُمَثِّلُوا وَلاَ تَقْتُلُوا الْوِلْدَانِ وَلاَ أَصْحَابَ الصَّوَامِعِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) askerlerini bir tarafa gönderdiğinde şöyle buyururdu:

"Şanı Yüce Allah'ın ismiyle yola çıkın, Allah yolunda Allah'ı inkar edenlerle savaşıp vuruşun. Haksızlık, acımasızlık, ahde, anlaşmaya vefasızlık etmeyin. Ganimet malından aşırmayın. Diri bir kimseyi hedef alıp delik deşik etmeyin, insanların organlarını kesmeyin, bu tür azapta bulunmayın ve bir de çocukları, kendilerini mabede vermiş (rahip, rahibe ve benzeri) kişileri öldürmeyin."[69]

وَعَنِ ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ حِينَ بَعَثَ إِلَى اِبْنِ أَبِي

68 Ebu Davud/Cihad: 82

69 Müsned-i Ahmed: 1/300, 4/240-5/358

الْحُقَيْقِ بِخَيْبَرَ نَهَى عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ.

İbn Kâb b. Malik'den yapılan rivayete göre, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber'e İbn Ebi Hukayka'yı öldürmeye (asker) gönderince onları kadınları ve çocukları öldürmekten menetti.[70]

وَعَنِ الْاَسْوَدِ بْنِ سَرِيعٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَا تَقْتُلُوا الذُّرِيَّةَ فِي الْحَرْبِ فَقَالُوا: يَارَسُولَ اللهِ أَوْ لَيْسَ هُمْ أَوْلَادَ الْمُشْرِكِينَ ؟ قَالَ: أَوَلَيْسَ خِيَارُكُمْ أَوْلَادَ الْمُشْرِكِينَ.

el-Esved b. Serî' (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Savaşta çocukları öldürmeyin." Bunun üzerine ashab:

"Ya Rasulallah! Onlar müşriklerin evladı değiller midir?" denince Efendimiz onlara şöyle uyarıda bulundu:

"Sizin hayırlılarınız ve seçkinleriniz de müşriklerin evladı değiller midir?"[71]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İlim adamları ve müctehid imamların bu konuda görüşleri şöyledir: Kadınlar ve din adamları ellerine silah alıp İslam'a karşı bir vuruşmaya yönelmedikleri takdirde öldürülmezler. Eli silah tutup cephede savaşan ve fakat henüz ergin olmayan çocuklar ise imkanlar elverdiği, ortamın müsait bulunduğu ölçüde öldürülmeyip korkutulurlar. Tehlikeli bir duruma geldikleri takdirde öldürülürler. Eline silah almayıp cephe gerisinde bulunan kadınlar ve çocuklar öldürülmezler. Müslümanlar üstünlük sağladıkları takdirde onları esir edinirler.

Kendini mabede ve ibadete veren adamları -genç olsunlar, yaşlı olsunlar- cepheye silahla gelip savaşmadıkları takdirde öldürülmezler ve ibadetlerine en-

70 Taberani/Cihad: 8. Müsned-i Ahmed: 2/22, 23, 76, 100, 115

71 Müsned-i Ahmed: 3/503, 5/270

gel de olunmaz.[72]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

66 no'lu İbn Ömer (radıyallahu anh) hadisi sahih olup çıkarıma salihtir. Hadis, savaşlarda kadın ve çocukların öldürülmesinin caiz olmadığına delalet etmektedir. Buradaki nehiy, yani yasak vücub ifade ettiğinden, sözü edilen iki zayıfi öldürmek tahrimen mekruh olmuş oluyor.

67 no'lu Ribah (veya Riyah) hadisi üzerinde Buhari durmuş ve ismin (y) ile değil (b) ile başladığının daha sahih olduğunu belirtmiştir.

İlim adamlarının, çoğu bu hadisle de çıkarımda bulunmuşlardır. Zira bunu destekler anlamda birkaç sahih hadis daha bulunuyor.

Savaşta ücretle geri hizmetlerde iş gördürülen, kadın, köle ve benzeri eli silah tutmayan kimse için "asif" denilmiştir. Böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Halid b. Velid (radıyallahu anh)'a verdiği emirde vücup ifade etmekte ve geri hizmette çalıştırılanların ve bir de çocukların öldürülmemesiyle ilgili kesin bir hüküm taşımaktadır.

68 no'lu Enes hadisinin isnadında Halid b. Fizr bulunuyor. Bunun zayıf olduğunu söyleyenler olmuşsa da, bazı hadisçilere göre rivayetinde bir beis yoktur.[73]

69 no'lu İbn Abbas hadisinin isnadında İbrahim b. İsmail b. Ebi Habibe bulunuyor. Hadisçilerin çoğuna göre bu zat zayıftır. Ancak Ahmed b. Hanbel onun sika (güvenilir) olduğunu belirtmiş ve rivayetini kendi Müsned'ine almıştır.[74]

Aynı zamanda bu hadisi destekler anlamda sahih rivayet bulunuyor. O bakımdan çıkarım yapılmasında bir sakınca görülmemiştir.

70 no'lu İbn Kab hadisini aynı zamanda İsmail kendi Müstahrec'inde tahric etmiş ve Ebu Davud, İbn Hibban da onu Zühri'den mürselen nakletmiş-

72 Kasani/Bedayi': 7/114. Beyrut: 1394

73 Zehebi, Mizanü'l-İ'tidal: 1, Halid maddesi: 637/2450

74 Neylül-Evtar: 7/280

lerdir.

Mecmau'z -Zevaid'de ise bu hadisin Ahmed b. Hanbel tespitiyle yapılan rivayetinde yer alan ricalin hepsi rical-i sahihtir denilmektedir. O bakımdan hadis çıkarıma salihtir denebilir.

İbn Abbas hadisiyle eli silah tutup savaşacak durumda olan her müslümanın gerektiğinde savaşa çıkmasının farz olduğu çıkarımı yapılmış ve savaşta aşağıdakilerin yasaklanıp haram kılındığı belirlenmiştir:

Gadretmek, yani verilen sözü, yapılan anlaşmayı bozmak, ahde vefa etmeyip haksız bir yol seçmek, ganimet malını aşırmak, insan dahil bir canlıyı hedef alıp vücudunu parçalamak, organlarını kesmek, çocukları öldürmek, kendini mabede veren din adamlarını öldürüp mamur yerleri yıkmak yasaklanmıştır.

Kab b. Malik hadisi, İbn Ömer hadisiyle birleşmekte ve savaşlarda iki sınıf insanın öldürülmesinin yasaklandığına delalet etmektedirler.

71 no'lu el-Esved hadisinin ricalinin hepsi rical-i sahihtir. Diğer hadislerle desteklenmekte ve savaşta çocukların öldürülmesinin caiz olmadığına delalet etmektedir.[75]

Bu bâbda Beyhaki, Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh)'ın İbn Abbas hadisinin bir benzerini rivayet etmiştir. İbn Ebi Hatim de el-İlel'de Cerir'den bu anlamda bir hadis nakletmiş bulunuyor.

Diğer yandan Tirmizi ve Ahmed'in Semure'den yaptıkları ve sahih kabul ettikleri hadiste ise şöyle buyurulmuştur: "Müşriklerin şeyhlerini öldürünüz, sakalı bitmedik gençlerini diri bırakınız."[76]

Nitekim bu bâbdaki hadislerin hepsini dikkate alan İmam Malik ve İmam Evzai'ye göre, hiçbir durumda kadınlar ve çocuklar öldürülmezler. Hatta düşman tarafı kadınları ve çocukları siper edinerek savaşsalar bile bu iki sınıfa dokunulmaz. Bunun gibi kafirler kadın ve çocuklarla birlikte bir kalede veya gemide yer alıp o şekilde savaşı sürdürmek isteseler, müslümanların o kale ve gemiyi yakmaları veya silah atıp içindekileri öldürmeleri caiz olmaz.

---

75 Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/280

76 Tirmizi/Siyer: 28. Ebu Davud/Cihad: 111. Ahmed: 5/12, 13, 20

Rey tarafdarlan ile İmam Şâfiî'ye göre, kadınlar silah alıp bilfiil savaşa katılırlarsa, o takdirde öldürülmeleri caizdir.

Bu müctehidler daha çok şu rivayetle de çıkarım yapmışlardır:

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn Savaşında öldürülmüş bir kadına rastladı ve sordu: "Bunu kim öldürdü?" Bir adam: "Onu ben öldürdüm. Sebebine gelince, zafer bizden yana tecelli ettiğinde bu kadını ganimet olarak yakalayıp arkama takıp getirirken bir ara Müslümanların hezimete uğradığını görünce kılıcımın kabzasına eğilip çekti ve beni öldürmek istedi. Bunun üzerine onu öldürmek zorunda kaldım."

Bu cevap üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o adama: "Neden öyle yaptın, onu öldürmemeliydin" demedi.[77]

68 no'lu Enes hadisinde "şeyh-i faniyi öldürmeyin" buyurularken Tirmizi ve İmam Ahmed'in Semure'den rivayet ettikleri sahih hadiste "müşriklerin şeyhlerini öldürünüz" ibaresi yer almaktadır. İlk nazarda iki rivayet arasında bir tezad göze çarpıyorsa da aslında hiçbir tezat söz konusu değildir. Zira Enes hadisinde, "şeyh-i fani" derken, iyice yaşlanmış, eli ayağı tutmaz olup bir köşeye çekilip kendi haline bırakılmış çok yaşlı kişi kastedilmiştir. Semure hadisinde ise, mutlak bir ifadeyle "şeyhler" denilirken, fazla yaşlılar değil, topluma akıl veren, umur bilir tecrübeli kişler kasdedilmiştir.

Unutmayalım ki, "şeyh" ismi Arapça'da üç manaya delalet eder ve yer aldığı cümle ve bağlı bulunduğu konuya göre o üç manadan biriyle manal andırılır:

- Uzman ilim adamları,
- Tecrübeli, güngörmüş kabile başkanları,
- Çok yaşlanıp iş hayatından çekilenler.

Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn Savaşı'nı tamamladıktan sonra ashabdan Ebu Amir'i Evtas'taki askerler üzerine gönderdi. Evtas'ta yüz kadar savaşçı müşrik toplanarak yaşlı tecrübeli Düreyd b. Samt'ten bilgi alıyor ve savaş taktiğini öğreniyorlardı. Ebu Amir onları kuşattı

77 Ebu Davud/el-Merasil. Ahmed: 2/100, 150, 3/488

ve onları tahrik eden yaşlı Düreyd'i öldürdü. Böylece o yüz kişi de dağılıp kaçtı. Ebu Amir (radıyallahu anh) dönüp durumu Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) arz etti ve Düreyd'i öldürdüğünü söyledi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hiçbir şey söylemedi ve böylece Ebu Amirin bir yaşlıyı öldürdüğünü tasvip buyurdu.[78]

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) savaşta kimlerin öldürülmesinin caiz, kimlerin caiz olmadığını net biçimde açıklaması ve savaşa çıkan birliklere her defasında bu emri vermesi, İslam'ın adil bir savaş taktiği uyguladığını masum insanları öldürmekten mutlaka kaçındığını ve özellikle de kendilerini mabede verip ibadetle, din işleriyle meşgul olan din adamlarını siyanet ettiğini koruduğunu göstermektedir.

Ne yazık ki, Müslümanlar aynı ölçüde veya ona yakın anlamda adil bir savaş anlayışını ve uygulamasını kitap ehlinden hiçbir zaman görememiş ve her fırsatta kitap ehlinin çok zalimve hunhar saldırılarına maruz kalmıştır. Haçlı seferlerini tertipleyen kilise İslam'ın adil savaş taktiğinin tam aksine bir yol izlemiş ve girdikleri İslam ülkelerinde kadın, çocuk, yaşlı demeden herkesi öldürmekten namusa tecavüzde bulunmaktan derin zevk duymuşlardır.

Bunun gibi iki gözünden arızalı, sakat, topal, hasta ve benzeri kişilere dokunmanın, onları öldürmenin yasaklandığı da sahih rivayetler ve uygulamalarla sabit olmuştur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Gerek kitap ehli olmayan müşriklerle, gerekse kitap ehli olan yahudi ve hıristiyanlarla yapılacak savaşlarda ön cephede savaşa katılmayan, geri hizmetlerde yer alan kadınları öldürmek caiz değildir.

2. Ergin olmayan çocuklar, savaşa katılsalar bile öldürülmez. Bunları öldürmek de tahrimen mekruh sayılmıştır.

3. Savaşa katılmayan, yaşlılıktan dolayı evinde oturan kişileri de öldürmek caiz değildir.

4. Savaşta geri hizmetlerde istihdam edilen köle, esir, kadın ve benzeri

78 Şevkani/Neylül-Evtar: 7/281.

kişiler de tehlike oluşturmadıkları takdirde öldürülmezler.

5. Kendilerini mabede ve ibadete veren, eline silah alıp savaşa katılmayan din adamlarım da öldürmek tahrimen mekruhtur.

6. Geri planda yer alıp savaş planını hazırlayan ve askerleri durmadan tahrik ve teşvik edip müslümanlar üzerine saldırtan yaşlı kişiler öldürülür.

7. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: "Ve eğer verdikleri sözden sonra yeminlerini bozar da dininize dil uzatıp saldırırlarsa, o takdirde küfrün ileri gelen (söz sahibi) elebaşlarıyla savaşın."[79]

8. Ayette geçen "eimme" birkaç manaya delalet eden bir kavram özelliğindedir:

   - Askeri sevk-u idare eden kumandanlar,
   - Savaş planını hazırlayan kurmaylar,
   - Savaş tecrübesi olup askerle birlikte savaşa katılan yaşlılar,
   - Kabile reisleri ve söz sahipleri.

79 Tevbe suresi: 12

SAVAŞTA AĞAÇLAR KESİLMEZ, BAYINDIR YERLER YIKILMAZ

İslam; adil hukuki sistemiyle, ahlaki değerleriyle ve tek kelimeyle ilahi olan nizamıyla ilim, ahlak, medeniyet ve hakkaniyet dinidir. İnsanları katletmek, mamur yerleri ve beldeleri yıkmak, ağaçları kesip ülkeleri çöl haline getirmek, masum insanları öldürmek için savaşmaz. Küfrün azgınlık ve saldırısını, fitne ve fesadını, tahrip ve şenaatini durdurmak ve sonra da insanlığı doğruya, güzele, hakka, adalete ve huzura, güvene kavuşturmak, kalplerden ve kafalardan küfrün, ahlaksızlığın isini ve pasını silip temizlemek için savaşır.

O bakımdan gerek Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında, gerekse dört halife ve onlardan sonra iş başına geçen adil hükümdarlar devrinde İslam orduları fethettikleri hiç bir ülkede yağmada bulunmamış, ağaçları, bağ ve bahçeleri yakıp yıkmamış, bayındır yerleri yerle bir etmemiş, masum insanları öldürmemiştir. İslam'ın hak ve son din olmasının ve evrensellik arz etmesinin de hikmeti budur.

عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ قَالَ بَعَثَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي سَرِيَّةٍ فَقَالَ: سِيرُوا بِاسْمِ اللهِ وَفِي سَبِيلِ اللهِ قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللهِ وَلاَ تُمَثِّلُوا وَلاَ تَقْتُلُوا وَلِيداً.

Safvan b. Assal (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bizi bir takım askerle (bir tarafa) gönderdi. Ve bize şöyle emir ve tavsiyede bulundu:

"Allah'ın ismiyle gidin, Allah yolunda, Allah'ı inkar eden kafirlerle savaşın. İnsanları hedef tahtası yapmayın, insanların organlarını kesip işkence etmeyin. Yaptığınız anlaşmaya, verdiğiniz söze sadık kalıp gadretmeyin ve çocukları öldürmeyin."[80]

80 Ebu Davud/Cihad: 82. Tirmizi/Diyât: 14, Siyer: 78. İbn Mace/Cihad: 38. Darimî/Siyer: 5. Ahmed: 4/240, 5/385

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَعَثَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي بَعْثٍ فَقَالَ: إِنْ وَجَدْتُمْ فُلاَنًا وَفُلاَنًا لِرَجُلَيْنِ فَأَحْرِقُوهُمَا بِالنَّارِ ثُمَّ قَالَ حِينَ أَرَدْنَا الْخُرُوجَ إِنِّي كُنْتُ أَمَرْتُكُمْ أَنْ تُحْرِقُوا فُلاَنًا وَفُلاَنًا وَإِنَّ النَّارَ لاَيُعَذِّبُ بِهَا إِلاَّ اللهُ فَإِنْ وَجَدْتُمُوهُمَا فَاقْتُلُوهُمَا.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle bilgi vermiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir tarafa gönderilen askeri takımla bizi de gönderdi. Gönderirken de şöyle buyurdu:

"Şu ve şu adamı bulursanız ikisini de ateşe atıp yakınız." Biraz sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) tam biz yola çıkacağımız zaman şöyle buyurdu:

"Ben size falan ve filan adamları yakınız diye emrettim. Ama ateş ile ancak Allah azap eder. O bakımdan onlara rastlarsanız öldürünüz."[81]

وَعَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ بَعَثَ جُيُوشًا إِلَى الشَّامِ فَخَرَجَ يَمْشِي مَعَ يَزِيدِ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ وَكَانَ يَزِيدُ أَمِيرَ رُبْعٍ مِنْ تِلْكَ الْأَرْبَاعِ فَقَالَ: إِنِّي مُوصِيكَ بِعَشْرِ خِلاَلٍ: لاَتَقْتُلِ امْرَأَةً وَلاَصَبِيًّا وَلاَ كَبِيراً هَرِمًا وَلاَ تَقْطَعْ شَجَراً مُثْمِراً وَلاَ تُخْرِبْ عَامِرًا وَلاَ تَعْقِرَنَّ شَاةً وَلاَ بَعِيرًا إِلاَّ لِمَأْ كَلِهِ وَلاَ تَعْقِرَنَّ نَخْلاً وَلاَ تُحْرِقْهُ وَلاَ تَغْلُلْ وَلاَ تَجْبُنْ.

Yahya b. Said'den yapılan rivayete göre, birinci halife Ebu Bekir Sıddık Efendimiz (radıyallahu anh) hazırlattığı bir orduyu Şam üzerine gönderirken orduyu teşyi' etmek üzere o da ordunun dörtte birine kumanda eden Yezid b. Ebi Süfyan ile beraber yürüyordu. Az sonra Yezid'e:

"Sana şu on hususu göz önünde bulundurmanı tavsiye ederim:

Hiçbir kadını öldürme, hiç bir çocuğu da öldürme, iyice yaşlanıp köşe-

81 Buhari/Cihad: 149. Ebu Davud/Cihad: 113. Tirmizi/Siyer: 20. Ahmed: 2/307, 337, 453, 3/494

sinde oturan yaşlıları öldürme, meyve ağaçlarından hiçbirini kesme, bayındır hiçbir yeri yıkma, yemek için müstesna olmak üzere hiçbir koyun, keçi ve deveyi imha etme, hurma ağaçlarını kesip yakma, ganimet malından bir şey aşırma, gadre yol açma, fesada yol açma.[82]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Mezhep imamları dahil çok az görüş farkıyla ilim adamlarının savaşta ve savaş dışında çocukların, köşesine çekilmiş yaşlıların, kadınların ve kendini mabede ve ibadete veren din adamlarının öldürülmesinin caiz olmadığı hakkında ittifakları vardır. Ancak bunun bazı istisnaları bulunduğu söz konusudur: Esir aldıkları müslümanlan kale içine alıp işkence etmeleri halinde verilen ihtarlara kulak asmadıkları takdirde çeşitli silahlarla kaleye atış yapılır. Tabi bu arada çocuk, kadın, yaşlı ve din adamları da öldürülmüş olabilirler.

Kaldı ki, günümüzde gelişen teknoloji ve imal edilen uzun menzili silahlar, uçaklar, roketler ve benzeri ateşli silahlarla savaş yapılmakta, cephe gerisi, eyleşik yerler, şehirler ve bayındır yerler ister istemez harap olmakta ve öldürülmelerine cevaz verilmeyenler öldürülmektedirler. Bunun sebebi gayet açıktır: Kur'an'dan uzak bir anlayış ve inanç hiçbir sınır tanımamakta, rahat yaşayabilmek için öldürmekte ve yıkmaktadır.

Yüce İslam dini asırlardır bu hak ve adaleti yeryüzünde yaygın hale getirme çabasını sürdürmekte ve nefsine, maddeye ve çıkarlarına mağlup olan milletleri düştükleri bu bataklıktan kurtarmaya çalışmaktadır.

Diğer bir istisna da şöyledir:

Sokak savaşı sürdüren, vur-kaç taktiği uygulayan din ve millet düşmanları mevzilendikleri evlerde yok edilmekten başka hiçbir öneriyi kabul etmedikleri takdirde gerekirse evler yakılır ve yıkılır. Üslendikleri semtler ateşli silahla taranır. Bu arada masum insanlar da ölebilir.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), İslam'ı, yıkmaya, müslümanları huzursuz etmeye yönelen ve çok çirkin entrikalar çeviren, müşriklerle gizlice İslam aleyhine işbirliği yapan yahudi kabilelerden Beni Nadir ve Beni Ku-

82 İmam Malik/Muvatta'. Neylül-Evtar: 7/282

rayze'yi Medine ve çevresini terketmeye davet etti. Kabul etmediler ve silaha sarıldılar. Böylece bir sokak savaşı baş gösterdi. Beni Nadir yahudileri binaları ve daha çok hurma ağaçlarını siper edinip müslümanları öldürmeye çalıştılar. Başka çare kalmayınca Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hurma ağaçlarının kesilmesini emretti ve böylece asiler çaresiz kalarak Medine'yi terketmeye razı oldular. Bu büyük fitne de öylece bertaraf edilmiş oldu.

O halde, çarelerin tükendiği yerde yeni çareler araştırmak ve hatta sakıncalı olan bazı çarelere başvurmak meşrudur. Zira amaç, insanları azdırıp saptıranları doğru yola getirmek ve insanlığı bu tür bela ve fitnelerden kurtarmaktır.

"Zaruri haller mahzurlu şeyleri mübah kılar" fıkhi (hukuki) kaidesi burada da caizdir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

80 no'lu Safvan hadisi sahihtir. Senedindeki rical olarak tespit edilmiştir. O bakımdan çıkarıma salihtir. Aynı zamanda Büreyde hadisiyle birbirini desteklemekle ve aynı hususları kapsamaktadır.

Böylece Allah'ı inkar edip yeryüzünde fitne ve fesat çıkaranlarla savaşmak bazen farz-ı ayn, bazen de farz-ı kifayedir. Şartlar ve ortamlara göre bu farklılık ortaya çıkar. Düşman esirlerine işkence yasaklanmış ve diri diri hedef edinmeleri haram kılınmış, aynı zamanda organlarının kesilmesine cevaz verilmemiştir. Savaş esnasında da buna dikkat etmek gerekir.

Düşmanla yapılan bir anlaşmaya, karşı taraf sadık kaldığı surece sadık kalmamız vaciptir. Aksi takdirde onlara gadir etmiş oluruz ki, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) gadretmemizi menetmiştir. Müslüman barışta da, savaşta da güvenilir, sözüne itibar edilir olduğunu ispatlamakla yükümlüdür.

Ateş ile yakmaya gelince, bu hüküm neshedilip kaldırılmıştır Ancak bazı istisnai durumlar her zaman söz konusu olabilir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), İslam'ın ilk Medine yıllarında bir müslümanın azasını kesip işkence ederek öldürenler hakkında aynı işkence şeklinin uygulanmasını emretmiştir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in çobanını işkenceyle, azapla öldürenleri aynı cezaya çarptırmış ve sonra da bu hüküm kaldırılarak işkence yapılmadan öldürülmeleri emredilmiştir. Ebu Hureyre hadisi buna açık biçimde delalet et-

mektedir.

81 no'lu Ebu Hureyre hadisini Tirmizi sahihlemiştir. O bakımdan çıkarıma salih görülmüş ve birçok ilim adamı bu hadisle çıkarımda bulunmuştur.

Yahya b. Said hadisine gelince, bu zatın Ebu Bekir Sıddık (sallallahu aleyhi ve sellem)'a yetişmediği tespit edilmiş, o bakımdan hadisi mürsel sayılmıştır Ancak aynı mealdeki hadisi Beyhakî, Yunus ve İbn Şihab tarikiyle tabiinden Said b. Müseyyeb'den rivayet etmiştir. Bunun için delalet ettiği hükümler ana kaidelere uygun düşmekte olup diğer sahih hadislerle desteklenmektedir.

Bir müşrik veya azılı bir kafir düşmanı ateşe atıp yakmaya Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) gönlü razı olmamış ve normal şekilde kılıçla hayatına son verilmesini daha uygun görmüştür. Kızı Zeyneb, Mekke'de iki müşrikin işkencesine maruz kalmıştı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu olaydan fazlasıyla üzülmüş ve o iki kişinin önce ateşe atılıp imha edilmelerini emrini çok geçmeden bu emrini geri almış ve ateş ile azap etmek Allah (celle celaluhu)'ya mahsustur buyurarak kılıçla öldürülmelerini emretmişti.

Bu sebeple Hz. Ömer b. Hattab'a ve İbn Abbas'a göre, idamı haketmiş bir azılıyı olsun ateşe atıp imha etmek mekruhtur. İlim adamlarından bir kısmı ise, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ateşe atıp imha edin şeklindeki emrini geri alması, bu fiilin tahrimine delalet etmez. Sadece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in merhamet ve tevazuna delalet eder demişlerdir.[83]

Bunun gibi savaşta düşmanın davarlarını, ağaçlarını, özellikle de meyve ağaçlarını kesmek, imha etmek caiz değildir. Ancak zorunlu bazı hallerde buna kısmi cevaz verilmiştir.

Yemen'de putperestlerin Kabesi olarak tanıtılan "Zülhalsa" mabedi, İslam'ı tehdit etmekte idi. Durmadan Kur'an ve Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) aleyhine menfi propaganda yapılan bir merkez haline getirilmiş ve müslümanlara görüldükleri yerde hışım ve derin kinle saldıracak birtakım fedailer yetiştirme yurdu olmuştu. Semavi bir dine dayanmayan ve bütünüyle puthane olan bu mabedin artık yerle bir edilmesi zamanı gelmiş bulunuyordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sırada artık Medine'ye yerleşmiş ve şehir devletini

83 İbn İshak: 286, 1401 ve Neylü'l-Evtar: 7/283

kurmuş bulunuyordu. Bir gün ashabına şöyle seslendi:

"Beni, Zülhalasa'dan rahata kavuşturmaz mısınız?" Bunun üzerine Cerîr bin Abdullah (radıyallahu anh) diyor ki:

"Ben 150 kahraman cesur süvari ile yola çıktık. Zülhalasa Yemen'de Haşam ve Becile adlı iki kabilenin ibadet evi olarak inşa edilmişti. İçinde ibadet edilen putlar bulunuyordu. O bakımdan bu puthaneye "Yemenliler'in kabesi" deniliyor ve öyle tanıtılıyordu."

İşte bu yüz elli kahraman süvari bu puthaneye vardılar ve ateşe verip yaktılar, içindeki putlan kırıp parçaladılar. Sonra da Ebu Ertat adlı kahramanı Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e olayı haber vermek üzere gönderdiler. Ebu Ertat Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Seni hak ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, o mabedi (puthaneyi) katranla sıvanan uyuz deve gibi yaptıktan sonra ben size gelmiş bulunuyorum." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) o giden 150 kahraman süvariyi beş defa üst üste tebrik edip onlar için bereket ve rahmet diledi.[84]

Bütünüyle batıl üzere kurulan ve fitne yuvası haline getirilen böyle bir puthanenin yıkılması, Allah (celle celaluhu)'ya ibadet edilen bir mabedle asla kıyas edilemez.

Bu konuda bir diğer hadis Üsame b. Zeyd (radıyallahu anh)'dan rivayet edilmiş bulunuyor. Üsame (radıyallahu anh) şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) beni, Ubna adlı kasaba veya köyü yakmam üzere gönderdi ve şöyle buyurdu: "Sabah vakti oraya varmış ol ve yak!"

Ebu Davud'un Ebu Misher'den yaptığı rivayete göre, Ubna, Filistin tarafında bir köy veya kasabanın adıdır. Ancak bu hadisin isnadında Salih b. Ebi Ahdar bulunuyor. Buhari onun "leyyn" olduğunu belirtmese de muhaddislerden önemi bir kısım onun zayıf olduğuna dikkat çekmişlerdir.[85] O bakımdan Evzai

84 Buhari/Cihad: 154, 192, Meğazi: 62. Ebu Davud/Cihad: 160. Tirmizi/Daavat: 18. Ahmed: 4/360, 362, 365

85 Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 2/288, 3769 nolu Salih.

Ebu Leys ve Ebu Sevr düşman yurdunu, ülkesini yakmanın mekruh olduğunu belirtmiş ve Hz. Ebu Bekir Sıddık'ın sevk ettiği askerin kumandasına tavsiye buyurduğu on maddelik beyanı delil olarak göstermişlerdir.[86]

Zorunlu bir sebep olmadığı takdirde bu üç müctehidin görüş ve ictihadıyla amel etmek daha uygundur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Orduyu düşmana karşı gönderirken "Bismillah" deyip sevketmek sünnetir.
2. "Allah yolunda savaşın!" diyerek savaşın mukaddes bir görev olduğunu hatırlatmak da sünnettir.
3. Savaş esnasında ve savaştan sonra düşman askerine işkence etmek, azasını kesmek ve keyfi şekilde onu diri diri hedef edinmek caiz değildir.
4. Ateş ile yakıp azap etmek ve bu yolla imha etmek uygun değildir. Zorunlu haller birer istisna teşkil eder.
5. Mümkün olduğu sürece çocuklar öldürülmez. Bu caiz değildir. Ancak zorunlu bazı haller müstesna.
6. Meyveli ağaçlar kesilmez. Bu, mekruhtur. Ancak zorunlu haller müstesna sayılır.
7. Bayındır yerleri yıkıp yakmak caiz değildir veya mekruhtur. Yine zorunlu haller birer istisna teşkil eder.
8. Ganimet malından aşırmak haramdır.
9. Verilen söze uymamak, anlaşmayı tek taraflı bozmak mekruhtur. Kimine göre caiz değildir.

86 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/283

DÜŞMANA KARŞI YÜRÜYÜP CEPHE ALIRKEN SAVAŞ YERİNDEN KAÇMAK

Düşman kuvvet bakımından müslümanlardan kat kat üstün olmadığı takdirde, savaşa katılan müminlerden birinin cepheyi bırakıp geri çekilmesi, düşmana karşı yürürken bırakıp kaçması haramdır, büyük günahlardan biridir. Bu tahrim kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur.

Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

يَا اَيُّهَا الَّذ ينَ اٰمَنُوا اِذَا لَقيتُمُ الَّذينَ كَفَرُوا زَحْفاً فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْاَدْبَارَ ۚ

وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهٗٓ اِلَّا مُتَحَرِّفاً لِقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزاً اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ

بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ

330

"Ey iman edenler! (savaşmak üzere çıkıldığında) yavaş yavaş ilerlerken kafirlerle karşılaştığınız zaman onlara arka çevirmeyin. Kim o gün, -savaşmak üzere bir tarafa çekilip yer almak veya diğer bir fırkaya ulaşıp mevzilenmek dışında- onlara arkasını döndürürse, şüphesiz ki Allah'ın gazabına uğrar ve onun yurdu cehennemdir. Orası ne kötü bir uğraktır."[87]

Ancak düşman sayı kuvvet ve teçhizat bakımından kat kat üstün olursa, o takdirde yeniden hazırlanmak ve caydırıcı bir kuvvet oluşturmak üzere savaşı bırakıp çekilmekte bir sakınca yoktur. Zira Allah ve Rasûlü bir mü'minin körü körüne kendini ölüme atmasını istemez. Karşı koyacak bir güce, kuvvete sahip olmayan bir birliğin, kendisinden her bakımdan kat kat üstün bir orduyla savaşması, bir bakıma intihar olur.

Kur'an'da bu husus şöyle açıklanmaktadır:

87 Enfal suresi: 15, 16

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفاً مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ

"Ey Peygamber! Mü'minleri savaşa tahrik ve teşvik et. Sizden sabreden yirmi kişi olursa ikiyüz kişiyi yenip alteder. Sizden yüz kişi olursa, o küfredenlerden bin kişiyi yenip alteder. Çünkü onlar (Hakkın gücünü, ilahi kudretin üstünlüğünü) idrak etmeyen anlayışsız bir topluluktur."[88]

Şüphesiz bu ayet silah bakımından günün şartlarına göre teçhiz edilen bir ordunun, o nisbette teçhiz edilmeyen bir orduyu- sayı bakımından onların onda bir nisbetinde bile olsalar- Allah'ın izniyle- yenebileceğine bir işarettir. Ancak o günkü îslam mücahidlerinin çoğunu Mekke ve çevresinden hicret edenlerle fakir kimsesizler oluşturuyordu. Teçhizat ve ikmal bakımından son derece yetersiz olan bu mücahitlerin, kendilerinden gerek sayı, gerekse araç-gereç, silah ve teçhizat bakımından kat kat üstün olan müşriklerle ona karşı bir nisbetiyle savaşmaları çok zordu. O bakımdan Cenab-ı Hak bu işareti verdikten sonra günün şartlarına göre mücahidlere şu mesajı verdi: "Ama şimdi Allah, sizden yükü hafifletti ve sizde bir zaaf olduğunu bildi. Sizden sabreden yüz kişi olursa -Allah'ın izniyle- ikiyüz kişiyi yenip alteder. Sizden bin kişi olursa, -Allah'ın izniyle- iki bin kişiyi yenip alteder. Allah sabredenlerle beraberdir."[89]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: اِجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا: وَمَاهُنَّ يَارَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ: اَلشِّرْكُ بِاللهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِي الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلاَتِ الْمُؤْمِنَاتِ.

88 Enfal suresi: 65

89 Enfal suresi: 66

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Helak edici yedi şeyden sakınınız!" Bunun üzerine ashab sordu: "Onlar nelerdir?" Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) cevap verdi:

"Allah'a ortak koşmak, sihir ve büyü yapmak, haklı sebep dışında Allah'ın öldürülmesini haram kıldığı bir canı (kişiyi) öldürmek, faiz yemek, yetim malını yemek, düşmana yaklaşıp savaş için cephe alındığında cepheye arka dönüp kaçmak, suçtan habersiz mü'mine kadınlara zina suçu atmak (isnad etmek), Hicretten sonra badiyede oturan bedevilerin yanına intikal etmek (dönüp gitmek)."[90]

Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesai ve Bezzar'ın rivayetinde helak edici yedi şey işlenip sıralanırken sadece altısından söz ediliyor, et-Tergib ve't-Terhib Taberani'den yaptığı rivayet ve tespitte ise, yedinci şeyin, hicretten sonra badiyeye bedevilerin yanına nakledip gitmek olduğu belirtilmiştir.[91]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ لَمَّا نَزَلَتْ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ فَكَتَبَ عَلَيْهِمْ أَنْ لاَيَفِرَّ عِشْرُونَ مِنْ مِائَتَيْنِ ثُمَّ نَزَلَتْ الآنَ خَفَّفَ اللهُ عَنْكُمْ الآيَةَ فَكَتَبَ أَنْ لاَتَفِرَّ مِائَةٌ مِنْ مِائَتَيْنِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Sizden sabreden yirmi kişi olursa iki yüz kişiyi yenip alt eder" ayeti inince, Allah bununla mü'minler üzerine, yirmi kişi oldukları takdirde iki yüz kişiden kaçmamalarını farz kılmış oldu. Sonra hafifletici anlamda şu ayet indi:

"Ama şimdi Allah, sizden yükü hafifletti ve sizde bir zaaf olduğunu bildi" ve böylece yüz kişinin iki yüz kişiden kaçmamasını farz kıldı."[92]

90 Buhari/Vasaya: 23. Tıb: 48, Hudud:44. Müslim/İman: 144. Ebû Davut/Vasaya: 10. Nesâî/Vasaya: 12

91 et-Tergib ve't-Terhib: 2/425. Mısır: 1933

92 Buhari/tefsir: 6. 7, 8. Ebû Davud/Cihad: 96

وَعَنْ اِبْنِ عُمَرَ قَالَ كُنْتُ فِي سَرِيَّةٍ مِنْ سَرَا يَارَسُولِ اللهِ ﷺ فَحَاصَ النَّاسُ حَيْصَةً وَكُنْتُ فِيمَنْ حَاصَ فَقُلْنَا: كَيْفَ نَصْنَعُ وَقَدْ فَرَرْنَا مِنَ الزَّحْفِ وَبُؤْنَا بِالْغَضَبِ ثُمَّ قُلْنَا لَوْ دَخَلْنَا الْمَدِينَةَ فَبِئْنَا ثُمَّ قُلْنَا لَوْ عَرَضْنَا نُفُوسَنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَإِنْ كَانَتْ لَنَا تَوْبَةٌ وَإِلاَّ ذَهَبْنَا فَأَتَيْنَاهُ قَبْلَ صَلاَةِ الْغَدَاةِ فَخَرَجَ فَقَالَ: مَنِ الْفَرَّارُونَ ؟ فَقُلْنَا: نَحْنُ قَالَ: بَلْ أَنْتُمُ الْعَكَّارُونَ أَنَا فِئَتُكُمْ وَفِئَةُ الْمُسْلِمِينَ قَالَ: فَأَتَيْنَاهُ حَتَّى قَبَّلْنَا يَدَهُ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hazırladığı askeri takımlardan bir takımda bulunuyordum. Takımdaki insanlar bir çeşit dönüş yaptılar. Dönüş yapanlar arasında ben de bulunuyordum. Sonra da kendi kendimize:

"Şimdi ne yapacağız? Gerçekten biz savaş cephesinden kaçmış olduk ve ilahi gazaba uğramış olduk." Sonra da aramızda şöyle konuştuk:

"Kendimizi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bir arz etmiş olsak. Bizim için bir tevbe mümkün olursa ne a'lâ. Olmazsa, (dönüp düşmana karşı) gideriz. Böylece sabah namazından önce Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldik. Dışarı çıkıp:

"Firar edenler kimlerdir?" diye sordu. Bizler de:

"Biziz ya Rasulallah!" diye cevap verdik. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Hayır bilakis sizler tekrar savaşa yönelenlersiniz. Çünkü gerçekten ben sizin ve müslümanların gelip yer alacağı takım ve birlik olarak bulunuyorum."

Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yaklaşıp elini öptük.[93]

93 Ebu Davud/Cihad: 96. Ahmed: 2/70

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hz. Ömer, Abdullah b. Ömer, İbn Abbas, Ebu Hureyre, Ebu Said el-Hudri, Ebu-Nadre, İkrime, Nafi', Hasan, Katade ve Dahhak (radıyallahu anhum)'a göre, ayetteki tahrim, Bedir Savaşı'na mahsustur. Zira o gün mü'minlerden geri çekilip kaçan kimsenin Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den başka gideceği yer, katılacağı birlik, sığınacağı bir mekân yoktu. O bakımdan arka çevirip kaçan kimse ancak düşman saflarında yer alabilirdi.

İmam Ebu Hanife de aynı görüş ve ictihattadır.

Cumhura göre: Ayet muhkemdir, umumidir. Hükmü kıyamete kadar bakidir. Çünkü Bedir Savaşı'ndan sonra inmiştir. O bakımdan sadece o savaşa has bir hüküm ifade etmiyor.

Diğer bazı ilim adamlarına göre, bu ayetin hükmü aynı sûrenin 66. ayetiyle kaldırılmıştır.

İmam Malik ve İmam Şafiî'ye göre: Müslümanlar sayı ve teçhizat bakımından yetersiz olur da kendilerinde bir zayıflık hissederlerse, o takdirde de ikiye karşı bir nisbetinde iseler, yine de geri çekilmeyip savaşmaları gerekir ve bu farz olur. Ama üçe veya daha fazlasına karşı bir nisbetinde olurlarsa, o takdirde düşmana arkalarını döndürmelerinde bir sakınca söz konusu değildir.[94]

İmam Kasım'a göre, savaşta arka çevirip kaçanın şahitliği makbul değildir. Ancak düşman birkaç kat fazla olursa, geri çekilmek caizdir. O da müslüman askerlerin sayısı 12.000'den aşağı olursa bu böyledir. Bu sayıyı veya daha fazla nisbetini bulan birliğin geri çekilmesi yine caiz değildir. Çünkü Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"On iki bin kişi elbette yenilmez."[95]

Ancak bu hadisi başka türlü yorumlayanlar da olmuştur. 12.000 kişi, kendinden bir kat fazla düşman karşısında yenilmez.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh) hadisini aynı zamanda Tirmizi ve İbn Mace

94 Celâl YILDIRIM/Asrın Kur'ân Tefsiri: 5/2340, 2341

95 Ebû Dâvud/Cihad: 82. İbn Mace/Cihad: 25,-Ahmed: 1/294, 299

tahric etmişlerdir. Tirmizi bu hadisi hasenlemiştir. Bu hadis sadece Yezid b. Ebi Ziyad tarikiyle bilinmektedir. Bu zat hakkında hadis imamları birçok şeyler söylemişlerdir. Bununla beraber hadis hep çıkarıma ve delil gösterilmeye salih görülmüş ve çoğu kaynaklar buna yer vermiştir. Müctehidlerin önemli bir kısmı buna ve ilgili ayete dayanarak savaş cephesini bırakıp kaçmanın haram olan büyük günahlardan sayıldığını belirtmişlerdir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Yedi helak edici, imanı zaafa uğratıp iyilikleri törpüleyici şeyden kaçınmak farzdır:
2. Allah (celle celaluhu)'ya ortak koşmak açık ve itikadı anlamda olursa küfürdür. Bu suretle ortak koşan mürtedin kapsamına girer.
3. Gizli ve kasıt olmaksızın ortak koşarsa, günahkâr olur. Farkına varınca tevbe ve istiğfar etmesi gerekir.
4. Sihirbazlık yapmak ve sihirbaza inanmak büyük günahlardan biridir. Bunun gibi büyü yapmak ve yaptırmak da haramdır, günahtır.
5. Haksız yere adam öldürmek haramdır, büyük günahlardandır. Kasten öldürmeden dolayı kısas gerekir. Hataen öldürmeden dolayı diyet gerekir.
6. Faiz almak, faiz vermek ve aracı olmak da haramdır, büyük günahlardan biridir.
7. Haksız sebeplerle yetim malı yemek de haramdır. Ancak yetime vasi olur da geçim sıkıntısı çekerse, sıkıntısını giderecek nisbette yetim malından harcamasına cevaz verilmiştir.
8. Savaşta cepheden kaçmak kebair (büyük) günahlardan ve kesin haram kılınan fiillerdendir. Ancak düşman askerinin sayısı kat kat fazla olur, silah ve teçhizat bakımından çok üstün bir durum arz eder ve her an öldürülme veya esir düşme söz konusu olursa, o takdirde cepheden çekilmekte bir sakınca yoktur.
9. Namuslu, iffetli, suçdan gafil ve beri kadın ve erkeğe zina suçu isnad

etmek de haramdır ve büyük günahlardan biridir. Suçu isnad eden kimse dört erkek şahid getiremediği takdirde müfteri durumuna düşer ve müeyyide olarak kendisine seksen değnek vurulur.

10. Düşman askeri sayı bakımından müslüman askerlerden bir misli fazla olursa, artık onlarla savaşmayıp cepheyi terkedip kaçmak affedilmesi çok zor bir günahtır.

11. Düşmana karşı caydırıcı bir kuvvet hazırlamak, üstünlük sağlayacak vasıf ve özellikte ordu kurmak farzdır.

SAVAŞTA ESİR EDİLME DURUMUNDA OLAN

Savaşta esir edilme durumunda olan mü'min şu iki şıktan birini seçebilir: Esirliği veya öldürülünceye kadar savaşmayı.

Şüphesiz esaret bir zillettir. Kişi birçok hürriyetlerinden mahrum edilerek aşağılanır, hakaret görür, işkenceye uğratılır. Özellikle İslam düşmanlarına esir düşen bir mü'minin sağ ve salim geri dönmesi çok uzak bir ihtimaldir. O bakımdan yüce dinimiz hayat hakkı muhteremdir kaidesinden hareketle ona esirliği seçme cevazı vermekte ve dayanma gücünü ortaya koyup öldürülünceye kadar savaşmaya devam edebileceğini bildirmektedir. Zira esaret kaydı altında aşağılanarak, işkence edilerek bir hayat sürmektense Allah için sonuna kadar savaşmak elbetteki hayırlıdır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ عَشْرَةً رَهْطًا عَيْنًا وَأَمَّرَ عَلَيْهِمْ عَاصِمَبْنَ ثَابِتٍ أَلْأَنْصَارِيَّ فَانْطَلَقُوا حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالْهَدْأَةِ وَهُوَ بَيْنَ عُسْفَانَ وَمَكَّةَ ذُكِرُوا لِبَنِي لِحْيَانَ فَنَفَرُوا لَهُمْ قَرِيبًا مِنْ مِائَتَيْ رَجُلٍ كُلُّهُمْ رَامٍ فَاقْتَصُّوا أَثَرَهُمْ فَلَمَّا رَآهُمْ عَاصِمٌ وَأَصْحَابُهُ لَجَئُوا إِلَى فَدْفَدٍ وَأَحَاطَ بِهِمُ الْقَوْمُ فَقَالُوا لَهُمْ: أُنْزِلُوا وَأَعْطُوا بِأَيْدِيكُمْ وَلَكُمُ الْعَهْدُ وَالْمِيثَاقُ أَنْ لاَ نَقْتُلَ مِنْكُمْ أَحَداً قَالَ عَاصِمُ بْنِ ثَابِتٍ أَمِيرُ السَّرِيَّةِ: أَمَّا أَنَا فَوَاللهِ لاَ أَنْزِلُ الْيَوْمَ فِي ذِمَّةِ كَافِرٍ اَللَّهُمَّ خَبِّرْ عَنَّا نَبِيَّكَ فَرَمَوْهُمْ بِالنَّبْلِ فَقَتَلُوا عَاصِمًا فِي سَبْعَةٍ فَنَزَلَ إِلَيْهِمْ ثَلاَثَةُ رَهْطٍ بِالْعَهْدِ وَالْمِيثَاقِ مِنْهُمْ: خُبَيْبٌ اَلْأَنْصَارِيُّ وَابْنُ دَثِنَةَ وَرَجُلٌ آخَرُ فَلَمَّا اِسْتَمْكَنُوا مِنْهُمْ أَطْلَقُوا أَوْتَارَ قِسِيِّهِمْ فَأَوْثَقُوهُمْ فَقَالَ الرَّجُلُ

الثَّالِثُ: هَذَا أَوَّلُ الْغَدْرِ وَاللهِ لاَ اَصْحَبُكُمْ إِنَّ لِي فِي هَؤُلاَءِ لاَسْوَةً يُرِيدُ الْقَتْلَى فَجَرَّرُوهُ وَعَالَجُوهُ عَلَي أَنْ يَصْحَبَهُمْ فَأَبَى فَقَتَلُوهُ وَانْطَلَقُوا بِخُبَيْبٍ وَابْنِ دَثِنَةَ حَتَّى بَاعُو هُمَا بِمَكَّةَ بِعْدَ وَقعَةِ بَدْرٍ وَذَكَرَ قِصَّةَ قَتْلِ خُبَيْبٍ إِلَى أَنْ قَالَ: اِسْتَجَابَ اللهُ لِعَاصِمِ بْنِ ثَابِتٍ يَوْمَ أُصِيبَ فَأَخْبَرَ النَّبِيَّ ﷺ أَصْحَابَهُ خَبَرَهُمْ وَمَاأُصِيبُوا

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) on kişilik bir gurubu casus olarak bir bölgeye gönderdi ve başlarına da Asım b. Sabit'i emir olarak koydu. Bunlar yola çıktılar ve Hed'et mevkiine geldiler - ki burası Usfan ile Mekke arasında bulunuyor.- Bunların geldiği beni Lihyan kabilesi yanında anılınca hemen harekete geçip çevreye dağılıverdiler ki, sayıları iki yüzü buluyor ve hepsi de ok atıcı idi. O on kişinin izlerini takibe koyuldular. Asım ve arkadaşları onları görünce yüksekçe bir yere sığındılar. Gelen okçular onlara:

"Oradan ininiz ve elinizi veriniz size kesin söz verip antlaşma yaparız ve sizden hiç birinizi öldürmeyiz." Bunun üzerine Asım b. Sabit grubun emiri sıfatıyla şöyle dedi: "Bana gelince, Allah'a yemin ederim ki bugün hiçbir kafirin koruması altına girmem. Allah'ım bizim bu durumumuzu peygamberine haber ver." Onun bu kesin cevabı karşısında okçular oklarını atıp Asım dahil yedi mü'mini öldürdüler. Geriye kalan üç kişi verilen ahd-u misak üzere indiler ki biri Hubeyb el-Ensari, biri Besine ve biri de başka bir adamdı. Okçular bunları yakalama imkanına sahip olunca yaylarının tellerini çıkartıp bunları sımsıkı bağladılar. Üçüncü adam:

"Bu ilk gadir ve ihanettir. Allah'a yemin ederim ki benim için bunlar (öldürülenler) de güzel bir örnek vardır" diyerek diretti. Bunun üzerine onu çekip yerden sürüklediler ve kendilerine arkadaşlık etmesi için hayli sıkıştırdılarsa da o mü'min kabul etmeyip diretti. Bunun üzerine onu da öldürdüler ve geriye ka-

lan Hubeyb ile İbn Desine'yi öldürmeyip Bedir olayından sonra Mekke'de köle diye sattılar.

Asım'ın duasını Cenab-ı Hak kabul etmiş ve durumu Hz. Peygamber'e bildirmişti. O bakımdan Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) olayı olduğu gibi ashabına haber vermiş ve o on mü'minin başına gelenleri anlatmıştı."[96]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İlim adamları, bu hadisle çıkarımda bulunarak, zor durumda kalıp ya esir edilmekten veya öldürülmekten başka çıkış yolu bulunmayan kimsenin sonuna kadar savaşıp öldürülmesiyle esir edilmeyi kabul etmesi arasında muhayyer olduğunu belirtmişlerdir. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ne esir edilmeyi kabullenen iki sahabiyi, ne de bunu kabul etmeyip sonuna kadar mücadele verip şehit edilenleri kınamamıştır. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu hususta susması her iki şıkkı da tasvip anlamına gelir.

Aynı zamanda ölümle burunburuna gelinip başka çareler kalmayınca hayatı kurtarmak için daha önce sakıncalı kabul edilen çıkışlar mübah olur.

Adı anılmayan ve müşriklere boyun eğmeyeceğini söyleyen ve o yüzden öldürülen üçüncü adamın Abdullah b. Tarık (radıyallahu anh) olduğunu Şevkani tespit etmiş bulunuyor.

Esir edilenlerden Habib'e gelince, uzun süre Mekke'de esir olarak tutuldu. Sonra da öldürülmesine karar verildi. Habib, bu arada bir aileye hizmet ediyordu. Ev sahibesi kadının şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Mekke ve civarında Habib'den daha hayırlı bir esir görmedim. Kızgın güneş altında ona işkence edilirken, kendisine taze üzüm takdim edildiğini gözlerimle gördüm ki, o mevsimde Mekke'de taze üzüm yoktu. Elleri ayakları zincirle bağlı idi. Üzüm onun ağzına konuluyordu ve böylece o kendine gelip yaşayabiliyordu."

Habib idam edileceği zaman abdest alıp iki rekat namaz kılmak için izin istedi. Nasıl olduysa o merhametsiz insanlar Habib'in bu arzusuna karşı çıkmadılar ve izin verdiler. Habib çok acele bir abdest aldı ve çok hafif iki rekat namaz kıldı. Sonra kendisini öldürecek olanlara şöyle dedi: "Eğer ölümden korktuğu

96 Buhari/Cihad: 170, Meğâzi: 170. Ahmed: 2/294, 310

için namazını uzattı demenizden endişe etmemiş olsaydım, bu iki rek'ati hayli uzun tutar ve kalbimin istediğini yerine getirirdim!"

Böylece öldürülmeden önce ilk defa iki rekat namaz kılan kişi, Habib olmuş ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in tasvip ve takririne mazhar olduğu için bir sünnet olarak kalmıştır.

Asım'a gelince, öldürüldüğü yerde bırakılmıştı. Kureyş ileri gelenlerinden birini savaşta öldürdüğü için bu kabilenin ona karşı aşırı bir kin ve intikam duygusu bulunuyordu. Birkaç kişi gönderip onun cesedinden kalan kısmı getirmelerini istediler. Ancak gelen kişilerle Asım'ın cesedi arasına fırtınayla birlikte kara bulut gibi bir şey girdi ve onun cesedini almaya imkan bulamadılar, geri dönmek zorunda kaldılar.[97]

97 Neylü'l-Evtar: 7/289. Siyer-i İbn Hişam: 1/74, 104, 127, 169, 170

SAVAŞTA HİLE VE YALAN

İslam hile ve yalanı yasaklayıp büyük günahlardan saymıştır. Hatta Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e:

"Mü'min korkak olabilir mi?" diye sorulunca:

"Evet olabilir" diye cevap vermiştir. "Mümin cimri olabilir mi?" sorusuna yine:

"Olabilir" diye cevap vermiştir. "Mü'min yalancı olabilir mi?" sorusuna ise:

"Hayır, mümin yalancı olamaz" buyurarak imanla yalanın bir kalpte birarada bulunmasının adeta imkansızlığına işaret etmiştir.

Ancak öyle durumlar var ki, ortaya çıktığı takdirde yalana cevaz verilmiştir. İlim adamları hadislerin ve uygulamaların ışığında bu durumları üç madde halinde belirlemişlerdir: Savaşta, iki mü'minin arasını düzeltmede ve bir de karı-kocanın bazı hususlarda birbirlerini idare etme durumunda.

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ مَنْ لِكَعْبِ بْنِ ألْاَشْرَفَ فَإِنَّهُ قَدْ آذَى اللهَ وَرَسُولَهُ قَالَ مُحَمَّدُ بْنِ مَسْلَمَةَ: أَتُحِبُّ أَنْ أَقْتُلَهُ يَارَسُولَ اللهِ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَائْذَنْ لِي فَأَقُولَ قَالَ: قَدْ فَعَلْتُ. قَالَ: فَأَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ قَدْ عَنَّانَا وَسَأَلَنَا الصَّدَقَةَ قَالَ: وَأَيْضًا وَاللهِ قَالَ: فَإِنَّا قَدِ اتَّبَعْنَاهُ فَنَكْرَهُ أَنْ نَدَعَهُ حَتَّى نَنْظُر إِلَى مَايَصِيرُ أَمْرُهُ قَالَ: فَلَمْ يَزَلْ يُكَلِّمُهُ حَتَّى اِسْتَمْكَنَ مِنْهُ فَقَتَلَهُ.

Cabir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim Kab b. Eşref'in işini bitirir? Çünkü o gerçekten Allah'a ve Allah'ın rasulüne eziyet etmektedir." Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme (radıyallahu anh) sordu:

"Ya Rasulallah! Onu öldürmemi arzu eder misin?" Efendimiz de:

"Evet" diye cevap verdi. O halde bana izin ver de senin yanında söylenmesi helal olmayan şeyleri söyleyip (onu öylece öldürebileyim)" diyerek (yalan söyleyebileceği bir durumun söz konusu olabileceğini belirtti.) Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ona:

"(Sana cidden bu hususta izin vermede arzunu yerine) getirmiş oldum" buyurdu. Bu ruhsat üzerine Muhammed b. Mesleme, Kab b. Eşref'e gitti ve şöyle dedi:

"Doğrusu şu kişi, yani Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bizim üzerimize emir ve yasaklarla ağır bir yük koymuş bulunuyor ve bizden zekat ve sadaka talep edip onu (onu öylece göre belirlediği yere koyuyor). Bunun gibi şeylerde vallahi ona uymaktayız. Durumunun ne olacağını, işin sonunun nereye varacağını bekleyip duruyoruz. O bakımdan şimdilik onu terketmeyi hoş görmüyoruz."

Böylece Muhammed b. Mesleme ona, buna benzer şeyler söyledi ve hayli konuştuktan sonra imkan bulup onu öldürdü.[98]

وَعَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ بِنْتِ عُقْبَةَ قَالَتْ لَمْ أَسْمَعِ النَّبِيَّ ﷺ يُرَخِّصُ فِي شَيْءٍ مِنَ الْكَذِبِ مِمَّا تَقُولُ النَّاسُ إِلاَّ فِي الْحَرْبِ وَالْإِصْلاَحِ بَيْنَ النَّاسِ وَحَدِيثِ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَحَدِيثِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا.

Ümmü Gülsüm, binti Ukbe (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den insanların dedikleri yalandan bir şeye ruhsat verdiğini duymadım, ancak şu üç hususta ruhsat verdiğini duydum:

98 Müslim/Birr: 101. Ebu Dâvud.

"Savaşta, insanların arasını ıslahta ve kocanın karısına, kadının da kocasına (bazı hususlarda) konuşmasında."[99]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İmam Nevevi'ye göre, hadisin zahiri delaletinden üç hususta yalan söylemenin mübah olduğu anlaşılıyor. Ancak buna yalan değil de ta'riz demek daha uygun olur. Ta'riz: karşısındaki kimse düşünüp söylenen sözün neye delalet ettiğini anlamaya çalışan diye üstü örtülü söz demektir.

İbnü'l-Arabi'ye göre: Savaşta, müslümanlara şefkat ve merhametten dolayı istisnai bir durum olarak yalana cevaz verilmiştir. Çünkü o durumda müslümanların buna ihtiyacı vardır. Aklın bu hususta ruhsata mecali yoktur. Eğer yalanın haram kılınması akılla olsaydı, o hiçbir zaman helale dönüşmezdi.[100]

Bunun gibi, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bazen savaşa çıkarken doğu cihetine yöneleceği halde batı cihetine ve bazen de bunun aksine olan cihete yönelir ve hedefi hemen belli etmede birtakım sakıncaların doğabileceğini hesaba katarak bu taktiğe başvururdu.

Ayrıca muztar durumda kalıp başka çıkış yolu bulamayan bir mü'min o vaziyette durumu kurtarmak için yalan söyleyebilir. Zira zaruri haller mahzurlu şeyleri mübah kılabilir.

Karı-koca arasındaki yalana gelince, karşılıklı hakları iskat etmeyecek hususlarda mübah olabilir. Meselâ, kadının nafaka hakkı vardır. Adam karısını bu haktan mahrum etmek için yalan söyleyemez; yani buna ruhsat verilmemiştir. Haklar zedelenmeksizin bazı hususlarda çiftler arasında yalana ruhsat verilmiştir. Meselâ adam karısının bazı istekleri karşısında onu reddetmeyip birtakım vaadlerde bulunur ve mali durumu müsait olmadığı için o vaadlerin bir kısmını yerine getirmemiş bulunabilir. Kadın ısrar edince de adam onu inandırmak için yalan söyleyebilir.

Nitekim Safvan b. Selim'den yapılan rivayete göre: Bir adam, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek: "Ya Rasulallah! Karıma yalan söyleyebilir mi-

99 Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/291

100 Buhari/Rehin: 3, Cihad: 158, Meğâzi: 15. Müslim/Cihad: 119. Ebu Davud/Cihad: 137

yim?" diye sordu. Efendimiz ona: "Yalanda hiçbir hayır yoktur" buyurdu. Adam bu defa: "Ben ona bazı vaadlerde bulunuyor ve ona karşı yalan söylüyorum." Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Bu takdirde sana bir vebal, günah yoktur" buyurdu.[101]

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Haccac b. Alât, Mekke müşriklerinin elinde kalan mal ve servetini kurtarmak için bazı yalanlar söylemesine izin vermesi için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e başvurmuş ve Efendimiz de ona izin ve ruhsat vermiştir. Böylece o da Mekke'ye gelip, Hayber Savaşı'nda müslümanların hezimete uğradığını söyleyerek bir bakıma zahiren memnuniyetini gösterir gibi bir görüntü vermiş ve kalan malını kurtarmaya çalışmıştır.

Bu olayı Nesai, İbn Hibban ve Hakim tahric etmişlerdir. Aynı zamanda İbn Hibban ile Hakim bunu sahihlemişlerdir.

Görüldüğü üzere, mal ve can tehlikede olduğu takdirde kısmi yalana ruhsat verilmiştir.

Hz. İbrahim (aleyhisselam)'da cana vaki olacak tehlikeyi dikkate alıp üç yerde

üstü kapalı bir ifade kullanarak zahiren yalan, gerçekte ise doğruyu söylemiştir:

Putperestler bayram yerine çıkıp putlarına secde ederek bir ayin yapmayı düzenledikleri zaman Hz.İbrahim (aleyhisselam)'da bayram yerine çıkmaya çağırdıklarında Hz. İbrahim (aleyhisselam) onlara:

"Doğrusu ben hasta ve rahatsızım" diyerek çıkmamıştır. Oysa Hz. İbrahim (aleyhisselam) sağlığı bozulmuş değildi. Zahiren yalan gibi anlaşılıyorsa da oysa gerçekte onların bu tür davranışlarına karşı ruhen ve kalben rahatsızlık duyuyordu.

Eline balta alıp putları kırıp parçaladıktan sonra baltayı en büyük putun boynuna asıp ayrılmıştır. Müşrikler bu feci manzara karşısında harekete geçip sonunda İbrahim adına bir gencin bu işi işlediğini öğrenince onu çağırıp sormuşlardı:

"Ya İbrahim, putlarımıza bu fiili sen mi işledin?" O da:

101 İmam Malik/Muvatta'.

"Bilakis bu işi onların (putların) en büyüğü yapmıştır. Eğer konuşabiliyorlarsa onlara bir sorun!" diye cevap vermiştir.[102]

Mısır hükümdarı, Hz. İbrahim (aleyhisselam)'ın yanındaki kadın Sare'ye bakarak sordu:

"Şu yanındaki kadın eşin midir?" Hz. İbrahim (aleyhisselam) onun kötü maksadını anlamakta gecikmedi ve: "O benim kız kardeşimdir" diye cevap verdi.

Aslında Hz. İbrahim (aleyhisselam) hem tehlikeli olan durumdan kurtulmayı planladı, hemde üstü kapalı bir ifade kullandı. Zira eşi Sare aynı zamanda onun din kardeşi olarak bulunuyordu.

İnkarcı veya şüpheciyi inandırmak veya dine iyice ısındırmak için Allah ve Peygamber adına yalan söylemek büyük günahlardandır. Buna asla cevaz verilmemiştir. Hem islami hakikatler hikmet ve felsefesiyle anlaşılır bir dille anlatıldığı takdirde zaten kabule şayan bir özelliktir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetini bu konuda uyarak şöyle buyurmuştur:

"Kim bile bile kasden benim üzerime yalan söylerse ateşteki yerine hazırlansın!"[103]

Doğru söylemek suretiyle maksada ulaşma imkanı olduğu sürece yalana cevaz yoktur. Bu genel bir kural olarak bulunuyor.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

98 no'lu Cabir hadisi özetlenip nakledilmiştir; Hadis sahih olup çıkarıma sahih görülmüştür.

99 no'lu Ümmü Gülsüm hadisi de muhtasaran verilmiştir. Sahihtir.

Bu iki hadisi destekler anlamda Tirmizi'nin Esma binti Yezid (radıyallahu anha)'dan rivayet ettiği şu hadis konuyu biraz daha açıklamaktadır:

"Ey insanlar! Kelebeklerin ateş etrafında peş peşe dolaşıp uçuştukları gibi yalan üzerine peş peşe birbirinizle yarışırcasına dönüp dolaşmanıza sizi iten

102 Enbiya suresi, 54-65

103 Buhari/İlim: 38, Cenaiz:33, Enbiya: 50, Edeb: 109. Müslim/Zühd: 72. Ebu Dâvud/ İlim: 4. Tirmizi/Fiten: 70, İlim: 8, 13, Menakıb: 19. İbn Mace/Mukaddeme: 4. Ahmed: 2/47, 83

nedir? Üç durum dışında yalanın tümü Ademoğluna haramdır. O üç durum şunlardır: Hoşnut edebilmek için adamın karısına karşı yalan söylemesi, savaşta olumlu sonuç alabilmek için adamın yalana başvurması ve bir de aralarını düzeltmek için iki müslüman arasına giren kimsenin yalan söylemesi."[104]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İslam'a durmadan zarar verip ilahi hükümleri ve peygamberi küçümseyerek kutsal değerlere dil uzatan bir gayr-i müslim kişi, dönüş yapmadığı takdirde, devlet reisi onun öldürülmesine emir verebilir.

2. Dil uzatan kişi, zimmi veya harbi ise hüküm böyledir. Müslüman ise, mürtedin ahkamına göre amel edilir. Müctehidlerin çoğuna göre, yakalanmadan önce pişmanlık duyup tevbe ve istiğfar ederek yeniden İslam'a dönerse öldürülmeyip affedilir.

3. Bu konuda farklı görüş ve ictihadlar da bulunuyor. Onlara özel kısmında yer vermiş bulunuyoruz.

4. Savaş daha çok hile ve yalandır. O bakımdan düşmanın moralini bozmak, mü'minlerin cesaretini artırmak için savaşta yalan söylemekte bir sakınca yoktur.

5. Dargın olan veya birbirine hasım durumunda bulunan iki müslümanın arasını düzeltmek için araya giren kimsenin gerekirse yalan söyleyebileceğinde de bir sakınca görülmemiştir. Çünkü amaç ıslahtır, ifsat değildir.

6. Karı-koca birbirini hoşnut etmek, kırıcı bir durumun meydana gelmesini önlemek için birbirlerine karşı aşırı olmamak üzere bazen yalan söyleyebilirler.

7. Üç durum müstesna yalan kesinlikle haramdır.

8. Can ve mal tehlikeye girdiği durumlarda can ve malı koruyup kurtarmak için zalim zorbaya, mütecaviz katile karşı yalan söylemekte bir beis yoktur.

104 Müsned-i Ahmed: 6/454, 459, 461. Tirmizi/Birr: 26

9. Peygamberlik iddiasında bulunan Kezzab Müseyleme'nin yakaladığı iki sahabiden biri ölümle kesin şekilde tehdit edildikleri için Müseyleme'nin iddiasını dil ile tasvip ettiği ve bu suretle canını kurtardığı bu konuda meşhur misallerden biridir.

10. Zaruri durumlar mahzurlu şeyleri mübah kılar kuralına göre bu hususta da amel edinilebilir. Şüphesiz zaruri durumlar ölüm tehlikesi ve önemli sayılacak ölçüde mal tehlikesidir.

11. Maksada doğru ile ulaşmak mümkün olduğu sürece yalana cevaz yoktur.

12. O bakımdan gerek zaruri durumlarda, gerekse iki müslümanın arasını düzeltmede ve gerekse karı koca arasında doğruyu söylemek suretiyle neticeye varmak mümkün olduğu takdirde yalana başvurulmaz.

13. İlim adamlarından bir kısmına göre, yalan söylemeye ruhsat üç şeyle sınırlanmıştır. Çoğuna göre ise, bu tahdidi değildir. Benzeri olayları buna kıyas etme şartları uygun olduğu takdirde kıyas edilebilir.

14. Zira Kab b. Eşref'in öldürülmesini üstlenen Muhammed b. Mesleme bir savaşta bulunmuyordu. Allah ve Peygamber düşmanı bir yahudiye ulaşıp onu ustaca öldürmenin yol ve çarelerini araştırıyordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bazı icraatları karşısında şimdilik O'na uyduklarını, ileride durumun ne olacağının meçhul olduğunu söylemesi zahiri bir yalan idi.

15. Sonra da can ve mal tehlikesi karşısındaki durum, belirtilen üç durumun dışında bulunuyor. O bakımdan sözü edilen üç durum tahdidi değildir.

16. Mal ve can tehlikesi ve tehdidi karşısında doğruyu söyleyip öldürülen kimse şehadet mertebesine erişir, ilim adamlarının çoğuna göre, bu yüzden sorumlu tutulmaz.

17. Dinî hususta ya kendini bilgin göstermek veyahut karşısındaki kişiyi ikna etmek için taviz vermek, ilahi ahkamı değiştirmek asla caiz değildir. Son derece tehlikelidir ve dinden yana olumsuz sonuçlar doğurur.

GANİMETİN BEŞTE DÖRDÜ GANİMETİ ELDE EDENLEREDİR

İslam'dan öncaki semavi dinlerde ganimet helal kılınmamıştı. Çünkü gerek Tevrat, gerekse İncil İsrailoğulları'na indirilmiştir. İsa (aleyhisselam) da İsrailoğulları'na gönderilen bir peygamberdir. Kendisine indirilen İncil'de Tevrat'ın bazı hükümlerini değiştiren hükümler yer almaktadır. Sadece bu kavmi muhatap edinen ve onların doğru yolu bulmalarını sağlayacak hükümler içeren bir dinin yayılma politikası yoktu. Ancak İsrailoğulları kutsal toprakları elde etmek ve asıl yurtlarına kavuşmak için savaşmak zorunda kalmışlar ve Cenab-ı Hak da bu sebeple kutsal topraklara girmelerini ve orayı işgal etmiş olan zorba zalimleri dışarı çıkartmalarını emretmiştir.

O bakımdan belli sınırlar içinde kalıp tebliğ ve irşadı kendi aralarında sürdüren İsrailoğulları'na ganimet haram kılınmış ve dünyalığa aşırı meyli olan bu millete bu kapı açılmayıp kapalı tutulmuştur.

İslam'a gelince, bu din hem en son, hem de cihanşümul (evrensel) olma özelliğiyle bütün milletlere, ülkelere ve çağlara hitap etmektedir ve kıyamete kadar da bu özelliğini sürdürecektir. Tebliğ ve irşad sistemi bir kavim ve bir ülkeyle sınırlı olmayıp bütün dünyayı kapsamaktadır. Bütün dünya ülkelerini karşısına alan İslam'ın bu azamet ve yüceliği nisbetinde düşmanları da çoktur ve çok olmaya devam edecektir. O bakımdan İslam her an bir savaşın eşiğinde bulunuyor. Savaşabilmek için her bakımdan güçlü olması gerekiyor. Aynı zamanda İslam'a saldıran düşmanlar hiçbir sınır tanımadan katl ve yağmalamayı kendilerine mübah saymaktadırlar. Buna karşı İslam, haksız yere adam öldürmeyi, çocukları yetim, kadınlan dul bırakmayı hiçbir zaman tasvip etmez. Bunun için savaş bayrağını açmaz. Hakkı, adaleti, ahlakı değerleri ve bunların üstünde Allah (celle celaluhu)'nun son mesajı olan Kur'an'ı kalp ve kafalara enjekte etmeyi amaç seçer. Onun bu amacını engellemeye kalkışanlarla savaşmayı mübah sayar ve böylece yeryüzünde Allah (celle celaluhu)'nun dini üstün olsun, fitne ve fesat ateşi sönsün, insanlar huzur ve güvene kavuşsun diye savaşa cevaz verir.

Bu suretle elde edilen ganimetlerin beşte dördü o ganimetleri elde eden mücahitlere dağıtılır ve beşte biri din ve devlet işlerini yürütmek için Peygamber'e ve O'ndan sonra İslam halife ve sultanına tahsis edilir.

عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْسَةَ قَالَ ﷺ إِلَى بَعِيرٍ مِنَ الْمَغْنَمِ فَلَمَّا سَلَّمَ أَخَذَ وَبَرَةً مِنْ جَنْبِ الْبَعِيرِ ثُمَّ قَالَ: وَلاَ يَحِلُّ لِي مِنْ غَنَائِمِكُمْ مِثْلُ هَذَا إِلاَّ الْخُمُسَ وَالْخُمُسَ مَرْدُودٌ فِيكُمْ.

Amr b. Absete (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "ganimet devesine doğru yönelik olarak bize namaz kıldırdı ve selam verince devenin yan kısmından biraz tüy alıp şöyle buyurdu:

"Sizin elde ettiğiniz ganimetlerden şu kadarı bile bana helal değildir. Ancak beşte bir nisbeti bana helaldir; onu da tekrar size döndürüyorum."[105]

وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَلَّى بِهِمْ فِي غَزْوَتِهِمْ إِلَى بَعِيرٍ مِنَ الْمَقْسِمِ فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ إِلَى الْبَعِيرِ مِنَ الْمَقْسِمِ فَتَنَاوَلَ وَبَرَةً بَيْنَ أُمْلَتَيْهِ فَقَالَ: إِنَّ هَذَا مِنْ غَنَائِمِكُمْ وَإِنَّهُ لَيْسَلِي فِيهَا إِلاَّ نَصِيبِي مِعَكُمْ إِلاَّ الْخُمُسَ وَالْخُمُسُ مَرْدُودٌ عَلَيْكُمْ فَأَدُّوا الْخَيْطَ وَالْمِخْيَطَ وَأَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ وَأَصْغَرَ.

Ubade b. Samit (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabıyla beraber çıktığı bir gazve (savaş) de ganimet malı olarak taksim edilmiş bir deveye doğru (deve kıble cihetinde bulunduğu için) onlara namaz kıldırdı. Selam verince kalkıp o deveye doğru ilerledi yan tarafından biraz yün alıp şöyle buyurdu:

"Şüphesiz bu sizin ganimetlerdendir. Benim için ancak sizinle beraber olan nasibimdir, sadece beşte bir nisbetidir. O beşte bir de size döndürülmüş

105 Ebu Davud/Cihad: 149. Nesai/Fey': 6.-Taberani/Cihad: 22. Ahmed: 1/88, 5/319

oluyor. Artık siz ipliği de iğneyi de, bundan büyük ve küçüğünü de getirip yerine koyun (zimmetinizde tutmayın)."[106]

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ فِي قِصَّةِ هَوَازِنَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَنَا مِنْ بَعِيرٍ فَأَخَذَ وَبَرَةً مِنْ سِنَامِهِ ثُمَّ قَالَ: يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَيْسَ لِي مِنْ هَذَا الْفَيْءِ شَيْءٌ وَلاَ هَذِهِ إِلاَّ الْخُمُسَ وَالْخُمُسُ مَرْدُودٌ عَلَيْكُمْ فَأَدُّوا الْخَيْطَ وَالْمِخْيَطَ.

Amr b. Şuayb (radıyallahu anh)'dan, o da babasından ve dedesinden Hevazin kıssasıyla ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

"Şüphesiz Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir deveye yaklaşarak onun hörgücünden biraz yün tutup aldı ve sonra şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Şüphesiz ki şu fey (ganimet)ten benim için bir şey olmadığı gibi şu elimde tuttuğum azıcık yün de benim için olamaz. Sadece beşte bir nisbeti banadır ve o da size geri döndürülmüş oluyor. Artık bu durumda iğneyi de ipliği de getirip yerine koyun (zimmetinize geçirmeyin)."[107]

Kur'an'a göre ganimetin beşte biri: Enfal suresinde savaşta elde edilen ganimetin beşte birinin Allah'a, peygamberine, peygamberin yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara ait olduğu belirtilmektedir.

Şüphesiz bu açıklamadan maksat, elde edilen ganimetin beşte biri Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e tahsis edilmesiyle hem Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in aile ve yakınlarının nafakasını, geçimini karşılamaya, hem de din ve devlet işlerini yürütmeye yöneliktir. Allah (celle celaluhu)'ya aittir buyurulmasının anlamı budur. Aynı zamanda mü'minlerden fakir, yoksul, yetim ve yolda kalmışlara da bu beşte birden verilir. "Bilin ki (savaşta) elde ettiğiniz ganimetin beşte biri Allah içindir: Peygamber'e, yakınlarına,

106 Müsned-i Ahmed: 1/88, 5/319

107 Ebu Davud/Cihad: 121. Nesai/Fey': 8. Ahmed: 2/184

yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir."[108]

Naklettiğimiz hadisler de aynı hükmü ifade etmektedir. Hiç kimsenin bu taksim dışında kendine ganimetten bir şey ayırması, zimmetine geçirmesi helal olmaz. Sadece Mücahid'in, öldürdüğü kafirin üzerindeki elbiseyi alma ruhsatı söz konusudur ki, onu bundan sonra detayıyla açıklayacağız.

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Savaşta elde edilen ganimetin beşte birinin Allah (celle celaluhu)'ya ait olduğu belirtilmiş bulunuyor. Bu, Allah'a ayrılacak bir hisse anlamına değil, O'nun rızası doğrultusunda muhtaçlara ve lüzumlu yerlere ulaştırılmasına yönelik bir anlatım tarzıdır.

Hasan, Katade, Ata', İbrahim en-Nehaî ve Sevri'ye göre: Beşte bir pay Allah ve Rasûlüne aittir. Yani Allah için O'nun peygamberine ve peygamberinin uygun gördüğü cihetlere aittir. Nitekim Kur'an bu cihetlerden bir kısmını da belirlemiş bulunuyor.

Ebu Ali'ye göre: Beşte bir pay altı kısma ayrılır: Bir payı Allah adına Kabe'ye tahsis edilir. Diğeri ise belirtilen dört sınıfa taksim edilir.[109]

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ayrılan beşte bir hisse:

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) vefatından sonra bu beşte bir kime verilir?

Müctehid imamların farklı görüş ve yorumları olmuştur.

İmam Ebu Hanife'ye göre: Beşte bir hisse, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra Kur'an'da belirtilen dört sınıfa taksim edilir. Halifeye verilmez.[110]

Diğer müctehidlerin çoğuna göre, sözü edilen beşte bir hisse, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra halifeye tahsis edilir. O da bu hisseyi hem kendi ihtiyacı, hem de Kur'an'da belirlenen dört sınıfın ih-

108 Enfal suresi, 41

109 Ebu Aliye, tabiinin ileri gelenlerindendir. Hicri 91'de vefat etmiştir.

110 Kasani/Bedayi: 2/49

tiyacı için harcar.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınları kimlerdir?

İmam Şafiî'ye göre: Haşimoğulları ile Abdulmuttaliboğullarıdır.

Diğer ilim adamlarından bir kısmına göre, Kureyş kabilesinin hepsidir.

Kendilerine zekât helal olmayan yakınlarıdır. Bunlar da Abbas, Cafer, Akil aileleri ile Abdulmuttaliboğlu Haris ailesidir.[111]

Ganimetin beşte dördü ise mücahit gazilere dağıtılır. Ancak bunlara dağıtım nisbeti üzerinde farklı görüş ve yorumlar ortaya çıkmıştır:

İmam Ebu Hanife'ye göre, savaşa katılan süvarilere iki, piyadelere bir sehim verilir.

İmam Şafiî, İmam Malik ve İmam Ahmed 'e göre, süvariye üç, piyadeye bir pay verilir.

Ayrıca ganimetten, savaşa katılan kadın ve çocuklara da bir şeyler verilir. Zira bunlar savaşta daha çok geri hizmetlerde bulundururlardı.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ganimetten ayrılan beşte bir hisseyi, Nesai'nin de tespit ve rivayetine göre, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi evine değil daha çok muhtaçlara dağıtmıştır.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Amr b. Anbese hadisi hakkında Ebu Davud ve el-Münziri susup bir görüş beyan etmemişlerdir. Şüphesiz Ebu Davud'un bir hadis hakkında susması, o hadisin sahih olduğuna işarettir. Nitekim yapılan ciddi tespitlere göre, hadisin ricalinin hepsi sikadır. O bakımdan hadis çıkarıma salih görülmüştür.

Ubade b. Samit hadisini aynı zamanda Nesai ile İbn Mace tahric etmişler ve Hafız İbn Hacer bu rivayeti hasenlemiştir. Ayrıca bu mealde bir rivayet de Cübeyr (radıyallahu anh)'dan ve Irbad b. Sariye'den yapılmıştır. O bakımdan rivayetler birbirini kuvvetlendirmektedir.

111 Kasani/Bedayi: 2/49

Amr b. Şuayb hadisini Hafız İbn Hacer hasenlemiştir.[112] Aynı zamanda aynı hadisi İmam Malik ile İmam Şafiî de tahric etmişlerdir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Ganimeti İslam dini mücahitlere helal kılmıştır.
2. İslam'dan önce başkasına helal kılınmamıştır.
3. Ganimetin beşte biri Allah adına Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e aittir.
4. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu beşte biri kendi yakınlarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara ve lüzumlu gördüğü yerlere harcamıştır.
5. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra beşte bir nisbet Kur'an'da belirtilen dört sınıfa sarfedilir. Bu, İmam Ebu Hanife'nin görüşüdür.
6. Diğer müctehidlerin çoğuna göre, beşte bir halifeye tahsis edilir.
7. Savaşa katılan süvarilere, kimine göre iki, kimine göre üç sehim, piyadelere bir sehim verilir.
8. Geri hizmetlerde bulundurulan kadın ve çocuklara da halife veya baştaki kumandanın uygun gördüğü şekilde bir şeyler verilir.
9. Mücahidler elde ettiklerini getirip başlarındaki kumandana teslim ederler. Kendilerine bir şey ayırmaları, zimmetlerine bir şey geçirmeleri haramdır.

112 Neylü'l-Evtar:7/296

ÖLDÜRÜLENİN ÜZERİNDEKİ ÖLDÜRENE AİT OLUR

Yukarıda açıkladığımız üzere savaşta elde edilen ganimetlerin beşte biri Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e beşte dördü ise mücahitlere verilir. Şüphesiz elde edilen bu ganimetler, mağlup olan düşman tarafının bırakıp kaçtığı gıda maddeleri, araç gereç, silah ve mühimmattır. Sonra da fetih suretiyle işgal edilen belde ve kasabada teslim olmayıp sonuna kadar savaşıp ya esir düşen veya öldürülenlerin bıraktığı mal ve arazidir.

Savaş esnasında İslam mücahidlerinden birinin düşman askerinden öldürdüğü kimsenin üzerindeki elbisesi ve nevalesi ona, yani o mücahide ait olur. Bu daha çok mücahidleri teşvik anlamında belirlenen ve ganimetten başka mali bir mükafattır.

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ يَوْمَ حُنَيْنٍ فَلَمَّا الْتَقَيْنَا كَانَتْ لِلْمُسْلِمِينَ جَوْلَةٌ قَالَ: فَرَأَيْتُ رَجُلاً مِنَ لْمُشْرِكِينَ قَدْ عَلاَ رَجُلاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَاسْتَدَرْتُ إِلَيْهِ حَتَّى أَتَيْتُهُ مِنْ وَرَائِهِ فَضَرَبْتُهُ عَلَى حَبْلِ عَاتِقِهِ وَأَقْبَلَ عَلَيَّ فَضَمَّنِي ضَمَّةً وَجَدْتُ مِنْهَا رِيحَ الْمَوْتِ ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ فَأَرْسَلَنِي فَلَحِقْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ فَقَالَ: مَا لِلنَّاسِ ؟ فَقُلْتُ أَمْرُاللهِ ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ رَجَعُوا وَجَلَسَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: مَنْ قَتَلَ قَتِيلاً لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَهُ سَلَبُهُ قَالَ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: مَنْ يَشْهَدُ لِي ؟ ثُمَّ جَلَسْتُ ثُمَّ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ قَالَ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: مَنْ يَشْهَدْ لِي ؟ ثُمَّ جَلَسْتُ ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ الثَّالِثَةَ فَقُمْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَالَكَ يَاأَبَا قَتَادَةَ ؟ فَقَصَصْتُ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ

الْقَوْمِ: صَدَقَ يَارَسُولَ اللهِ سَلَبُ ذَلِكَ الْقَتِيلِ عِنْدِي فَأَرْضِهِ مِنْ حَقِّهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقِ لاَ هَا اللهِ إِذَا لاَ يَعْمِدُ إِلَى أَسَدٍ مِنْ أُسْدِ اللهِ يُقَاتِلُ عَنِ اللهِ وَعَنْ رَسُولِهِ فَيُعْطِيكَ سَلَبَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: صَدَقَ فَأَعْطِهِ إِيَّاهُ فَأَعْطَانِي قَالَ: فَبِعْتُ الدِّرْعَ فَابْتَعْتُ بِهِ مَخْرَفًا فِي بَنِي سَلَمَةَ فَإِنَّهُ لأَوَّلُ مَالٍ تَأَثَّلْتُهُ فِي الْإِسْلاَمِ.

Ebu Katade (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber Huneyn Savaşı'na çıktık. Düşmanla karşılaşınca müslümanların çoğu dağınık bir hareket halinde bulunuyordu. Derken müşriklerden bir adamın müslümanlardan bir adam üzerine çıktığını gördüm. Ona doğru bir çarh eyledim ve arka tarafından yaklaşarak boynu ile omuz bitişiğine bir kılıç darbesi vurdum. Adam hemen dönüp beni tutarak alabildiğine sıktı ve ben onda ölüm kokusunu hissettim. Sonra çok geçmeden öldü ve beni bırakıverdi. Bu arada kalkıp Hz. Ömer (radıyallahu anh)'a kavuştum. O bana:

"İnsanlarımızın durumu nasıl?" diye sordu. Ben de:

"Allah'ın emri" diye cevap verdim. Sonra insanlar dönüp geldiler ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) oturdu, şöyle buyurdu:

"Kim (düşmandan) bir kişi öldürürse -ki bunu bir beyyine (şahit ve belge) ile ispat etmesi gerekir- o takdirde öldürdüğü kimsenin elbise ve nevalesi onun olur." Bunun üzerine ben kalkıp dedim ki:

"Kim benim için şahitlik yapar?" Sonra oturdum. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) tekrar etti. Ben yine kalktım ve:

"Kim benim için şahitlik yapar?" dedim ve oturdum. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) aynı sözü üçüncü defa söyledi ve ben yine kalktım. Derken Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana:

"Sana ne oluyor ya Eba Katade?" diye buyurdu. Ben de olup biteni anlat-

tım. Bu sırada bir adam ayağa kalktı ve:

"O doğru söylüyor ya Rasulallah! Onun öldürdüğü adamın elbise ve nevalesi benim yanımda duruyor. Onu kendi hakkından vazgeçmede razı eyle" dedi. Bunun üzerine Ebu Bekir Sıddik (radıyallahu anh) şöyle müdahalede bulundu:

"Hayır, Allah'a and olsun ki, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah ve rasulü yolunda savaşan aslanlardan bir aslanı kasdedip onun hakkı olan elbise ve nevaleyi sana vermez." Bu müdahaleyi dinleyen Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Ebu Bekir doğru söyledi ve o adama, aldığın elbise ve nevaleyi Ebu Katade'ye ver" diye buyurdu. O da getirip bana verdi. Zırhı satıp karşılığında Beni Seleme kabilesinden bir bostan aldım. İşte İslam'da ilk asıl mal edindiğim bu oldu."[113]

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ يَوْمَ حُنَيْنٍ: مَنْ قَتَلَ رَجُلاً فَلَهُ سَلَبُهُ فَقَتَلَ أَبُو طَلْحَةَ عِشْرِينَ رَجُلًا وَأَخَذَ أَسْلاَبَهُمْ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn Savaşı'nda şöyle buyurmuştur:

"Kim (düşman tarafından) birini öldürürse, öldürülenin elbise ve nevalesi ona verilir. Ashabdan Ebu Talha bu savaşta yirmi kişiyi öldürmüş ve onların elbise ve nevalesini almıştı."[114]

Diğer bir rivayette ise şöyle buyurmuştur:

"Kim bir adamı öldürüp kanını akıtırsa, öldürülenin elbise ve nevalesi onadır." Bunun üzerine Ebu Talha, 21 kişinin elbise ve nevalesiyle çıkageldi.

وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ لِخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ: أَمَّا عَلِمْتَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ

113 Buhari/Humus: 18, Meğâzi: 54. Müslim/Cihad: 136. Taberani/Cihad: 18

114 Ebu Davud/Cihad: 135, 137, 144. Tirmizi/Siyer: 13. Ahmed: 2/144, 123, 190, 5/13

قَضَى بِالسَّلَبِ لِلْقِتَالِ ؟ قَالَ بَلَى.

Avf b. Malik (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen, Halid b. Velide şöyle demiştir:

"Bilmez misin ki, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) elbise ve nevalesinin onu öldürene verilmesini hükmetti."[115]

وَعَنْ عَوْفٍ وَخَالِدٍ أَيْضًا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يُخَمِّسِ السَّلَبَ.

Avf b. Malik ile Hâlid b. Velid (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) öldürülen müşriklerin elbise ve nevalelerini humus arasına sokmamıştır.[116]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Cumhura göre: Savaşta bulunan mücahid, öldürdüğü kafirin elbise ve nevalesine hak kazanır. Zira bunda mü'minlerin daha çok iştiyakla savaşmalarına teşvik vardır.

Hanefi ve Malikler'e göre: İmam (devlet başkanı) veyahut başlarındaki en yetkili kumandan savaştan önce veya savaş esnasında bunu şart kılmışsa, o takdirde öldürülen müşriklerin elbise ve benzeri özel eşyaları onları öldüren müminlere verilir. Şart koşmadığı takdirde, elde edilen her şey ganimet malı sayılır ve taksime tabi tutulur.

İmam Malik'den yapılan bir rivayette, imam veya ordu kumandanı böyle bir hüküm verip vermemekte serbesttir. Kadı İsmail bu görüşü uygun kabul etmiştir.

İmam Şafiî'ye göre: Öldürülenlerin özel eşyaları çok miktarda olursa, ganimet kapsamına alınır ve taksimata tabi tutulur. Az ise, müşrikleri öldüren mücahitlere verilir. Nitekim Mekhul ile Sevri de aynı görüştedirler.

İbn Ömer ve İbn Abbas (radıyallahu anhuma)'dan da bu anlamda rivayet ya-

115 Müslim/Cihad: 45. Ebu Davud/Cihad: 137, 138. Ahmed: 6/26, 28

116 Buhari/Humus: 18. Ebu Davud/Cihad: 138. Ahmed: 4/90, 6/26

pılmıştır.[117]

İmam Ebu Hanife ve arkadaşlarından, İmam Şafiî ve İmam Yahya'dan yapılan bir diğer rivayette ise, öldürülenlerin elbise ve özel eşyası humus kapsamına alınmaz.

Ganimetle ilgili ayet umum ifade etmektedir: "Bilin ki (savaşta) elde ettiğiniz ganimetin beşte biri Allah içindir" mealindeki Enfal suresi 41. ayet ganimet konusunda elde edilenin tamamının beşte biri Allah için: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e aittir. Geriye kalan beşte dördünün de savaşan mücahitlere taksim edileceği sahih hadislerle açıklanmıştır. O bakımdan, öldürülen müşrikin elbise ve özel eşyasının onu öldüren mü'mine verileceğine veya ona ait olacağına dair ayette bir işaret bulunmadığı için, öldürülenlerin özel eşyasının da ganimete dahil olduğunu ve belirtilen şekilde taksim edileceğini söyleyenler bu ayetle çıkarım yapmışlardır.

Konuyla ilgili hadisler bu umumu hususlandırmaktadır:

Ayet her ne kadar umum ifade ediyorsa da sahih hadis bu umumu hususlandırmakta olup ayete açıklık getirmektedir. Özel eşyalar, öldüren kimseye verilir diyenler bu hadislerle çıkarım yapmışlardır.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

113 no'lu Ebu Katade hadisi sahih olup çıkarıma salihtir. Hadis her bakımdan, savaşta öldürülen bir kafirin özel eşyasının onu öldürene ait olduğunu, yani ona verilmesinin uygun olacağını ifade etmektedir. Ancak bunun, baştaki imamın (devlet başkanı veya ordu kumandanının) re'yine ve tercihine bırakıldığı hususu da hadisten anlaşılmaktadır.

114 no'lu Enes hadisi hakkında Ebu Davud bir görüş beyan etmemiştir. Bu hadisin sahih olduğuna işarettir. Zira isnadındaki ricalin hepsi sahihtir.

115 no'lu Avf b. Malik hadisine gelince, bunun isnadında İsmail b. Ayyaş bulunuyor ki, bu zat hakkında hayli şeyler söylenmiştir.[118]

---

117 Neylü'l-Evtar: 7/299. İbn Kudame/el-Muğni: 10/418-422. Kasani/ Bedayi: 7/115

118 Mizanü'l-İ'tidal: 1/240, 923 nolu İsmail.

Hevazin Savaş'ına katılan Seleme b. Ekva' (radıyallahu anh) bu savaşta öldürdüğü müşrikin devesini ve özel eşyasını kendine ayırıyor. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) öldürülen o adama rastlıyor ve soruyor: "Bunu kim öldürdü?" Orada hazır bulunanlar da: "Seleme b. Ekva' öldürdü" diye cevap veriyorlar. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Bunun elbisesinin tamamı Seleme'yedir" buyuruyor.

Bu hadisi Buhari ve Müslim ittifakla rivayet etmişlerdir. Öldürülenin elbise ve özel eşyasının katiline verileceğine delalet etmekte olduğundan müctehidlerin bir kısmı bununla da çıkarımda bulunmuşlardır.

Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Bedir Savaşı'nda saf arasında yerimi almış dururken bir ara sağ tarafıma baktığımda Ensar'dan henüz yüzlerinin tüyü bitmemiş iki çocuk arasında olduğumu fark ettim. (Bu çocuklar yaklaşık 9-10 veya 10-11 yaşlarında bulunuyorlardı.) Bu ikisindense daha güçlü iki adam arasında olmayı temenni ettim. Bunun üzerine o çocuklardan biri beni çimdikliyerek şöyle sordu:

"Amcacığım, Ebu Cehil'i tanıyor musun?" Ben de: "Evet tanıyorum. Kardeşimin oğlu, onunla hacet ve ilgin nedir?" dedim. Çocuk bana şu cevabı verdi: "Bana verilen bilgiye göre, Ebu Cehil denilen kafir, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dil uzatıp eziyet etmiştir. Canımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer onu görecek olursam ondan ve benden eceli en yakın olan birimiz ölmedikçe onun peşini bırakmayacağım!" Çocuğun bu sözüne hayret ettim. Arkasından diğer yanımdaki çocuk beni çimdikledi ve arkadaşının söylediklerini o da söyledi. Ben de insanlar arasında gözümle Ebu Cehil'i aradım ve onu görünce gözümü hiç ayırmaksızın o iki çocuğa:

"Görmek ister misiniz? Kendisinden söz edip sorduğunuz adam işte şudur" dedim. Bunun üzerine savaş başlar başlamaz bu iki çocuk kılıçlarını çekip Ebu Cehil'in üzerine atıldılar ve kılıç darbeleriyle onu öldürdükten sonra gelip Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e durumu arzettiler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara: "Onu hanginiz öldürdü?" diye sordu. İkisi de: "Ben öldürdüm" diye cevap verdiler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Kılıcınızı sildiniz mi?" diye sordu. Onlar da:

"Hayır, hiç dokunmadık" diye cevap verince Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onların kılıçlarına baktı ve şöyle buyurdu:

"İkiniz birlikte onu öldürmüşsünüz" buyurdu ve Ebu Cehil'in elbisesinin Muaz b. Amr el-Cemuh'a ve Muaz b. Afra'a verilmesine hükmetti.[119]

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Bedir Savaşı'nda Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Ebu Cehil'in kılıcını fazladan bir ganimet olarak bana verdi." Ebu Cehil aldığı kılıç darbeleriyle yerde debeleniyordu. İbn Mes'ud onu bu vaziyette görünce yetişip işini bitirmişti.[120]

Abdurrahman b. Avf hadisi sahih olup yukarıdaki hadisleri kuvvetlendirmektedir. İbn Mes'ud hadisi de bu anlamda bir hüküm ifade etmekte ve delil teşkilinde diğer rivayetleri desteklemektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşa ganimet elde etmek için iştirak edilmez. Allah rızası için İslam yücelsin, yeryüzünden küfür ve tuğyan kalksın diye savaşılır.
2. Sırf ganimete erişmek için savaşa çıkmak nifak alametlerinden biri sayılmıştır. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında münafıklardan bir kısmı bu niyetle savaşa katılıyorlardı.
3. Savaşta bir kafiri baş başa dövüşürken öldüren veya karşılaştığında vuruşup karşısındaki düşmanı katleden kimseye, öldürdüğü o adamın elbisesi ve bazı özel eşyası verilebilir.
4. Müctehidlerin bir kısmına göre, imam (devlet başkanı) veya başkumandan bu hususta serbesttir. Dilerse öldürülen müşrikin elbise ve bazı özel eşyasını onu öldüren mümine verebilir.
5. Cumhura göre, imam ve başkumandan bu konuda muhayyer değil-

119 Buhari/Humus: 18. Müslim/Cihad: 42. Ahmed: 1/193

120 Ebu Davud/Cihad: 139

dir, öldürülenin elbise ve bazı özel eşyasını onu öldürene vermekle memurdur.

6. İmam Şafiî, İmam Sevri ve Mekhul'e göre, elde edilen her şey ganimet kapsamına girer, belirtilen şekilde taksim edilir.

7. İmam Ebu Hanife ile İmam Malik'e göre, imam veya başkumandan bu hususta serbest bulunuyor: Dilerse elbise ve özel eşyayı katile verir, dilerse ganimet kapsamına alır. Günün şartlarına ve ortama göre iki şıktan birini tercih edebilir.

8. Eli silah tutan ve henüz ergin olmayan çocukların savaşa katılmasına baştaki yetkili kumandan müsaade edebilir.

9. Kafirlerden aynı kişiyi iki müslüman birlikte öldürecek olurlarsa, öldürülenin özel eşyası o ikisine verilir.

10. Kendisine öldürdüğü düşmanın elbise ve özel eşyası verilen kimsenin ayrıca elde edilen ganimette hakkı vardır.

11. Savaşta iki kişi birlikte bir müşriki ağır biçimde yaralayıp yere düşürür ve bir üçüncü şahıs gelip onun işini tamamen bitirirse, öldürülenin elbise ve özel eşyası bu üçüne de verilir.

SAVAŞTA GANİMETİ EŞİT ŞEKİLDE DAĞITMAK

Savaşa katılan her kişi, önce canını, sonra da malını Allah yoluna vakfetmiş oluyor. Zira savaş meydanında kimlerin şehid, kimlerin gazi olacağını hemen kestirmek mümkün değildir. Eceli gelen şehid düşer, henüz ömrü tükenmemiş olanlar da bir süre daha yaşar.

O bakımdan savaşa katılmadan herkes bu açıdan eşit sayılır. Gösterdikleri fedakarlık, kahramanlık ve cesaret, daha çok ganimete hak kazanmalarına sebep teşkil etmez. Onun için Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), süvari ve piyade ayrımı dışında savaşta elde edilen ganimette bir ayrım gözetmemiş, kuvvetlilerle zayıfları bu hususta eşit kabul ederek ganimeti ona göre taksim etmiştir.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ بَدْرٍ مَنْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا فَلَهُ مِنَ النَّفَلِ كَذَا وَكَذَا قَالَ: فَتَقَدَّمَ لْفِتْيَانُ وَلَزِمَ لْمَشْيَخَةُ الرَّأَيَاتِ فَلَمْ يَبْرُحُوا بِهَا فَلَمَّا فَتَحَ اللهُ عَلَيْهِمْ قَالَ الْمَشْيَخَةُ: كُنَّا رِدْءً لَكُمْ لَوِ انْهَزَمْتُمْ لَفِئْتُمْ إِلَيْنَا فَلاَ تَذْهَبُوا بِالْمَغْنَمِ وَنَبْقَى فَأَبَى الْفِتْيَانُ وَقَالُوا: جَعَلَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ لَنَا فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ ٱلْأَنْفَالُ للهِ وَالرَّسُولِ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مَنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ. يَقُولُ: فَكَانَ ذَلِكَ خَيْرًا لَهُمْ وَكَذَلِكَ هَذَا أَيْضاً فَأَطِيعُونِي فَإِنِّي أَعْلَمُ بِعَاقِبَةِ هَذَا مِنْكُمْ فَقَسَمَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالسَّوَاءِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Bedir Savaşı'nda şöyle buyurduğunu belirtmiştir:

"Kim savaşta şöyle şöyle yaparsa ona şu kadar, şu kadar ganimetten fazla olarak vardır."

Sonra gençler ileri atıldılar ve yaşlılar bayraklara gerekli oldular da ellerindeki bayraklarla hiç ayrılmayıp beklediler. Cenab-ı Hakk fethi müyesser kılınca yaşlılar gençlere:

"Biz size yardımcı ve gözcü olduk. Eğer bozguna uğrasaydınız herhalde bizim yanımıza dönüp vaziyet alacaktınız. O bakımdan ganimetin tamamını alıp götürerek bizi mahrum bırakmayın" dediler. Gençler ise:

"Bu elde ettiğimiz ganimeti Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize tahsis etti" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Enfal suresinin baş kısmındaki şu ayetler indi:

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهٗٓ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Sana (savaşta elde edilen) ganimetlerden soruyorlar. De ki: Ganimetler Allah'a ve Peygamberine aittir. Eğer cidden inanıyorsanız Allah'tan korkup (tartışmayı bırakın) aranızı düzeltin. Allah'ın ve Peygamberinin emirlerine uyun."[121]

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Bedir Savaşı için hazırlanıp evinden dışarı çıkınca, mü'minlerden bir kısmı bundan hoşlanmamıştı. Oysa bu onlar için daha hayırlı bir sonuç doğuracaktı. Savaşta elde edilen ganimetin tamamını gençler kendilerine ayırmış bulunuyordu. O yüzden tartışma çıktı ve bu ayetler indi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Bana itaat ediniz. Bu hususta da ben işin sonunu, nereye varacağını çok iyi biliyorum" ve sonra da ganimeti genç ve yaşlılar arasında (eşit şekilde) taksim etti.[122]

121 Enfal suresi, 1-8

122 Ebu Davud/Cihad: 144

وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَشَهِدْتُ مَعَهُ بَدْرًا فَالْتَقَى النَّاسُ فَهَزَمَ اللهُ الْعَدُوَّ فَانْطَلَقَتْ طَائِفَةٌ فِي أَثَرِهِمْ يَهْزِمُونَ وَيَقْتُلُونَ وَأَكَبَّتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْغَنَائِمِ يَحُوُونَهُ وَيَجْمَعُونَهُ وَأَحْدَقَتْ طَائِفَةٌ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ لاَ يُصِيبُ الْعَدُوُّ مِنْهُ غِرَّةً حَتَّى إِذَا كَانَ اللَّيْلُ وَفَاءَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالَ الَّذِينَ جَمَعُوا الْغَنَائِمَ: نَحْنُ حَوَيْنَاهَا وَجَمَعْنَاهَا فَلَيْسَ لِأَحَدٍ فِيهَا نَصِيبٌ وَقَالَ الَّذِينَ خَرَجُوا فِي طَلَبِ الْعَدُوِّ: لَسْتُمْ بِأَحَقَّ بِهَا مِنَّا نَحْنُ نَفَيْنَا عَنْهَا الْعَدُوَّ وَهَزَمْنَاهُمْ وَقَالَ الَّذِينَ أَحْدَقُوا بِرَسُولِ اللهِ ﷺ: لَسْتُمْ بِأَحَقَّ مِنَّا نَحْنُ أَحْدَقْنَا بِرَسُولِ اللهِ ﷺ وَخِفْنَا أَنْ يُصِيبَ الْعَدُوُّ مِنْهُ غِرَّةً فَاشْتَغَلْنَا بِهِ فَنَزَلَتْ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ فَقَسَمَهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ عَلَى سَوَاءٍ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ.

Ubade bin Samit (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, şöyle demiştir:

"Resulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber çıktım ve onunla birlikte Bedir Savaşı'na hazır oldum. İki taraf karşılaşıp vuruştular. Allah (celle celaluhu) düşmanı bozguna uğrattı. Mü'minlerden bir grup kaçanları takip etmeye koyuldular; kimini hezimete uğrattılar, kimini öldürdüler. Bir diğer grup ise ganimete yönelip kendilerini ganimetin üstüne yüzükoyun atarcasına toplayıp bir araya getirdiler. Bir başka grup ise Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in etrafında halka olup düşmanın O'nun bir habersiz anını seçip bir kötülükte bulunmalarına engel olmaya çalıştılar; ta ki gece oldu, insanlar birbirlerine doğru gelip toplandılar. Ganimeti toplayanlar:

"Bunları biz kuşatıp toplayarak bir araya getirdik. Artık başkasına bunda bir nasip (pay) yoktur" dediler." Düşmanın arkasına düşüp onları takip edenler ise:

"Sizler bu ganimete bizden daha müstehik değilsiniz. Düşmanı bu şeylerden uzaklaştırıp hezimete uğratan bizleriz" diye karşılık verdiler. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in etrafında yer alıp O'nu düşman saldırısından korumaya çalışanlar da:

"Sizler bizden daha haklı değilsinizdir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in etrafında toplanıp gözeten ve bir habersizlik anında düşmandan O'na bir kötülük dokunmasından korkup bu işle biz meşgul olduk" dediler. Bunun üzerine şu ayetler indi:

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهٗٓ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

"Sana (savaşta elde edilen) ganimetlerden soruyorlar. Deki: Ganimetler Allah'a ve Peygamberine aittir. Eğer cidden inanıyorsanız Allah'tan korkup (tartışmayı bırakın). Aranızı düzeltin. Allah ve Peygamberinin (emirlerine)uyun."[123]

Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ganimeti müslümanlar arasında deveyi sağarken iki sağım arasındaki süre kadar bir zaman parçası içinde taksim etti."[124]

وَعَنْ سَعْدِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قُلْتُ يَارَسُولَ اللّٰهِ: اَلرَّجُلُ يَكُونُ حَامِيَةَ الْقَوْمِ أَيَكُونَ سَهْمُهُ وَسَهْمُ غَيْرِهِ وثناقبو سَوَاءً قَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ اِبْنَ أُمِّ سَعْدٍ وَهَلْ تُرْزَقُونَ وَتُنْصَرُونَ إِلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ.

Sa'd b. Malik (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şöyle sorduğunu belirtmiştir:

"Ya Rasulallah! Adam (savaşta) o kavmin hamisi olur, (geride durup onla-

123 Enfal suresi, 1

124 Müsned-i Ahmed: 5/224

rın arkadan bir baskına uğramamaları için gözcülük yapar. Onunla diğerlerinin payı eşit olur mu?

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şu cevabı vermiştir:

"Anan seni yitirsin ey Ümmü Sa'd'ın oğlu! Sizler ancak zayıflarınız sebebiyle rızıklanıp korunuyorsunuz, yardım görüyorsunuz."[125]

وَعَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ رَأَى سَعْدٌ أَنَّ لَهُ فَضْلاً عَلَى مَنْ دُونَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: هَلْ تُرْزَقُونَ وَتُنْصَرُونَ إِلاَّ بِضُعَفَائِكُمْ.

Musab b. Sad (radıyallahu anh)'dan yapılan, rivayette, adı geçen diyor ki: "Sa'd, kendisinin başkası (kendisinden kuvvetçe daha aşağı seviyede olanlar) üzerinde bir üstünlüğünün bulunduğunu görüyordu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Sizler ancak zayıflarınız sebebiyle rızıklanıyor ve yardım görerek zafer elde ediyorsunuz" buyurdu.[126]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Savaşta elde edilen ganimet taksiminde, süvari ve piyade ayrımı dışında bir ayrım yapılamayacağı, elde edilen ganimetin kuvvetli ve zayıfa eşit şekilde verileceği cumhur tarafından da bir hüküm olarak belirlenmiş bulunuyor.

O bakımdan hemen hemen müctehidlerin çoğu da aynı görüştedirler. Zira bu konuda rivayet edilen bütün hadisler birbirini desteklemektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşta karargahta görev yapanla, meydanda savaşan ve kaçan düşmanı takip edip hezimete uğratanlar arasında ganimet dağıtımı bakımından bir fark gözetilmez.

125 Müsned-i Ahmed: 1/173

126 Buhari/Cihad: 76, 80 Tirmizi/Cihad: 24. Nesai/Cihad: 43. İbn Mace/Cihad. 78. Ahmed: 5/198

2. Süvariye iki veya üç, piyadeye bir sehim (pay) verilir. Bunun dışında kalanlar eşit sehim alırlar.

3. Ancak müşrikle baş başa savaşıp onu öldüren mü'min, onun elbisesine hak kazanır. Müctehidlerin bir kısmına göre, bu ganimetin dışında tutularak fazladan mücahid gazilere verilir.

4. Savaşta güçlü, kuvvetli ve cesur olanlar kendilerini zayıflardan daha üstün görmemelidirler. Çünkü hem savaşa katılmada, hem de zaferi elde etmede herkesin kendine ve işgal ettiği yere göre bir hizmeti ve fedakârlığı vardır.

5. Aynı zamanda savaşa katılan zayıfların, güçsüzlerin zaferi elde etmede, ganimete erişmede manevi tesirleri söz konusudur. Cenab-ı Hak onların iyi niyet, dua ve ihlasları sebebiyle rızık kapılarını diğerlerine de açmakta ve başarılı kılmaktadır.

6. Ganimet taksimiyle ilgili ilahi emir inmeden önce mücahidlerin birtakım yersiz ve anlamsız tartışmaları sonradan derin bir pişmanlığa, tevbe ve istiğfarda bulunmaya dönüşmüştür.

SAVAŞA KATILANLARA GANİMETTEN VERİLECEK PAY

Savaşa atıyla birlikte katılan kimse ile atsız olarak yaya katılan kimseye elde edilecek ganimetten eşit şekilde mi verilir, yoksa farklı bir taksim mi yapılır? Şüphesiz atıyla birlikte savaşa katılıp süvari olarak cihad eden kimse iki kişi mesabesinde sayılır. Böylece hem canını, hem de malını Allah yolunda ortaya koymuş kabul edilir. O bakımdan ganimetten ona verilen pay, yaya olarak katılana verilen payın bir misli fazladır.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَسْهَمَ لِلرَّجُلِ وَلِفَرَسِهِ ثَلاَثَةَ أَسْهُمٍ: سَهْمٌ لَهُ وَسَهْمَانِ لِفَرَسِهِ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette adı geçen şu bilgiyi vermiştir: Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) adama ve atına üç sehim (pay), -bir sehim adamın kendisine, iki sehim atına- ayırırdı.[127]

Diğer bir lafızla şöyle rivayet edilmiştir: "At için iki sehim, adam için de bir sehim ayırırdı."

Başka bir rivayette ise şöyle denilmektedir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn Savaşı'nda süvari için üç sehim ayırdı: At için iki, adam için bir sehim."

وَعَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ اَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَعْطَى الزُّبَيْرَ سَهْمًا وَأُمَّهُ سَهْمًا وَفَرَسَهُ سَهْمَيْنِ

Münzir b. Zübeyr (radıyallahu anh)'dan, o da babasından yaptığı rivayete göre, "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Zübeyr'e bir sehim, anasına

127 Ebu Davud/Cihad: 143

bir sehim ve atına iki sehim verdi."[128]

Nesai'nin rivayetinde ise şöyle denilmektedir:

"Hayber gününde Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Zübeyr'e dört sehim ayırıp verdi:

Bir sehmi Zübeyr, bir sehmi yakını olan annesi Safiyye, iki sehmi de at için belirlendi."

وَعَنْ أَبِي عَمْرَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْنَا رَسُولَ اللهِ ﷺ أَرْبَعَةَ نَفَرٍ وَمَعَنَا فَرَسٌ فَأَعْطَى كُلَّ إِنْسَانٍ مِنَّا سَهْمًا وَأَعْطَى الْفَرَسَ سَهْمَيْنِ.

Ebu Amre'den, o da babasından rivayet etmiştir. Adı geçen şöyle demiştir:

"Biz dört kişi olarak beraberimizde bir at bulunduğu halde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldik. Bizden her birimize bir sehim verdi ve at için de iki sehim ayırıp verdi."[129]

وَعَنْ أَبِي رُهْمٍ قَالَ غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ أَنَا وَأَخِي وَمَعَنَا فَرَسَانِ فَأَعْطَانَا سِتَّةَ أَسْهُمٍ أَرْبَعَةَ أَسْهُمٍ لِفَرَسَيْنَا وَسَهْمَيْنِ لَنَا.

Ebu Rühm (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber savaşa çıktık. Yanımda kardeşim de bulunuyordu ve iki de atımız vardı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize altı sehim verdi: Dört sehmi atlarımız, iki sehmi de biz iki kardeş içindi."[130]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İmam Ebu Hanife'ye göre: Savaşa katılan süvariye iki, piyadeye bir sehim verilir. İmam bu hususta daha çok Mücemmi' b. Cariye el- Ensari'den yapı-

128 Nesai/Hayl: 17. Ahmed: 1/166

129 Müsned-i Ahmed. Ebu Davud/Cihad: 143, 144

130 Müsned-i Ahmed: 1/22, 3/292, 339, 4/51, 89, 6/20

lan rivayetle çıkarımda bulunmuştur. Zira bu rivayete göre, Hayber fethedildikten sonra elde edilen ganimetten süvarilere iki, piyadelere birer sehim verilmek suretiyle dağıtılmıştır.

Nitekim bu tarz bir taksimat Ali, Ömer ve Ebu Musa (radıyallahu anhuma)'dan da rivayet edilmiştir.

Cumhura göre: Süvariye üç, piyadeye bir sehim verilir. Süvariye verilen üç sehimin iki sehmi at için, bir sehmi de o ata sahip olan süvarisi içindir.[131]

İmam Şafiî ve İmam Malik'e göre: Süvariye üç sehim verilir. İki sehmi atı, bir sehmi süvarisi içindir.

İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammed, Hasan el-Basri, Ömer b. Abdilaziz, İmam Evzai ve Medine ile Şam fakihlerine göre de süvariye üç sehim verilir.

Bunların hepsi de yukarıda naklettiğimiz hadislerle çıkarımda bulunmuşlardır.[132]

İmam Ebu Hanife bu konuda aynı zamanda, ganimet hususunda da bir at bir insandan üstün tutulmaz diyerek kişisel bir görüş ortaya koymuştur. Oysa delillerin tamamı dikkate alındığında, süvariye üç sehim verilmesi racih bir hüküm ifade etmekte ve ağırlık arz etmektedir.

Aynı zamanda atın beslenmesi ve günlük ihtiyacı büyük külfet arz etmekte ve birtakım masrafları gerektirmektedir. Sonra da at ile savaşta verilen hizmet küçümsenmeyecek kadar önemlidir. O bakımdan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) süvariye üç sehim vermek suretiyle onun masraf ve hizmetlerini karşılamak istemiştir.

Birden fazla at ile savaşa katılan kimsenin her atı için ikişer sehim mi, yoksa sadece bir atı için iki sehim mi verilir? Bu hususta farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bazı rivayet ve hadislerden her at için ikişer sehim takdir edilir hükmü anlaşılmaktadır ve bazı rivayetlerden ise sadece bir at için iki sehim verilmekle yetinilir hükmü anlaşılmaktadır.

131 NE: 7/323

132 Kasani/Bedayi: 7/126. İbn Kudame/el-Muğni: 10/443-445

Hanefî ve Şafiîler'e göre: Birkaç at ile savaşa katılan kimsenin sadece bir atı için sehim verilir. İmam Ahmed ve İmam Evzaî de aynı görüştedir. Ebu Yusuf ve bir rivayete göre İmam Ahmed ve İshak'a göre, sadece iki at için sehim ayrılır, fazlasına değil.

Bu hususta Evzai'nin rivayet ettiği hadiste deniliyor ki: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sadece kişinin savaşa soktuğu atlarından ikisi için sehim ayırırdı." Oysa Hafız İbn Hacer bu hadisin zayıf olduğunu belirtmiştir.

Said b. Mansur'un Zühri'den yaptığı rivayete göre, Hz. Ömer (radıyallahu anh) Ebu Ubeyde b. Cerrah (radıyallahu anh)'a bir mektup yazarak bir at için iki, iki at için dört sehim ayırıp vermesini ve böylece ikiden fazla atla savaşa katılan kimseye beş sehim tahsis edilmesini emretmiştir. Ashabdan da bu hususta rivayet yapılmıştır.

Darekutni'nin Ebu Umre'den yaptığı rivayette, adı geçenin şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) benim iki atım için dört ve benim için de bir sehim ayırıp verdi." Ancak bu rivayetin isnadı zayıftır, çıkarıma salih değildir.[133]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşa atıyla birlikte katılan mücahid gaziye ganimetten fazla bir pay verilir.
2. Cumhura göre, süvariye üç, piyadeye bir sehim verilir.
3. Süvariye verilen üç sehmin iki sehmi atı içindir, bir sehmi de kendisi içindir.
4. İmam Ebu Hanife'ye göre, süvariye iki, piyadeye bir sehim verilir.
5. İmam Malik ve İmam Şafii'ye göre, süvariye üç, piyadeye bir sehim verilir. İmam Ebu Yusuf da aynı görüştedir. İmam Muhammed'in görüş ve ictihadı da böyledir.
6. Bu hususta İmam Ahmed 'den iki rivayet vardır.

133 Neylü'l-Evtar: 7/323, 324

7. İkiden fazla atla savaşa katılan mücahid gaziye, her atı için iki sehim mi verilir, yoksa sadece iki atı için dört sehim mi verilir?

8. Bazısına göre, her atı için ikişer sehim belirlenir.

9. İmam Şafiî ve İmam Ebu Hanife'ye göre, savaşa birden fazla at ile katılan kimseye sadece bir atı için sehim tahsis edilir. İmam Evzai de aynı görüştedir.

10. İmam Ahmed ve İshak'a göre, sadece iki atı için sehim verilir.

11. At için bir sehim mi, iki sehim mi verilir konusu ihtilaflıdır. Ancak müfta bih olanı, at için iki, süvarisi için bir sehim olmak üzere üç sehmin verilmesidir.

GANİMETTEN, KALBLERİ İSLAMA YENİ ISINDIRILANLARA DAHA FAZLA VERİLMESİ

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) daha yeni İslam'a girip kalpi henüz tam anlamıyla İslam'a yatışmayan kişileri, bu yüce dine daha çok ısındırmak ve kalplerini yatıştırmak için birçok yol ve metodlar uygulamıştır. Onlardan biri de, elde edilen ganimetten onlara fazla pay ayırıp vermesi, gerekirse zekat ile taltif edilmeleridir.

Ancak İslam güçlenip izzet ve şevketini bulunca Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın ictihadına göre, artık onlara fazla bir pay vermeye ve zekat ile takviye edilmelerine gerek kalmamıştır.

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: لَمَّا فُتِحَتْ مَكَّةُ قَسَمَ النَّبِيُّ ﷺ تِلْكَ الْغَنَائِمَ فِي قُرَيْشٍ فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْعَجَبُ إِنَّ يُسُوفَنَا تَقْطُرُ مِنْ دِمَائِهِمْ وَإِنَّ غَنَائِمَنَا تُرَدُّ عَلَيْهِمْ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَجَمَعَهُمْ فَقَالَ: مَالَّذِي بَلَغَنِي عَنْكُمْ ؟ قَالُوا: هُوَ الَّذِي بَلَغَكَ وَكَانُوا لاَ يَكْذِبُونَ فَقَالَ: أَمَا تَرْضَوْنَ أَنْ تَرْجِعَ النَّاسُ بِالدُّنْيَا إِلَى بُيُوتِهِمْ وَتَرْجِعُوَ بِرَسُولِ اللهِ إِلَى بُيُوتِكُمْ فَقَالُوا بَلَى فَقَالَ: لَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا أَوْشِعْبًا وَسَلَكَتِ الْأَنْصَارِ وَادِيًا وَشِعْبًا لَسَلَكْتُ وَادِيَ الْأَنْصَارِ وَشِعْبَ الْأَنْصَارِ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Mekke fethedildiğinde Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) elde edilen ganimeti Kureyşliler'e taksim etti. Bunun üzerine Ensar:

"Bu hayret edilecek bir şey! Bizim kılıçlarımızdan henüz onların kanı damlamakta ve elde ettiğimiz ganimetlerimiz onlara geri verilmektedir."

Ensar'ın bu sözleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, vakit kaybetmeden onları topladı ve şöyle sordu:

"Sizden bana uluşan nelerdir?" Onlar da: "Evet sana ulaşan sözlerdir" diye cevap verdiler. Çünkü onlar yalan söylemezlerdi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara şöyle buyurdu:

"İnsanların dünyalıkla, sizin ise Allah'ın rasulüyle evlerinize dönmenize razı değil misiniz?" Onlar da:

"Evet, razıyız" diye cevap verince, Efendimiz devamla şöyle buyurdu:

"Eğer insanlar bir vadi veya iki dağ arasındaki geçitte yürüseler ensar da başka bir vadi veya iki dağ arasındaki geçitte yürüse, elbetteki ben Ensar'ın yürüdüğü vadi ve iki dağ arasındaki geçitte yürürüm."

وَفِي رِوَايَةٍ قَالَ: قَالَ نَاسٌ مِنَ ٱلْأَنْصَارِ حِينَ أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مَا أَفَاءَ مِنْ أَمْوَالِ هَوَازِنَ فَطَفِقَ يُعْطِي رِجَالاً الْمِائَةَ مِنَ لْإِبِلِ فَقَالُوا: يَغْفِرُ اللهُ لِرَسُولِ اللهِ يُعْطِي قُرَيْشاً وَيَتْرُكُنَا وَسُيُوفُنَا تَقْطُرُ مِنْ دِمَائِهِمْ فَحُدِّثَ بِمَقَالَتِهِمْ فَجَمَعَهُمْ وَقَالَ: إِنِّي أُعْطِي رِجَالاً حَدِيثِي عَهْدٍ بِكُفْرٍ أَتَأَلَّفُهُمْ أَمَّا تَرْضَوْنَ أَنْ يَذْهَبَ النَّاسُ بِالْأَمْوَالِ وَتَذْهَبُونَ بِالنَّبِيِّ إِلَى رِحَالِكُمْ: فَوَاللهِ لَمَا تَنْقَلِبُونَ بِهِ خَيْرٌ مِمَّا يَنْقَلِبُونَ بِهِ قَالُوا: يَارَسُولَ اللهِ قَدْ رَضِينَا.

Diğer bir rivayette ise konu şöyle belirtiliyor:

"Cenab-ı Hak Hevazin (ganimet) mallarından rasulüne nasip ettiği ganimetten bazı adamlara yüz deve vermeye başladı. Bunun üzerine Ensar hayret ederek şöyle dediler:

"Allah, Rasulullah'ı mağfiretine mazhar kılsın, Kureyş'e vermekte ve bizi terketmektedir. Oysa bizim kılıçlarımızdan Kureyşliler'in kanı damlamaktadır." Ensarın bu sözleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e anlatılınca onları topladı ve şöyle buyurdu:

"Küfürden daha yeni kurtulmuş bazı adamlara (ganimetten bol miktarda) vermekteyim. Bu da onların kalbini İslam'a daha çok ısındırıp yatıştırmam içindir. İstemez misiniz ki, insanlar mal ile dönerken sizler Peygamber ile evlerinize dönesiniz? Allah'a yemin ederim ki, sizin kendinizle birlikte naklederek götüreceğiniz şey, onların nakledip götüreceği şeyden çok daha hayırlıdır!"

Bunun üzerine Ensar (duygulandılar ve): "Elbette razıyız ya Rasulullah" dediler.[134]

وَعَنْ اِبْنِ مَسْعُودٍ قَالَ لَمَّا آثَرَ النَّبِيُّ ﷺ أُنَاسًا فِي الْقِسْمَةِ فَأَعْطَى الْأَقْرَعَ بْنَ حَابِسٍ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ وَأَعْطَى عُيَيْنَةَ مِثْلَ ذَلِكَ وَأَعْطَى أُنَاسًا مِنْ أَشْرَافِ الْعَرَبِ وَآثَرَهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْقِسْمَةِ قَالَ رَجُلٌ: وَاللهِ إِنَّ هَذِهِ لَقِسْمَةٌ مَا عُدِلَ فِيهَا وَمَا أُرِيدُ فِيهَا وَجْهُ للهِ فَقُلْتُ: وَاللهِ لَأُخْبِرَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَأَتَيْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: فَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ يَعْدِلِ اللهُ وَرَسُولُهُ ؟ ثُمَّ قَالَ: رَحِمَ اللهُ مُوسَى فَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, ganimet taksiminde bazı insanları tercih ettiği, Akra' b. Habis'e yüz deve, Uyeyne'ye bunun gibi yüz deve, Arap eşrafından bir kısmına benzeri nisbette verdiği ve o gün için taksimatta onları başkalarına tercih ettiği zaman bir adam şöyle dedi:

"Allah'a and olsun ki, bu adil olmayan bir taksimattır ve bunda Allah rızası gözetilmemiştir!" Bunun üzerine ben ona:

134 Buhari/Humus: 19, Menakıb: 1, Meğâzi: 56. Müslim/Zekat: 132, 134. Ahmed: 3/166, 169

"Vallahi senin bu söylediğini Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e haber vereceğim" dedim ve gidip Rasulullah'a anlattım. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Allah ve rasulü adalette bulunmazsa artık kim adalette bulunabilir?" Sonra devamla şöyle dedi: "Allah (celle celaluhu) Musa (aleyhisselam)'a rahmet eylesin ki, o bundan daha çok eza ve cefaya uğramıştı da sabretmişti."[135]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Ganimet taksiminin mutlaka eşit biçimde yapılması İslam'ın öngördüğü hükümlerden biridir ve yapılan taksimat hep adil ölçüler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak bunun bazı istisnai halleri söz konusudur. Konumuzu oluşturan rivayetler bu istisnai durumu yansıtmaktadır.

Mekke fethedilince, düne kadar İslam'ın ve Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in amansız düşmanları ister istemez fetih ordusunun kaşısında baş eğmiş ve kelime-i şehadetleri getirerek İslamiyet'i kabul ettiklerini belirtmişlerdi. Ancak bu kişilerin kalpine, ruhuna ve vicdanlarına İslam'ın yüce hikmet ve heyecanı henüz tam anlamıyla yerleşmiş değildi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) insan psikolojisini en iyi bilen bir peygamberdi. O bakımdan İslam'a yeni giren ve küfür dönemiyle aralarında henüz az bir mesafe bulunan Arap eşrafının, Kureyş ileri gelenlerinin kalplerini İslam'a iyice ısındırıp yatıştırmayı ve aradaki o soğuk havanın tamamen kalkmasını sağlamak için elde edilen ganimetin önemli bir kısmını onlara dağıttı. Hatta canla başla savaşan Ensara bu arada pek bir şey ayırmadı. Dış görünüşüyle eşitlikten sapıldığı anlaşılıyorsa da sonuç ve hikmeti itibariyle adaletin ta kendisidir. Zira bir insanın kalpini daha çok İslam'a, hakka, adalete yatıştırmaktan daha adil ne olabilir? Ganimet sık sık elde edinilebilir. Dünyalık isteyenler ona da kavuşabilirler. Ama İslam'a ileride hizmet edecek kabile ve çevre sahiplerini kazanmak pek kolay değildir. O bakımdan bu rivayetlerle çıkarım yapan ilim adamlarımız, imam (devlet başkanı) böyle hallerde elde ettiği ganimetten, gerekirse devlet hâzinesinden bazı önemli kişileri daha çok kazanmak için fazla miktarda birşeyler verebilir demişlerdir.

Müctehid ve ilim adamlarından bir kısmı ise, Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın bu konuyla ilgili ictihadını delil seçerek, artık bugün için buna gerek kalmamış,

135 Buhari/Meğâzi: 56, Humus: 19. Müslim/Zekat: 140. Ahmed: 3/58, 89

İslamiyet kıtalar üzerine yayılmıştır görüşünü ortaya koymuşlardır.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

Enes hadisi sahihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in İslamiyet'i gönüllere işleme metotlarından birini yansıtmakta ve aynı zamanda İslam'a ilk yardım edip Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i ve arkadaşlarını bağırlarına basıp barındıran ensara olan yakın ilgisini ifade etmektedir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ensarı zaman zaman en anlamlı sözlerle övmüştür: "Ensar iç elbise, insanlar ise dış elbisedir."[136] Hicret söz konusu olmasaydı ben Ensar'dan bir kişi olurdum."[137]

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in İslam'a çok yakında girmiş olan Kureyşliler'e ganimetten büyük paylar ayırıp vermesinin sebep ve hikmetini yukarıda kısaca açıklamış bulunuyoruz. Ancak bunlar kaç kişi idi? Ebu'l-Fazl b. Tahir'in el-Mübhemat adlı eserinde verdiği bilgiye göre, Kureyş kabilesinden olanlar şu yedi kişi idi: Ebu Süfyan b. Harb, Süheyl b. Amr, Huvaytıb b. Abdiluzza, Hakim b. Hizam, Ebu Senabil b. Ba'kek, Safvan b. Umeyye, Abdurrahman b. Yerbu'. Diğer kabilelerden de şu isimler tespit edilmiş bulunuyor: Uyeyne b. Hısni'l-Fezari, Akra' b. Habis et-Temimi, Amr b. Ehtem et-Temimi, Abbas b. Merdas es-sülemi, Malik b. Avf en-Nasri, Ala' b. Harise es-Sakafi.

Vakidî ise kendi müellefatında bunun dışında birçok isimlere yer vermiş bulunuyor. İbn İshak da yukarıdakilerle beraber şu iki isimden de söz etmiştir: Nadr b. el-Hars b. Hişam ve Cübeyr b. Mut'im.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İmam (devlet başkanı, halife) savaşta elde edilen ganimetten, İslam'a yeni girenlerin kalpini daha çok ısındırmak ve yatıştırmak için büyük çapta pay ayırıp verebilir. Kısacası günün şartlarına göre bir uygulamada bulunabilir.

---

136 Buhari/Meğâzi: 56. Müslim/Zekat: 139. İbn Mace/Mukaddeme: 11. Ahmed: 2/19, 3/242, 4/2, 5/307

137 Buhari/Menakıb: 2, 45, Temenni: 9. Müslim/Zekat: 139, Meğâzi:56. Tirmizi/ Menakıb: 65. İbn Mace/Mukaddeme: 4. Ahmed: 2/315, 410, 3/57, 5/137

SAVAŞTA GANİMET OLARAK ELDE EDİLEN YİYECEK MADDESİ

Savaşta elde edilen taşınır, taşınmaz mallar ganimet kapsamına girer ve humus (beşte bir) uygulamasına tabi tutulur. Şöyle ki, beşte biri Allah için: Peygamber'e ve O'nun yakınlarına, yetimlere ve miskinlere ayrılır. Beşte dördü ise mücahit gazilere taksim edilir.

Ancak gıda maddesi olarak günlük ihtiyacı karşılayan şeyler humus dışında tutulur. Bunun gibi hayvan yemi de taksimata tabi değildir. Şöyle ki, savaş esnasında ve savaş sona erdikten sonra düşmanın bırakıp terkettiği ve ülkeleri İslam ordusunca işgal edildiğinde elde edilen her şey ganimet olup humus hükmüne tabi tutulduğu halde kişinin yiyecek olarak elde ettiği gıda maddesinden karnını doyurması ve hayvanını doyurur anlamda yem ayırması birer istisna teşkil eder.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كُنَّا نُصِيبُ فِي مَغَازِينَا الْعَسَلَ وَالْعِنَبَ فَنَأْكُلُهُ وَلاَ نَرْفَعُهُ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Bizler katıldığımız savaşlarda bal ve üzüm (gibi) maddeler elde eder, onları yerdik, toplayıp (Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in veya başımızdaki kumandanın) huzuruna yükseltmezdik."[138]

Yine İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında askerler katıldığımız savaşlarda yiyecek maddeleri ve bal ganimet olarak elde ederler (ve biz de onlardan yerdik). Onlardan humus (beşte bir nisbeti) alınmazdı."[139]

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ قَالَ أَصَبْتُ جِرَابًا مِنْ شَحْمٍ يَوْمَ خَيْبَرَ فَالْتَزَمْتُهُ فَقُلْتُ:

138 Ebu Davud/Cihad; 127

139 Buhari. Ebu Davud/Cihad: 127

لاَأُعْطِي الْيَوْمَ أَحَداً مِنْ هَذَا شَيْئًا فَالْتَفَتُّ فَإِذَا رَسُولُ اللهِ ﷺ مُتَبَسِّمًا.

Abdullah b. Muğaffel (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir: "Hayber savaşında içinde hayvan içyağı bulunan bir dağarcık elde ettim ve onu kendim için lüzumlu ve kendi kendime şöyle dedim:

"Bugün bundan hiç kimseye bir şey vermeyeceğim!" Bunu söyledikten sonra bir de baktım ki Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yakınımda duruyor ve tebessüm ediyor."[140]

وَعَنِ ابْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ أَصَبْنَا طَعَامًا يَوْمَ خَيْبَرَ وَكَانَ الرَّجُلُ يَجِيءُ فَيَأْخُذُ مِنْهُ مِقْدَارَ مَا يَكْفِيهِ ثُمَّ يَنْطَلِقُ.

İbn Ebi Evfa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki: "Hayber Savaşı'nda bir miktar yiyecek ele geçirdik. Adam gelip kendisine yetecek kadarını alır (ve böylece humus kapsamına alınmaksızın herkes ihtiyaç nisbetinde o yiyecekten yararlanır ve) ayrılırdı."[141]

وَعَنِ الْقَاسِمِ مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ ﷺ قَالَ كُنَّا نَأْكُلُ الْجُزُرَ فِي الْغَزْوِ وَلاَ نَقْسِمُهُ حَتَّى إِنْ كُنَّا لَنَرْجِعُ إِلَى رِحَالِنَا وَأَخْرِجَتُنَا مَمْلُوءَةٌ مِنْهُ.

"Abdurrahman'ın azatlı kölesi Kasım'dan yapılan rivayete göre, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabından bazısı şöyle demişlerdir:

"Bizler savaşta elde ettiğimiz ganimet koyununu kesip etini yer, onu ganimet taksimine sokmaz ve evimize dönünceye kadar o etten hurçlarımız dolu bulunurdu."[142]

---

140 Müslim/Cihad: 72, 73. Nesai/Dahaya: 38. Ahmed: 3/311, 378, 4/86, 5/55

141 Müsned-i Ebu Davud. Neylü'l-Evtar: 7/334

142 Ebu Davud Neylü'l-Evtar: 7/334

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Cumhura göre: Savaşta elde edilen ve açlığı karşılayacak anlamda olan yiyecek maddeleri humus kapsamına alınmaz, onu elde eden mücahid gaziler açlıklarını gidererek yanlarında alıkoyabilirler.

Diğer önemli miktardakiler ve ambarda muhafaza edilebilen gıda maddeleri ise humus kapsamına girer, öteki ganimetler gibi taksim edilir.

Hayvan yemine gelince, insan yiyeceğine kıyas edilerek buna da cevaz verilmiştir. Böylece savaşta ganimet olarak elde edilen hayvan yemi, humus kapsamına alınmaz ve süvarilerin atlarına ve develerine yedirmelerine cevaz verilir.

Kişinin kendi karnını doyurma ve hayvanının günlük ihtiyacını karşılamada elde ettiği yiyecek ve yem hususunda başlarındaki emir ve kumandandan izin almalarına gerek yoktur.

Zühri'ye göre, ganimet olarak elde edilen yiyecek ve başka maddeleri kullanma ve onlardan yararlanma hususunda imam (baştaki kumandan)dan izin almak gerekir.

Süleyman b. Musa'ya göre, yiyecekten kifayet miktarı alabilirler. Ancak başlarındaki kumandan onları bundan menettiği takdirde alamazlar.[143]

İmam Şafiî ve İmam Malik'e göre: Savaşta elde edilen ganimet hayvanlarından yemek için kesmek caizdir. Ancak buna açlığı giderecek ölçüde bir sınırlama getirilir. Bu son madde üzerinde bilhassa İmam Şafiî durmuş bulunuyor. Zira bu hususta iki hadis daha bulunuyor ki, onları aşağıya müstakil bir başlık altında naklettik.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

138 no'lu İbn Ömer hadisi sahihtir. Ebu Dâvud bu hadisi sonunda şu fazlalığıyla rivayet etmiştir: "Ve bunlardan humus (beşte bir) alınamazdı."

Hadis, savaşta elde edilen bazı yiyecek maddelerinden ihtiyaç nisbeti yararlanmaya cevaz ve ruhsat verildiğine delalet etmektedir.

143 Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/334, 336

139 no'lu İbn Ömer hadisini aynı zamanda İbn Hibban tahric etmiş ve Beyhaki sahihlemiştir. Darekutni ise bu rivayette İbn Hibban'ı tercih etmiştir.

Hadis, savaşta elde edilen bal ve benzeri yiyecek maddelerinden ihtiyaç nisbetinde yararlanmaya ruhsat verildiğine delalet etmektedir. Böylece bu gibi maddeler humusa tabi tutulmamaktadır.

140 no'lu Abdullah b. Muğaffel hadisini Buhari tahric etmiş ve Ebu Dâvud şu fazlalıkla rivayet etmiştir: "Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) o sana ait olsun" buyurdu. Ebu Davud'un bu isnadı sahihtir.

Hadis, elde edilen içyağı ve benzeri yiyecek maddelerinden ihtiyaç fazlasından yaralanmaya imam (baştaki kumandan) izin verdiği takdirde yaralanmakta bir sakınca olmadığına delalet etmektedir.

141 no'lu İbn Ebi Evfa hadisini Hakim ve Beyhaki tahric etmişler, Hakim ve İbn Carid ise bu hadisi sahihlemişlerdir. Hadis, ganimet olarak elde edilen yiyecek maddelerinden herkesin ihtiyaç nisbeti yararlanmasında bir sakınca olmadığına ve bunun humus dışında tutulduğuna delalet etmektedir. Nitekim Taberani'nin tespit ve rivayetinde, Hayber Savaşı'nda yiyecek maddesi humus kapsamına alınmamıştır denilmektedir.

142 no'lu Kasım hadisinin isnadında İbn Harşef bulunuyor ki bu zat meçhuldür. O bakımdan hadis çıkarıma salih görülmemiştir.[144]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşta ganimet olarak elde edinilen yiyecek maddelerinden ihtiyaç nisbeti faydalanmaya ruhsat verilmiştir.
2. İhtiyaç fazlasını alıkoymak için baştaki kumandanın izni gerekir.
3. Elde edilen koyun, deve ve sığır gibi eti yenilen hayvanlardan ihtiyaç nisbetinde kesip yemekte bir sakınca görülmemiştir.
4. Savaşta kullanılan at ve develeri de ganimet olarak elde edinilen hayvan yemiyle doyurmak caizdir. Bu hususta izne gerek yoktur ve gerek yiyecek, gerekse hayvan yemi humus kapsamı dışında tutulur.

144 Zehebi/Mizanü'l-İ'tidal: 4/591, 10768 nolu İbn Harşef.

GANİMET MALINI AŞIRMANIN VEBAL OLDUĞU

İslâm, savaşı, fetihleri yüce amaçlar için meşru kılmıştır. O bakımdan şehirleri yakıp yıkıp yağmalamaya, masum insanları öldürmeye, mabedlere saldırmaya, din adamlarını öldürmeye, kadın ve çocuklara işkence edip tecavüzde bulunmaya asla cevaz vermemiştir.

Ganimet malım bazı şart ve kurallara bağlayarak helal kılmış, ganimetten bir şeyler aşırmayı kesinlikle yasaklayıp haram kılmıştır. Ancak açlığını giderecek, hayvanını (at ve devesini) doyuracak kadar yiyecek maddelerinden kendisine ayırıp yararlanmasına istisnai olarak cevaz verilmiştir. Zira buna ihtiyaç vardır.

Baştaki imam (devlet başkanı, halife veya kumandan)'dan habersiz elde edilen ganimetten birşeyler aşırmak, bütün mücahit gazilerin, fakir ve muhtaçların hakkına tecavüz anlamına gelir. Baştaki imam ise, ancak kitap ve sünnet doğrultusunda bir taksimat yapmakla emrolunmuştur. Ganimetten birşeyler aşırmanın tahrimine delalet eden, hem ayet, hem de sahih hadis bulunuyor: **"Hiçbir Peygamber'e ganimeti (ve millet-devlet malını) aşırmak yaraşmaz. Kim böyle bir aşırma ve ihanette bulunursa kıyamet günü aşırdığı ile gelir. Sonra da herkese kazandığının karşılığı noksansız verilir; onlar haksızlığa da uğramazlar."**[145]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ إِلَى خَيْبَرَ فَفَتَحَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْنَا فَلَمْ نَغْنَمْ ذَهَبًا وَلاَ وَرِقًا غَنِمْنَا الْمَتَاعَ وَالطَّعَامَ وَالثِّيَابَ ثُمَّ انْطَلَقْنَا إِلَى الْوَادِي وَمَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ عَبْدٌ لَهُ وَهَبَهُ لَهُ رَجُلٌ مِنْ جُذَامَ يُسَمَّى رِفَاعَةَ بْنِ يَزِيدَ مِنْ بَنِي الضُّبَيْبِ فَلَمَّا نَزَلْنَا الْوَادِيَ قَامَ عَبْدُ رَسُولِ اللهِ ﷺ

145 Âl-i İmran suresi, 161

يَحِلُّ رَحْلُهُ فَرُمِيَ بِسَهْمٍ كَانَ فِيهِ حَتْفُهُ فَقُلْنَا هَنِيئًا لَهُ الشَّهَادَةُ يَارَسُولَ اللهِ فَقَالَ: كَلاَّ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٌ بِيَدِهِ إِنَّ الشَّمْلَةَ لَتَلْتَهِبُ عَلَيْهِ نَارًا اَخَذَهَا مِنَ الْغَنَائِمِ يَوْمَ خَيْبَرَ لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ قَالَ: فَفَزِعَ النَّاسُ فَجَاءَ رَجُلٌ بِشِرَاكٍ أَوْ بِشِرَاكَيْنِ فَقَالَ: يَارَسُولَ اللهِ: أَصَبْتُ هَذَا يَوْمَ خَيْبَرَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: شِرَاكٌ مِنْ نَارٍ أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber Hayber'i (fethetmek üzere) çıktık. Aziz ve Celîl olan olan Allah fethi bize müyesser kıldı. Altın ve gümüş olarak hiçbir şeyi (kendimize ayırıp) ganimet edinmedik. Sadece bazı eşya, yiyecek ve elbiseleri ganimet edindik. Sonra da kalkıp vâdiye gittik. Cüzame kabilesinden bir adamın Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e hediye etmiş olduğu bir köle bulunuyordu ki, bu Benî Dubayb kabilesinden Rifa'â b. Yezîd diye anılırdı. Vâdiye indiğimizde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu kölesi kalkıp devesinin üzerindeki eşyayı çözüp açarken atılan bir okla oracıkta ölüverdi. Bunun üzerine bizler:

"Şehidlik ona hoş, güzel ve rahat olsun Ya Rasulallah!" dedik. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayır, Muhammed'in canını kudret elinde tutan zata and olsun ki bu adamın Hayber Savaşı'nda ganimetten aşırdığı bir örtü ateş olarak onun üzerinde alev alev yanıyor ki, o örtü taksimata girmemiş bulunuyordu." Bunun üzerine oradaki insanlar hayli korkup ürperdiler. Derken bir adam bir veya iki ayakkabı kayışı (bağcığı) ile geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Hayber gününde bunları edindim." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ateşten bir bağcık veya iki bağcık" buyurdu.[146]

146 Buhari/Meğâzi: 38, İman: 183. Ebu Davud/Cihad: 133. Taberani/Cihad: 25

وَعَنْ عُمَرَ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ أَقْبَلَ نَفَرٌ مِنْ صَحَابَةِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: فُلَانٌ شَهِيدٌ حَتَّى مَرُّوا عَلَى رَجُلٍ فَقَالُوا فُلَانٌ شَهِيدٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: كَلاَّ إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ غَلَّهَا أَوْ عَبَاءَةٍ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ: اِذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ إِنَّهُ لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلاَّ الْمُؤْمِنُونَ قَالَ: فَخَرَجْتُ فَنَادَيْتُ إِنَّهُ لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلاَّ الْمُؤْمِنُونَ.

Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"Hayber günü (Hayber Savaşı'nın yapıldığı gün), Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabından birkaç kişi geldi ve:

"Falân kişi şehîddir, filân da şehîddir" diyerek saymaya başladılar ve sonra da bir adamın yanına geldiler ve "falan da şehîddir" dediler. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Hayır, şüphesiz ben onu ganimet malından aşırdığı bir hırka veya aba sebebiyle ateşte gördüm!" Sonra da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) devamla buyurdu ki:

"Ey Hattab'ın oğlu! Kalk da insanlara şunu duyur: Cennete ancak mü'minler girecektir." Hz. Ömer (radıyallahu anh) diyor ki:

"Bu emir üzerine çıktım ve şöyle seslendim: "Şüphesiz ki cennete ancak mü'minler girecektir."[147]

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ عَلَى ثَقَلِ النَّبِيِّ ﷺ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ كَرْكَرَةُ فَمَاتَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: هُوَ فِي النَّارِ فَذَهَبُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فَوَجَدُوا عَبَاءَةً قَدْ غَلَّهَا.

147 Müslim/İman: 182. Darimî/Siyer: 48. Ahmed: 1/20, 47

Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in eşyasını (taşıyıp) gözeten Kerkere adında bir adam vardı. Derken o adam ölüverdi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "O, ateştedir" buyurdu. Bunun üzerine ashab-ı kiram kalkıp o adamın yanına gittiler ve yanında ganimetten aşırdığı bir aba buldular.[148]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e ve cumhura göre, ganimet malı henüz taksim edilmeden önce, kişi aşırdığı malı götürüp imama teslim eder.[149]

İmam Şâfiî'ye göre, aşırdığı malı kendi zimmetine geçirmek suretiyle tesahüb etmişse, o takdirde tasadduk etmesi vâcib değildir. Bununla beraber tasadduk edebilir. Ona tesahüb etmemişse, o takdirde başkasına ait bir malı tasadduk yetkisine sahip değildir. O bakımdan yerde bulunan bir mal misali, onu olduğu gibi götürüp imama teslim etmesi vâciptir.

Şevkanî'ye göre, ganimet taksiminden sonra kişi kendi zimmetine geçirip aşırdığı ganimet malını imama getirip teslim etse bile günahtan kurtulmaz.

İmam Mâlik, Şervî, Evzâî ve Leys'e göre, aşırdığı ganimet malının beşte birini ayırıp imama verir, geriye kalanını tasadduk eder.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

146 no'lu Ebû Hureyre hadisi sahîh olup çıkarıma salihtir. Her ne kadar Ebû Hureyre (radıyallahu anh) Hayber Savaşı'na katılamamışsa da, fetihten sonra gelip yapılan ganimet taksimine şahid olmuştur.

Hadisin baş kısmında: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile beraber Hayber'i (fethetmek üzere) çıktık" sözünden Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'ın Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte bu savaşa çıktığı anlaşılıyorsa da, asıl delalet ettiği mana, ashab-ı kiramla beraber çıktığıdır. Zira Ebû Hureyre (radıyallahu anh) sahîh bir rivâyette bu konuda şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber'de iken gittim ki, o sırada Hayber fethedilmiş bulunuyordu."

148 Buhari, Cihad: 190. İbn Mace/Cihad: 34. Ahmed: 3/160

149 İbn Kudame/el-Muğni: 10/488, 490. Şevkani/Neylü'l-Evtar: 7/342

Böylece Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'ın bu savaşa katılmadığı, ancak ganimet taksiminde hazır bulunduğu kesindir.

Hadiste geçen "vadi"den maksat, Vâdi'l-Kura'dır. Nitekim İbn Hibban ile Beyhakî'nin tespit ettikleri rivâyette: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte ayrılıp Vâdi'l-Kura'ya gittik." şeklinde bir ifade kullanılmıştır.

Bunun gibi İmam Ahmed, İbn Huzeyme, İbn Hibban ve Hâkim'in Haysem b. Irak b. Mâlik tarikiyle yaptıkları rivâyette Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'ın şöyle dediği tespit edilmiştir: "Medine'ye geldiğimde Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Hayber'de bulunuyordu ve yerine İbn Arfete'yi halîfe olarak bırakmıştı."[150]

147 no'lu Ömer hadisi de sahihtir. Kul ve millet hakkından dolayı teretttüp eden günahın şehitlik dahil hiçbir amel ve ibâdetle affedilmeyeceğine açık delalet vardır. Bu, her yanı ve yönüyle İslâm'ın insan haklarını en iyi şekilde koruduğunu göstermektedir. Aynı zamanda Cenab-ı Hakk'ın mutlak âdil olduğu, davacısı kul olan bir haktan dolayı hakka tecavüz edeni affetmeyeceği ve hak sahibinin hakkı ödenmedikçe bu hususta hiçbir amel, tevbe ve istiğfarın yarar sağlamayacağı kesinlik arz etmektedir. Elde edilen ganimet malının beşte biri imama ayrıldıktan sonra geriye kalanı mücahid gazilerin hakkıdır. O bakımdan taksimat dışında hiçbir mücahid gazi bu maldan kendi zimmetine bir şey geçirme hakkına sahip değildir. Aksi halde savaşa katılan bütün mücahit gazilerin hakkına tecavüz etmiş olur.

148 no'lu Abdullah b. Ömer hadisi de sahihtir. Yukarıdaki hadisi mana ve hüküm bakımından kuvvetlendirmektedir.

Konuyla İlgili Diğer Diğer Hadis -i Şerifler

Abdullah b. Amr (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), (savaşta) ganimet elde edince, Bilal'e emrederdi de o duyuruda bulunurdu ve böylece ganimeti toplayanlar topladıkları ganimetleri alıp getirirlerdi. Peygamber Efendimiz (sallallahu

150 Müsned-i Ahmed: 2/346

aleyhi ve sellem) önce ganimetin tamamını beş kısma ayırır, beşte birini kendisi için (ayette belirtilen sınıflara verilmek üzere) alıkoyar ve geriye kalanını (mücahit gazilere) taksim ederdi. Derken bir adam bu taksimattan sonra elinde kıldan bir yular olduğu halde geldi ve şöyle dedi:

"Ya Rasulallah! Bu bizim ganimetten elde ettiğimiz bir şeydir." Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Bilâl'in üç defa duyuruda bulunduğunu duydun mu?" diye sordu. O da:

"Evet, duydum" diye cevap verince, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"O halde bunu getirmene engel olan ne idi?" diye sordu. Adam özür diledi ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle uyarıda bulundu:

"Kıyâmet gününde bunu getiren sen ol ve ben de onu senden kabul etmeyeyim!"[151]

Salih b. Muhammed b. Zaide'den yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

"Mesleme ile birlikte Rum toprağına girdik. Ganimet malından bir şey aşıran bir adam getirildi. O, bu durumu hakkında Salim'den sordu. O dâ:

"Babamın, Ömer b. Hattab'dan yaptığı rivâyete göre, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu belirtti:

"Ganimet malını aşıran bir adama rastlarsanız onun elindeki o malı yakın ve kendisini de dövün."

Râvî devamla diyor ki: Adamın eşyası arasındaki bir mushafa rastlandı. Yine Salim'den (bunun çözümünü) sordu. O da: "Bunu sat ve elde ettiğin parayı tasadduk eyle" dedi.[152]

Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, dedesinden rivâyet etmiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (radıyallahu anhuma) ga-

151 Müsned-i Ahmed: 2/213. Müsned-i Ebi Davud. Neylü'l-Evtar: 7/342

152 Ebu Davud/Cihad: 135. Tirmizi/Hudud: 28. Darimî/Siyer: 48. Ahmed: 1/22

nimetten aşırılan malı yakmışlar ve öyle yapanı da dövmüşlerdir."[153]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşta elde edinilen ganimetten, henüz taksim edilmeden ihtiyaç nisbeti yiyecek, giyecek maddesi almak, at için yem ayırmak caizdir.

2. Ganimet malından, henüz taksim edilmeden bir şey aşırmak kul hakları kapsamına girer.

3. Ganimet malından bir şey aşırıp zimmete geçirmek büyük günah ve vebaldir. Hiçbir ibâdet, duâ, tevbe ve istiğfarla bu günah affolunmaz. Ancak kişi aşırdığını getirip imama teslim ederse, Allah gafur ve rahimdir.

4. Ganimet malından bir şey aşırmak, Cennet'e girmeye engel teşkil eder.

5. Şehidlik mertebesi bile kişiyi ganimet malını ayırma günahından kurtarmak için yeterli değildir.

6. Ganimetten aşırılan her şey âhirette azaba yol açan bir ateş olur.

7. İslâm bu hüküm ve müeyyidelerle de insan haklarını korumuş ve onu doruğuna yükseltmiştir.

8. Ganimetten aşırılan her mal, insan haklarıyla ilgilidir. O bakımdan "kul hakkı" kapsamına girmektedir.

9. Ganimet malını aşıran kişi tespit edildiğinde, suçu sabit olunca aşırdığı şey yakılır ve ceza olarak da kendisine dayak atılır. Ancak müctehidlerin çoğu bu rivâyetle çıkarım yapmamışlardır.

10. Ganimet malını aşıran kimse, bilahare pişmanlık duyarsa, aşırdığı şeyi satarak paraya çevirir ve öylece tasaddukta bulunur.

11. Mücahid gaziler henüz dağılmadan hak sahipleri belli ise, kişi aşırdığı malın beşte birini ayırıp imama teslim eder, kalan kısmını hak sahiplerine taksim eder.

153 Ebu Davud/Cihad: 135, 136. Neylü'l-Evtar: 7/342

12. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bile beşte birden fazla ganimet malından verilmemiş ve fazla ayırdığı takdirde, bu aşırma olarak vasıflandırılmıştır.

13. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah (celle celaluhu)'nun emir ve yasakların en çok bağlı bulunup dikkatle uygulayan bir kişidir. O'nun ganimetten aşırması hiçbir zaman düşünülemez. Ancak âyetteki beyan, konunun önemini ve vebalinin ağırlığını yansıtmaya yönelik bir hikmete mebnidir.

14. Böylece ihtiyaç nisbeti gıda maddesi, elbise, hayvan yemi ve benzeri şeylerden, taksimattan önce alıp kullanmakta bir sakınca olmadığı belirlenmiştir.

15. Bunun gibi, tahsildar ve benzeri devlet memurlarının topladıkları vergi ve benzeri şeylerden -ücretleri dışında- aşırmaları haramdır.

16. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta da şöyle buyurmuştur: "Görevli kişilerin hediye almaları aşırma ve ihanettir."[154]

154 Müsned-i Ahmed: 2/346

SAVAŞ ESİRLERİ HAKKINDA UYGULANACAK HÜKÜM

İslâm her yanıyla merhamet dinidir. Savaşta insanları kahretmek için değil, onları hakka, doğruya davet için bir tavır ortaya koyar. Adam öldürmeyi nihaî çare olarak düşünür ve kabul eder. İslam düşmanları, ilâhi dâvete olumlu cevap verdikleri takdirde canları, malları, ırz ve namusları bütünüyle teminat altındadır. Vergilerini ödedikleri takdirde aleyhlerine bir işlem söz konusu değildir.

Savaşta İslâm tarafı üstünlük sağlayıp düşman tarafından esir aldığı kişilere işkence etmez. Dinimizin yüce gayesi gereği, insana insanca muamele edilir. Esirler itilip kakılmaz, haysiyet kırıcı davranışlarda bulunulmaz. Aynı zamanda elde edinilen esirler aç ve çıplak bırakılmaz. Ancak savaş devam ettiği sürece esirler bağlanıp İslâm aleyhine bir ihanette bulunmalarına fırsat verilmez. Savaş sona erince halîfe veya yetkili kıldığı kumandan esirler hakkında şu iki uygulamadan birini gerçekleştirmekte serbesttir: Ya iyilik edip salıverir veyahut fidye (kurtuluş akçesi) almak suretiyle serbest bırakır. Esir mübadelesi ise, düşman tarafın tutum ve ciddiyetine göre belli bir statüye göre yürütülür.

Esir konusuyla ilgili hükümler kitap ve sünnette yer almıştır. Çünkü İslâm başlıbaşına bir devlet sistemidir. Koyduğu hükümler bu sistemin özelliğine ve insan haysiyetini zedelememeye yönelik bulunmaktadır.

"Savaşta kâfirlerle karşılaştığınızda boyunlarını vurun. Sonunda kuvvetlerini kırıp üstünlük sağladığınızda artık (aldığınız esirlerin) bağını sıkı tutun. Savaş ağırlıklarını bırakıp (nihayete erince) o esirleri ya iyilik edip salıverin veya fidye (kurtuluş akçesi) alarak serbest bırakın."[155]

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ ثَمَانِينَ رَجُلاً مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ هَبَطُوا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَأَصْحَابِهِ مِنْ جَبَلِ التَّنْعِيمِ عِنْدَ صَلاَةِ الْفَجْرِ لِيَقْتُلُوهُمْ فَأَخَذَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ

155 Muhammed suresi, 4

سَلَمًا فَأَعْتَقَهُمْ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre: Mekke halkından seksen adam, Ten'îm dağından sabah namazında Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile eshabı üzerine inip öldürmeyi tasarladılar. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onların hepsini esir olarak yakaladı ve sonra hepsini salıverdi. Bunun üzerine Azîz ve Celîl olan Allah şu âyeti indirdi:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللهَ وَعَلَى اللهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

"Ey iman edenler! Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani bir kavim ellerini size uzatmayı (sizi öldürüp yok etmeyi) kasdetmişti de Allah onların ellerini sizden menetmişti. Allah'tan korkup (kötülüklerden, haklara tecavüzden) sakının. Mü'minler ancak Allah'a güvenip dayanırlar."[156]

وَعَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ فِي أُسَارَى بَدْرٍ: لَوْ كَانَ الْمُطْعِمُ بْنِ عَدِيٍّ حَيًّا ثُمَّ كَلَّمَنِي فِي هَؤُلَاءِ النَّتْنَى لَتَرَكْتُهُمْ لَهُ.

Cübeyr b. Mut'îm (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir Savaşı'nda elde edilen esirler hakkında şöyle buyurmuştur: "Eğer Mut'îm b. Adiy hayatta olsaydı ve sonra da o bu kokmuş esirler hakkında benimle konuşsaydı, bunların hepsini onun hatırı için bırakırdım."[157]

156 Maide suresi, 11. Müslim/Cihad: 133. Ebu Davud/Cihad: 120. Ahmed: 3/125, 290

157 Buhari/Humus: 16, Meğâzi: 12. Ebu Davud/Cihad: 120. Ahmed: 4/80

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللهِ ﷺ خَيْلًا قِبَلَ نَجْدٍ فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أُثَالٍ سَيِّدُ أَهْلِ الْيَمَامَةِ فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَقَالَ: مَاذَا عِنْدَكَ يَاثُمَامَةُ ؟ قَالَ: عِنْدِي يَامُحَمَّدُ خَيْرٌ إِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ وَإِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَاشِئْتَ فَتَرَكَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى كَانَ بَعْدَ الْغَدِ فَقَالَ: مَا عِنْدَكَ يَاثُمَامَةُ ؟ قَالَ: عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ إِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ وَإِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَاشِئْتَ فَتَرَكَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ حَتَّى كَانَ الغَدُ فَقَالَ: مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ ؟ قَالَ: عِنْدِي مَا قُلْتُ لَكَ إِنْ تُنْعِمْ تُنْعِمْ عَلَى شَاكِرٍ وَإِنْ تَقْتُلْ تَقْتُلْ ذَا دَمٍ وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدَ الْمَالَ فَسَلْ تُعْطَ مِنْهُ مَاشِئْتَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَطْلِقُوا ثُمَامَةَ فَانْطَلَقَ إِلَى نَخْلٍ قَرِيبٍ مِنَ الْمَسْجِدِ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ يَا مُحَمَّدُ وَاللهِ مَاكَانَ عَلَى الْأَرْضِ أَبْغَضُ إِلَى مِنْ وَجْهِكَ فَقَدْ أَصْبَحَ وَجْهُكَ أَحَبَّ الْوُجُوهِ كُلِّهَا إِلَى وَاللهِ مَاكَانَ مِنْ دِينٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ دِينِكَ فَأَصْبَحَ دِينُكَ أَحَبَّ الدِّينِ كُلِّهَا إِلَيَّ وَاللهِ مَاكَانَ مِنْ بَلَدٍ أَبْغَضَ إِلَيَّ مِنْ بَلَدِكَ فَاَصْبَحَ بَلَدُكَ اَحَبَّ الْبِلاَدَ كُلِّهَا اِلَيَّ وَاِنْ خَيْلَكَ اَخَذَتْنِي وَأَنَا أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَمَاذَا تَرَى فَبَشَّرَهُ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَأَمَرَهُ اَنْ يَعْتَمِرَ فَلَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ قَالَ

لَهُ قَائِلٌ: صَبَوْتَ فَقَالَ لاَ وَلَكِنِّي أَسْلَمْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ. وَلاَ وَاللهِ لاَتَأْتِيكُمْ مِنْ يَمَامَةَ حَبَّةُ حِنْطَتٍ حَتَّى يَأْذَنَ فِيهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir:

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Necd tarafına bir miktar süvari gönderdi. Bunlar bir süre sonra Benî Hanîfe kabilesinden adı Sümame b. Üsal olan bir adamı beraberlerinde getirdiler ki, bu adam Yemame halkının reisi idi. Getirenler onu Mescid'in sütunlarından bir sütuna bağladılar. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona doğru çıkıp yürüdü ve şöyle sordu:

"Ya Sümame! Yanında ne var, ne düşünüyorsun?" O da:

"Ya Muhammed! Yanımda hayır var. Öldürmek istersen öldürebilirsin, işte kan sahibi. İn'âm ve ikramda bulunmak istersen, şükredecek kişiye in'âm ve ikramda bulunursun. Yok, eğer mal istiyorsan, işte istediğin sana verilecektir." diye cevap verdi ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir şey demeden ayrıldı. Bir gün sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yine ona uğradı ve aynı şeyi sordu, o da aynı cevapları verdi. Üçüncü gün yine ona uğradı ve aynı şeyi sordu, âynı cevapları alınca, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Sümame'yi serbest bırakınız!" diye buyurdu. Bunun üzerine Sümame Mescid'e yakın bir hurma ağacının yanına gitti ve orada guslettikten sonra Mescid'e girdi ve şöyle dedi:

"Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve rasulüdür." Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e döndü ve şöyle dedi:

"Ya Muhammed! Allah'a andolsun ki, yeryüzünde senin yüzünden benim yanımda daha çok sevilmeyen bir yüz yoktu. Ama şu anda senin yüzünden benim yanımda daha sevimli bir yüz yoktur. Yine Allah'a andolsun ki, benim yanımda senin dininden daha çok sevilmeyen, beğenilmeyen başka bir din yoktu. Ama şimdi benim yanımda en sevimli ve beğenilen din senin dinin oldu. Allah'a andolsun ki, benim yanımda senin beldenden daha çok sevilmeyen bir belde

yoktu. Ama şimdi benim yanımda en sevimli ve beğenilen belde senin belden oldu.

Senin süvarilerin beni yakaladı ve ben ise umre yapmak istiyordum. Bu durumda ne buyurursunuz?

"Bu sözler üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu (mağfiret ve saadet ile) müjdeledi ve umre yapmasını emretti. Mekke'ye gelince ona:

"Sen sabiî oldun" dediler. O da: "Hayır, vallahi, ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda İslâm'a girdim. Hayır, hayır Allah'a andolsun ki, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) izin vermedikçe Yemame'den size bir tane buğday gelmeyecektir" diyerek (tavrını ortaya koydu).[158]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ لَمَّا أَسَرُوا الْاَسَارَي يَعْنِي يَوْمَ بَدْرٍ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِاَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ: مَاتَرَوْنَ فِي هَؤُلَاءِ الْاَسَارَي فَقَالَ اَبُو بَكْرٍ يَارَسُولَ اللهِ هُمْ بَنُو الْعَمِّ وَالْعَشِيرَةِ أَرَي أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُمْ فَدْيَةً فَتَكُونَ لَنَا قُوَّةً عَلَى الْكُفَّارِ وَعَسَى اللهُ أَنْ يَهْدِيَهُمْ لِلْاِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَا تَرَى يَااِبْنَ الْخَطَّابِ ؟ فَقَالَ: لَا وَاللهِ مَا أَرَى الَّذِي رَأَى أَبُو بَكْرٍ وَلَكِنِّي أَرَى أَنْ تُمَكِّنَنَا فَنَضْرِبَ أَعْنَاقَهُمْ فَتُمَكِّنَ عَلِيًّا مِنْ عَقِيلٍ فَيَضْرِبَ عُنُقَهُ وَتُمَكِّنَنِي مِنْ فُلَانٍ نَسِيبًا لِعُمَرَ فَأَضْرِبَ عُنُقَهُ وَمَكِّنْ فُلَانًا مِنْ فُلَانٍ قَرَابَتَهُ فَإِنَّ هَؤُلَاءِ اَئِمَّةُ الْكُفْرِ وَصَنَادِيدُهَا فَهَوِيَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَا قَالَ أَبُو بَكْرٍ وَلَمْ يَهْوَ مَا قُلْتُ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ جِئْتُ فَإِذَا رَسُولِ اللهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ قَاعِدَيْنِ يَبْكِيَانِ قُلْتُ يَارَسُولِ اللهِ اَخْبِرْنِي مِنْ أَيِّ شَيْءٍ تَبْكِي أَنْتَ وَصَاحِبُكَ ؟ فَإِنْ

158 Buhari/Salât: 76, 82. Husumat: 7, 8, Meğâzi: 70. Müslim/Cihad: 59. Ebu Davud/ Cihad: 114. Nesai/Mesacid: 20. Ahmed: 2/452, 3/82

وَجَدْتُ بُكَاءً بَكَيْتُ وَإِذْ لَمْ أَجِدْ بُكَاءً تَبَاكَيْتُ لِبُكَائِكُمَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: أَبْكِي لِلَّذِي عُرِضَ عَلَى أَصْحَابِكَ مِنْ أَخْذِهِمُ الْفِدَاءَ لَقَدْ عُرِضَ عَلَيَّ عَذَابُهُمْ أَدْنَى مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةَ شَجَرَةٍ قَرِيبَةٍ مِنْهُ وَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَاكَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَي حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ إِلَى قَوْلِهِ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا فَأَحَلَّ اللهُ الْغَنِيمَةَ لَهُمْ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Müslümanlair Bedir günü birtakım kişileri esir olarak aldıkları zaman Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ebu Bekir ile Ömer (radıyallahu anhuma)'ya:

"Bu esirler hakkında görüşünüz nedir?" diye sordu. Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh):

"Ya Rasulallah! Onlar amca çocukları ve aşiret(imiz)dir (aynı asıldan gelip birlikte yaşayıp konan yakınlarımızdır). Onlardan fidye (kurtuluş akçesi) almanızı ve bu fidyenin bizim için kâfirlere bir kuvvet olmasını uygun görüyorum. Allah (celle celaluhu)'nun onları (yakında) İslâm'a eriştirmesi umulur" diye cevap verdi. Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz.Ömer (radıyallahu anh)'a hitabla:

"Ey Hattab'ın oğlu! Senin görüşün nedir?" diye sordu. Ömer (radıyallahu anh) şu cevabı verdi:

"Hayır, Allah'a andolsun ki, ben, Ebu Bekir (radıyallahu anh)'ın görüşünde değilim. Benim görüşüm şudur: Bize imkân (izin) ver de onların boyunlarını vuralım: Ali'ye imkân ver de Akil'in boynunu, bana da imkân ver de Ömer'e nasip olmak üzere filanın boynunu vurayım. Falâna imkân ver de şu yakınının boynunu vursun. Çünkü gerçekten bunlar küfrün önderleri ve ileri gelen söz sahipleridirler."

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ise, Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ın görüşünden hoşlandı. Ömer (radıyallahu anh) diyor ki:

"Benim görüşüme meyletmedi. Ertesi gün olunca geldiğimde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile Ebû Bekr'i oturup ağlar bir halde gördüm. Bunun üzerine şöyle dedim:

"Ya Rasulallah! Neden dolayı siz ve arkadaşınız Hz. Ebu Bekir ağlıyorsunuz, bana haber ver eğer ağlanacak bir şey bulursam ben de ağlayayım. Bulamazsam sırf siz ağladığınız için size katılıp ağlaşayım." Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şu cevabı verdi:

"Arkadaşların bana esirlerden fidye alma görüşünü arz ettiler. Andolsun ki bu adamların azabı bana şu ağaçtan daha yakın olarak arz olunmuştu ki, bu ağaç Peygamber'e çok yakın bulunuyordu. Aziz ve Celil olan Allah şu âyeti indirdi:

"Hiç bir Peygamber'e yeryüzünde ağır basıp zafer elde etmedikçe esirler edinmesi uygun olmamıştır. Siz, dünya malını istiyorsunuz. Allah ise âhireti (elde etmenizi) istiyor. Allah çok üstündür ve yegâne hikmet sâhibidir.

Eğer Allah tarafından yazılı bir hüküm geçmiş olmasaydı, elbette aldığınız (fidye) den dolayı size büyük bir azâp dokunurdu. Artık elde ettiğiniz ganimetlerden helal ve temiz olarak yeyin. Allah'tan korkup (kötülüklerden) sakının. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayan, çok merhamet edendir."[159]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ جَعَلَ فِدَاءَ أَهْلِ الْجَاهِلِيَّةِ يَوْمَ بَدْرٍ أَرْبَعَمِائَةٍ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Bedir gününde Cahiliye ehlinin fidyesini 400 (dirhem) olarak belirledi."[160]

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ لَمَّا بَعَثَ أَهْلُ مَكَّةَ فِي فِدَاءِ أَسْرَاهُمْ بَعَثَتْ زَيْنَبُ فِي

159 Enfal suresi, 67-69. Buharî. Müslim/Cihad: 58

160 Ebu Davud/Cihad: 121. Ahmed: 4/84

فِدَاءِ أَبِي الْعَاصِ بِمَالٍ وَبَعَثَتْ فِيهِ بِقِلاَدَةٍ كَانَتْ لَهَا عِنْدَ خَدِيجَةَ أَدْخَلَتْهَا بِهَا عَلَى أَبِي الْعَاصِ قَالَتْ: فَلَمَّا رَآهَا رَسُولُ اللهِ ﷺ رَقَّ لَهَا رِقَّةً شَدِيدَةً فَقَالَ: إِنْ رَأَيْتُمْ أَنْ تُطْلِقُوا لَهَا أَسِيرَهَا وَتَرُدُّوا لَهَا الَّذِي لَهَا ؟ قَالُوا: نَعَمْ

Hz. Aişe (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Mekkeliler esirlerinin fidyesini gönderdiği zaman Zeyneb de Ebû'l-Âs'ın fidyesini mal olarak göndermişti ki içinde bir de, kendisine Hz. Hatice'nin (düğün hediyesi olarak) verdiği gerdanlık bulunuyordu ki, Hz. Hatice validemiz (radıyallahu anha) o gerdanlığı ona takarak öylece Ebû'l-Âs'ın yanına göndermişti. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o gerdanlığı görünce, Zeyneb(radıyallahu anha)'ya karşı kalpi duygulandıkça duygulandı ve şöyle buyurdu:

"Eğer uygun görürseniz onun esirlerini salıverin ve gönderdiğini de kendisine geri çevirin." Ashab-ı Kiram da: "Evet." dediler.[161]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَ نَاسٌ مِنَ الْأَسْرَى يَوْمَ بَدْرٍ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِدَاءٌ فَجَعَلَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ ﷺ فِدَائَهُمْ أَنْ يُعَلِّمُوا أَوْلَادَ لْأَنْصَارِى الْكِتَابَةَ قَالَ: فَجَاءَ يَوْمًا غُلاَمٌ يَبْكِي إِلَى أَبِيهِ فَقَالَ: مَاشَأْنُكَ ؟ قَالَ: ضَرَبَنِي مُعَلِّمِى قَالَ: اَلْخَبِيثُ يَطْلُبُ بِذَحْلِ بَدْرٍ وَاللهِ لاَ تَأْتِيهِ أَبَدًا.

Yine İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Bedir gününde esirlerden bir kısmının fidye verecek durumları yoktu. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onların, Ensar çocuklarına okuma-yazma öğretmelerini fidyeleri olarak belirledi. İbn Abbas (radıyallahu anh) devamla diyor ki:

Bir gün bir çocuk ağlayarak babasına geldi. Babası ona: "Neyin var?" diye sorunca, çocuk:

161 Ebu Davud/Cihad: 121. Ahmed: 4/84

"Muallimim beni dövdü" diye cevap verdi. Babası:

"O habis, Bedir Savaşı'ndaki yenilgisinin kin ve intikamını almak istiyor" dedi.[162]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Her ne kadar fidye alıp salıvermeye cevaz verilmişse de bu konuda asıl olan, esirleri öldürmek, kadın ve çocukları öldürmeyip alıkoymaktır. Çünkü Kur'an-ı Kerîm'de: "**Artık ey mü'minler, vurun onların boyunları üzerine, vurun onların her bir parmağına.**" buyurulmaktadır. Boyunlarını vurmak ancak esir edildikten sonra gerçekleşebilir. O bakımdan âyetteki bu emir farziyet ifade etmektedir. Fidye için bu farz terkedilmez.[163]

Böylece rey taraftarları bu meselede cumhurdan ayrılmış oluyorlar ve aynı zamanda yukarıdaki sahih hadislerle de çıkarımda bulunmamış oluyorlar. Cumhurun görüşü ise şöyledir: "İmam bu meselede müslümanlar ve İslâm için en uygun olanı yapar ve ona göre karar verir.[164]

Şâfiîler'e göre: Kâfirlerin kadınları ve çocukları esir düştükleri takdirde köle statüsüne tabi tutulurlar. Onların kölelerinden elde edilen esirler de öyle. Kâfirlerden esir edilen hür ve erginler hakkında ise, imam, müslümanlar için en uygun olanı yerine getirir: Ya onları öldürür, ya fidye alıp serbest bırakır veya hiçbir şey almayıp onları hürriyetlerine kavuşturur. Dilerse onlan köle de edinebilir.[165]

Hanbelî fukahası bu meselede Şâfiîler'le aynı görüştedirler.[166]

İmam Mâlik'e göre: İmam bu hususta elde ettiği esirlerin salıverilmesinde İslâm'a bir zarar geleceğini biliyorsa, o takdirde tehlikeli olanları öldürebilir. Aynı zamanda serbest bırakmayı uygun gördüğü esirlerden de fidye alması

162 Müsned-i Ahmed: 1/247

163 Kasanî/Bedayî: 7/119, 120

164 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 7/349

165 el-Gamravî/es-Siracü'l-Vehhac: 544. Mısır: 1352-1933

166 İbn Kudame/el-Muğni: 10/400, 401

gerekir. Fidyesiz serbest bırakması caiz değildir.[167]

Zührî ve Mücahid'e göre, kâfir esirlerden hiçbir suretle fidye almak caiz değildir.

el-Hasan ve Atâ'a göre, esirler öldürülmezler, imam, ya iyilikte bulunup onları bir karşılık almadan salıverir veya fidye karşılığı onları hürriyetlerine kavuşturur.[168]

Sonuç olarak bu konuda şunu belirtmekte fayda vardır.

Kitap ve sünnette, "elde edilen esirler ya minnet edilerek bırakılır veyahut fidye karşılığı hürriyetlerine kavuşturulur" hususu bir hüküm olarak yer almış ve cumhur da buna göre çıkarım ve ihticacda bulunmuştur. Diğer yandan çok tehlikeli olduğu bilinip bırakıldığı takdirde müslümanlara ve İslâm'a zarar vereceği bilinen esirler öldürülebilir.

Nitekim Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) gerek Bedir Savaşı'nda, gerekse diğer savaşlarda elde edilen esirleri bu hükümlere göre değerlendirmiş ve ona göre bir işlem yapmıştır. Çok tehlikeli gördüğü Nadr b. el-Hars, Ukbe b. Ebî Muayt ve benzeri bir kaç kişinin öldürülmesini emrettiği sahîh rivayetlerle sabit olmuştur.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

159 no'lu İbn Abbas hadisi sahihtir. O bakımdan müctehidlerin bir kısmı bu hadisle çıkarım yapılmıştır.

Hadis, fidye hakkında henüz bir ilâhî hüküm bulunmadığından Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Bedir savaşında elde edilen esirler hakkında nasıl bir işlem yapılması konusunda Hz. Ebu Bekir ile Ömer (radıyallahu anhuma)'nın görüşlerini alma ihtiyacını duyduğuna delâlet etmektedir. Ebû Bekir (radıyallahu anh)'ın görüşü daha uygun görülerek ona göre bir statü uygulanmıştır. İnen âyet de bu görüş ve uygulamayı emir ve tavsiye etmektedir.

O bakımdan hakkında ilâhî hüküm bulunmayan konularda Rasulullah

167 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 2/9, 10. Neylü'l-Evtar: 7/349

168 Neylü'l-Evtar: 7/349

(sallallahu aleyhi ve sellem)'in istişare ettiğini görüyoruz. Bu, her bakımdan müslümanların başında bulunan liderler için bir örnek ve tavsiye anlamını taşır.

İnen âyetle, savaş neticesi elde edilen ganimetin müslümanlara helal kılındığı hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıklanmakta ve kesinlik arzetmektedir.

156 no'lu Enes hadisi sahîh olup çıkarıma sâlihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kötü niyetle gelip saldırıya geçen seksen kişiyi yakaladıktan sonra, onları hiçbir karşılık istemeden serbest bırakması, bütünüyle İslâm'ın lehine olumlu sonuç elde etmeye yönelik bir davranış olarak vasıflandırılabilir. Nitekim de neticesi İslâm'dan yana olumlu olmuştur.

157 no'lu Cübeyr hadisi de sahihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Mut'im b. Adiy'e üstün bir paye vermesinin tarihî bir sebebi vardır. Şöyle ki: Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tâif dönüşü Mekke'ye girebilmek için kendisine eman verecek bir kişi aramış ve sonunda Mut'im b. Adiy'e haber göndermiş ve o da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e eman vermiş ve dört oğlunu silahlandırarak her birini Kabe'nin bir köşesine dikmiş ve verdiği emanı ilân etmişti. O bakımdan müşriklerden hiç biri artık Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e saldırmaya cesaret edememiş ve O da Kâbe'nin yanında iki rekat namaz kıldıktan sonra evine gitmişti. Bu olay, her yanı ve yönüyle Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ne kadar çok vefalı olduğunu gösteren delillerden sadece biridir.

158 no'lu Ebû Hureyre hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Kabile reisi esir edilip Medine'ye getirilerek Mescid'de bir sütuna bağlanmıştı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu kişiyi İslâm'a kazandırmak için çok güzel bir metod uyguladığı ve ona hiçbir teklîf yapmadan üçüncü günü onu serbest bıraktığı için Sümame'nin kalpini İslâm'a ve kendisine ısındırdı ve o da bu insanî davranış karşısında İslâm'a girmeyi bir şeref kabul etti.

Sonra da buğday ve benzeri tahıl ihtiyaçlarını Yemame'den karşılayan Mekke'li müşriklere karşı Sümame tavrını ortaya koymuş ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) izin vermedikçe artık bundan böyle Yemame'den bir buğday tanesi olsun Mekke'ye ithal edilemeyeceğini belirtmiştir. Şüphesiz bu olay Mekke'li müşrikleri tuttukları hatalı yoldan döndürmeye yetmemişse de hafızaların-

da derin bir iz bırakmış ve daha etraflı düşünmelerine yol açmıştır.

160 no'lu İbn Abbas hadisi, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Bedir Savaşı'nda esir aldığı Mekkeliler'den bir kısmını fidye alarak öylece salıverdiğine delâlet etmekte ve bir hüküm olarak esirler konusunda devam edip gelmektedir.

161 no'lu Hz. Aişe hadisi de sahîh sayılmıştır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bazı esirleri fidye almadan salıverdiğini göstermektedir. Sonra da işin içinde kızı Zeyneb bulunuyordu. Bir de Hz. Hatice validemiz (radıyallahu anha)'ın ona düğün hediyesi olarak verdiği gerdanlık söz konusu idi.

162 no'lu İbn Abbas hadisi, İslâm'ın okuma-yazma konusunda ne kadar ciddi tedbirler aldığını, her fırsatı bu açıdan değerlendirdiğini çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Zira İslam, en büyük düşman olarak Cahiliye devrini ve cahilleri karşısına alıp mücadele vermiş ve cehaleti yenmek için bütün imkanlarını seferber etmiştir. İslâm hazînesi henüz boş bulunduğu bir sırada, okur-yazar olan esirleri fidye getirmeye zorlamamış ve Medine'li çocuklara okuma-yazma öğretmeleri bir fidye kabul edilmiştir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaşta üstünlük sağlayan İslam cephesinin kâfirleri esir edinmesi caizdir.
2. Baştaki imam (devlet başkanı, halîfe veya yetkili kıldığı şahıs) elde edilen esirlerden kadın ve çocuklar hakkında köle ve cariyelik statüsünü uygular.
3. Kâfirlere ait olup esir âdilen köleler de aynı statüye tabidirler. Bu daha çok cumhurun, İmam Şâfiî ve İmam Ahmed'in görüş ve içtihadıdır.
4. Esir edilen hür ve ergin kişilere gelince, imam bunlar hakkında şu üç şıktan birini uygulayabilir:
5. Serbest bırakıldıkları takdirde İslâm'a ve müslümanlara zararlarının dokunacağı bilinenleri öldürebilir.
6. Böyle bir tespit ve görüş ortada yoksa onlardan fidye (kurtuluş akçesi) almak suretiyle onları kendi ülkelerine gitmekte serbest bırakır.

7. Uygun gördüğü takdirde fidye almadan onları serbest bırakabilir.

8. İmam Ebu Hanîfe ve rey taraftarlarına göre, fidye alınmayıp hür ergin kişiler öldürülür. Kadın ve çocuklar köle ve cariye statüsüne tabi tutulur.

9. Ancak bu görüş ve ictihad, cumhurun görüşüne ters düşmektedir.

10. İmam Mâlik'e göre, fidye alınmaksızın olduğu gibi serbest bırakmak câiz değildir.

11. Tabiinden Zührî ve mücahide göre, esirlerden fidye almak caiz değildir.

12. Bu görüş ve ictihad kitap ve sünnete uymamaktadır. Bu hususstaki sahîh hadislerin bu zatlara ulaşmamış olabilmesi de düşünülebilir.

13. Tabiinden el-Hasan ve Atâ'a göre, Kur'ân'da ve sahîh hadiste belirtildiği üzere, esirlerden ya fidye alınıp serbest bırakılırlar veyahut onlara iyilikte bulunulup hiçbir fidye alınmadan bırakılırlar.

ESİR DÜŞMEDEN ÖNCE İSLÂM'A GİRDİĞİNİ İDDİA EDEN KİŞİNİN DURUMU

Savaşta müslümanlar üstünlük sağlayıp düşman tarafından bazı kişileri esir olarak yakaladıklarında, onlardan bir kısmı "biz daha önce İslâm'ı kendimize din olarak seçtik" diye iddia eder ve bunu bir şahitle olsun ispat ederlerse, artık o kişiler müslümanların dinde kardeşleri sayılırlar ve esirlerden alınan fidye onlardan alınmaz ve öldürülmezler. Zira savaştan amaç düşmanın küfür, azgınlık ve tuğyanını durdurmak, insanları doğru yola irşad edip Hakka yöneltmektir. Esir düşmeden önce bu yolu seçene artık dokunulmaz.

Esir edildikten sonra İslâmiyet'i kabul edenlere gelince, bunlar üzerinde ciddi bir inceleme yapmak gerekir. Bazısı İslâm'a ve müslümanlara zarar vermek veyahut fidye ya da katilden kurtulmak için bu yolu geçici olarak seçmiş olabilir. Gereken araştırma yapıldıktan sonra imam veya baştaki yetkili kumandan bunlardan fidye alıp almamakta serbesttir.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ وَجِيءَ بِالْأَسَارَى قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَايَنْفَلِتَنَّ مِنْهُمْ أَحَدٌ إِلاَّ بِفِدَاءٍ أَوْ ضَرْبِ عُنُقٍ قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: فَقُلْتُ يَارَسُولَ اللهِ: إِلاَّ سُهَيْلِ بْنِ بَيْضَاءَ فَإِنِّي قَدْ سَمِعْتُهُ يَذْكُرُ الْإِسْلَامَ قَالَ: فَسَكَتَ رَسُولُ اللهِ ﷺ فَمَا رَأَيْتُنِي فِي يَوْمٍ اَخْرَفَ أَنْ يَقَعَ عَلَى حِجَارَةٌ مِنَ السَّمَاءِ مِنِّي فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ حَتَّى قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِلاَّ سُهَيْلَ بْنَ بَيْضَاءَ قَالَ: وَنَزَلَ الْقُرْآنَ: مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَي إِلَى آخِرِ لْآيَاتِ.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Bedir günü (Bedir Savaşı) olunca esirler getirildi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Esirlerden hiçbiri boşalıp kurtulmasın; ancak fidye ve boynu vurulmak suretiyle (bağlan çözülsün)." Bunun üzerine ben şöyle dedim:

"Ya Rasulallah! Ancak Süheyl b. Beyza' müstesna. Çünkü gerçekten ben onun İslâm'ı andığını duydum." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) susup bir şey demedi. O bakımdan o günden kendim için daha korkunç bir gün görmedim, üzerime gökten bir taş düşecekmiş gibi endişelendim. Derken Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Ancak Süheyl b. Beyzâ müstesna" diye buyurdu ve arkasından şu âyet indi: "Hiçbir Peygamber'e yeryüzünde ağır basıp zafer elde etmedikçe esirler edinmesi uygun olmamıştır."[169]

Hadisin delâletinden Süheyl'in esir düşmeden önce İslâm'ı din olarak seçtiği anlaşılmamaktadır. İbn Mes'ud (radıyallahu anh) sadece onun İslâm'ı andığını söylemiştir. Bunun esir edilmeden önce olduğuna delâlet eden açık bir karine de mevcut değildir. O bakımdan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in:

"Esirlerden hiçbiri boşalıp kurtulmasın" emri, ashabın bu konuda daha çok dikkatli davranmasına ve bir de esirler arasında öldürülmesi gereken bir iki kişinin bulunduğuna işârete yönelik bir anlatım tarzıdır. Yoksa Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in fidye almadan salıverdiği esirler olduğu gibi, öldürdüğü esirler de olmuştur. Esir edilmeden önce İslâm'ı din olarak seçtiğini veya esir edildikten sonra İslâm'a giren kimsenin sadece samimiyet derecesi araştırılır, İslâm'a bir zarar verme planı yoksa İslâmiyeti kabul edilir ve artık ondan fidye talep edilmez. İlim adamlarının çoğu bu görüştedir.

İmam Mâlik bu hadisle de çıkarım yaparak, fidye vermeden hiçbir esirin salıverilmesi caiz değildir görüş ve yorumu, fidye vermeden serbest bırakılanlarla ilgili sahîh hadislere ters düşmektedir.

169 Müsned-i Ahmed: 1/383

O bakımdan bir konuyla ilgili hadisi diğer sahîh hadislerle birlikte değerlendirmek ve esbabu vürudi'l-hadis çerçevesinde manalandırmak gerekir. Aksi halde birtakım hatalı hükümler ortaya çıkarılır.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Savaş neticesi esir edilen müşriklerden İslâmiyet'i ister esir düşmeden hem en önce, isterse esir edildikten sonra kabul eden olursa ciddi bir inceleme yapılır.

2. Esirlerden İslâmiyet'i kabul edenlerden artık fidye alınmaz. Aynı zamanda bir ihanetleri ve samimiyetsizlikleri ortaya çıkmadığı takdirde öldürülmezler.

3. İmam, baştaki yetkili kumandan isterse hiç fidye almadan bazı esirleri veya tamamını salıverebilir. Şu şartla ki, bunları salıvermekte İslâm'ın ve Müslümanların yararı söz konusu olsun.

4. Esirlerden İslâm'a karşı aşırı düşmanlığıyla ün yapmış kişileri serbest bırakmakta birtakım tehlikeler ve zararlar söz konusu ise, o takdirde öldürülmeleri uygun olur.

5. İslâm ordusunu güçlendirmek için esirlerden fidye alınır. Fidye verecek durumda olmayanlar birtakım hizmetlere sevkedilirler. Örnek olarak, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu durumda olup okuma yazma öğretme kabiliyeti olanları, Medine'li çocuklara okuma-yazma öğretmelerini fidye yerine kabul ettiğini gösterebiliriz. Buna kıyasla o gibilerini İslâm'a ve Müslümanlara yarar sağlayacak birtakım hizmetlerde kullanmaya cevaz verilebilir.

CASUSLA İLGİLİ HÜKÜM

Casûs, cess kökünden türetilen bir sıfattır. Fenalığa, fitne ve fesada dair gizli bilgi ve haberleri öğrenip ilgililere bildiren ve daha çok askerî sırları öğrenmeye çalışıp düşman tarafına bilgi aktaran kimse hakkında kullanılır.

Bu tarif çerçevesinde konuyu değerlendirdiğimizde, düşman casuslarının veya müslümanlar arasındaki münafıklardan İslâm ve müslümanlar, ülke ve millet aleyhine çalışarak casusluk yapanlar kendi hallerine terkedildikleri takdirde çok vahîm sonuçların doğmasına sebep olacaklarından hiç şüphe yoktur. O bakımdan casusluk yapan kimse ister İslâm ülkesine gizlice sızmış olsun, isterse eman dileyerek ilticada bulunsun, isterse zımmî (gayr-i müslim bir vatandaş) olsun yakalandıkları ve suçları sabit görüldüğü takdirde öldürülmeleri cihetine gidilebilir.

406

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ ٱلْأَكْوَعِ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ عَيْنٌ وَهُوَ فِي سَفَرَ فَجَلَسَ عِنْدَ بَعْضِ أَصْحَابِهِ يَتَحَدَّثُ ثُمَّ اِنْسِلَّ فَقَالَ النَّبِيَّ ﷺ: اُطْلُبُوهُ فَاقْتُلُوهُ فَسَبَقْتُهُمْ إِلَيْهِ فَقَتَلْتُهُ فَنَفَّلَنِي سَلَبَهُ.

Seleme b. Ekva' (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e seferde bulunduğu bir sırada bir casus getirildi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ashabından bazı kişilerin yanında oturup konuştuktan sonra sıvışıp uzaklaştı. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Onu takip edin ve öldürün!" buyurdu. Herkesten önce ben ona ulaştım ve öldürdüm. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onun elbise ve özel eşyasını bir ganimet olarak bana verdi."[170]

170 Buhari/Cihad: 173. İbn Mace/Cihad: 100

وَعَنْ فُرَاتَ بْنِ حَيَّانَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اَمَرَ بِقَتْلِهِ وَكَانَ ذِمِّيًّا وَكَانَ عَيْنًا لِاَبِي سُفْيَانَ وَحَلِيفًا لِرَجُلٍ مِنَ ٱلْاَنْصَارِ فَمَرَّ بِحَلْقَةٍ مِنَ لْاَنْصَارِ فَقَالَ إِنِّي مُسْلِمٌ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْاَنْصَارِ يَارَسُولَ اللهِ إِنَّهُ يَقُولُ مُسْلِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ:

إِنَّ مِنْكُمْ رِجَالًا نَكِلُهُمْ إِلَى إِمَانِهِمْ مِنْهُمْ فُرَاتُ بْنِ حَيَانَ.

Furat b. Hayyan'dan yapılan rivâyette: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Paraf'ın öldürülmesini emretti. Bu adam zımmî (İslam ülkesinde yaşayan bir gayri müslim vatandaş) idi. Aynı zamanda Ebû Süfyan'ın casusu ve Ensardan da bir adamın yemin edişdiği bir kimse olarak bulunuyordu. Derken bu adam Ensarın oluşturduğu bir halkaya uğradı ve:

"Şüphesiz ki ben bir mûslümanım" dedi. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam:

"Ya Rasulallah! Bu adam ben müslümanım diyor" dedi. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Sizden öyle kimseler var ki biz onları imânlarına ısmarlıyoruz (onları imanlarıyla baş başa bırakıyoruz) ve onlardan biri de Furat b. Hayyan'dır!" buyurdu.[171]

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنَا وَالزُّبَيْرَ وَالْمِقْدَادَ بْنِ الْاَسْوَدِ قَالَ: انْطَلِقُوا حَتَّى تَأْتُوا رَوْضَةَ خَاخٍ فَإِنَّ بِهَا ظَعِينَةً وَمَعَهَا كِتَابٌ فَخُذُوهُ مِنْهَا فَانْطَلَقْنَا تتَعَادَى بِنَا خَيْلُنَا حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى الرَّوْضَةِ فَإِذَا نَحْنُ بِالظَّعِينَةِ فَقُلْنَا أَخْرِجِي الْكِتَابَ فَقَالَتْ مَامَعِي مِنْ كِتَابٍ فَقُلْنَا: لَتُخْرِجِنَّ الْكِتَابَ أَوْ لَتُلْقِيَنَّ الثِّيَابَ فَأَخْرَجَتْهُ مِنْ عِقَاصِهَا فَأَتَيْنَا بِهِ رَسُولَ اللهِ ﷺ فَإِذَ

171 Ebu Davud/Cihad: 99. Ahmed: 4/336

فِيهِ: مِنْ حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةٍ إِلَى نَاسٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ يُخْبِرُهُمْ بِبَعْضِ أَمْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: يَا حَاطِبُ مَا هَذَا ؟ قَالَ: يَارَسُولَ اللهِ لاَ تَعْجَل عَلَيّ إِنِّي كُنْتُ امْرَأً مُلْصَقا فِي قُرَيْشٍ وَلَمْ أَكُنْ مِنْ أَنْفُسِهَا وَكَانَ مَنْ مَعَكَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ لَهُمْ قَرَابَاتٌ بِمَكَّةَ يَحْمُونَ بِهَا أَهْلِيهِمْ وَأَمْوَالَهُمْ فَأَحْبَبْتُ إِذْ فَاتَنِي ذَلِكَ مِنَ النَّسَبِ فِيهِمْ أَنْ أَتَّخِذَ عِنْدَهُمْ يَدًا يَحْمُونَ بِهَا قَرَابَتِي وَمَا فَعَلْتُ ذَلِكَ كُفْرًا وَلاَ ارْتِدَادً وَلاَ رِضًا بِالْكُفْرِ بَعْدَ الْإِسْلاَمِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَقَدْ صَدَقَكُمْ فَقَالَ عُمَرُ: يَارَسُولَ اللهِ: دَعْنِي أَضْرِبْ عُنُقَ هَذَا الْمُنَافِقِ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ شَهِدَ بَدْرًا وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللهَ أَنْ يَكُونَ قَدِ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ: اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ.

Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) beni, Zübeyr'i ve Mikdad b. Esved'i bir tarafa gönderdi ve şöyle buyurdu:

"Yola çıkınız ve Ravzatü-Hah mevkiine varıncaya kadar yürüyünüz. Şüphesiz orada mahfe içinde bir kadın bulunuyor, yanında bir mektup var. Siz o mektubu ondan alınız." Bu emir üzerine yola çıktık. Atımız bizimle âdeta yarışıyordu.

Tâ ki Ravza (adlı mevkiye) vardık. Orada Mahfe ile karşılaştık. Mahfedeki kadına: 'Mektubu çıkar!" dedik. O da:

"Benim yanımda hiçbir mektup yoktur" diye cevap verdi. Bunun üzerine ona:

"Ya mektubu çıkarırsın veyahut üzerindeki elbiseyi çıkarıp atarsın" dedik. Kadın başka çare bulamayınca mektubu saç örgüsünün arasından çıkardı. Mektubu alıp Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldik. Mektupta şunlar

yazılıydı: "Hâtıb b. Belteâ'dan Mekke halkından bazı müşriklere." ile başlıyor ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bazı durumlarını (aldığı kararları) haber veriyordu. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hatıb'a döndü ve:

"Ya Hatıb! Bu nedir?" dedi. O da:

"Ya Rasulallah! Benim aleyhimde bir karar vermekte acele etme. Şüphesiz ben Kureyş'e yapışık bir kişiyim, ama onlardan biri değilim. Seninle beraber olan muhacirlerin de Mekke ile yakınlık ve hısımlıkları vardır ki bununla oradaki ailelerini ve mallarını koruyorlar. Bu bakımdan onlar arasındaki nesep cihetiyle yakınlığım ortadan kalkınca, onlar nezdinde bir el edineyim de o el vasıtasıyla benim yakınlarımı himaye etmelerini arzulayıp sağlayayım. Bunu küfür veya irtidad (dinden dönme) veya küfre rıza olsun diye yapmadım, İslâm'dan sonra bunları düşünmedim" diye cevap verince, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Hatıb size doğru söyledi" buyurdu. Hz.Ömer (radıyallahu anh) ise şöyle dedi: "Ya Rasulallah, bırak da onun boynunu vurayım, bu münafıkı öldüreyim!" Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Ömer'e:

"Ya Ömer, bu adam Bedir Savaşı'na katılıp hazır bulunmuştur. Ne bilirsin, umulur ki Cenhab-ı Hak, Bedir ehline karşı tecelli etmiştir de "istediğinizi yapın, gerçekten ben sizi bağışlamış bulunuyorum" buyurmuştur."[172]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İmam Nevevî'ye göre, harbî olan kâfir casusun öldürülmesinde ilim adamlarının ve müctehidlerin ittifakı vardır. Kendileriyle anlaşma yapılan ve bir de zımmî olan casusun öldürülmesi hakkında farklı görüşler bulunuyor:

İmam Mâlik ve İmam Evzâî'ye göre, casusluk yapmaları sebebiyle muahede (anlaşma) bozulur ve zımmî de vatandaşlık hakkını kaybeder. Şâfiîler'e göre konu ihtilaflıdır. Ancak kendisine ahd-u eman verilen gayr-i müslime ve zımmî ye casusluk yapmamak şartı belirlenmişse, o takdirde müctehidlerin hepsine göre, muahede bozulur ve zımmî de vatandaşlık hakkını kaybeder.[173]

172 Buhari/Cihad: 141, Tefsir: 68. Tirmizi/Tefsir: 60. Ahmed: 1/79

173 Neylü'l-Evtar: 8/10, 11

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

170 no'lu Seleme hadisi sahihtir. Hevazin Savaşı'na çıkan Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), yakalanan casusun öldürülmesini emretmiştir. Zira askerî harekâtı inceleyip düşmana bilgi götüren kişi öldürülmediği takdirde İslâm aleyhine birtakım olumsuz sonuçların doğacağı kesinleşir, imam veya yetkili kıldığı kumandan şart ve ortamı dikkate alarak casusu öldürmeyip hapsedebilir. Zira böylesinin bir süre sonra gerçeği anlayıp mü'minlerin örnek tavırları, yüksek ahlâkî değerlere bağlılığı karşısında İslâm'ı din olarak kabul edebilir ve o takdirde müslümanların işine yarar bir eleman hüviyetini alabilir.

Savaş seferinde yakalanıp öldürülen casusun elbise ve eşyası, onu öldüren mücahide verilebilir. Nitekim Seleme hadisi buna açık şekilde delâlet etmektedir. Ancak böyle bir hüküm vücubu gerektirmemektedir. Yetkili kumandan başka türlü de karar verebilir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in öldürülen casusun elbise ve eşyasını onu öldüren Seleme'ye vermesi bir takdir meselesidir. Vücubu gerektirmemektedir.

171 no'lu Furat b. Hayyan hadisinin belirtilen tarikle rivâyetine Ebû Hümam ed-Dellâl Muhammed b. Mucib bulunmaktadır ki bu zatla ihticac olunmaz. Ebû Zur'a da bu zatın maruf olmadığını belirtmiştir.[174]

Ebû Hümam bu hadisi Süfyan Sevrî'den rivâyet etmiştir. Aynı zamanda Bişr b. es-Seriy el-Basrî de bu rivâyeti Süfyan'dan nakletmiş bulunuyor. Buharî ve Müslim Bişr'in rivâyetinin delil sayılabileceğini belirtmişlerdir. Diğer yandan aynı hadisi yine Sevrî'den Ubad b. Musa el-Erzak rivâyet etmiş bulunuyor ki bu zat da sika olarak isim yapmıştır. O bakımdan Furat hadisiyle çıkarım yapmakta bir sakınca yoktur. Furat her ne kadar Ebû Süfyan'ın casusu olarak görev yapmışsa da ashabın huzurunda "ben müslümanım" demesi, küfürden de, casusluktan da koptuğuna delâlet etmektedir. Bu durumda Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in onu reddetmesi düşünülmez. Öylelerini imanlarına ısmarlayıp zamanla gerçek renklerinin ortaya çıkacağına işarette bulunması da ashabına bu konuda bir mesajı içermektedir.

172 no'lu Hz. Ali hadisi sahîh olup çıkarıma ve delil olarak gösterilmeye

174 Zehebi/Mizanü'i-İ'tidal: 4/583

salihtir. Müslüman olduğu ve Bedir savaşma mücahid olarak katıldığı halde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in karşı konulamayacak bir ordu hazırladığını Mekke müşriklerine haber vermesi, bir casusluk anlamında değil, Mekke'deki yakınlarını ve bıraktığı mal ve mülkünü korumaya yönelik bir teşebbüstür. Aynı zamanda yazdığı mektup bir bakıma İslâm'ın yenilmez bir kuvvet oluşturduğunu haber vermekte ve Mekke'li müşriklerini korkutup iki şeyden birini seçmelerine itmektedir: Ya İslâm'a girin kendinizi kurtarın veya ona göre hazırlıklı olun.

Hatıb'ın yazdığı bu mektubu ortaya çıkarılınca, Hatıb bütün samimiyetiyle bu mektubu niçin yazdığını açıklamış ve imanında hiçbir şüphe bulunmadığını ifade etmiş ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de onun doğru söylediğini buyurmuştur.

Bu iki sebepten dolayı Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Hatıb'ı cezalandırmamıştır. Bu olay, müslümanlardan bir kişinin askeri sırları düşmana haber vermesi halinde, yetkili organların sebep ve sonuçlarını dikkate alarak böylesi hakkında bir hüküm verirler.

Hâtıb'ın özel bir durumunu da dikkatten uzak tutmamak gerekir: Bedir Savaşı'na katılmış ve düşmana karşı silah kullanarak gerekeni yapmıştır. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ise, bu savaşa katılanlarla ilgili müjdesi bulunuyor:

"Bedir Savaşı'na katılıp hazır olan hiçbir kimse ateşe girmeyecektir."[175]

"Şüphesiz Allah Bedir ehline tecellide bulunup, istediğinizi işleyin, gerçekten ben sizi bağışlamış bulunuyorum" buyurmuştur.[176]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Harbî kâfir casusun öldürülmesi vâciptir.
2. Zimmî kişi casusluk yaptığı takdirde vatandaşlık hakkını kaybeder ve devlet bunun yaptığı casusluğun nev'ine göre ona bir ceza takdir eder.
3. Müslüman vatandaşın ihanette bulunup İslâm aleyhine casusluk

175 Ebu Davud/Cihad: 98, Sünnet: 8. Ahmed: 1/80, 109, 331, 2/9, 225, 3/330

176 Müslim/Fezâil-i ashab: 161

yaptığı tespit edilirse yetkili organ ölümle hapis cezası arasında muhayyerdir.

4. Ancak kötü niyeti olmadığı ve imanından fedakârlıkta bulunmadığı takdirde casusluk yapan müslümanın ciddi pişmanlığı dikkate alınarak ya affedilir veyahut ibret-i müessire olsun diye cezalandırılır.

5. İslâm ülkesine iltica edip eman dileyen kimse casusluk ettiği takdirde kendisine verilen eman hükümsüz olur ve yetkili organ onu cezalandırır.

6. İslâm'a ve müslümanlara zarar vereceği söz konusu olduğu takdirde ilticada bulunanlara eman verilmez. İmam Şâfiî'ye göre, eman verilmesi câiz değildir.[177]

7. Bir müslümanın verdiği eman bütün müslümanlarca geçerlidir ve bu caizdir.

8. Kendisine eman verilen kişi ihanet ve casuslukta bulunmadığı takdirde güvence altındadır.

177 el-Gamravi/es-Siracü'l-Vehhac: 547. Mısır: 1352-1933

KÂFİRE AİT BİR KÖLE İSLÂM ÜLKESİNE İLTİCA EDERSE HÜRRİYETİNE KAVUŞMUŞ OLUR

İslâm, koyduğu esas ve prensipleriyle, savunduğu insan haklarıyla köleliğin aleyhindedir. Zira İslâm'a göre, anasından doğan kimse hür olarak doğar. Sonra zalim zorbalar onları köle statüsüne sokup kullanırlar.

Savaşlarda elde edilen erkek ve kadın esirler hakkında İslâm çok rahatlatıcı hükümler koymuştur. İslâm'a girdikleri takdirde diğer müslümanların din kardeşi sayılırlar. Aynı zamanda bir köleyi hürriyetine kavuşturmak çok cazip hale getirilmiş ve bunun için büyük manevî mükâfatlar vaadedilmiştir.

O bakımdan bir kâfire ait gayr-i müslim bir köle İslâm'ı kabul edip İslâm ülkesine sığınırsa, hem kabul edilir, hem de hür sayılır, kölelik kaydı kalkar.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَعْتَقَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَوْمَ الطَّائِفِ مَنْ خَرَجَ إِلَيْهِ مِنْ عَبِيدِ الْمُشْرِكِينَ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tâif Savaşı'nda, müşriklerin kölelerinden çıkıp (Müslüman olarak) kendisine gelenleri azad edip hürriyetlerine kavuşturmuştur."[178]

وَعَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ ثَقِيفٍ قَالَ سَأَلْنَا رَسُولَ اللهِ ﷺ أَنْ يَرُدَّ إِلَيْنَا أَبَا بَكْرَةَ وَكَانَ مَمْلُوكَنَا فَأَسْلَمَ قَبْلَنَا فَقَالَ: لاَ هُوَ طَلِيقُ اللهِ ثُمَّ طَلِيقُ رَسُولِهِ.

Şa'bî'den ve onun da Sakîfli bir adamdan yapılan rivayete göre, adı geçen demiştir ki: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den, bizim kölemiz olan Ebû Bekre'yi bize geri vermesini istedik. Zira Ebû Bekre bizden önce İslâm'a gir-

178 Müsned-i Ahmed: 1/224, 362

miş bulunuyordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize şu cevabı verdi:

"Hayır, Ebû Bekre Allah'ın ve Rasulullah'ın azadlısıdır."[179]

وَعَنْ عَلِيٍّ قَالَ خَرَجَ عُبْدَانٌإِلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ يَعْنِي يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ قَبْلَ الصُّلْحِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ مَوَالِيهِمْ فَقَالُوا: وَاللهِ يَامُحَمَّدُ مَاخَرَجُوا إِلَيْكَ رَغْبَةً فِي دِينِكَ وَإِنَّمَا خَرَجُوا هَرَبًا مِنَ الرِّقِّ فَقَالَ نَاسٌ: صَدَقُوا يَارَسُولَ اللهِ رُدَّهُمْ إِلَيْهِمْ فَغَضِبَ رَسُولُ اللهِ ﷺ وَقَالَ: مَا أَرَاكُمْ تَنْتَهُونَ يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ حَتَّى يَبْعَثَ اللهُ عَلَيْكُمْ مَنْ يَضْرِبُ رِقَابَكُمْ عَلَى هَذَا وَأَبَى أَنْ يَرُدَّهُمْ وَقَالَ: هُمْ عُتَقَاءُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki:

"Hudeybiye gününde (Mekke'den) birkaç tane köle, henüz sulh anlaşma yapılmadan önce çıkıp Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldiler (ve İslâm'ı din olarak seçtiklerini bildirdiler). Bunun üzerine onların efendileri olan müşrikler Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e mektup yazıp şöyle teklifte bulundular: "Allah'a andolsun ki ya Muhammed o köleler senin dinine rağbet ederek çıkıp sana gelmiş değillerdir. Onlar ancak kölelik kaydından kurtulmak için çıkıp sana gelmişlerdir." Oradaki ashabdan bir kısmı da bu mektubun muhteviyatını doğru kabul edip:

"Ya Rasulallah! Kölelerin sahipleri doğru söylüyorlar, siz gelen köleleri onlara geri çevirin" dediler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bunların bu sözüne öfkelendi ve şöyle buyurdu: "Sizi ey Kureyşli'ler hâlâ (eski huyunuzdan) vazgeçmiş görmüyorum. Yoksa siz, Allah boynunuzu vuracak kimseleri üzerinize gönderinceye kadar bu huyunuzu sürdürecek misiniz?" Sonra da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o köleleri geri çevirmedi ve "Bunlar Allah'ın azadlılarıdır"

179 Ebu Davud. Müsned-i Ahmed: 4/168, 310

buyurdu.[180]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Efendisinden kaçıp İslâm ülkesine sığınan ve İslâm'a girdiğini söyleyen köleler kabul edilir ve hürriyetlerine kavuşmuş olurlar. Kaldı ki, müslümanlardan biri onlara eman vermiş olursa, bu geçerli kabul edilir ve artık geri çevrilmezler. İslâm'a girmedikleri takdirde, yine de güven altında tutulurlar.[181]

Şâfiîler'e göre: Hüküm böyledir. Aynı zamanda bir kâfir henüz mağlup edilmeden önce İslâm'ı din olarak seçtiğini söyler ve arkasından esir edilir ve teslim olursa, artık onun canı, malı, ırzı ve çoluk çocuğu korunmuş olur.[182]

İmam Mâlik'e göre: Dârül-harpte İslâm'a girip İslâm ülkesine gelen köle hem müslüman, hem de hür olarak kabul edilir. Beraberinde getirdiği efendisine ait mal humus kapsamına girmez ve gerekirse o mal köleye bırakılır.[183]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

178 no'lu İbn Abbas hadisini aynı zamanda İbn Şeybe ve İbn Sa'd tahric etmişlerdir. Ebû Bekre kıssası, Buharî'de tâif savaşı konusunda geçmektedir. O bakımdan gerek **178** no'lu İbn Abbas hadisiyle, gerekse Şa'bî hadisiyle çıkarımda bulunanlar olmuştur.

180 no'lu Hz. Ali hadisini Tirmizî de tahric etmiş bulunuyor ve bu hadisin hasen sahîh garip olduğunu belirtiyor. Hafız Bezzar da aynı hadisi Rebaî tarikiyle rivâyet etmiş ve sadece bu tarikle rivâyetin bilindiğini belirtmiştir.

Hudeybiye gününde Mekke'den ve çoğu Tâif'den çıkıp İslâm'a girdiklerini açıklayarak Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelen kölelerin şu kişilerden oluştuğunu oradakiler tespit etmiş bulunuyorlar:

Ebû Bekre (radıyallahu anh), el-Mübais (radıyallahu anh), bu ikisi Osman b.

180 Ebu Davud/Cihad: 126. Darimî/Mukaddeme: 8. Ahmed: 3/95, 144, 326

181 Fetava-yı Hindiyye: 2/198, 199

182 el-Gamravi/es-Siracü'l-Vehhac: 544-547. Mısır: 1352

183 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 2/21

Amirin kölesi olarak bulunuyordu. Ziyad'ın anası Sümeyye'nin kocası Merzuk (radıyallahu anh), Verdan (radıyallahu anh) bu zat, Ubeydullah b. Rebi'â'nın kölesi idi. Yahnes (radıyallahu anh) Bu zat İbn Mâlik es-Sakafî'nin kölesi idi. İbrahim b. Câriye (radıyallahu anh) Bu zat Harşat es-Sakafî'nin kölesi idi.

Bir rivâyete göre, Sümeyye'nin oğlu Ziyad da bunlar arasında bulunuyordu. Ancak sahîh tespitlere göre, Ziyad o günlerde daha çok küçük idi. Başka bir rivâyete göre, bunların sayısı on üç idi.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Küfür diyarından çıkıp İslâm'ı din seçmek suretiyle İslâm ülkesine gelen köleler kabul edilir.

2. Beraberinde getirdikleri mal humus kapsamına alınmaz. İmam (devletin başı) isterse bu malı dâru'l harpteki sahiplerine geri gönderir, isterse kölelere bırakır.

3. Gelen köleler İslâm'ı seçip geldikleri için hür kabul edilirler ve köle statüsüne tabi tutulmazlar.

4. Bir kâfir, henüz mağlup olmadan veya esir düşmeden İslam'a girerse, artık onun canı, malı ve çoluk çocuğu güven altına alınır.

5. Müslümanlardan biri İslâm ülkesine eman dileyerek ilticada bulunan kimseye eman verdiği takdirde, bütün müslümanlar eman vermiş kabul edilir ve artık o kimse ihanette bulunmadığı, casusluk yapmadığı takdirde güvence altında kalır.

6. İslâm'ı din olarak seçip kabul ettiklerini söyleyerek İslâm ülkesine sığınan kişiler -belge ve şahide dayalı bir casusluk plânları ortaya çıkmadığı takdirde- kabul edilirler ve küfür diyarına geri çevrilmezler.

7. İslâm köleliği bir çırpıda ortadan kaldırma imkânı olmadığı için, onları satın alıp hürriyetlerine kavuşturma hususunda uhrevî mükâfatlar vaadedilmiş ve çok yönlü tahrik ve teşviklerde bulunulmuştur.

8. İslâm'a girip hürriyetine kavuşan her köle diğer müslümanların din kardeşi kabul edilmiş ve sınıf farkı aslâ gözetilmemiştir.

HARBÎ, ESÎR EDİLMEDEN ÖNCE İSLÂM'A GİRERSE

Harbî: Arada barış anlaşması olmayan gayr-i müslim düşman demektir. Böylesi müslümanlara mağlup olup esir düşmeden önce İslâm'ı kendine din olarak seçerse, artık canı, malı, ırz ve namusu, korunmuş olur. Hiçbir müslümanın ona tecavüz etmesi câiz değildir. Zira amaç insanları kahretmek, öldürüp yok etmek değil, onlan doğru yola iletmek, küfür ve ahlaksızlık, zulüm ve zorbalık bataklığından kurtarmaktır. Kendiliğinden gelip İslâm'a giren kâfir, iki kelime-i şehadeti getirince aradaki bütün engeller kalkar ve müslümanların kardeşi sıfatını alır.

"İnsanlarla, Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in de Allah'ın rasulü olduğuna (dil ile zahiren) şehadette bulununcaya, namazı kılıncaya, zekâtı verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Onlar bunları yerine getirince -İslâmî hadlarla ilgili hükümler müstesna olmak üzere- canlarını ve mallarını benden koruyup kurtarmış olurlar. (Gizli tutum ve düşünceleri ile ilgili hususlara gelince) o hesabı görmek Allah'a aittir."[184]

وَعَنْ صَخْرِ بْنِ عَيْلَةَ أَنَّ قَوْمًا مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ فَرُّوا عَنْ أَرْضِهِمْ حِينَ جَاءَ ٱلْإِسْلَامُ فَأَخَذْتُهَا فَأَسْلَمُوا فَخَاصَمُونِي فِيهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَقَالَ: إِذَا اَسْلَمَ الرَّجُلُ فَهُوَ أَحَقُّ بِأَرْضِهِ وَمَالِهِ.

Sahr b. Ayle (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki:

"Benî Süleym'den bir kabile, İslâm gelince topraklarını terkedip kaçtılar. Onların topraklarını (zapdedip) aldım. Sonra onlar İslâm'a girdiler ve toprakları hakkında davacı olup Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e müracaat ettiler. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) o toprağı onlara geri verdi ve şöyle buyurdu:

184 Buhari/İman: 17, 28, Salât: 28, Zekat: 1. İ'tisam: 2, 28. Müslim/Cihad. Ebu Davud/Cihad: 95. Tirmizi/Tefsir: 88. Nesai/Zekat: 3. İbn Mace/Fiten: 1, 3. Darimî/Siyer: 10. Ahmed: 4/8

"Adam İslâm'ı din olarak seçip kabul edince kendi arazisine ve malına (herkesten) daha haklıdır (daha hak sahibidir)."

Ebû Dâvud bu mânayla aynı hadisi rivâyet edince o rivâyette şu ifade kullanılmıştır:

"Ya Sahr! Şüphesiz bir kavm müslüman olunca mallarını ve kanlarını korumuş olurlar."[185]

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ لْأَعْشَمِ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ فِي الْعَبْدِ إِذَا جَاءَ فَاَسْلَمَ ثُمَّ جَاءَ مَوْلاَهُ فَأَسْلَمَ أَنَّهُ: حُرٌّ وَإِذَا جَاءَ الْمَوْلَي ثُمَّ جَاءَ الْعَبْدُ بَعْدَمَا أَسْلَمَ مَوْلاَهُ أَحَقُّ بِهِ.

Ebû Saîd el-A'şam (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), önce kendisinin arkasından efendisinin gelip İslâm'a giren kölenin hür olduğuna hükmetti. Bunun aksine önce efendisinin ve arkasından kölesinin gelip İslâm girmesi halinde ise, köleye efendisinin daha hak sahibi ve müstahik olduğuna hükmetti."[186]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Savaş esnasında kâfir harbî kelime-i şehadet getirirse, müslüman mücahidler onu artık öldürmezler. Ve artık o hür bir müslüman kabul edilir. Müslümanlar kâfirleri mağlup edip kahrettikten sonra harbîlerden biri veya birkaçı İslâm'ı kabul ettiğini söyler ve böylece kelime-i şehadeti getirirse, onlar da artık öldürülmezler, malları fey kapsamına girer.[187]

Şâfiîler'e göre: Müslümanlar kâfirlere karşı hünez zafer elde etmeden harbîlerden biri müslüman olursa, artık onun canı, malı, çocukları korunmuş olur, güven altına alınır. Zevcesi hakkında ise farklı görüş ve yorumlar olmuştur.

Esir edilen harbî İslâm'a girerse, o da kanını korumuş olur. Ancak kölelik-

185 Müsned-i Ahmed. Ebu Davud. Neylü'l-Evtar: 8/13

186 Müsned-i Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/13

187 Fetavayi Hindiyye: 2/196

ten hemen kurtulmaz. Kime isabet etmişse, onun onu hürriyetine kavuşturması söz konusudur.[188]

Hanbelîler'e göre: Esir edilen harbî İslâm'a girerse, öldürülmez ve köle statüsüne tabi tutulur. Onu öldürmek helâl olmaz. Kadınların durumu da öyle. Esir edilmeden önce İslâmiyet'i kabul ederse, artık hem öldürülmez, hem de köle olarak tutulmaz, hürriyetine kavuşmuş olur.

Aynı zamanda savaşta esir edilen kimsenin öldürmesi caiz değildir. Yapıcak tek şey, esir edilen kimseyi imama getirip teslim etmektir.[189]

Mâlikîlere göre: Düşmanla savaşırken, daha önce dârü'l- harpte müslüman olan köleleri ele geçirdikleri takdirde hepsi de hür kabul edilir ve haklarında kölelik statüsü uygulanmaz. Zira bunlar İslâm'a girdikleri zaman hiçbir müslümanın bunlar üzerinde bir mülkiyeti söz konusu değildi.[190]

Görüldüğü üzere dört mezhep imamları da bu konuda görüş ve ictihad birliği halindedirler. Mevcut hadislerle çıkarım yapmış bulunuyorlar. Ancak Mâlikîler, harbî bir kimse İslâm'a girdikten sonra müslümanlar onun ülkesiyle savaşır ve müslüman olan o harbînin malını ganimetler arasında alıp getirirlerse, bu mal ve onun ehli müslümanlar için feyi (ganimet) olur. Diğer müctehidlerin çoğuna göre ise, onun malı ve ehli kendisine teslim edilir. Sahîh olan da budur.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

184 no'lu hadis sahîh olup çıkarıma ve delil sayılmaya sâlihtir. Şehadet kelimelerini getirmek suretiyle İslâm'ı din olarak kabul eden; namaz, zekat ve diğer farzları red ve inkâr etmeyen kimsenin cam ve malı korunmuş olur. İslâm ahkâmıyla ilgili hududun uygulanması ise her zaman bir istisna teşkil eder. İlâhî yasakları ihlâl edip suç işleyen kimse -kim olursa olsun, hangi makamı işgal ederse etsin- âdil ölçüler çerçevesinde elbette cezalandırılır.

185 no'lu Sahr hadisinin isnadındaki ricalin hepsi sikadır. Hafız İbn Hacer, Bulûğu'l-Meram'da buna değinerek ricalinin hepsinin mevsuk (sika) oldu-

188 el-Gamravi/es-Siracü'l-Vehhac: 544, 545. Mısır: 1352

189 İbn Kudame/el-Muğni: 402-404

190 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 2/23-24

günu belirtmiştir.[191]

Bu bâbda Urve'nin mürselen Saîd b. Mansur'dan yaptığı rivâyette deniliyor ki: "Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Benî Kurayza'yı kuşattı. Bu arada Salebe ve Useyd b. Sa'ye İslâmiyeti kabul ettiler. Onların İslâm'a girmesi mallarını ve küçük çocuklarını koruma ve emniyet altına almış oldu." Bu rivâyette yer alan ricalin hemen hepsi sikadır.[192]

Buharî ve Müslim'in rivâyet ettikleri şu hadis de konuya ağırlık kazandırmakta ve şüpheleri gidermektedir:

"İnsanlarla, Allah'tan başka ilâh yoktur deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu dedikleri takdirde canlarını ve mallarını korumuş olurlar."

Mal denilince, taşınır-taşınmaz bütün malları kapsamaktadır. Nitekim Sahr hadisi arazilerini de korumuş olurlar manasını belirtmektedir. O bakımdan cumhura göre, bir kimse kendi istek ve arzusuyla gelip İslam'a girerse, malının tamamı onun mülkiyetinde kalır.

Böylesinin İslam'a girmesi ister darü'l-islam'da isterse darül-harpte, darü'l-küfürde olsun farketmez. O halde darü'l-harpte İslâm'a girenlerin taşınır, taşınmaz malları, o ülke fethedildiğinde ganimet kapsamına alınmaz ve olduğu gibi asıl sahiplerine terkedilir. Çünkü onlar kendi arzularıyla hiç bir korku ve tehdit altında kalmadan İslâm'ı din olarak seçmişlerdir.

Hanefîler ise bu meselede farklı bir ictihad ortaya koymuşlardır. Şöyle ki: onlara göre, harbî kimse dârü'l-harpte müslüman olur ve orada ikamet eder de tâ ki müslümanlar gelip o ülkeyi silah zoruyla fethederlerse, artık onun arâzisi ve akarları dışında kalan bütün malı kendisine ait olur. Arazî ve akarları ise mücahid gaziler için ganimet sayılır. İmam Ebû Yusuf ise, İmam Ebû Hanîfe'ye bu meselede muhalefet etmiş ve cumhurun görüşünü benimsemiştir.

Buharî de bu konuda bir bap oluşturup şu başlığı koymuştur: "Bir güçlüm dârü'l-harpte müslüman olur da onların malı ve arâzisi bulunursa, bunların hepsi onlara ait olur." Yani ileride müslümanlar gelip bu ülkeyi fethettiklerinde

191 Bülûğül-Meram/Cihad: 1105-1310

192 Neylü'l-Evtar: 8/13

oradaki müslümanların taşınır-taşınmaz malları kendilerine ait olur, ganimet kapsamına alınmaz. Mekke'nin fethinde de uygulama böyle, hattâ daha kapsamlı olmuştur.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Şartlar, imkânlar ve ortamlar elverdiği takdirde kâfirlerle savaşmak vâciptir.

2. İki şehadet kelimesini getiren kimse İslâm'a girmiş kabul edilir ve artık onunla savaşmak haram olur.

3. İslâm'a girmek için, girmek isteyen kimsenin inancı dikkate alınarak ya sadece Allah'tan başka ilâh olmadığına veya hem Allah'tan başka ilâh olmadığına, hem de Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın kulu ve rasulü olduğuna veyahut bunlarla birlikte namaz zekât ve benzeri farzları kabul edip reddetmeyerek bunların ilâhî farzlar olduğuna şehadet etmeleri gerekir:

4. Meselâ yahudî ve hristiyan bir kimsenin sadece Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Allah'ın kulu ve son peygamberi olduğuna şehadet etmeleri yeterli sayılmıştır. Çünkü semavî olan bu iki din salikleri zaten Allah'ın varlığına inanmaktadırlar. Ancak İsa Peygamber'i Allah'ın oğlu sayarak O'na ulûhiyet nisbet eden hristiyanların iki şehadet kelimesini getirmeleri şarttır.

5. Allah'a ve Peygamber'e iman ettikleri halde namaz, zekât ve benzeri ilâhî farzları red ve inkâr edenlerin sadece iki şehadet kelimesini söylemeleri yeterli değildir. Ancak harbî bir kimsenin veya bir inkârcı kâfirin savaşta veya savaş dışında bu iki şehadet kelimesini söylemesi yeterlidir. İslâm'a girdikten sonra diğer farzlar kendilerine öğretilir. Putperestlerin yalnız Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in risaletini tasdik etmeleri yeterli olmaz. Çünkü onlar putları Allah'a ortak koşmaktadırlar. O bakımdan iki şehadet kelimesini söylemeleri gerekir.

6. Harbî savaş esnasında İslâm'ı din olarak seçtiğini söylerse öldürülmez. Ancak malının ganimet kapsamına girip girmeyeceği ihtilâflı-

dır: Müctehidlerin çoğuna göre, müslümanlar henüz zaferi elde etmeden harbî İslâm'a girerse, zaferden sonra malı ganimet kapsamına alınmaz, kendisine terk edilir. Sahîh olan da budur.

7. Hanbelîler'e göre, esir edilen harbî İslâm'a girerse artık öldürülmez, köle statüsünde tabi tutulur.

8. Harbîlere ait köleler, savaştan ve zaferden önce İslâm'a girerlerse, artık onlar hür kişiler kabul edilir ve zaferden sonra hepsi hür birer Müslüman olarak kalır.

9. Esir edildikten sonra İslâm'a giren köleler yine köle statüsüne tabi tutulur ve hangi gaziye isabet ederse, ancak onun azad etmesiyle hürriyetine kavuşabilir.

10. Esir edilen kadınların durumu da öyle. Daha önce İslâm'a girmişlerse hürre olarak kalırlar. Esir edildikten sonra İslâm'ı kabul ederlerse, cariye statüsüne tabi tutulurlar ve hangi gaziye isabet ederlerse, ancak o onları azâd edebilir.

İSLÂM ÜLKESİNE HİCRETİN DEVAMI

Küfür diyarında kalıp din ve vicdan, ibadet ve düşünce hürriyetinden mahrum edilen müslümanların, idareyi ele geçirme şansları ve güçleri yoksa din ve vicdan, ibâdet ve düşünce hürriyeti olan bir İslâm ülkesine hicret etmeleri gerekir.

Halkı İslâm'a girip İslâm ahlâk ve ahkâmıyla yaşayan bir ülkeden başka bir İslâm ülkesine hicret edilmez. O bakımdan Mekke fethedildikten sonra orada oturan mü'minlerin Medine'ye veya başka bir İslâm beldesine hicret etmelerine cevaz ve izin verilmemiştir. Ticarî ve benzeri bir amaçla hicrette sakınca yoktur.

Allah (celle celaluhu)'nun insanlara indirdiği son din İslâm, bütünüyle rahmet, düzen, denge, adâlet, ahlâk ve fazilettir. Bütün bu değerler insanoğlunun en tabii hakkıdır. Onu bu hakkından mahrum eden zalim zorbalar, kâfir azgınlar bulunabilir. O takdirde o ülkede yaşayan müslümanlar idareyi ele geçirme gücüne ve şansına sahip değillerse, orada ikamet etmeleri caiz olmaz. Din, ibâdet, Kur'ân ahkâmı ve ahlâkı hâkim ve cari olan bir İslâm ülkesine, beldesine hicret etmeleri vâcib olur.

عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَهُوَ مِثْلُهُ.

Semure b. Cündeb (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu belirtilmiştir:

"Kim müşrik (Allah'a ortak koşan) ile bir araya gelir ve onunla birlikte mesken edip otururşa, o da onun bir benzeri olur."[193]

وَعَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ بَعَثَ سَرِيَّةً إِلَى خَشْعَمَ فَاعْتَصَمَ

193 Ebû Dâvud/Cihad: 170

نَاسٌ بِالسُّجُودِ فَأَسْرَعَ فِيهِمُ الْقَتْلَ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ ﷺ فَأَمَرَ لَهُمْ بِنِصْفِ الْعَقْلِ وَقَالَ: أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهُرِ الْمُشْرِكِينَ قَالُوا: يَارَسُولَ اللهِ وَلِمَ ؟ قَالَ: لاَ تَتَرَاءَى نَارَاهُمَا.

Cerîr b. Abdillah (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bir bölük askeri Haş'am'e gönderdi. Oradaki insanlar secdeye sarılıp (secde edip) (bununla İslâm'ı kabul ettiklerini göstermek istediler). Ne var ki, giden bölük harekete geçip onlardan bir kısmını öldürmekte çok acele etti. Bu haber Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ulaşınca, onlara akl (diyet)in yarısının verilmesini emretti ve şöyle buyurdu:

"Müşriklerin arasında ikamet eden (eyleşip oturan) her müslümandan ben beriyimdir." Bunun üzerine soruldu:

"Neden Ya Rasulallah?" Cevap verdi:

"Müslümanla müşrikin ateşleri birbirini görmemeli (aynı ülke, aynı mahallede yan yana, karşı karşıya oturmamalıdır)lar."[194]

وَعَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: لاَ تَنْقَطِعُ الْهِجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ وَلاَ تَنْقَطِعُ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا.

Muâviye (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Tevbe (kapısı kapanıp) kesilmedikçe hicret kesilmez. Güneş batıdan doğmadıkça tevbe kesilmez (tevbe kapısı kapanmaz.)"[195]

194 Ebû Dâvud/Cihad: 95. Tirmizî/Siyer: 41

195 Ebû Dâvud/Cihad: 2. Dârimî/Siyer: 70. Ahmed: 4/99

وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ السَّعْدِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ: لاَ تَنْقَطِعُ الْهِجْرَةُ مَاقُوتِلَ الْعَدُوُّ.

Abdullah b. Sa'dî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Düşman ile savaşıldığı sürece hicret kesilmez (devam eder)."[196]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: لاَ هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ وَإِذَا اِسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُو.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Fetih (Mekke'nin fethi)nden sonra hicret yoktur; ama cihad ve niyet vardır. Cihada çıkmanız sizden istendiği zaman cihada çıkın."[197]

وَعَنْ عَائِشَةَ وَسُئِلَتْ عَنِ الْهِجْرَةِ فَقَالَتْ لاَ هِجْرَةَ الْيَوْمَ كَانَ الْمُؤْمِنُ يَفِرُّ بِدِينِهِ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ مَخَافَةَ أَنْ يُفْتَتَنَ فَأَمَّا الْيَوْمَ فَقَدْ أَظْهَرَ اللهُ الْإِسْلَامَ وَالْمُؤْمِنُ يَعْبُدُ رَبَّهُ حَيْثُ شَاءَ.

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyette, kendisinden hicretten sorulmuş, o da şu cevabı vermiştir:

"Bugün artık hicret yoktur. Daha önce mü'min dinini kurtarmak (onun gereğini yerine getirmek) için, fitneye uğramaktan endişe ederek Allah'a ve rasulüne kaçıp gidiyordu. Ama bugün Allah İslâm'ı gerçekten üstün kıldı ve mü'min de dilediği yerde rabbime ibâdet etmektedir."[198]

196 Nesâî/Bey'at: 15. Ahmed: 1/192, 4/62, 5/270, 363, 375

197 Buharî/Cihad: 1, 27,194, Menakıb-ı ansar: 45. Müslim/İmaret: 86

198 Buharî/Menakıb-i ensar: 45

وَعَنْ مُجَاشِعِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّهُ جَاءَ بِأَخِيهِ مُجَالِدِ بْنِ مَسْعُودٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: هَذَا مُجَالِدٌ جَاءَ يُبَايِعُكَ عَلَى الْهِجْرَةِ فَقَالَ: لَاهِجْرَةَ بَعْدَ فَتْحِ مَكَّةَ وَلَكِنْ أُبَايِعُهُ عَلَى الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ وَالْجِهَادِ.

Mucaşi' b. Mes'ud'dan yapılan rivâyette, adı geçen kardeşi Mücalid b. Mes'ûd'u alıp Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e getirmiş ve şöyle demiştir:

"İşte bu Mücalid'dir. Hicret etmek üzere size gelip bey'at etmek istiyor." Bunun üzerine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Mekke fethinden sonra artık (Medine'ye) hicret yoktur. Ama ben onunla İslâm, imân ve cihad üzere bey'âtleşiyorum."[199]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

193 no'lu Semure hadisi üzerinde durulmuş, Zehebî isnadında karanlık bir cihet olduğunu belirterek bu gibi hadislerin delil gösterilmeyeceğine dikkat çekmiştir.

O halde Semure hadisiyle çıkarım yapılmayacağı ağırlık kazanmış ve o bakımdan ilim adamları bu hadisi delil göstermemişlerdir.

194 no'lu Cerîr hadisini İbn Mâce tahrîc etmiştir. İsnadındaki ricalin hepsi sikadır. O bakımdan çıkarıma ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir. Hadis , İslâm askerlerini görünce secde edip Hakk'a, İslâm'a tutunduklarını anlatmak isteyen kimselerin bu davranışını ciddiye almayan kumandan onları öldürmekte acele etmiş ve bu yüzden Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onların akl (kan pahası)nın yarısını göndererek yapılan haksızlığı telan etmiştir. Ancak olayda kasıtlı öldürme söz konusu değildir.

Buharî, Ebû Hâtim, Ebû Dâvud ve Tirmizî de bu rivâyeti sahîhlemişlerdir. Taberânî ise mevsulen rivâyet etmiştir.

---

199 Buharî/Sayd: 10, Cihad: 1, 27, 194, Menakıb-ı ensar: 45, Meğazî: 53. Müslim/ İmaret: 86. Tirmizî/Siyer: 33. Nesâî/Bey'at: 15. İbn Mâce/Kefaret: 12. Ahmed: 1/226, 266, 2/ 215, 5/71, 6/466

195 no'lu Muâviye hadisini Nesâî tahrîc etmiştir. el-Hattabî ise bunun isnadında bir takım şeyler söylenebilir diyerek görüş ve tespitini belirtmiştir. Ancak başka rivâyetlerle kuvvet kazanmaktadır.

196 no'lu Abdullah hadisini İbn Mâce, İbn Mende, Taberânî, Beğavî ve İbn Asâkir tahrîc etmişlerdir. Çıkarıma salih görülmüş ve bu konuda delil sayılmıştır. Küfür diyarında kâfirlerle birlikte oturmanın tahrîmine delâlet etmekte ve o gibi yerlerde oturan müslümanların hicret etmelerinin vacib olduğunu yansıtmaktadır.

197 no'lu İbn Abbas hadisi sahîh olup çıkarıma salihtir. Mekke'nin fethinden sonra artık Medine'ye hicret yoktur. Mekke'den oraya taşınan kimse hicret etmiş sayılmaz. Geriye İslâm'ın yücelmesi ve yayılması, küfrün başaşağı gelmesi için iyi niyetle cihad kalır. O bakımdan küffara karşı savaşa davet vaki olunca mü'minlerin tereddüt etmeden katılmaları vâcib olur.

Cihad için hicret etmek, iyi niyetle çıkıp ilim tahsilinde bulunmak, geçimi sağlamayı hedefleyip eyleştiği yerden başka yere göçmek caizdir. Özellikle küfür diyarında olan bir müslümanın hicret etmesi gereklidir. Hadis, sadece "fetihten sonra Mekke'den Medineye hicret yoktur" hükmünü taşımakta ve artık Mekke'nin de dârü'l-islâm olduğuna işâret etmektedir. Hafız İbn Hacer de aynı görüşte olup küfür diyarında müslüman olan kimsenin kâfirlerin eza ve cefasından kurtulup selâmete erişebilmesi için İslâm ülkesine hicret etmesi vaciptir diyor. Sonra da şu âyeti delil gösteriyor:

"Kendilerine haksızlıkta bulunup yazık eder bir halde iken meleklerin (gelip) canlarını aldıkları kimselere gelince, onlara: "Ne işte, nerede bulundunuz?" diye sorarlar. Onlar da: "Biz yeryüzünde (inanmayanlar arasında savaşamayan, cihada katılamayan) birtakım âcizler idik" derler. Melekler onlara: "Allah'ın arzı (yeryüzü) geniş değil miydi, orada hicret etseydiniz ya?" derler. İşte bunların dönüp eyleşecekleri yer cehennemdir. Gidilecek yer olarak orası ne kötüdür!"[200]

İşte bu tarz hicretin hükmü devam etmektedir. Küfür diyarında olup hicrete kudreti yeten müslümanın hicret etmesi vücup ifade etmekte ve imkânı

200 Nisa suresi: 97. Neylü'l-Evtar: 8/31

olduğu halde hicret etmediği, müslümanlara katılıp cihada çıkmadığı takdirde cehennem ile azâp edileceği açıklanmaktadır. Ancak bulunduğu küfür diyarında İslâm'a hizmet etme ve İslâm'ı yüceltme, üstün kılma imkânı ve kudreti olursa, Maverdî'ye göre o ülke onun için darü'l-islâm olur ve orada ikamet etmesi hicret etmesinden daha uygun kabul edilir. Zira orada kalmasıyla başka kişileri İslâm'a ısındırma, İslâm'î hakikatleri kalp ve kafalara işleme imkânı söz konusudur.

İlim adamlarından bir kısmı bu görüşe muhalefet edip sahîh hadislere uymadığını belirtmişlerdir. el-Hattabî de aynı görüştedir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Medine'ye hicret etmesiyle birlikte Mekke'de kalan müslümanların vakit kaybetmeden hicret etmeleriyle ve daha tez davranıp hicret edenlerin derecesinin yüksekliğiyle ilgili âyetler bulunuyor. Onlardan birinin meâli şöyledir: **"Onlar ki inandılar ama hicret etmediler, üzerlerinde -hicret etmelerine kadar- lehlerine hiçbir velâyetiniz yoktur. Bununla beraber dinde size yardım etmek isterlerse, sizinle aralarında kesin anlaşma bulunan bir güçlüm dışında onlara yardım size gerekir. Allah yapageldiğiniz şeyleri görmektedir."**[201]

Konuyu şöyle özetlememiz mümkündür:

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret edince, Mekke ve civarında müşrikler arasında sıkışıp kalan mü'minlerin de hicret etmeleri farz kılınmıştı, imkânı olduğu halde hicret etmeyenler aleyhine uhrevî azâp hatırlatılmış ve vakit kaybetmeden hicret ederek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e destek olanlar övülmüştür. Mekke'nin fethinden sonra artık Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına hicret etme farziyeti kaldırılmış ve Mekke'de bulunan müslümanların bulundukları yerde İslam'a hizmet imkânları doğmuş, din, ibadet, vicdan ve düşünce hürriyetinin bütün kapıları açılmıştır.

Gerek Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında gerekse O'ndan sonra günümüze kadar, küfür diyarında olup kâfirlerin eza ve cefasına maruz kalan müslümanların, bulundukları ülkede İslâm'ı yayma, hizmet verme ve rahat ibadette bulunma imkânlan olmadığı takdirde bir İslâm ülkesine hicret etmeleri vacib olur. Terkinden dolayı günahkâr sayılırlar. Ama belirttiğimiz hususlarda

201 Enfal suresi: 72. Enfal suresi: 73-75. Âyetler.

çalışma, hizmet etme ve rahat ibadette bulunma imkânları varsa, o takdirde hicret etmeleri vacib değildir. Ancak kâfirlerle savaşmak zorunda kalan İslâm ülkesine yardımcı olmaları, gerekirse hicret edip bilfiil cihada katılmaları vacib olur. Zira "**tevbe kapısı kapanıp kesilmedikçe hicret kesilmeyip devam eder**" meâlindeki **195** no'lu hadis bir bakıma buna delâlet etmektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Müşriklerin arasına sıkışıp kalmak, müslüman olduğu için onlardan gelen eza ve cefaya katlanmak doğru değildir.

2. O bakımdan küfür diyarında İslâm'ı kabul eden bir kişinin dinini, imân ve ahlâkını koruyup kurtarması için İslâm ülkesine hicret etmesi vacibtir.

3. Bulunduğu küfür diyarında İslâm'ı yayma, yüceltme ve rahat ibâdet yapma imkânı olan kimsenin hicret etmesi vâcib değildir. Oradaki hizmeti önemlidir.

4. Mekke fethedildikten sonra artık Medine'ye din uğrunda hicrete gerek kalmamıştır.

5. Bulunduğu küfür diyarında İslâm'a hizmet etmekle beraber İslâm ülkesiyle kâfirler arasında bir savaş başgösterir de müslümanların yardıma ihtiyacı olursa, o takdirde küfür diyarındaki müslümanların gelip cihada katılmaları vâcib olur.

6. Küfür diyarında İslâm'a girenler için hicret kapısı devamlı açıktır. Eza ve cefa gördükleri, ibâdet hürriyetinden mahrum edildikleri takdirde hicret etmeleri vâcib olur ve bu tarz hicret kıyâmete kadar devam edecektir. "Fetih'ten sonra hicret yoktur, ama cihad ve niyet vardır" meâlindeki hadis buna işâret etmektedir.

7. Savaşta İslâm'a girdiğini sözlü olarak ifade edenler, kendi anlayışlarına göre başlarını yere koyup secde ederek Hakk'a ve İslâm'a teslim olduklarını anlatmaya çalışanlar öldürülmez.

8. Savaş başlamadan veya başladıktan sonra müşriklerden bazı kişiler İslâm'a girdiklerini, müslüman olduklarını kendilerine göre birtakım

kelime ve cümlelerle anlattıkları takdirde, birtakım şüpheler ortaya çıksa bile, onlara saldırmak ve öldürmek caiz olmaz. Ama samimiyetlerini anlamaya çalışıp birtakım tedbirler almak gerekir.

9. İslâm'a girdiklerini veya müslüman olduklarını ifade eden düşman askerlerinden İslâm kumandanı şüphelenir de onları öldürecek olursa, diyetlerinin yarısını göndermek ve yapılan hatayı telafi etmek gerekir.

10. Mekke fethedildikten sonra artık hicret üzere bey'at etmek yoktur. Ama İslâm, imân ve cihad üzere bey'at vardır.

11. İslâm ülkesine gelip bey'at etmek isteyen kimse, İslâm, imân ve cihad üçlüsü üzere bey'at eder ve bu üç esasın delâlet ettiği hükümleri kabullenmiş olur.

HARBÎNİN EMAN DİLEMESİ

Dârü'l-harpten birinin veya birkaç kişinin İslâm ülkesine sığınma ve eman dilemesi çokça görülen olaylardan biridir. Özellikle İslâm'ın kıtalar üzerinde hakimiyet kurduğu asırlarda bu iltica ve eman dileme olayları hayli yaygındı. İslâm her yanı ve yönüyle cihanşümul (evrensel) olduğundan bu konuya ağırlık vermiş ve birtakım hükümler ve müeyyideler koymuştur.

Ayrıca savaşa devam etmenin veya savaş kapısını açmanın müslümanların aleyhine bir sonuç doğuracağı birtakım delil ve kıstaslarla bilindiği zaman düşmanla barış anlaşmasına cevaz verilmiş ve ciddi tedbir almadan, yeterli kuvvet hazırlamadan savaşmanın uygun olmayacağı belirtilmiştir.

İslâm'a göre, müslümanlar bir bütünlük arz eder. Kitap ve sünnet çerçevesinde eğitilip yetiştirilen bir müslüman daima bütün müslümanların faydasını, selâmetini ve emniyetini düşünür. O bakımdan dârü'l-harpten bir veya birkaç kişi İslâm ülkesine eman diyerek iltica talebinde bulunduğunda, bir kumandan, bir yetkili ona eman verebileceği gibi sıradan bir nefer, bir kadın da eman verebilir. Birinin verdiği eman bütün müslümanlar adına emandır. O bakımdan kendisine bir kişi tarafından olsun eman verilen harbî artık güvence altındadır; casusluk yapmadığı, ihanette bulunmadığı ve İslâm'ı küçük düşürecek davranışlar içine girmediği takdirde hiçbir müslüman ona kötülükle dokunamaz ve öldüremez.

Düşman ile yapılan sulh anlaşması, saldırmazlık anlaşması -karşı taraf bozmadığı sürece- hep geçerliğini korur ve hiçbir müslüman bu anlaşmayı ihlâl etme hakkına sahip değildir.

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُعْرَفُ بِهِ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu belirtilmiştir:

"Gadreden her kişinin kıyâmet gününde bir bayrağı olur da o, onunla tanınır."[202]

Gadr: Sözünde durmamak, vefasızlık etmek, haksızlık ve zulümde bulunmak, yapılan anlaşmayı tek taraflı bozup verilen söze sadık kalmamak gibi manalara gelir. Düşmanla yapılan bir saldırmazlık, sulh anlaşmasına sadık kalmak vaciptir. Karşı taraf gadretmediği sürece müslümanlar gadretmezler.

وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرْفَعُ لَهُ بِقَدْرِ غُدْرَتِهِ أَلاَ وَلاَ غَادِرَ أَعْظَمُ غَدْرًا مِنْ أَمِيرِ عَامَّةٍ.

Ebû Saîd (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Gadreden her kişi için kıyamet gününde bir bayrak vardır ki o bayrak o kişinin gadri nisbetinde yükseltilir. Haberiniz olsun ki, velâyet amme sahibi olan emîr (hükümdar veya yetkili kumandan)dan vaki olan gadirden dolayı daha büyük bir gadir (gadreden) yoktur."[203]

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: ذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ.

Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Müslümanların zimmeti (ahd, eman ve himayesi) birdir (birinin verdiği zimmet hepsi adına verilmiş olur). En aşağı düzeyde olanları bile zimmet hususunda bir tavır ve davranış ortaya koyabilir."[204]

---

202 Buharî/Cizye: 22, Edeb: 99, Hiyel: 9, Fiten: 21. Müslim/Cihad: 8, 10, 17. Ebû Dâvud/Cihad: 150. Tirmizî/Siyer: 28. İbn Mâce/Cihad: 42. Ahmed; 1/411

203 Müslim/Cihad: 8, 10, 17, Ahmed: 1/411, 441, 2/16, 29, 48, 56, 3/7, 19, 25, 39, 46, 51

204 Buharî/Feraiz: 21, Medine: 1, Cizye: 10. Müslim/Hac: 467, 470. Ebû Dâvud/ Menasik: 95

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِنَّ الْمَرْأَةَ لَتَأْخُذُ لِلْقَوْمِ يَعْنِي تُجِيرُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki kadın da kendi kavmi (ülkesi) adına ahd-u eman verebilir."[205]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Harbî olan bir kişi İslâm ülkesine eman dileyerek ve dilediği eman kendisine verilerek girer veya iltica ederse, bir yıldan daha az bir süre kalmasına izin verilebilir. Yetkili hükümdar veya kişi ona: "Bir yıl kalacak olursan senin üzerine cizye tahakkuk ettiririm" derse, bu geçerli bir karar olur. Emanla içeri giren kimse yılı dolmadan aynlıp giderse artık haraç talep edilmez. Bir yılı dolduracak olursa artık o zımmî (vatandaş) sayılır, zımmî statüsüne tabi kılınır. Baştaki yetkili, eman dileyerek İslâm ülkesine giren kimse için bir veya iki aylık bir süre de belirleyip sınırlandırabilir. Belirlenen süre geçtiği halde ülkeyi terketmezse zımmî kabul edilir ve ona göre işlem yapılır.[206]

Eman dileyip İslâm ülkesine giren kişi kadın olur ve orada bir zımmî ile evlenirse, kendisi de zımmî olmayı kabul etmiş sayılır ve zımmî ile ilgili statüye tabi olur. Çünkü kadın erkeğe tabidir. Evlendiği erkek zımmî ise, o da zımmî sayılır. Ama eman alıp gelen kişi erkek olur ve orada zımmîye bir kadınla evlenirse, kendisi zımmî sayılmaz. Çünkü erkek kadına tabi değildir.[207]

Kendisine eman verilecek kişide aranan birtakım şartlar vardır. O şartları haiz olmayan harbî kabul edilmez, yani öylesine eman verilmez.

Bu şartlar şunlardır:

1- Arap müşriklerinden olmaması,

---

205 Tirmizî/Siyer: 25

206 Kâsânî/Bedayi': 7/110. Fetâvâyı Hindiyye: 2/234, 235

207 Kâsânî/Bedayi': 7/110. Fetâvâyı Hindiyye: 2/235

Zira Arap müşriklerinden ancak İslâm'a girmeleri kabul edilir, iltica ve eman dilemeleri kabul edilmez.

2- Mürted olmaması,

Zira mürtedden de ancak İslâm'a dönmesi kabul edilir, iltica ve eman dileme talebi kabul edilmez. İslâm'a dönmeyi kabul etmediği takdirde öldürülür. [208]

Şâfiîler'e göre: Mükellef ve muhtar olan her müslümanın bir harbîye veya belirlenmiş bir sınır içinde bulunan bir topluluğa (köy halkına, kabile halkına) eman verebilir. Sınırı ve sayısı belli olmayan bir topluluğa eman veremez. Kâfir bir vatandaşın, mükellef olmayanın ve bir de zorlananın eman vermesi sahîh değildir. Aynı zamanda elde edilip İslâm ülkesine getirilen bir esirin ne beraberindeki esirlere, ne de başkasına eman verme yetkisi yoktur.

Eman verme sözlü olabileceği gibi yazılı da olabilir. Ancak müslümanlara zarar verecek bir eman sahîh ve geçerli sayılmaz. Meselâ harbî sırf casusluk yapmak üzere eman diler ve birtakım karineler onun casus olduğuna delâlet ederse, artık öylesine eman verilmez.

Kendisine eman verilen harbî bir hıyanette bulunmadığı takdirde imamın (devlet başkanının veya yetkili kurumun) emanı bozması doğru olmaz. Böyle bir endişesi olursa bozmasında bir sakınca yoktur. [209]

Hanbelîler'e göre: Mükellef bir müslümanın harbî olan kişiye eman vermesi sahihtir. Mükellef kişi ister erkek, ister kadın, ister hür, ister esir, ister köle olsun fark etmez, bunların hepsi eman vermeye salahiyetli sayılır. [210]

Harbî bir kimseye sözü edilen kişilerden biri eman verdiği takdirde artık onu öldürmek, malını yağmalamak, şahsiyetini zedelemek haram olur. Ancak sözü edilen müslümanın ergin, akıl ve muhtar olması gerekir. Nitekim Sevrî, Şâfiî, Evzaî, İshak ve İbn Kasım da aynı görüştedirler.

İmam Ebû Hanîfe ile İmam Ebû Yusuf'a göre, kölenin eman vermesi

208 Kâsânî/Bedayi': 2/111

209 Şeyhülislâm Ebû Zekeriyya el-Ensarî/Fethü'l-Vehhab bi-Şerhi Menhecit-Tullab: 2/176. el-Gamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 547, 548. Mısır: 1352-1933

210 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhu'l-Kebîr: 10/555. Beyrut: 1403

sahîh olmaz. Esir de öyle.[211]

Kadının da eman vermesi sahihtir. Hz. Aişe (radıyallahu anha) bu konuda şöyle demiştir: "Kadın, müslümanlar adına eman verecek olursa caiz olur." Bunun gibi Ümmü Hâni (radıyallahu anha) Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e baş vurup şöyle dedi: "Ya Rasulallah! Kocam tarafından olan bazı hısımlara eman verdim ve anamın oğlu (anabir kardeşim) onları öldürmek istiyor. O yüzden eman verdiğim kişileri bir odaya koyup kapıyı kilitledim!" Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şöyle buyurdu: "Ya Ümmü Hâni, sen kime eman verdiysen biz de ona eman vermiş bulunuyoruz. Müslümanlardan sıradan bir kimse de eman verebilir."[212]

İmamın (devlet başkanı, halîfe) kâfirlerin hepsine ve onların fertlerine eman verme yetkisi vardır ve caizdir.

Mâlikîler'e göre: Kadının, kölenin ve aklı eren çocuğun eman vermesi de geçerli ve sahihtir. Savaşta müslümanlara yardımda bulunan hristiyanların bir müşrike eman vermesi Leys ve Evzâî'ye göre câiz değildir.[213]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

202 no'lu Enes Hadis i sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye sâlihtir. Yapılan anlaşmayı ciddi bir sebep yokken tek taraflı bozan, verdiği ahdu emana riâyet etmeyen kimse gâdir sayılır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), böylesi hakkında ağır anlamda mânevî bir müeyyide koymuştur. Aynı zamanda müslümanlardan bir mükellef kişinin verdiği eman geçerlidir. Bir başkası kalkıp onu bozacak olursa, menedilir ve bozması geçersiz sayılır.

Böylece Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) mükellef her mü'mine -ister erkek, ister kadın, ister köle, isterse cariye olsun değer vermiş ve onu diğer bütün müminlerle birleştirip tek parça kabul etmiştir. Düşman tarafından birinin eman dileyerek İslâm ülkesine girmesi için sadece halîfeyi veya onun yetkili kılacağı bir kurum veya şahsı salahiyetli kılmamış, bu konuda aklı eren her mükellef mü'minin yetkili olduğunu belirlemiştir. Şüphesiz bunun birtakım

211 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhu'l-Kebîr: 10/555. Beyrut: 1403

212 Şemsüddin İbn Kudame/eş-Şerhu'l-Kebîr: 10/556

213 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübra: 2/41, 42

hikmet ve sebepleri vardır: Düşman askerine veya onlardan herhangi bir ferde veyahut bir kabileye müslümanlardan birinin eman vermesi son derece dikkat çekicidir. Bu, gayr-i müslimlere İslâm devletinin bir ferde ne kadar değer verdiğini gösterir ve onların gıptasına yol açar.

Kendisine eman verilen harbînin müslümanlar arasındaki birlik ve dirliği, kardeşlik ve dayanışmayı, sevgi ve saygıyı, doğruluk ve adaleti görmesi yönlendirici olur ve o kişinin İslâm'a ısınmasına sebep olabilir.

Kölelerin, mültecilerin bile insanca yaşama şansına sahip olduğu İslâm ülkesindeki adâlete ve sınıf farkını kaldıran esaslara hayranlıklarını uyandırma imkânı doğmuş olur.

203 no'lu Ebû Saîd hadisi Enes hadisiyle birbirini kuvvetlendirmektedir. Fazla olarak da devlet başkanının, velâyet-i amme yetkisi bulunanın gadretmesinin çok daha kötü ve sonuç bakımından çok daha elim olduğu belirtilmektedir. Zira makam sahibi olmayan bir ferdin gadretmesi hafife alınabilir ve müslümanların itibarını pek sarsmayabilir. Ama hükümdarın veya yetkili kumandanın gadretmesi bütün müslümanları rencide edip dışa karşı itibarlarını sarsabilir. İslâm davasını zedeleyip yayılmasına engel teşkil edebilir.

204 no'lu Hz. Ali hadisi sahihtir. Aynı zamanda Ebû Dâvud, Nesâî' ve Hâkim tahrîc etmiş bulunuyorlar. Diğer yandan bu anlamda bir diğer hadisi Ahmed, Ebû Dâvud ve İbn Mâce, Amr b. Şuayb tarikiyle Amr'ın dedesinden merfuan rivâyet etmişlerdir ki meâlen şöyledir: "Müslümanların eli (üstünlüğü, ahd-u emanı) başkaları üzerinedir. Müslümanların kanları birbirine denktir. Başkalarına, sıradan bir müslüman ahd-u eman verebilir ve eman verilen kişiyi müslümanların üst seviyedekileri (salimen) kendi ülkesine geri gönderir. Evet, müslümanlar başkalarına karşı bir tek el mesabesindedirler."

İbn Hibban bu hadisi sahîhlemiştir.

205 no'lu Ebû Hureyre hadisini Tirmizî tahrîc edip hasen-garib olduğunu belirtmiştir.

Bu bâbda birçok rivâyetler bulunuyor ki, hepsi de birbirini desteklemekte ve kuvvetlendirmektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Düşman tarafla yapılan anlaşmalara bağlı kalmak vacibdir.
2. Düşman tarafı yapılan anlaşmayı bozmadığı sürece müslümanlar buna sadık kalmakla yükümlüdür.
3. Karşı taraf yapılan anlaşmaya sadık kalmaz da dolaylı yollardan ihanette bulunmaya çalışırsa, o takdirde müslümanlar yapılan anlaşmayı onların yüzüne fırlatarak artık onun bir hükmü kalmadığını bildirirler.
4. Dâru'l-harpten bir harbî eman dileyerek İslâm ülkesine girmek isterse, müslümanlardan mükellef bir kişi ona eman verebilir.
5. Eman verecek olan müslümanın akil, bâliğ olması yeterlidir.
6. Müslüman mükellef bir kadın ve bir köle de eman vermeye yetkilidir.
7. Birinin verdiği eman, bütün müslümanları bağlayıcıdır ve hepsinin eman verdiği neticesini doğurur.
8. İmam (devlet başkanı, halîfe veya yetkili kıldığı kimse) eman verilen şahıs için bir süre belirler. Müctehidlerden bir kısmına göre bu süre en çok iki aydır, bir kısmına göre bir yıldır. Süre tamamlanınca ülkede kalıp gitmeyen kimse zımmî (gayr-i müslim vatandaş) sayılır ve zımmî statüsüne tabi olur, kendisinden vergi alınır.
9. Eman dileyen harbî kadın olur da kendisine eman verildikten sonra bir zımmî ile evlenirse, artık zımmî statüsüne tabi olur. Zira kadın kocasına tabi'dir. Ama kendisine eman verilen kişi erkek olur da eman verildikten sonra İslâm ülkesinde zımmîye bir kadınla evlenirse, zımmî statüsüne tabi tutulmaz. Zira erkek karısına tabi değildir.
10. Bir müslümanın veya devlet başkanının eman isteyen harbînin casus olup olmadığına dikkat etmesi gerekir. Eman verildikten sonra da kontrol altında tutulur. Casus olduğu ortaya çıkarsa, ya ülke dışına çıkartılır veya cezalandırılır. Müctehidlerin bu hususta görüşleri az farklıdır.
11. Bir müslümanın eman verdiği harbî öldürülmez, malına dokunulmaz, şahsiyeti rencide edilmez ve başka bir müslüman o emanı bozamaz.

GAYR-İ MÜSLİM ELÇİYE DOKUNULMAZ

Elçi daha çok şu iki anlamda kullanılır: Bir devleti başka bir devlette temsil eden kimse. Buna sefir de denir. Bir tarafın belli bir konuda görüşmek ve düşündüğünü bildirmek üzere karşı tarafa gönderdiği kimse.

İslâm'da elçi: İslâm dünyasında elçilerin maiyetleri ile birlikte dokunulmazlıkları vardır. Öldürülmezler ve herhangi bir şekilde kendilerine kötü de davranılmaz. Hattâ elçi olarak gönderilen kimse gönderildiği memleket nazarında bir suçlu olsa dahi kendisine bir elçiye yapılan muameleden farklı bir muamele yapılmaz. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in peygamber olduğunu iddia eden Müseyleme'nin elçilerine "eğer elçi olmasaydınız başlarınızın kesilmesini emrederdim" buyurduğu rivâyet edilir.

Elçiler sadece olağanüstü durumlarda göz hapsine alınırlar. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke'ye gönderilen müslüman elçilerin dönüşüne kadar Mekke'den gelen elçileri alıkoymuştur. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelen elçilere önce teşrifat memurları tarafından peygamberin huzurunda nasıl davranacakları öğretilirdi. Elçiler daha çok Medine'de Büyük Cami (Mescid-i Saadet)de Elçiler Sütunu denilen yerde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından kabul edilirlerdi. Bu kabul sırasında Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ve arkadaşlarının güzel elbiseler giydikleri söylenir.

Yabancı devletlere gönderilen elçilere hâzineden gittikleri ülkenin devlet reislerine sunulmak üzere hediyeler verilirdi. Yabancı devlet reislerinin de elçiler aracılığıyla gönderdiği hediyeler hâzineye konulurdu. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) gelen yabancı elçilere hediyeler verdiği gibi kendinden sonra da bu şekilde hediyeler verilmesini tavsiye etmiştir. Elçiler devletin misafiri olarak ağırlanırlardı. Medine'de elçilerin ikametine ayrılmış birçok büyük evler vardı. İkametleri sırasında her türlü rahatlıkları sağlanan elçiler ibâdet ve dinî ayinlerini de serbest bir şekilde yaparlardı. Bir keresinde Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Necran'lı hristiyan elçilerin ibadetlerini mescidde yapmaları için izin

verdiği rivâyet edilir.[214]

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ جَاءَ ابْنِ النَّوَّاحَةِ وَابْنُ أُثَالٍ رَسُولاً مُسَيْلِمَةَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَهُمَا: أَتَشْهَدَانِ أَنِّي رَسُولُ اللهِ؟ قَالاَ: نَشْهَدُ أَنَّ مُسَيْلِمَةَ رَسُولُ اللهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: آمَنْتُ بِاللهِ وَرَسُولِهِ لَوْكُنْتُ قَاتِلاً رَسُولاً لَقَتَلْتُكُمَا قَالَ عَبْدُ اللهِ: فَمَضَتِ السُّنَّةُ أَنَّ الرُّسُلَ لاَتُقْتَلُ.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"(Yalancı peygamber) Müseyleme'nin İbn Nevvaha ve İbn Usal adında iki elçisi Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldiler. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara:

"Benim Rasulullah olduğuma şehadet ediyor musunuz?" Onlar:

"Biz Müseyleme'nin Rasulullah olduğuna şehadet ediyoruz" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Ben Allah ve O'nun rasulüne imân ettim. Eğer bir elçiyi öldürmem gerekseydi elbette ikinizi öldürürdüm" buyurdu.

Râvî Abdullah b. Mes'ud (radıyallahu anh) devamla diyor ki: "Böylece sünnet elçinin öldürülmeyeceği üzere sürüp geldi."[215]

وَعَنْ نُعَيْمِ بْنِ مَسْعُودٍ الْأَشْجَعِيِّ قَالَ سَمِعْتُ حِينَ قُرِئَ كِتَابُ مُسَيْلِمَةَ الْكَذَّابِ قَالَ لِلرَّسُولَيْنِ: فَمَا تَقُولاَنِ أَنْتُمَا؟ قَالاَ: نَقُولُ كَمَا قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: وَاللهِ لَوْلاَ أَنَّ الرُّسُلَ لاَ تُقْتَلُ لَضَرَبْتُ أَعْنَاقَكُمَا.

Nuaym b. Mes'ud el-Eşcaî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen

214 Meydan Larousse: 4/156, 157

215 Dârimî/Siyer: 59. Müsned-i Ahmed: 1/406, 4/439

diyor ki:

"Müseyleme el-Kezzab'ın mektubu okununca Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in o iki elçiden şunu sorduğunu duydum:

"Siz ikiniz bu hususta ne dersiniz?" Onlar da: "Bizler Müseyleme'nin dediğini deriz" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Allah'a andolsun ki, eğer elçiler öldürülmez kuralı olmasaydı ikinizin de boynunu vururdum" buyurdu.[216]

وَعَنْ رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولُ اللهِ ﷺ قَالَ: بَعَثَنِي قُرَيْشٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَلَمَّا رَأَيْتُ لنَّبِيِّ ﷺ وَقَعَ فِي قَلْبِي أَلْإِسْلاَمِ فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللهِ لاَأَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَالَ: إِنِّي لاَأَخِيسُ بِالْعَهْدِ وَلاَأَحْبِسُ الْبُرُدَ وَلَكِنِ ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فان كان فى قلبك الذى فيه الان فارجع

440 Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in azadlı kölesi Ebû Râfi' (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Kureyşliler beni (elçi) olarak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gönderdiler. Gelip Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i görünce kalpimde İslâm'a girmek meyli doğdu. Bunun üzerine (kararımı verdim ve):

"Ya Rasulallah! Artık Kureyşliler'e dönmeyeceğim" dedim. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Doğrusu ben ahdi bozmam ve elçileri hapsetmem. O bakımdan sen geri dön. Eğer şu anda kalpinde oluşan (meyil ve İslâm'ı kabul) yine kalpinde oluşması devam ederse dön bize gel" diye tavsiye buyurdu.[217]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

215 no'lu İbn Mes'ûd hadisini aynı zamanda Hâkim tahric etmiş; Ebû Dâ-

216 Ebû Dâvud/Cihad: 154. Dârimî/Siyer: 59

217 Ebû Dâvud/Cihad: 151. Ahmed: 6/8

vud ile Nesâî ise muhtasaran tahrîc etmişlerdir. Hadis çıkarıma salihtir.

Elçi açıktan İslâm'ı ve Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'i red ve inkâr etse bile öldürülmez. Hadis bu hükmü net biçimde belirtmektedir.

216 no'lu Nuaym hadisi de çıkarıma elverişlidir. Yukarıdaki hadisle birbirini kuvvetlendirmekte olup aynı hükmü ifade etmektedir. Ebû Dâvud ve el-Münzirî'ye göre sahihtir. Hafız İbn Hacer bu rivâyete Telhîs'de yer vermiş ve Ebû Nuaym de bunu sahabe hakındaki konuda tahrîc etmiştir. Ancak onun tahririne göre, Müseyleme'nin gönderdiği elçiler üç tane imiş. Bunlardan Vetîn adındaki İslâm'a girmiş diğer ikisi küfürleri üzere kalmış. Başka bir rivâyette ise Müseyleme'ye imân edenlerden ve elçi olarak gelenlerden İbn Nevvaha'nm öldürüldüğü nakledilmiştir. Ancak bu rivâyet mevsuk (sika) değildir.

217 no'lu Ebû Râfi' hadisiyle de çıkarım yapılabilir. Kâfirlere karşı bile olsa ahde vefa etmenin gereğine delâlet etmektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İki ülke, iki devlet arasında bir iş, bir konu için elçi göndermek suretiyle bağlantı kurmak caizdir.
2. Gönderilen elçi bu sıfatı kendinde taşıdığı sürece dokunulmazlığı vardır.
3. İnkarcı İslâm düşmanı bir ülkenin gönderdiği elçinin inanç ve tutumu ne olursa olsun öldürülmez ve işkence edilmez.
4. Gönderilen elçileri kabul etmek ve dinlemek sünnettir.
5. Fevkalâde durumlarda gelen elçiyi bir süre gözaltında tutmakta bir sakınca yoktur.
6. Elçilerle birlikte gelen maiyetlerinin de dokunulmazlığı vardır.
7. Gönderilen elçi, geldiği ülke nazarında bir suçlu dahi olsa, elçilik sıfatı devam ettiği sürece dokunulmaz.
8. Elçileri ağırlamak, gerekirse hediye vermek sünnettir.
9. Elçileri doğrudan devlet başkanının huzuruna almadan huzura na-

sıl girileceğini öğretmek, ülkenin bu hususstaki kurallarını belletmek gerekir. Elçileri huzuruna kabul eden İslam liderinin güzel elbisesini giyinmesi sünnettir.

10. Gelen elçiyle gönderilen hediye kabul edilir. Ancak savaş durumunda iseler ve oyalama, aldatma gibi bir yol izlendiği takdirde kabul edilmez.

11. İslâm devlet başkanmın başka bir ülkeye gönderdiği elçiyle birlikte o devlet reisine bir hediye göndermesinde bir sakınca yoktur.

12. Elçi aldığı talimat uyarınca gerekeni çekinmeden ifade etmekle yükümlüdür.

13. Şifahi bir bilgiyle gönderilebileceği gibi yazılı bir bilgiyle de gönderilebilir.

14. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in çevre hükümdarlarına ve kabile reislerine gönderdiği elçilere birer yazılı metin de verdiği olmuştur.

15. Gönderilecek elçinin, gideceği ülkenin âdet ve geleneklerini az- çok bilmesi, rahat, pürüzsüz konuşan, hazır cevap, nazik ve gerektiğinde cesur bir kişi olması söz konusudur.

MUHASARA ALTINDA TUTULAN KÂFİRLERİN DURUMU

Hendek gazası hayli zor ve yorucu oldu. Müşrikler İslâm aleyhine birleşip Medine üzerine yürüdüler. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in böyle bir saldın karşısında Medine'li yahûdilerin bir ihanette bulunmaları ihtimalini dikkate alarak daha önce onlarla ciddi bir anlaşma yapmış bulunuyordu. Ne var ki Kurayzalılar bu anlaşmaya sadık kalmadılar, gelen müttefik müşriklerle gizlice görüşerek müslümanlar aleyhine tavır aldılar.

Hendek savaşı, kuşatması hayli sürdü ve Medineliler korku ve sarsıntı geçirdiler. Derken Cenab-ı Hak yardımda bulundu. Nuaym'ın uyguladığı taktik tesirini gösterdi. Cumartesi taarruza geçmek isteyen müşriklere, Kurayzalılar "biz cumartesi savaşmayız, bu bize yasak kılınmıştır. Başka bir gün seçiniz" diye cevap gönderince Kureyş müşriklerinin güveni sarsıldı. Yahûdilerin kendilerine ihanet ettiğine iyice inandılar. Derken çıkan şiddetli bir fırtına bütün gece ortalığı alabora etti. Fırtına bütünüyle müttefik kuvvetler üzerine yönelik bulunuyordu. Ortada ne çadır kaldı, ne mühimmat, her şey alt-üst oldu. Düşman askeri korku ve dehşet içinde dağıldı ve sabah olunca taşıyabildiklerini toplayıp kaçtılar. Gün ağarınca bunlardan kimse ortada kalmamış oldu.

Müslümanlar rahat bir nefes aldılar ve düşmanlarının savaşamayıp kaçtıklarına iyice kanaat getirdikten sonra döndüler. Ne var ki önlerinde bir diğer önemli mesele bulunuyordu. Yahudilere artık güvenmenin safdillik olacağında ve fırsat buldukları takdirde müslümanlara kötülükten kaçınmayacaklarında şüphe kalmamış bulunuyordu. Cenâb-ı Hakk'ın sevkettiği şiddetli fırtına yüzünden bu defa başarılı olamadılarsa daha başka bir zaman ilk fırsatta müşriklerle birleşip müslümanlan Medine'den kapı dışarı edecekleri kanaati iyice hakim oldu. O halde yılanın kuyruğunu keserek başını bırakmak doğru değildi ve o bakımdan Benî Kurayza yahudilerine iyi bir ders ve ceza vermek gerekliydi. Bunun için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) müslümanların ikindi namazını Benî Kurayza semtinin etrafında toplanıp kılmaları için bir duyuruda bulundu. Hz. Ali (radıyallahu anh) da İslâm sancağını kaldırıp ilerledi. Benî Kurayza yahudi-

leri Benî Nadir gibi kale içinde bulunuyorlardı. Ancak bu onları mücahidlerin elinden kurtarmaya yeterli değildi. Böylece müslümanlar Benî Kurayza'yı kuşattılar. Kuşatma yirmi beş gün devam etti. Karşılıklı ok, taş ve benzeri şeyler atma birbirini izleyip durdu. Kuşatma uzayınca Kurayzalılar ümitsizliğe düştüler ve müslümanların çok azimli bulunduklarını da anlayınca Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e elçi gönderdiler. Medine'li Ebu Lübabe ile aralarında yakın bir dostluk ve samimiyet bulunuyordu. O bakımdan onu görmek istediler. Ebû Lübabe Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emriyle kale içine girdi. Erkekler onu karşıladılar, kadınlar ağlaşıp yardım dilediler. Bir hayli görüşler ortaya çıktı ve sonunda Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hükmüne razı olmaya karar verdiler. Fakat çok geçmeden bu kararlarından vazgeçip Şam dolaylarındaki Erziat'a gitmelerine izin verilmesi talebinde bulunmayı kararlaştırdılar.

Daha önce Benî Nadir kabilesi, bu hususta Hazrec kabilesinden yardım dilemiş ve gereken yardım gösterilerek istedikleri ülkeye göç etmişlerdi. Bu defa Benî Kurayza yaptığı hiyanet ve ihanetin cezasız kalmayacağını görünce Evs kabilesinden yardım istediler ve Hazrec kabilesinin Benî Nadir kabilesine gösterdiği desteği misal vererek bu konuda Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'i ikna etmelerini istediler. Bu talepleri Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından reddedildi. Haklarında verilecek hüküm için Evs kabilesinden bir hakemin hükmüne razı olacaklarını bildirdiler. Bu arzuları uygun görülüp Sa'd b. Muâz (radıyallahu anh) hakem olarak belirlendi. Ama Hz. Sa'd (radıyallahu anh) bu yahudilere lâyık oldukları cezayı vermediği takdirde onların boş durmayacağını ve yine müşriklerle gizliden işbirliği sağlayıp İslâm aleyhine hareket edeceklerini ve devamlı bir huzursuzluk kaynağı olacaklarını çok iyi bildiğinden gereken kararı verdi: Kurayza kabilesinin silahı bırakarak kalelerinden dışarı çıkmalarını istedi. Onlar da bu karâra uyarak silahlarını bırakıp kale dışına çıktılar. Arkasından Sa'd (radıyallahu anh) kararının ikinci maddesini ortaya koydu: Kurayza kabilesinin savaşçıları öldürülecek, kadınları ve çocukları esir edilecek.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Sa'd b. Muaz (radıyallahu anh)'ın verdiği kararı ve hükmü öğrenince tasvip etti ve:

"Allah da, müminler de bu hükümden hoşnut oldular. Bana emrolunan hüküm de bundan başkası değildir" buyurdu.

Böylece Ahzab, diğer bir ifadeyle Hendek Savaşı'nın sona ermesi ve İslâm düşmanı yahudi kabilesinin ortadan kaldırılması, mü'minleri rahata kavuşturdu, endişelerini giderdi ve Medine düşmandan temizlenmiş olup şehir devletinin önündeki engel kalkmış oldu.

Ebû Saîd (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Kurayza ehli (Benî Kurayza kabilesi) Sa'd b. Muâz'ın hükmüne uyarak (kalelerinden) indiler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Sa'd'a haber gönderip çağırdı. O da merkebinin üzerinde Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e geldi. Sa'd mescid'e yaklaşınca: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) (ensara):

"Kabilenizin başı, söz sahibinin önünde ayağa kalkınız veya hayırlınız karşısında ayağa kalkınız" buyurdu. Sa'd gelip Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanına oturdu ve Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dedi:

"Şüphesiz bunlar (Benî Kurayza kabilesi) senin hükmüne uyarak indiler." Sa'd (radıyallahu anh)'da: "Doğrusu ben onların savaşçılarının öldürülmesine, kadın ve çocuklarının esir edilmesine hükmediyorum" diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Andolsun ki, O (en büyük) hükümdarın hükmettiğiyle hükmetmiş bulunuyorsun." Diğer bir lafızla:

"Azîz ve Celîl olan Allah'ın hükmüne uygun hükmettin" buyurdu.[218]

عَنْ اَبِي سَعِيدٍ أَنَّ اَهْلَ قُرَيْظَةَ نَزَلُوا عَلَى حُكْمِ سَعِيدِ بْنِ مُعَاذٍ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِلَي سَعْدٍ فَأَتَاهُ عَلَى حِمَارٍ فَلَمَّا دَنَا قَرِيبًا مِنَ الْمَسْجِدِ قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: قُومُوا إِلَى سَيِّدُكُمْ أَوْ خَيْرِكُمْ، فَقَعَدَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ:

218 Buharî/Cihad: 168, Meğâzî: 30, Menakıb-ı ensar: 12, İsti'zan: 26. Müslim/Cihad: 65. Ahmed: 3/22, 6/142

إِنَّ هَؤُلَاءِ نَزَلُوا عَلَى حُكْمِكَ قَالَ فَإِنِّي أَحْكُمُ أَنْ تُقْتَلَ مُقَاتِلَتُهُمْ وَتُسْبَى ذَرَارِيهِمْ فَقَالَ: لَقَدْ حَكَمْتَ بِمَا حَكَمَ بِهِ الْمَلِكُ.

Ebû Saîd hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Hadis daha çok savaş esnasında düşman tarafın da kabul edeceği bir kişiyi hakem seçip tarafların onun kararına ve hükmüne uymaları konusunu yansıtmaktadır. Böylece bir kişinin vereceği hükme razı olabilmenin caiz olduğuna delâlet etmekte ve ancak o kişinin ehl-i hal ve akd olması gerektiğini ifade etmektedir. Zira Sa'd b. Muaz (radıyallahu anh) hem yahudi kabilesi olan Kurayza'nın yeminli adamları, hem de ensarın başı ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in güvendiği bir kişi idi. Nitekim Hz. Sa'd, sözü edilen yahudilerin büyük bir ihanet içinde olduklarını ve her fırsatta bu ihanetlerini sergileyeceklerini ve devamlı surette Medine'yi rahatsız ve tedirgin eden bir çıbanbaşı olarak düşmanlıklarını sürdüreceklerini, kendileriyle yapılacak hiçbir anlaşmaya sadık kalmayacaklarını çok iyi biliyordu. O bakımdan verdiği hüküm, Allah (celle celaluhu)'nun ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in muradına uygun düşmüş ve hüsn-ü kabul görmüştür.

Hadisin son kısmı sahîh rivâyetler doğrultusunda az farklı lafızlarla belirtilmiştir: "Bu gün and olsun ki onlar hakkında yedi göğün üstünde bu konuda hükmeden Allah (celle celaluhu)'nun hükmüyle hükmetmiş bulunuyorsun."

Câbir'den yapılan rivâyette ise şu lafıza yer verilmiş bulunuyor: "Ya Sa'd! Onlar hakkında hükmet!" Sa'd de: "Allah ve O'nun rasulü hükmetmekte daha haklı ve daha lâyıktırlar" diye cevap veriyor.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona:

"Gerçekten Allah onlar hakkında hükmetmeni (bir karar vermeni) sana emretti" buyuruyor.

İbn İshak'ın rivâyetinde ise: "And olsun ki onlar hakkında, Allah'ın yıldızlarla donatılmış yedi göğün üstünde hükmettiğiyle hükmetmiş bulunuyorsun."

Böylece savaşır durumda olan Kurayza yahudileri İbn İshak'ın rivâyetine göre, Sa'd'ın hükmüne razı olup Hars kızının evine inip oturdular. Başka bir rivâyete göre, Üsame b. Zeyd'in evine inip orada toplandılar. Bazı tespitlere göre,

yahudiler bu iki evde toplandılar. Nitekim Câbir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyet de bunu doğrulamaktadır. Sonra İbn İshak diyor ki: "Onlar için bir hendek veya birkaç hendek hazırlandı ve öylece o hendeklere indirilerek öldürüldüler. Sonra da malları, kadınları ve çocukları ganimet olarak mücahidlere taksim edildi. Evlerinin çoğu veya tamamı muhacirlere verilmiştir.

Kurayza kavminin savaşçılarının sayısı 700-800 olduğu rivâyet edilmektedir. Ancak Tirmizî, Nesâî ve İbn Hibban'ın sahîh isnadla yaptıkları rivâyette, sayılarının dört yüz kadar olduğu belirtilmiştir. Bazısına göre, sayılarının dokuz yüze yaklaştığı bildirilmektedir. Ancak dört yüz sayısı en doğru olanıdır. [219]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İslâm halîfe veya hükümdarı savaş halinde tarafların kabul edeceği bir müslümanın hakem tayin edilmesini uygun görebilir.
2. Ancak bu müslümanın ehl-i hallü ve'l-akd olması gerekir.
3. Vereceği hükmün Kur'ân'ın taşıdığı esaslara uygun olması söz konusudur.
4. Anlaşma yapıp düşmandan yana olmayacağı, müslümanları destekleyeceğini kabul eden ve sonra buna sadık kalmayıp ihanet eden zımmîlerin savaşçıları öldürülür.

219 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/63. İbn Hişam: 2/245, 246-252. Safiyürrahmân/er-Rahiku'l-Mahtûm: 338-352. Mekke: 1400

CİZYE ALMAK

Cizye, bilindiği üzere gayr-i müslim vatandaşlardan alınan vergi, diğer bir tabirle baş vergisi demektir. Osmanlılar zamanında cizye toplayan tahsildara "cizyedar", cizye vermekle yükümlü olan gayr-i müslim vatandaşlara "cizyegüzar" denirdi.

Bu vergi, gayr-i müslimlerin İslâm devletinin himayesine alınması ve askerlikten muaf tutulmaları karşılığı alınırdı. Bu vatandaşlar aynı zamanda inanç ve ibâdetlerini yerine getirme hürriyetine sahip oldukları gibi, meşru sınırları içinde çalışıp kazanç temin etmekte de serbest idiler. Yeter ki, casusluk yapmasınlar, ihanette bulunmasınlar, düşmanla gizli temas kurmasınlar ve İslâm'ı zedeleyecek söz ve davranışlardan kaçınsınlar. Aksi halde vatandaşlık hakkını kaybeder, ağır bir suç işlemişlerse cezalandırılırlar, değilse ülke dışına çıkartılırlar.

عَنْ عُمَرَ أَنَّهُ لَمْ يَأْخُذِ الْجِزْيَةَ مِنَ الْمَجُوسِ حَتَّى شَهِدَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَخَذَهَا مِنْ مَجُوسِ هَجَرَ.

Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, mecûsîden cizye almak istememiş, tâ ki Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh), Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelip (olumlu) meyil gösteren bir mecûsîden cizye aldığına şehadette bulununca (o da almaya karar vermiştir)."[220]

وَفِي رِوَايَةٍ أَنَّ عُمَرَ ذَكَرَ الْمَجُوسَ فَقَالَ: مَا أَدْرِي كَيْفَ أَصْنَعُ فِي أَمْرِهِمْ ؟ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: سُنُّوا بِهِمْ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ.

Diğer bir rivâyette ise olay şöyle belirtilmiştir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh)

220 Buharî. Ebû Dâvud. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/63

mesûsî hakkında konuşup "bunlarla ilgili ne yapacağımı bilemiyorum" dedi. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf (radıyallahu anh) ona şöyle dedi:

"Ben, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Kitap ehli hakkında uyguladığınız yol ve yöntemi onlar hakkında da uygulayın."[221]

وَعَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّهُ قَالَ لِعَامِلِ كِسْرَي أَمَرَنَا نَبِيُّنَا ﷺ: اَنْ نُقَاتِلَكُمْ حَتَّى تَعْبُدُوا اللهَ وَحْدَهُ اَوْ تُؤَدُّوا الْجِزْيَةَ.

Muğîre b. Şube (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen, Kisra'nın görevlendirip gönderdiği adama şöyle demiştir:

"Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bize, sizler yalnız Alllah'a kulluk ve ibâdet edinceye veyahut cizye verinceye kadar sizinle savaşmamızı emretti."[222]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ مَرِضَ أَبُو طَالِبٍ فَجَاءَتْهُ قُرَيْشٌ وَجَاءَهُ النَّبِيُّ ﷺ وَشَكَوْهُ إِلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالَ: يَاإِبْنَ أَخِي مَاتُرِيدُ مِنْ قَوْمِكَ ؟ قَالَ: أُرِيدُ مِنْهُمْ كَلِمَةً تَدِينُ لَهُمْ بِهَا الْعَرَبُ وَتُؤَدِّي إِلَيْهِمْ بِهَا الْعَجَمُ الْجِزْيَةَ قَالَ: كَلِمَةً وَاحِدَةً ؟ قَالَ: كَلِمَةً وَاحِدَةً قُولُوا: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ قَالُوا: إِلَهًا وَاحِدًا مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمِلَّةِ لْآخِرَةِ إِنْ هَذَا إِلاَّ اخْتِلاَقُ قَالَ: فَنَزَلَ فِيهِمُ الْقُرْآنُ: ص وَالْقُرْآنُ ذِي الذِّكْرِ. إِلَى قَوْلِهِ: إِنْ هَذَا إِلاَّ اخْتِلاَقُ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

221 Şâfiî. Neylü'l-Evtar: 8/63

222 Buharî. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/63

"Ebû Tâlib hastalandı. Kureyş kabilesi ona sormaya geldi ve bu arada Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de ona gelmiş oldu. Kureyşliler Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i Ebû Tâlib'e şikâyet ettiler. Bunun üzerine Ebû Tâlib, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e sordu:

"Kardeşimin oğlu, kendi kavminden ne istiyorsun, arzun nedir?" O da şu cevabı verdi:

"Onlardan sadece bir kelime (söz) arzu ediyorum ki onu söyledikleri takdirde Araplar onlara tabi olurlar, acemler (arap olmayanlar) da onlara cizye verirler." Ebû Tâlib:

"Bir tek söz mü?" diye sordu. O da:

"Evet, bir tek söz: Lâ İlâhe İllallah desinler" diye cevap verdi. Bunun üzerine Kureyşliler:

"Bir tek ilâh! Diğer sonraki dinde de (hristiyanlıkta) hiç böyle bir şey duymadık. Bu, uydurmadan başka bir şey değildir" diyerek hayretini belirttiler.

Bunun üzerine Sa'd suresinin baş kısmındaki şu âyetler indi:

صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِى الذِّكْرِ ۝ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ۝ كَمْ اَهْلَكْنَا
مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ۝ وَعَجِبُوٓا اَنْ جَآءَهُمْ
مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ۝ اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا
وَاحِدًا ۝ اِنَّ هٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ۝ وَانْطَلَقَ الْمَلَاُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا
عَلٰٓى اٰلِهَتِكُمْ ۝ اِنَّ هٰذَا لَشَىْءٌ يُرَادُ ۝ مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِى الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۝
اِنْ هٰذَآ اِلَّا اخْتِلَاقٌ ۝

"Sa'd. Öğüt veren Kur'ân'a and olsun. O inkâr edenler bir gurur ve bölünme içindedirler. Onlardan önce nice nesilleri yok ettik ki çığlık atıp

yardım istiyorlardı. Ama artık kurtulma vakti değildi. Kendilerine uyarıcı bir peygamber geldi diye hayret ediyorlar ve kâfirler: Bu çok yalancı bir sihirbazdır, ilâhları bir tek ilâh mı yapıyor? Doğrusu bu şaşılacak şey" dediler. Onlardan ileri gelen grupda: "Haydi yürüyün de ilâhlarınıza (ibadet ve bağlılıkda) sabır gösterin. Çünkü elbette (sizden) istenilen de budur. Diğer sonraki dinde de (Hristiyanlıkta) hiç böyle bir şey duymadık. Bu uydurmadan başkası değildir."[223]

Bu konuda rivâyet edilen on bir hadis daha bulunuyor. Önemine binaen sekizini meâlen naklettikten sonra müctehidlerin görüş ve çıkarımlarını, ilim adamlarının görüş ve tespitlerini belirteceğiz:

وَعَنْ عُمَرَ بْنَ عَبْدَ الْعَزِيزِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَتَبَ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ: إِنَّ عَلَى كُلِّ إِنْسَانٍ مِنْكُمْ دِينَاراً كُلَّ سَنَةٍ أَوْ قِيمَتَهُ مِنَ الْمَعَافِرِ يَعْنِي أَهْلَ الذِّمَّةِ مِنْهُمْ.

Ömer b. Abdilazîz'den yapılan rivâyette, deniliyor ki:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Yemen halkına, yani onlardan İslâm vatandaşlığını ve idaresini kabul edenlere: Sizden her kişi üzerine yılda bir dinar (cizye) gerekli kılınmıştır."[224]

Diğer bir rivayette hadiste şu cümleye de yer verilmiştir:

"Veyahut o kıymette meâfîr (Yemen'de dikilip imal edilen elbise)."

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ عَوْفِ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ بَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ إِلَى الْبَحْرَيْنِ يَأْتِي بِجِزْيَتِهَا وَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ صَالَحَ أَهْلَ الْبَحْرَيْنِ وَأَمَّرَ عَلَيْهِمُ الْعَلَاءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ.

Amr b. Avf el-Ensarî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre:

223 Sâd surasi: 1-7. Tirmizî/Tefsir: 38. Müsned-i Ahmed: 1/227, 362

224 İmam Şâfiî. el-Müsned

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Ubeyde b. Cerrah (radıyallahu anh)'ı cizyeyi alıp getirmesi için Bahreyn'e gönderdi. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Bahreyn'le sulh anlaşması yapmış ve üzerlerine de Alâ b. el-Hadramî (radıyallahu anh)'ı emir olarak tayin etmiştir."[225]

وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ قَبِلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْجِزْيَةَ مِنْ أَهْلِ الْبَحْرَيْنِ وَكَانُوا مَجُوسًا.

Zühri (adıyallahu anh)'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şu bilgiyi vermiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) mecusî olan Bahreyn halkından cizye kabul etmiştir (mecûsîdirler diye almamazlık etmemiştir)."[226]

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَعَثَ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ إِلَى أُكَيْدِرِ دَوْمَةَ فَأَخَذُوهُ فَأَتَوْا بِهِ فَحَقَنَ دَمَهُ وَصَالَحَهُ عَلَى الْجِزْيَةِ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Halid b. Velîd'i, Ukeydir Devme üzerine gönderdi. Giden müfreze onu yakaladılar ve alıp getirdiler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onun kanının dökülmesine engel oldu ve cizye hususunda barış anlaşması yaptılar."[227]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ صَالَحَ رَسُولُ اللهِ ﷺ أَهْلَ نَجْرَانَ عَلَى أَلْفَيْ حُلَّةٍ النِّصْفُ فِي صَفَرَ وَالْبَقِيَّةُ فِي رَجَبٍ يُؤَدُّونَهَا إِلَى الْمُسْلِمِينَ وَعَارِيَةِ ثَلَاثِينَ دِرْعًا وَثَلَاثِينَ فَرَسًا وَثَلَاثِينَ بَعِيرًا وَثَلَاثِينَ مِنْ كُلِّ صِنْفٍ مِنْ أَصْنَافِ السِّلَاحِ يَغْزُونَ بِهَا وَالْمُسْلِمُونَ ضَامِنُونَ لَهَا حَتَّى يَرُدُّوهَا عَلَيْهِمْ إِنْ كَانَ

225 Buharî/Cizye: 1, Rikak 7, Meğâzî: 12. Müslim/Sulh: 6. İbn Mâce/Fiten: 18. Ahmed: 4/137, 327

226 Ebû Ubeyd/el-Emval. Neylü'l-Evtar: 8/66

227 Ebû Dâvud/İmaret: 30

بِالْيَمَنِ كَيْدٌ ذَاتُ غَدْرٍ عَلَى أَنْ لاَ يُهْدَمَ لَهُمْ بَيْعَةٌ وَلاَ يُخْرَجَ لَهُمْ قَسٌّ وَلاَيُفْتَنُوا عَنْ دِينِهِمْ مَا لَمْ يُحْدِثُوا حَدَثًا أَوْ يَأْكُلُوا الرِّبَا.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Necran halkıyla, aşağıdaki şeyleri her yıl cizye vermeleri şartiyle sulh anlaşması yaptı:

1- İki bin hülle (alt, üst elbise). Bunun yarısını safer, yansını da Receb ayında müslümanlara ödeyecekler.

2- Ariye (ödünç-iğreti) olarak otuz zırh, otuz at, otuz deve ve her çeşit silahtan (müslümanların savaşta kullanmaları için) otuzar tane verecekler ve müslümanlar bunları asıl sahiplerine geri verinceye kadar ona zamin olacaklar. Yemen'de bir hile, gadir olduğu takdirde müslümanlar bu silahlarla tenkile gidecekler, ancak onların ibadet yerleri yıkılmayacak, onların din büyüğü (mabedinden) çıkarılmayacak ve dinlerinden dolayı fitneye uğratılmayacaklar. Bu da bir olay çıkarmadıkları ve riba faiz yemedikleri sürece böyledir.[228]

وَعَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَوَّلَ مَنْ أَعْطَى الْجِزْيَةَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أَهْلُ نَجْرَانَ وَكَانُوا نَصَارَى.

İbn Şihab'dan yapılan rivayete göre, adı geçen şöyle demiştir: "Kitap ehlinden ilk cizye veren Necran ehli olmuştur ki bunlar nasara (hristiyan) idiler."[229]

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَتِ الْمَرْأَةُ تَكُونُ مِقْلاَةً فَتَجْعَلُ عَلَى نَفْسِهَا إِنْ عَاشَ لَهَا وَلَدٌ أَنْ تُهَوِّدَهُ فَلَمَّا أُجْلِيَتْ بَنُو النَّضِيرِ كَانَ فِيهِمْ مِنْ أَبْنَاءِ الْأَنْصَارِ فَقَالُوا: لاَنَدَعُ أَبْنَاءَنَا فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ.

228 Ebû Dâvud/İmaret: 30

229 Ebû Ubeyd/el-Emval. Neylü'l-Evtar: 8/68

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Kadın evlâd doğurmaz olunca veya evlâdı yaşamayınca kendi üzerine şöyle adamada bulunurdu: "Bir çocuğum yaşayacak olursa onu yahudî yaparım. Benî Nadîr kabilesi yurtlarından çıkarılınca aralarında ensar çocuklarından da bulunuyordu." Oğullarımızı terketmeyiz" dediler.

Bunun üzerine Azîz ve Celîl olan Allah şu âyeti indirdi: **"Dinde hiçbir zorlama yoktur. Şüphesiz doğru eğriden, hak bâtıldan, hidâyet delâletten, imân küfürden (ayrılıp) ortayaçıkmıştır."**[230]

Bu olay ve hadis, bir putperestin yahudileştiği takdirde bunun kabul edileceğine, kitap ehlinden olan diğer kimseler gibi sayılacağına delâlet etmektedir.

İbn Nuceyh'ten yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: Mucahid'e "Neden Şam ehli üzerine (adam başı) dört dînar, Yemen ehli üzerine bir dînar (cizye) takdir edilmiştir?" diye sorduğumuzda şu cevabı verdi: "Bu daha çok bolluk-zenginlik açısından böyle takdir edilmiştir."[231]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Cizye alma konusunda rükün doğrultusunda bunun birtakım şartları olduğunu belirtmişler ve bu şartları kendinde taşımayanlardan cizye kabul edilmeyeceğini, böyleleri hakkında ya İslâm'a girmekten veyahut boyunlarını vurmaktan başka bir yol olmadığını hükme bağlamışlardır:

Cizye Almanın Rükün Doğrultusundaki Şartları

Kendisiyle muahade yapılan kimsenin veya kabilenin Arap müşriklerinden olmaması, zira arap müşriklerinden ancak İslâm'a girmeleri, kabul edilir. Aksi halde boyunları vurulur.

Kitap ehline gelince, bunlarla akd-i zimmet yapmak caizdir. Yani bunlar kendi dinleri üzere kalıp İslâm himayesine girerek vatandaşlık statüsüne tabi tutulmalarını talep ederse, imam veya yetkili kıldığı kurum veya şahıs onların bu talebini olumlu karşılayıp akd-i zimmet yapabilir. Artık kitap ehlinin Arap veya Acem'den olduğuna bakılmaz.

---

230 Ebû Dâvud. Neylü'l-Evtar: 8/68

231 Buharî/Cizye: 1

Mecusîlere gelince, bunlar hakkında da kitap ehli hakkında uygulanan statü uygulanabilir. Yani bunlarla da akd-i zimmet yapılabilir. Çünkü Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Mecusîler hakkında, kitap ehli hakkında uyguladığınız yol ve yöntemi uygulayınız" buyurmuştur.[232]

Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın da mecusîler hakkında aynı şeyi uyguladığı yukarıdaki rivâyetlerle ortaya konulmuş bulunuyor.

Mürted olmaması, zira Mürtedden ancak İslâm'a dönmesi kabul edilir. Aksi halde öldürülür. Cizye alınarak akd-i zimmet yapılmaz.

Arap Sabiîleri'nden olmaması, Sabiî'ler, Ebû Hanîfe'ye göre Zebûr okuyup onunla amel eden kitap ehlidir. O bakımdan talepleri halinde onlarla da akd-i zimmet yaparak cizye almak caizdir. İmameyne göre, bunlar yıldızlara taparlar ve putperest sayılırlar, yani o hükmü taşırlar. Acem'den olurlarsa cizye alınır, Araplar'dan olurlarsa cizye alınmaz. Müşrik Araplar hakkında uygulanan hüküm uygulanır.[233]

Yapılacak akd-i zimmetin devamlılık arzetmesi, Muvakkat bir zaman için akd-i zimmet yapılmaz. O halde ister ehli kitab olsun, ister Arap olmayan müşrikler olsun veya sabii ve mecusi olsun, akd-i zimmet talebinde bulundukları zaman, belli bir süre kaydı ileri sürmeksizin devamlı zimmi olarak kalacaklarını kabul ettikleri takdirde akd-i zimmet yapmak sahih olur.[234]

Kendileriyle akd-i zimmet yapılanlarla ilgili akdin hükmüne gelince: Canları korunmuştur, ilahi hududun gerektirdiği hususlar dışında kimse onları öl-

---

232 Mecusî: Arap tarihçisi Taberî'nin yazdığına göre Mecusîliğin kurucusu olan Zerdüşt, İran hükümdarı Bîştasp zamanında yaşadı. Gene bir Arap tarihçisi olan Kelbî'nin bildirdiğine göre Zerdüşt, filistinli peygamber Yeremya'nın öğrencilerinden birinin uşağıydı. Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem), ondan sonra İslâm büyüklerinin bazı tarihçilerin bildirdiklerine bakılırsa İslâm dininin İran'da yayılışını kolaylaştırmak için Mecusîlere yumuşak davrandığı, onlardan, kitap ehli oldukları kabul edilerek Cizye alınmakla yetinildiği anlaşılıyor

Mecusîler eski Pehlevî yazısını kullanırlar. Dinleri, eski tabiat dinleri niteliğini taşır. Bugün Hindistan'da yaşayan Mecusîler eski dinlerine Zerdüşt'ün ortaya attığı inançlara çok bağlıdırlar. Tabiat kuvvetlerini Ahur Mazda'nın yeryüzünde bir görünüşü, bir belirtisi olarak yorumlarlar. Ateş, toprak, su gibi tabiat varlıkları onlar için kutsaldır. Ölen bir mecusînin toprağa, ateşe ve suya değmemesine büyük bir itina gösterirler. M. Larousse.

233 Kâsânî/Bedayi': 7/110, 111. Beyrut: 1394

234 Kesani/Bedayi': 7/111

düremez. Canları teminat altına alınmıştır. Ancak ölüm veya hapis cezasını gerektiren bir suç işlerlerse bu istisna teşkil eder.

Malları da teminat altına alınmıştır. Kimse haksız yere onlann malına tecavüz etme hakkında sahip değildir.

Namus ve meskenleri de masumdur, tecavüzden korunmuştur.

İbadet, ticaret, çalışma hürriyetine sahiptirler. Kendi ölçülerine göre okuma, tahsil yapma, okutma hakkında da sahiptirler.

Kendileriyle Akd-i zimmet Yapılanlardan Cizye Alabilmenin Şartları

Akli dengesi yerinde olması, delilerden, akli dengesi bozuk olanlardan cizye alınmaz. Ergin olması, çocuklardan cizye alınmaz. Erkek olması, kadınlardan cizye alınmaz. Böylece İslam, baş eğip İslam devletinin himayesine giren zımmiler üzerinde bir zulüm kâbusu koymamış, sadece ergin, akil ve erkek olan zımmilerden cizye almayı uygun görerek onlara rahat bir hayat imkanı tanımıştır.

Sağlığı yerinde olması, Hasta olan zımmilerden cizye alınmaz. Zira çalışıp kazanma şansı yoktur. Aynı zamanda savaşacak durumda değildir.

Çok yaşlı, bunak sakat olmaması, bunlar bizatihi himayeye ve bakıma muhtaç kimselerdir. O bakımdan kendilerinden cizye alınmaz.

İbadethanelerde olan kimseler çalışma kudretleri oldukları takdirde onlardan da cizye alınır.

Hür olması, zimmilerin kölelerinden cizye alınmaz.[235]

Cizye Almaya Ne Zaman Başlanır?

Akd-i zimmet yapılınca cizye senenin başında alınır, sonuna bırakılmaz. Ancak durumu müsait olan yıllık cizyesini bir defada öder, müsait olmayanlardan her ay taksit taksit alınır.

235 Kesani/Bedayi': 7/111

Cizye ne zaman sâkıt olur?

Kendileriyle akd-i zimmet yapılıp cizye alınanlar hayatta olup aklî dengeleri ve sağlıkları yerinde olduğu sürece cizye ödemekle yükümlüdürler. Sağlıkları bozulduğu veya çok yaşlandıkları, bunadıkları zaman artık cizye alınmaz. İslâm'a girdikleri takdirde de cizye sona erer, yani artık alınmaz. Ölüm olayı ile de cizye sona erer.

Şâfiîler'e göre: Cizyenin akit şekli şöyledir: Sizin İslâm ülkesinde kalıp karar kılınanızı uygun görüyorum veya sizin İslâm ülkesinde ikametinize izin veriyorum. Şu şartla ki, cizye vereceksiniz ve İslâmî ahkâma baş eğeceksiniz.

Akd-i zimmet yapılırken her kişiden ne miktar cizye alınacağı açıklanır ve sahîh görüşe göre bu da şarttır. Mezhebin açık görüşüne göre, muvakkat zimmet sahih değildir. Yani belirli bir süre için akd-i zimmet sahîh olmaz. Bunun süresiz olması söz konusudur.

Allah (celle celaluhu)'ya, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ve İslâm'a dil uzatmayacaklarını şart koşmaya gerek yoktur. Çünkü yapılan akidde İslâm devletinin himayesine alındıklarına göre, bunlara saygılı olmaları ve sözlü, fiili bir sataşmada bulunmamaları zımnen şart koşulmuş ve kabul edilmiş sayılır.

İslâm ülkesinde bir kâfire rastlanır da o "Allah'ın kelamını duymak için ülkenize girdim veya elçi olarak veyahut bir müslümanın emanına mazhar olarak girdim derse, tasdîk edilir. Aksi tebeyyün edinceye kadar dokunulmaz.

Akd-i zimmeti imamın veya nâibinin yapması şarttır. Casus olduğu endişesi hâkim olduğu takdirde talebi olumlu karşılanmaz. Bunun dışındakilerin talebi olumlu karşılanabilir.

Kimlerin Akd-i zimmet ve Cizye Verme Hususunda Talepleri Kabul Edilir?

Kitap ehli olan yahudî ve hristiyanların, mecusîlerin, dini neshedilmeden önce yahudi veya hınstiyan olanların evlatlarının, Hz. İbrahim (aleyhisselam)'ın sahifeleriyle amel ettiğini iddia edenlerin, Hz. Dâvud (aleyhisselam)'a indirilen Zebur'la amel ettiklerini iddia edenlerin, Ana veya babasından biri kitap ehli diğeri putperest olan çiftten dünyaya gelenlerin.

Kimlerden Cizye Alınmaz?

Hanefîler'de olduğu gibi, kadından, eşcinselden, köleden, çocuktan, deliden cizye alınmaz.

Zimmînin oğlu ergin olur da istenilen cizyeyi vermezse, kendi ülkesine geri gönderilir. Dokunulmaz, cezalandırılmaz.

Mezhebin zahirine göre, yaşlıdan, piri faniden, amadan, rahipten, işçiden de cizye alınır. Bir yılı dolduğu halde sıkıntıda olduğu için cizye veremeyen kimseye sıkıntısı ortadan kalkıncaya, yani mali imkan buluncaya kadar mühlet verilir. Bu da İslam'ın kendi vatandaşlarına gösterdiği bir başka kolaylık ve rahatlıktır.[236]

Hicaz sınırları içine hiçbir zımmi kabul edilmez. Bu da Mekke, Medine, Yemame ve bu üçüne bağlı olan kasaba, şehir ve köylerden ibarettir.

İzin almadan giren bir kafir veya kitap ehli veya mecusi derhal ülke sınırları yani Hicaz sınırları dışına çıkartılır. Ancak giren kimse elçi veya bir devlet adamıysa ve onun girmesinde müslümanlar için bir maslahat (fayda) düşünülüyorsa, o takdirde bir süre kalmasına izin verilir.

Cizyenin adam başına miktarı yıllık en az bir dinardır, imam günün şartlarına ve akd-i zimmet yapanların mali durumlarına göre bu nisbeti artırabilir.[237]

Hanbeliler'e göre: Cizye kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur.

"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayanlar, Allah'ın ve peygamberinin haram kıldığını haram saymayanlar ve hak dini (İslam'ı) din edinmeyenlerle -boyun eğip küçülmüş olarak elden cizye vermelerine kadar-savaşın."[238]

Sünnetteki yerini ise yukarıda naklettiğimiz hadisler oluşturmaktadır. İcma ise bu iki kaynağa uyarak cizyenin meşru olduğunu belirtmiştir.

---

236 el-Gamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac Alâ Metni'l-MinHac: 549, 550. Mısır: 1352-1933

237 el-Gamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac Alâ Metni'l-MinHac: 551. Mısır: 1352-1933

238 İbn Kudâme/el-Muğnî: 10/567

Kitap ehli olan yahudî ve hristiyanlardan cizye alınır. Mecusilerden ise, çoğuna göre onlar da bir bakıma kitap ehli sayıldıklarından onlardan cizye almakta bir sakınca yoktur. Bunların dışında kalanlara gelince, onlardan cizye kabul edilmez. Ya İslâmiyet'i kabul ederler veyahut savaş gerekli olur. Mürted ise öldürülmesi söz konusudur.

Akd-i zimmet Ancak Şu İki Şartla Caiz Olur:

1. Her yıl cizyenin ödenmesi,
2. İslâmî ahkâmın kabul edilmesi.

Böylece akd-i zimmetin belli bir süreye bağlı olmayarak devamlı olabilmesi için mutlaka bunun için iki şartın gerçekleşmesi lâzımdır.

Cizye, kişilerin ekonomik gücüne göre belirlenir ve bu üç kısma ayrılır.[239]

Mâlikîler de cizye konusunda diğer mezheplerle aynı görüştedirler. Şu farkla ki, İslâmiyet'e davet edilip onu kabul etmeyen her ümmet, millet ve kabileden -ister kitap ehli olsun, ister olmasın- cizye almak caizdir. İmam Mâlik bu hususta daha çok Abdullah b. Ömer (radıyallahu anh)'ın Musa b. Ukbe'den aldığı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Münzir b. Sâvî'ye yazdığı şu mektupla çıkarım yapmıştır:

"Bismillahirrahmânirrahîm: Muhammed Rasulullah'dan Münzir b. Sâvî'ye: Şüphesiz ki ben Allah'a hamdediyorum. Allah'tan başka ilâh yoktur. Mektubun bana geldi. İçinde yazılı olanı duydum. Artık kim bizim namazımızı kılar, kıblemize yönelir ve kestiğimiz hayvandan yerse, şüphesiz o öyle bir müslümandır ki onun için Allah'ın ve rasulünün zimmeti vardır. Sizden kim böyle yapar (bu yola girip imân ederse) artık o güvendedir. Kim de kabul etmezse onun üzerine cizye gerekir."[240]

Münzir b. Sâvî kitap ehlinden değildir, Arap müşriklerinden sayılırdı.

239 İbn Kudâme/el-Muğni: 10/572-574

240 Sahnûn/el-Müdevvenetü'l-Kübrâ: 2/46, 47

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

220 no'lu Ömer hadisiyle **221** no'lu Abdurrahmân hadisi çeşitli tariklerden az farklı lafızlarla rivâyet edilmiş bulunuyor.

Muvatta'da Cafer b. Muhammed'den, o da babasından, rivâyet etmiş, babası ise Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın şöyle dediğini nakletmiştir:

"Mecusîlerle ilgili ne yapacağımı bilemiyorum." Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf şöyle demiştir:

"Ben, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den şöyle buyurduğuna. şehadet ediyorum:

"Kitap ehli hakkında uyguladığınız yol ve yöntemi onlar hakkında da uygulayın!"

Bu rivâyet her ne kadar munkati'se de ricalinin hepsi sikadır. Aynı hadisi Darekutnî ve İbn Münzir el-Garâib'de Ebû Ali el-Hanefî tarikiyle İmam Mâlik'den rivâyet etmişlerdir. Orada sadece, "babası da onun dedesinden rivâyet etmiş" fazlalığı yer almaktadır. Bu da diğeri gibi munkatıdır. Zira dedesi Ali b. Hüseyin, Abdurrahman b. Avf'a ulaşmamıştır.

Ancak Müslim'in Alâ' b. el-Hadremî'den rivâyet ettiği hadis buna şahit olarak gösterilebilir.

İmam Şâfiî'nin Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyete göre, Hz. Ali (radıyallahu anh) mecusîler hakkında şu bilgiyi vermiştir:

"Mecusîler de kitap ehlinden idi. Okuyup yazarlardı. Hükümdarları bir gün şarap içerek iyice sarhoş olmuş ve kızkardeşiyle cinsel temasta bulunmuştu. Sabah olunca işlediği bu günahının günah olmadığına dair fetva aradı ve ilim adamlarını topladı. Onlara:

"Adem Peygamber kendi oğullarını kızlarıyla evlendirmiştir." diyerek maksadını anlattı. Onlardan çoğu ona itaât ederek bir sakınca olmadığı görüşünde olduğunu belirttiler. Buna muhalefet edenleri ise hükümdar öldürüyor. Böylece ne kitapları, ne de kalplerindeki imânları kalıyor."

Ancak Hanefîler bu hususta farklı bir ictihadda bulunmuşlardır ki yukarı-

da ona değinmiş bulunuyoruz.

224 no'lu Ömer b. Abdilazîz hadisi mürseldir. Yani senedinden bir sahabi düşmüş bulunuyor. Ancak bu meâldeki Muâz hadisi bunun sıhhatine şehadet etmektedir.

225 no'lu Amr hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Böylece İslâm devletinin idaresi altına girmeyi kabul eden ülkelerden cizye almanın meşruiyetine delâlet etmektedir.

226 no'lu Zührî hadisi de mürseldir, senedinden bir sahabi düşmüştür. Ancak sıhhatine şehadet eden sahih rivayetler bulunuyor. Hadis, mecusilerden cizye almanın caiz olduğuna delalet etmektedir.

227 no'lu Enes hadisini aynı zamanda Beyhakî tahrîc etmiş, Ebû Dâvud ile el-Münzirî bu rivâyet hakkında bir görüş beyan etmemişlerdir. Bu da rivâyetin sahîh olduğunu gösterir. Nitekim yapılan tespitte, ricalinin hepsinin sika olduğu belirlenmiştir.

Bu hadis, kitap ehli olmayanlardan da cizye almanın cevazına delâlet etmektedir. Aynı zamanda Arap müşriklerinden de cizye alınabilir hükmü çıkmaktadır.

228 no'lu İbn Abbas hadisinde Süddî'nin İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan duyduğu şüphelidir. O bakımdan ilim adamları bu açıdan rivâyeti zayıf görmüşlerse de mana bakımından ona şahit olan rivâyetler bulunuyor. Nitekim İbn Ebî Şeybe'nin Şa'bî'den yaptığı şu rivâyet bunun şahitlerinden biridir: "Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Necran halkına mektup yazdı ki, onlar hristiyan olarak bulunuyorlardı:

"Sizden kim riba (faiz) üzere (bu haramı işlemek üzere) bey'at ederse, onun için zimmet yoktur, (İslâm devleti vatandaşı olarak kabul edilmez)."

229 no'lu İbn Şihab hadisi mürseldir. O bakımdan çıkarıma salih değildir.

230 no'lu İbn Abbas hadisini Ebû Dâvud üç, Nesâî iki tarikle rivâyet etmiş bulunuyor. Ricalinin hemen hepsi güvenilir sayılmış, tane uğrayan olmamıştır. Hadis, putperestlerin yahudîliği seçmesi halinde kitap ehlinden sayılacağına delildir. Bunun gibi hristiyanlığı da kabul eden müşrikler kitap ehli kapsamına

girer.

231 no'lu İbn ebî Nucayh hadisi sahihtir. Hadis cizyenin daha çok kişi ve ailelerin malî durumuna göre takdir edileceğine delâlet etmektedir. Böylece imam bu hususta gereken araştırmayı yapıp ona göre bir nisbet belirleyebilir. O bakımdan buna bir taban ve tavan tespit etmek isabetli olmaz.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Cizye kitap, sünnet ve icma ile sabit olmuştur.
2. Cizye alınacak kimsenin veya kabile ve ülkenin Arap müşriklerinden olmaması gerekir.
3. Arap müşrikleri için sadece şu iki seçeneğin söz konusu olduğu: Ya İslâmiyet'i kabul etmeleri veyahut öldürülmeleri.
4. Bu Hanefîler'e göredir.
5. Akd-i zimmet (İslâm devletinin idaresi altına girme akdi) caizdir.
6. Mecusîlere gelince: Cizye ve akd-i zimmet hususunda kitap ehline uygulanan statü bunlar hakkında da aynen uygulanabilir.
7. Mürted ile akd-i zimmet yapmak câiz değildir. Zira mürted, önce müslüman iken İslâmiyet'ten ayrılan kimse demektir. İslâmiyet'e dönmediği takdirde öldürülür. Onun için başka bir seçenek yoktur.
8. Sabiilerden cizye kabul edilip edilmeyeceği ihtilâf konusudur. Ebû Hanîfe'ye göre, bunlar da Zebûr'a inandıkları için kitap ehli sayılırlar.
9. İmameyne göre acem sahillerinden cizye kabul edilir, Arap sabiilerinden değil.
10. Yapılacak akdi zimmet devamlılık arzettiği takdirde caiz olur. Süreli bir akd-i zimmet caiz değildir.
11. Kendisiyle akd-i zimmet yapılan kimsenin canı, malı ırzı korunmuş olur.
12. Zımmîlerin ibadet ve inançlarına dokunulmaz. İslamı küçük düşüre-

cek bir davranışta veya sözde bulunmadıkları takdirde kendi inançlarında hür sayılırlar.

13. İslâm devletinin hükümlerini kabul etmiş sayılırlar ve buna muhalefet etme hakkına sahip değillerdir.

14. Cizye ancak ergen olup aklî dengesi yerinde olan erkeklerden alınır.

15. Kadınlardan, çoçuklardan, delilerden cizye alınmaz.

16. Aynı zamanda müctehidlerin bir kısmına göre, bunaklardan ve hastalardan da cizye alınmaz. Sakatlar da öyle.

17. Kölelerden de cizye alınmaz. Zira kölenin şahsî bir mülkü yoktur.

18. Akd-i zimmet yapılan kimseden senenin başında cizye alınır. Böylece her yılın başında cizye ödemesi gerekir.

19. Cizye vermekte olan kimsenin aklî dengesi bozulur veya ölürse cizye sakıt olur.

20. Kendisiyle akd-i zimmet yapılan kimseyle cizye nisbeti belirlenir. Bu daha çok o kişinin malî durumuna göre tespit edilir.

21. Ana babasından biri kitap ehli diğeri müşrik olan kimseden de cizye alınır.

22. Zimmînin oğlu ergen olur da cizye vermekten kaçınırsa, kendi ülkesine geri gönderilir, vatandaş olarak kabul edilmez.

23. Hicaz sınırı içinde hiçbir zımmî kabul edilmez.

ZİMMÎLER HİCAZ SINIRLARI İÇİNDE İSKÂN EDİLMEZ

İslâm dini Arap Yarımadası'nda doğmuştur. Allah (celle celaluhu)'nun bu hususta vahyi o bölgeye inmiş ve kutsal Kâbe'nin inşası için de Mekke vâdisi uygun görülmüştür. O bakımdan İslâm'ın ilk menşei olan Arap Yarımadası'nda hiçbir müşrik ve kitap ehlinin iskân edilmemesi emredilmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) vefatından kısa bir süre önce böyle bir tavsiyede bulunmuş ve ashabına, onlardan sonra gelecek olan müslümanlara kesin emir vermiştir.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَشْتَدَّ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ وَجَعُهُ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَأَوْصَى عِنْدَ مَوْتِهِ بِثَلاَثٍ: أَخْرِجُوا الْمُشْرِكِينَ مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَأَجِيزُوا الْوَفْدَ بِنَحْوِ مَا كُنْتُ أُجِيزُهُمْ وَنَسِيتُ الثَّالِثَةَ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ağrı ve acısı perşembe günü iyice arttı ve vefatından önce şu üç şey ile vasiyette bulundu: "Müşrikleri Arap Yarımadası'ndan çıkartınız. Gelen elçi ve temsilcilere benim icazet verdiğim gibi icazet verin." İbn Abbas (radıyallahu anh) devamla diyor ki:

"Üçüncüsünü unuttum."[241]

وَعَنْ عُمَرَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: لَأُخْرِجَنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ حَتَّى لاَأَدَعَ فِيهَا إِلاَّمُسْلِمًا.

Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duymuştur:

241 Buharî/İlim: 39, Tıb: 22, Vasiyet: 20

"And olsun ki yahudi ve nasârayı Arap Yarımadası'ndan çıkartacağım; o kadar ki bu yarımada da ancak müslüman kalacaktır."[242]

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: آخِرُ مَاعَهِدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ قَالَ لاَ يُتْرَكُ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ دِينَانِ.

Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in en son yaptığı vasiyyeti şöyle buyurması oldu: Arap Yarımadası'nda iki din bırakılmayacaktır."[243]

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ أَجْلَي الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ أَرْضِ الْحِجَازِ وَذَكَرَ يَهُودَ خَيْبَرَ إِلَى أَنْ قَالَ: أَجْلاَهُمْ عُمَرُ إِلَى تَيْمَاءَ وَأَرِيحَاءَ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir:

"Ömer (radıyallahu anh) yahudi ve hristiyanları Hicaz topraklarından çıkartı. Hayber yahudilerinden de söz ederek onları Ömer (radıyallahu anh) Teymae ve Eriha'ya çıkartıp sürdü."[244]

Ebu Ubeyde hadisi: "Hicaz ve Necran yahudilerini Arap Yarımadası dışına çıkartınız" mealindedir.

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Arap topraklarında hiçbir kilise, havra bırakılmaz. Bu topraklarda içki ve domuz satılmaz, alınmaz. Müşriklerin Arap topraklarını mesken olarak kullanmalarına izin verilmez. Arabistan'ı bunlar kendilerine vatan edinemezler. Aynı zamanda Arap Yarımadası bütün batıl dinlerden temizlenir.

Harbî bir kimse Harem topraklarına iltica ederse, onu öldürmek mübah olmaz. Ancak barındırılmayıp Harem sınırları dışına çıkartılır. İmam Şafiî'ye

242 Müslim. Tirmizî. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/73

243 Müslim/Salât: 187. Tirmizî/Mevakıt: 41

244 Buharî/Humus: 19, hars: 17. Müslim/Müsakat: 6

göre iltica eden harbî öldürülür.

Ancak İmam Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed bu konuda şöyle demişlerdir: "Harbî olan kimse Harem dahilinde öldürülmez ve dışarı da çıkartılmaz." İmam Ebû Yusuf ise: "Harbî olan kimse Harem'de öldürülmez, bu mübah değildir. Ama onu Harem dışına çıkartmak mübahtır" demiştir.

Bu konuda İmam Şâfiî şu âyetlerle çıkarım ve ihticac etmiştir:

"Haram ayları çıkınca, artık müşrikleri bulduğunuz yerde öldürünüz." [245]

Hanefîler ise şu âyetle çıkarım ve ihticacda bulunmuşlardır:

"Görmediler mi ki, çevrelerindeki ve civarlarındaki insanlar kapılıp (malları, çoluk çocukları) yağma edilirken biz (Mekke'yi) güven verici bir Harem yaptık." [246]

Ayrıca şu âyetleri de delil göstermiş bulunuyorlar: **"Mescid-i Haram yanında onlar sizinle savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Ama orada sizi öldürmeye kalkışırlarsa siz de onları (orada) öldürün. İnkârcıların cezası işte böyledir."** [247]

Böylece harp ehlinden bir güçlüm savaşmak üzere Harem toprağına girerse, şüphesiz onlar orada öldürülürler. O bakımdan onları öldürmekten, esir etmekten dolayı müslümanlara bir vebal yoktur. [248]

Şâfiîler'e göre: Kâfirlerin Hicaz topraklarında iskanına imkân verilmez, menedilir. Bu da Mekke, Medine, Yemame ve bu topraklar üzerindeki şehir, kasaba ve köylerden ibarettir. İmamdan izinsiz Hicaz topraklarına giren ehl-i küfür derhal sınır dışı edilir. Ancak bir kâfirin bu topraklara girmesinde müslümanlardan yana bir maslahat söz konusu olduğu takdirde imam izin verebilir. Ticaret amacıyla giren kimseye bir şey satın almak şartıyla izin verilebilir ve üç günden fazla kalmasına müsaade edilmez. Bunların Mekke Harem'ine girmeleri ise engellenir. Gelen kâfir elçi ise, yine Harem dahiline sokulmaz, ya imam

245 Tevbe suresi: 5

246 Ankebût suresi: 67

247 Bakara suresi: 191

248 Kâsânî/Bedayi': 7/114, 115. Beyrut: 1394

Harem dışına çıkıp onu kabul eder veya nâibini göndererek mulâkat sağlar. Gelen elçi Mekke Harem'inde hastalanır ve ölürse derhal harem dışına nakledilir. Öldüğü takdirde oraya gömülmez.[249]

Hanbelîler'e göre: Harbî bir kimsenin Hicaz'a yerleşmesine cevaz verilmez. İmam Mâlik de aynı görüştedir. Şu farkla ki, İmam Mâlik, Arap topraklarında eyleşmelerine de cevaz vermez. Çünkü Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), "Arap Yarımadası'nda iki din bir arada bulunmasın" buyurmuştur. Hem Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Arap Yarımadası'ndaki yahudi ve hristiyanları elbette çıkartıp sınır dışı edeceğim" buyurmuştur. Ancak yahudi ve hristiyanların ticaret amacıyla Hicaz topraklarına girmelerine cevaz verilir. Zira Hz. Ömer (radıyallahu anh) zamanında da hristiyanlar ticaret maksadıyla Medine'ye gelirlerdi. Orada hastalandıkları takdirde iyileşinceye kadar kalmasına izin verilebilir. Kitap ehlinin veya harbînin ticarî amaçla Hicaz topraklarına girmesine izin verilir, ancak dört günden fazla ikametlerine cevaz verilmez. Böylece Hicaz'da değişik kasaba ve şehirlere girdiklerinde her birinde üç veya dört gün kalabilirler. Harem toprağına gelince, buraya hiçbir suretle girmelerine cevaz verilmez. İmam Şâfiî de aynı görüştedir. İmam Ebû Hanîfe buna cevaz verilebilir demiştir.[250]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

241 no'lu İbn Abbas hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in en son vasiyetini yansıtmakta ve şu iki hükmü ifade etmektedir: İslâm'ın merkezi, vahyin tecellisine mazhariyeti itibariyle Arap Yarımadası'ndaki müşriklerin çıkartılması ve gayr-i müslim ülkelerden gelen elçi ve heyetlerin sünnet çerçevesinde kabul edilmesi.

Vasiyetin üçüncü maddesini, ya İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan rivâyet eden râvî unutmuştur veyahut İbn Abbas unutmuştur. Bu ya Üsame kumandasında bir ordu hazırlayıp Bizans üzerine gönderilmesi veya Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kabrinin putlaştırılmamasıyla ilgili olabilir. Zira Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu iki hususta da tavsiyesi olmuştur.

Böylece İslâm'ın Arap Yarımadası'nda tek din olarak kalması sağlanmış ve

249 el-Gamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 550. Şeyhülislâm Zekeriya Ensarî/Fethü'l- Vehhab bi-Şerhi Menheci't-Tullâb: 2/179. Mısır: 1367-1948

250 İbn Kudâme/el-Muğnî: 10/613-616. Beyrut: 1403

putperestliğin bir daha o bölgede hortlaması kesin biçimde önlenmiştir.

242 no'lu Ömer hadisini Tirmizî sahîhlemiştir. O bakımdan çıkarıma salih görülmüştür. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat etmeden önce Arap Yarımadası'nda bulunan yahudileri tenkil edip çoğunu Arap Yarımadası'ndan çıkartmıştı. Geriye kalanlarını ise Hz. Ömer (radıyallahu anh) tenkil edip yarımadayı bu iki din mensubundan temizlemiştir. Bu emrin gereği olarak bir daha yahudi ve hristiyanların yarımadaya yerleşmelerine imkân verilmemiştir.

243 no'lu Hz. Aişe hadisini Ahmed kendi Müsned'inde İbn İshak tarikiyle rivâyet ve tahrîc etmiştir. Ömer hadisiyle birbirini kuvvetlendirmekte ve aynı hükmü içermektedir.

Ebû Ubeyde hadisini aynı zamanda Beyhakî tahrîc etmiş ve el- Humeydî kendi Müsned'inde rivâyet etmiştir. Burada Arap Yarımadası değil Hicaz konu edilmiş ve yahudilerin Hicaz'dan çıkartılması emredilmiştir. Şüphesiz Hicaz, yarımadanın tamamı değil bir bölümüdür. Ancak bu ifadeyle zikr-i cüz irade-i kül kasdedilmiş olabilir. Yani Hicaz denilirken bununla Arap Yarımadasına atıf yapılmıştır. Zira Hicaz denilince, daha çok Ürdün, Necid ve Asir arasında Mekke ve Medine'yi, Yemame ve çevresini içine alan kesim söz konusudur. Necran'dan ise, Kuzey Yemende eski kervan yolu üzerindeki bölge kasdedilmektedir. Böylece Hicaz ve Necran isimleri bir bakıma yarımadaya işarettir. Zaten hadisin son kısmı, "bu iki bölgede yaşayan yahudileri Arap Yarımadası'nın dışına çıkartınız" şeklindedir. Nitekim diğer sahîh hadisler doğrudan "cezîretü'l-arab" ismine yer vermekte ve gerek müşriklerin, gerekse kitap ehlinin buradan çıkartılmasını emretmektedir.

244 no'lu İbn Ömer hadisi sahîhtir. Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emir ve tavsiyesine uyarak Hicaz topraklarında yaşamakta olan yahudi ve hristiyanları Şam dolaylarına sürdüğü belirtilmektedir. Yine hadiste geçen "Hicaz" ismi bir bakıma Arap Yarımadası'na delâlet etmekte, zikr-i cüz irade-i kül kabilinden bir anlam taşımaktadır. Ebû Ubeyde hadisi buna açık biçimde delâlet etmektedir. Böylece Hz. Ömer'in Arap Yarımadası'nda kalan yahudi ve hristiyanların bir kısmını Şam'a bir kısmını da Kufe'ye sürdüğü bilinmektedir.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bir defasında: "Onları Arap Yarımadası'ndan çıkartınız" bir defasında ise, "onları Hicaz'dan çıkartınız" buyurması, bizim yorumumuza dayanak teşkil etmektedir. "Arap Yarımadası'nda iki din bırakılmasın" hadisi de bir delil olarak bulunuyor.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Arap Yarımadası'nda yaşamakta olan bütün müşriklerin çıkartılması vâcip olmuştur.
2. Hicaz'dan maksat yanmadadır. Zikr-i cüz irade-i kül kabilinden bir anlatım tarzıdır.
3. Hicaz bölgesinde yahudi ve hristiyanların yerleşmesine imkân vermek caiz değildir. Hiçbir hükümdar bu hususta yetkili değildir.
4. Arap Yarımadası'na, özellikle de Hicaz bölgesine gelen elçi ve heyetleri kabul etmek ve bu topraklara sokmak caizdir.
5. Arap topraklarında hiçbir kilise, havra ve benzeri mâbede yer verilmez. Bu ülkede içki ve domuz satışı yasaklanır.
6. Ancak harbî bir kimse Harem toprağına iltica edip eman dilerse öldürülmez. Harem sınırları dışına çıkarılmakla yetinilir, İmam Ebû Hanîfe'ye göre, sınır dışına çıkartılmaz.
7. Savaşmak maksadıyla Harem topraklarına saldırıp sınırı geçenleri öldürmek mübah olur.
8. İmamdan izinsiz Hicaz topraklarına giren küfür ehli derhal sınır dışı edilir.
9. Gelen elçi ve heyet de Harem dahiline alınmaz, imam sınır dışına çıkıp onlarla görüşür.
10. Yahudi ve hristiyanlardan ticarî amaçla gelenlerin Mekke ve Medine'ye girmelerine müsaade edilir. Bu daha çok İmam Mâlik'in görüşüdür. Her beldede ancak üç veyahut dört gün kalmalarına cevaz vardır.

EHLİ KİTAPLA KARŞILAŞILDIĞINDA ÖNCE ONLARIN SELÂM VERMESİNİ BEKLEMEK

Selâm, hem Cenâb-ı Hakk'ın 99 isminden biridir hem de müminlerin birbirlerini duâ, güzel temenni, güven, sevgi ve saygı ile karşılamasıdır. Bir mü'minin diğerine göstereceği en güzel saygı ve telkin edeceği en olumlu güven selâmdır. Zira bu kavram ile onun için dünyada da, âhirette de selâmet, huzur, emniyet ve rahmet dileğinde bulunulur.

Allah (celle celaluhu)'nun son olarak bütün milletlere kıyâmete kadar yol gösterici, uyarıcı ve doğru olanı bildirici gönderdiği Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e inanmayan, Kur'ân'ı kabul etmeyen yahudi ve hristiyanlarla seviyeli bir ilgi kurmakla beraber onlar için sadece hidayet dileğinde bulunmamız uygun olur. Kendilerini dünya ve âhiret selâmetine lâyık görmeyenler için bu selâmı Allah (celle celaluhu)'dan dilememiz uygun olmaz. Nitekim Cenab-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de inkârcılar için istiğfar etsek de etmesek de -onlar son dini ve son peygamberi kabul edip inanmadıkça- hiçbir yarar sağlamayacağını şöyle açıklamaktadır:

"Onlar için ister bağışlanma dile, ister dileme (farketmez). Onlar için yetmiş defa bağışlanma dilesen Allah elbette onları bağışlamayacaktır. Bu böyledir. Çünkü onlar Allah ve peygamberini inkâr ettiler. Allah ise hak yolundan çıkmış ahlâksızları doğru yola eriştirmez."[251]

O bakımdan yahudi veya hristiyanlardan biriyle karşılaşıldığında, önce onların selâm vermesini beklemek sünnete daha uygundur. Zira onlar ya kendi âdetlerine göre selâm verirler veya selâm kelimesini "sâm" şeklinde telaffuz edip mümine dert hastalık ve belâ inmesini ifadeye çalışırlar. O bakımdan onlar selâm verince, niyet ve kullandıkları kelimeye karşılık olarak sadece "ve aleyküm" dememiz veya "ve aleyke" dememiz emredilmiştir.

251 Tevbe suresi: 80

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لاَتَبْدَءُوا اليَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلاَمِ وَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فِي طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُمْ إِلَى أَضْيَقِهَا.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Yahudi ve hristiyanlara önce siz selâm vermeye başlamayın. Onlarla karşılaştığınızda yolun dar kısmını onlara bırakın, (onları dar kısma sıkıştıracak şekilde yolun geniş tarafında siz yürüyün)."[252]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kitap ehli size selâm verince, siz onlara "ve aleyküm" deyin (yani aynı dilek ve niyet sizin üzerinize olsun)."[253]

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ الْيَهُودَ إِذَا سَلَّمَ أَحَدُهُمْ إِنَّمَا يَقُولُ: اَلسَّامُ عَلَيْكُمْ فَقُلْ: عَلَيْكَ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Yahudi sizden birinize selâm verdiği zaman, o ancak "es-sâmu aleyküm" demektedir. O bakımdan siz de ona "aleyke" deyin."[254]

---

252 Müslim/Selam: 14. Ebû Dâvud/Edeb: 138. Tirmizî/İsti'zan: 12. İbn Mâce/Edeb: 13. Ahmed: 2/263

253 Buharî/İsti'zan: 22, Mürteddin: 4. Müslim/Selam: 9, 87. Taberânî/Selam: 3. Dârimî/İsti'zan: 7. Ahmed: 2/9, 3/99

254 Buharî/İsti'zan: 22. Müslim/Selam: 9, 99. Neylü'l-Evtar: 8/75

Sâm: Ölüm, dert ve belâ anlamına gelir. Böylece o günkü yahudiler Arapça olan selâm kelimesini ağızlarında çevirip çevirerek "sâm" şeklinde teleffuz ediyorlar ve bununla müslümanlara selâm veriyorlardı. Onun için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) müslümanların önce selâm vermeyip onların selâm vermesini beklemeleri ve sözde selâm verdikleri takdirde "ve aleyke" veyahut "aleyke, aleyküm" diye karşılık vermelerini emir ve tavsiye buyurmuştur. Zira müslüman kimse, yahudinin verdiği ve "sâm" ile ifade ettiği kötü temenniyi ona "aleyke" sözüyle aynen iade etmiş oluyor. Ölüm, dert ve musibeti onun aleyhine çevirmiş bulunuyor.

وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَ رَهْطٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ فَقَالُوا: اَلسَّامُ عَلَيْكَ قَالَتْ عَائِشَةُ: فَفَهِمْتُهَا فَقُلْتُ: عَلَيْكُمُ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مَهْلاً يَاعَائِشَةُ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ: أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا ؟ فَقَالَ: قَدْ قُلْتُ: وَعَلَيْكُمْ.

Hz. Aişe (radıyallahu anha)'dan yapdan rivâyette, adı geçen şöyle bilgi vermiştir:

"Yahudilerden bir grup Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzuruna girdiler ve "es-sâmu aleyke" dediler. Ben onların ne demek istediğini anladım ve şöyle karşılık verdim:

"Sâm ve lanet sizin üzerinize olsun!" Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana:

"Dur bakalım ya Hz. Aişe! Şüphesiz ki Allah yumuşaklığı, hoşgörülü olmayı bütün işlerde sever." Ben de:

"Ya Rasûlallah, onların ne dediğini duymadın mı?" dedim. Efendimiz:

"Gerçekten ben de onlara ve aleyküm diye karşılık vermiş oldum" buyur-

du. Yani sâm sizin üzerinize olsun demektir.[255]

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنِّي رَاكِبٌ غَدًا إِلَى يَهُودَ فَلاَ تَبْدَءُوهُمْ بِالسَّلاَمِ وَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ فَقُولُوا: وَ عَلَيْكُمْ.

Ukbe b. Amir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu bildirmiştir:

"Şüphesiz yarın ben (bir binite) binip yahudilere gideceğim. Artık siz önce selâm vermeye başlamayın. Onlar size selâm verince, siz de karşılık olarak "ve aleyküm" deyin."[256]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Yukarıdaki hadislerin ışığı altında ilim adamlarının cumhuruna göre, müslüman kimsenin bir yahudi veya hristiyanla karşılaştığı zaman hemen selâm vermesi mekrûhtur. Önce yahudi veya hristiyanın selâm vermesini beklemesi gerekir. Karşısındaki selâm verince, müslümanın ona karşılık sadece "ve aleyke" demesi yeterlidir. Zira kitap ehli verdiği selâm ile neyi kasdetmişse müslüman da "ve aleyke" sözüyle aynı şeyi kasdedip ona çevirmiş oluyor.

Bu hükme muhalefet eden olmamıştır; müctehid imamlar da aynı görüşü belirtmişlerdir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Kitap ehline İslâm'î anlamda selâm verilmez.
2. Müslümanlara komşu olup görüşen kitap ehliyle karşılaşıldığında önce onların selâm vermesini beklemek sünnettir.
3. Onlar selâm verince veya kendi din ve kültürlerine göre sevgi saygı ifade eden bir ifade kullanınca müslüman kimse buna karşılık olarak ve aleyküm veyahut "aleyke" demekle yetinir.
4. Günümüzde bu tabirler pek kullanılmadığı için onların verdiği selâm

255 Buharî/Edeb: 38, Daâvat: 63. Müslim/Birr; 79

256 Müsned-i Ahmed: 2/9, 3/99. Neylü'l-Evtar; 8/76

ve benzeri bir yakınlık, sevgi ifade eden söze karşılık "size de" veya tek kişi ise "sana da" demekle yetinilir.

5. Kitap ehli Arapça selâm vermiyor da kendilerine göre "hayırlı sabahlar veya 'iyi günler" veyahut günümüzde çok yaygın olup duâ, iyi temenni anlamı taşımayan "günaydın" gibi bir söz kullanıyorlarsa, misliyle karşılık verilmesinde bir sakınca yoktur.

6. Kitap ehliyle yolda karşılaşıldığında yolun dar kısmını onlara bırakıp müslümanın geniş tarafı kendine ayırması müstehabdır.

7. Kitap ehli, özellikle de yahudiler "es-sâmu aleyke" dedikleri takdirde karşılık olarak "ve aleyküm" demek yeterli olur.

8. Onların kötü niyetle verdikleri bu tarz selâma öfkelenip onlara lanet dilemek doğru olmaz. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bunu men'etmiştir.

9. Her konuda yumuşak, hoşgörülü ve sabırlı olmak sünnettir.

10. Kitap ehli doğrudan, hatasız bir teleffuzla "es-selâmu aleyküm" derlerse ayniyle karşılık vermek, yani "ve aleykümus selâm." demek caiz olur mu? İlim adamlarından bir grubun bunu câiz görmediğini Nevevî nakletmiştir. İmam Mâlik'den de bu anlamda bir görüş ve beyânı İbn Vehb ile Eşheb rivâyet etmişlerdir.[257] İmam Şafii'nin arkadaşlarından bir kısmı "selâma karşılık selâm vermenin caiz olduğunu belirtmişler, ancak "ve rahmetullah" denilmeyeceğine dikkat çekmişler. İmam Nevevî Şâfiler'den bir kısmının bu görüşünün zayıf olup hadislere uymadığını söylemiştir.[258]

11. Kitap ehliyle birlikte müslümanlar da bulunuyorsa, o takdirde onlarla karşılaşan müslüman kimsenin önce selâm vermesi caiz olur, ancak bu selâmla müslümanlan kasdeder.

12. Kitap ehliyle selâm alıp verirken kırıcı olmak mekruhtur.

257 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/77

258 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/77

GANİMETİN BEŞTE BİRİNİ TAKSİM ETMEK

Ganimet konusu üzerinde başlangıçta geniş bilgi vermiş bulunuyoruz. Ancak önemine binaen bunu özel bir başlık altında ele almayı ve ilgili hadislerle detaylı açıklamayı uygun gördük.

Ganimet elde edip mücahidlere dağıtmak ve beşte birini ayırıp Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emrine vermek; peygamberden sonra imam (devlet başkanı veya halîfe)nin emrine terketmek kitap, sünnet ve icma ile sâbit olmuştur. Ancak Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra ganimetin beşte birinin devlet başkanma veya halîfeye verilip verilmeyeceği tartışma konusu olmuştur. Müctehidlerden bir kısmına göre, o sadece Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ait bulunuyordu. Ondan sonra bu beşte birin hükmü kalkmıştır. Daha önce buna temas etmiş ve Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra da bu beşte birin devlet başkanı veya halîfeye bırakılacağında görüş beyân edenlere ve delillerine yer vermiş bulunuyoruz.

Burada üzerinde daha çok duracağımız iki husus bulunuyor: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ve O'ndan sonra müslümanların başına geçen halîfe veya devlet başkanına verilmesi uygun görülen beşte birin Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından kimlere dağıtıldığını tespit etmek ve bir de bu konuda kullanılan ganimet, nefel ve fey kavranılan arasındaki farkı belirtmek.

Ganimet, düşmanla savaşılıp gerek savaş esnasında, gerekse üstünlük sağlayıp zafere ulaştıktan sonra elde edilen taşınır, taşınmaz mallardır. Bunun beşte biri Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ve O'ndan sonra gelen halîfe veya devlet başkanına ayrılır. Beşte dördü ise mücahidlere sünnette belirtildiği şekil ve ölçüde dağıtılır.

Nefel, çoğulu "enfal" dır. Bu, ganimetten fazla olarak mücahidlere verilen şeylerdir. Bu, yetkili kumandan veya devlet başkanının savaşa daha çok heveslendirip teşvik etmek için mücahidlere ganimetten başka birtakım şeyleri fazla olarak vereceğini vaadetmesi demektir. Meselâ, kim müşriklerden birini öldürür ve öldürdüğünü ispat ederse, o müşrikin özel eşyası ona verilir şeklinde bir

vaad bu cümledendir.

Fey ise, savaşmadan düşman ile yapılan anlaşma neticesinde düşmanın belirlenen nisbet ve miktarda müslümanlara altın, gümüş veya başka bir mal vermesi anlamına gelir. Bunda humus olmadığı gibi, ganimette sayılmaz. Zira kâfirlere karşı üstün caydırıcı bir güç ortaya koyup savaşsız ve kansız bir anlaşma yaparak onlardan bir miktar mal ve para alınabilir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında Enfal sûresinde beyân buyurulduğu üzere elde edilen fey'in tamamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e bırakılırdı. O dâ bunu dilediği şekilde harcar, fakirleri, muhtaçları, aile halkını ve yakınlarını korurdu.

Hz. Ömer Efendimiz (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette adı geçen bu konuda şu bilgiyi vermiştir: Yahudilerden Benî Nadîr kabilesinin malı savaşsız olarak bir anlaşma neticesi bütünüyle Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) bırakıldı. Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu mal ile ev halkına, aile efradına infakta bulundu, onların bir yıllık nafakasını karşılayacak nisbette bir taksimat yaptı ve geriye kalan kısmını savaşta kullanılmak üzere at ve silah satın almaya harcadı. Hayber'de Fedek bahçesinin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ait olması bu yoldandır.[259]

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ مَشَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقُلْنَا: أَعْطَيْتَ بَنِي الْمُطَّلِبِ مِنْ خُمُسِ خَيْبَرَ وَتَرَكْتَنَا قَالَ: إِنَّمَا بَنُوا الْمُطَّلِبِ وَبَنُوا هَاشِمٍ شَيْءٌ وَاحِدٌ. قَالَ جُبَيْرٌ: وَلَمْ يَقْسِمِ النَّبِيِّ ﷺ: لِبَنِي عَبْدِ شَمْسٍ وَلاَ لِبَنِي نَوْفَلَ شَيْئًا.

Cübeyr b. Mut'îm (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, diyor ki;

"Benle Hz. Osman birlikte yürüyerek Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gittik ve şöyle dedik: Hayber'de elde edilen humus (ganimetin beşte birin) den Muttaliboğulları'na verdiniz ve bizi terkettiniz (bize vermediniz)!" Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bize şöyle buyurdu:

259 Kâsânî/Neylü'l-Evtar: 7/116, 117-Beyrut: 1394.

"Muttaliboğulları ile Hâşimoğulları bir tek şeydir."

Cübeyr (radıyallahu anh) devamla diyor ki:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) humustan Abdişemsoğullarıyla Nevfeloğulları'na bir şey ayırıp vermedi "[260]

وَفِي رِوَايَةٍ لَمَّا قَسَمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ سَهْمَ ذِي الْقُرْبَى مِنْ خَيْبَرَ بَيْنَ بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَّلِبِ جِئْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ فَقُلْنَا: يَارَسُولَ اللهِ: هَؤُلاَءِ بَنُوا هَاشِمٍ لاَيُنْكَرُ فَضْلُهُمْ لِمَكَانِكَ الَّذِي وَضَعَكَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُمْ أَرَأَيْتَ إِخْوَانَنَا مِنْ بَنِي الْمُطَّلِبِ أَعْطَيْتَهُمْ وَتَرَكْتَنَا وَإِنَّمَا نَحْنُ وَهُمْ مِنْكَ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ فَقَالَ: إِنَّهُمْ لَمْ يُفَارِقُونِي فِي جَاهِلِيَّةٍ وَلاَ إِسْلاَمٍ وَإِنَّمَا بَنُوا هَاشِمٍ وَبَنُوا الْمُطَّلِبِ شَيْءٌ وَاحِدٌ قَالَ: ثُمَّ شَبَّكَ بَيْنَ آصَابِعِهِ.

Diğer bir rivâyette ise şöyle denilmiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), Hayber'de elde edilen (humus'tan) yakınlarından Hâşimoğulları ile Muttaliboğulları'na pay ayırıp verdiğinde ben ve Osman (radıyallahu anh) geldik ve:

"Ya Rasulallah! Bunlar Hâşimoğulları'dır, senin yanındaki yerleri, dolayısıyla Allah'ın seni onlardan seçip (peygamberlik payesine) koyduğu için faziletleri (üstünlükleri) inkâr edilmez. Ya bizim Muttaliboğulları'ndan olan kardeşlerimize baksan ya, onlara verdiniz, bizi bıraktınız. Oysa biz de onlar da senden yana aynı yerde (çizgide) bulunuyoruz." Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Şüpheniz olmasın ki, onlar Cahiliye devrinde de, İslâm döneminde de benden asla ayrılmadılar ve Hâşim oğullarıyla Muttaliboğulları aynı şeydir" ve

260 Buharî/Menakıb: 2. Nesâl/Fey': 25.

bunu derken parmaklarını birbirine geçirip kenetledi."[261]

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اِجْتَمَعْتُ أَنَا وَالْعَبَّاسُ وَفَاطِمَةُ وَزَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقُلْتُ: يَارَسُولَ اللهِ إِنْ رَأَيْتَ أَنْ تُوَلِّيَنِي حَقَّنَا مِنْ هَذَا الْخُمُسِ فِي كِتَابِ اللهِ تَعَالَى فَأَقْسِمَهُ فِي حَيَاتِكَ كَيْلاً يُنَازِعَنِي أَحَدٌ بَعْدَكَ فَافْعَلْ قَالَ: فَفَعَلَ ذَلِكَ فَقَسَمْتُهُ حَيَاةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ ثُمَّ وَلاَّنِيهِ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى كَانَتْ آخِرُ سَنَةٍ مِنْ سِنِيِّ عُمَرَ فَإِنَّهُ أَتَاهُ مَالٌ كَثِيرٌ.

Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Ben, Abbas, Fatime ve Zeyd b. Hârise Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında bir araya geldik. Ben, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şöyle dedim:

"Ya Rasulallah! Eğer Allah'ın kitabında belirtildiği üzere şu humustan bizim hakkımız hususunda beni yetkili kılıp siz henüz hayatta iken taksim etmemi uygun görüyorsanız öyle yapın; tâ ki sizden sonra herhangi bir kimse (bu hususta) benimle tartışıp ağız kavgası yapmasın." Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) da öyle yaptı (bana yetki verdi) ve ben de Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatta iken gereken taksimatı yaptım. Sonra (sözü edilen) humus üzerine Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) beni mütevelli tayin etti ve bu Hz. Ömer'in son yılına kadar öylece devam etti. Zira Hz. Ömer (radıyallahu anh)'a (humus olarak) çok mal gelmiş oldu."[262]

وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ وَلاَّنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ خُمُسَ الْخُمُسِ فَوَضَعْتُهُ مَوَاضِعَهُ حَيَاةَ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَحَيَاةَ أَبِي بَكْرٍ وَحَيَاةَ عُمَرَ.

261 Nesâî/fey': 50. Müsned-i Ahmed: 4/81.

262 Ebû Dâvud/İmaret: 29. Ahmed: 1/84.

Yine Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) humusun beşte biri üzerine beni mütevelli yaptı (yetki verdi). Ben de hem Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın hayatında, hem Hz. Ebu Bekir ve Ömer (radıyallahu anhuma)'nın hayatında onu yerli yerine koydum (gereken taksimatı âdil biçimde gerçekleştirdim ve lüzumlu yerlere harcadım)."[263]

وَعَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمُزٍ أَنَّ نَجْدَةَ كَتَبَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ عَنِ الْخُمُسِ لِمَنْ هُوَ ؟ فَكَتَبَ إِلَيْهِ ابْنُ عَبَّاسٍ: كَتَبْتَ تَسْأَلُنِي عَنِ الْخُمُسِ لِمَنْ هُوَ فَإِنَّا نَقُولُ: هُوَ لَنَا فَأَبَى عَلَيْنَا قَوْمُنَا ذَلِكَ.

Yezîd b. Hürmüz'den yapılan rivâyette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

Necde, İbn Abbas'a bir mektup yazarak humusun kime ait olduğunu sordu. İbn Abbas (radıyallahu anh) da ona şu mektubu yazıp gönderdi:

"Mektup yazıp benden humusun kime ait olduğunu soruyorsun? Şüphesiz biz deriz ki, o bize aittir. Ancak kavmimiz bunu bize vermekten kaçındılar."[264]

وَفِي رِوَايَةٍ أَنَّ نَجْدَةَ الْحَرُورِيَّ حِينَ خَرَجَ فِي فِتْنَةِ ابْنِ الزُّبَيْرِ أَرْسَلَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ عَنْ سَهْمِ ذِي الْقُرْبَى لِمَنْ يَرَاهُ فَقَالَ: هُوَ لَنَا لِقُرْبَى رَسُولِ اللهِ ﷺ لَهُمْ قَسَمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُمْ وَقَدْ كَانَ عُمَرُ عَرَضَ عَلَيْنَا شَيْئًا مِنْهُ رَأَيْنَاهُ دُونَ حَقِّنَا فَرَدَدْنَاهُ إِلَيْهِ وَأَبَيْنَا أَنْ نَقْبَلَهُ وَكَانَ الَّذِي عَرَضَ عَلَيْهِمْ أَنْ يُعَيِّنَ نَاكِحَهُمْ وَأَنْ يَقْضِيَ عَنْ غَارِمِهِمْ وَأَنْ يُعْطِيَ فَقِيرَهُمْ

263 Ebû Dâvud/İmâret: 20, 21. Müsned-i Ahmed: 1/85

264 Müslim. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/80

وَاَبَى أَنْ يَزِيدَهُمْ عَلَى ذَلِكَ.

Diğer bir rivâyette ise şöyle denilmiştir:

"Necde el-Harurîyye, İbn Zübeyr'in (içine düştüğü) fitne (ortaya) çıkınca İbn Abbas (radıyallahu anh)'a (bir adam veyahut bir mektup) göndererek yakınlardan (humustan olan) payın kime ait olduğunu soruyor. İbn Abbas (radıyallahu anh) da ona şu cevabı veriyor:

"Sözünü ettiğin sehim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınları olan bizlere aittir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu yakınlarına taksim etmiştir. Ömer (radıyallahu anh) ondan (humusdan) az şey ayırıp bize arz ettiyse de gördük ki o bizim hakkımızın çok altında bulunuyor. O bakımdan almaktan kaçındık ve olduğu gibi geri çevirdik."

Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınlarına ayırıp gönderdiği pay onlardan evlenecek olanlara yardım etmek, borçlularının borcunu karşılamak ve fakirlerine verilmek üzere belirlenmişti. Bundan fazla vermekten kaçındı.[265]

وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ كَانَتْ أَمْوَالُ بَنِي النَّضِيرِ مِمَّا اَفَاءَ اللّٰهُ عَلَى رَسُولِهِ مِمَّا لَمْ يُوجِفْ عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ بِخَيْلٍ وَلاَ رِكَابٍ فَكَانَتْ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ يُنْفِقُ عَلَى اَهْلِهِ نَفَقَةَ سَنَتِهِ وَفِي لَفْظٍ يَحْبِسُ لِاَهْلِهِ قُوتَ سَنَتِهِمْ وَيَجْعَلُ مَابَقِيَ فِي السَّلاَحِ وَالْكُرَاعِ عُدَّةً فِي سَبِيلِ اللّٰهِ.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) yapılan rivayette, adı geçen diyor ki: "Yahudilerden Nadiroğulları'nın malları, Allah'ın kendi peygamberine fey' kıldığı bir maldı. Zira müslümanların at koşturup, üzengi vurup elde ettikleri bir mal değildi. O bakımdan tamamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ait oldu. O da o malı ken-

265 Nesâî. Ahmed. Neylül-Evtar: 8/80.

di çoluk çocuğunun bir yıllık nafakası olarak (infak etmek üzere) ayırdı."[266]

Diğer bir rivâyette ise şöyle denilmektedir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o malı çoluk çocuğunun bir yıllık kutu (yiyecek geçimliği) olarak depolayıp alıkoydu. Arta kalanını ise Allah yolunda bir hazırlık olmak üzere silah ve at (satın almak üzere) ayırıp belirledi."

وَعَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ إِذَا آتَاهُ الْفَيْءُ قَسَمَهُ فِي يَوْمِهِ فَأَعْطَى الآهِلَ حَظَّيْنِ وَأَعطَى الْعَزِبَ حَظًّا.

Avf b. Mâlik (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e fey' gelince, geldiği gün (geciktirmeyip) taksim ederdi: Evli kimseye iki pay, bekâra bir pay verirdi."[267]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَا أُعْطِيكُمْ وَلاَ أَمْنَعُكُمْ أَنَا قَاسِمٌ أَضَعُ حَيْثُ أُمِرْتُ.

Ebû Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Ben ne size veriyorum ne de sizi menediyorum. Ben sadece taksim ediciyim, emrolunduğum yere, cihete koyuyorum."[268]

وَعَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ دَخَلَ عَلَى مُعَاوِيَةَ فَقَالَ: حَاجَتَكَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ فَقَالَ: عَطَاءُ الْمُحَرَّرِينَ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ أَوَّلَ مَا جَاءَهُ شَيْءٌ بَدَا بِالْمُحَرَّرِينَ.

266 Buharî/Cihad: 80. Müslim/Cihad: 48, Fey': 8; Ahmed: 1/25, 48

267 Ebû Davud. Müsned-i Ahmed.

268 Buhârî.

Zeyd bin Eslem'den yapılan rivayette adı geçen diyor ki:

"İbn Ömer (radıyallahu anh), Muaviye (radıyallahu anh)'ın yanına girdi. Muâviye ona: "Ya Ebâ Abdirrahman hacetin nedir?" diye sordu. O da:

"Hürriyetine kavuşturulmuşlara vermek. Zira ben Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'i gördüm, kendisine bir şey (fey) geldiğinde önce hürriyetine kavuşturulmuş kişilere vermeye başlardı."[269]

وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: لَوْ قَدْ جَاءَنِي مَالُ الْبَحْرَيْنِ لَقَدْ أَعْطَيْتُكَ هَكَذَا و هَكَذَا و هَكَذَا فَلَمْ يَجِئْ حَتَّى قُبِضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا جَاءَ مَالُ الْبَحْرَيْنِ أَمَرَ اَبُو بَكْرٍ مُنَادِيًا فَنَادَى: مَنْ كَانَ لَهُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ ﷺ دَيْنٌ أَوْ عِدَةٌ فَلْيَأْتِنَا فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ لِي كَذَا وَكَذَا فَحَثَى لِي حَثْيَةً وَقَالَ: عُدَّهَا فَإِذَا هِيَ خَمْسُمِائَةٍ فَقَالَ: خُذْ مِثْلَيْهَا.

Cabir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Eğer Bahreyn'den bana mal gelmiş olsa sana şu kadar, şu kadar, şu kadar veririm." Ama Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) vefat edinceye kadar Bahreyn'den (fey' olarak) mal gelmedi. Ondan sonra Bahreyn'den mal gelince Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) bir çağrıcıyı görevlendirdi, o da şöyle duyuruda bulundu: "Kimin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanında borcu veya kendisine va'dedilmiş bir şeyi varsa bize gelsin." Bunun üzerine kalkıp Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh)'a gittim ve dedim ki: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bana şöyle şöyle dedi." Bunu duyan Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) bana avuç avuç vermeye başladı ve verdiklerimi say diye buyurdu. Bir de sayıp baktım ki beş yüz sayısını

269 Ebû Dâvud.

bulmuş. Sonra Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) bana: "Şimdi bunun iki mislini al" diye emretti.[270]

Ömer b. Abdilaziz (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şu (genelgeyi) yazmıştır: Fey'in nereye konacağından, kimlere verileceğinden kim sorarsa, bu hususta Ömer b. Hattab'ın hükmettiği söz konusudur. Mü'minler onun bu hükmünü âdil ve uygun görmüşlerdir. Nitekim Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Allah hakkı Ömer'in dili ve kalpi üzere kılmıştır. O da verilecek şeyi belirleyip, din ehli (kitap ehli) üzerine Allah'ın cizye olarak gerekli kılıp takdir ettiğini hükme bağlamıştır. O mallarda humus ve mağnem (ganimet) belirlememiştir."[271]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Hanefiler'e göre: Muvadeâ (düşmanlığı bırakıp barış yoluyla anlaşma) üzere ehl-i harpten alınan malda humus yoktur. Yani onun beşte biri Hz. Peygamber'e ait olup gerisi müslümanlara taksim edilir ganimet türünden değildir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında muvadeâ yoluyla alınan malın tamamı Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ait olurdu. O da bunu kendi aile halkına, muhtaç yakınlarına, fakirlere ve orduya harcardı. Nitekim Enfal sûresinin baş kısmı bu hükmü açıklamaktadır. Muvadeâ yoluyla ehl-i harpten alınan mal ve paraya fey' denilir. Bu bütünüyle Rasulullah'e hastı. Ondan sonra hiç bir devlet başkanı veya halîfeye tahsis edilmez.[272]

Şâfiî ve Hanbelîler'e göre: Muvadeâ yoluyla elde edilen fey bütün müslümanlara tevzi edilir, hepsinin onda hakkı vardır. Yalnız köleler bu genellemenin dışındadır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında elde edilen feyin tamamı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e ait olur, O bunu dilediği şekilde harcar ve taksim ederdi. O'ndan sonra bütün müslümanlara tahsis edilir.[273]

Böylece mezhep imamlarının hemen hepsi bu konuda görüş birliği içinde bulunuyorlar: Fey'in Rasulullah'a has kılındığını, O'ndan sonra bütün müslü-

270 Buharî. Müslim.

271 Ebû Dâvud.

272 Kâsânî/Bedayi': 7/160

273 Şemsüddin İbn Kudâme/eş-Şerhu'l-Kebîr: 10/547

manlara ait olduğunu belirtmişlerdir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

260 no'lu Cübeyr hadisi sahîh olup çıkarıma salih görülmüştür. Fey' ve humus hususunda Cübeyr'in (radıyallahu anh) Hz. Osman (radıyallahu anh)'la birlikte Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e başvurmasının sebebine gelince: Osman (radıyallahu anh) Abduşşemsoğulları'ndandı. Cübeyr ise Nevfeloğulları'ndandı. Abdüşşems Nevfel, Hâşim ve Muttalib ise Abdülmenafoğulları'ndandırlar. İşte Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e yakınlıkları bu yoldandır.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e tahsis edilen humus ve bir de fey', bütünüyle O'nun iradesine bırakılmıştır. Efendimiz onu en yararlı, en âdil şekilde fakirlere, muhtaçlara, kendi aile halkına ve yakınlarına dağıtırdı. O bakımdan Hayber'den intikal eden humusdan Abduşşems ve Nevfeloğulları'na ayırmamıştır. Zira bu iki aile Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e pek yardımcı olmamışlar, gerek Cahiliye, gerekse İslâm döneminde diğerleri kadar fedakâr davranmamışlardır.

Nitekim **261** no'lu rivayet bu mânaya delâlet etmekte ve taksimde sözü edilen iki aileye bir şey verilmemesinin sebeplerinden biri açıklanmaktadır.

263 no'lu Ali hadisinin isnadında Hüseyn b. Meymun el-Hindîfî bulunuyor. Ebû Hâtim onun güçlü olmadığını, Ali b. Medenî onun mâruf bir kişi olarak tanınmadığını belirtmiştir.[274] Buharî onu zayıflar arasında anmıştır. İbn Hibban ise onun güçlü olduğunu söylemiştir.[275]

264 no'lu Ali hadisinin isnadında ise Ebu Cafer er-Râzî b. Mahan bulunuyor. Bu zat hakkında çok şeyler söylenmişse de İbn Maîn onun sika olduğunu ve Ali b. Medenînin de bu görüşe katıldığı tespit edilmiştir. Ahmed ile Nesâî onun güçlü olmadığını belirtirlerken Ebû Hâtim onun sika olduğuna dikkat çekmiştir.[276]

Hadiste geçen "humusü'l-humus" yani "beşte birin beşte biri" tabirinden

274 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/80. Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 1/549, 2062 no'lu Hüseyn.

275 Şevkânî/Neylü'l-Evtar: 8/80. Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 1/549, 2062 no'lu Hüseyn.

276 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 3/319, 320

maksat, humusun sarfedilecek cihetinin beş olduğunu belirtmektir.

Böylece ganimetten ayrılan beşte birin Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sonra da, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sarfettiği cihette dağıtıldığı anlaşılıyor. Hz. Ebu Bekir ve Ömer (radıyallahu anhuma) zamanlarında da bu işe Hz. Ali (radıyallahu anh) mütevelli kılınmıştır. Sonra Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın hilâfetinin son yılında gelen ganimette humus çıkarılmamış ve artık Hz. Ali (radıyallahu anh) de bu işe mütevelli kılınmamıştır. Şüphesiz bu tarz bir tasarruf Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın ictihadıdır ve ashabın çoğu da ona bu hususta muvafakat etmiştir.

Yezîd b. Hürmüz rivâyeti de bunu desteklemektedir.

266 no'lu Ömer hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Fey' olarak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e tahsis edilen Benî Nadîr emvalini Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in nasıl kullandığı ve ne maksatla harcadığı çok açık şekilde belirtilmektedir. Ancak O'ndan sonra halîfe ve hükümdarlara fey' ve humus tahsîs edilmemiş, yani belirtilen ölçü ve nisbette ona ait olmamıştır.

Ancak müctehidlerin bu hususta ictihad ve görüşleri kısmen farklı bulunuyor.

Benî Nadîr kabilesi, Medine yakınında bir yahudi kabilesi idi. İhanetlerinden dolayı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Bedir Savaşı'ndan altı ay sonra, Huneyn Savaşı'ndan önce bunları muhasara altına aldı ve sonunda her aile bir deve yükü eşya götürmek üzere ülkeyi terketmeleri üzerinde anlaşma yapıldı ve geriye kalan malları fey' olarak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e tahsis edildi. O da o malları Ömer (radıyallahu anh) rivâyetinde belirtildiği şekilde kullanıp dağıttı.

267 no'lu Avf hadisinin hasen olduğunu Ahmed belirtmiştir. Ricalinin hepsi sikadır. Ebû Dâvud ile el-Münzirî de bu hadisin sahîh olduğunu zımnen ifade etmişlerdir. O bakımdan çıkarıma salih görülebilir.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kendisine intikal eden fey'i vakit kaybetmeden, geciktirmeden ihtiyaç sahiplerine sarfettiği, evli olanlara iki, bekârlara bir pay verdiği anlaşılmaktadır. Şüphesiz bu tasarruf Rasulullah (sallallahu

aleyhi ve sellem)'e has idi. O dilediği şekilde fey'i kullanır ve dağıtırdı.

268 no'lu Ebû Hureyre hadisi sahihtir ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Bu rivâyetten, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in gerek ganîmet, gerek fey ve gerekse humus taksimatında kendiliğinden bir tasarrufta bulunmadığı, Cebrail'den aldığı talimat uyarınca bunları yerli yerince dağıttığı anlaşılmaktadır. O bakımdan başta İbn Abbas (radıyallahu anh) olmak üzere ashabın bazısı Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in gerek fey', gerekse humus taksimatının aynen devam ettirilmesini savunmuşlardır.

269 no'lu Zeyd b. Eslem hadisinin isnadında Hişam b. Sa'd bulunuyor. Bu zat hakkında konuşanlar olmuştur. İmam Ahmed, onun hâfız olmadığını, İbn Maîn onun güçlü sayılmayacağını, Nesâî onun zayıf bulunduğunu belirtirken İbn Adiy, "zayıf olmasıyla beraber hadisi yazılabilir" demiştir.[277] Bu sebeple müctehidlerin çoğu bu hadisle çıkarım yapmamıştır.

Ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in kölelik kaydından kurtulup hürriyetlerine kavuşturulan ve tutunacak bir dalları olmayan kimselere öncelik tanıdığında şüphe yoktur.

270 no'lu Cabir hadisi sahîh olup çıkarıma salihtir.

Nesâî, Bahreyn'in o dönemde mecusî olduğunu belirtmiştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), onlardan cizyeyi alıp getirmek üzere Ebû Ubeyde b. Cerrah (radıyallahu anh)'ı görevlendirmişti. İbn Sa'd'ın tespitine göre ise, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) elde edilen ganimeti Ci'râne'de taksim ettikten sonra, Alâ'ı (radıyallahu anh), Fürs âmili bulunan Münzir b. Sâvî'ye gönderdi ki Münzir Bahreyn'e yönelmiş bulunuyordu. Ora halkını İslâm'a dâvet ettiler. Çoğu İslâmiyet'i kabul etti. Mecusî olanlar ise İslâmiyet'e girmek istemediler ve cizye vermeye razı oldular.

Anlaşılan gerek Ubeyde b. Cerrah'ın, gerekse Alâ'nın vazifelendirilip gönderilmesi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanına rastlamaktadır. Oradan toplanıp getirilen cizye ise ancak Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh)'ın hilâfeti zamanında gerçekleşmiş ve böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Câbir (radıyallahu anh)'a vaadettiği pay, Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) tarafından ona veril-

277 Zehebî/Mîzanü'i-hidal: 4/298, 9224 no'lu Hişam. Şevkânî/Neylü'l-Evtar: 8/82.

miştir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Câbir (radıyallahu anh)'a "şu kadar şu kadar, şu kadar" buyurmasını dikkate alan Hz. Ebu Bekir (radıyallahu anh) Câbir (radıyallahu anh)'a taksimde isabet edenin üç mislini vermiştir.

271 no'lu Ömer b. Abdilaziz rivâyetinde meçhul olan bir râvi bulunuyor. Aynı zamanda hadiste inkıta' (kesinti) var. Zira Ömer b. Abdilaziz, Hz. Ömer'e ulaşmamıştır.

Ancak bu mealde birkaç rivâyet daha bulunuyor: Ebû Davud'un Ebû Zer (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyete göre, adı geçenin Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duyduğunu belirtmiştir:

"Allah hakkı Ömer'in dili üzerine koymuştur ki o da ona göre konuşur." Bu rivâyeti aynı zamanda İbn Mâce de tahrîc etmiştir. Ancak isnadında Muhammed b. İshak bulunuyor ki, bu zat hakkında çok şeyler söylenmiştir.

Bu rivâyete göre, Ömer (radıyallahu anh)'ın humus hükmünü kaldırdığı söz konusu oluyor. Ancak müctehidlerin bu hususta ki görüşleri ve yorumları farklıdır. Önemli bir kısmı bu rivâyetlerle çıkarım yapmamışlardır.

وَعَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ كَانَ عُمَرُ يَحْلِفُ عَلَى أَيْمَانٍ ثَلاَثٍ: وَاللهِ مَا أَحَدٌ أَحَقَّ بِهَذَا الْمَالِ مِنْ أَحَدٍ وَمَا اَنَا أَحَقُّ بِهِ مِنْ أَحَدٍ وَوَاللهِ مَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَحَدٌ إِلاَّ وَلَهُ فِي هَذَ الْمَالِ نَصِيبٌ إِلاَّ عَبْدًا مَمْلُوكًا وَلَكِنَّا عَلَى مَنَازِلِنَا مِنْ كِتَابِ اللهِ وَقَسْمِنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ فَالرَّجُلُ وَبِلاَؤُهُ فِي ٱلْإِسْلاَمِ وَالرَّجُلُ وَقِدَمُهُ فِي الْإِسلاَمِ وَالرَّجُلُ وَغَنَاؤُهُ فِي الْإِسْلاَمِ وَالرَّجُلُ وَحَاجَتُهُ وَوَاللهِ لَئِنْ بَقِيتُ لَهُمْ لَأُوتِيَنَّ الرَّأعِي بِجَبَلِ صَنْعَاءَ حَظَّهُ مِنْ هَذَا الْمَالِ وَهُوَ يَرْعَى مَكَانَهُ.

Mâlik b. Evs'den yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Hz. Ömer (radıyallahu anh) üç ayrı yeminde bulundu:

Allah'a and olsun ki, hiçbir kimse diğerinden şu mala (cizye ve fey'e) daha haklı değildir. Ve ben de başka birinden buna daha haklı değilimdir.

Allah'a yemin ederim ki, müslümanlardan her kişinin bu malda mutlaka nasibi vardır. Ancak başkasının mülkünde olan köle müstesna. Ve biz Allah'ın kitabına ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünnetine göre taksimde bulunuyor, kitaba göre yerimizi koruyoruz. (Taksimatta şöyle tercihte bulunuyoruz): Adam ve İslâm'a girince uğradığı belâ. Adam ve İslâm'daki kıdemi. Adam ve İslâm'daki gınası kifayet nisbeti. (Adam ve ihtiyacı...)

Allah'a and olsun ki, ömrüm olur da bir süre daha yaşayacak olursam, San'a dağında ve tepesinde bulunan çobanın bile şu maldan payını ayırıp veririm; isterse o bulunduğu yerde sadece çobanlık etmiş olsun."[278]

وَعَنْ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ يَوْمَ الْجَابِيَةِ وَهُوَ يَخْطُبُ النَّاسَ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَنِي خَازِنًا لِهَذَا الْمَالِ وَقَاسِمًا لَهُ ثُمَّ قَالَ: بَلِ اللهُ قَاسِمُهُ وَأَنَا بَادِئٌ بِأَهْلِ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ أَشْرَفِهِمْ فَفَرَضَ لِأَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ عَشَرَةَ آلَافٍ إِلَّا جُوَيْرِيَةَ وَصَفِيَّةَ وَمَيْمُونَةَ فَقَالَتْ عَائِشَةُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَعْدِلُ بَيْنَنَا فَعَدَلَ بَيْنَهُنَّ عُمَرُ ثُمَّ قَالَ: إِنِّي بَادِئٌ بِأَصْحَابِي الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ فَإِنَّا أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا ظُلْمًا وَعُدْوَانًا ثُمَّ أَشْرَفِهِمْ فَفَرَضَ لِأَصْحَابِ بَدْرٍ مِنْهُمْ خَمْسَةَ آلَافٍ وَلِمَنْ كَانَ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ أَرْبَعَةَ آلَافٍ وَفَرَضَ لِمَنْ شَهِدَ أُحُداً ثَلَاثَةَ آلَافٍ قَالَ: وَمَنْ أَسْرَعَ فِي الْهِجْرَةِ أَسْرِعْ بِهِ فِي الْعَطَاءِ وَمَنْ أَبْطَأَ فِي الْهِجْرَةِ أَبْطِئْ بِهِ فِي الْعَطَاءِ فَلَا يَلُومَنَّ رَجُلٌ إِلَّا مُنَاخَ رَاحِلَتِهِ.

Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, o Câbiye günü insanlara hitap ederken şöyle demiştir: "Şüphesiz ki Aziz ve Celil olan Allah beni şu mal üzerine (cizye ve fey') hâzin ve taksimatçı kılmıştır." Sonra bu sözünü değiştirerek şöyle demiştir:

278 Müsned-i Ahmed: 1/42

"Taksimatçı olan Allah'tır. Ben ise önce peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) ev halkına ayırmakla taksime başlıyorum. Sonra da onların eşref olanları geliyor."

Böylece Ömer (radıyallahu anh) Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in zevcelerine on bin ayırdı. Ancak Cüveyriye, Safiyye ve Meymune (radıyallahu anhuma)'ya değil. Bunun üzerine Hz. Aişe (radıyallahu anha) şöyle dedi:

"Şüphesiz ki Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bizim aramızda âdil davranırdı." Bu uyarı üzerine Hz. Ömer (radıyallahu anh) onlar arasında eşitliğe riâyet ederek taksimat yaptı. Sonra da şöyle buyurdu:

"Doğrusu ben önce ilk muhacir ashabdan başlıyorum. Çünkü gerçekten biz muhacirler kendi yurdumuzdan zulüm ve düşmanlıkla çıkarıldık. Sonra da onların eşrafıyla sırayı takip ediyorum. Böylece onlardan Bedir savaşı'na katılıp hazır olanlara beş bin; aynı savaşa katılıp hazır olan ensara dört bin ayırdı. Uhud savaşı'na hazır olana üç bin ayırdı. (Böyle bir düzenleme ve liste yaptı.)

Hicret etmekte acele edenlere vermekte o da acele etti. Geç hicret edenlere geciktirerek vermeyi takdir etti ve sonra şöyle dedi:

"Artık devesini çöktürüp (hicrette geciken) hiçbir adam bizi kınamasın, devesini çöktürüp oturmasını kınasın."[279]

وَعَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ كَانَ عَطَاءُ الْبَدْرِيِّينَ خَمْسَةَ آلاَفٍ خَمْسَةَ آلاَفٍ

وَقَالَ عُمَرُ: لَأُفَضِّلَنَّهُمْ عَلَى مَنْ بَعْدَهُمْ.

Kays b. Ebî Hâzim'den yapılan rivâyette, Ömer (radıyallahu anh)'ın Bedir savaşına katılanlara verdiği, beş bin, beş bin idi. Ömer (radıyallahu anh) bu hususta şunu söyledi:

"Andolsun ki, bunları kendilerinden sonrakilere hep üstün tutacağım."[280]

279 Müsned-i Ahmed: 3/475

280 Buharî. Neylü'l-Evtar: 8/86

وَعَنْ نَافِعٍ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ كَانَ فَرَضَ لِلْمُهَاجِرِينَ لْأَوَّلِينَ أَرْبَعَةَ آلَافٍ وَفَرَضَ لِابْنِ عُمَرَ ثَلَاثَةَ آلَافٍ وَخَمْسَمِائَةٍ فَقِيلَ لَهُ: هُوَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ فَلِمَ نَقَصْتَهُ مِنْ أَرْبَعَةِ آلَافٍ ؟ قَالَ: إِنَّمَا هَاجَرَ بِهِ أَبُوهُ يَقُولُ: هُوَ لَيْسَ كَمَنْ هَاجَرَ بِنَفْسِهِ.

Nâfi Mevlâ Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şu bilgiyi yermiştir:

"Ömer (radıyallahu anh) ilk muhacirlere dörder bin ve kendi oğlu İbn Ömer'e üç bin beş yüz takdir etti. Bunun üzerine ona soruldu:

"Neden böyle bir ayrım yaptınız? O da muhacirlerdendir." Cevap verdi: "O ancak babasıyla hicret etti, kendi başına hicret edenlerden değildir."[281]

Eslem Mevlâ Ömer (radıyallahu anh) anlatıyor:

"Ömer b. Hattab (radıyallahu anh) ile birlikte sokağa çıktık. Genç bir kadın arkadan gelip Ömer'e yetişti ve şöyle dedi. "Ya Emîral-mü'minin! Kocam öldü ve geriye birkaç tane küçük çocuk bıraktı. Vallahi bu çocuklar henüz yemek pişirecek yaşa ve kuvvete gelmediler ve bunların ne ziraati, ne de süt veren hayvanı vardır. Kıtlığın bunları yiyip bitirmesinden korkuyorum. Bana gelince, Hıfaf b. İmâ' el-Gıffarî'nin kızı olarak bulunuyorum. Babam gerçekten Hudeybiye Savaşı'na katılıp hazır oldu ve Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ile birlikte bu savaşta bulundu."

Ömer (radıyallahu anh) ayakta durup (kadını hep dinledi) ayrılıp yoluna devam etmedi ve sonra o kadına şöyle dedi:

"Yakın nesebe (hışma) merhaba!" Sonra evin önünde bağlı bulunan güçlü bir deveye doğru gitti. İçine yiyecek doldurduğu iki çuvalı o deveye yükledi. Ayrıca iki çuvalın arasına nafaka ve giyim eşyası yerleştirdikten sonra o devenin yularını kadına uzattı ve şöyle buyurdu: "Bununla geçimini sürdür. Bu henüz

281 Buharî/Menakıb-ı ensar: 45

tükenmeden Allah size hayır gönderir."

Bunun üzerine bir adam:

"Ya Emîral-mü'minin! Kadına hayli çok şey verdin!" diyerek hayretini belirtti. Hz. Ömer ona:

"Anan seni yitirsin! Allah'a yemin ederim ki bu kadının babasını ve kardeşini bir süre bir kaleyi kuşattıklarını ve kalenin açılmasını sağladıklarını gördüm ve oradaki (ganimetten olan) paylarını biz tastamam ayırıp kendilerine verdik" diyerek (kadının babasının ve kardeşinin İslâm'a hizmetini hatırlattı)."[282]

وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّ عُمَرَ لَمَّا دَوَّنَ الدَّوَاوِينَ قَالَ: بِمَنْ تَرَوْنَ أَبْدَأُ ؟ قِيلَ لَهُ: اَبْدَأُ بِالْاَقْرَبِ فَالْاَقْرَبِ بِكَ قَالَ: بَلْ اَبْدَأُ بِالْاَقْرَبِ فَالْاَقْرَبِ بِرَسُولِ اللهِ ﷺ.

Muhammed b. Ali (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Ömer (radıyallahu anh) divanları düzenleyip kurunca (ilgili kurumlan meydana getirince):

"(Gelen fey ve ganimetlerden) yardım ve dağıtıma kimden başlayayım?" diye sordu. Ona:

"Sana yakın olanlardan sırayla başla" denilince, Ömer (radıyallahu anh):

"Hayır, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınlarından sırayla başlayacağım" dedi."[283]

Böylece Ömer (radıyallahu anh) hiçbir zaman kendi yakınlarını öne almadı ve yakınımdırlar diye onlara fazla bir şey ayırıp vermedi. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınlarına ve özellikle de ilk muhacirlere, Bedir Savaşı'na katılanlara öncelik tanıdı.

282 Buharî/Meğâzî: 35

283 Buharî. Neylü'l-Evtar: 8/68.

309 no'lu Mâlik hadisini aynı zamanda Beyhakî tahrîc etmiştir. Senedinde yer alan ricalin hepsi sikadır. O bakımdan hadisle çıkarım yapılabilir.

Hz. Ömer (radıyallahu anh) elde edilen fey ve ganimetlerden, İslâm himayesine giren ülkelerden gönderilen haraç ve cizyelerden müslümanlara taksim ederken, çok âdil bir sistem oluşturmuştur. Kendine, çocuklarına ve yakınlarına aslâ öncelik tanımamış ve fazla olarak bir şey ayırmamış, hattâ oğlu Abdullah (radıyallahu anh) muhacirlerden olduğu halde, her muhacire dört bin verirken oğluna üç bin beş yüz vermiştir.

Oluşturduğu bu sistemde şu sırayı hep gözetmiştir:

- Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınlan ve aile halkı,
- İlk muhacirler, işkence ve belâlara maruz kalanlar,
- Bedir Savaşı'na katılıp hazır olanlar,
- Uhud, Huneyn ve diğer savaşlara bilfiil katılanlar,
- Yakınını savaşlarda kaybeden dullar,
- Geçim sıkıntısı içinde olan fakir ve muhtaçlar,
- Evli olanlar,
- Bekâr olanlar.

İmam Şâfiî'den yapılan rivâyete göre, Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın sürdürdüğü bu sistem onun vefatıyla aynen devam ettirilmemiştir. Nitekim Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ali (radıyallahu anhuma) hep eşitlikten yana olmuşlardı.

Beyhakî, Hz. Osman (radıyallahu anh)'ın da Ömer (radıyallahu anh)'ın oluşturduğu sisteme uyduğunu kaydetmiştir.[284]

Hz. Ömer (radıyallahu anh) halîfe ve emira'l-mü'minin olduğu, ağır bir yük yüklendiği halde kendine fazla bir şey ayırmamış, sıradan bir mü'mine verdiği kadarı tercih etmiştir. O bakımdan bu büyük halîfenin idarî sistemine pek itiraz eden olmamış ve aleyhine çevrilecek her türlü tasarruftan kaçınmıştır. Mâlik

284 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/85

hadisinde Hz. Ömer'in: "Buna (fey' ve cizye, haraç ve ganimet malına) ben herhangi bir kişiden daha haklı değilimdir" demesi bu hususta yeterli delildir.

Hz. Ömer devlet hâzinesi üzerindeki uygulama ve tasarrufunda ancak Allah'ın kitabına ve Peygamberin (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetine uyduğunu, ona göre bir taksimat yaptığını söylemiştir. Yine Mâlik b. Evs rivâyeti buna açık biçimde delâlet etmektedir.

Dağ başındaki, çöldeki çobana kadar bu emvaldan ayırıp göndereceğini ifade etmesiyle, imkânlar ve şartlar nisbetinde bütün müslümanların yararlanmasını hedef seçtiğini anlatmak istemiştir.

280 no'lu Kays hadisini Buhari tahrîc etmiştir. Hadis sahîh olup çıkarıma salih görülmüştür. Hz. Ömer (radıyallahu anh) İslâm'ın ölüm-kalım mücadelesi verirken, Kureyşliler'in Hz. Peygamberin vücudunu ortadan kaldırmaya yönelip İslâm'ın nurunu söndürmeye azmederken ve birçok yakınları bile Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın yanında yer almazken canlarını ve mallarını, yurtlarını ve yakınlarını Allah ve rasulünün yoluna vakfeden bir avuç mücahidin Bedir savaşına imanla, iştiyak ve azimle katılması her türlü tavsîf ve takdirin üstünde değil midir? İşte Hz. Ömer (radıyallahu anh) gibi yüksek bir deha bu inceliği hiçbir zaman dikkatinden uzak bulundurmamış, o bir avuç mücahidi hep üstün tutmuştur. Kays rivâyeti bu gerçeği bütün açıklığıyla yansıtmaktadır.

281 no'lu Nâfi' rivâyetini de Buharî tahrîc etmiştir ve sahihtir. Hz. Ömer'in ilk muhacirleri nasıl tafdîl ettiğini ve onlardan biri olan oğlu Abdullah'a daha az bir pay ayırdığı ve bunun sebebi sorulunca da "onun kendi başına hicret etmediğini babasıyla birlikte hicret ettiğini, o bakımdan kendi başlarına hicret edenlerin tafdile lâyık bulunduklarını söylemiştir.

282 no'lu Eslem hadisini de Buharî tahrîc etmiş bulunuyor. İslâm mücahidleri arasında yer alıp Huneyn savaşına ve ondan sonra birtakım savaşlara, kuşatmalara katılan adamların kızına kulak verip onun arzularını fazlasıyla yerine getiren Hz. Ömer (radıyallahu anh) İslâm'a canıyla, malıyla hizmet edenleri hiç unutmamış ve hem onları, hem de aile halkını hep korumaya çalışmıştır. Bu, askerlerle sivil idare arasındaki ilginin derinliğini, ülkesine ve milletine hizmet edenlere karşı vefa duygusunun hep uyanık tutulmasının lüzumunu yansıtmaktadır.

283 no'lu Muhammed hadisini İmam Şâfiî rivâyet etmiştir. Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yakınlarını, aile efradını yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in uygulamasına uygun şekilde gözettiğine delâlet etmektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. İslâm devleti himayesini kabul eden gayr-i müslimlerden alınan fey' ve haraç, cizye ve benzeri şeyleri geciktirmeden ihtiyaç sahiplerine dağıtmak sünnettir.
2. Bu tür gelirlerden evli olanlara iki, bekârlara bir sehim verilir.
3. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'ın sözü edilen emvali taksimde kendi görüşüne göre değil, ilâhî talimata uyduğu söz konusudur.
4. Fakir ve muhtaçlara taksimat yapılırken, hürriyetlerine kavuşturulmuş olanlara öncelik tanımak sünnettir.
5. Ömer (radıyallahu anh) da bu gibi emvali tevzi' ederken kitap ve sünnetten anlayabildiği ölçü ve prensiplere göre hareket etmiştir.
6. Ömer (radıyallahu anh) elde edilen ganimetten humus ayırmamış, kendini sıradan bir müslüman yerine koyarak ona göre bir pay almıştır.
7. İmam Ebû Hanîfe de bu hususta aynı görüş ve ictihattadır.
8. Elde edilen ganimet, fey', haraç ve cizye taksimatında İslâm'a canıyla, malıyla hizmet eden fedakâr gâzilere öncelik tanınır.
9. Aynı zamanda Hz. Ömer'in ictihadına göre, böylelerine biraz fazla verilir.
10. Hz. Ebu Bekir ve Ali (radıyallahu anhuma)'nın ictihadlarına göre, müslümanlara eşit biçimde dağıtılır.
11. İslâm ülkesinde muhtaç durumda kalan dullara, yetimlere, sıkıntıda olanlara devletin beytülmaldan yardım etmesi vacibtir. İhtiyaçlarını karşılayacak nisbette yardım edilir. Burada eşit biçimde dağıtım söz konusu değildir.
12. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), gelen fey', haraç ve benzeri emval-

dan kendi ailesine ve yakınlarına ayırırdı. Özellikle elde edilen ganimetin beşte birinden bu ihtiyaçları karşılardı.

13. Hz. Ömer (radıyallahu anh)'ın ictihadına göre, bu, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e has bir hükümdü. Ondan sonra gelen halîfelere humus ayrılmaz.

14. Hz. Ömer (radıyallahu anh) kendi hilâfet döneminde elde edilen fey' ve haraçtan, ganimet ve cizyeden Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in aile halkına ve yakınlarına öncelik tanımış ve onların ihtiyaçlarını yeterince karşılamıştır. Ancak Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in ayırdığı nisbette değildi. İbn Abbas buna itiraz etmiştir.

15. Hz. Ömer (radıyallahu anh) devlet hâzinesini hem doldurmuş, hem de onu en âdil şekilde müslüman halkın ihtiyacına sarfetmiştir.

16. Öz evlâdıyla dağdaki çoban arasında bir ayrım yapmamıştır.

17. Cenâb-ı Allah hakkı onun dilinde ve kalbinde tecelli ettirmiştir.

18. Hz. Ömer (radıyallahu anh) kendinden sonraki devlet adamlarına çok âdil, çok sağlam ve kalıcı bir idarî sistem bırakmıştır.

19. Hz. Ömer (radıyallahu anh) halîfeyi halkın üstünde bir kişi olarak görmekten kaçınmış ve kendini her zaman halktan biri gibi kabul edip devletin ve halîfenin kapısını bütün vatandaşlara açık tutmuş, ihtiyaç sahiplerinin, dertlilerin, sıkıntıda olanların sesine kulak verip saatlerce onları ayakta dinlemiştir.

V. KONU

SPOR

İSLÂM VE SPOR

Spor, İngilizce bir kelimedir. Türkçemizde daha çok beden eğitimi ve bazen de bununla birlikte eğlence de sağlayan yarışma anlamına gelir.

İslâm, her yanı ve yönüyle insanın kalpine, ruhuna, bedenine ve günlük hayatının her bölümüne yönelen son dindir. O bakımdan evrenseldir ve kalıcıdır.

Dinimiz her vesileyle beden ve ruh sağlığımızı korumamızı emreder. Bunun için kalpimizi, kafamızı ve ruhumuzu geliştirmemizi emretmiştir. Böylece beden eğitimiyle vücudumuzu geliştirip korumamız için birçok emir ve tavsiyeler, hüküm ve kurallar koymuştur.

Her şeyden önce günde beş vakit namaz, çok düzenli, sistemli ve dengeli bir hareket getirmekte, organlarımızın hemen hepsinin işlevini daha rahat yerine getirmesini kolaylaştırmakta, yormadan kasları geliştirmekte, kireçlenmeyi, yıpranmayı, uyuşukluğu önlemektedir. Ancak unutmamalıyız ki, namaz sadece bunun için farz kılınmış değildir. Bu kutsal ibâdet bir yandan ruhumuza bol gıda vermekte, kalpimizi temizlemekte, vicdanımızı arındırıp geliştirmekte, sinir sistemimizi düzeltmekte, bizi Allah (celle celaluhu)'ya daha çok yaklaştırmakta ve günlük hayatımızı denge ve düzene sokmamızı ilham etmekte, dünya ile âhiret, ruh ile beden, madde ile mâna arasında sağlam bir köprü oluşturmaktadır.

Yüce dinimiz, beden eğitiminde namaz kılmamızla da yetinmememizi, birtakım sportif hareketlerde bulunmamızı tavsiye etmiştir. Zira Allah'a, ahiret gününe, Kur'ân'a ve Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'e dosdoğru imân eden her mü'minin ruhuyla, bedeniyle gelişmiş bir kişi olması, hayatına hareket ve canlılık kazandırması vacibtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bunun için mü'minin vücutça da gelişmesini teşvik etmiştir.[1]

Yapılan ciddi araştırmalar neticesinde beden eğitiminin birçok yararları

1 Abdullah Nâsıh Ulvan/Terbiyetü'l-Evlâd fi'l-lslâm: 1/205-212- Beyrut: 1401. (Bu eser tarafımızdan Türkçeye tercüme edilmiş ve Uysal Kitabevi tarafından yayınlanmıştır.)

olduğu anlaşılmış ve o bakımdan bütün dünya ülkelerinde spora geniş yer verilmiştir. Ancak bunun faydalı olanıyla zararlı olanını birbirinden ayırıp ona göre bir yol izlemek gerekir. Aksi halde sırf amaçsız bir heyecandan öteye geçmez ve bu uğurda milyarlarca saatler boş yere akıp gider; gençlerin çok kıymetli enerjileri hedefini bulmamış olur.

Beden eğitimi vücudun çeşitli dokularına, organlarına kuvvet kazandırır. Tabii bu düzenli ve seviyeli olduğu takdirde böyledir. Kasların çalışmasını kolaylaştırır, onlara düzen ve güç verir. Kemikleri sıkı tutar, beden biçimsizliklerini önler. Kasların iyi çalışması üzerine solunumun çapı genişler. Durgun haldeyken ancak 3,5 litre hava alabilen akciğerler 5-6 litre hava almaya başlar. Vücuda giren oksijen artar, kan dolaşımı hızlanır, damarlar rahat çalışır. Şüphesiz beden hareketlerinin kalp üzerindeki etkileri de çok önemlidir. Sportif hareketler neticesinde kalp damarlara her defasında 120 santimetre kübe kadar kan gönderebilir. Beden hareketi yapmayanlarda ise bu miktar 50-60 santimetre küpe geçmez.

Ancak yaşa göre hareketi ayarlamak çok önemlidir. Gençlerin hem beş vakit namazla birlikte seviyeli birtakım sportif hareketlerde bulunması çok lüzumludur. Yaşlılarda ise beş vakit namazla birlikte bir de günde bir saat kadar yürümek oldukça faydalıdır.

İbâdetle ve bazı beden eğitimiyle ilgili hareketlerle sağlam, dengeli, iyi çalışan bir vücut, insanı birçok tasalardan, üzüntülerden kurtarır. İnsanı hayata bağlar.

Böylece beden eğitiminin hem ruh, hem de zihin faaliyetleri üzerinde çok olumlu tesiri söz konusudur.

Bunun için Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Çocuklarınıza atıcılık ve yüzücülük öğretin" buyurmuştur. Kendisi de gençliğinde Rükâne ile güreş müsabakası yapmış ve ünlü güreşçi Rükâne'yi birkaç defa yenmiştir. Aynı zamanda Hz. Aişe vâlidemizle evlendikten sonra birkaç defa koşu yaptığını sahîh kaynaklarımız haber vermektedir.

İslâm dini spor konusunda daha çok atıcılığa, yüzücülüğe, at koşuculuğuna ve koşuya yer vermiş ve bunu kumar oyununun dışında tutmuştur. Zira

spordan maksat, ruh, akıl, zihin ve beden gelişmesini sağlamak, bedeni kuvvetlendirip sağlıklı bir ömür yaşamaktır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لاَسَبَقَ إِلاَّ فِي خُفٍّ أَوْ نَصْلٍ أَوْ حَافِرٍ.

Ebû, Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Yarış ancak deve, at ve ok ile olur."[2]

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَابَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْخَيْلِ فَأُرْسِلَتِ الَّتِي ضُمِّرَتْ مِنْهَا وَأَمَدُهَا الْحَفْيَاءُ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ وَالَّتِي لَمْ تُضْمَرْ أَمَدُهَا ثَنِيَّةُ الْوَدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), iyice beslenip geliştirildikten sonra sıcak bir odaya konulup iyice terlemesini sağlayarak vücudundaki suyu dışarı atılmış idmanlı atlar arasında Hayfâ'dan tâ Senniyetü'l-Vedâ'a ve belirtilen şekilde beslenmeyip idman edilmeyen atlar arasında ise, Seniyetü'l-Vedâ'dan tâ Benî Züreyk Mescid'ine kadar yarış tertipledi."[3]

Buhari'nin rivâyetine göre, Hafyâ ile Seniyyetü'l-Vedâ arası altı mil; Seniyyetü'l-Vedâ' ile Beni Züreyk Mescidi arası bir mil mesafede idi.

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَبَّقَ بَيْنَ الْخَيْلِ وَفَضَّلَ الْقُرَّحَ فِي الْغَايَةِ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir:

2 Ebû Dâvud/Cihad: 60. Tirmizî/Cihad: 22. Nesâî/Hayl: 14. İbn Mâce/Cihad: 40. Ahmed: 2/256, 358

3 Buharî/Salât: 41, Cihad: 57, 58, İ'tisam: 16. Müslim/İmaret: 95. Nesâî/Hayl: 12 13. Dârimî/Cihad: 35

"Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) atlar arasında yarış yaptırır ve yaşı yarışa elverişli olanlara üstünlük tanırdı."[4]

وَعَنْ أَنَسٍ وَقِيلَ لَهُ: أَكُنْتُمْ تُرَاهِنُونَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يُرَاهِنُ ؟ قَالَ: نَعَمْ وَاللهِ لَقَدْ رَاهَنَ عَلَى فَرَسٍ يُقَالُ لَهُ سَبْحَةٌ فَسَبَقَ النَّاسَ فَبَهَشَ لِذَلِكَ وَأَعْجَبَهُ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, kendisine soruldu: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) zamanında (at veya deve) yarışı yapar mıydınız? Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) de (at veya deve) yarışı yapar mıydı?

Evet. Allah'a andolsun ki. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), adı Sebha olan at üzerinde yarış yaptı ve atı diğer insanların atlarını geçti. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) sevindi ve o atını beğendi, diye cevap verdi.[5]

وَعَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَتْ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ نَاقَةٌ تُسَمَّى الْعَضْبَاءَ وَكَانَتْ لَاتُسْبَقُ فَجَاءَ أَعْرَابِيٌّ عَلَى قَعُودٍلَهُ فَسَبَقَهَا فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَقَالُوا: سُبِقَتِ الْعَضْبَاءُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: إِنَّ حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ لاَ يَرْفَعَ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا إِلاَّ وَضَعَهُ.

Yine Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyete göre, adı geçen şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Adbâ adında bir devesi bulunuyordu. Yarışta onun önüne geçen olmazdı. Sonra yarışa çok elverişli bir deve üzerinde bir bedevi geldi ve yarışta Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in devesini geçti. Bu olay müslümanlara pek ağır geldi ve hayretlerini ifade ederek: "Adbâ'nın önüne geçildi, Adbâ müsabakayı kaybetti!" dediler. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

4 Müsned-i Ahmed: 2/3, 55. 56

5 Ebû Dâvud/Cihad: 36. Ahmed: 3/160, 256

"Cenâb-ı Hak üzerine bir haktır ki, dünyada ne kadar bir şeyi yükseltirse, mutlaka onu aşağı indirir."[6]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezhep İmamlarının İçtihat Ve Yorumları

Hanefîler'e göre: Müsabaka (yarışma)nın caiz olabilmesi için birtakım şartların gerçekleşmesi söz konusudur:

Yarışmanın şu dört şeyden biriyle yapılması,

Deve, at, ok ve ayak. Hanefiler'in müsabakayı bu dört şey ile sınırlamaları pek isabetli değildir. Zira günümüzde artık ok atıcılığı bir eğlence olsun diye yapılmaktadır. Oysa ok yarışına İslâm, savaşta çok lüzumlu olduğu için yer vermiş bulunuyor. O halde ateşli silâhlarla yarış bugün ok yarışının yerini almış bulunuyor. Binicilik, at ve deve yarışı da öyle. Bu iki hayvan da savaşlarda çok iş görmekte idiler. Günümüzde artık atların savaşlarda kullanılması yok denecek kadar azalmıştır. Bununla beraber biniciliği öğrenmekte, bu hususta yarışlara katılmakta bir sakınca yoktur. Ayak koşusuna gelince, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Hz. Aişe vâlidemiz (radıyallahu anha) ile koşup yarıştığı sahîh rivâyetlerle sâbit olmuştur.

Yarış için ödül koymanın tek taraftan olması,

İki taraf da ödül veya belirlenen bir miktar mal veya para ortaya koyar ve kazananın bu ödül veya mal ve parayı alması kararlaştırılırsa, bu kumara dönüşür ve İslâm'a göre haram olur. Ancak yarışacak iki kişi arasında bir üçüncü şahıs girer de "ikinizden kim kazanırsa ona şu kadar ödül veririm" derse, bu kumar kapsamına girmez ve caiz olur.[7]

Şâfiîler'e göre: Müsabaka ve münadale (at, deve ve benzeri şeyle yarışmak ve bir de ok atıcılıkta yarışmak) sünnettir. Buna karşılık olarak bir şey almak helâldir.

Atıcılıkta ok söz konusu olduğu gibi, savaşta işe yarayan her aletle, meselâ mızrak, taş, mencînik gibi aletlerle de yarışmak caizdir.

---

6 Buharî/Cihad: 59

7 Kâsânî/Bedayi': 6/206. Beyrut: 1394

Bunun gibi at, fil, merkeb ile yarışmak da caizdir. Satranç ve benzeri oyunlarla yarışmak caiz değildir.

Müsabaka için tek taraflı olmak şartiyle ortaya konan mal veya para miktarının belli olması ve bilinmesi şarttır. İki taraftan birinin bir mal ve para koyması caiz olduğu gibi, müsabakaya katılmayan bir üçüncü şahsın, müsabakaya katılanlardan kazanana belli bir mal veya para vermesi de caizdir.[8]

Anlaşıldığı üzere, bu konuda Hanefîler'le Şâfiîler arasında pek az fark bulunuyor. Hanefîler müsabakayı dört şey ile sınırlarken Şâfiîler bu sınırı hayli geniş tutmuşlardır. Şüphesiz Şâfiîler'in bu tarz ictihadında isabet vardır.

Hanbelîler'e göre: Müsabaka sünnet ve icma ile sâbit olmuştur ve câizdir. Bir ivaz karşılığı müsabaka ancak şu üç şeyde caiz olur: At, deve ve atıcılık. Zira bu üçü de savaşlarda işe yaramaktadır.

Ancak müsabaka bu üç şeyle sınırlı değildir. Binek hayvanları, özellikle at, ayak, gemi, mızrak ve diğer alet ve hayvanlarla müsabaka caizdir.

Müsabaka genel anlamda ikiye ayrılır:

1. Bir ivaz olmaksızın yapılan müsabaka,
2. Bir ivaz ile yapılan müsabaka.

İvazdan maksat, iki taraftan birinin bir mal veya para ortaya koyması veya üçüncü bir şahsın kazanacak olana bir mal veya para vaadetmesidir.

Bu mezhebe göre, ivaz karşılığı müsabaka her şeyde değil, sadece şu üç şey ile yapıldığında caizdir: At, deve ve ok. Bunların dışında savaş için gerekli olan diğer şeylerle müsabaka caizse de bir ivaz karşılığı caiz değildir.[9]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

3 no'lu İbn Ömer hadisi hakkında Ebû Dâvud ve el-Münzirî bir görüş beyân etmemişlerdir. İbn Hibban bu hadisi sahîhlemiştir. Zaten Ebû Dâvud'un susması, onun sıhhatine delâlet eden bir karine olarak bulunuyor. Hadis, at ya-

8 el-Gamrâvî/es-Siracü'l-Vehhac: 568-571. Mısır: 1352

9 Şemsüddin İbn Kudâme/eş-Şerhu'l-Kebîr: 11/127-131

rışının cevazına açık delil olarak bulunuyor.

5 no'lu Enes hadisini Ahmed b. Hanbel tahrîc etmiş ve ricalinin hepsi sikadır. Aynı zamanda hadisi Dârimî, Dârekutnî ve Beyhakî de tahrîc etmişlerdir.

6 no'lu Enes hadisi de sahîh olup çıkarıma salihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in deve ve at yarışlarını teşvîk etmesiyle birlikte bazen kendisinin veya devesinin de yarışlara katıldığı olmuştur. Bu, müslümanlara hem hareket sağlamakta, hem de savaşa yeterince hazırlıklı olmayı ilham etmektedir.

وَعَنْ رَجُلٍ مِنَ ٱلْأَنْصَارِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: اَلْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: فَرَسٌ يَرْبِطُهُ الرَّجُلُ فِي سَبِيلِ اللهِ فَثَمَنُهُ أَجْرٌ وَرُكُوبُهُ أَجْرٌ وَعَارِيَتُهُ أَجْرٌ وَعَلَفُهُ أَجْرٌ وَفَرَسٌ يُغَالِقُ فِيهِ الرَّجُلُ وَيُرَاهِنُ فَثَمَنُهُ وِزْرٌ وَعَلَفُهُ وِزْرٌ وَرُكُوبُهُ وِزْرٌ وَفَرَسٌ لِلْبَطْنَةِ فَعَسَى أَنْ يَكُونَ سَدَادًا مِنَ الْفَقْرِ إِنْ شَاءَ للهُ.

Ensardan bir adamdan yapılan rivâyette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Atlar üçtür (üç kısma ayrılır):

"Allah yolunda kullanılmak üzere adamın (besleyip) bağladığı at. Bunun için harcanan para, ecir (mükâfat ve sevap)dır. Ona binmek de sevap ve mükâfattır. Onu iğreti olarak birine vermek ve ona yem hazırlamak da sevap ve mükâfattır.

"Adamın (başka biriyle) karşılıklı olarak bir meblağ koyup yarışma yaptığı at. Bunun pahası, yemi, binilmesi hep günahtır.

Eyerini yerleştirip binmek için edinilen at. Bunun inşallah fakirlik açığını kapaması umulur."[10]

وَعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: اَلْخَيْلُ ثَلَاثَةٌ: فَرَسٌ لِلرَّحْمَنِ وَفَرَسٌ

10 Buharî/Cihad: 48, Menakıb: 28. İbn Mâce/Cihad: 104. Taberânî/Cihad: 3 Ahmed: 1/391, 2/262, 383

لِلْإِنْسَانِ وَفَرَسٌ لِلشَّيْطَانِ فَأَمَّا فَرَسُ الرَّحْمَنِ فَالَّذِي يَرْتَبِطُ فِي سَبِيلِ اللهِ فَعَلَفُهُ وَرَوْثُهُ وَبَوْلُهُ وَذَكَرَ مَاشَاءَ اللهُ وَأَمَّا فَرَسُ الشَّيْطَانِ فَالَّذِي يُقَامِرُ أَوْ يُرَاهِنُ عَلَيْهِ وَأَمَّا فَرَسُ الْإِنْسَانِ فَالْفَرَسُ يَرْتَبِطُهُ الْإِنْسَانُ يَلْتَمِسُ بَطْنَهَا فَهِيَ سِتْرٌ فَقْرٍ.

İbn Mes'ud (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"Atlar üçtür: Bir at var Rahmân içindir. Bir at var insan içindir ve bir at da var ki şeytan içindir. Rahman için olan at, Allah yoluna bağlanan attır. Bunun yemi, fışkısı, idrarı (hep sevaba vesiledir)." Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) daha o atın birçok yanlarını da -Allah'ın dilediği kadar- andı. Şeytan için olan at, kumar şeklinde yarışa sokulan attır. İnsan için olan at, insan onu bağlayıp ona binmeyi arzular. Bu at fakirliğe bir perde teşkil eder."[11]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Kumar kapsamına girmeyen bazı müsabakalar caizdir.
2. İslâm, beden eğitimine önem vermiştir.
3. Hanefiler'e göre, meşru olan yarışma dört şeyden biriyle gerçekleşir: Deve, at, ok ve ayak.
4. Bu gibi yarışlarda tek taraflı ödül koymakta bir sakınca yoktur.
5. Yarışan iki taraf da belli bir nisbette mal veya para koyarlar da kazanan tarafa verilmesini şart koşarlarsa bu kumar kapsamına girer ve haramdır.
6. İki taraf yarışma yapmaya teşebbüs eder de bir üçüncü şahıs, kazanan tarafa belli bir mal veya para vereceğini vaadederse, bu caiz olur.
7. Şafiîler'e göre müsabaka ve münadala sünnettir. Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buna tahrik ve teşvikte bulunmuştur.

11 Müsned-i Ahmed. Neylü'l-Evtar:8/91.

8. Müsabaka için tek taraflı olmak şartıyla ortaya konan ödülün nisbetinin belli olması şarttır. (Bu da Şâfiîler'e göredir).

9. Kumar kapsamına veya tarifine giren at yarışı haramdır. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu maksatla at besleyenler için sadece günah ve vebal vardır buyurmuştur.

10. Allah yolunda kullanılmak üzere at beslemek her yanı ve yönüyle sevap ve uhrevî mükâfata vesiledir.

11. Binit edinmek için at alıp beslemekte bir sakınca yoktur. Bu daha çok fakir kişinin fakirliğine bir perde teşkil eder.

ATICILIĞIN ÖNEMİ VE BU HUSUSTA YARIŞMA

Cihan peygamberi Hz. Muhammed Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), beden eğitimini teşvik ettiği kadar atıcılığı da teşvik etmiş ve iyi ok atanları alkışlamıştır. Atıcılığın milletlerin hayatında önemli bir rolü vardır. Zira ok ve yaydan başlayarak günümüze kadar hep bu alanda ilerleme kaydedilmiş ve yeni yeni silahlar icad edilmiştir. O halde hangi millet daha güçlü silâh imal ederse, o, o kadar caydırıcı bir hava oluşturur ve düşmanlarını yıldırır. Bunun için Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) on beş asır önce ümmetine şu çok önemli mesajı üç defa tekrarlayarak vermiştir:

"Haberiniz olsun, dikkat edin, gözünüzü açın! Kuvvet atmaktır, kuvvet atmaktır, kuvvet atmaktır."[12]

Şüphesiz Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hadisleriyle aynı zamanda Kur'ân'daki şu âyeti tefsir edip açıklıyordu: **"(Ey Muhammed!) Onlara karşı gücünüzün yettiğince her türlü kuvveti ve (savaş için) beslenen atları (gereken araçları) hazırlayın. Bununla hem Allah'ın düşmanlarını, hem de sizin düşmanlarınızı ve sizin bilmediğiniz Allah'ın bildiği diğer düşmanları korkutup yıldırırsınız. Allah yolunda her ne harcarsanız (karşılığı) size tastamam ödenir, hiç de haksızlığa uğramazsınız."**[13]

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ ٱلْأَكْوَعِ قَالَ مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى نَفَرٍ مِنْ أَسْلَمَ يَنْتَضِلُونَ بِالسُّوقِ فَقَالَ: اِرْمُوا يَابَنِي إِسْمَعِيلَ فَإِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ رَامِيًا اَرْمُوا وَأَنَا مَعَ بَنِي فُلاَنٍ قَالَ: فَأَمْسَكَ أَحَدُ الفَرِيقَيْنِ بِأَيْدِيهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: مَالَكُمْ لاَ تَرْمُونَ ؟ قَالُوا: كَيْفَ نَرْمِي وَأَنْتَ مَعَهُمْ ؟ فَقَالَ: اِرْمُوا

12 Ebû Dâvud/Cihad: 23. Tirmizî/Cihad: 11. Nesai/Cihad: 26, Hayl: 8. İbn Mâce: 19

13 İbn Mâce/Cihad: 19. Ahmed: 4/235, 236.

وَأَنَا مَعَكُمْ كُلِّكُمْ.

Seleme b. el-Ekva' (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen şöyle demiştir: "Eslem kabilesinden birkaç kişi yarış anlamında ok atarlarken Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara uğradı ve:

"Ey İsmâiloğulları, haydi sizi göreyim ok atın. Zira gerçekten sizin (büyük) babanız da iyi bir ok atıcı idi. Bu yarışmadan ben, falân oğlu (Seleme b. Ekva') ile beraberim" buyurdu.

Râvi devamla diyor ki: Bunun üzerine taraflardan biri ellerini ok atmaktan çektiler. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara:

"Size ne oldu ki ok atmıyorsunuz? Onlar da:

"Ya Rasulallah! Sen o tarafla birlikte olunca biz nasıl ok atarız." Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara:

"Oklarınızı atınız, ben sizin hepinizle beraberim," buyurdu.[14]

وَعَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ أَلاَ إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ أَلاَ إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ أَلاَ إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمْيُ.

Ukbe b. Amir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum:

"Düşmana karşı gücünüzün yettiğince her türlü kuvveti hazırlayın. Haberiniz olsun ki, kuvvet atmaktır, gözünüzü açın, kuvvet atmaktır. Dikkatli olun, kuvvet atmaktır."[15]

وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ عُلِّمَ الرَّمْيَ ثُمَّ تَرَكَهُ فَلَيْسَ مِنَّا.

Yine Ukbe b. Âmir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu belirtilmektedir:

14 Buharî/Cihad: 78, Enbiyâ: 12

15 Müslim/İmaret: 167. Ebû Dâvud/Cihad: 14, 23. Tirmizî/Tefsir: 8. İbn Mâce: 19

"Kim atıcılık öğrendikten sonra onu bırakırsa, o bizden değildir."[16]

وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ إِنَّ اللهَ يُدْخِلُ بِالسَّهْمِ الْوَاحِدِ. ثَلاَثَةَ نَفَرٍ الْجَنَّةَ: صَانِعَهُ الَّذِي يَحْتَسِبُ فِي صَنْعَتِهِ الْخَيْرَ وَالَّذِي يُجَهِّزُ بِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَالَّذِي يَرْمِي بِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَقَالَ: اِرْمُوا وَارْكَبُوا فَإِنْ تَرْمُوا خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَرْكَبُوا : وَقَالَ: كُلُّ شَيْءٍ يَلْهُو بِهِ ابْنُ آدَمَ فَهُوَ بَاطِلٌ اِلاَّ ثَلاَثًا رَمْيَهُ عَنْ قَوْسِهِ وَتَأْدِيبَهُ فَرَسَهُ وَمُلاَعَبَتَهُ أَهْلَهُ فَإِنَّهُنَّ مِنَ الْحَقِّ.

Yine Ukbe b. Âmir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu haber verilmektedir:

"Şüphesiz ki Cenâb-ı Allah bir ok sebebiyle üç kimseyi cennete sokar: Onu imal edip bu imalatıyla sadece hayır uman (karşılığını Allah'tan bekleyen) kimse, Oku (satın alıp) Allah yolunda savaşanları onunla teçhiz eden, Oku Allah yolunda (düşmana) atan kimse.

Sonra Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) devamla buyurdu ki:

"Atınız, atlara bininiz. Ama eğer (ok, silah) atarsanız, bu at binmenizden sizin için daha hayırlı olur. Âdemoğlunu oyalayan her şey bâtıldır, anlamsızdır. Ancak şu üç şey değil: Yayındaki oku atan, atını iyice eğitip (savaşa) hazırlayan ve çoluk çocuğuyla oynayıp güzel vakit geçiren. Şüphesiz bu üç şey haktandır."[17]

وَعَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْسَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ: مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ عَدْلُ مُحَرَّرٌ.

Amr b. Absete (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duyduğunu haber vermiştir:

16 Müslim. Müsned-i Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/96

17 Ebû Dâvud/Cihad: 23. Tirmizî/Cihad: 11. Nesâî/Cihad: 26, Hayl: 8. İbn Mâce: 19

"Kim Allah yolunda bir ok atarsa, bu onun için bir köleyi hürriyetine kavuşturmasına denktir."[18]

وَلَفْظُ أَبِي دَاوُدَ: مَنْ بَلَغَ الْعَدُوَّ بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَلَهُ دَرَجَةٌ.

Ebû Dâvud bu hadisi şu lafızla rivâyet etmiştir:

"Kim Allah yolunda bir ok ile düşmana ulaşır (okunu onlara isabet ettirirse) onun için (cennette) bir derece vardır."

Nesâî'hin rivâyetinde ise şöyle denilmektedir:

"Kim Allah yolunda bir ok atarsa, bu ister düşmana ulaşsın, ister ulaşmasın, onun için bir köle azâd etmişçesine (sevap ve mükâfat) vardır."

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

14 no'lu Seleme hadisi sahihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in atıcılığa geniş ilgi gösterdiğine ve savaşta çok yararlı olan bu spor yarışına mü'minleri teşvik ettiğine delâlet etmektedir. Ancak bu bir kumar şeklinde değil, savaşta İslâm'a hizmet anlam ve niyetinde bir zevk işi olarak yapıldığı takdirde meşrudur.

15 no'lu Ukbe hadisi de sahîh olup çıkarıma ve delil sayılmaya salihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hadisleriyle Enfal suresi 60. âyeti açıklamış ve kıyamete kadar devlet ve ordunun kuvvetinin atıcılıktaki başarısına bağlı bulunduğunu belirtmiştir.

Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), burada atıcılıkta belirli bir silâh üzerinde durmamış bunu mutlak anlamda kullanarak kıyâmete kadar bu alandaki bütün gelişme ve buluşları kullandığı kelimenin kapsamına almıştır.

16 no'lu Ukbe hadisinin isnadında Hâlid b. Zeyd ve İbn Yezîd bulunuyor ki, bu iki zat üzerinde biraz durulmuştur. Ancak Zehebî Hâlid b. Zeyd üzerinde durmamıştır. Bu da Halid'in rivâyetinin yazılabileceğine işârettir. Hadisin diğer ricalinin hepsi sika (güvenilir) dir.[19]

17 no'lu Ukbe hadisi sahîh olup çıkarıma ve delil gösterilmeye salihtir. Ra-

18 İbn Mâce/Cihad: 19. Ahmed: 4/235, 236

19 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/97

sulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), sırf dini, ahlâkî değerleri, namus ve iffeti, İslâm devletinin ve ümmetin bekasını dikkate alarak ateşli silah imal etmekte büyük ecir bulunduğuna dikkat çekmiştir. Nitekim ecir (sevap ve mükâfat) sıralamasında, bir okun imalatçısına öncelik verilmiş ve belirtilen niyetle silâh imal eden mü'min bir kişi cennet ile müjdelenmiştir. Sonra da Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) İslâm ordusuyla müslümanları devletin iki ana unsuru olarak belirleyip halkın orduya, harp sanayiine yardımda bulunmasının dünya ve âhiret için büyük hayırlar getireceğine işarette bulunmuştur. Mânevî mükâfat olarak bu yardım sever insanlara cenneti vaadetmiştir.

Cephede, yani savaşta, imal edilen bu silahları sırf Allah (celle celaluhu)'nun hoşnutluğuna erişme niyet ve azmiyle kullanan askerlerin kadrini yüceltmiş ve onlar için cennetin hazırlandığını açıklamıştır.

İsnadında zaaf ve inkıta' olmakla beraber şu hadis de mana bakımından yukarıdaki hadislerce kuvvetlendirilmiştir:

"Atıcılığı iyice öğrenin. Çünkü gerçekten iki hedef arasında (kişiyle hedefi arasında). cennet bahçelerinden bir bahçe vardır."[20]

Ayrıca Beyhakî'nin Câbir (radıyallahu anh)'dan rivâyet ettiği şu hadis, yukarıdaki hadise ayrı bir kuvvet kazandırmaktadır:

"Kim iki hedef arasında azimle yürürse benim sevgim ona vâcib olur."[21]

Taberânî'nin Ebû Zer (radıyallahu anh)'dan yaptığı rivâyette Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Kim iki hedef arasında yürürse, her adımına bir sevap vardır."[22]

Bu hadisle, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hem atıcılık yarışmasına, hem de savaşta düşman ile ölüm-kalım mücadelesi verildiğinde mü'minlerin hedeflerine bir yandan ateş ederken diğer yandan yavaş yavaş yaklaşmalarını tahrik ve teşvik etmekte ve bunun için uhrevî mükâfatların hazırlandığını bildirmektedir.

---

20 Müsned-i Firdevs/İbn Ebî Dünya. Neylü'l-Evtar: 8/97

21 Beyhakî. Neylü'l-Evtar: 8/97

22 el-Münzirî/et-Terğîb ve't-Terhîb: 2/402. Mısır: 1352-1933

Beyhakî'nin Ebû Râfî'den rivâyet ettiği hadiste ise Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem), çocukların ruh ve bedenlerini geliştirmenin ve onlara ileride İslâm'ı müdafaa etmek için okuma-yazma, yüzücülük ve atıcılık öğretilmesinin babalar üzerine vacib olduğunu belirterek şöyle buyurmuştur:

"Çocuğun babası üzerindeki hakkı, babasının ona okuma- yazma öğretmesi, yüzücülük ve atıcılık bilgi ve becerisi kazandırmasıdır."

Bu hadisin isnadı zayıf olmakla beraber onunla çıkarım yapılabilir.

Müslümanlar Savaş Eğitimini İhmal Etmemelidirler

Refah, bolluk, başarı, zafer ve fetihler hep güzel şeylerdir. Fakat bunlardan hiçbiri nihaî amaç değildir. Her yükselişin mutlaka bir inişi vardır. Çabuk şımaran, Hakkın kudret ve azametini, işler halde olan plân ve programını unutanların ise yükselişi az sürer ve düşüşü çabuk olur. Her zafer ve başarıdan, her bolluk ve genişlikten sonra bunun birer imtihan olduğunu düşünebilmek elbetteki çok önemlidir. O bakımdan düşmanın uyumayacağını, her fırsatta saldırabileceğini ve üstünlük sağlamak için durmadan çalışmakta olduğunu hiçbir zaman unutmamak ve düşmanı küçümsememek gerekir. Aksi halde atâlet, uyuşukluk, bolluk ve zaferin verdiği şarhoşluk büyük bir gaflete dönüşür ve sonu hüsran olur.

Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetini bu hususta da uyararak şöyle buyurmuştur:

"İleride size birçok ülkelerin fetih yoluyla kapıları açılacaktır. Allah size yetecek kadar (imkânlar ve nimetler) verecektir. Ama öyle zamanlarda sizden biri oklarıyla oynamak ve meşgul olmaktan âcizlik göstermesin, (silahları, eğitimi ve hazırlanmayı bir tarafa atıp gününü gün etmeye bakmasın)."[23]

18 no'lu Amr b. Absete hadisi sahîh olup çıkarım ve delil olarak gösterilmeye salihtir. Allah yolunda düşmana bir ok, bir kurşun atmanın, bir köleyi hürriyetine kavuşturmak kadar Allah yanında makbul bir ibâdet olduğu bildiriliyor.

Yine aynı sahabiden yapılan rivayette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bu manada şöyle buyurduğu bildirilmektedir:

23 Müslim/İmaret: 168. Müsned-i Ahmed: 4/157. Et-Terğib ve't Terhib: 2/402.

"Kim ok atmasını güzelce becerirse, bu onun için cennette bir derece olur." Râvî diyor ki: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle bir müjdeyi verdiği gün ben (düşmana) on altı oku güzelce, beceri içinde atmış oldum."[24]

Bu anlamda bir diğer rivâyet yine Amr b. Absete'den şöyle yapılmıştır: "Kim İslâm'da saç-sakalını ağartırsa, bu onun için kıyâmet gününde bir nur olur. Kim de Allah yolunda bir ok (bir silâh ve kurşun) atarsa, ister düşmana ulaşsın (isabet etsin) ister ulaşmasın (isabet etmesin), bu onun için bir köle azâd etmiş gibi olur. Kim de mü'min bir köleyi hürriyetine kavuşturursa, bu onun için -her aza bir azaya bedel olmak üzere- cehennem ateşine karşı bedel olur."[25]

Kâb b. Mürre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Kim düşmana bir ok atmak suretiyle ulaşır (isabet kaydeder) ise, Allah onun bir derecesini yükseltir." Bunun üzerine ashabdan Abdurrahman b. Nahham (radıyallahu anh) sordu "Derece nedir ya Rasulallah?" Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona şu cevabı verdi:

"Bu senin anan evinin eşiği anlamında bir derece değildir. Cennette iki derece arası yüz yıllık mesafede bulunuyordur."[26]

Ukbe b. Abdi's-Sillemî (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına:

"Kalkınız (Allah yolunda) savaşınız!" buyurdu. Bunun üzerine bir adam bir ok attı. Efendimiz:

"Cennet ona vâcib oldu" diye buyurdu."[27]

Muhammed b. Hanife'den yapılan rivâyette, adı geçen diyor ki: "Ebû Amr el-Ensarî (radıyallahu anh)'ı gördüm ki, bu zat Bedir, Akabe, Uhud savaşı ve olaylarında bulunmuştur, oruçlu idi. Susuzluktan rengi değişmişti. Şöyle diyordu hizmetçisine: "Şu yayıma bir ok yerleştir." Hizmetçi oku yerleştirdi. Ebû Amr bitkin

24 Nesâî/Cihad; 26. Ebû Dâvud/İtak: 14

25 Nesâî/Cihad: 26. Tirmizî/Fezâil-i Cihad: 9. Ahmed: 2/210. 213, 236, 386, 6/20

26 Nesâî/ et-Terğîb: 2/403. İbn Hibban

27 Müsned-i Ahmed: 4/184

bir halde yayı çekti ve üç ok atıverdi ve sonra şöyle dedi: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'den duydum, buyurdu ki:

"Kim Allah yolunda bir ok atarsa, -o ok hedefine ulaşsın ulaşmasın- sahibi için kıyamet gününde bir nur olur." Böylece Ebû Amr (radıyallahu anh) güneş henüz guruba gitmeden (oruçlu bir halde ve bu aşk içinde) şehîd edildi."[28]

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Allah yolunda cihad edip küfrün saldırı ve tuğyanını kırmak için silah imal etmek vacibtir.
2. Silah imalatında, yani harp sanayiinde "kuvvet atmaktır." mesajını dikkate alıp üstün silâhlar, caydırıcı bir kuvvet oluşturmak da vacibtir. İlim adamları bu vücubu farz-ı kifaye anlamına alıp yorumlamışlardır.
3. İslam devletinde askerlik görevini yapmak vacibtir. Ciddi bir mazeret yokken bundan kaçınmak haramdır ve günahtır.
4. Savaş eğitimi vermek vacibtir. Mü'minlerin bu eğitime severek katılmaları vacibtir. Zira savaşmasını bilmeyen bir müslümana Allah yardımcı olmaz: Tabii bunu öğrenme imkânı olursa hüküm böyledir.
5. Düşmana karşı çıkıp bilerek isabetli atışlarda bulunmak müekked sünnettir. En azından düşmana karşı cesaretle silah kullanmak vacibtir.
6. Atılan her kurşuna karşılık bir derece ve sevap vaadedilmiştir.
7. Savaşabilmek için at beslemek ve ata binmeyi öğrenmek sünnettir. Bunun mânevi mükâfatı vardır.
8. Savaş dönemi dışında, barış günlerinde ateşli silahları kullanmayı ve hedefe tam isabetle atışta bulunmayı ihmal etmek mekruh ve günahtır.
9. Zafer sağlayıp geniş ganimetlere eriştikten ve bolluğa kavuştuktan sonra askerî eğitimi, atıcılığı ihmal etmek caiz değildir. Cenâb-ı Hak

28 Taberânî. Müsned-i Ahmed: 4/113

ancak çalışıp yetişen, gelişen, caydırıcı bir kuvvet oluşturan müslümanları sever ve onlara yardım eder.

10. Barış günlerinde başarı ve bolluğun verdiği atalet ve mahmurluğu atamayıp gününü gün etmeye çalışan müslümanlar kendi elleriyle kendilerini tehlikeye atmış olurlar. Bu konuda Allah ve Rasulünün açık uyarısı bulunuyor.

11. Savaşa katılanlan techiz etmek, yardımcı olmak -malî imkânı olan- her müslümana vâcibtir.

12. Savaşa katılanlar üç kısma ayrılır: Bilfiil eline silah alıp düşmanla vuruşanlar. Geri hizmette olup savaşanların ihtiyaçlarını karşılayanlar. Savaşacak güçte olmayan yaşlı ve sakatlardan, malî yardımla savaşa katılanları destekleyenler. Bu üç grup için de büyük ecirler, uhrevî mükâfatlar vaadedilmiştir.

13. Silah kullanmayı, atıcılığı iyice öğrendikten sonra onu terkedip unutan kimse sünnete aykırı bir tutum içine girmiş ve Hz. Peygamber'in iltifatını kaybetmiş olur.

14. "Kuvvet atmaktır" hadisini unutmamak gerekir.

15. Düşmana karşı hep hazırlıklı olmak Allah'ın emridir ve farzdır.

CANLILARI HEDEF YAPMAK HARAMDIR

Allah (celle celaluhu)'nun geniş rahmeti bütün canlıları kapsayıp kuşatmıştır. Her canlı varlık O'nun rahmetiyle hayatını devam ettirir ve rızkını sağlar. En tehlikeli, yırtıcı ve parçalayıcı hayvanlar bile yavrularını korur ve beslerler. Bu da Allah (celle celaluhu)'nun onların içgüdüsüne enjekte ettiği rahmetinin bir tezahürü olarak bulunuyor.

"Yeryüzündekilere merhametli olun, şefkatla davranın ki göktekiler de size merhamet etmiş olsun"[29] meâlindeki hadis, canlılara karşı merhametli ve şefkatli olmanın vücubuna delâlet etmektedir.

O bakımdan İslâm keyfî avlanmayı mekruh kılmış, bir ihtiyaçtan dolayı seviyeli avlanmayı mübah saymıştır. Canlıların neslini tüketmeye asla cevaz verilmemiş, çok zararlı olanlarının imhasına cevaz kapısı açılmıştır.

İslâm bu prensipleri doğrultusunda canlı bir hayvanı hedef edinip ona ateşli ateşsiz silahla atışta bulunmayı yasaklayıp haram kılmış ve bu derece acımasızca hareket edenleri kınamıştır.

Unutmayalım ki, gerek bitkiler, gerekse hayvanlar dünyamızı, çevremizi süslemekte ve tabiatın dengesini korumaktadır. Kâinatta, özellikle de dünyada yaratılan her şey insan için var kılınmıştır. Canlı- cansız her şey insana hitap etmekte ve ondan yana bir fayda sağlama hizmetini sürdürmektedir.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَعَنَ مَنِ اتَّخَذَ شَيْئًا فِيهِ الرُّوحَ غَرَضاً.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir:

"Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) can taşıyan bir şeyi hedef edinen

29 Buhari/Tefsir: 59, Edeb: 90. Tirmizi/Birr: 16. İbn Mace/Zühd: 13. Darimî/Feraiz: 6. Ahmed: 4/47.

kimseyi lanetlemiştir."[30]

وَعَنْ أَنَسٍ أَنَّهُ دَخَلَ دَارَ الْحَكَمِ بْنِ أَيُّوبَ فَإِذَا قَوْمٌ قَدْ نَصَبُوا دَجَاجَةً يَرْمُونَهَا فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ أَنْ تُصْبَرَ الْبَهَائِمُ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, adı geçen, diyor ki:

"Hakem b. Eyyûb'un evine girdiğimde bir de ne göreyim, orada bir topluluk bir tavuğu (ağaca) asıp onu hedef edinerek ok atıyorlardı. Bunun üzerine onlara şöyle dedim:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hayvanları ölüm acısı çektire çektire öldürmeyi menetmiştir."[31]

وعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: لَاتَتَّخِذُوا شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"İçinde ruh olan hiçbir canlıyı hedef seçip atışta bulunmayın!"[32]

وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ إِخْصَاءِ الْخَيْلِ وَالْبَهَائِمِ ثُمَّ قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فِيهَا نَمَاءُ الْخَلْقِ.

İbn Ömer (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) atve diğer hayvan (davar) ların iğdiş edilmesini menetti." Sonra ravi devamla diyor ki:

30 Müslim, Sayd: 58, 60. Tırmizi/Sayd: 9. Nesâî/Dahaya: 41. İbn Mâce. Zebayih: 10. Ahmed: 1/216.

31 Buharî/Zebayih: 25. Müslim/Sayd: 58, Edahî: 12. Nesâî/Dahaya: 41. İbn Mâce/ Zebayih: 10

32 Müslim, Sayd: 58, 60. Tirmizi/Sayd: 9. Nesâî/Dahaya: 41. İbn Mâce. Zebayih: 10. Ahmed: 1/216, 273, 274, 2/86

Çünkü burada yaratıkların artıp çoğalması söz konusudur."[33]

وعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنِ التَّحْرِيشِ بَيْنَ الْبَهَائِمِ.

İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette şöyle demiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hayvanları birbirine dalaştırmayı menetti."[34]

وَعَنْ جَابِرٍ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللهِ ﷺ عَنْ ضَرْبِ الْوَجْهِ وَعَنْ وَسْمِ الْوَجْهِ.

Câbir (radıyallahu anh)'dan yapılan rivâyette şöyle demiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yüze vurmayı, yüzü dağlayıp damgalamayı menetti."[35]

Yapılan bir diğer rivâyette şöyle deniliyor:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanından yüzü dağlanıp damgalanmış bir merkeb geçiyordu. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onu o vaziyette görünce şöyle buyurdu:

"Bunun yüzünü dağlayıp damgalayana Allah lânet etsin."[36]

وَفِي لَفْظٍ مُرَّ عَلَيْهِ بِحِمَارٍ قَدْ وُسِمَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ: اِمَّا بَلَغَكُمْ أَنْ لَعَنْتُ مَنْ وَسَمَ الْبَهِيمَةَ فِي وَجْهِهَا اَوْ ضَرَبَهَا فِي وَجْهِهَا وَنَهَى عَنْ ذَالِكَ.

Başka bir rivâyette ise şu lafızla hadis tespit edilmiştir:

"Yüzü dağlanıp damgalanan bir merkebi Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yanından geçiriyorlardı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) o merkebi görünce yanındakilere şöyle buyurdu:

33 Ahmed: 224

34 Ebu Dâvud/Cihad: 51. Tirmizi/Cihad: 30

35 Müslim/Libas: 106. Ahmed: 2/118

36 Müslim/Libas: 107. Ebû Dâvud/Cihad: 52

"Hayvanların yüzünü dağlayıp damgalayanı ve hayvanların yüzüne vuranı lanetlediğim haberi size ulaşmadı mı?" Ve Efendimiz böyle yapmayı menetti. [37]

وعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ رَأَى رَسُولُ اللهِ ﷺ حِمَاراً مَوْسُومَ الْوَجْهِ فَأَنْكَرَ ذَلِكَ قَالَ: فَوَاللهِ لاَأَسِمُهُ إِلَّا فِي أَقْصَى شَيْءٍ مِنَ الْوَجْهِ وَأَمَرَ بِحِمَارِهِ فَكُوِيَ فِي جَاعِرَتَيْهِ فَهُوَ أَوَّلُ مَنْ كَوَى الْجَاعِرَتَيْنِ.

Yine İbn Abbas (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle haber vermiştir:

"Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yüzü dağlanıp damgalanmış bir merkeb gördü ve bunu asla hoş karşılamadı. Sonra da şöyle buyurdu:

"Ben ancak yüzün çok ötesindeki yeri dağlayıp damgalarım." Sonra da merkebinin arka kısmının iki tarafının dağlanıp damgalanmasını emretti ve böylece merkebin ilk arka kısmını damgalatan O oldu." [38]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

İmam Nevevî diyor ki: "Koyun ve keçinin kulağını, deve ve sığırın arka kısmının uylukla bitişen kesimi dağlayıp damgalamak müstehabdır. Zira bu iki yer de yapısı ve dokusu itibariyle az elem duyan yerlerdir. Aynı zamanda bu kesimde kıllar çok az olur ve damga daha net gözükür.

Cizye olarak alınan davarın belirtilen yerine "cizye", zekât olarak alınan davarın yine belirtilen yerlerine "zekât" yazılması da müstehabdır.

İmam Şâfiî ve arkadaşlarına göre, koyun ve keçiye vurulan damga aletinin daha ince ve küçük olması, sığıra vurulanın, deveye nisbetle daha ince ve biraz küçük olması müstehabdır. Zira bu aletin ince olması, damga esnasında hayvanın derisini çok az yakıp acıtır.

37 Ebû Dâvud/Cihad: 52

38 Müslim/Libas: 108

İlim adamlarının cumhurunun bu konudaki görüşü, İmam Nevevî'nin görüşüne uygundur. İbn Sabbağ, bu hususta sahabenin icması bulunduğunu belirtmiştir.

İmam Ebû Hanîfe'ye göre: Hayvanı dağlayıp damgalamak mekruhtur. Zira böyle yapmakla hayvana eziyet edilir ve müsle yapılmış olur veya mesüle yapmış olur. Yani diri iken organlarını kesmek sayılır. Bu da mekruh kılınmıştır.[39]

Cumhur bunun aksine bir görüş ortaya koymuş, hayvanlan damgalamanın müsle ve ta'zîb olmadığını, aynı zamanda buna zaman zaman gerek duyulduğunu belirtmişlerdir.

İmam Ebû Hanîfe, dağlamak suretiyle damgalamakla ilgili hadisin haber-i ahad kapsamına girdiğini dikkate alarak bu konuda müsleye kıyas ederek görüş beyân etmiştir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Canlı bir hayvanı hedef edinip ok veya ateşli silâhla atışta bulunmak haramdır.
2. Hayvanlara eziyet etmek, canlarını yakıp işkencede bulunmak da menedilip haram kılınmıştır.
3. Canlı hayvanın, onu kesmeden önce bir uzuvlarını kesmek haramdır ve büyük günah sayılmıştır.
4. Zararlı bir hayvan, işkence edilmeden öldürülebilir. Buna cevaz verilmiştir. Meselâ kuduran bir köpek, kedi veya başka bir hayvanı -başkasına zarar vermeden- öldürmekte bir sakınca yoktur.
5. Hayvanları iğdiş etmekte fayda varsa, buna cevaz verilebilir. Atın iğdiş edilmesi konusunda farklı görüş ve yorumlar ortaya çıkmışsa da Şemsü'l-eimme el-Hülvânî bunda bir beis olmadığını belirtmiştir.[40]
6. Hayvanlan iğdiş etmekte bir menfaat söz konusu değilse, o takdirde

39 Neylü'l-Evtar: 8/100. Fetâvâ-yı Hindiyye: 5/360, 361

40 Fetâvâ-yı Hindiyye: 5/357

bu haram kılınmıştır.

7. İbn Ömer hadisinde, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in at ve diğer hayvanların iğdiş edilmesini menettiği belirtiliyor. Bu yasak, bir menfaat söz konusu olmadığıyla yorumlanabilir.

8. Savaş ve benzeri önemli durumlarda atın çoğalmasına ihtiyaç varsa, o takdirde onları iğdiş etmek mekruhtur.

9. Hayvanları kızıştırıp birbirine dalaştırmak haramdır. Böyle yapmakta hayvanlara işkence vardır.

10. Horoz dövüşü, deve güreşi, boğa dövüşü ve matadorun onu işkenceyle öldürmesi ve benzeri sahneler meydana getirmek haramdır, büyük günahlardan sayılmıştır.

11. Davarların ve diğer hayvanların rasgele yerlerini damgalamak mekruhtur.

12. Koyun ve keçinin kulaklarını, sığır ve devenin arka kısımlarını, yani kaba etlerini fazla acıtmadan damgalamak caizdir.

13. At, beygir ve benzeri hayvanların tırnakları üzerini damgalamakta bir sakınca yoktur. Aynı zamanda bunların arka kaba etleri üzerine de damga vurulabilir.

14. Ancak kullanılacak damga aletinin ona göre ince ve kalın olması söz konusudur.

15. Sözü edilen hayvanları iğdişleştirmek de, yukarıda belirtildiği üzere birtakım şartlara bağlıdır: Hayvana işkence edilmemesi, bunda bir yarar bulunması bu cümledendir.

16. İnsan yüzüne vurmak Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından menedilmiştir. Zira insan ve daha çok onun yüzü ilâhi sanat ve kudretin belirtisini taşımaktadır ve muhteremdir.

17. Sadece insanların değil, hayvanların da yüzüne vurmak yasaklanıp günah sayılmıştır.

18. Keyfî olarak hayvanları avlamak, onları öldürmek de menedilmiş bulunuyor. Bu da, hayvanların neslini devam ettirmeye yönelik bir hüküm olarak belirlenmiştir.

19. Hayvanları güçlerinin üstünde yük altına sokmak, ağır işlerde kullanmak mekruh kılınmıştır.

20. Allah (celle celaluhu)'nun biz insanlar için yarattığı hayvanlardan bilerek, düzenli ve ölçülü şekilde istifade etmemiz sünnet kılınmıştır. Bunun aksine bir tutum içine girmemiz yasaklanmıştır.

21. Yeryüzündeki canlılara merhamet hep tavsiye edilmiş ve ilâhî rahmetin bolca tecellisi insanların bu merhamet duygusuna göre gerçekleşeceği haber verilmiştir.

22. Evcil hayvanları beslemek sadaka anlamında sevap sayılmıştır.

KOŞU YARIŞI

Bundan önceki bâbda koşu yarışı koşusuna kısaca temas ettik. Ancak önemine binaen bunu ayrı bir bölüm halinde işleyip açıklamayı uygun gördük.

At koşusu veya yaya koşu, beden eğitiminin önemli kısımlarından biridir. Vücudu, kasları geliştirmek için buna gerek vardır. Aynı zamanda kan dolaşımını normal seviyesinde tutmak, ciğere bol oksijen göndermek açısından da oldukça faydalıdır.

Koşu, atletizm kapsamına girer. Tek başına yapılabileceği gibi, birçok kişinin birlikte yarış yaparak koşmaları da böyledir.

Şüphesiz gerek koşu, gerek ağırlık kaldırma, gerek atlama ve ağırlık atma gibi tek başına yapılan vücut hareketlerinin artık günümüzde de faydası bilinmekte ve gençler buna teşvik edilmektedir.

Ancak bu gibi sportif ve diğer bir anlatımla atletizmle ilgili hareketleri kumar kapsamına sokmamak gerekir. Aksi halde işleyenler hem günahkâr olurlar, hem de beden eğitimini hedefinden saptırmış bulunurlar.

Bunun gibi kılıç kalkan ve mızrak oyunlarına, güreş ve benzeri hareketlere de İslâm bir ölçüye göre cevaz vermiştir.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سَابَقَنِي رَسُولُ اللهِ ﷺ فَسَبَقْتُهُ فَلَبِثْنَا حَتَّى إِذَا أَرْهَقَنِي اللَّحْمُ سَابَقَنِي فَسَبَقَنِي فَقَالَ: هَذِهِ بِتِلْكَ.

Hz. Aişe (radıyallahu anha)'dan yapılan rivayette, adı geçen diyor ki:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) benimle ayak koşusu yarışı yaptı ve ben O'nu geçtim. Bir süre geçince ben kilo alıp ağırlaştım ve yine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) benimle ayak koşu yarışı yaptı ve benim önüme

geçti ve sonra şöyle buyurdu: "Bu, öncekine karşılıktır."[41]

وَعَنْ سَلَمَةَ بْنِ ٱلْاَكْوَعِ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ نَسِيرُ وَكَانَ رَجُلٌ مِنَ ٱلْاَنْصَارِ لَايُسْبَقُ جِشَدًا فَجَعَلَ يَقُولُ: اَلاَ مُسَابِقُ إِلَى الْمَدِينَةِ ؟ هَلْ مِنْ مُسَابِقٍ فَقُلْتُ: أَمَا تُكْرِمُ كَرِيمًا وَلاَتَهَابُ شَرِيفًا ؟ قَالَ لاَ: إِلاَّ اَنْ يَكُونَ رَسُولَ اللهِ ﷺ قَالَ قُلْتُ يَارَسُولَ اللهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي ذَرْنِي فَلاَسَابِقَ الرَّجُلَ قَالَ: إِنْ شِئْتَ قَالَ فَسَبَقْتُهُ إِلَى الْمَدِينَةِ.

Seleme b. Ekva (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette adı geçen şöyle demiştir:

"Bir ara biz (bir tarafa yönelik olarak) yürürken, Ensardan (kuvvetli olması cihetiyle) müsabakada cidden önüne geçilmeyen bir adam vardı ve işte bu adam şöyle dedi:

"Medine'ye kadar (koşu yapmak üzere) bir yarışmacı yok mudur?" Bunun üzerine ben ona:

"Sen kerim bir zata bu hususta ikramda bulunmaz mısın ve şerif bir adamın heybetinden korkmaz mısın?" dedim. O da bana şu cevabı verdi:

"Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in dışında (bu hususta) kimseye müsamaha etmem, ikramda bulunmam ve heybetinden endişe etmem." Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e şöyle dedim:

"Babam ve anam sana feda olsun, bırakın da şu adamla yarışayım" diyerek izin istedim. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de:

"Arzu ediyorsan yarış" buyurdu. Ben de o adamla koşu yarışına girdim ve önüne geçip Medine'ye ondan önce girmiş oldum."[42]

41 İbn Mâce/Nikâh: 50. Ahmed: 6/39, 129, 182, 261, 280

42 Müslim/Cihad: 132. Ahmed: 4/199

وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ رُكَانَةَ أَنَّ رُكَانَةَ صَارَعَ النَّبِيَّ ﷺ فَصَرَعَهُ النَّبِيُّ ﷺ

Muhammed b. Ali b. Rükane'den yapılan rivayete göre, Ali (radıyallahu anh)'ın babası Rükane (radıyallahu anh) Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ile güreşiyor ve Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu güreşte yeniyor."[43]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَيْنَا الْحَبَشَةُ يَلْعَبُونَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِرَابِهِمْ دَخَلَ عُمَرُ فَأَهْوَى إِلَى الْحَصْبَاءِ فَحَصَبَهُمْ بِهَا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعْهُمْ يَا عُمَرُ.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şöyle demiştir: "Bir ara Habeşliler, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in huzurunda mızrak oyunu oynuyorlardı. Derken Hz. Ömer (o alana) girdi ve yerdeki küçük taşlara eğilip onları (avucuna) aldı ve Habeşli oyuncuların üzerine attı. Bunun üzerine Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Onları kendi hallerine bırak ya Ömer!" diye buyurdu.[44]

وَعَنْ أَنَسٍ لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ ﷺ الْمَدِينَةَ لَعِبَتِ الْحَبَشَةُ لِقُدُومِهِ بِحِرَابِهِمْ فَرَحًا بِذَلِكَ.

Enes (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette: Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Medine'ye ayak basınca, Habeşli oyuncular onun kudumunu kutlamak maksadıyla mızrak oynadılar ve böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in gelmesinden dolayı sevinçlerini gösterdiler."[45]

وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلاً يَتْبَعُ حَمَامَةً فَقَالَ: شَيْطَانٌ يَتْبَعُ شَيْطَانَةً.

43 Ebu Davud/Libas: 21. Tirmizi/Libas: 42.

44 Ebu Davud/Salât: 69, ıydeyn: 2, Cihad: 81, 82.

45 Müslim/İdeyn: 19, 22. Ebû Dâvud/Edeb: 51. Ahmed: 2/308, 3/161, 6/166

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen şu bilgiyi vermiştir: Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir güvercinin peşine takılıp giden bir adam gördü ve bunun üzerine şöyle buyurdu: "Bir şeytan diğer bir şeytanın peşine takılmış bulunuyor."[46]

İlim adamlarının cumhuru bu hadislerle çıkarım yaparak, kumar şekline sokulmadığı takdirde koşu, atlama, ağır kaldırma, ağır atma, güreş gibi vücut hareketlerinin caiz olduğunu belirtmişlerdir.

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

41 no'lu Hz. Aişe (radıyallahu anha) hadisini aynı zamanda İmam Şafiî, İbn Hibban ve Nesai tahric etmişlerdir. Beyhaki de bu rivayete yer vermiş bulunuyor. Hadis sahih olup çıkarıma salihtir.

Böylece İslam'ın birtakım vücut hareketlerine ve bu hususta yarışlar tertiplenmesine cevaz verdiği hükmü ortaya çıkıyor. Aile fertlerinin, karı-kocanın edep ve nezaket dahilinde koşusu yapmalarında bir sakınca yoktur.

42 no'lu Seleme hadisi de sahihtir. Çıkarıma salih görülmüş ve ilim adamlarının çoğu bununla çıkarımda bulunmuştur. Böylece Hz. Aişe validemiz (radıyallahu anha) hadisi bunu kuvvetlendirmektedir.

43 no'lu Muhammed b. Ali rivayetinin isnadında Ebu'l-Hasan el- Askalani bulunuyor ki, bu zatın meçhul olduğu söylenir. Zehebi bu zattan söz ederken bir görüş ve tespit beyan etmemiş, sadece, Muhammed, b. Rebi'a el-Külabi'nin ondan yaptığı rivayette teferrüd ettiğini belirtmekle yetinmiştir.[47] Şevkani ise onun meçhul olduğuna dikkat çekmiştir.[48]

Tirmizi ise aynı tarikle rivayeti nakletmiş ve bunun garip olduğunu belirtmiştir. O bakımdan Muhammed b. Ali b. Rükane rivayetiyle ilim adamlarının önemli bir kısmı çıkarım yapmamıştır. Ancak mana yönünden sahihtir. Çünkü koşu yarışmasına cevaz verildiği gibi, güreşe de cevaz verilmiştir.

Ebu Davud'un el-Merasil'de Said b. Cübeyr'den yaptığı rivayette, Said

46 Ebû Dâvud. İbn Mâce. Ahmed. Neylü'l-Evtar: 8/104

47 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 4/515, 10104 nolu Ebû'l-Hasan.

48 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/104

şöyle demiştir: "Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Batha'da idi. Bu sırada Yezid b. Rükane veyahut Rükane b. Yezid beraberinde bir deve olduğu halde çıkageldi ve şöyle dedi: "Ya Muhammed! Benimle güreşir misin?" Peygamberimiz Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Yarışma için ortaya ne koyacaksın?" deyince, o da: "Koyunlarımdan bir koyun" diye cevap verdi. Bunun üzerine güreş tuttular ve Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu yendi de belirlenen koyunu aldı. Rükane: "Bir daha güreşir misin benimle?" diye teklifte bulundu. Böylece birkaç defa güreştiler ve her defasında Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Rükane'yi yendi.

Bunun üzerine Rükane hayret etti ve şöyle dedi: "Ya Muhammed! Bugüne kadar benim sırtımı kimse yere getirmiş değildir. Aslında benimle güreşip beni yenen de sen değilsin (sende kudsi bir kuvvet bulunuyor)." Böylece Rükane İslam'a girdi. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) da ondan aldığı koyunları ona geri verdi.

Hafız İbn Hacer diyor ki: "Bunun Said b. Cübeyr'e isnadı sahihtir. Ancak Said b. Cübeyr tabiindendir ve Rükane'ye yetişmemiştir."[49]

Bu anlamdaki rivayeti Beyhaki mevsulen, Ebu Nuaym da Ebu Umame hadisinden mutavalen rivayet etmiştir. Ancak ikisinin de isnadı zayıftır.

Abdurrezzak ise bu olayın Cahiliye devrinde meydana geldiğine değinerek şöyle rivayette bulunmuştur: "Cahiliye devrinde Rasulullah Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Rükane ile güreşmişti. Bu adam oldukça güçlü imiş. Yenilen yenene bir koyun verir şeklinde anlaşmışlar ve böylece Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Rükane'yi yenmiş. Ebu Rükane "bir daha güreşelim" demiş. Ama yine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onu yenmiş. Bu güreşmeyi üç defa tekrarlamışlar, her defasında Ebu Rükane yenilince şöyle demiş: "Peki ben şimdi ev halkıma, çevreme ne diyeceğim? Bir koyunu haydi kurt yedi desem ve onları inandırmış olsam üçüncü koyun için ne diyebilirim?" Bunun üzerine peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: "Biz seni alt edip senden bir şeyler toplayarak seni borç altına sokmayız. Bana verdiğin koyunlarını al senin olsun."

Görüldüğü gibi, peygamberimizle güreşen adamın ismi üzerinde de farklı

49 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/105

tespitler bulunuyor. Kimine göre Yezid b. Rükane, kimine göre Rükane b. Yezid ve kimine göre Ebu Rükane.

Kanaatimce ortada bir olay var ve bu olay Cahiliye devrinde cereyan etmiştir. Abdurrezzak'ın rivayeti o bakımdan daha doğrudur.

Zira Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine peygamberlik verildikten sonra ne Mekke'de, ne de Medine'de bu gibi oyun ve eğlencelerle meşgul olmaya ne zamanı vardı, ne de O'nun üstün vasıfları, ciddiyet ve vakarı buna müsait idi.

44 no'lu Ebu Hureyre hadisi sahihtir. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hem savaşma yeteneğini geliştiren, hem de halkı meşru çizgiler içinde eğlendiren, neşelendiren mızrak, kılıç-kalkan oyunlarına dokunmamış, onları serbest bırakmış ve kendisinin de bazen seyrettiği olmuştur.

Süyuti Rükane olayını ayrı bir bab olarak işlemiş ve Beyhaki'nin üç ayrı tarikle yaptığı rivayete yer vermiştir. Birinci rivayete göre, olay, Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e peygamberlik geldikten sonra, ikinci ve üçüncü rivayete göre, Cahiliye devrinde cereyan ettiği belirtilmektedir. Son rivayette ise Rükane'nin Haşimoğulları'ndan olduğu kaydedilmiştir. İkinci rivayette, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in Mekke'de iken henüz yeni ergen olduğu bir yaşta amcası Ebu Talib'in koyunlarına çobanlık yaptığı sırada, ailesine ait koyunları otlatan Rükane ile tanışmış ve o günlerde güreştiği söz konusu olmuştur.[50]

45 no'lu Enes hadisi sahih olup çıkarıma salihtir. Ebu Hureyre hadisiyle birbirini kuvvetlendirmekte olup savaşma yeteneğini artıran bir takım meşru oyun ve eğlencelere cevaz verildiğine delalet etmektedir.

46 no'lu Ebu Hureyre hadisinin isnadında Muhammed b. Amr b. Alkame el-Leysi bulunuyor. Bu isim üzerinde duranlar olmuşsa da Müslim onunla istişhatta bulunmuş ve İbn Main ile Muhammed b. Yahya ve Nesai onun sika olduğunu söylemişlerdir.[51] Zehebi bu zat hakkındaki görüşlere yer vererek diyor ki: "Onun rivayetinde bir sakınca olmadığını ummaktayım." İmam Malik, Muvatta'da ondan rivayet etmiştir. Yahya el-Kattan "Amr salih bir adamdır" diyerek

50 Süyûtî/el-Hasaisü'l-Kübrâ: 1/128-Beyrut.

51 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/105

tezkiyede bulunmuştur.[52]

Habeşliler'in mızrak oyunu İmam Malik'e göre, Mescidin dışında cereyan etmiş ve Hz. Aişe (radıyallahu anha) Mescid'in içinde durup onları seyretmiştir.

İlim adamlarının bir kısmı, bunun Mescid'in içinde cereyan ettiğini ve sonra da bu gibi oyun ve eğlencelerin Mescid içinde yapılmasının yasaklandığını söylemişlerse de buna sağlam bir delil ve dayanak gösterememişlerdir.

Güvercin ve benzeri kuşlarla oynayıp vakit kaybetmenin doğru olmadığı söz konusudur. Böyle yapan kişinin şeytan diye vasıflandırılması mecazi bir mana taşımakta ve şeytan misali birtakım faydasız, zaman öldürücü şeylerle meşgul olduğunu göstermektedir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Meşru sınırlar ve ölçüler içinde beden eğitimi yapmak caizdir.
2. Ruh ve bedeni geliştirmek sünnettir. Bunu hem başta namaz olmak üzere ibadetlerle, hem de vücut hareketleriyle yerine getirmek teşvik edilmiştir.
3. Namaz ve diğer ibadetler spor niyetiyle yapılmaz. Allah (celle celaluhu)'nun emrettiği farz olarak ifa edilir. Ancak bu ibadetlerin beden ve ruhun gelişmesi üzerinde çok olumlu tesirleri bulunduğunu unutmamak gerekir.
4. Ayak koşusu ile yarışmak müstehabdır. Ancak bu yarışlar mutlaka kumar kapsamının dışında tutulmalıdır.
5. Yarışacak taraflar ortaya belli bir mal veya para koyarlar da kazananın bu para ve mala hak kazanacağını belirtirlerse, bu kumar olur ve kesinlikle haramdır.
6. Tek taraflı bir şey ortaya koymak veya üçüncü bir şahsın, kazananı ödüllendirme vaadi caizdir.
7. Şartlar ve ortam müsait olduğu takdirde genç karı-kocanın koşu yap-

52 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 3/673- 8015 no'lu Amr.

masında bir sakınca yoktur..

8. Yaşı ilerleyen karı-kocanın birlikte vücutlarını ve kaslarını geliştirmek için yürüyüşe çıkmaları da caizdir.

9. Ayak koşu yarışması yapmak isteyenlere engel olmamak müstehabdır.

10. Koşu, güreş, ağır kaldırma, ağır atma, sıçrama, atlama gibi vücut hareketlerine cevaz verilmiştir.

11. Savaş yeteneğini geliştiren kılıç-kalkan, mızrak ve benzeri oyunlar caizdir. Ancak bu tür oyun ve eğlenceleri meşru sınırlar içinde gerçekleştirmek gerekir.

12. Gençlerin sık sık atletizmle uğraşmaları, vücut hareketleriyle kendilerini ataletten kurtarmaları sünnetir.

13. Sporla meşgul olurken namaz ve diğer ibadetleri terketmemek şarttır. Aksi halde kişi bir yandan vücudunu, kaslarını geliştirirken, ruhunun ve vicdanının gelişmesini ihmal etmiş olur. Bu da dengesiz bir gelişme sonucunu doğurur.

14. İbadet sadece ruhu ve vicdanı geliştirmekle kalmaz, zihnî faaliyeti hızlandırır, vücudun bütün organlarını yormadan harekete geçirir ve hayatın düzenli, dengeli devam etmesini sağlar.

KUMAR BÜTÜN ÇEŞİTLERİYLE HARAM KILINMIŞTIR

Kumar, Arapça bir kelime olup aslı "kımar" dır. Türkçemizde "kumar" şeklinde telaffuz edilmektedir.

Kumar, karşılıklı olarak ortaya para veya mal, kıymetli eşya konularak oynanan her çeşit talih oyununu kapsamaktadır.

İslam dini buna "kımar" dediği gibi "meysir" de demiştir. Kitap ve sünnet ile kumar haram kılınıp yasaklanmıştır.

İslam'dan önce de Araplar, İranlılar, Kuzey Afrikalılar ve eski doğu kavimleri arasında kumar çok yaygındı. Cahiliye devrinde kumar o kadar yaygınlaşıp kişilerin tutkusu haline gelmişti ki, kronik kumarbazlar servetlerini, taşınır, taşınmaz mallarını ve bunlar kalmayınca hayvanlarını, kadınlarını ortaya koymaktan çekinmezlerdi. O bakımdan Araplar büyük bir ahlaki çöküntü içinde oldukları gibi ekonomik yönden de çok sıkıntılı günler ve yıllar yaşarlardı.

Cahiliye devrinde kumarın birçok çeşitleri oynanırdı. Ama en yaygın olanı, kura ile çekilen üzeri yazılı on kadar okla oynananı idi. Bundan başka içine altın saklanmış küçük kum yığını birkaç kesime ayrılır ve elini kum yığınlarından birinin üstüne koyan kimselerden biri o altına isabet eder ve kazanırdı.

O devirde de satranç, tavla ve kâğıt oyunları da çok oynanır, bu, temyiz çağına giren çocukları bile ilgilendirirdi. Zar ve kâğıt oyunlarının Arabistan'a İran'dan yani Pers İmparatorluğu'ndan geldiği söylenir.

Meşru çalışmayı emreden, tembelliği takbih edip önleyen, alın teri, el emeğini adeta takdis eden İslam dini, para ve eşya konarak karşılıklı oynanan her çeşit oyunu kumar kapsamına alıp yasakladı. Kavim ve kabileleri, aile ve ülkeyi ahlaki ve iktisadi yönden çökerten bu gibi şeyleri kökünden koparıp attı. Yepyeni, mükemmel ve kusursuz bir hayat nizamı getirerek insanları meşru sınırlar içinde çalışıp kazanmaya sevketti.

Cahiliye devrinde at, deve ve benzeri yarışlar da karşılıklı para konularak yapıldığı için İslam bunu da kumar sayıp yasakladı. Ama savaş yeteneğini geliştirir anlamda birçok yarışlara, atletizme, sportif hareketlere cevaz verdi.

Kumar Kitap, sünnet ve icma ile haram kılınmıştır. İnkârı küfür, işlenmesi büyük günahtır.

"Ey iman edenler! İçki, kumar, tapınmak için konulan dikili taşlar, (putlar) ve fal okları (talih zarları) şeytan işi murdar şeylerdir. O halde bunlardan kaçınıp sakının ki kurtuluşa eresiniz."

"Şeytan, içki ve kumar hususunda ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan alıkoymak ister. Artık vazgeçersiniz değil mi?"[53]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ حَلَفَ فَقَالَ فِي حَلِفِهِ بِاللاَّتِ وَالْعُزَّ فَلْيَقُلْ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَمَنْ قَالَ لِصَحِبِهِ: تَعَالَ أُقَامِرْكَ فَلْيَتَصَدَّقَ.

Ebu Hureyre (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Kim yemin eder de yemininde Lat ve Uzza ile derse, (yanılıp da böyle bir yemin ağzından çıkarırsa), hemen şöyle desin: Allah'tan başka ilah yoktur. Kim de kendi arkadaşına: "Gel de kumar oynayalım" derse, (bundan hemen vazgeçsin ve) tasaddukta bulunsun."[54]

وَعَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدَ شِيرِ فَكَأَنَّمَا صَبَغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خِنْزِيرٍ وَدَمِهِ.

Büreyde (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

53 Mâide suresi: 90, 91

54 Buharî/Tefsir: 53, Edeb: 74, İsti'zan: 52, Eyman: 5. Müslim/Eyman: 4, 5. Tirmizi/ Nuzûr: 18. Nesâî/Eyman: 11. Ahmed: 2/309

"Kim nerdeşir (iki zarla pulların oynandığı oyun, tavla) oynarsa, elini domuz etine ve yağına bulaştırmış gibi olur."[55]

Bu oyuna "nerdeşir" denilmesinin sebebi gayet açıktır: İran hükümdarlarından Ardşir b. Babik tarafından icad edilmiş ve zamanla yaygınlaşarak Arabistan'a sokulmuştur. O bakımdan araplar tavla ve tavlaya benzer bu kumar oyununa "nerdeşir" demişlerdir.

وَعَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ لَعِبَ بِالنَّرْدِ فَقَدْ عَصَى اللهَ وَرَسُولَهُ.

Ebu Musa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğu belirtilmiştir:

"Kim tavla veya benzeri şeyle (kumar) oynarsa, gerçekten o Allah'a ve Rasulullah'a isyan etmiş olur."[56]

وَعَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ مَنْ لَعِبَ بِالْكِعَابِ فَقَدْ عَصَى اللهَ وَرَسُولَهُ.

Ebu Musa (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurmuştur:

"Kim kiâb (tavla pulu ve benzeri oyun aleti) oynarsa, gerçekten o, Allah'a ve rasulüne isyan etmiş olur."[57]

وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْخُطْمِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَقُولُ مِثْلُ الَّذِى يَلْعَبُ بِالنَّرْدِ ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي مَثَلُ الَّذِي تَتَوَضَّأُ بِالْقَيْحِ

55 Müslim/Şiir: 10. İbn Mâce/Edeb: 43. Ahmed: 5/352, 357, 361

56 Ahmed: 4/392, 394, 397

57 Ahmed: 4/392, 394, 397

وَدَمِ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي.

Abdurrahman el-Hutmi (radıyallahu anh)'dan yapılan rivayette, adı geçen Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu duydum diyor:

"Nerd (tavla ve benzeri zar ve pul oyunları) oynayıp öylece kalkıp namaz kılan kimsenin misali, irin ve domuz kanıyla abdest alıp öylece kalkıp namaz kılana benzer."[58]

Hadis-i Şerif İle İlgili Mezheplerin İctihat Ve Yorumları

Mezhep imamlarının hepsi kumarın bütün çeşitleriyle haram olduğunda müttefiktirler. Hanefiler, ayette geçen "meysir'i kımar (kumar) olarak belirlemişler ve çocukların ceviz oyununu bile bunun kapsamına sokmuşlardır. Hz. Ali (radıyallahu anh)'da "satranç, Acemler'in (Arap olmayanların) kumarıdır" buyurmuştur. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem):

"Sizi Allah'ı anmaktan alıkoyup oyalayan her şey meysir (kumar)dır." buyurmuştur.[59]

Konuyla İlgili Diğer Hadis-i Şerifler ve Tahliller

54 no'lu Ebu Hureyre hadisi sahih olup çıkarıma salihtir. Hadis, Allah (celle celaluhu)'dan başkasıyla yemin etmenin caiz olmadığına, özellikle de putlar adına yemin etmenin küfrü gerektirdiğine delalet etmekte ve put adına yemin edenin dinden çıkacağına işaretle, yemin eden kimsenin bunun farkına varınca veya bundan pişmanlık duyunca yeniden dine dönebilmesi için kelime-i şehadeti getirmesinin şart olduğuna delalet etmektedir.

Ayrıca arkadaşını kumara çağıran kimse, bu hatasını idrak edince bir miktar tasaddukta bulunur da ortaya çıkan günahını bağışlatmayı diler. Zira kumar büyük günahlardan biridir. Arkadaşını büyük bir günah işlemeye davet eden kimse, dolayısıyla günah işlemiş olur ve o bakımdan tasaddukta bulunarak kendini bağışlatma arzusunu izhar eder.

58 Ahmed: 5/370

59 Kâsânî/Bedayi': 5/127

55 no'lu Ebu Büreyde hadisi de sahihtir. İmam Şafiî buna dayanarak tavla, zar ve pul ile oynanan benzeri oyunların haram olduğuna hükmetmiştir. Cumhur da aym görüştedir. Ebu İshak el-Mervezi ise, tavla oynamanın haram değil mekruh olduğunu söylemiştir.[60]

İki görüş arasını şöyle te'lif etmemiz mümkündür: Tavla ve benzeri oyunlar karşılıklı para veya mal konularak oynanırsa kesinlikle haramdır. Sadece vakit geçirmek için oynanır, karşılıklı bir şey konulmazsa mekruhtur. Zira Allah'ı anmayı ve namazı unutturur ve inşam birtakım önemli işlerden alıkoyar.

Hadisin son cümlesi -elini domuz etine ve kanına bulaştırmış olur- bu gibi kumar oyunlarım oynamanın tahrimine delalet etmektedir.

56 no'lu Ebu Musa hadisinin isnadındaki ricalin hepsi sikadır. Aynı hadisi Hakim, Darekutni ve Beyhaki de tahric etmişlerdir. Bu hadis de tavla ve benzeri oyunları karşılıklı para veya bir şey koyarak oynamanın tahrimine delalet etmektedir. Aynı zamanda karşılıklı bir şey koymaksızın oynamanın iki yönlü sakıncası söz konusudur:

İnsanı Allah (celle celaluhu)'yu anmaktan alıkoyar.

Kumara alıştırıp yaklaştırır. Böylece Ebu Said hadisiyle Büreyde hadisi birbirini kuvvetlendirmektedir.

57 no'lu Ebu Musa hadisini aynı zamanda Taberani, Ali b. Zeyd tarikiyle rivayet etmiş bulunuyor. Ancak Ali b. Zeyd metruktur. Zehebi, bu isimde iki ricale yer vermiş bulunuyor. Birincisi Ali b. Zeyd b. Cüd'an'dır ki, bu zatın rafizi olduğunu Yezid b. Zürey söylemiştir. Ahmed b. Hanbel ise onun zayıf olduğuna dikkat çekmiştir. Buhari ile Ebu Hatim: "Onun rivayeti delil sayılmaz" demişlerdir. Taberani'nin isnadındaki Ali b. Zeyd budur. İkincisi ise. Ali b. Zeyd b. İsa'dır. Bu zatın isnadının latif olduğu belirtilmiştir.[61]

Satranç Oynamak Haram mıdır?

Hadislerin genel anlatımından satrancın da haram veya mekruh olduğu anlaşılıyor. Zira çok oyalayıcı ve dikkati belli bir noktaya çekici olması hasebiyle

60 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/107

61 Zehebî/Mîzanü'l-İ'tidal: 3/127, 129

insana Allah (celle celaluhu)'yu ve ibadeti unutturabilir.

Bununla beraber ilim adamlarının, müctehidlerin satranç hakkındaki görüş ve ictihadları farklıdır:

İmam Nevevi'ye göre: Haram değil mekruhtur.

İmam Malik ve İmam Ahmed'e göre haramdır. Hatta İmam Malik bunun tavladan daha kötü ve oyalayıcı olduğunu söylemiştir.

Hz. Ali Efendimiz (radıyallahu anh) satrancın da bir çeşit kumar olduğunu belirtmiştir.

İmam Şafiî, satranç oyununda savaş bilgi ve becerisini öğrenme ve geliştirme söz konusu olduğundan onunla oynamaya ruhsat vermiştir.

Oysa günümüzde artık satrançla savaş taktiğini, bilgi ve becerisini öğrenmek pek söz konusu değildir. Modern silahlarla, geliştirilmiş eğitim sistemiyle savaş taktik ve bilgisi çok genişlemiş ve yeni yeni boyutlar kazanmıştır. Ancak İmam Şafiî ruhsata illet olarak sadece bunu değil, bir de zekayı açtığını, anlama yeteneğini geliştirdiğini buna ilave etmiştir.[62]

İmam Ebu Yusuf, bu oyunu takbih ettiğinden, satranç oynayana selam vermek mekruktur demiştir. İmam Ebu Hanife selam vermeyi mekruh saymamıştır. Zira selam, oynayanları az da olsa daldıkları havadan geri çevirir.[63]

Ashab-ı Kiram'dan İbn Abbas, İbn Ömer, Ebu Musa el-Eş'ari, Ebu Said ve Hz. Aişe (radıyallahu anhum) satrancın kerahetini kabul etmişlerdir. İbn Ömer, bu oyunun tavladan daha kötü olduğunu belirtmiştir.[64]

Dev'ü'n-Nehar'da İbn Abbas, İbn Sirin, Hişam b. Urve b. Zübeyr, Said b. Müseyyeb ve Said b. Cübeyr'in satrancı mübah saydıkları kaydedilmiştir.

Bu konuda haber-i ahad olarak birkaç hadis daha bulunuyor:

"Cenab-ı Hak her gün üç yüz rahmet nazârı ile tecelli eder. Ancak satranç

62 Kâsânî/Bedayi': 5/127. Beyrut: 1394. Neylü'l-Evtar: 8/107, 108

63 Kâsânî/Bedayi': 5/127. Beyrut: 1394. Neylü'l-Evtar: 8/107, 108

64 Şevkanî/Neylü'l-Evtar: 8/108

oynayana değil."[65]

"Allah'ın her gün üç yüz rahmet nazarı tecelli eder ki onunla kullarına rahmet indirir. Ancak satranç oynayanlara o rahmetten nasib yoktur."[66]

"Haberiniz olsun ki satranç oynayanlar ateştedirler. Onlar ki, vallahi şahı mat ettim derler."[67]

Ancak yapılan ciddi inceleme ve tespitlere göre Deylemi'nin naklettiği bu üç hadis de zayıf olup çıkarıma salih değildir.

Bunlara benzer Deylemi'nin tahric ettiği şu hadis de zayıf olarak belirlenmiştir: "Satranç oynayan melundur." Bu anlamda bir hadisi İbn Hazm tahric etmiştir. Ayrıca Deylemi Hz. Ali (radıyallahu anh)'dan merfuan şunu da rivayet etmiştir: "İnsanlar üzerine bir zaman gelecek ki, onlar o devirde satranç oynayacaklar. Ancak satrançla zalim zorbalar oynar." Hz. Ali radıyallahu anh)'dan yapılan bir diğer rivayette ise, adı geçenin şöyle dediği belirtilmiştir: "Tavla ve satranç kumardan sayılır." Abd b. Humeyd de: "Satranç Acemlerin kumarıdır" demiştir. İbn Asakir ise tahric ettiği rivayette şöyle demiştir: "Tavla ve satranç oynayanlara selam verilmez."

Yukarıda da temas ettiğimiz üzere bu son rivayetlerin hiçbiri sahih değildir. Nitekim İbn Kesir de aynı görüşü belirtmiş, bunların hiçbirinin sahih olmadığını kaydetmiştir.

Hadis-i Şerifden Çıkarılan Hükümler

1. Putlar adına yemin eden kimse İslam'dan çıkmış olur, mürted sayılır. O bakımdan yeniden dine dönebilmesi için tevbe edip kelime-i şehadeti getirmesi gerekir.

2. Allah (celle celaluhu)'dan başkası adına yemin etmek mekruhtur. Putlaştırmak anlamında ise haramdır.

3. Kumar kesinlikle haramdır. Tahrimi kitap, sünnet ve icma ile sabit ol-

65 Deylemî
66 Deylemî
67 Deylemî

muştur.

4. Arkadaşını kumara davet eden kimsenin tevbe edip sadaka dağıtması tavsiye edilmiştir, işlediği günaha bir kefaret olsun diye bu yol gösterilmiştir.

5. Tavla oynamak kimine göre mekruh, kimine göre haramdır. Ancak karşılıklı para veya mal konulduğu takdirde kesinlikle haramdır.

6. Zar ile oynanan her oyun haram veya mekruhtur. Kumar şeklinde oynanırsa haramdır.

7. Satranç oynamak imamların çoğuna göre haramdır. Bazısına göre mekruhtur.

8. İmam Şafiî satranç oynayana ruhsat vermiştir. Savaş bilgisini artırdığını, zekayı geliştirdiğini dikkate alarak böyle ictihatta bulunmuştur.

9. İmam Ebu Yusuf'a göre, satranç oynayana selam verilmez, İmam Ebu Hanife'ye göre selam verilir.

10. İnsanı Allah (celle celaluhu)'yu anmaktan alıkoyan, namazı unutturan her oyun mekruhtur.

11. Kumar bütün çeşitleriyle, talih oyunları her türüyle haramdır.

12. Piyango, spor toto, spor loto ve benzeri talih oyunları da İslam'a göre haram kapsamına girer.

I. KONU
KISAS

Hudûd (Suçlar Ve Cezalar)....11
Zina Suçu....13
Kitab Ehli Zina Ettiğinde Recmedilir....28
Zina Ettiğini İkrar Edenin Bu İkrarını Dört Defa Tekrarlaması Gerekli midir?....36
Zina Ettiğini İkrar Edenden Açıklama İstemek....46
Had Gerektiğini İkrar Edip, Nedenini Açıklamayan Adamın Durumu....52
Had Suçu Ve Cezası Töhmet İle Vacip Olmaz....57
Zinada İtiraf Ve İftira Durumunda Ne Yapılır?....65
Suçu Sabit Olana Şefaatçi Olunmaz....68
Recmedilen Kişiye İlk Taşı Kim Atar ?....74
Recmde Çukur Kazmak Gerekli midir?....79
Hangi Durumda Recm Geciktirilir....88
Had Uygulanacak Değneğin Vasfı....97
Mahremiyle Zina Eden Ve Hayvana Yeltenen....102
Hadd-i Sirkat (Hırsızlık Cezası)....110
Hangi Suçtan Dolayı El Kesme Cezası Gerekir....121
Malın Muhafazası....128
Muhtelis - Müntehib - Hain - Cahidü'l- Âriye....135
Hırsızlık Suçu İki İkrar İle Sabit Olur....143
Hırsızın Suçu Sabit Olup Çaldığı Kendisine Bağışlanırsa....148
Had Cezaları Nasıl Yerine Getirilir....154
İçki İçen Hakkında Uygulanacak Had Cezası....158
Dördüncü Defa İçki İçtiği Tespit Edilen Kişi Öldürülür mü?....170
Zanlıya Verilecek Ta'zir Ve Hapis Cezasının Miktarı....175
İslam Devletine Karşı Başkaldıranlar Ve Yol Kesenler....181
İktidarın Haksızlıklarına Karşı Sabretmek....194

II. KONU
SİHİR-BÜYÜ VE KEHANET

Sihir, Büyü Ve Kehanet Haramdır....211

Sihir Ve Büyünün Ruhlar Üzerindeki Tesiri....217
Sihir Ve Kehanetle İlgili Diğer Hadisler....222
Peygambere Söven Kimseye Ne Gibi İşlem Yapılır?....230

III. KONU
AHKÂM-I RİDDET

İrtidat ve Mürtedin Katli....241
Kafir Ne ile Müslüman Olur?....250
Geçersiz Şartlarla İslam'a İntisab Etmek....260

IV. KONU
CİHAD

Cihad: Allah İçin, Allah Yolunda Savaş....241
Cihad Farz-ı Kifayedir....280
Cihada Çıkan Kimsenin İhlas Üzere Olması....286
Cihada Katılmak İçin İzin Almak....290
Borçlu Olan Ancak Alacaklı Şahsın Rızasıyla Cihada Çıkar....298
Savaşta Müşriklerden Yardım Beklemek....302
Yaralıların Tedavisi İçin Kadınların Savaşa Katılmaları....309
Savaşta Kimler Öldürülmez....313
Savaşta Ağaçlar Kesilmez, Bayındır Yerler Yıkılmaz....323
Düşmana Karşı Yürüyüp Cephe Alırken Savaş Yerinden Kaçmak....330
Savaşta Esir Edilme Durumunda Olan....337
Savaşta Hile Ve Yalan....341
Ganimetin Beşte Dördü Ganimeti Elde Edenleredir....348
Öldürülenin Üzerindeki Öldürene Ait Olur....354
Savaşta Ganimeti Eşit Şekilde Dağıtmak....362
Savaşa Katılanlara Ganimetten Verilecek Pay....368
Ganimetten, Kalbleri İslama Yeni Isındırılanlara Daha Fazla Verilmesi....373
Savaşta Ganimet Olarak Elde Edilen Yiyecek Maddesi....378
Ganimet Malını Aşırmanın Vebal Olduğu....382
Savaş Esirleri Hakkında Uygulanacak Hüküm....390
Esir Düşmeden Önce İslâm'a Girdiğini İddia Eden Kişinin Durumu....403

Casusla İlgili Hüküm....406
Kâfire Ait Bir Köle İslâm Ülkesine İltica Ederse Hürriyetine Kavuşmuş Olur....413
Harbî, Esîr Edilmeden Önce İslâm'a Girerse....417
İslâm Ülkesine Hicretin Devamı....423
Harbînin Eman Dilemesi....431
Gayr-İ Müslim Elçiye Dokunulmaz....438
Muhasara Altında Tutulan Kâfirlerin Durumu....443
Cizye Almak....448
Zimmîler Hicaz Sınırları İçinde İskân Edilmez....464
Ehli Kitapla Karşılaşıldığında Önce Onların Selâm Vermesini Beklemek....470
Ganimetin Beşte Birini Taksim Etmek....475

V. KONU
SPOR

İslam ve Spor....499
Atıcılığın Önemi Ve Bu Hususta Yarışma....508
Canlıları Hedef Yapmak Haramdır....517
Koşu Yarışı....524
Kumar Bütün Çeşitleriyle Haram Kılınmıştır....532